

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA

25

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA
25

XUNTA DE GALICIA

Edita Xunta de Galicia
Secretaría Xeral da Lingua
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Secretario xeral da Lingua
VALENTÍN GARCÍA GÓMEZ
Coordinador científico do CIRP
MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ
Director técnico de Lingüística
VÍTOR MÍGUEZ REGO

Rúa de San Roque, 2. 15704 Santiago de Compostela.
Tfno. +34 881996152
Enderezo electrónico paremias@cirp.gal
<http://www.cirp.gal>

© Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
Santiago de Compostela, 2024

Autor: varios

Título: *Cadernos de Fraseoloxía Galega 25*

Periodicidade: anual

eISSN: 2605-4507 (Cadernos de Fraseoloxía Galega)

ISSN: 1698-787X (Biblioteca fraseolóxica do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades)

<https://doi.org/10.52740/cfg.23.25.00070>

Maquetación:
Máis Deseño Silleda SL

Cadernos de Fraseoloxía Galega aparece nos seguintes repertorios bibliográficos: ANVUR, ASCI, BASE, CARHUS, CIRBIRC, COPAC, DIALNET, DICE, DOAJ, DULCINEA, ERIH PLUS, EZB, I2OR, ISOC, LATINDEX, LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY ONLINE, MIAR, MLA, OCLC WORLDCAT, REBIUN, REDIB, RESH, SCILIT, SCOPUS, SHERPA/ROMEO e SUDOC-ABES. A versión en papel dos números 1 ao 17 poden lerse en todas as bibliotecas das universidades de España e Portugal e o seu ISSN é 1698-7861. Aparece, ademais, no elenco bibliográfico da revista *Proverbium* (The University of Vermont).

Todos os números poden descargarse íntegros en formato PDF de <http://www.cirp.gal>, a onde manteñen ligazóns EUROPHRAS (europhras.org/), o Instituto Cervantes (<http://www.lettrasgalegas.org/>) e diversos organismos universitarios (como Biblos-e Archivo).

A presentación, a revisión por pares anónimos, a aceptación de orixinais nesta revista e as condicións de Copyright seguen estándares internacionais que se detallan nas normas (páxs. 461-472).

Esta obra ten unha licenza Creative Commons Atribución-Non comercial-Non derivadas 4.0 Internacional. Esta licenza obriga a especificar a autoría e o nome da publicación en caso de copia, distribución ou comunicación pública e impide tanto o uso deste material para propósitos comerciais como a distribución de obras derivadas.

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA
25

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Directora: Mª Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Secretaria: Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo)

CONSELLO CIENTÍFICO

Luis Alfaro Echevarría (Universidad Central “Marta Abreu” de Las Villas, Cuba)
Margarita Alonso Ramos (Universidade da Coruña, España)
María Álvarez de la Granja (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Patricia Buján Otero (Universidade de Vigo, España)
Javier Calzacorta Elorza (Euskaltzaindia. Real Academia de la Lengua Vasca, España)
Maria Conca i Martínez (Universitat de València, España)
Germán Conde Tarrío (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Gloria Corpas Pastor (Univrsidad de Málaga, España)
Stefan Ettinger (Universitert Augsburg, Alemaña)
Andrea Expósito Loureiro (IES Pedro Floriani de Redondela, España)
Xesús Ferro Ruibal (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
José Enrique Gargallo Gil (Universitat de Barcelona, España)
Xosé María Gómez Clemente (Universidade de Vigo, España)
Luis González García (Universidade da Coruña, España)
Ángel Iglesias Ovejero (Université d’Orléans, Francia)
Hugo Kubarth (Karl-Franzens-Universität Graz, Austria)
Marie-Évelyne Le Poder (Universidad de Granada, España)
M. Carmen Losada Aldrey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Joan Martí i Castell (Institut d’Estudis Catalans, España)
Carmen Mellado Blanco (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Wolfgang Mieder (University of Vermont, Estados Unidos)
Valerii Mokienko (Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet, Rusia)
Károly Morvay (Universidade Eötvös Loránd de Budapest, Hungría)
Beatriz Pérez Traseira (IES Neira Vilas, España)
Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)
Julia Sevilla Muñoz (Universidad Complutense de Madrid, España)
Monika Sułkowska (Uniwersytet Śląski , Polonia)
Sara Villar Aira (Colexio Compañía de María, España)
Gerd Wotjak (Universität Leipzig, Alemaña)
Alberto Zuluaga Ospina (Universität Tübingen, Alemaña)
M.ª Carmen Parra Simón (Universitat d’Alacant, España)
Vanessa Fernández Pampín (IES de Valga, España)
Carne López Taboada (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)
Ramón Anxo Martíns Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo, España)
María do Rosario Soto Arias (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)

CONSELLO DE REDACCIÓN

Coordinadora: Mª Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Secretaria: Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)
Vogal: Beatriz Pérez Mosquera (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
Vogal: Andrea Ucha Bouzada (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)

Cadernos de fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estuda a fraseoloxía e paremioloxía de calquera lingua do mundo e en calquera dos seus enfoques: estrutural, fraseográfico, tradutolóxico, comparativo e didáctico. Ata o número 17, a súa versión en papel difundíase en Europa, América e África e recibíana todas as universidades de España e Portugal, mentres que a versión en liña se publicaba na web da revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses despois de xeito gratuíto. Desde o número 18 está dispoñible unicamente en formato dixital. Admítense orixinais en oito linguas europeas, aínda que a publicación final se fai só en galego, pois a revista naceu para estimular en Galicia a recolleita e investigación da fraseoloxía galega e universal e, asemade, forma parte do proxecto de ecoloxía lingüística do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades da Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Ademais, recibe o xeneroso apoio dos máis de 230 fraseólogos e fraseólogas de 29 países que xa publicaron nela.

Cadernos de fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estudia la fraseología y paremiología de cualquier lengua del mundo y en cualquiera de sus enfoques: estructural, fraseográfico, traductológico, comparativo y didáctico. Hasta el número 17, su versión en papel se difundía en Europa, América y África y la recibían todas las universidades de España y Portugal, mientras que la versión online se publicaba en la web de la revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses después de forma gratuita. Desde el número 18 está disponible únicamente en formato digital. Se admiten originales en ocho lenguas europeas, aunque la publicación final se hace solo en gallego, pues la revista nació para estimular en Galicia la recogida e investigación de la fraseología gallega y universal y, a su vez, forma parte del proyecto de ecología lingüística del Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades de la Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Asimismo, recibe el generoso apoyo de los más de 230 fraseólogos y fraseólogas de 29 países que ya han publicado en ella.

Cadernos de fraseoloxía Galega is an international journal of phraseological research. Its aim is to study phraseology and paremiology in any language and with any approach (i.e.: structural, phraseographical, translational, comparative or didactic). Until issue 17, printed copies were distributed across Europe, America and Africa, and all the Spanish and Portuguese universities received them, too. Six months after having released the hardcopies, the online version was made available for free at the website [<http://www.cirp.gal/cfg>]. From issue 18 onwards, the journal is just published on line. Contributions are accepted in eight European languages, despite the final version being only in Galician. This is due to the journal's aim to promote the compilation and study of phraseology in Galicia (Spain), and also because the journal belongs to the project of linguistic ecology developed by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (Xunta de Galicia; Santiago de Compostela, Spain). Moreover, *Cadernos de Fraseoloxía Galega* is kindly supported by more than 230 phraseologists from 29 countries that have already contributed to it with their invaluable research.

Cadernos de fraseoloxía Galega, revue internationale de recherche en Phraséologie, étudie la phraséologie et la parémiologie de n'importe quelle langue du monde selon toutes les approches: structurale, phraséologique, traductologique, comparative ou didactique. Jusqu'au numéro 17, elle était diffusée dans toute l'Europe, l'Amérique et l'Afrique, et envoyée à toutes les universités d'Espagne et du Portugal; six mois après la parution de ses numéros, elle était en accès libre sur le lien [<http://www.cirp.gal/cfg>]. À partir du numéro 18, elle n'est publiée qu'en ligne. Des textes originaux sont admis en huit langues européennes, bien que la publication finale soit faite en galicien, car cette revue est née pour stimuler en Galice la collecte et la recherche de la phraséologie galicienne et universelle. En effet, elle fait partie du projet d'écologie linguistique du Centre Ramón Piñeiro pour la Recherche en Sciences Humaines de Saint-Jacques-de-Compostelle, et elle bénéficie aussi du soutien généreux des 230 phraséologues de 29 pays différents qui ont déjà publié leurs travaux dans cette revue.

Cadernos de fraseoloxía Galega ist eine internationale Zeitschrift, die sich mit der Phraseologie und Parömiologie aller Sprachen der Welt aus verschiedenen Perspektiven wie Lexikografie, Translatologie, Komparatistik und Didaktik beschäftigt. Die Zeitschrift ist in Europa, Amerika und Afrika verbreitet und wurde bis vor Kurzem an alle spanischen und portugiesischen Universitäten per Post geliefert. Zur Zeit ist die Zeitschrift *Cadernos de Fraseoloxía* – seit der Nummer 18 – nur über das Internet unter <<http://www.cirp.gal/cfg>> zugänglich. Für die Publikation werden ausschließlich Originalbeiträge in einer der acht europäischen Großsprachen angenommen. Veröffentlicht werden die Arbeiten jedoch nur auf Galicisch, denn ein Hauptziel der Zeitschrift besteht darin, das Galicische als Forschungssprache zu fördern bzw. die galicische Phraseologie und Parömiologie auf internationaler Ebene bekannt zu geben. Die Zeitschrift wird vom Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades mit Sitz in Santiago de Compostela unterstützt und bis dato haben 230 Phraseologen aus 29 verschiedenen Ländern darin mitgewirkt.

Cadernos de fraseoloxía Galega («Тетради по галисийской фразеологии») — это международный журнал, посвященный фразеологическим исследованиям. В нем публикуются материалы по фразеологии и паремииологии любого из языков мира во всех аспектах: структурном, фразеографическом, переводоведческом, сравнительном и дидактическом. Журнал распространяется в Европе, Америке и Африке. Номер 17 есть во всех университетах Испании и Португалии. Спустя шесть месяцев после выхода, данный выпуск был выложен в свободный доступ. Начиная с 18-го номера, журнал издается исключительно в электронном виде [http://www.cirp.es/pls/bdov/inv.cfg_ini]. К печати принимаются оригиналы на девяти европейских языках, однако текст публикуется только на галисийском языке, поскольку этот журнал был создан специально для того, чтобы придать импульс сбору материала и исследованиям в области галисийской и общей фразеологии в Галисии. Данный журнал является частью проекта лингвистической экологии Центра гуманитарных исследований им. Рамона Пинейро в г. Сантьяго-де-Компостела, и его любезно поддерживают 230 фразеологов из 29 стран мира, уже опубликовавших здесь свои статьи.

Índice

ESTUDOS / PAPERS	21
DINČĂ, Daniela: <i>A fraseoloxía romanesa: unha ollada á terminoloxía / Romanian Phraseology: An Overview Of Terminology</i>	23
LEI, Chunyi: <i>Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa / Metalanguage of Chinese Phraseology</i>	37
LUNTADILA NLANDU, Inocente: <i>Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas / Kôngò Phraseology (H16): Description of the Main Idiomatic Expressions</i>	53
LUNTADILA NLANDU, Inocente: <i>Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò (H16) / Descriptive Draft of the Main Pragmemes Used in Kikongo (H16)</i>	71
MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana: <i>Metafraseoloxía no ámbito croata / Metaphraseology in Croatian</i>	89
MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana: <i>Os termos da fraseoloxía en galego / The Terms of Phraseology in Galician</i>	109
SANZ VILLAR, Zuriñe: <i>A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios / The Metalanguage of Basque Phraseology in Collections and Dictionaries</i>	131
TRIVIĆ, Aneta e PEJOVIĆ, Anđelka: <i>Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas / Serbian Phraseology: Consolidation of the Discipline and Terminological Issues</i>	155
VARIA	173
LIANG, Yu: <i>Análise das unidades fraseolóxicas de Fénix desde unha perspectiva intercultural entre a China e España / Analysis of the Phraseological Units of the Phoenix from an Intercultural Perspective Between China and Spain</i>	175
RECADÁDIVAS / COMPILATIONS	191
FREIRE ARMADA, Vanesa: <i>Quen a Cariño vai, con Cariño volve: escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna. / Quen a Cariño vai, con Cariño volve: Anthology of Phraseological Units Used in Cariño and its Surroundings</i>	193
MARTÍNS SEIXO, Ramón: <i>Dese pau teño eu unha gaita. A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro / Dese pau teño eu unha gaita. Phraseology in the Work of Manuel Leiras Pulpeiro</i>	227
RECENSIÓNS / REVIEWS	353
KOESTERS GENSINI, Sabine Elisabeth e BERARDINI, Andrea (2020): <i>Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I. Por / By Maria Carmela Zaccone</i>	355

KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZOSADNIK, Katarzyna (Eds.) (2021): <i>Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive. Français-polonais-italien.</i> Por / By <i>Angelo de Souza Sampaio</i>	363
PREMIER ENGLISH LEARNING PUBLISHING (2022): <i>English Idioms Vocabulary 2022. Complete Edition.</i> Por / By <i>Iván García Fuentes</i>	371
TRKLJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Łukasz (Eds.) (2021): <i>Formulaic Language. Theories and Methods.</i> Por / By <i>Sandra Ruiz Morilla</i>	375
NOVAS / NEWS	381
1. Publicacións / <i>Publications</i>	383
1.1. Artigos, capítulos de libro e libros / <i>Papers, Book Chapters, Books</i>	383
1.2. Libros de actas / <i>Proceedings Books</i>	391
1.2.1. Actas do Colóquio Interdisciplinar de Tavira / <i>Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium in Tavira</i>	391
1.2.1.1. Actas do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios de Tavira / <i>Proceedings of the 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs in Tavira</i>	391
1.2.1.2. Actas do 15.º Colóquio Interdisciplinar de Tavira / <i>Proceedings of the 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs in Tavira</i>	397
1.3. Recensións / <i>Reviews</i>	403
1.3.1. Recensionantes / <i>Reviewers</i>	403
1.4. Traballos académicos / <i>Thesis and Dissertations</i>	404
1.4.1. Teses / <i>Doctoral Thesis</i>	404
1.4.2. Traballos de Fin de Mestrado / <i>Master's Thesis</i>	405
1.4.3. Traballos de Fin de Grao / <i>Final Degree Projects</i>	405
2. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas / <i>Congresses, Symposiums, Assemblies and Conferences</i>	406
2.1. Congreso EUROPHRAS 2023, Università degli Studi di Milano / <i>EUROPHRAS Congress 2023, Università degli Studi di Milano</i>	406
2.2. 17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios en Tavira (Portugal), 2023 / <i>17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs in Tavira (Portugal), 2023</i>	406
2.3. Outros congresos, xornadas ou asembleas do ano 2023 / <i>Other Congresses, Conferences or Assemblies in 2023</i>	406
2.3.1. IX Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia. Varese	406
2.3.2. I Congreso Internazionale “Ricerche intorno alla fraseologia e paremiologia”. Reggio Calabria	407

3. Recursos / <i>Resources</i>	407
3.1. <i>Optimot</i>	407
4. Fraseografía espontánea / <i>Spontaneous Phraseography</i>	408
4.1. Divulgación de paremias en @paremias.gal	408
BALANCE / OUTCOME	409
1. Índices de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Index of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	411
1.1. Índices alfabéticos de artigos / <i>Alphabetical Index of Papers</i>	411
1.2. Índice da sección de Recadávivas / <i>Index of the Compilations Section</i>	417
1.3. Índice alfabético de recensións / <i>Alphabetical Index of Reviews</i>	418
1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores / <i>Alphabetical Index of Reviews by Authors</i>	418
1.3.2. Índice alfabético de recensións por recensionantes / <i>Alphabetical Index of Reviews by Reviewers</i>	426
1.4. Índice da sección de Novas / <i>Index of the News Section</i>	432
1.5. Publicacións recibidas na redacción / <i>Publications Received in the Editorial Department</i>	437
2. Índice temático dos vinte e cinco números de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Subject Index of the Twenty-five Issues of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	438
2.1. Índice dos artigos / <i>Index of Papers</i>	438
2.2. Fraseoloxía bilingüe / <i>Bilingual Phraseology</i>	449
2.3. Función e índice da sección de Recadávivas / <i>Function and Index of the Compilations Section</i>	449
3. Procedencia dos autores de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Origin of the Authors of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	454
PROCESO E CONDICIÓNS DE ADMISIÓN DE COLABORACIÓN / AUTHOR GUIDELINES	461

Presentación

Cadernos de fraseoloxía Galega estrea un novo número editado de maneira exclusiva en versión dixital, o 25, correspondente ao ano 2023. Este período de edición destacou, sen dúbida, polo logro dunha nova indexación, na prestixiosa base de datos Scopus. Trátase de todo un fito na vida desta revista especializada pois, con total certeza, suporá unha importante potenciación da súa visibilidade e internacionalidade.

Outra das novidades á que convén aludir é a actualización de diversos aspectos técnicos dos *CFG*: reestruturación de apartados, mudanzas nas normas de estilo, maior protocolización do proceso de edición... Dadas as implicacións que para el ten, recoméndaselle ao potencial persoal colaborador, en especial, que os consulte a través do sitio web <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>.

Máis unha vez, a convocatoria para o envío de contribucións —ou *call for papers*— para os *CFG* 25 difundíuse a nivel internacional e isto volveuse reflectir na variedade de linguas obxecto —chinés, español, euskera, galego, kíkôngò, romanés e serbocroata— e de nacionalidades dos traballos. Secasí, cómpre mencionar que o 25 dos *CFG* constitúe un volume monográfico conxugado no seo do preexistente proxecto METAFRAS, o cal se encontra ligado ao estudo da metalinguaxe propia do campo da fraseoloxía e que aspira a desembocar nun glosario multilingüe. Xa que logo, os máis dos ESTUDOS aquí compilados son autoría de parte do grupo de traballo do dito proxecto.

En total, nesa sección encóntranse nove artigos entre os cales se atopa o pertencente á subsección VARIA, conformada polo único de temática diverxente. Concretamente, a súa materia de estudo son as unidades fraseolóxicas (UF) de Fénix nas súas concepcións chinesa e española («Análise das unidades fraseolóxicas de *Fénix* desde unha perspectiva intercultural entre a China e España») e elaborouno Yu Liang (Universidad de Almería). Nel, conclúese que o concepto de *Fénix* comparte abondas similitudes entre ambas as culturas, en contraste co de *dragón*. Canto aos demais artigos, relacionados todos coa temática xeral desde número monográfico, o primeiro deles («A fraseoloxía romana: unha ollada á terminoloxía»), de Daniela Dincă (Universitatea din Craiova), discute desde o seo romanés a diverxencia tipolóxica en contraposición coa consistencia nas dimensións semántica e cognitiva. Faino, ademais, ao tempo que fornece unha análise diacrónica do estado da cuestión. Chunyi Lei (Universidad de Granada), por súa vez, analiza a metalinguaxe chinesa desde un prisma contrastivo, encarando o chinés mais o español («Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa»). Mediante este

traballo, evidénciase a variación taxonómica da fraseoloxía xerada na China e dáse un paso adiante na simplificación do estudo comparativo entre os dous sistemas fraseolóxicos envoltos.

Posteriormente, Inocente Luntadila Nlandu (Universidade Agostinho Neto) contribúe con dous artigos: «Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas», o anterior, e «Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò ‘H16’», o posterior. No primeiro deles, tírase a conclusión fundamental de que a fraseoloxía kôngò, efectivamente, existe e que resulta asaz complexa no atangue ao funcionamento e ás categorías ou UF. No artigo inmediato, o mesmo autor confirma a existencia de pragmatemas no kíkôngò e estúdaos en detalle, explicando a dificultade á hora de establecer tanto a súa estrutura como realización. Sucédennles os dous artigos de Alejandro Martínez Vicente (Sveučilište u Zadru) e Ivana Lončar (Sveučilište u Zadru). No primeiro, «Metafraseoloxía no ámbito croata», déixase constancia dos principais termos fraseolóxicos referidos ás disciplinas e ás unidades de estudo para, entón, establecer as súas equivalencias en galego e en español. A raíz da súa observación, sinálanse discrepancias entre os idiomas «debidas [por unha parte] ás distintas tradicións nas que se apoian os estudos fraseolóxicos, así como aos distintos camiños que toman as investigacións e, por outra, a diferenzas tipolóxicas entre as linguas románicas e eslavas que impiden a formación de certos compostos». O segundo céntrase nos conceptos da fraseoloxía en lingua galega («Os termos da fraseoloxía en galego»). O seu propósito consiste en congrega as solucións terminolóxicas producidas, ou adoptadas, ata o momento na nosa lingua para as subdisciplinas e unidades do referido campo científico, informar das que viñeron por medio de traducións —baleiros lingüísticos ou lagoas terminolóxicas— e sinalar os casos eventualmente «problemáticos» —dun único concepto unido a varios termos ou de termos proclives á confusión—. Como adealla, no xeito de anexo, fornécese un glosario dos termos todos.

A seguir, encádrase nos ESTUDOS o artigo de Zuriñe Sanz-Villar (Euskal Herriko Unibertsitatea) que leva como título «A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios». A raíz de comparar os termos escollidos para as diferentes obras consultadas, Sanz-Villar detecta certa variación terminolóxica e chama a especial atención para a necesidade dunha maior harmonización conceptual. Finalmente preséntasenos o traballo de Aneta Trivić (Univerzitet u Beogradu) e de Anđelka Pejović (Univerzitet u Beogradu), «Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas», no que se fai un repaso histórico das investigacións fraseolóxicas en Serbia a fin de achegar, en última instancia, a que se podería considerar a bibliografía básica dentro da tal contorna

lingüística. Para alén diso, móstrase como se produciu un desprazamento nos temas centrais, daqueles de índole semántica, lexicolóxica e sintáctica para os de índole práctica e interdisciplinar. Tanto este coma o artigo de Alejandro Martínez Vicente e Ivana Lončar supoñen a adición do serbocroata ao historial de linguas obxecto de estudo dos *CFG*.

As contribucións académicas que ofrece a sección de *RECADÁDIVAS* posúen un carácter netamente acumulativo ou descritivo. Daquela, o primeiro dos dous que a compoñen neste volume atesoura, da man de Vanesa Freire Armada (Universidade de Vigo), 364 UF e 3 unidades monolexicais vencelladas ao concello de Cariño. A segunda recadádiva é da autoría de Ramón Martíns Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo) e destaca entre o total dos traballos pola súa minuciosidade. Así o require a natureza mesma do seu obxectivo: aglutinar as UF usadas por Manuel Leiras Pulpeiro na súa obra literaria, as que este mesmo recolleu nos traballos *Obra completa* (1970) e as que del se recollen en *Como falan os brañegos*, de Antonio Noriega Varela. En síntese, preséntase dúas coleccións fraseolóxicas asaz exhaustivas que xustifican o elevado volume de páxinas de *CFG* 25.

A sección seguinte, *RECENSIÓNS*, consta da revisión de catro obras recentes verbo de ramas ben diversas da fraseoloxía, como así o deixan entrever os seus títulos. A que se encontra en primeiro lugar foi escrita por Maria Carmela Zaccone (Università degli Studi di Torino) que expón o primeiro tomo de *Si dice in molti modi: Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino*, de Sabine E. Koesters Gensini e Andrea Berardini (Eds.). Segundo a investigadora italiana, unha das principais vantaxes desa publicación é que segue unha liña teórico-práctica que redundará nun público obxectivo moi abrangente. A continuación, Angelo de Souza Sampaio (Universidade Federal da Bahia) ocúpase de *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive: français-polonais-italien*, de Anna Krzyżanowska, Francis Grossmann e Katarzyna Kwapisz-Osadnik, resaltando o seu posible proveito desde o punto de vista tradutolóxico, entre outros. En terceiro lugar, recensionan Iván García Fuentes (Universidade de Vigo) o compendio fraseolóxico *English Idioms Vocabulary 2022*, da editorial Premier English Learning Publishing, onde pon de manifesto a potencialidade didáctica deste tipo de unidades. Por último, Sandra Ruiz Morilla (Universitat Autònoma de Barcelona) ocúpase de *Formulaic language: Theories and methods*, de Aleksandar Trklja e Łukasz Grabowski (Eds.), e explica como estoutra obra permite coñecer as liñas e os métodos de investigación sobre a linguaxe formulaica en voga. En definitiva, grazas ao vagar e á obxectividade con que estes e estas recensionantes reparan nas obras que len, ao seu esforzo, bríndasenos a oportunidade de dispor dunha boa guía de lectura e dun rico abano de obras aconsellables para a reciclaxe formativa / profesional.

Con respecto a NOVAS, séguese a constatar a tendencia á alza da investigación fraseolóxica a nivel mundial: para o presente ano, reúnen case 900 referencias bibliográficas, publicacións —traballos académicos, libros, artigos, recensións...—, mormente, datadas de 2023 e asociadas a institucións tanto estatais como estranxeiras. En NOVAS, tamén se dá conta das actas das comunicacións —congresos, coloquios, asembleas e xornadas— efectuadas nese mesmo ano, de recursos académicos —aplicacións informáticas, por exemplo— útiles disponibilizados hai pouco e, aínda, das novas achegas fraseolóxicas por parte de persoal non especializado ou leigo na materia —subapartado «Fraseografía espontánea»—. Para alén diso, cabe lembrar que entre todas esas referencias non se inclúen as 13 —9 estudos, 2 recadádivas mais 4 recensións— que constitúen os *CFG* 25.

Pola súa banda, na penúltima sección, *BALANCE*, referéncianse as 230 autorías que se contabilizan nos 24 anos de existencia da revista. Especificando o como, a listaxe informativa ofrécese, a modo de índice, por orde alfabética de temática dos traballos, das e dos autores e de cadansúa procedencia. Así, poderase comprobar que este persoal investigador representa, nada máis e nada menos, ca 29 países diferentes, dous máis do que ata os *CFG* 24.

Pechan a revista, como é o habitual, as normas, actualizadas, de admisión e de publicación de orixinais.

O Consello de Redacción

Preface

Cadernos de Fraseoloxía Galega presents its new issue, n. 25, published exclusively in digital format for the year 2023. This year has been marked by a major achievement: the journal's indexation in the prestigious Scopus database. This represents a significant milestone in the life of this specialized journal, as it will undoubtedly boost its visibility and international profile.

Another update involves various technical adjustments to *CFG*, including a restructuring of sections, revisions to style guidelines, and greater standardization in the editorial process. Given the importance of these changes, potential contributors are especially advised to consult them via the journal's website: <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>.

As in previous years, the call for papers for *CFG* 25 was spread internationally, which was reflected on the variety of languages in the submissions—Chinese, Spanish, Basque, Galician, Kikongo, Romanian, and Serbo-Croatian—as well as on the diverse nationalities of the contributors. However, it is worth noting that issue 25 is a special monograph linked to the pre-existing METAFRAS project, which focuses on the metalinguistics of phraseology and aims to produce a multilingual glossary. Accordingly, the majority of the STUDIES section is authored by collaborators of this project.

In total, this section contains nine papers, including the one belonging to the VARIA subsection, which consists of a single piece on a divergent topic. This paper, titled «Analysis of the Phraseological Units of the Phoenix from an Intercultural Perspective Between China and Spain» by Yu Liang (University of Almería), explores the concept of 'phoenix' in both Chinese and Spanish phraseology. The study concludes that while the concept of the 'phoenix' is similar in both cultures, the concept of 'dragon' differs significantly.

Regarding the remaining papers, all of which relate to the general theme of this monographic issue, the first one, «Romanian Phraseology: An Overview Of Terminology» by Daniela Dincă (Universitatea din Craiova), discusses the typological divergence of Romanian while highlighting consistency in semantic and cognitive dimensions. It also provides a diachronic analysis of the state of the art. Chunyi Lei (University of Granada) analyzes Chinese metalinguistics from a contrastive perspective, examining both Chinese and Spanish («Metalanguage of Chinese Phraseology»). This work evidences the taxonomic variation of phraseology generated in China and advances the comparative study between the two phraseological systems involved.

Following this, Inocente Luntadila Nlandu (Universidade Agostinho Neto) contributes with two papers: «Kòngò Phraseology (H16): Description of the Main Idiomatic Expressions» and «Descriptive Draft of the Main Pragmemes Used in Kikongo (H16)». The first of these concludes that Kongo phraseology exists and is highly complex regarding its functioning and the categories of phraseological units. The subsequent paper confirms the existence of pragmemes in KÍKÓNGÒ and explores their structure and realization in detail.

The next two papers are by Alejandro Martínez Vicente (Sveučilište u Zadru) and Ivana Lončar (Sveučilište u Zadru). In the first one, «Metaphraseology in Croatian», they catalog the main phraseological terms related to the disciplines and the units of study, and then they establish their equivalents in Galician and Spanish. Based on their observations, they highlight discrepancies between languages that «are due, on the one hand, to the different traditions on which phraseological studies are based, as well as to the different paths taken in research and, on the other hand, to typological differences between Romance and Slavic languages that prevent the formation of certain compounds». The second paper focuses on phraseology concepts in the Galician language («The Terms of Phraseology in Galician»). Its goal is to gather existing terminological solutions in Galician for sub-disciplines and units in the phraseology field, highlight gaps filled through translations, and point out cases where a single concept has multiple terms or where terms may cause confusion. As a bonus, a glossary of all the terms is included as an appendix.

The next contribution in the STUDIES section is «The Metalanguage of Basque Phraseology in Collections and Dictionaries», by Zuriñe Sanz-Villar (Euskal Herriko Unibertsitatea). Through comparing the terms selected in different consulted works, Sanz-Villar detects some terminological variation and emphasizes the need for greater conceptual harmonization. Finally, Aneta Trivić (University of Belgrade) and Anđelka Pejović (University of Belgrade) present their paper, «Serbian Phraseology: Consolidation of the Discipline and Terminological Issues», which offers a historical overview of phraseological research in Serbia. It ultimately provides what could be considered the core bibliography in this linguistic context. Moreover, the authors demonstrate a shift in focus from semantic, lexicological, and syntactic topics to more practical and interdisciplinary ones. This, along with the paper by Martínez Vicente and Lončar, marks the addition of Serbo-Croatian to the list of languages studied in *CFG*.

The contributions in the COMPILATIONS section possess a distinctly cumulative or descriptive nature. The first of the two included in this volume, by Vanesa Freire Armada (Universidade de Vigo), compiles 364 phraseological units and 3

monolexical units related to the municipality of Cariño. The second compilation, by Ramón Martínez Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo), stands out for its meticulousness. This level of detail is required given its objective: to gather the phraseological units used by Manuel Leiras Pulpeiro in his literary works, those compiled in *Obra completa* (1970), and those referenced in *Como falan os brañegos* by Antonio Noriega Varela. In summary, these two exhaustive collections justify the considerable length of *CFG* 25.

The next section, *REVIEWS*, includes four reviews of recent works from various branches of phraseology, as suggested by their titles. The first review, written by Maria Carmela Zaccone (Università degli Studi di Torino), focuses on the first volume of *Si dice in molti modi: Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino*, directed by Sabine E. Koesters Gensini and Andrea Berardini. According to Zaccone, one of the main advantages of this publication is its theoretical-practical approach, making it accessible to a wide audience.

Next, Angelo de Souza Sampaio (Universidade Federal da Bahia) reviews *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive: français-polonais-italien*, by Anna Krzyżanowska, Francis Grossmann, and Katarzyna Kwapisz-Osadnik, highlighting its potential usefulness from a translational perspective. In third place, Iván García Fuentes (Universidade de Vigo) reviews the phraseological compendium *English Idioms Vocabulary 2022*, published by Premier English Learning Publishing, emphasizing its didactic potential. Lastly, Sandra Ruiz Morilla (Universitat Autònoma de Barcelona) reviews *Formulaic Language: Theories and Methods*, edited by Aleksandar Trklja and Łukasz Grabowski, noting how this work provides insight into current lines and methods of research on formulaic language.

In summary, thanks to the care and objectivity of these reviewers, readers are provided with a valuable guide for further reading and a rich array of recommended works for professional development.

Regarding *NEWS*, the upward trend in phraseological research worldwide continues to be evident: for the current year, almost 900 bibliographic references have been gathered, including publications —academic works, books, papers, reviews...—, mostly dated 2023 and linked to both national and international institutions. In *NEWS*, there is also a report on the proceedings of communications —conferences, colloquia, assemblies, and symposiums— held during that same year, as well as on academic resources —such as newly available software applications— and even on new phraseological contributions from non-specialized individuals or laypersons

—in the sub-section «Spontaneous Phraseography». Additionally, it is worth noting that the 13 references —9 studies, 2 compilations, and 4 reviews— that make up *CFG* 25 are not included among these.

The penultimate section, *OUTCOME*, references the 230 authors who have contributed over the 24 years of the journal's existence. This informative list is organized alphabetically by the topics of the works, the authors, and their institutional affiliations. Thus, it can be seen that this group of researchers represents no fewer than 29 different countries, two more than those represented in *CFG* 24.

As usual, the issue closes with the updated submission and publication guidelines for original contributions.

The Editorial Board

**Estudos
Papers**

A fraseoloxía romanese: unha ollada á terminoloxía¹

Romanian Phraseology: An Overview Of Terminology

Daniela Dincă

Universitatea din Craiova (Romanía)

ORCID: 0000-0001-9384-3733

danadinca@yahoo.fr

Resumo: Tomando como punto de partida a fraseoloxía romanese, este artigo persegue un dobre obxectivo: por unha banda, proporcionar unha definición da fraseoloxía como disciplina autónoma en comparación con outras disciplinas lingüísticas e, pola outra, analizar a súa metalinguaxe mediante a agrupación de multitude de termos especializados que designan as unidades fraseolóxicas: idiotismo (rom. idiotismo), modismo (rom. idiom), illamento (rom. izolare), locución (rom. locuțiune), locución proverbial (rom. locuțiune proverbială), expresión (rom. expresie), expresión idiomática (rom. expresie idiomatică), perífrase (rom. perifrază), proverbio (rom. proverb), sintagma (rom. sintagmă), fórmula (rom. formulă), cliché (rom. clișeu) etc. O enfoque adoptado é o da análise diacrónica dos principais conceptos operativos, xa que a evolución da fraseoloxía evidencia a constitución e o desenvolvemento desta rama da lingüística no territorio do romanés. A pesar dos diversos puntos de vista que existen, a fraseoloxía romanese enriquecese con achegas centradas, principalmente, na comparación dos fraseoloxismos romaneses cos doutras linguas desde un punto de vista sintáctico, semántico, translatoivo ou descritivo do funcionamento das súas sintaxe e semántica.

Palabras clave: fraseoloxía, metalinguaxe, terminoloxía, unidade fraseolóxica, fraseoloxismo, locución, expresión idiomática, sentido literal, sentido figurado, sentido conceptual.

Abstract: *Taking Romanian phraseology as a starting point, our article pursues a twofold objective: on the one hand, the definition of phraseology as an autonomous discipline in relation to other linguistic disciplines and, on the other, the analysis of its metalanguage, which brings together a multitude of specialized terms to designate phraseological units: fr. idiotisme (rom. idiotism), fr. idiom (rom. idiom), fr. isolation (rom. izolare), fr. locution (rom. locuțiune), fr. locution proverbiale (rom. locuțiune proverbială), fr. expression (rom. expresie), fr. expression*

---

¹ Data de recepción: 23.10.2023. Data de aceptación: 14.05.2024.

Tradución feita por Sofia Pintos Delgado.

idiomatique (rom. expresie idiomatică), fr. périphrase (rom. perifrază), fr. proverbe (rom. proverb), fr. syntagme (rom. sintagmă), fr. formule (rom. formulă), fr. cliché (rom. clișeu), etc. The approach we propose is a diachronic analysis of the main operational concepts, as the evolution of the phraseology has highlighted the constitution and development of this branch of linguistics in the territory of the Romanian language. Despite the diversity of points of view, Romanian phraseology continues to be enriched by contributions which are primarily interested in comparing Romanian phraseologisms with those of other languages from the syntactic, semantic or translational point of view, or in describing their syntactic and semantic functioning.

Keywords: phraseology, metalanguage, terminology, phraseological unit, phraseologism, locution, idiomatic expression, literal meaning, figurative meaning, conceptual meaning.

1. Introducción

As e os lingüistas romaneses coinciden en subliñar que a fraseoloxía xurdiu hai relativamente pouco como disciplina autónoma, con métodos de investigación de seu. Isto débese á dificultade de separala doutras disciplinas lingüísticas e á de definir o seu obxecto de estudo, constituído por unidades fraseolóxicas coñecidas por multitude de denominacións terminolóxicas. De feito, as ramas da lingüística nas que se superpón inclúen a estilística funcional, a etimoloxía e a lexicografía (Hristea 1984a: 134; Coșeriu 2000: 258–259), a lexicoloxía e a sintaxe (Colțun 2013:13) ou á lexicoloxía de ceito exclusivo (Zugun 2000: 21).

A definición da fraseoloxía como ciencia autónoma implica unha dobre perspectiva de análise, xa que se refire tanto a unha disciplina lingüística como, ao mesmo tempo, á totalidade dos seus elementos suxeitos a estudo². Así, as preocupacións fraseolóxicas rexistradas no territorio da lingua romanese diríxense, por unha parte, á creación de dicionarios fraseolóxicos³ e, por outra, á análise semántico-sintáctica das unidades reunidas baixo a etiqueta de *fraseoloxismo* ou *unidade fraseolóxica*. Canto á necesidade de dicionarios fraseolóxicos, Scherf (2006: 82) demostra que os fraseoloxismos non se forman consonte as regras da combinatoria libre, senón que, pola contra, o contexto de memorización provoca a súa recuperación e integración na linguaxe e, de maneira implícita, na comunicación.

A fraseografía romanese conforma un campo bastante dinámico, dado o permanente obxectivo da creación de dicionarios non só dos e das profesionais da lexicografía, senón tamén do persoal especialista (lingüistas, docentes, editoras/editores...). Neste senso, cómpre citar a obra *Proverbele românilor* [Proverbios romaneses] (1895-1903),

² O *Dicționar de științe ale limbii*. [Diccionario das ciencias da lingua] (A. Bidu-Vrânceanu et al. 2001: 224) atribúelle ambos os significados ao termo *fraseoloxía*: 1. Disciplina lingüística emerxente que se ocupa do estudo das unidades fraseolóxicas dunha lingua ou grupo de linguas (das súas aparición e orixe, do seu uso na comunicación cotiá ou en estilos/linguas especializados, das familias fraseolóxicas, do papel das unidades fraseolóxicas na modernización da linguaxe literaria); 2. Conxunto de unidades fraseolóxicas dunha determinada lingua.

³ Unha obra lexicográfica representativa do ámbito romanés é a de Mile Tomici (2009) *Dicționar frazeologic al limbii române*.

de Iuliu Zanne, a cal representa unha apertura monumental da cultura romanese e que inclúe 7500 páxinas (dez volumes) compostas por uns 40 000 proverbios. Alén diso, a fraseografía contrastiva supuxo unha preocupación constante por parte, de novo, dos e das profesionais da lexicografía romanese e a creación de dicionarios fraseolóxicos bilingües foi un factor de gran relevancia na formación de profesionais da tradución, no ensino de linguas estranxeiras e na elaboración de estudos contrastivos⁴.

A finalidade do presente artigo é dobre: en primeiro lugar, definir a fraseoloxía como disciplina autónoma con respecto ás demais disciplinas lingüísticas e, en segundo lugar, analizar a súa metalinguaxe, que comprende múltiples termos especializados para designar as unidades fraseolóxicas. O enfoque que adoptamos é o da análise diacrónica dos principais conceptos operativos, pois a evolución da fraseoloxía puxo de manifesto a constitución máis o desenvolvemento desta rama da lingüística no territorio da lingua romanese.

2. A fraseoloxía romanese: intentos de definición

O lingüista romanés que asentou as bases teóricas da fraseoloxía foi Theodor Hristea, quen, en 1984, na obra colectiva *Sinteze de limba română* [Síntese da lingua romanese], insire o capítulo VI, titulado *Introducere în studiul frazeologiei* [Introdución ao estudo da fraseoloxía], onde define a fraseoloxía nos seguintes termos: «disciplina lingüística cuxo obxecto de estudo é a análise das unidades fraseolóxicas dunha lingua (ou dun grupo de linguas) e a propia totalidade das unidades fraseolóxicas desta» (Hristea 1984b: 6)⁵.

Noutras palabras, a fraseoloxía defínese como unha disciplina lingüística e como un conxunto de elementos denominados unidades fraseolóxicas que, á súa vez, se poden clasificar segundo varios criterios (orixe, estrutura, valor estilístico, áreas de manifestación...): «As unidades fraseolóxicas dunha lingua pódense clasificar e estudar desde distintos puntos de vista, empezando pola súa orixe ou pola súa estrutura e terminando pola súa dimensión estilística ou pola súa pertenza a certos campos de actividade» (Hristea 1984a: 134).

A fin de ilustrar a orixe dos fraseoloxismos, Hristea ofrece varios exemplos, entre eles o de *carte postală*, un fraseoloxismo que forma parte da terminoloxía técnico-científica cunha función puramente denominativa, sen carga expresiva ningunha, e que se corresponde co préstamo *carte postale* do francés, non cunha creación da lingua romanese. A propósito da cuestión, a etimoloxía dos fraseoloxismos é algo que, de feito, sempre lle preocupou

---

⁴ *Dicționar frazeologic român-englez* (Andrei Bantaș, Andreea Gheorghiu e Leon D. Levițchi 1993); *Dicționar englez-român de colocaiii verbale* (Hortensia Pârlog, Maria Telegă e Leon Levițchi 2000); *Dicționar frazeologic francez-român, român-francez* (Elena Gorunescu 1981); *Dicționar frazeologic spaniol-român* (Necheș Neagu, Teodora Șandru-Mehedinți e Melania Albu 2008); *Dicționar frazeologic român-italian* (Eugen Costescu 1979); *Dicționar frazeologic român-german* (Alexandru Roman 1975); *Mic dicționar frazeologic portughez-român și român-portughez* (Georgiana Bărbulescu 2007); *Dicționar frazeologic polon-român* (Twarog Geambașu 2013) etc.

⁵ Todas as citas incluídas no presente artigo correspondense cunha tradución ponte do francés; as citas foran traducidas da lingua orixinal pola propia autora, Daniela Dincă.

ao persoal lingüista e a orixe deste tipo de unidades resúmese nos seguintes mecanismos: «fraseoloxismos creados dentro dunha lingua en concreto, prestados, traducidos ou calcados a partir de modelos estranxeiros» (Constantinescu Dobridor 1998: 154).

De acordo con Hristea, esa interconexión entre a fraseoloxía e a etimoloxía mais a estilística funcional cobraría especial importancia á hora de estudar unha lingua desde a perspectiva da súa evolución e da súa dinámica: «[...] unha investigación coidadosa e exhaustiva acerca de todo o noso tesouro fraseolóxico permitiría que nos fixésemos unha idea moito máis clara do poder creativo da lingua romanese nese ámbito, así como das diversas influencias estranxeiras exercidas sobre el durante as épocas moderna e contemporánea» (Hristea 1984a: 136).

O obxecto de estudo da fraseoloxía é, polo tanto, a unidade fraseolóxica⁶, definida como un conxunto de dúas ou máis palabras cun significado unitario (referido a un único obxecto, propiedade, acción, proceso ou fenómeno) e cunha elevada frecuencia de uso na lingua. Segundo Hristea (1984), os dous trazos característicos das unidades fraseolóxicas son a estabilidade e a autonomía: «o que teñen en común todas as unidades fraseolóxicas dunha lingua é o feito de que se trata de combinacións estables de dúas ou máis palabras cun significado unitario». A autonomía semántica, asentada na polilexicalidade, atribúelles un carácter estable e reproducíbel asociado a un dado valor idiomático e expresivo na lingua.

3. Da locución á expresión

A tipoloxía das unidades fraseolóxicas foi unha pedra de toque para as e para os lingüistas romaneses, posto que as características das unidades fraseolóxicas (polilexicalidade, reproducibilidade, estabilidade, idiomaticidade, complexidade e expresividade) deron pé a multitude de termos segundo se destacase unha ou outra desas características: idiotismo (rom. *idiotism*), idioma (rom. *idiom*), illamento (rom. *izolare*), locución (rom. *locuțiune*), locución proverbial (rom. *locuțiune proverbială*), expresión (rom. *expresie*), expresión idiomática (rom. *expresie idiomatică*), perífrase (rom. *perifrază*), proverbio (rom. *proverb*), sintagma (rom. *sintagmă*), fórmula (rom. *formulă*), cliché (rom. *clișeu*) etc.

Unha das teorías iniciais xurdidas a principios do século XX afirmaba que a fraseoloxía reunía unidades léxicas de carácter fixo e unidireccional; así o indicou Sextil Pușcariu (1940) ao falar de «unidades léxicas cun carácter fixo e unidireccional (expresións, locucións, locucións proverbiais etc.)». Noutras palabras, o establecemento de fronteiras entre as distintas unidades léxicas non representaba unha prioridade para o persoal lingüista romanés, máis interesado no inventario de dicionarios mais na descrición sintáctica e semántica en obras dedicadas ás distintas subclases de unidades fraseolóxicas.

Como a estrutura sintagmática non permite diferenciar as unidades fraseolóxicas, Pușcariu (1940) denomina locución ou expresión aos grupos fixos de palabras que van desde os dous ou tres elementos ata as frases e expresións. Por tal motivo, a locución

---

⁶ De feito, *fraseoloxismo* e *unidade fraseolóxica* son sinónimos, coa distinción de que o primeiro termo resulta máis conveniente e que o segundo é un derivado do de *fraseoloxía*.

defínese, por veces, como expresión, o que comporta dificultades ao categorizala, a pesar de que as e os lingüistas romaneses consideren que esta delimitación carece de importancia en comparación coa tarefa de distinguir estes dous tipos de unidades fraseolóxicas das palabras simples, a través da detección da presenza de dous elementos ou máis cun significado unitario.

Tampouco o criterio da expresividade permite diferenciar un tipo de unidade fraseolóxica da outra. Acerca do particular, Lazăr Şăineanu considera na súa tese de licenciatura, titulada *Încercare asupra semasiologiei limbei române* [Ensaio sobre a semasioloxía da lingua romanese] (1887), que o termo *locución* designa unha combinación expresiva de dúas ou máis palabras (*a ajunge cuşitul la os* [ter o coitelo ata o óso], ‘estar ata as orellas [de algo/de alguén]’), sen disocialo doutros termos como *expresión*, *expresión idiomática* e *idiotismo*.

Pola súa banda, en *Stilistica limbii române* [Estilística da lingua romanese], Iorgu Iordan (1975: 280) emprega os termos *locución*, *expresión*, *illamento*, *fórmula* e *sintagma*. Este último, *sintagma*, defíneo como «grupo ou combinación de palabras» (Iordan 1975: 18), en alternancia con *fórmula*, *idiotismo*, *locución* e *expresión*, e con el designa aqueles conxuntos léxicos caracterizados por unha forma fixa mais un significado unitario. As estruturas fraseolóxicas denominadas illamentos concíbese como «fórmulas fixas que se transmiten por tradición e que permanecen inalteradas tanto no tocante á forma como ao significado», xustificando esa denominación de *illamento* co feito de que os seus elementos constitutivos e eles mesmos se encontren illados do resto do material lingüístico, de que se lles aplique un tratamento especial. Nestas estruturas, «trátase exclusivamente do significado, que é unitario, coma nunha soa palabra» (Iordan 1975: 209).

De certo, os e as lingüistas romaneses destacan a relación de sinonimia entre as locucións e as expresións. Na obra colectiva *Limba română contemporană* [Lingua romanese contemporánea], Iorgu Iordan e Vladimir Robu (1978: 336) subliñana definindo as expresións como «combinacións fraseolóxicas estables cuxa forma e cuxo significado non derivan das acepcións que as compoñen e que, desde o punto de vista gramatical, se corresponden, as máis das veces, con locucións». Ion Coteanu, pola súa parte, considera o seguinte: «Os grupos de palabras que, sen seren frases, posúen o significado dun adxectivo chámanse locucións, é dicir, expresións adxectivas» (Coteanu 1982: 99).

A esta primeira etapa, na cal aos termos referidos, *locución* e *expresión*, se lles atribúe unha relación sinonímica, sucédelle o contraste entre ambas as subclases de fraseoloxismos mediante criterios novos ou adicionais. Así, na súa obra titulada *Locuţiunile verbale în limba română* [Locucións verbais da lingua romanese], Florica Dimitrescu (1958) realiza unha clasificación inicial das unidades fraseolóxicas en subcategorías: expresións, locucións, illamentos, idiotismos, modismos e locucións proverbiais. Ademais, a autora sinala que a diferenza entre locucións e expresións reside en que as expresións funcionan como unha única unidade a nivel léxico, mentres que as locucións tamén o fan a nivel gramatical. Dito doutro xeito, as expresións son grupos

de palabras que conforman un «conxunto léxico», non gramatical, caracterizado pola variabilidade, pola expresividade e pola «novidade do conxunto» (*prinde orbul, scoate-i ochii* [colle ao cego, sácalle os ollos]), mentres que as locucións se definen como un «conxunto de palabras máis ou menos cohesionado, cun significado unitario concreto e que se comporta, gramaticalmente, como unha soa parte do discurso» (Dimitrescu 1958: 67). Alén diso, Dimitrescu comenta que as locucións verbais son locucións con valor de verbo: *a băga de seamă* [observar]; *a-și bate joc* [burlarse]; *a-și aduce aminte* [lembrar].

Volvendo ás expresións, segundo a mesma autora, son «combinacións de palabras cargadas de contido afectivo propias dunha determinada lingua» (Dimitrescu 1958: 62, 64); reparándonos no exemplo en romanés *am eu ac și de cojocul tău* [teño unha agulla para a túa pel], ‘con uñas e dentes’, o significado unitario diverxe do de cada constituínte, polo que posúe un carácter non composicional. Outra característica amentada por Dimitrescu respecto das expresións é a posibilidade de resultaren gramaticalmente dissociadas; na expresión *până la Dumnezeu te mănâncă sfinții* [ata Deus os santos te coman], distínguense un suxeito (*os santos*), un predicado (*coman*), un obxecto directo (*te*) e un complemento circunstancial (*ata Deus*).

O primeiro criterio delimitador considerado pola comunidade lingüista romanese foi, pois, a carga afectiva das expresións (*a ajuns la spartul târgului* [chegou ao final da feira], ‘chegou demasiado tarde’) en contraste coas locucións (*a băga de seamă* [observar]; *a-și aduce aminte* [lembrar]). Así, Theodor Hristea (1984) manifestou que, cando unha combinación estable de palabras é expresiva, se debe considerar unha expresión; por expresión, entendía un grupo léxico constante cun significado unitario e o cal xera efectos estilísticos (*abrir o apetito*), ao contrario da locución: «unha locución procede dunha expresión que, tras un longo uso, se gramaticalizou, perdendo, xa que logo, a súa expresividade» (Hristea 1977: 589). Hristea (1984) considera, aínda, que as diferenzas entre as dúas categorías incumben tres niveis: as expresións son, polo normal, máis complexas ca as locucións estruturalmente falando, menos «pechadas» ou «petrificadas» e, de maneira imprescindible, expresivas, dado que seus elementos constitutivos non se encontran tan fusionados (Hristea 1984).

Podemos afirmar, entón, que a maioría dos estudos dedicados ao acoutamento e á descrición das expresións adoptan os criterios funcional e expresivo como trazos distintivos⁷. Ademais, a característica principal das locucións é posuíren unha función gramatical única e desempeñaren o papel de certa parte do discurso, resultante das relacións que as ditas locucións establecen co contexto: «Grupo de palabras máis ou menos xuntas, cun significado unitario e que se comporta gramaticalmente como unha soa parte do discurso» (Graur 1966: 34). Boroianu (1974, II: 243) tamén ofrece unha definición similar de locución: «Grupo de dúas ou máis palabras, con significado unitario, que se integra no contexto como elemento indivisible mediante un dos seus elementos constitutivos ou mediante todos eles, funcionando como único termo».

⁷ «Os dous criterios que lles permite ás e aos lingüistas diferenciar entre locucións e expresións son, polo tanto, a estrutura lexicográfica mais o uso léxico-funcional» (Zugun 2000: 33).

Na mesma liña, Cristinel Munteanu (2013) concibe o sentido figurado como criterio distintivo entre a locución e a expresión. En concreto, o autor postula que as combinacións verbais estables que son produto da analogía (metáfora ou comparación) e cuxos elementos constitutivos dan lugar a unha imaxe considéranse expresións. Por exemplo, *a tăia frunză la căini* [cortar-lles as follas aos cans] é unha expresión (romanesa) porque os seus elementos constitutivos conforman unha imaxe que traslada, a xeito de metáfora, a idea de non facer nada, de perder o tempo, mentres que *avoir du cœur au ventre* [ter o corazón no estómago], ‘ser valente, ter moita coraxe’, do francés, é, certamente, unha locución porque a palabra *coeur* (‘corazón’) substitúe, por medio do fenómeno da metonimia, a palabra *courage* (‘coraxe’) e, nestoutro caso, non se pode dicir que todos os constituíntes axuden a crear unha imaxe determinada.

Non obstante, tamén existen combinacións estables polisemánticas que se poden considerar tanto locucións como expresións; por exemplo, *a se da la fund* [ir para o fondo] é unha locución co significado de ‘mergullarse’, ao tempo que unha expresión que significa ‘desaparecer’. De feito, de acordo con Munteanu, as locucións non deben xerar imaxe ningunha, senón modificar parte da mensaxe; o verbo presente na combinación serve para transformar outro fragmento do discurso (polo xeral, un substantivo), igualmente, en verbo. Por exemplo, *a da năvală* (‘irromper, precipitarse’), *a năvăli* (‘invadir, atacar’); *a da bătaie* (‘administrar unha descarga’), *a bate* (‘golpear’).

Coa finalidade de descubrir se un fraseoloxismo verbal se corresponde cunha locución ou cunha expresión, Munteanu propón a estratexia da relación co equivalente ou sinónimo: se a relación é de analogía ou similitude (o que leva implícita a presenza da metáfora e, posiblemente, da comparación), trátase dunha expresión; se a relación é de contigüidade (realizada a través da metonimia ou da sinécdoque), trátase dunha locución.

A propósito do sentido figurado, Doina Butiurcă (2012) engade o modelo conceptual⁸ como criterio para discernir as dúas subclases de conxuntos de palabras analizadas, a locución e a expresión. Por exemplo, as locucións gal. *abrir os ollos*, fra. *ouvrir l’œil*, rom. *a deschide ochii* e eng. *to open one’s eyes* teñen, á parte dun sentido propio, un sentido connotativo e expresan a idea de vixilancia (‘andar alerta’), o cal se erixe como un argumento para as considerar expresións. Daquela, a definición de *expresión* achegada por Butiurcă (2012: 2) é a seguinte:

En principio, calquera combinación constante cuxos elementos non sexan conmutables e organizada a partir dun modelo cognitivo (man, ollos, corazón etc.) e translingüístico pertence á clase das expresións. Desde un punto de vista epistemolóxico, o modelo conceptual é a invariable con poder explicativo nun gran número de linguas.

Se o modelo conceptual dunha expresión se circunscribe a unha dada cultura, esta última implica unha dimensión idiomática que o individuo falante non pode cambiar porque: «a conservación ou substitución do elemento cognitivo incide na cuestión da

⁸ De acordo con Butiurcă (2012), o modelo conceptual constitúe un dos criterios cognitivos non lingüísticos capaces de lles atribuír certa coherencia ás expresións.

dimensión cultural do contexto. Illar a lingua da cultura e da relixión supón illar a lingua da historia, dos valores culturais e relixiosos dunha comunidade determinada» (Butiurcă 2012: 2). Con tal aseveración, Butiurcă correlaciona os conceptos de *expresión* e de *expresión idiomática*, que comparten o modelo cognitivo, pero que difiren na conexión que establecen coa cultura de cada lingua.

Canto ao termo *locución*, este tamén pode englobar unha relación de dicotomía co de *fraseoloxismo*. A este respecto, cómpre citar a Gheorghe Colțun (2013: 18-20) quen, malia que a fronteira que separa as locucións non estea claramente debuxada, fala dunha migración delas para os fraseoloxismos. Os trazos comúns das dúas subclases de conxuntos de palabras son os seguintes: os seus elementos pertencen a diferentes clases morfolóxicas; compórtanse, gramaticalmente, como un só tipo de palabras; a orde dos constituíntes resulta fixa e ningún destes se pode trocar por un sinónimo. Pola súa parte, os trazos distintivos prodúcense en varios niveis de análise:

Figura 1. Cadro ilustrativo das diferenzas entre as subclases *locución vs. fraseoloxismo*

Niveis de análise	Locucións	Fraseoloxismos
1. Disciplina lingüística	As locucións son o obxecto de estudo da morfoloxía.	Os fraseoloxismos son o obxecto de estudo da fraseoloxía.
2. Valor morfolóxico	Os valores morfolóxicos das locucións compréndense na palabra equivalente.	Os valores morfolóxicos dos fraseoloxismos dependen da palabra dominante.
3. Grao de fixación	Desde o punto de vista sintáctico, todos os compoñentes das locucións posúen o mesmo valor.	Os compoñentes dos fraseoloxismos presentan un alto grao de unidade semántica e estrutural.
4. Semántica	O seu significado unitario correspóndese coa suma do dos elementos que as compoñen.	O significado da unidade global non se corresponde coa suma do dos elementos constitutivos.
5. Sinonimia	As locucións, na maioría dos casos, pódense substituír por unha soa palabra.	Os fraseoloxismos rara vez posúen un equivalente, rara vez se poden substituír por unha soa palabra.

Consonte a este cadro, a distinción entre as dúas subclases consiste no seguinte:

- (1) Desde o punto de vista morfolóxico, as locucións estúdanse no eido da morfoloxía mentres que os fraseoloxismos, no da fraseoloxía.
- (2) Desde o punto de vista sintáctico, as locucións áchanse menos fusionadas ca os fraseoloxismos, os cales se subdividen en:

1. Fraseoloxismos semellantes ás combinacións de palabras: *valurile vieții* [as ondas da vida].
  2. Fraseoloxismos coa estrutura de proposición: *a-i fugi pământul de sub picioare* [a terra escorrega baixo dos seus pés].
  3. Fraseoloxismos coa estrutura de frase: *a se băga unde nu-i fierbe oala* [quedar onde ferva a ola].
- (3) Desde o punto de vista semántico, as locucións posúen carácter composicional e relaciónanse sinonimicamente cunha única palabra, en contraposición aos fraseoloxismos, que posúen carácter non composicional e é raro que contengan unha palabra soa como equivalente.

Para resumirmos a teoría de Colțun, conséntase que a fraseoloxía estuda os fraseoloxismos de modo exclusivo e que as locucións xa non se consideran unha subclase deles, como si consideraban os e as lingüistas do século XX. Mediante a súa definición de fraseoloxismo, Colțun propón un novo achegamento ao antedito campo do saber, que só se ocuparía das unidades fixas, as cales van desde a combinación de palabras ata a oración e que presentan un carácter estable non composicional.

4. Da expresión á expresión idiomática

Unha categoría das expresións que carrea problemas de análise e de definición é a das expresións idiomáticas (tamén coñecidas como expresións, a secas; idiotismos, illamentos, modismos e unidades fraseolóxicas idiomáticas).

Unha primeira definición do termo *idiotismo* aparece recollida en *Principii de istoria limbii* [Principios da historia da lingua] (1984), de Alexandru Philippide. En conformidade con ela, un idiotismo é un grupo estable de palabras consistente en varios elementos lingüísticos e co carácter específico dos idiotismos populares ou idiotismos dialectais. A súa natureza unitaria sitúao nunha relación de sinonimia co termo *illamento*. Outra das primeiras definicións proporcionouna Iordan (1975: 20), quen describe o idiotismo como unha «fórmula fixa» de uso frecuente e prolongado cuxa aparencia formal e cuxo significado non se poden alterar. Á súa vez, Stelian Dumitrăcel (1980) emprega o termo en causa como sinónimo tanto de illamento como de expresión idiomática.

A primeira persoa lingüista en vincular a idiomaticidade á expresividade e, sobre todo, ao seu sentido figurado foi Stelian Dumitrăcel (1980), o cal, na súa obra *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii* [Léxico romanés: palabras, metáforas, expresións], trata as preocupacións do persoal romanés experto en lingüística asociadas ao estudo das expresións idiomáticas. Conforme ao autor, as expresións idiomáticas aseméllanse ás metáforas na seguinte medida: «O vínculo entre as metáforas e as expresións idiomáticas

resulta evidente en canto a que posúen a mesma función estilística mais a mesma expresividade e, desde unha perspectiva lóxica, en canto a que ambas representan un determinado sentido (figurado)» (Dumistrăcel 1980: 124).

Dependendo das circunstancias de aparición da función expresiva, Dumistrăcel (1980: 136–137) establece dúas categorías de expresións:

- (1) *Expresións idiomáticas imaxinarias*, cunha función estilística inmediatea (por exemplo, *până la Dumnezeu te mânăncă sfinții* [ata Deus os santos te coman]).
- (2) *Expresións idiomáticas copia da realidade*, inicialmente, cunha función obxectiva e, máis tarde, a través da metaforización, cun valor expresivo.

Pola súa banda, Theodor Hristea (1984a: 143) postula que a idiomaticidade das unidades fraseolóxicas debe cumprir tres condicións: non composicionalidade, intraducibilidade e expresividade. Baseándose nestas tres características esenciais, o estudoso propón a seguinte tipoloxía: (1) unidades fraseolóxicas idiomáticas e (2) unidades fraseolóxicas non idiomáticas. Afondándonos no tema, esa idiomaticidade das unidades fraseolóxicas depende do seu grao de fixación e da súa expresividade, o que incrementa os obstáculos na súa clasificación. Alén diso, as dúas dimensións para ter en conta son o seu comportamento sintáctico e mais o semántico. Hristea (1984a: 143) afirma, aínda tamén, que o trazo primordial desta orde de unidades fraseolóxicas é que portan un significado figurado que lle pertence ao grupo fraseolóxico no seu conxunto, imposible de se verter *ad litteram* a outra unha lingua. Ao empregar o termo *unidade fraseolóxica idiomática*, o autor congrega todas as subclases de unidades fraseolóxicas, o que se traduce en que a idiomaticidade non discirna entre locucións e expresións (*a spăla putina* [lavar o barril], ‘irse á francesa’). En síntese, isto subxace a todas as clases de unidades fraseolóxicas, polo que non constitúe unha característica distintiva entre elas.

Colocando os termos *unidade fraseolóxica* e *expresión* nunha relación de sinonimia, Colțun (2013) contrapón o carácter idiomático ao carácter fraseolóxico e asocia a idiomaticidade das expresións á transferencia semántica lograda mediante procesos semánticos (metáfora, metonimia, sinécdoque etc.). Como engadido, utiliza a non composicionalidade (que denomina «grao de fusión semántica dos seus elementos» [Colțun 2013: 24]) para organizar as expresións en dúas subclases:

- (1) *Expresións idiomáticas*, definidas como «fraseoloxismos con fusión semántica total» dos seus formantes (todos os elementos perderon o seu significado orixinal): *a tăia frunză la căini* [cortarlle as follas aos cans], ‘perder o tempo’; *a pune paie pe foc* [botarlle palla ao lume], gal. *botarlle [máis] leña ao lume*.
- (2) *Expresións fraseolóxicas*, «fraseoloxismos con fusión semántica parcial» (polo menos, un dos elementos conserva o seu significado orixinal): *a fugi de noroc* [escapar da sorte]; *a cădea de oboseală* [caer do cansanzo].

En definitiva, pódese asegurar que, na lingüística actual, a idiomaticidade continúa a ser unha característica xeral das unidades fraseolóxicas atribuíble segundo os tres criterios mencionados por Hristea (1984), a saber: non composicionalidade, intraducibilidade e expresividade.

Podemos dicir que as expresións idiomáticas son combinacións estables de palabras por enteiro idiomáticas e asaz metafóricas. Xa que logo, a transferencia semántica sucede a nivel de todos os elementos constitutivos, a fusión semántica resulta plena e o significado da construción, totalmente non composicional (Podaru 2012: 317).

5. Conclusións

Na lingüística romanesa, a tipoloxía das unidades fraseolóxicas non supuxo un obxectivo en si mesmo para as e para os expertos, que se centraron, máis ben, nas súas dimensións semántica e cognitiva, xa for en traballos lexicográficos ou en estudos descritivos orientados á dimensión sintáctica e/ou semántica.

Malia se considerar un aspecto «sen importancia» por gran parte do persoal lingüista (Lazăr Şăineanu, Sextil Puşcariu, Iorgu Iordan, Ion Coteanu etc.), a diferenciación das unidades fraseolóxicas en locucións e expresións mantívose como preocupación constante (Theodor Hristea, Florica Dimitrescu, Cristinel Munteanu, Gheorghe Colţun, Doina Butiurecă etc.), o cal derivou na definición de criterios categóricos que servisen para identificar ambas as subclases: non composicionalidade, sentido figurado, intraducibilidade e carácter cognitivo. Consecuentemente, a literatura especializada estableceu distincións entre os subtipos desas unidades fraseolóxicas (*locución* fronte a *expresión*, *expresión* fronte a *expresión idiomática*), pero reservando, precisamente, os termos *unidade fraseolóxica* ou *fraseoloxismo* para as que puideren adquirir ou non un carácter idiomático —unidades fraseolóxicas idiomáticas fronte a unidades fraseolóxicas non idiomáticas (Hristea 1984), expresións idiomáticas fronte a expresións fraseolóxicas (Colţun 2013)—.

Como conclusión final, pódese dicir que a fraseoloxía romanesa conforma unha disciplina na que existen diversidade de opinións e de teorías verbo da tipoloxía das unidades fraseolóxicas e mais da súa descrición semántica e sintáctica. Con todo, a fraseoloxía romanesa segue a arrequecerse con achegas centradas, mormente, na comparanza dos fraseoloxismos romaneses cos doutras linguas desde os puntos de vista sintáctico, semántico ou tradutolóxico e en describir o seu funcionamento, tanto sintáctico como semántico, a través de numerosos dicionarios de fraseoloxismos, de locucións, de proverbios e de expresións idiomáticas.

6. Referencias bibliográficas

- Avădanei, C. (2000). *Constructii idiomatice în limbile română și engleză*. Editura Universității Alexandru Ioan Cuza.
- Bidu-Vrânceanu, A., Călărașu, C., Ionescu-Ruxandoiu, L., Mancaș, M. e Pană Dindelegan, G. (2001). *Dicționar de științe ale limbii*. Editura Nemira.
- Breban, V. (1987). *Dicționar general al limbii române*. Editura Științifică și enciclopedică.
- Boroianu, I. (1974). Conceptul de unitate frazeologică; tipuri de unități frazeologice (I). *Limbă și Literatură*, 1, 24–34.
- Boroianu, I. (1974). Conceptul de unitate frazeologică; tipuri de unități frazeologice (II). *Limbă și Literatură*, 2, 243–247.
- Butiurcă, D. (2012). Locuțiuni / expresii și tipare cognitive. *Limba română*, 3–4.
- Colțun, G. (2013). *Frazeologia limbii române*. Editura Arc.
- Coteanu, I. (1982). *Gramatica de bază a limbii române*. Editura Albatros.
- Constantinescu Dobridor, G. (1998). *Dicționar de termeni lingvistici*. Editura Teora.
- Coșeriu, E. (2000). *Lecții de lingvistică generală*. Editura ARC.
- Dimitrescu, F. (1958). *Locuțiunile verbale în limba română*. Editura Academiei române.
- Dumitrăcel, S. (1980). *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*. Editura Științifică și enciclopedică.
- Ene, D. L. (2015). *Traduttore, traduttore. Incursiune în teoria și practica traducerii unităților frazeologice*. Casa Editorială Demiurg Plus.
- Graur, Al. (Coord.). (1966). *Gramatica limbii române*. Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Guțu Romalo, V. (Coord.) (2008). *Gramatica limbii române, vol. I, Cuvântul*. Editura Academiei Române.
- Groza, L. (2011). *Probleme de frazeologie: studii, articole, note*. Editura Universității din București.
- Hristea, T. (1977). Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne. *Limba română*, 6, 587–598.
- Hristea, T. (1984a). Introducere în studiul frazeologiei. *Sinteze de limba română*. Editura Albatros, 134–160.
- Hristea, T. (1984b). Frazeologia și importanța ei pentru studiul, limbii române. *Limbă și literatură*, 1. 5–13.
- Jordan, I. (1975). *Stilistica limbii române*. Editura Științifică.
- Jordan, I. e Robu, V. (1978). *Limba română contemporană*. Editura Didactică.
- Munteanu, C. (2013). *Frazeologie românească. Formare și funcționare*. Institutul European.
- Philippide, A. (1984). *Principii de istoria limbii*. Editura Academiei.
- Podaru, A. (2012). Idiomaticitatea și expresiile idiomatice în italiană și română. *Philologica Jassyensia*, 1 (15), 309–318.
- Pușcariu, S. (1940). *Limba română* (Vol. I). Editura Fundației pentru Literatură și Artă “Regele Carol II”.
- Șăineanu, L. (1887). *Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*. Tipografia Academiei Române.

- Scherf, I. (2006). *Expresii frazeologice în limbile germană și română (studiu contrastiv)*. Editura Didactică și Pedagogică.
- Trantescu, A. M. (2010). Probleme terminologice în definirea unităților frazeologice în română și engleză: o perspectivă contrastivă. *Analele Universitatii "Dunarea de Jos" Din Galati, XXIV, III, nR. 1(3)*. 103–113.
- Zugun, P. (2000). *Lexicologia limbii române*. Tehnopress.

6.1. Dictionarios

- Bantaș, A.; Gheorghiu, A. e Levițchi, L. D. (1993). *Dicționar frazeologic român-englez*. Editura Teora.
- Bărbulescu, G. (2007). *Mic dicționar frazeologic portughez-român și român-portughez*. Editura For You.
- Costescu, A. (1979). *Dicționar frazeologic român-italian*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Geambașu, C. e Twarog, J. (2013). *Dicționar frazeologic polon-român*. București, Editura Universității din București.
- Gorunescu, E. (1981). *Dicționar frazeologic francez-român, român-francez*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Gorunescu, E. (1975). *Dicționar de proverbe francez-român*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Neagu, N.; Șandru-Mehedinți, T. e Albu, M. (2008). *Dicționar frazeologic spaniol-român*. București, Editura Univers Enciclopedic.
- Pârlog, H.; Teleagă, M. e Levițchi, L. (2000). *Dicționar englez-român de colocații verbale*. Editura Polirom.
- Roman, A. (1975). *Dicționar frazeologic român-german*. Editura Științifică.
- Tomici, M. (2009). *Dicționar frazeologic al limbii române*. Editura Saeculum Vizual.
- Zanne, I. (1895-1903). *Proverbele românilor*. Editura Librăriei Socecu & Comp.

Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa¹

Metallanguage of Chinese Phraseology

Chunyi Lei

Universidad de Granada (España)

ORCID: 0000-0002-5914-4063

leichunyi@ugr.es

Resumo: Analizar a metalinguaxe das unidades fraseolóxicas chinesas é unha tarefa desafiante debido á diversidade de tipos que abrangue, para os cales as máis das definicións resultan insatisfactorias. Alén diso, a taxonomía destas unidades segue sendo motivo de controversia. O presente traballo propónse encarar o estudo da metalinguaxe do sistema fraseolóxico da lingua chinesa seguindo a taxonomía proposta por Sun Weizhang en 1989, quen ostenta un recoñecido prestixio e autoridade na materia. Após trazar brevemente a historia e o desenvolvemento dos estudos fraseolóxicos chineses, centrarémonos na análise da metalinguaxe. Especificamente, investigamos a orixe máis a definición do termo hiperónimo shuyu (熟语 [unidade fraseolóxica]), así como discutimos os seus hipónimos, que comprenden as chengyu (成语 [frases feitas]), as guanyongyu (惯用语 [expresións de uso común]), os xiehouyu (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]), os yanyu (谚语 [proverbios]) e as geyan (格言 [máximas ou aforismos]). En todas estas subcategorías, ofrecemos definicións precisas, características distintivas e exemplos representativos. Ademais, desde unha perspectiva crítica, identificamos unha serie de problemas terminolóxicos na metalinguaxe da fraseoloxía chinesa e ilustramos cada caso con exemplos específicos.

Palabras clave: fraseoloxía, unidade fraseolóxica, metalinguaxe, lingua chinesa, taxonomía fraseolóxica.

Abstract: *Analyzing the metallanguage of Chinese phraseological units presents a significant challenge due to the wide range of types it encompasses, many of which defy satisfactory definitions. Additionally, the taxonomy of these units has been a subject of ongoing debate. This study endeavors to delve into the intricacies of the metallanguage within the Chinese*

---

¹ Data de recepción: 11.10.2023. Data de aceptación: 02.05.2024.

Tradución feita por Andrea Ucha Bouzada.

phraseological system, following the framework proposed by Sun Weizhang in 1989, renowned for its prestige and authority in the field. After briefly tracing the historical development of Chinese phraseological studies, our focus will shift towards a meticulous analysis of the metalanguage. Specifically, we have scrutinized the origin and definition of the overarching term shuyu (熟语 [phraseological unit]), and explored its subcategories, encompassing chengyu (成语 [idioms]), guanyongyu (惯用语 [commonly used expressions]), xiehouyu (歇后语 [two-part allegorical sayings]), yanyu (谚语 [proverbs]), and geyan (格言 [maxims or aphorisms]). For all these subcategories, we offer precise definitions, distinctive features, and representative examples. Additionally, from a critical perspective, we have identified several terminological issues in the metalanguage of Chinese phraseology, providing illustrative examples for each case.

Keywords: *phraseology, phraseological unit, metalanguage, Chinese language, phraseological taxonomy.*

1. Introducción

Ao igual ca en España, na China, o desenvolvemento do concepto teórico da fraseoloxía tivo lugar moito despois da recompilación destas unidades desde unha perspectiva máis ou menos intuitiva. Inicialmente, as ditas unidades agrupábanse baixo o confuso “paraugas” do hiperónimo *chengyu* (成语 [frases feitas]), competindo con outros termos xurdidos, como *suyu* (俗语 [ditos comúns]) (Lei 2017a: 75).

Existen precedentes bastante antigos desas recompilacións. De acordo con Fu Huaiqing (1996: 329), os primeiros traballos paremiolóxicos remóntanse á Dinastía Han Oriental (25 d. C.-220 d. C.), cando apareceu o *Tong su wen* (通俗文 [Expresións populares]) de Fu Qian (服虔). Dado que este traballo se perdeu, as primeiras monografías dispoñibles sobre paremioloxía datan da Dinastía Song (960-1279): o anónimo *Shi chang tan* (释常谈 [Explicacións de ditos comúns]) e o *Xu shi chang tan* (续释常谈 [Continuación das explicacións de ditos comúns]) de Gong Yizheng (龚颐正). Durante a Dinastía Ming (1328-1644), Shen Yang (杨慎) compilou o *Gu jin yan* (古今谚 [Proverbios antigos e modernos]) (Gianninoto 2013: 137–138).

Segundo Gianninoto (2013), a historia da fraseoloxía na China pódese dividir en catro fases: os estudos antigos, que abranguen desde os tempos pre-Qin (先秦) ata a Dinastía Qing (1644-1911); o período que vai desde o Movemento do Catro de Maio (五四运动, 1919) ata a fundación da República Popular da China, en 1949; o período entre 1949 e a Revolución Cultural; e finalmente, o Novo Período (新时期), que comezou en 1978 (Wen e Wen 2009, citado en Gianninoto 2013: 142).

Definir as unidades fraseolóxicas chinesas non é unha tarefa sinxela, dado que este concepto engloba numerosos tipos, para os cales a maioría das definicións resultan discutibles. De feito, existen múltiples definicións propostas por diversas persoas investigadoras e presentes en diferentes dicionarios, as cales, a miúdo, entran en contradición entre si (Lei 2017b: 27).

2. O termo *shuyu* (熟语 [unidade fraseolóxica])

A palabra que designa as unidades fraseolóxicas (*shuyu*, 熟语) é de aparición relativamente recente. Na lingüística chinesa tradicional, o termo *shuyu* (熟语) non se utilizaba. No seu lugar, xeralmente empregábanse diferentes termos máis hiponímicos para referirse ás unidades fraseolóxicas chinesas, entre os cales os máis coñecidos son *chengyu* (成语 [frases feitas]), *yanyu* (谚语 [proverbios]), *suyu* (俗语 [ditos comúns]), *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]), *guanyongyu* (惯用语 [expresións de uso habitual]), *geyan* (格言[máximas ou aforismos]) e *xiyu* (习语[expresións idiomáticas]) (Gianninoto 2013: 138), entre outros. Foi tras a introdución do termo *shuyu* (熟语) que este foi amplamente aceptado pola comunidade académica chinesa e que se converteu no hiperónimo que abrangue todos os demais termos para unidades fraseolóxicas (Ma 1978: 80).

2.1. A súa orixe

Canto á orixe de *shuyu* (熟语), cómpre destacar as significativas contribucións de dous lingüistas: Hu Yushu (胡裕树) e Sun Weizhang (孙维张). Hu Yushu (1962) foi o primeiro en empregar o termo *shuyu* (熟语 [unidade fraseolóxica]) como hiperónimo na lingüística chinesa, o que marcou un punto de inflexión crucial nos estudos fraseolóxicos chineses, malia que nese momento aínda o consideraba parte do léxico. Sun Weizhang (1989) deu un paso máis alá, ao tratar *shuyu* como unha disciplina lingüística independente (*Shúyǔ xué*, 熟语学 [estudos fraseolóxicos]). A partir de entón, estableceuse o concepto mais a importancia de *shuyu* (Wu 2007: 43–46).

2.2. O seu significado e definición

Resulta importante sinalar que o termo chinés *shuyu* (熟语) non é completamente equivalente ao termo ruso *фраzeология*, no que se inspirou este autor, senón que presenta algunhas diferenzas significativas. A diferenza principal radica en que o primeiro (*shuyu*) se pode referir tanto a unha única unidade fraseolóxica como á totalidade delas, dependendo do contexto, mentres que o segundo se utiliza para denotar a totalidade de unidades fraseolóxicas ou o estudo de unidades fraseolóxicas, entre outros usos (Sun 1989: 1).

O termo *shuyu* (熟语) en si mesmo ten un significado específico. En primeiro lugar, de maneira literal, refírese a unha “linguaxe” (*yǔ*, 语) que constitúe unha unidade de linguaxe máis ampla ca unha palabra. Non obstante, pode funcionar de xeito independente como parte dunha oración. Desde este punto de vista, a súa función gramatical é similar á dunha palabra (Liu 1989: 2).

O termo *shuyu* (熟语) componse de dous significados: un é ‘familiarizado para o pobo’, é dicir, encóntrase profundamente arraigado na mente das persoas, lémbrese firmemente e utilízase de maneira habitual. O outro é ‘maduro’ (*shú*, 熟). Estas unidades representan a esencia da linguaxe e son o resultado dunha práctica lingüística a longo prazo.

Xa fose en termos de estrutura sintáctica, semántica ou gramatical, estas unidades “maduraron” e tornáronse fixas. Polo tanto, o uso do termo *shuyu* (熟语) como termo abrangente é preciso e razoable (Liu 1989: 2).

No que atingue á definición de *shuyu*, existen varias interpretacións diferentes, aínda que as máis delas comparten unha característica fundamental: a súa estrutura fixa. Segundo Liu Guanghe (1989), «un *shuyu*, en termos coloquiais, é unha expresión preexistente; en termos profesionais, é un sintagma fixo»². De acordo co 现代汉语词典 [Dicionario Contemporáneo Chinés] (Instituto de Lingüística 2012: 1207), *shuyu* é «un sintagma fixo que só se pode utilizar na súa totalidade, cuxos compoñentes non se poden modificar á vontade e que a miúdo tampouco se poden analizar conforme as regras xerais de formación de palabras»³. Dito doutro xeito, *shuyu* é un sintagma fixo que se emprega na súa totalidade, como unha unidade indivisible, sen permitir modificacións nos seus compoñentes nin a análise semántica das súas partes individuais. O dicionario chinés 辞海 (*Cihai* [Mar de palabras]) (Comité Editorial de Cihai 1979: 1572) defíneo como «[unha] frase ou [un] sintagma fixos na linguaxe. Polo xeral, a súa estrutura non se pode mudar á vontade cando se utiliza e, desde o punto de vista semántico, débese entender como un conxunto»⁴.

3. Taxonomía da fraseoloxía chinesa

Un dos principais desafíos para a investigación no campo da fraseoloxía é como clasificar de maneira lóxica e eficaz todas as unidades fraseolóxicas. Ao longo dos anos, a taxonomía das unidades fraseolóxicas chinesas foron motivo de controversia, especialmente no que respecta á terminoloxía relacionada coas subcategorías de *shuyu* [unidade fraseolóxica]. Ata o momento, a proposta máis recoñecida e popular probablemente sexa a presentada por Sun Weizhang en 1989. A continuación, presentamos a súa taxonomía.

En 1989, no seu libro *Hanyu shuyu xue* (汉语熟语学 [Fraseoloxía chinesa]), Sun Weizhang separa por primeira vez os *shuyu* [unidades fraseolóxicas] da lexicoloxía e trátaos de maneira independente como unha disciplina individual, seguindo o exemplo do que se fai nos outros países a partir de Vinogradov (1947).

Segundo Sun Weizhang (1989), os *shuyu* (熟语) divídense en dous grupos principais en función da súa estrutura gramatical: secuencias fixas e frases fixas. Non obstante, considérase que esta clasificación supón novos desafíos, xa que entra en conflito co coñecemento lingüístico tradicional acumulado ao longo do tempo. Isto evidénciase ao analizar algúns *shuyu* que terían que ser inseridos en distintas categorías se se aplicase o dito criterio; por exemplo:

² Texto orixinal chinés: 固定的词组，只能整个应用，不能随便变动其中成分，并且往往不能按照一般的构词法来分析。

³ Texto orixinal chinés: 语言中固定的词组或语句。使用时一般不能任意改变其组织，且必须从整体来理解语义。

- (a) *mò nì zhī jiāo*
莫逆之交
(Amizades que manteñen unha relación sólida e libre de conflitos entre elas)
'amigos íntimos'
- (b) *tài shān yā dǐng*
泰山压顶
(O Monte Tai ponse enriba da cabeza de alguén)
'sufrir unha gran tensión ou un golpe grave (mentalmente)'

Estes dous *chengyu* agrúpanse xuntos tradicionalmente por teren catro caracteres, pero consonte este criterio, xa non pertencían ao mesmo grupo, pois o primeiro considérase unha secuencia fixa e a segunda, en cambio, unha frase fixa.

Sun Weizhang (1989) introduce o criterio da función expresiva para a clasificación dos *shuyu*. Cada unidade de *shuyu* cumpre unha función específica no discurso, e esta función baséase en dous criterios: (1) función gramatical e (2) función retórica. A función gramatical refírese ao papel que desempeña nunha oración, así como ao seu estado e relación con outras estruturas dentro da oración. Por outro lado, a función retórica céntrase en como a unidade de *shuyu* contribúe a expresar unha idea na comunicación. Cabe sinalar que tanto os *shuyu* (熟语 [unidades fraseolóxicas]) como os *ci* (词 [palabras illadas]) comparten estas dúas funcións.

No caso das palabras illadas, estas abranguen diversas categorías con distintas propiedades gramaticais, funcións gramaticais, estruturas semánticas e funcións expresivas. Por exemplo, un substantivo cumpre a función de designación, mentres que un adxectivo se encarga da descrición. De xeito similar, os *shuyu* asumen diversas funcións; por exemplo:

- (a) *bù xiǎn shān bù xiǎn shuǐ*
不显山不显水
(Sen mostrar nin o monte nin a agua)
'actuar discretamente, ocultando os seus pensamentos para que outras persoas non os perciban facilmente'

Esta expresión emprégase para describir unha actitude prudente ao lidar con certos asuntos.

- (b) *bìng cóng kǒu rù*
病从口入
(A doenza entra pola boca)
'contraer unha doenza por vía oral debido a descoidos na alimentación e á inxesta de líquidos'

É unha expresión referida a unha experiencia de vida, recordándonos a importancia de lle prestar atención á hixiene alimentaria.

Cada *shuyu* ten a súa función para expresar certa idea ou sentimento. Segundo a función expresiva, Sun Weizhang (1989) divide os *shuyu* en dous grupos principais: os *shuyu* descritivos (*miáohuì xìng shúyǔ*, 描绘性熟语) e os *shuyu* explicativos (*biǎoshù xìng shúyǔ*, 表述性熟语).

Os *shuyu* descritivos engloban os tres tipos, que se coñecen tradicionalmente coas denominacións de *chengyu* (成语 [frases feitas]), de *guanyongyu* (惯用语 [expresións de uso habitual]) e de *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]). Todos estes grupos comparten características comúns, como a capacidade de describir obxectivamente a imaxe e o estado de algo, así como expresar os sentimentos ou estados de ánimo do ser humano independentemente do seu número de caracteres. Por exemplo:

- (a) *luò tāng jī*
落汤鸡
(O polo que cae en agua quente)
'encontrarse atrapada/o baixo a chuvia e completamente enchoupada/o'
- (b) *qī zuǐ bā shé*
七嘴八舌
(Sete bocas e oito línguas)
'que todos/as falan a un tempo ou que expresan opinións diverxentes'

Estes dous *shuyu* describen a acción mais o estado de algo ou de alguén.

Pola contra, os *shuyu* explicativos comprenden dous tipos: *yanyu* (谚语 [proverbios]) e *geyan* (格言 [máximas ou aforismos]). Ambos contan con estas características: expresar a actitude e a opinión sobre obxectos ou sobre asuntos, especialmente aqueles que son complicados, e establecer a norma mais a razón segundo a cal os fenómenos obxectivos se producen, desenvolve e evolucionan. Por exemplo:

- (a) *Yǎn jiàn wéi shí, ěr tīng shì xū*
眼见为实，耳听是虚。
(O que os ollos ven é verdadeiro, o que as orellas oen pode ser falso)
«o que ves é certo, pero o que escoitas podería non selo» (Lei 2017b: 51).

Esta frase transmite un coñecemento ou experiencia subxectiva adquirida ao longo da vida (Sun 1989: 72).

- (b) *Bīng dòng sān chǐ fēi yī rì zhī hán.*
冰冻三尺非一日之寒。
(Un único día de frío non abonda para conxelar un río a tres *chi*⁴ de profundidade)
'cada situación fórmase e desenvólvese co tempo; cada asunto posúe os seus propios factores causais, potenciais e persistentes'

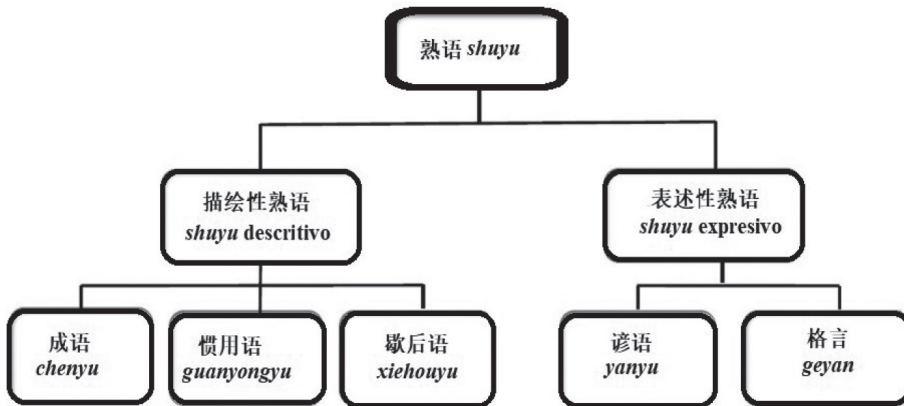
---

⁴ *Chi* (尺) é unha unidade de lonxitude no sistema de medidas chinés. 1 *chi* = 1/3 de metro.

Esta frase establece una regra que orienta as personas a xulgar as cousas correctamente e a abordarlas seguindo normas e valores (Sun 1989: 72).

En consecuencia, Sun Weizhang (1989), baseándose na función dos *shuyu* (熟语), divídeos en dous grupos principais, tal e como se amosa no seguinte esquema:

Figura 1. Taxonomía fraseolóxica chinesa proposta por Sun Weizhang (1989)

Grupo 1: *Shuyu* descriptivos (描绘性熟语), que comprenden *chengyu* (成语 [frases feitas]), *guanyong yu* (惯用语 [expresións de uso habitual]), *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]);

Grupo 2: *Shuyu* explicativos (表述性熟语), que abranguen *yanyu* (谚语 [proverbios]) e *geyan* (格言 [máximas ou aforismos]).

O autor sostén que esta clasificación, na súa esencia, coincide coa clasificación tradicional, mantendo as mesmas denominacións, o que a fai mais facilmente aceptable. Alén diso, resulta bastante dinámica, xa que o límite entre os dous grupos principais e entre os subgrupos queda moi claro (Sun 1989: 73).

A continuación, examinamos as definicións de cada subcategoría:

Subcategoría 1: *chengyu* (成语 [frases feitas])

Poderíase afirmar que, a partir de Sun Weizhang, se acepta que o *chengyu* é simplemente unha subclase dentro dos *shuyu* e que é moi típico da lingua chinesa. Segundo este autor, o *chengyu* é unha forma lingüística amplamente coñecida e popular entre o pobo chinés, que sempre desempeñou un papel crucial no léxico. Conta cunha historia longa e cun

rico acervo e utilízase con frecuencia. Ademais, presenta características moi particulares tanto na súa forma como no seu contido. Os *chengyu* non só comparten as características comúns dos *shuyu* (como a fixación formal, a estabilidade semántica, a idiomaticidade mais a variación potencial, entre outras), senón que tamén posúe as súas propias peculiaridades fonéticas e gráficas. A maioría dos *chengyu* constan de catro caracteres (aínda que tamén existe unha pequena cantidade con máis). Á parte, moitos *chengyu* que antes tiñan máis caracteres reducíronse a catro debido á influencia da maior parte destas unidades (Sun 1989: 75-76).

Este autor estende a clasificación mediante a creación de subcategorías dentro das subclases mencionadas. Por exemplo, os *chengyu* (成语) subdivídense en tres tipos que se encontran máis en liña coa lingüística moderna occidental.

Sun Weizhang (1989: 161-168) identifica 3 tipos dependendo da súa función semántica.

Tipo A. Fraseoloxismos fusionados (融合性). Por exemplo:

dī sān xià sì
低三下四
(Baixo tres baixo catro)
'servil; humilde'

Este tipo resulta inanalizable internamente.

Tipo B. Fraseoloxismos integrais (综合性). Por exemplo:

jiāo tóu làn é
焦头烂额
(Cabeza queimada e fronte partida)
'duramente golpeado/a; nun tremendo apuro; en gran dificultade'

Este tipo presenta un solapamento entre o sentido literal e o metafórico.

Tipo C. Fraseoloxismos compositivos (组合性). Por exemplo:

bù qī ér yù
不期而遇
(Encontrar sen esperar)
'ter un encontro inesperado; encontrarse (con alguén) por casualidade'

Este tipo presenta un significado deducible da suma dos seus compoñentes.

Subcategoría 2: *guanyongyu* (惯用语 [expresións de uso habitual])

O *guanyongyu* é unha combinación estable de tres ou máis caracteres que funciona como un elemento oracional e cuxo significado non se deduce da suma dos significados dos seus compoñentes (Wu 2014: 56). Malia que moitos *guanyongyu* constan de tres caracteres, tamén poden ter máis, mesmo máis de dez (Sun 1989: 199).

Estas unidades pertencen ao grupo descritivo das unidades fraseolóxicas chinesas e adoitan describir ou definir obxectos, situacións, estados, características, personalidades, accións, comportamentos humanos etc. (Sun 1989: 197). Algunhas delas representan un obxecto e funcionan como un sintagma nominal, por exemplo: *lán lù hǔ* (拦路虎), que significa literalmente ‘tigre que bloquea o camiño’ e utilízase para referirse a un ‘grande obstáculo’ (Wu 2014: 56). Outras reflicten unha acción ou comportamento dunha persoa e funcionan a modo de sintagma verbal. Por exemplo, *pō lěng shuǐ* (泼冷水 [botar agua fría]) utilízase para expresar que se lle apaga o entusiasmo ou se desanima alguén. Aínda outras que proporcionan explicacións sobre unha situación, sobre unha cualidade ou sobre un estado, funcionando como un sintagma adxectivo. Por exemplo, *bēi bāofú* (背包袱 [levar ao lombo un fardo]) utilízase para expresar ‘ter un peso na conciencia; ter unha carga moral’.

Subcategoría 3: *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes])

O *xiehouyu* (歇后语) é un dito alegórico composto por dúas partes: a primeira describe algo de maneira metafórica, mentres que a segunda o expón de maneira explícita nun sentido literal. Esta forma de expresión é amplamente utilizada na linguaxe coloquial do pobo chinés (Wang 1983: 62–63). Os *xiehouyu* destacan no panorama das unidades fraseolóxicas chinesas dada a súa estrutura singular, pois sempre constan de dúas partes (Sun 1989: 244). En esencia, trátase dun xogo de palabras no que ambas as partes están estreitamente relacionadas e se combinan para expresar unha única idea (Wu 2014: 77).

En canto á relación entre esas súas dúas partes, os *xiehouyu* pódense clasificar en dúas categorías principais: os *xiehouyu* metafóricos (比喻式歇后语) e os *xiehouyu* de dobre sentido (双关式歇后语).

Tipo A: *xiehouyu* metafóricos

Os *xiehouyu* deste tipo empregan exemplos concretos, sinxelos e familiares para ilustrar conceptos abstractos e profundos. Polo xeral, compóñense de dúas partes: a primeira parte consiste nunha metáfora vívida que serve como base, mentres que a segunda parte expresa o seu significado real. A principal función da parte primeira é orientar a ou o oínte cara a unha conexión de ideas que permita visualizar e expresar de forma natural a imaxe semántica representada pola segunda parte, engadíndolle un matiz de humor e de sarcasmo á linguaxe. A relación interna entre ambas as partes resulta clara e directa (Jiang 2001: 67; Sun 1989: 289). Por exemplo:

Pō chūqù de shuǐ, shōu bù huí

泼出去的水——收不回

(A agua derramada non se pode recuperar)

‘o que está feito non se pode desfacer; xa está feito’

Neste caso, a relación entre as dúas partes é ilustrativa, posto que a segunda delas dedúcese directamente da primeira. Ao igual que a agua derramada, o que está feito non se pode recuperar, sendo este último o verdadeiro significado da unidade.

Tipo B: *xiehouyu* de dobre sentido

Verbo deste tipo de *xiehouyu*, a súa relación interna é indirecta, o que significa que o significado da segunda parte, deducido directamente da primeira, non se corresponde co verdadeiro sentido da unidade, senón que, máis ben, manifesta outro diferente (Sun 1989: 290; Wu 2014: 84). En xeral, a segunda parte posúe un dobre sentido, un literal e outro figurado. O seu significado real non se encontra no sentido literal, senón que implica unha mensaxe adicional ou unha referencia oculta (Gu 1990: 19). Este dobre sentido normalmente lógrase a través do emprego da polisemia ou da homofonía (Yip 2000: 247). Por exemplo:

Lǎoshǔ jìn fēngxiāng, liǎngtóu shòuqì

老鼠进风箱——两头受气

(Rato que entra no fol, sofre o aire por ambos os lados)

‘ser culpado/a por ambas as partes’

No sentido literal, isto refírese a que cando un rato entra nun fol, xa for porque o vento o empurra ou porque puxa del, o rato vai ser golpeado polo vento. Porén, na realidade, utilízase para describir unha persoa atrapada nun conflito entre dúas partes e maltratada por ambas, ou sexa, nunha situación incómoda. O dobre significado radica na palabra 气 (*qì*), que literalmente significa ‘aire’ ou ‘gas’, pero que neste contexto se pode entender como ‘sufrimento; humillación’ (Yip 2000: 247).

Como mencionamos anteriormente, segundo Sun Weizhang (1989), dentro das unidades fraseolóxicas chinesas, os *chengyu* (成语 [frases feitas]), xunto dos *guanyongyu* (惯用语 [expresións de uso habitual]) e dos *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]), conforman o grupo de unidades descritivas, mentres que os *yanyu* (谚语 [proverbios]) e os *geyan* (格言 [máximas ou aforismos]) se clasifican como unidades explicativas. Estas unidades explicativas caracterízanse por ser enunciados completos *per se* e por funcionaren como unidades comunicativas mínimas (Sun 1989: 293). A continuación, examinaremos os *yanyu* mais os *geyan*.

Subcategoría 4: *yanyu* (谚语 [proverbios])

Os *yanyu* son frases breves e concisas que circulan de boca en boca entre a poboación e que acostuman empregar unha linguaxe coloquial debido á súa orixe popular. As máis destas expresións compóñense de frases breves ou rimadas, o que as volve facilmente comprensibles. O seu contido pode revelar as leis da natureza ou resumir as experiencias humanas. En xeral, resulta complicado rastrexarlles a orixe ata fonte orixinal, polo que non se sabe quen as creou. Trátase dunha entidade léxica autónoma que se diferencia doutras categorías de unidades fraseolóxicas (como os *chengyu* ou os *guanyongyu*) polo feito de non se presentaren como parte dunha oración, senón como oracións independentes (Sun 1989: 305–307; Wu 2014: 86). Por exemplo:

Cháng dào hé biān zǒu, nǎ yǒu bù shī xié?

常到河边走，哪有不湿鞋？

(Se camiñas pola beira do río a miúdo, como non se che van mollar os zapatos?)

‘Ao expoñerse constantemente a certos riscos ou situacións, é probable que ocorran consecuencias previsibles’

Esta expresión é amplamente coñecida e de fácil comprensión, pero ignórase a súa orixe. Utilízase con frecuencia entre a poboación.

Subcategoría 5: *geyan* (格言 [máximas ou aforismos])

A diferenza dos *yanyu*, os *geyan* son enunciados extraídos de textos escritos ou fragmentos da linguaxe oral atribuídos a un/ha personaxe ben real, ben ficticio/a, e cuxa orixe sempre se descoñece. Xa que logo, estes enunciados sitúanse nun nivel cultural máis elevado e empregan unha linguaxe escrita e culta, ás veces incluso clásica. Respecto do seu contido, adoitan aludir a temas significativos, coma o da cosmovisión, o da filosofía da vida, o dos principios de comportamento e o das normas éticas. As leccións e significados que transmiten acostuman ser profundos e procuran fomentar unha reflexión fonda por parte de quen os exploran (Sun 1989: 306–308; Wu 2014: 87). Por exemplo:

Sān rén xíng, bì yǒu wǒ shī.

三人行，必有我师。

(Cando tres persoas camiñan xuntas, sempre hai algo que se pode aprender)

‘Toda persoa ten algún mérito que nos falta, polo que debemos ser sempre humildes e permanecer dispostas e dispostos a aprender das e dos demais, sen importar a súa posición ou status social’

Esta frase alberga un profundo contido filosófico que alerta as persoas, contén verdades universais e actúa como guía. Así mesmo, a súa orixe é ben coñecida e atribúeselle a Confucio, encóntrase na súa obra clásica *Lunyu*. A expresión subliña a idea de que o coñecemento e a sabedoría non se restrinxen a unha única fonte, e que as experiencias e perspectivas doutras persoas nos poden enriquecer e contribuíren para o noso crecemento.

Diferenzas entre os *yanyu* (谚语 [proverbios]) e os *geyan* (格言 [máximas ou aforismos])

De acordo con Sun Weizhang (1989: 305), tanto os *yanyu* como os *geyan* comparten numerosas características, o que en ocasións dificulta establecer unha distinción clara entre eles. Con todo, presentan cadansúa serie de matices, os cales se traducen nos seguintes tres aspectos:

- (i) **Estilo:** o *yanyu* caracterízase polo seu estilo coloquial, sendo popular, fácil de comprender e vívido, mentres que o *geyan* se corresponde coa linguaxe escrita, o que lle outorga unha aparencia máis elegante, solemne e clásica (Sun 1989: 305–306).
- (ii) **Contido semántico:** o *yanyu* revela as regras dos fenómenos naturais ou resume as experiencias de comportamento e accións humanas. Por outro lado, os *geyan* adoitan apuntar para temas máis profundos, como son a concepción do mundo e da vida, as normas de conduta e a moralidade, entre outros (Sun 1989: 306–307; Wu 2014: 88).
- (iii) **Orixe:** o *yanyu* orixinouse, transmitiuse e institucionalizouse na linguaxe coloquial, o que provoca que sexa practicamente imposible identificar a súa verdadeira orixe. Pola contra, a maioría dos *geyan* encontran a súa orixe en textos antigos ou son frases explicativas derivadas dos anteditos textos, a miúdo pronunciadas por personalidades (Sun 1989: 307–308; Wu 2014: 89).

4. Problemas terminolóxicos da metalinguaxe da fraseoloxía chinesa

Kevin Henry (2016) realiza unha análise crítica das teorías metalingüísticas chinesas sobre os *chengyu*. Segundo el, este concepto, proveniente da antigüidade, resulta confuso, no sentido de que mestura criterios retóricos, prosódicos e estéticos con criterios funcionais. A partir da década de 1950, baixo a influencia da lingüística soviética, comezaron a xurdir intentos de reformar a metalinguaxe e a taxonomía chinesas na fraseoloxía, utilizando, por exemplo, o termo *shuyu* (熟语) como hiperónimo en que se aglutinan os tipos todos de fraseas, e *shuyu xue* (熟语学) para referirse á ciencia que os estuda (Henry 2016: 100). Esta tendencia continuou posteriormente e caracterizouse polo intento de describir e de definir os fraseas chineses mediante categorías funcionais como a idiomaticidade ou a fixación. A pesar diso, Henry (2016) sostén que aínda é necesaria unha revisión máis crítica destas taxonomías en xeral, e en particular, para aclarar o status dos *chengyu*, unha subclase importante da fraseoloxía chinesa.

4.1. O termo *chengyu*

En concordancia coa lingüística chinesa, os *chengyu*, polo normal, destacan por posuír catro sílabas, unha estrutura bimembre, paralelismos retóricos etc., criterios excesivamente literarios e de orixe prescritiva. Non obstante, o principal problema radica en que, desde un punto de vista funcional, algúns *chengyu* equivalen a locucións,

xa que funcionan como parte da oración; por exemplo: *bēi gōng shé yǐng* (杯弓蛇影) [tomando enganadamente o reflexo dun arco na cunca por unha serpe], ‘extremadamente receoso/a; alarmándose en van’ (Henry 2016: 100).

Secasí, tamén existen *chengyu* que equivalen a comparacións estereotipadas, pois utilízanse para magnificar un termo mediante unha comparación imaxinaria e metafórica; por exemplo: *duō rú niú máo* (多如牛毛 [tan numeroso coma os pelos dun boi/touro/vaca]), ‘incontable; innumerable’ (Henry 2016: 100).

Ademais, algúns *chengyu* utilízanse como proverbios e transmiten enunciados autónomos con sabedoría ou leccións de vida; por exemplo: *gū zhǎng nán míng* (孤掌难鸣) [é imposible aplaudir cunha man soa]), ‘un único home pouco pode facer; é difícil triunfar sen axuda’ (Henry 2016: 117).

Polo tanto, os *chengyu* conforman unha categoría transversal cuxa unidade se basea en criterios secundarios compatibles con calquera tipo de fraseoloxismo. Este termo podería xerar controversia no que concirne á súa clasificación.

4.2. Fronteiras confusas entre as cinco subcategorías fraseolóxicas

Segundo os criterios tradicionais da fraseoloxía chinesa, como os que se reflicten na taxonomía fraseolóxica proposta por Sun Weizhang (1989), as fronteiras entre as cinco subcategorías non están claramente definidas, como explicaremos a continuación:

- (1) Algúns *chengyu* (成语 [frases feitas]), pola súa forma, aínda funcionan como proverbios, xa que transmiten ensinanzas xerais, mentres que outros *chengyu* non revelan un carácter sentencioso e non equivalen a un proverbio. Aducíndomos un exemplo, o seguinte *chengyu* expresa unha verdade universal, ao igual ca un *yanyu* (谚语 [proverbio]):

rén dìng shèng tiān

人定胜天

(Seguro que o home pode vencer o ceo)

«O home pode conquistar a natureza» (Lei 2017a: 163).

- (2) Algúns *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]), pola súa forma, tamén funcionan como proverbios a causa da súa función. Por exemplo:

Wú shì xiàn yīn qín, fēi jiān jí dào

无事献殷勤 — 非奸即盗

(Cando a alguén se lle dea por prodigar excesivas atencións sen motivo aparente, ou ben é unha persoa malvada, ou ben ladroa)

‘Cadaquén fai as cousas cunha determinada motivación o con certo obxectivo. Se unha persoa, de súpeto, trata outra con amabilidade excesiva ou inxustificada, seguramente é que agocha malas intencións’ (Lei 2017a: 163).

- (3) Outros *guanyongyu* 惯用语 (ditos de uso habitual)) tamén se poden clasificar como *chengyu*, a razón da súa estrutura métrico-fonolóxica. Por exemplo:

fēi tóu dà ěr

肥头大耳

(Cabeza gorda e orella grande)

«persoa gorda» (Wu 2014: 76).

Dadas as ambigüidades anteriormente sinaladas, xustifícase a necesidade de reformar ou de mudar a clasificación dos fraseoloxismos chineses utilizando outros criterios, especialmente se se pretender comparar a fraseoloxía chinesa coa doutras linguas. Para dispoñer dunha metalinguaxe que permita esta comparación, cómpre abandonar os criterios fonéticos, gráficos e artísticos, que, por natureza, non poden ser nunca universais nin compartidos sequera desde o punto de vista tipolóxico. Isto resulta fundamental á hora de analizar un fenómeno lingüístico cuxa esencia radica principalmente no gramatical e no semántico. En consecuencia, a descrición da fraseoloxía chinesa, desde a perspectiva da lingüística xeral e tipolóxica, require previamente dunhas categorías metalingüísticas que sexan, se non comúns, polo menos comparables.

5. Conclusións

Examinamos a metalinguaxe relacionada coa fraseoloxía chinesa, centrándonos principalmente na taxonomía proposta por Sun Weizhang (1989). En particular, comentamos tanto o seu hiperónimo *shuyu* (unidade fraseolóxica) como os seus hipónimos, entre os que se inclúen *chengyu* (成语 [frases feitas]), *guanyongyu* (惯用语 [expresións de uso común]), *xiehouyu* (歇后语 [ditos alegóricos de dúas partes]), *yanyu* (谚语 [proverbios]) e *geyan* (格言 [máximas ou aforismos]). Igualmente, proporcionamos definicións e exemplos para cada subcategoría. Esta taxonomía é amplamente recoñecida na China, mais cabe destacar que, nalgunhas ocasións, como é nas distincións entre os *yanyu* e os *geyan*, as diferenzas non resultan sempre evidentes.

A clasificación da fraseoloxía chinesa foi obxecto de controversia, especialmente no que respecta á terminoloxía relacionada coas subcategorías de *shuyu* (UF), o que conduciu a variacións na metalinguaxe en diferentes taxonomías. Partindo dunha postura crítica, identificamos unha serie de problemas terminolóxicos na metalinguaxe da fraseoloxía chinesa e ilustramos cada caso con exemplos específicos. Espérase que a taxonomía da fraseoloxía chinesa siga a evolucionar, o que facilitará a súa análise comparativa e a consolidará como ferramenta descritiva obxectiva.

En definitiva, o noso traballo representa una xanela aberta cara á metalinguaxe principal da fraseoloxía chinesa. A través del, buscamos simplificar o estudo do sistema fraseolóxico chinés, coa esperanza de que as nosas observacións contribúan ao progreso da investigación nese ámbito concreto e estimulen o interese por tal área científica en xeral.

Agradecementos

Agradezo de maneira especial e sincera a Antonio Pamies os seus valiosos comentarios, suxestións e correccións na preparación do presente artigo.

6. Referencias bibliográficas

- Comité Editorial de Cihai [中国社会科学院语言研究所] (Eds.) (1979). *辞海* [第七版] [*Mar de palabras*] (7.ª ed). 上海辞书出版社 [Editorial do Dicionario de Shanghai].
- Fu, H. Q. [符淮青] (1996). *汉语词汇学史* [*Historia da lexicoloxía do chinés*]. 安徽教育出版社 [Editorial Educativa de Anhui].
- Gianninotto, M. (2013). Chinese and Western works on Chinese Phraseology: A Historical Perspective. En J. Szerszunowicz (Ed.), *Research on Phraseology Across Continents, vol. 2* (pp. 155-166). University of Bialystok publishing house.
- Gu, Zh. Y. [谷正义] (1990). *歇后语趣谈* [*Divertidos comentarios dos xiehouyu*]. 百花文艺出版社 [Editorial Baihua de Literatura e Arte].
- Henry, K. (2016). Les chengyu du chinois: caractérisation de phrasèmes hors norme. *Yearbook of Phraseology*, 7, 99-126.
- Hu, Y. Sh. [胡裕树] ([1962] 1981). *现代汉语* [*Lingua chinesa moderna*]. 上海教育出版社 [Editorial Educativa de Shanghai].
- Instituto de Lingüística, Academia China de Ciencias Sociales [中国社会科学院语言研究所] (Eds.) (2012). *现代汉语词典* (第六版) [*Diccionario contemporáneo chinés*] (6.ª ed). 商务印书馆 [Prensa Comercial].
- Jiang, L. [蒋磊] (2001). 歇后语的分类与英译 [Taxonomía e tradución ao inglés dos xiehouyu]. *安阳师范学院学报* [*Revista da Universidade Normal de Anyang*], 1, 67-69.
- Lei, C. Y. (2017a). *Estudio Contrastivo Linguo-Cultural del Lenguaje Figurado en Español y en Chino: Nombres y Fraseologismos Zoonímicos y Fitonímicos*. [Tese doutoral, Universidad de Granada].
- Lei, C. Y. (2017b). *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y en China*. Educatori.
- Liu, G. H. [刘广和] (1989). *熟语浅说* [*Introducción elemental á fraseoloxía*]. 中国物资出版社 [Editorial de Recursos Materiais da China].
- Ma, G. F. [马国凡] (1978). *成语* [chengyu chineses]. 内蒙古人民出版社 [Editorial da Vila de Mongolia Interior].
- Sun, W. Z. [孙维张] (1989). *汉语熟语学* [*Fraseoloxía chinesa*]. 吉林教育出版社 [Prensa Educativa de Jilin].
- Vinogradov, V. V. (1947). Об основных типах фразеологических единиц в русском языке [Sobre os principais tipos de unidades fraseolóxicas na lingua rusa]. En V. V. Vinogradov (Eds.), *Избранные труды. Лексикология и лексикография* [*Traballos seleccionados. Lexicoloxía e Lexicografía*] (pp. 140-162). Наука (Nauka).

- Wang, D. C. [王德春] (1983). *词汇学研究 [Estudo da lexicoloxía]*. 山东教育出版社 [Editorial Educativa de Shandong].
- Wen, S. B. e Wen, D. Z. [温朔彬 e 温端政] (2009). *汉语语汇研究史 [Historia da investigación do léxico chinés]*. 商务印书馆 [Prensa Comercial].
- Wu, F. (2014). *La fraseología en chino y en español: caracterización y clasificación de las unidades fraseológicas y simbología de los zoónimos un estudio contrastivo* [Tese doutoral, Universidad Autónoma de Madrid].
- Wu, Z. K. [武占坤] (2007). *汉语熟语通论 [Teoría xeral da fraseoloxía chinesa]*. 河北大学出版社 [Editorial da Universidade de Hebei].
- Yip, P. (2000). *The Chinese Lexicon. A Comprehensive Survey*. London: Routledge.

Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas¹

Kôngò Phraseology (H16): Description of the Main Idiomatic Expressions

Inocente Luntadila Nlandu

Universidade Agostinho Neto (Angola)

ORCID: 0000-0003-3180-8531

inocenteluntadila@gmail.com

Resumo: É normal encontrámonos con construcións fixas, chamadas *expresións idiomáticas*, en calquera lingua natural. Estas expresións forman parte do patrimonio lingüístico de cada pobo e reflicten a beleza dun idioma. Neste artigo, centrámonos no eido da fraseoloxía co obxectivo de entender o seu funcionamento mais as súas categorías. Máis en concreto, grazas ao presente traballo, conseguimos apreciar a complexidade da fraseoloxía kíkôngò.

O noso marco metodolóxico e teórico baseouse na teoría sentido-texto (Mel'čuk 1993, 1995, 2008, 2011) e a nosa nomenclatura abrangueu cinco categorías de unidades fraseolóxicas: locucións, (*lambula maalu* [estirar os pés], 'morrer'; *meso kwatu-kwatu* [ollos en desacougo], 'extrema curiosidade'); colocacións (*vanga longo* [contraer matrimonio], 'casar'); clixés (*lukolele?* [como estás?], 'ola!'), pragmatemas (*tini kya nzila mosi* 'estrada de sentido único') e proverbios (*nlele asompa katomisanga makinu ko* [pano emprestado non axuda a bailar], 'quen pide emprestado vese limitado'). Como resultado da análise, comprobamos que o kíkôngò posúe unidades fraseolóxicas que equivalen a verdadeiros frasemas (unidades complexas ou fráscas) e outras que se corresponden con simples lexemas (unidades simples). Alén diso, existen moitos casos de pragmatemas e de clixés que designan as formas verbais.

Palabras clave: fraseoloxía, expresión idiomática, unidade fraseolóxica, kíkôngò.

Abstract: *It is worth noting the existence of fixed constructions, called idiomatic expressions, in any natural language. These expressions are part of the linguistic heritage of each person and express the beauty of a language. In this article, we focus on phraseology with a view to understand how it works and its categories. We were able to notice the complexity of the Kíkôngò phraseology.*

---

¹ Data de recepción: 23.10.2023. Data de aceptación: 24.07.2024.

Tradución feita por Nuria García García.

Our methodological and theoretical framework was based on the Theory Meaning-Text (Mel'čuk 1993, 1995, 2008, 2011). Our nomenclature covered five following categories of phraseological units: locutions (lambula maalu [stretch your feet], 'die'; meso kwatu-kwatu [eyes in agitation], 'extreme curiosity'), collocations (long vanga [contract marriage], 'get married'), clichés (lukolele? [are you doing well], 'hello!'), pragmatemas (tini kya nzila mosi 'one-way carriageway'), and proverbs (nlele asompa katomisanga makinu ko [borrowed cloth does not take care of dance], 'those who borrow find themselves limited'). In Kíkôngò, we find phraseological units that are actually equivalent to phrases (complex or phrase units) and others that are just lexemes (simple units). On the other hand, there are many cases of pragmatemes and clichés that designate verbal forms.

Keywords: *phraseology, idiomatic expression, phraseological unit, Kíkôngò.*

1. Introducción

Todas as linguas se caracterizan por ter construcións libres e construcións fixas. As construcións libres permiten que aflore o significado de cada constituínte, mentres que, nas construcións fixas, o sentido fica opaco, tal e como podemos ver nos seguintes exemplos:

Táboa 1. Construcións libres e construcións fixas

<i>tula maza</i> [meter auga]	vs.	<i>tula vumu</i> [meter a barriga], 'quedar embarazada'
<i>vana dimpa</i> [dar o pan]	vs.	<i>vana moko</i> [dar a man], 'axudar'
<i>dya madya</i> [comer a comida]	vs.	<i>dya muntu</i> [comer a persoa], 'enfeitizar'
<i>mona tadi</i> [ver a pedra]	vs.	<i>mona nsoni</i> [ver a vergonza], 'avergonzarse'
<i>kota mu nzo</i> [entrar na casa]	vs.	<i>kota nsoki</i> [entrar prexuízo], 'prexudicar'
<i>zibula nzo</i> [abrir a casa]	vs.	<i>zibula mátu</i> [abrir as orellas], 'prestar atención'

Os exemplos anteriores opoñen as construcións libres ás fixas e, polo tanto, demostran "a beleza dunha lingua". Pódese observar que as construcións libres son de dominio de todo o mundo (individuos locutores nativos e aprendices), mentres que as construcións fixas son de dominio exclusivo dos individuos locutores nativos.

No tocante a este traballo, a nosa reflexión centrarase, esencialmente, nas *unidades fraseolóxicas* do kíkôngò. A escolla deste tema débese, por un lado, ao interese que temos pola fraseoloxía e, polo outro, á escaseza deste tipo de estudos en kíkôngò.

As preguntas que guían o presente traballo son as seguintes: como funciona a fraseoloxía kôngò e cales son as categorías das expresións idiomáticas do kíkôngò.

Para intentar respondelas, imos comezar polos preliminares, antes de achegar o noso marco teórico para, logo, fornecer a descrición da nomenclatura.

2. Preliminares

Existe literatura abundante sobre o concepto *expresión idiomática*. M. H. Svensson (2004: 19–25), por exemplo, recoñece unha multitude de categorías ligadas ás expresións idiomáticas: *idiotismo*, *colocación*, *locución*, *proverbio* e *frasema*. Xunto a estes, encontramos, igualmente, outros termos: *unidade idiomática*, *unidade fraseolóxica*, *expresión fixa*, *metáfora*, *construción restrinxida* etc. (Fekete 2003, Náray-Szabó 2002).

Así, a rama da lingüística que se encarga do estudo de todas as construcións fixas é a denominada *fraseoloxía*, cuxo nome provén do grego *phraseologia* (*phrasis* + *logos*) e refírese ao conxunto das expresións (terminoloxía e particularidades sintácticas) propias do uso, da contorna e da época.

A fraseoloxía consolidouse como disciplina na década de 1970 pero os seus primeiros elementos xa comezan a nomearse a finais do século XIX:

- No contexto alemán, Hermann Paul (1880) indica a presenza de certas expresións fixas que forman un *bloco*.
- No contexto inglés, Henry Sweet (1891) menciona combinacións de palabras que chama *idioms*.
- No contexto francés, Michel Bréal (1897) sinala grupos de palabras, denominadas *formules* ou *locutions*, que se caracterizan «pola fixeza e pola opacidade semántica».

O lingüista suízo Charles Bally (1909) foi o primeiro en usar o termo *fraseoloxía* no sentido lingüístico e, posteriormente, este termo utilizouse para designar a fraseoloxía como disciplina autónoma. De igual modo, Ferdinand de Saussure (1916) trata esta cuestión das *frases feitas*, como tamén Albert Sechehaye (1921), quen fala de *locucións*, cuxos constituíntes perden a súa identidade semántica, e de *palabras compostas*, as cales manteñen a súa identidade. O holandés Cornelis de Boer, pola súa banda, fala de *sintaxe fixa* ou *locucional* mais de *sintaxe viva* ou *móbil*. En Rusia, a fraseoloxía comezou nas décadas de 1930 e 1940, onde os fundamentos os formularon E. D. Polivanov e V. V. Vinogradov, tendo en conta as achegas dos lingüistas alemáns e franceses. Desde 1964, o romanés Eugen Coseriu ocupouse da fraseoloxía, na que inclúe proverbios, citas, locucións etc. Xa desde 2010, existe moito persoal investigador na área e, de feito, en Europa, existe unha Sociedade Europea de Fraseoloxía (EUROPHRAS), fundada en 1999, que organiza conferencias e fai publicacións sobre ela.

Aínda que a fraseoloxía procede da lexicoloxía e da sintaxe, convén subliñar que ten un carácter interdisciplinario, na medida en que as unidades fraseolóxicas se poden estudar desde o punto de vista lexical, sintáctico, semántico, pragmático, estilístico, etimolóxico, cultural, histórico, psicolingüístico etc.

3. Marco teórico

A fraseoloxía ten como obxecto de estudo a unidade fraseolóxica (UF), a cal se corresponde cunha unidade lexical de sentido opaco ou semiopaco. Xa que logo, nela inclúense a palabra composta, a locución, o proverbio, a colocación, a máxima, a alegoría, o clíxé, a paremia etc. Velaquí algúns exemplos de unidades fraseolóxicas: *mbata a mbuta* ([labazada de vello], ‘lección, reviravolta’); *vana nzila* ([dar paso], ‘autorizar, dar permiso’); *matu kamalendi luta ntu ko* [as orellas nunca van máis aló da cabeza]; *kyaku kyaku, kyangana kyangana* [o que che pertence é para ti, o que é do outro pertencelle ao outro].

Afondádomos na terminoloxía clasificatoria das UF, nas obras en francés, Kocourek (1982) nomeou 27 termos: *composé syntagmatique, dénomination complexe, groupe de mots, groupe lexical, groupe lexicalisé, lexème complexe, lexème syntagmatique, lexie, lexie complexe, locution composée, mot complexe, paralexème, synapsie, syntagme autonome, syntagme codé, syntagme de lexique, syntagme dénominatif, syntagme lexical, syntagme lexicalisé, unité de signification, unité lexicale à deux et plus de deux éléments, unité lexicale complexe, unité lexicale supérieure, unité lexicale syntagmatique complexe, unité sémantique complexe, unité syntagmatique à vocation lexicale e unité syntagmatique de signification*. No francés, aínda aparecen máis termos da man doutras personalidades, ben da súa creación, ben citados en referencia ás obras doutros e doutras lingüistas: *adage, aphorisme, apophtegme, axiome, topic, collocation, dicton, expression figée, expression fixe, expression idiomatique, formule, idiotisme, locution, locution figée, locution proverbiale, maxime, mot composé, nom composé, parémie, pensée, phrase figée, phrase idiomatique, phrase toute faite, phraséologisme, précepte, proverbe, sentence, synthème e unité phraséologique*.

No contexto da lingua inglesa, Kocourek (1982) enumerou 15 termos: *composite lexeme, compound lexical unit, formula, frozen collocation, idiom, lexeme, lexical cluster, locution, phrasal compound phrase, phrase idiom, polylexonic lexeme, semantically exocentric expression, specialized hypermorpheme e super unit*. Noutras fontes, temos: *aphorism, collocation, commonplace, complex conjunction, complex preposition, compound, habitual collocation, idiomatic collocation, idiomatic construction, idiomatic expression, idiomatic phrase, idiomatic sentence, linking adverbial, multi-word expression, multi-word unit, phrasal verb, phraseme, phraseologism, proverb, proverb fragment, quotation, ready-made utterance, simile, slogan e stereotype*. En portugués, Luntadila (2015: 353) inventariou 5 termos: *idiotismo, expressão idiomática, expressão peculiar, construção peculiar e fraseologismo*.

De todos eses termos, os máis usados son *unidade fraseolóxica* (fra. *unité phraséologique*, eng. *phraseological unit*, port. *unidade fraseologica*), *frasema* (fra. *phrasème*, eng. *phraseme*, port. *frasema*) e *fraseoloxismo* (fra. *phraséologisme*, eng. *phraseologism*, port. *fraseologismo*).

En canto ás súas características, unha UF presenta as seguintes propiedades:

- Está formada por máis dun constituínte: *nzo a Nzambi* [casa de Deus], ‘templo, igrexa’; *nsuka a n’tima* [fin do corazón], ‘impaciencia’.
- Os constituíntes son inseparables.
- Os constituíntes perden (parcial ou totalmente) o seu sentido (no sintagma).
- Os constituíntes forman unha nova unidade lexical autónoma.

Para analizar mellor o noso corpus, situamos este traballo verbo dos frasemas no marco da teoría sentido-texto (TST) (Mel’čuk 1993, 1995, 2008, 2011). Segundo I. Mel’čuk (2011: 3), un frasema é un conxunto de expresións lexicalizadas, tales como as expresións idiomáticas, as locucións e outras unidades lexicais compostas por moitas palabras. Porén, os frasemas non se describen da mesma maneira (Mel’čuk 1995: 46). Na teoría sentido-texto, Mel’čuk (2011: 3) enumera catro tipos partindo de dous eixos:

- Eixo paradigmático: frasemas lexicais, frasemas léxico-semánticos.
- Eixo sintagmático: frasemas composicionais, frasemas non composicionais.

O frasema lexical é aquel cuxo significado (σ) se constrúe libremente polo individuo falante, pero a escolla das palabras para expresar σ queda restrinxida; as restricións fraseolóxicas prodúcense entre a Rsém. (‘representación semántica’) mais a RsyntP. (‘representación da sintaxe profunda’) e teñen como obxectivo a expresión lexical de σ . Por exemplo: *sumpika vantúlu* [colocar no peito], ‘aleitar’; *zaya mumbundu* [coñecer no corazón], ‘coñecer como a palma da man’.

O frasema léxico-semántico é aquel cuxo σ non se constrúe polo individuo locutor, senón que se selecciona como un bloque de maneira restrinxida. As restricións teñen lugar entre a RConcept e a RSém e, despois, entre a RSém e a RsyntP, apuntando ao significado σ e á súa expresión lexical. Por exemplo: *nzila n’siku* [camiño de lei], ‘paso prohibido’.

O frasema composicional é o que inclúe o significado de todos os seus constituíntes ($AB=A+B$). Por exemplo: *bula mooko* [bater as mans], ‘aplaudir’; *kanga nwa* [pechar a boca], ‘calar’.

O frasema non composicional é aquel que non inclúe o significado dos seus constituíntes ($AB=C$). Por exemplo: *lambula maalu* [estirar os pés], ‘morrer’; *vana mavimpi* [dar a saúde], ‘saudar’.

Velaquí un cadro resumo dos frasemas principais (Mel’čuk 2011: 4):

Táboa 2. Resumo dos frasemas principais

		Composicionalidade dos frasemas	
		Non composicionais	Composicionais
Natureza das restricións	Lexicais	Locucións	Colocacións
	Léxico-semánticas	Imposible	Clixés

Nas locucións, encontramos as locucións fortes, as semilocucións e as case-locucións. As colocacións poden ser lexicais ou gramaticais. Por último, temos os clichés que, á súa vez, engloban os pragmatemas e, en certa medida, os proverbios.

4. Descrición da nomenclatura

Neste apartado, quixeramos presentar o marco xeral da fraseoloxía kôngò segundo os traballos da teoría sentido-texto. Os exemplos encóntranse organizados en locucións, colocacións, clichés, pragmatemas e proverbios.

4.1. Locucións

Unha locución é un tipo de frasema lexical non composicional. Na teoría sentido-texto, a locución comprende tres categorías: locución forte, semilocución e case-locución. De igual modo, unha locución pode ser verbal, nominal, adxectiva etc.

4.1.1. Locucións verbais

Hai moitos verbos en kíkôngò que permiten formar locucións verbais. Dentro destes verbos, os máis usados son os seguintes: *baka* [recibir], *dya* [comer], *fila* [levar], *fwa* [morrer], *kaka* [obstruír], *kala* [ser], *kanga* [pechar], *katula* [tirar], *mona* [ver], *sá* [facer], *vana* [dar], *vanga* [facer] e *zibula* [abrir], entre outros.

- (a) *Baka* [recibir]: o verbo *baka* é un dos verbos cos que se poden formar moitas locucións. A continuación, proporcionamos algúns exemplos de locucións fortes:
- *Baka vumu* [recibir a barriga], ‘quedar embarazada’: nesta locución, o sentido é opaco; úsase unha metonimia na palabra *vumu* [barriga], para referirse ao embarazo.
  - *Baka méno* [recibir os dentes], ‘afiarse’: é unha metáfora empregada para referirse a instrumentos cortantes que cómpre afiar.
- (b) *Dya* [comer]: este verbo tamén se emprega en varias locucións:
- *Dya muntu* [comer a persoa], ‘enfeitizar’: refírese a unha práctica mística que consiste en enfeitizar a alguén.
  - *Dya difwa* [comer a morte], ‘herdar’: remite á idea da herdanza; hérdase, principalmente, tras a morte da persoa dona dos bens, de aí que a herdanza presupoña o falecemento desta.
  - *Dya nzimbu* [comer o diñeiro], ‘gastar o diñeiro’: refírese á idea de gastar a fortuna. A locución emprégase cando a persoa posuidora non usa ben o seu diñeiro.
- (c) *Fila* [levar]: para o verbo *fila*, escollemos tres exemplos:
- *Fila luse* [levar a cara], ‘enfrentar, encarar’: trátase dunha locución forte de sentido totalmente opaco; úsase o termo *luse* [cara] porque, para pasar á acción, a vítima debe fixar a cara de quen a oprime.

- *Fila nima* [levar as costas], ‘virar as costas, abandonar, desprezar’: remite á idea de non querer ver para a persoa interlocutora por desprezo a esta. A expresión significa, pois, ‘ignorar a alguén’.
  - *Fila ntòko* [levar ornamentos], ‘presumir’: un ornamento tende a conferir maxestuosidade, honra e lustre, de aí que esta expresión suxira a idea de vangloriarse.
- (d) *Fwa* [morrer]: dous son os exemplos que ofrecemos co verbo *fwa*:
- *Fwa nталu* [morrer o prezo], ‘custar caro’: esta expresión correspóndese cunha locución forte. Nela, aínda que o termo *ntalu* [prezo] teña certa incidencia no significado xeral, non se permite descifrar o sentido xeral.
  - *Fwa tùlu* [morrer o sono], ‘dormir profundamente’: o termo *tùlu* [sono] conserva o seu sentido, pero, nestoutra expresión, tampouco se consegue percibir o significado global.
- (e) *Kaka* [obstruír]: con este verbo, achamos tres exemplos:
- *Kaka makutu* [obstruír as orellas], ‘ignorar’: a imaxe de tapar, obstruír, os oídos refírese á idea de non querer prestar atención.
  - *Kaka meso* [obstruír os ollos], ‘vixiar a alguén’: a expresión refírese ao acto de espiar ou controlar a alguén en secreto.
  - *Kaka nwa* [obstruír a boca], ‘reducir ao silencio’: aquí, úsase a metonimia, coa palabra *nwa* [boca], para aludir ao silencio. Esta imaxe de obstruír a boca transmite a idea de negarlle o dereito á palabra a alguén.
- (f) *Kala* [ser]: ao igual ca cos demais, encontramos locucións formadas co verbo *kala*:
- *Kala ntu* [ser a cabeza], ‘estar ao mando’: a *ntu* [cabeza] é a parte do corpo humano que simboliza a elevación ou superioridade, de aí que esta expresión signifique ‘liderar, estar ao mando’.
  - *Kala mòoyo* [ser unha alma], ‘vivir’: a expresión significa estar viva ou vivo.
  - *Kala kumosi ye* [formar un con alguén], ‘aliarse, unirse’: o feito de estar con alguén induce á idea de establecer unha alianza con esa persoa para o bo proveito de ambas. Esta locución verbal clasifícase como frasea completo.
- (g) *Kanga* [pechar]: velaquí algúns exemplos de locucións verbais:
- *Kanga ntima* [pechar o corazón], ‘endurecerse, aguantar’: o corazón considérase o centro das emocións e esta expresión úsase en dous sentidos: co de endurecerse, ou sexa, de mostrarse insensible ante o sufrimento dos e das demais, e co de aguantar, de soportar as dificultades.
  - *Kanga meso* [pechar ollos], ‘ignorar’: péchanse os ollos para non ver, de aí o significado desta UF, ‘ignorar os acontecementos’. Trátase, polo tanto, de finxir non estar implicado ou implicada nun asunto.
- (h) *Katula* [tirar]: con este verbo, temos dous exemplos de locucións:
- *Katula vumu* [tirar a barriga], ‘abortar’: trátase dunha alegoría que suxire a idea do aborto, pois o embarazo desenvólvese dentro do ventre, da barriga.

- *Katula kindoki* [tirar a bruxaría], ‘comer un pouco para animar o anfitrión/a anfitriña’: emprégase esta expresión no contexto da recepción dun ou dunha hóspede, cando a persoa anfitriña ofrece comida á persoa convidada en sinal de educación, de hospitalidade. Por amabilidade, o ou a hóspede debe servirse, polo menos, un anaco como mostra de confianza.
- (i) *Mona* [ver]: entre as locucións verbais formadas co verbo *mona* encóntranse:
- *Mona wonga* [ver medo], ‘ter medo, sentir medo’: úsase nun contexto de perturbación en que xorde a idea dun perigo real ou aparente.
  - *Mona bimangu* [ver misterios], ‘incomodar, constrinxir’: esta expresión responde á existencia de algo estraño ou enigmático nunha cousa ou en alguén.
- (k) *Sá* [facer]: es locucións con este verbo son numerosas, pero só mencionamos dous exemplos:
- *Sá ntima* [facer corazón], ‘contar con alguén’: tal e como se mencionou anteriormente, o corazón considérase o centro das emocións. Xa que logo, con esta expresión, désignase o feito de depositar a esperanza en alguén.
  - *Sá meso* [facer ollos], ‘ter cobiza, cobizar’: cobízase a través dos ollos; a expresión suxire a idea de desexar, de xeito inmoderado, posuír algo que, xeralmente, pertence a outra persoa.
- (l) *Vana* [dar’]: este verbo tamén fornece un bo número de locucións:
- *Vana mavimpi* [dar a saúde], ‘saudar’: aquí, o sentido é totalmente diferente do conformado polo conxunto dos constituíntes. Trátase dunha locución que significa ‘saudar a alguén’.
  - *Vana môko* [dar a man], ‘axudar, asistir, apoiar’: esta expresión leva consigo a idea de axudar a alguén no sentido de que, para o facer, se precisa realizar unha acción coas mans.
  - *Vana mpémba* [dar barro], ‘liberar’: correspóndese cun exemplo típico de locución forte; os constituíntes non contribúen á formación do significado global. Esta expresión significa ‘liberar a alguén’.
  - *Vana menga* [dar o sangue], ‘sacrificar, facer un sacrificio’: non se pode deducir o significado desta expresión fóra do seu contexto de uso; refírese a certa acción mística que consiste en sacrificar a alguén co ánimo de obter un beneficio material.
- (m) *Vanga* [facer]: a partir do verbo *vanga*, xéranse varias locucións:
- *Vanga lumbu* [facer o día], ‘marcar un encontro, concertar unha cita’: nesta expresión, non hai modo de descifrar o verdadeiro significado; a palabra *lumbu* [día] úsase como imaxe metafórica, pois un encontro márcase para un día determinado.
  - *Vanga nsi* [facer o país], ‘civilizar un país’: significa ‘civilizar un país ou territorio’ no sentido de tornalo máis urbano.

(n) *Zibula* [abrir]: os exemplos de locucións verbais co verbo *zibula* son múltiples, pero escollemos catro:

- *Zibula meso* [abrir os ollos], ‘vixiar’: os ollos permiten ver e de aí nace esta expresión, que emprega o dito termo para aludir á vixilancia.
- *Zibula matu* [abrir as orellas], ‘estar atento/atenta’: as orellas serven para ouvir, pero, neste sentido, remiten, máis unha vez, á idea da vixilancia.
- *Zibula mbundu* [abrir o corazón], ‘abrirse a alguén’: dadas as connotacións que comentamos da palabra *corazón* a propósito de exemplos de locucións previos, esta expresión significa ‘mostrarse aberto/aberta a alguén, ser sincero/sincera’ e entra na categoría das locucións fortes.
- *Zibula nwa* [abrir a boca], ‘expresarse, dar unha opinión, falar’: en *zibula nwa*, prodúcese unha metonimia entre boca e fala, xa que se fala a través da boca. Esta expresión é unha locución forte.

4.1.2. Locucións nominais

En kíkôngò, existen, tamén, varios casos de locucións nominais. No entanto, non entraremos en detalles ao respecto por razóns de espazo e limitarémonos a presentar as locucións nominais seguidas da súa tradución literal e, finalmente, do seu significado na lingua habitual:

- *Bumbangi bu menga* [testemuño de sangue], ‘martirio’.
- *Disu kunyi lukaya* [ollo detrás da folla], ‘hipocrísia’.
- *Káaka dyatusevo* [explosión de risa], ‘gargallada’.
- *Kibanga ki nwa* [concha da boca], ‘padal, ceo da bocal’.
- *Kifwa malu* [deficiencia dos pés], ‘coxo/coxa, paralítico/paralítica’.
- *Kifwa matu* [deficiencia das orellas], ‘xordo/xorda’.
- *Kifwa meso* [deficiencia dos ollos], ‘cego/cega’.
- *Kifwa nima* [deficiencia das costas], ‘estéril’.
- *Kifwanisu ki tadi* [imaxe de pedra], ‘estatua’.
- *Kimona meso* [observación con ollos], ‘testemuña ocular’.
- *Kinkoso ki kulu* [articulación do pé], ‘xeonllo’.
- *Kufwa ntangu* [morrer o tempo], ‘pasatempo’.
- *Kulu kutatu* [terceiro pé], ‘esposa nova que serve para compensar a vellez do marido’.
- *Kumba di nitu* [cadeado do corpo], ‘embigo’.
- *Kwenda vutuka* [ida e volta], ‘viaxeiro experimentado/viaxeira experimentada’.
- *Lubasa lu nima* [listón das costas], ‘espiña dorsal’.
- *Mabaluka ntangu* [cambiador/cambiadora de tempo], ‘versátil’.
- *Maza ma mesu* [auga de ollos], ‘bágoas’.
- *Maza ma nitu* [auga de corpo], ‘ouriños’.
- *Maza ma nti* [auga das árbores], ‘zume’.
- *Maza ma sambulu* [auga de oración], ‘auga bendita’.
- *Maza mazenza* [auga doce], ‘auga potable’.
- *Mbangi i menga* [testemuña de sangue], ‘mártir’.

- *Moni a mambu* [observador/observadora de problemas], ‘testemuña ocular’.
- *Mpova ntòko* [palabra de vaidade], ‘lenda’.
- *Mundele ndombe* [europeo negro/europea negra], ‘civilizado/civilizada’.
- *Mutambula mpimpa* [camiñante nocturno], ‘noctámbulo/noctámbula’.
- *Mwana a nsuka* [fillo/filla do fin], ‘o/a máis novo/nova’.
- *Nganga a Nzambi* [experto de Deus], ‘sacerdote’.
- *Ngogo ngudi* [expresión nai], ‘palabra clave’.
- *Ngwa nkasi* [irmán da nai], ‘tío materno’.
- *Ngwa nkulututu* [nai máis vella], ‘tía materna máis vella’.
- *Ngwa nleke* [nai máis nova], ‘tía materna máis nova’.
- *Nyansi nitu* [mosca do corpo], ‘piollo’.
- *Nitu nyaza* [corpo de cebola], ‘violeta, cor púrpura’.
- *Nitu zulu* [corpo do ceo], ‘azul, cor azul’.
- *Nkanda ndombe* [pel negra], ‘africano/africana’.
- *Nkela yi kangu* [caixa de acordo], ‘arca de alianza’.
- *Nkela yi mvumbi* [caixa de cadáver], ‘cadaleito’.
- *Nsingu koko* [pescozo da man], ‘pulso’.
- *Ntima wa mbi* [corazón malo], ‘maldade’.
- *Ntima wa mpembe* [corazón branco], ‘pureza, sinceridade’.
- *Nzila anzambi* [camiño de Deus], ‘columna vertebral’.
- *Nzumbu zalongo* [diñeiro do casamento], ‘dote’.
- *Songi a nzila* [“mostrador” de camiño], ‘mentor/mentora’.

4.2. Colocacións

Nunha colocación, temos unha base e un colocativo. A colocación pode esquematizarse, entón, da maneira a seguir: base (nunha colocación) = palabra clave (nunha función lexical) + colocativo (nunha colocación) = valor (nunha función lexical). Co ánimo de describir mellor tal noción, dividimos as colocacións en dúas clases: colocacións usadas con verbos e colocacións usadas con substantivos.

4.2.1. Colocacións usadas con verbos

Existen moitos verbos que se asocian con algúns substantivos para formaren un bloque lexical autónomo. Nesta asociación de verbo mais substantivo, o primeiro xoga o papel de verbo soporte e o segundo desempeña a función de substantivo predicativo (Daladier 1978; Giry-Schneider 1978; Gross 1993; Alonso Ramos 1989). Nas construcións con verbo soporte, o verbo, semanticamente baleiro, é seleccionado polo substantivo que constitúe o núcleo do bloque. Achegamos, a continuación, as principais colocacións deste tipo repartidas en función do verbo en causa:

- (a) *Bela* [enfermar, estar enfermo/enferma]: este verbo acompaña a todos os nomes de doenzas para expresar que se padece tal enfermidade:
- *Bela nswengina*, ‘sufrir asma’.
  - *Bela kintúntu*, ‘padeecer sarampelo’.

- (b) *Bwa* [caer, ocorrer]:
- *Bwa mu ntambu*, ‘caer nunha trampa’.

A maioría das colocacións presentan o colocativo na posición de complemento directo, pero o verbo *bwa* permite, tamén, levar o colocativo na posición de suxeito:

- *Dyambu dibwa* [problema caer], ‘acontecer un problema, ocorrer certa situación’.
- (c) *Dya* [comer]: este verbo vai con varios tipos de colocativos, como se pode comprobar reparando nos exemplos seguintes:
- *Dya kimpala* [comer a envexa], ‘envexar, sentir envexa, ter envexa’.
  - *Dya mfúka* [comer a débeda], ‘contraer débedas, endebedarse’.
  - *Dya mpanda* [comer o feitizo], ‘facer bruxarías a alguén, embruxar’.
  - *Dya ndefi* [comer o xuramento], ‘prestar xuramento, facer un xuramento, xurar’.
- (d) *Fila* [levar’]:
- *Fila mpaka* [levar a disputa], ‘disputarse, ter unha disputa’.
  - *Fila nkenda* [levar a tristeza], ‘ter piedade’.
  - *Fwa bikandu* [morrer a maldición], ‘violara lei’.
- (e) *Fwa* [morrer]: estoutro verbo tamén vai con moitos tipos de colocativos:
- *Fwa mbalu* [morrer o valor], ‘ter valor, valer, custar’.
  - *Fwa nsoni* [morrer de vergonza], ‘sentir/ter vergonza, avergonzarse’.
  - *Fwa nzala* [morrer de fame], ‘ter fame, sentir fame’.
  - *Fwisa nsoni* [causar vergonza], ‘humillar, avergonzar’: neste caso, atopámonos cun uso causativo do verbo *fwa*, que se converte en *fwisa*, ‘morrer a causa de’.
- (f) *Kala* [ser]:
- *Kala mfunu* [ser útil], ‘ter valor, valer’.
  - *Kala moyo* [ser vida], ‘estar na vida, vivir’.
  - *Kala ye tulu*, ‘ter sono’.
- (g) *Leka* [dormir]: *co verbo leka, prodúcense os exemplos de:*
- *Leka ndozi* [dormir un sono], ‘ter un sono, soñar’.
  - *Leka ntambu* [dormir unha trampa], ‘tender unha trampa’.
  - *Leka nzala* [dormir fame], ‘pasar fame’.
  - *Leka ye nzala* [dormir con fame], ‘pasar fame’.
  - *Leka tulu* [dormir sono], ‘ter sono’.
- (h) *Mona* [ver, ollar]: trátase dun dos verbos máis utilizados e funciona moito máis con nomes de sentimentos e nomes de estado:
- *Mona kyese* [ver alegría], ‘sentir alegría, estar alegre, alegrarse, ser feliz’.
  - *Mona mpasi* [ver o sufrimento], ‘padecer un sufrimento, pasar por sufrimentos, sufrir’.
  - *Mona nsoni* [ver vergonza], ‘ter/sentir vergonza, avergonzarse’.

Á parte, temos estoutros exemplos:

- *Mona kiwina* [ver sede], ‘ter sede, estar con sede’.
  - *Mona mambu* [ver problemas], ‘enfrentar dificultades’.
- (i) *Tà* [dicir, facer]: é un verbo moi utilizado, pero, no presente traballo, tan só ilustramos exemplos con nomes de acción:
- *Tà nkuzu* [facer burlas], ‘burlarse de alguén’.
  - *Tà kimvondi* [cometer un asasinato], ‘asasinar’.
- (k) *Sá* [facer]: o verbo *sá* funciona con varios tipos de colocativos; presentamos dous exemplos:
- *Sá nsilu* [facer unha promesa], ‘prometer’.
  - *Sá ngolo* [facer forza], ‘facer un esforzo, esforzarse’.
- (l) *Vana* [dar]: este verbo fornece múltiples exemplos:
- *Vana malongi* [dar unha lección], ‘ensinar, aconsellar’.
  - *Vana luve* [dar permiso], ‘permitir’.
  - *Vana minkayihu* [dar unha doazón], ‘doar, facer unha doazón, facer un donativo’.
  - *Vana ngolo* [dar forza], ‘reconfortar’.
  - *Vana nlemvo* [dar perdón], ‘agraciar, perdoar’.
  - *Vana matondo* [dar os agradecementos], ‘agradecer’.
- (m) *Vanga* [facer]: o verbo *vanga* presenta numerosos casos de colocacións; aquí, ofrecemos, unicamente, exemplos con nomes de acción:
- *Vanga lutoto* [facer unha aposta], ‘apostar’.
  - *Vanga nsaka* [facer unha brincadeira], ‘brincar, divertirse’.
  - *Vanga mvita* [facer unha batalla], ‘librar unha batalla’.
  - *Vanga fikula* [facer un debuxo], ‘debuxar’.
  - *Vanga kinsola* [facer unha clasificación], ‘clasificar’.
  - *Vanga kimfumbi* [facer un ataque], ‘cometer un ataque’.
  - *Vanga fuba* [facer unha manipulación], ‘manipular’.
  - *Vanga maninu* [facer unha disolución], ‘dissolver’.
  - *Vanga lufundusu* [facer un xuízo], ‘xulgar’.
  - *Vanga lutatakeso* [facer unha colisión], ‘entrar en colisión, colidir, chocar’.
  - *Vanga longa* [facer cola], ‘estar na cola’.
  - *Vanga fulu* [facer unha reunión], ‘reunirse’.
- (n) *Wa* [escoitar]: no plano das colocacións, este verbo funciona cos nomes de olores:
- *Wa nsunga* [escoitar o olor], ‘sentir o aroma, percibir o bo olor’.
  - *Wa nsudi* [escoitar o fedor], ‘sentir o fedor, percibir o mal cheiro’.

4.2.2. Colocación cos substantivos

Con frecuencia, atopamos sintagmas nominais que constitúen colocacións. Nestes sintagmas, podemos localizar substantivos que, en ocasións, van acompañados de adxectivos. Velaquí algúns exemplos:

- *Diva dyangonda* [ciclo da lúa], ‘ciclo lunar’.
- *Kabu dya mayala* [grupo de poder], ‘partido político’.
- *Kinati maza* [transportador de auga], ‘era de acuario’.
- *Kiya kyangonda* [cuarto da lúa], ‘cuarto minguante’.
- *Kodi a moyo* [lei da vida], ‘lei sagrada’.
- *Kumbi kitu*, ‘vehículo blindado’.
- *Luyalu lwa mpinanza* [gobierno do planeta], ‘gobierno planetario’.
- *Makutu ma doka* [orellas rachadas], ‘oído fino’.
- *Moko ma nda* [mans entrelazadas], ‘furto, ladrón/ladroa’.
- *Moko ngolo* [mans fortes], ‘avaro/avara’.
- *Mwana kinsona* [fillo/filla de abandono], ‘orfo/orfa’.
- *Mwana a zumba* [fillo/filla de adulterio], ‘bastardo/bastarda’.
- *Nlunga a ngonda* [conclusión da lúa], ‘lúa chea’.
- *Nsezi mya mahanza* [raios do universo], ‘raios cósmicos’.
- *Ntilumuka a kitamik*, ‘voo espacial’.
- *Ntu doka* [cabeza rachada, cabeza baleira], ‘estupidez’.
- *Ntu ngolo* [cabeza dura], ‘teimosía, teimoso/teimosa’.
- *Nzaki za kya*, ‘velocidade da luz’.
- *Nzaza zulu* [máquina do ceo], ‘nave celeste, nave espacial’.
- *Tulu mete* [sono pesado], ‘sono profundo’.
- *Wisu wa kimpeve* [enerxía de espírito], ‘enerxía espiritual’.
- *Wisu wa moyo* [enerxía de vida], ‘enerxía vital’.
- *Wisu wa nzazila* [enerxía de vibración], ‘enerxía vibratoria’.

4.3. Clixés

Un clixé é un frasema léxico-semántico composicional, pero sintacticamente flexible. Aquí presentamos algúns:

- *Kyambote*, ‘ola’: trátase dun saúdo xenérico que pode empregar calquera persoa en calquera momento do día (mañá, tarde ou noite).
- *Nkumbu aku nani?*, ‘como te chamas?’: a identificación comeza preguntando o nome da persoa coa que se fala. Esta expresión é a máis usada para preguntar o nome de alguén.
- *Ntangu akwe?*, ‘que hora é?’: di o refrán que o tempo é diñeiro; recórrese a esta expresión para pedir a hora, xa que todo se fai en función do tempo.
- *Nkya nsangu?*, ‘que tal?, como estás?’: serve como marca de saúdo e utilízase, no inicio do encontro, como maneira de saudar e de preguntar sobre a vida da outra persoa.

- *Ka kyese ko?*, ‘é unha alegría, verdade?, non está ben?’: remite a un acto comunicativo cuxo obxectivo é asegurar ou manter o contacto entre a persoa locutora e a interlocutora. Como acto de función fática, esta expresión require tamén dunha resposta; o individuo emisor di «*ka kyese ko?*» e, logo, o receptor responde, para concordar, «*kyese!*» (‘está ben!’) e, para discordar, «*ka kyese ko!*» (‘non está nada ben!’).
- *Ka wawu ko?*, ‘non é?, non é certo?, non é verdade?’: estouta expresión tamén serve para manter o contacto entre as persoas locutoras, emprégase para asegurar a súa argumentación. Cando se pregunta «*ka wawu ko?*», para concordar, respóndese «*iwawu!*» (‘iso é!’) e, para discordar, «*ka wawu ko!*» (‘non é!’).
- *Dya ye dya*, ‘comer ata fartar’: úsase esta expresión cando se come sen parar nun contexto de fartura ou de festa.
- *Yeto ye yeto*, ‘entre nós’: este clisé úsase con fin de crear un ambiente amigable e, ás veces, a tal expresión vese como unha forma de manipulación, de subornar a outra persoa.
- *Bonga ludyá* [pega e come], ‘presa fácil, muller fácil’: correspóndese cun acto machista de burla cara a unha muller en relación coa vida sentimental ou sexual desta.
- *Zulu dibwa* [o ceo caeu], ‘ilusión sobre unha realidade non vivida’: esta expresión serve para desilusionar unha persoa facéndolle ver que a historia que se conta non é a verdadeira realidade; a imaxinación vai ser sempre diferente á experiencia vivida.
- *Ka mfunu ko*, ‘non vale/paga a pena’: dise nunha situación de desesperación, cando se pensa que xa non ten sentido seguir na mesma dirección.
- *Umvonda!*, ‘mátame!': utilízase esta expresión nun contexto de conflito no que a vítima se enfronta a quen a ou o oprime.
- *Nzambi ka kusakumuna!*, ‘que Deus te bendiga!': cando se tira proveito dun acto de gratitude, o habitual é bendicir a persoa benfeitora para que continúe coa mesma actitude.
- *Kiyendi-kiyendi*, ‘estar en movemento sen rumbo fixo’: emprégase esta expresión no contexto dunha chamada de atención, é dicir, serve para alertar as persoas de que con tal comportamento non van a ningunha parte; quen anda sen un obxectivo claro acaba mal.

4.4. Pragmatemas

Un pragmatema designa unha unidade frásica utilizada nunha situación específica. Para Xavier Blanco (2015: 17), «un pragmatema é un frasea (ou, en raras ocasións, un lexema) que constitúe un enunciado completo e cuxo significado se encontra restrinxido pola situación comunicativa na cal se emprega».² Velaquí algúns exemplos desta clase de UF:

² Texto orixinal francés: «Un pragmatème est un phrasème (ou, plus rarement, un lexème) qui constitue un énoncé complet et qui est restreint dans son signifié par la situation de communication dans laquelle il est utilisé»

- *Katula kyadi* [quitar a tristeza], ‘dor de cóbado, dor de corno’: a expresión designa a mágoa causada por unha traizón amorosa ou conxugal.
- *Lawu dyambote*, ‘boa sorte’: é un modo de desexarlle a unha persoa que se vai enfrontar a unha proba que teña éxito con ela.
- *Bongele meso, mwene* [tes ollos, viches], ‘es testemuña, aquí tes as túas probas diante’: nun xuízo, para a defensa, precisase dun testemuño mais dunha proba; nese contexto se utiliza o pragmatema en cuestión. A persoa oradora considera os e as participantes testemuñas perante a proba que presenta ante o estrado.
- *Kimbangu fula mwana* [Kimbangu sopra ao fillo], ‘Kimbangu cura o fillo’: trátase dunha fórmula de encantamento á hora de obrar un milagre. Úsase nun contexto da desesperación e en situacións graves, como a dunha doenza, de morte etc.
- *Makubungu*, ‘fórmula de encantamento’: esta expresión utilízase no contexto de accidentes infantís para crear un efecto marabilloso ou sobrenatural.
- *Simba-simba yibwidi* [de tanto tocar, a cousa caeu], ‘é un desastre’: estoutro pragmatema úsase no contexto do comercio. O/A cliente de tanto tocar na peza, acaba por deixala caer no chan. A expresión pode ser vista como unha reprimenda de quen vende cara ao/á axitado/a cliente.
- *Buka mona, buka kwikila*, ‘hai que velo para crelo’: esta expresión tamén se utiliza no contexto dunha defensa; resulta difícil crer algo sen velo, as probas permiten convencer o público.

4.5. Proverbios

Os proverbios pertencen ao grupo das locucións ou ao dos clisés segundo sexan composicionais ou non composicionais (Miguel 2017: 28). Velaquí algúns deles:

- *Awole wantu, umosi ninga* [dous son un grupo, un só é unha sombra]: este proverbio fai apoloxía á forza da unión; dúas persoas valen máis ca unha, pois a unión fai a forza.
- *Baba kalunganga nkanu ko* [a persoa muda nunca gaña un caso]: noutras palabras, quen cala consente. Aínda que o silencio teña as súas virtudes, existen circunstancias en que a palabra salva.
- *Dya ye nkento, dya ye nkadi-ampemba* [comer coa muller é comer co diaño]: a lección moral deste proverbio consiste no feito de que a persoa que te pode prexudicar non é máis ca aquela aliada. A muller vese aquí como o individuo próximo máis próximo o cal coñece os teus puntos fortes e fracos, polo que te pode prexudicar.
- *Mbwa una ye malu maya kansi nzila zole kakwendangazoko* [o can ten catro patas, pero non segue dous camiños]: na vida, cómpre seguir un só foco, doutro modo, non se conseguirá alcanzar os obxectivos, por malgastar o esforzo en varias fronteas.

- *Fu kya munto kakisobwangwako nze nlele* [o carácter da persoa non se cambia como a roupa]: A esencia do individuo é inmutable, non se pode cambiar a súa natureza. Noutras palabras, a serpe muda a pel, pero non o veneno. Non se trata de dunha visión fatalista, senón dunha advertencia sobre a imposibilidade do cambio radical.
- *Nkutu azowa, nkumbu mosi batulanga* [no maletín do idiota, róbase só unha vez]: O erro cométese unha vez; despois, o individuo aprende del. Este proverbio correspóndese coa advertencia de que é imposible enganar a alguén eternamente.

5. Conclusións

Este artigo permitiu contrastar as construcións libres e as fixas. As mesmas palabras que resultan transparentes canto ao seu significado poden, tamén, presentar opacidade nas construcións fixas. Puidemos apreciar a complexidade da fraseoloxía kôngo, así como o seu funcionamento mais as súas categorías.

De acordo cos traballos da teoría sentido-texto, neste artigo, describimos cinco tipos de unidades fraseolóxicas: locucións, colocacións, clixés, pragmatemas e proverbios. Con respecto ás locucións, limitámonos só ás locucións verbais e nominais. As locucións verbais foron, maioritariamente, locucións fortes no sentido de que non se podía descifrar o significado a partir da suma das palabras. As locucións nominais foron numerosas, pero con diferente grao de opacidade. Acerca das colocacións, estas poden aplicarse aos verbos ou aos substantivos. Nas colocacións verbais, observouse que o verbo se encontraba semanticamente baleiro, pero servía de soporte para a base. Ao lado das colocacións verbais, existen as colocacións nominais, as cales poden estar formadas por substantivos ou substantivos con adxectivos etc. No tocante aos clixés, encontramos varias expresións usadas en situacións rutineiras de comunicación: expresións de saúde, de identificación, de cortesía, de servizo etc. Xunto aos clixés, hai tamén outras expresións usadas en situacións de comunicación específica e chamadas pragmatemas que poden incluír mesmo fórmulas de encantamentos. Por último, analizamos os proverbios, as cales conteñen unha síntese de sabedoría que serve de lección moral.

En suma, este artigo permitiu comprobar que a lingua kíkôngò presenta unha fraseoloxía rica cunha complexidade enorme tanto en termos de funcionamento como de unidades fraseolóxicas.

6. Bibliografía

- Alonso Ramos, M. (1989). Aproximación a un nuevo modelo lexicográfico: el Dictionnaire explicatif et combinatoire du français contemporain, recherches lexico-sémantiques de Igor Mel'cuk. *Verba*, 16, 421–450.
- Blanco, X. (2013). Les pragmatèmes: définition, typologie et traitement lexicographique. *Verbum*, 4, 17–25. <https://doi.org/10.15388/Verb.2013.4.4977>
- Daladier, A. (1978). *Problèmes d'analyse d'un type de nominalisation en français et de certains groupes nominaux complexes*. [Tese de 3º ciclo] Université Paris-Diderot.

- Giry-Schneider, J. (1978). *Les nominalisations en français: l'opérateur 'faire' dans le lexique*. Librairie Droz.
- Gross, G. (1996). *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions*. Éditions Ophrys.
- Gross, G. (1993). Trois applications de la notion de verbe support. *L'information grammaticale*, (59), 16–22.
- Gross, M. (1988). Les limites d'une phrase figée. *Langages*, (90), 7–22.
- Mel'čuk, I. (2008). Phraséologie dans la langue et dans le dictionnaire. *Repères & Applications (VI)*, XXIV Journées Pédagogiques sur l'Enseignement du Français en Espagne, Barcelone, 3-5 septembre 2007.
- Mel'čuk, I. (2013). Tout ce que nous voulions savoir sur les phrasèmes, mais... *Cahiers de lexicologie*, (102), 129–149.
- Mel'čuk, I. (2020). Clichés and pragmatemes. *Neophilologica*, 32, 9–20.
- Náray-Szabó, M. (2002). Quelques remarques sur la définition du phrasème. *Revue d'études françaises*, (7), 70–81.
- Pérez Miguel, M. (2017). *Les locuteurs natifs parlent en phrasèmes: les différents types d'unités phraséologiques*. [Trabajo de fin de grado, Universidad de Salamanca]. Gredos.

Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò (H16)¹

Descriptive Draft of the Main Pragmemes Used in Kikongo (H16)

Inocente Luntadila Nlandu

Universidade Agostinho Neto (Angola)

ORCID: 0000-0003-3180-8531

inocenteluntadila@gmail.com

Resumo: Este artigo ten por obxectivo describir o funcionamento e a estrutura dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò, lingua bantú falada en Angola, Congo-Kinshasa, Congo-Brazzaville e Gabón. Para isto, recompiláronse máis de noventa pragmatemas empregados en expresións de saúdo e agradecemento, para expresar desexos, escusas, ordes ou súplicas, en interxeccións, prohibicións ou insultos, para despedirse, como toma de contacto, para pedir permiso e para lanzar cumprimentos. No que respecta ao seu funcionamento, chegouse á conclusión de que a metade dos pragmatemas preséntanse en formas verbais; outro 30 %, en locucións (verbais, nominais, adxectivas, adverbiais, pronominais, preposicionais e interxectivas) e o 20 % restante, en deverbais, interxeccións e outros termos primitivos. En termos de estrutura, existen pragmatemas tanto monolexicais como polilexicais, mentres que outros constitúen unidades frásticas. Os monolexicais, como *yoyo* ('adeus') ou *nkenda* ('piedade'), representan o 25 % do total dos pragmatemas. A mesma porcentaxe abrangue os polilexicais, como *kana ngi*, *kana nga* ('como actuar en caso de emerxencia?') ou *mankaka nkanu* ('tabú'). O 50 % restante corresponde aos pragmatemas frásticos, como *ka mantadidi ko!* ('dáme igual') ou *kala ye ngangü* ('estate atento ou atenta'). Estes resultados amosan que, en xeral, os pragmatemas en kíkôngò son unidades frásticas empregadas en situacións moi concretas e que resultan familiares a todos os individuos interlocutores.

Palabras clave: pragmatema, frasema, monolexical, polilexical, unidade frástica, kíkôngò.

Abstract: *This article seeks to describe the functioning and structure of the most frequent pragmemes used in Kikongo, Bantu language spoken in Angola, Congo-Kinshasa, Congo-Brazzaville, and Gabon. More than ninety pragmemes used for greetings, expressions*

---

¹ Data de recepción: 23.10.2023. Data de aceptación: 24.07.2024.

Tradución feita por Sara Millor Costas.

of gratitude, desires, excuses, commands, pleas, interjections, prohibitions, insults, farewells, greetings, to ask for permission, and to give compliments have been analyzed. In terms of functioning, we have concluded that half of the pragmemes are present in verbal forms. Another 30 %, in phrases (verbal, nominal, adjectival, adverbial, pronominal, prepositional, and interjectional). The remaining 20 % are found in deverbals, interjections, and other primitive terms. Regarding the structure, some pragmemes are monolexical, others are polylexical, and others constitute phrasal units. Monolexical pragmemes, such as yoyo ('goodbye') or nkenda ('pity'), represent 25 % of the total pragmemes. Similarly, polylexical pragmemes, such as kana ngi, kana nga ('what to do in case of emergency?') or mankaka nkanu ('forbidden truth'), constitute another 25 %. By contrast, phrasal pragmemes, such as ka mantadidi ko! ('I don't care') or kala ye ngangu ('be alert'), account for 50 %. These results suggest that pragmemes used in Kikongo are, broadly, phrasal units used in very specific situations and familiar to all interlocutors.

Keywords: *pragmeme, phraseme, monolexical, polylexical, phrasal unit, Kikongo.*

1. Introducción

Nas interaccións sociais, a lingua actúa como medio de intercambio de ideas e impresións por parte dos individuos interlocutores, que, con frecuencia, recorren a expresións idiomáticas para saudar, eloxiar, mandar, avisar de algo, pedir permiso etc. Algúns exemplos son: *kyese mu kuzaya ngeye* ('encantado ou encantada de coñecerte'), *te dyambote!* ('que aproveite!'), *mu lutumu lwaku* ('ás túas ordes'), *ka wawu ko?* ('certo?'), *lutoma kwenda* ('que vaia ben'), *yoyo!* ('ata pronto!'), *lanangini* ('que pases boa tarde'), *nkenda zame!* ('o meu máis sincero pésame') ou *katumonana dyaka ko!* ('adeus').

O kíkôngò é unha lingua bantú da familia nixero-congolesa (Ndonga 2011: 167) falada en Angola (nas provincias de Zaire, Uíge e Cabinda), na República Democrática do Congo (nas provincias de Kongo Central, Kwango e Kwilu), na República do Congo (nas rexións de Pool, Bouenza, Niari, Lekoumou e Kouilou) e en Gabón (Ngounié e Nyanga). Este artigo abrangue os frasemas pragmáticos empregados no dialecto kisikongo, falado en Mbanza Kongo e Angola. Máis concretamente, aqueles pragmatemas que os kongófonos empregan nas diferentes situacións comunicativas do seu día a día. Estes son de carácter fraseolóxico, xa que permiten expresar un sentido (condicionado pola situación comunicativa na que se expresa), e poden presentar variantes.

Este artigo pretende responder ás seguintes cuestións: como funcionan os pragmatemas en kíkôngò e cal é a súa estrutura. Para enumerar e describir os pragmatemas máis comúns, tomarase como referencia un corpus informatizado onde se rexistran expresións idiomáticas clasificadas como pragmatemas. Este corpus comprende documentación de todo tipo, como entrevistas coas persoas informantes, conversacións ou fragmentos musicais. Todas son falantes nativas de kíkôngò cunhas competencias literarias iguais ou superiores ao bacharelato, a maioría residentes en Angola. A recompilación dos datos ocorreu entre os anos 2020 e 2023. Trátase dun corpus informatizado baixo MS ACCESS, o que permite consultalo, editalo, clasificalo, analízalo e actualizar os datos.

2. Marco teórico

Este artigo encádrase nun marco fraseolóxico, xa que o seu obxecto de estudo é a descrición de frasemas pragmáticos. Mentres que o termo *fraseoloxía* se atribúe a Charles Bally, foi Igor Mel'čuk quen propuxo unha clasificación das diferentes combinacións lexicais (Mel'čuk 1995: 2008). O marco teórico escollido para este artigo é a teoría sentido-texto de Mel'čuk sobre a noción de *frasema*, que define como «un conxunto de expresións lexicalizadas, como expresións idiomáticas, locucións e outras unidades lexicais compostas de varios termos» (Mel'čuk 2011: 3). Esta teoría diferencia dous tipos de frasemas: os paradigmáticos e os sintagmáticos. Entre os primeiros, atopamos frasemas lexicais e semántico-lexicais, mentres que os segundos frasemas son composiciónais e non composiciónais. Os pragmatemas constitúen frasemas semántico-lexicais composiciónais. O autor X. Blanco (2013: 11) concibe o pragmatema como unha unidade frástica. Así mesmo, concordamos con C. González Martín (2020: 115) cando afirma que os pragmatemas son enunciados formulados en situacións comunicativas concretas. A comunidade falante nativa dunha lingua non é consciente de ata que punto os seus intercambios comunicativos lle afectan. No referente á estrutura dos pragmatemas, M.ª González-Rey (2023: 60) enumera as seguintes características formais:

- (1) unidades minimalistas;
- (2) palabras simples;
- (3) locucións;
- (4) frases completas.

Tendo en conta estas características, concordamos con X. Blanco (2025: 17) cando afirma que un pragmatema pode ser un frasema ou, con menor frecuencia, un lexema.

3. Descrición dos pragmatemas

A continuación, describiranse algúns dos pragmatemas máis comúns, reagrupándoos en distintas clases. Son pragmatemas empregados en diversas situacións comunicativas como, por exemplo, para saudar, agradecer a alguén ou lanzarlle cumprimentos. Preséntanse na seguinte orde: o pragmatema ou lexema en kikôngò seguido da súa tradución literal entre parénteses e, no caso de diferir, a súa tradución literaria. En último lugar, coméntase o pragmatema.

3.1. Fórmulas de saúdo

O pobo kongo outorga unha grande importancia ás fórmulas de saúdo. De feito, esta práctica consta de diferentes etapas en función do momento do día (mañá, tarde ou serán) e o nivel de afinidade dos individuos interlocutores.

3.1.1. Pola mañá

Para saudar pola mañá, emprégase o verbo *sikama*, que significa ‘erguerse’, nas súas formas conxugadas. Xeralmente, presenta unha forma interrogativa do verbo en pasado en segunda persoa do singular ou do plural: *osikamene?* (en singular: ‘espertaches?’, ‘bo día’) ou *lusikamene?* (en plural: ‘espertastes?’, ‘bo día’). Para o pobo kongo, este saúdo matinal amosa un interese polo benestar dunha persoa que acaba de despertar tras unha noite de sono que se presume longa.

3.1.2. Pola tarde

Nas horas que suceden ao mediodía, emprégase o verbo *nanga* (‘manterse, permanecer’) para interesarse polo estado da outra persoa ata ese momento do día: *onangini* (en segunda persoa do singular: ‘como levas o día?, ‘boa tarde’) ou *lunangini* (en segunda persoa do plural: ‘como levades o día?’, ‘boa tarde’). Tamén neste caso, as formas verbais en pasado poñen de manifesto a anterioridade da acción respecto do momento da fala.

3.1.3. Ao serán

Para esta franxa temporal, non se atoparon pragmatemas específicos, senón, máis ben, expresións comúns que actúan como formas xenéricas de saúdo. É o caso de *kyambote* (‘ben’, ‘ola’), *una kyambote?* (‘como estás?’, ‘estás ben?’) e a súa forma de plural *luna kyambote?* (‘como estades?’, ‘estades ben?’) ou *aweyi?* (‘que, como estás?’). Outros exemplos son: *ovimpi?* ou *mavimpi?* (‘saúdos’, ‘ola’), *tomene syama?* (‘atópaste ben?’, ‘como estás?’) e a súa forma de plural *lutomene syama?* (‘atopádesvos ben?, ‘como estades?’), *kolele?* (‘estás en forma?’, ‘como estás?’) e a súa forma de plural *lukolele?* (‘estades en forma?’, ‘como estades?’) ou *nkya nsangu?* (‘que hai de novo?’, ‘como estás?’, ‘novidades?’).

Como podemos comprobar, a diferenza dos apartados anteriores, estas fórmulas funcionan en calquera momento do día. A miúdo, son formas conxugadas de verbos como *syama* (‘gozar de boa saúde’), *kala* (‘estar’) ou *kòla* (‘estar en forma’).

3.2. Agradecementos

O kíkôngò ofrece un amplo abano de expresións de agradecemento, por exemplo: *ntondele* e o seu plural *tutondele* (‘agradecemoscho’, ‘grazas’). Ambas derivan do verbo *tonda* (‘agradecer’), que se emprega para amosar a nosa gratitude a quen nos fixo ben. *Matondo* (‘o meu agradecemento’, ‘grazas’) é un deverbativo do verbo *tonda*, que tamén está presente en pleonasmos como: *funda dya matondo!* ou *matondo mingi!* (‘grazas mil!, ‘moitas grazas!’).

Ademais do verbo *tonda*, existe o verbo *fyawuka* ('estar agradecido', 'estar agradecida'), que expresa gratitude. Atopámolo en expresións como *mfiyawukidi* ou *ntomene fyawuka* ('estouche [moi] agradecido ou agradecida', 'grazas') e nas formas de plural *tufyawukidi* e *tutomene fyawuka* ('estámosche [moi] agradecidos', 'estámosche [moi] agradecidas', 'grazas').

A forma conxugada emprégase en primeira persoa do singular ou do plural en función do número de falantes e de se expresa unha única opinión persoal ou, pola contra, fala en nome de varias persoas.

3.3. Desexos

Para expresar desexos, o kikôngò conta con múltiples fórmulas, moitas das cales se poden empregar indistintamente para expresar unha mesma idea. Poden formularse en calquera momento do día, xeralmente a familiares ou persoas achegadas, e son os seguintes:

Lumbu kya mbote! ('bo día!', 'que teñas un bo día!') pode empregarse en calquera franxa horaria antes do solpor. Unha vez isto acontece, son propias outras formas como: *fuku wambote!*, *mpimpa ambote* ('boa noite!'), *toma leka* ('que durmas ben') e o seu plural *lutoma leka* ('que durmades ben'). Outra variante sería *tulu twambote!* ('que descanses', 'que pases unha boa noite').

Se alguén está de aniversario: *lubutuku hwa mbote!*, *mbutuku ya mbote!*, *lumbu kya lubutuku kya mbote!*, *lumbu kya mbutuku kya mbote* ('feliz aniversario!', 'parabéns!') ou *ngutuka ambote* ('feliz aniversario' ou, tamén, 'bo Nadal').

No que respecta a outras festividades, atopamos formas como: *mvu wampa wambote* ('feliz Aninovo!', 'boas festas!'), *nkinzi ambote* ('boas festas!'), *toma kembila* ('que desfrutes!') e o seu plural *lutoma kembila* ('que desfrutedes!').

Comprobamos que, cando se trata de festas e celebracións coñecidas, a idea de festa se corresponde en kikôngò co verbo 'desfrutar'. Concíbese, polo tanto, como un momento de gozo.

Tamén existen outro tipo de cumprimentos, como *toma wa* ('que desfrutes [de escoitar algo]') e o seu plural *lutoma wa* ('que desfrutedes [de escoitar algo]'). Desexamos que o individuo receptor desfrute escoitando algo nun contexto de entretemento ou comunicativo. Neste caso, a relevancia do asunto que se vai tratar require especial atención.

Na expresión *mvundilu ambote* ('que descanses!'), o substantivo *mvundilu* ('descanso') deriva do verbo *vunda* ('descansar'). Refírese a calquera tipo de repouso que resulte beneficioso e reparador.

No xantar, dicimos: *te dyambote!* ('que aproveite!') Cando degustamos un prato, a saliva que desprendemos ao tragar permítenos apreciar o sabor da comida. En kikôngò, o termo *te* (en plural, *mate*) transmite a idea de que, grazas á saliva, podemos deleitarnos. A expresión «boa saliva» tradúcese por 'bo apetito' ou 'que aproveite'. A continuación, outras expresións empregadas para desexar un bo apetito: *toma dya* ('que comas ben', 'que aproveite!'), *lutoma dya* ('que comades ben, 'que aproveite!'), *toma yukuta* ('que desfrutes da comida', 'que aproveite'), *lutoma yukuta* ('que desfrutedes da comida', 'que vos aproveite'), *ludyeno bwa mbote!* ('a comer!', 'que aproveite!').

Tamén é común optar por outras formas verbais como *dya*, que significa 'comer', ou *yukuta* ('satisfacerse' ou 'desfrutar') para transmitir unha idea de pracer e bo apetito. Comer permite «recargarse» ou repoñer forzas, e este é o efecto que desexamos na nosa persoa interlocutora ao empregar algunha das devanditas expresións.

Cando alguén marcha ou se dispón a emprender un traxecto, son frecuentes formas como: *wenda kyambote* ('que vaia ben', 'boa viaxe'), en plural, *lwenda kyambote*, ou a súa variante *lutoma kwenda* ('que [vos] vaia ben', 'boa viaxe').

Se observamos as traducións, comprobaremos que, neste caso, se trata de expresións propias dos momentos previos á partida, ben sexa dunha ou varias persoas. Se, pola contra, estamos ante alguén que acaba de chegar ao seu destino final e o que queremos é darlle a benvida, empregariamos un verbo auxiliar e outro principal. Por exemplo, o verbo *toma* ('ser correcto ou axeitado') funciona como verbo auxiliar que acompaña o verbo principal; neste caso, *lwaka* ('chegar'). Atopámolo en expresións como: *tomene lwaka* ('chegaches ben!', 'benvido', 'benvida') e o seu plural *lutomene lwaka* ('chegastes ben!', 'benvidos!', 'benvidas!').

Se o que queremos é desexarlle boa sorte a alguén, diremos: *dibaku dya mbote* ('a empezar con bo pé', 'que saia todo ben', 'que teñas boa sorte'). Se ben estas expresións adquiren connotacións positivas, tamén existe o caso contrario. Outras, como *dibaku dya mbi* ('que mala pata', 'que mala sorte!'), empréganse cando alguén nos fai partícipes dunha mala noticia.

Se o noso desexo é que alguén que afronta problemas de saúde se recupere, podemos optar por alternativas como *toma sasuka* ('recupérate axiña', 'que teñas unha pronta recuperación'), en plural, *lutoma sasuka* ('recuperádevos axiña', 'que teñades unha pronta recuperación') e outras variantes co mesmo significado, como *sasuka nswalu* (sing.), *lusasuka nswalu* (pl.), ou, simplemente, *sasuka* (sing.) ou *lusasuka* (pl.).

3.4. Desculpas

Para pedir desculpas, emprégase o termo *dodokolo* ('perdón, desculpa', 'perdón, desculpade'), que deriva do verbo *loloka* ('perdoar') e denota arrepentimento. É posible que o preceda unha fórmula de cortesía, como en «por favor, perdóame». Outras formas de pedir favores ou incluso suplicar serían *wundemvukila* ('ten piedade de min!', 'descúlpame!'), lexema derivado do verbo *lemvukila* ('ser benevolente'), ou *wunsila nlemvo* ('faime o favor', 'perdóame!').

3.5. Ordes

Vexamos, a continuación, formas imperativas para ordenar ou impoñer algo cando un ambiente de alboroto obriga a persoa que está ao cargo a restablecer a orde: *pii!* ('cala!', 'silencio'), *kala na pii* ('está calado', 'está calada', 'silencio!') e o seu plural *lukala na pii* ('estade calados', 'estade caladas', 'silencio!').

En caso de discrepancia ou dúbida persistente, poderíamos optar polo lexema *widi?* ('entendiches?', 'de acordo?'), forma conxugada de *wa*, que significa 'entender'. É un xeito de impoñer a nosa opinión e dar por concluída a discusión.

Outras formas imperativas para propiciar unha saída inmediata serían *ndolo kweto!* ou *nda wenda!* ('veña, vamos!', 'imos!').

3.6. Súplicas

En caso de perigo ou se precisamos axuda dun terceiro, podemos optar por *wunsadisa!* ('axuda!'), forma conxugada do verbo *sadisa* ('axudar'). Tamén existen outras variantes como: *lusadisu* ('axuda!', 'socorro!'), que provén de *sadisa*, ou *mfwidi* ('vou morrer!', 'axuda!'), do verbo *fwa* ('morrer'), se o que precisamos é lanzar un grito de axuda.

3.7. Interxeccións

As interxeccións en kikôngò conforman un amplo abano de frases en función do matiz que se queira transmitir:

3.7.1. Interxeccións de sorpresa ou conmoción

Xeralmente, adquiren unha connotación negativa. A expresión *e mbadi!* ('vaia', 'ai', 'pobre de min!') é unha das máis frecuentes se o que buscamos é manifestar a nosa desaprobación respecto á cuestión que nos atinxe. Por outra parte, *e ko mono!* ('pobre de min!', 'que mala sorte a miña!') denota sorpresa, aínda que tamén pode transmitir unha visión de futuro pesimista. É de uso común cando unha situación nos supera ata o punto de facernos sentir impotentes. Se o que queremos é manifestar unha queixa ou doenza, existe *e yàaya!* ('ai, pobre de min!').

Cando o grao de sorpresa roza a estupefacción, podemos optar por *mambu tumona!* ('xa o vin todo!'), forma abreviada de *mambu tomona munza yayi* ('xa o vin todo neste mundo'). Outra posible tradución sería: «non podo crer o que ven os meus ollos!», «non o podo crer!» ou «xa o teño todo visto!». Se o que queremos é transmitir o noso enfado tras unha sorpresa desagradable, temos *e yàaya mono!* ('todo me pasa a min!').

3.7.2. Interxeccións de desolación

Se a desesperación é tal que só queda confiar en que a divina Providencia nos axude, dicimos: *nzambi ame!* ('oh, meu Deus!', 'ten piedade de min!').

Tamén é común apelar ao instinto maternal cando nos atopamos nunha situación complicada, con expresións como *ngudi ame!* ('ai, miña nai-ciña!').

Cando perdemos toda esperanza, recorremos á interxección *mpasi za mpamba!* ('tristeza inútil!, 'traballo en van') para expresar o noso desgusto por un asunto que quedou a medias. Presenta a variante *salu kya mpunda!* ('traballo de burros!', 'foi todo a pique!').² Vese, pois, como existe un paralelismo entre o burro ou a mula e a idea de que se traballa demasiado e duramente para non obter recompensa. O mesmo acontece con *salu kya fwa!* ('traballo perdido!', 'perdes o tempo, non paga a pena!').

Todos os anteriores son xeitos de trasladar a nosa perplexidade por ver o noso esforzo caer en saco roto, é dicir, que este non dea os seus froitos ou non obter os resultados esperados. O termo *fwa*, que significa 'morte', remite á idea dunha perda irreparable. Nesta mesma liña, atopamos formas como *ngolo mena!* ('que duro!', 'estamos superados polos acontecementos', 'estamos superadas polos acontecementos', 'a situación é crítica'). É unha forma acurtada da expresión *mambu ngolo mena*, que, literalmente, quere dicir 'os problemas son duros'. Con ela, quérese transmitir que non se vai poder facer fronte a unha dificultade, cando non temos forza nin control da situación e empezamos a fraquear.

Para situacións aínda máis extremas, existen alternativas como *mabwidi!* ('acabouse!', 'foi todo a pique!', 'está todo perdido'). *Mabwidi* é a forma curta de *mambu madwidi* ('o problema é superior a min'). Deriva do verbo *bwa* ('caer') e dá a entender que estamos ante unha dificultade que non somos quen de afrontar. Neste caso, o problema é serio; de non selo tanto, empregariamos outras expresións como «caeu en saco roto».

Se quen se atopa coa auga ao pescozo é o outro interlocutor, respondémoslle: *dyambu dyaku!* ('problema teu!', 'síntoo por ti!').

Cando sentimos tal impotencia que só nos queda confiar no destino, podemos optar por *nzambi uzeye* ('Deus proveerá!').

Se alguén excede os nosos límites, empregamos *masukidi* ('suficiente!', 'xa basta!'), do verbo *suka* ('rematar'). Así, facémolles saber que non llo imos tolerar máis, que xa é suficiente. Outra variante para contextos límite, onde a persoa locutora está completamente desbordada, sería *masakidi!* ('xa é suficiente!', 'xa abonda!', 'non o aguanto máis!').

---

² N. da T.: A este respecto, cabería puntualizar que, en galego, é máis común a expresión «traballar como unha mula».

Na mesma liña, existen expresións como *mawonso mele muna maza!* ('foise todo polo desaugadoiro!', 'arruinouse todo!'). Neste contexto, é frecuente a idea da auga como algo que leva todo rapidamente e sen retorno. Así mesmo, existe *kotele 'muna' maza!* ('estar coa auga ao pescozo', 'estar fodido, 'estar fodida'). Cando xa non queda nada que rescatar, polo que perdemos toda paciencia ou esperanza, dicimos: *imene!* ('acabouse!', 'basta!')

Por último, se apelamos á benevolencia e piedade de alguén, optamos por fórmulas como *wumfwila nkenda* ('pobre de min!'). Outras máis simples serían: *kyadi* ou *nkenda* ('ten piedade').

3.7.3. Interxeccións de alivio

Cando se producen grandes cambios, expresamos o noso alivio tras superar unha situación complicada con expresións como: *yibalukidi!* ('como cambiou a cousa!'). Tamén pode aludir á situación inversa, en sentido negativo.

3.7.4. Interxeccións de condena

Adquiren unha connotación negativa e pretenden facerlle saber a alguén que non o recoñecemos nin nas súas palabras nin nas súas accións. É o caso de *makubebele!* ('estás fodida!', 'estás fodido!', 'mírate, estás feita unha merda!', 'mírate, estás feito unha merda!'). Trátase dunha forma conxugada do verbo *beba* ('perder'), para deixar constancia da nosa condena ou reprobación das accións dunha terceira persoa, tanto de xeito individual como colectivo. Outra variante é: *makutadidi!* ('mírate!', 'dás pena!'), é dicir, que actúas pola túa conta e risco. Deste xeito, poñemos en coñecemento do noso individuo interlocutor que reprobamos os asuntos nos que anda metido, facéndolle saber que o mal é para si mesmo e para ninguén máis.

3.7.5. Interxeccións de alerta

Ante un imprevisto, cabe empregar expresións como *kana ngi, kana nga* ('como actuar ou que facer en caso de emerxencia?'). Equivale á expresión «máis vale previr que curar». *Ngi* e *nga* son onomatopeas que evocan o son de cravar un pico, e alude ás consecuencias que suceden a un evento. Dáse, en estado de alerta, como interpelación cando acontece un imprevisto ou unha emerxencia para xestionar a situación. Se detectamos un perigo incipiente que incita a tomar precaucións, podemos empregar *na ngi* ('que facer se hai un problema?'). Xorde, de novo, a idea de que máis vale previr que curar. Se temos que afrontar varios problemas, é frecuente recorrer a expresións como «as desgrazas nunca veñen soas». En kikôngò, atopamos alternativas como *mankáka dyaka!* ('outra máis!', 'un problema máis!').

Para evitar falar dun tema que nos incomoda ou dun feito que non queremos que saia a luz, contamos con expresións como *mankáka nkanu* ('litixio', 'verdade prohibida', 'ás veces, é mellor non dicir toda a verdade', 'non hai que esperar a besta'). Cando advertimos que unha verdade oculta está a piques de saír á luz, apelamos á prudencia das outras e outros interlocutores para que non indaguen na ferida e non saquen á luz un tema que xa estaba enterrado e esquecido. Para manter a paz entre dúas persoas, pedimos que non se lle bote máis leña ao lume, que non se esperte a besta.

Se o que queremos é aconsellar a unha persoa que peca de inxenua, advertímoslle: *kala ye ngangu* ('sé intelixente', 'estate atento', 'estate atenta', 'actúa con cabeza'). Adiantándonos ao seu comportamento, confiamos en que así sexa máis prudente e evite unha sorpresa desagradable.

3.7.6. Interxeccións de forza ou resiliencia

Wayá! ('para!', 'non hai nada que facerlle!') Nun contexto no que se impón a forza, *wayá* é unha fórmula de disuasión entre as dúas partes. É o que se lle di a un dos contrincantes para que desista, dándolle a entender que o mellor é retirarse. Cando dous se disputan o liderado, tamén existe *nkatu!* ('nada!', 'nada que facer!') Neste caso, é o número dous quen reta ao vixente campión para arrebatarlle o seu posto. Dá a entender que corren tempos revoltos. Para retar ao opoñente, emprégase *umvonda!* ('mátame!', 'mátame se podes!').

3.7.7. Interxeccións de consolo

Para tranquilizar a alguén, como un xeito de dicirlle que todo sairá ben, empregamos a interxección *na ngwii* ('forza!'). En termos máis materiais, podemos optar por *nzimbu zitómisa* ('o diñeiro vén ben', 'o diñeiro resolve os problemas'). Estas expresións resultan especialmente relevantes cando comparamos unha situación acontecida no pasado cunha actual. É, polo tanto, unha comparación das penurias dun tempo pasado de estreitezas en contraposición a un tempo presente acomodado e, polo tanto, marabilloso, coma se non nos faltase de nada e o diñeiro fose a chave da ledicia.

Para apelar, unha vez máis, a un ente superior que escoitou as nosas súplicas e nos deu o que queríamos, existe *nzambi kaka nkwa luzolo* ('bendito sexa Deus', 'grazas a Deus').

3.8. Prohibición

Nas obras ou traballos públicos, a fórmula empregada para evitar que traspasen a zona viandantes ou vehículos é *nzila nsiku* ('camiño prohibido', 'sentido cortado'). Para prohibir o paso a calquera persoa allea ás obras, existe un sinal que indica: *nsiku mu kota* ('non pasar', 'prohibido pasar').

3.9. Ataque

Ao interactuar socialmente, somos susceptibles de recibir un ataque. A continuación, preséntase unha lista non exhaustiva de expresións empregadas neste contexto, moitas delas, insultos ou palabras fortes que, polo xeral, pretenden menosprezar a outra persoa:

Nyama angwa aku! ('animal!', 'fillo de puta!', 'filla de puta!')

Mbwa angwa aku ('can!', 'cabrón!', 'cabrona!'). Se ben é certo que os cans tenden a ser amigables e mansos, neste contexto adoptan unha connotación despectiva.

Tamén existe *dya ngwa aku* ('[d]a túa nai!', 'imbécil!'), forma abreviada de *nyama dya ngwaku aku* ('besta', 'fillo da túa nai', 'filla da túa nai') empregada como insulto. É moi frecuente recorrer á figura materna para ferir a sensibilidade do ou da adversaria, xa que se entende que foi a persoa encargada da súa educación desde os seus primeiros días de vida e, polo tanto, será o vivo reflexo da súa nai. Outras formas como *mbwa ankanda* ('can de familia', 'estúpida!', 'estúpido!') empregan a figura do can para humillar o outro. Na mesma liña, atopamos *kanga nwa 'aku'* ('cala a [puta] boca!', 'que ladras?'). Aquí, non existen segundos significados. De novo, o verbo 'ladrar' evoca o can. A comparación con animais de xeito denigrante é algo recorrente nos conflitos.

Katuka kuna! ('fóra de aquí!', 'larga!') funciona como consello para que o outro dea un paso atrás antes de que empeoren as cousas. Se non lle fai caso, comeza o combate. Se o que queremos é disuadir, optamos por *katuka mbadi!* ('esquécete!', 'déixao estar!', 'fóra bromas!'). Isto dá a entender que ambos os opoñentes están máis calmados e acordan deixalo aí.

Keba! (forma abreviada de *keba kwaku* ('atento!', 'atenta!', 'ten coidado!')) emprégase cando queremos previr ou protexer a alguén dun perigo inminente. Tamén pode ser un ultimato que precede ao acto. Se a nosa vontade é manifestar, de forma violenta, desaprobación ou crispación, podemos optar por *tuvi twaku!* ('merda!', 'vai á merda!').

Finalmente, en caso de enfrontamento, temos o frasema *benda bika!* ('tira e afrouxa!', 'chegade ás mans!'). Emprégase cando as dúas persoas están algo alteradas e a piques de empregar a forza física.

3.10. Rexeitar ou deixar ir

Cando non tomamos algo en serio ou manifestamos unha total indiferenza respecto a algo que, en circunstancias normais, debería interesarnos, empregamos *ka mantadidi ko!*. Trátase dunha interxección recorrente cando non queremos saber de nada nin de ninguén para a que existen numerosas traducións: 'non é cousa miña', 'non me interesa', 'non quero saber nada', 'dáme igual', 'tanto dá', 'tanto ten'.

Se a nosa vontade é falar sen preámbulos, ir directamente ao asunto, dicimos: *te vambana* ('vai ao gran', 'non te vaias polas ramas'). Nesta expresión, atopamos dous verbos: *ta* ('dicir') e *vambana* ('deixar', 'marchar'). Emprégase en contextos onde, dada a natureza do asunto, impera a brevidade. O bo, se breve, dúas veces bo.

Co mesmo matiz, atopamos a expresión *tetele mwe* ('dío antes de que nos dispersemos', 'as palabras voan'). Atopamos, unha vez máis, a idea da palabra. Se sumamos variantes como *abu mpya* ('acabouse o que se daba', 'ata aquí'), vemos como transmite a idea de que, unha vez dito todo o que se tiña que dicir, non hai máis motivos para permanecer reunidos ou reunidas. En realidade, esta última expresión transmite a idea de que non hai nada máis que dicir ou facer, de que, cando facemos algo, non hai volta atrás, a sorte está botada.

3.11. Toma de contacto

Expresións como *kyese mu kuzaya ngeye!* ('un pracer verte de novo!', 'encantado [de coñecerte]!', 'encantada [de coñecerte]!') son usuais cando coñecemos a alguén por primeira vez. Trátase dunha fórmula de cortesía para romper o xeo co noso interlocutor. Tamén existe *yambí* ('saúdos', 'apertas'), procedente do verbo *yamba* ('abrazar'), do que deriva o lexema *yambi* ('aperta'), empregado cando dúas ou máis persoas volven verse despois dun tempo e a súa primeira reacción é abrazarse. Tamén se emprega con outras mostras de agarimo, como bicos ou aloumiños.

3.12. Despedida ou ausencia

Para despedirnos de alguén a quen temos pensado volver ver, dicimos: *yoyo* ('adeus', 'chao', 'abur'). É a expresión por antonomasia para despedirse dunha persoa, tanto se marcha coma se se pide un permiso de ausencia durante un período de tempo prolongado. Se, chegado o momento, queremos transmitirllle o noso desexo de vela pronto, dicimos *tumonane kueto!* ('vémonos!', 'ata pronto!', 'ata dentro duns días!', 'que vaia ben!').

Así mesmo, atopamos variantes como *katumonana dyaka ko!* ('vémonos pronto!', 'adeus!'). É unha fórmula que serve para despedirnos de alguén a quen non veremos nun período de tempo longo ou incluso que non volveremos ver. En sentido figurado, a expresión fai referencia á idea de verse despois de Deus; é dicir, no ceo ou «aí enriba», por contraposición á terra. Esta expresión emprégase nun contexto onde a separación é definitiva ou se estamos atravesando un proceso de dó.

Para aqueles casos onde impere a necesidade de marchar dun lugar, contamos con *ntangu yifwene* ('non foi sen tempo', 'xa era hora!'). Deste xeito, estamos suxeríndolle a outro interlocutor, de xeito educado, que se vaia despedindo. Tamén se pode dar o caso de que unha situación, tal e como a coñecemos, estea a piques de cambiar.

Para despedirse dun interlocutor a quen temos previsto ver de novo pronto, existe a forma *lumbu kya nkaka* ('ata outro día', 'ata a próxima!').

Se, noutra orde de cousas, o noso interlocutor xa se atopa na súa casa ou ten pensado permanecer no sitio que nese intre compartimos, son máis comúns formas como: *toma sala* ('que descanses', 'abur') ou o seu plural *lutoma sala* ('que descansedes', 'abur'). Tamén existen variantes como *sala kya mbote* ('descansa', 'adeus') ou, en plural, *lusala kya mbote* ('descansade', 'adeus'). Tamén aquí a persoa convidada é quen se dirixe a quen a convidou. O normal é que esta faga o mesmo de volta, desexándolle unha boa viaxe de volta á viaxeira con formas como *toma kwenda* ('que vaia ben', 'boa viaxe').

3.13. Cumprimentos

Se buscamos exclamacións que funcionen como cumprimentos ou eloxios, podemos optar por: *toma zinga* ('longa vida [para ti]!'); en plural, *lutoma zinga* ('longa vida [para vós]!'). Diríxense a alguén a quen lle temos aprecio e, polo tanto, a quen lle desexamos unha longa e próspera vida.

Oye! ('viva!') emprégase en momentos de euforia, é o grito que empregamos para desexarlle a alguén lonxevidade ou prosperidade, pero tamén a nosa admiración, ou incluso para trasladarlle a nosa aprobación. Se a amosamos con aclamacións ou aplausos, exclamamos: *nkwas!*

Lusika moko ou *lubula moko* fan alusión ao movemento de chocar ou xuntar as mans cando aplaudimos. De aí o lexema *moko* ('mans') e os verbos *sika* ('xuntar') ou *bula* ('chocar'). Ten o significado de 'aplausos!', 'aplaudide!', 'bravo!'

Se o que queremos é parabenizar a alguén a quen lle acaba de acontecer algo positivo, exclamamos: *lungonya* ('bravo!', 'parabéns!'). Outro equivalente semántico sería: *dya kamu* ('parabéns', 'bravo!').

Finalmente, os cumprimentos tamén poder ter como obxectivo reconfortar a alguén. De ser o caso, contamos con expresións como *nkenda zame* ('síntoo [moito]'), que tamén serve para dar o pésame ou acompañar no sentimento a alguén que está atravesando un mal momento.

4. Conclusións

A problemática coa que nos atopabamos ao comezo desta pescuda era a de entender o funcionamento dos pragmatemas en kikôngò, así como a súa estrutura. Tras analizar os datos obtidos, podemos comprobar que os contextos de uso destes pragmatemas en kikôngò son múltiples e diversos. Neste artigo, os pragmatemas descritos son aqueles relacionados cos saúdos, desexos, excusas, ordes, súplicas, interxeccións, prohibicións

ou confrontacións. Formas de rexeitar, de toma de contacto, de despedida e para lanzar cumprimentos. Puidemos constatar que as interxeccións foron os termos que máis ramificacións presentan. En termos de funcionamento, os pragmatemas en kíkôngò poden clasificarse da seguinte maneira:

- O 50 % dos pragmatemas preséntanse como formas verbais.
- O 30 % dos pragmatemas abrangue locucións verbais, nominais, adxectivas, pronominais, preposicionais e, sobre todo, interxectivas.
- O 20 % dos pragmatemas restantes son deverbais e termos simples.

Xeralmente, os pragmatemas verbais presentan unha forma interrogativa ou imperativa. Cando funcionan como interrogación, os verbos empréganse na súa forma de pasado, para destacar a anterioridade da acción sobre o momento de fala, como é o caso de: *osikamena?* ('espertaches?', 'bo día') ou *widi* ('entendiches?', 'entendido!'). Os verbos atoparanse en segunda persoa do singular ou do plural en función do número de persoas ás que nos dirixamos. Cando funcionan como imperativos, os verbos están en tempo presente, ás veces, acompañados dun auxiliar: *sasuka* ('recupérate', 'pronta recuperación'); *toma leka* ('que durmas ben', 'que descanses').

Así mesmo, atopamos pragmatemas en forma de locucións adverbiais, nominais e interxectivas, como: *lubula moko* ('chocar as mans', 'aplausos'); *salu kya fwa* ('traballo de burros', 'vaia perda de tempo'). Finalmente, existen pragmatemas que son esencialmente deverbativos, como *matondo de tonda*, *dodokolo de dodokela* e substantivos simples, como *pii* ('silencio'), *nkenda* ('pena') ou *yoyo* ('adeus').

No tanxente á estrutura, os pragmatemas en kíkôngò presentan as seguintes características:

- (a) O 25 % dos pragmatemas son unidades monolexicais, como *matondo* ('grazas') ou *oye* ('viva!').
- (b) Outro 25 % correspóndese con unidades polilexicais, como *salu kya fwa* ('vaia perda de tempo') ou *lumbu nkya nkaka* ('ata a próxima vez').
- (c) O 50% restante está formado por unidades frásticas, como é o caso de *katumonana dyaka ko* ('adeus') ou *ntangu yifwene* ('xa era hora').

Este artigo permitiunos comprender, desde unha perspectiva global, tanto o funcionamento como a estrutura dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò. Isto confirma a riqueza e diversidade do kíkôngò respecto doutras linguas. Malia isto, recoñecemos que aínda cabería a posibilidade de describir estes pragmatemas mediante unha investigación máis exhaustiva. Esperamos que vindeiras pescudas permitan levar a cabo un estudo comparativo ou contrastivo dos pragmatemas presentes en kíkôngò, así como doutras linguas que buscan establecer converxencias e diverxencias existenciais.

Apéndice. Glosario

1. Pragmatemas

- *Abu mpya* ('acabouse o que se daba', 'ata aquí')
- *Benda bika!* ('tira e afrouxa!', 'chegade ás mans!')
- *Dibaku dya mbi* ('que mala pata', 'que mala sorte!')
- *Dibaku dya mbote* ('a empezar con bo pé', 'que saia todo ben', 'que teñas boa sorte')
- *Dodokolo* ('perdón, desculpa', 'perdón, desculpade')
- *Dya kamu* ('parabéns', 'bravo!')
- *Dyambu dyaku!* ('problema teu!', 'síntoo por ti!')
- *Dya ngwa aku* ('[d]a túa nai!', 'imbécil!')
- *E ko mono!* ('pobre de min!', 'que mala sorte a miña!')
- *E mbadi!* ('vaia', 'ai, 'pobre de min!')
- *E yàaya mono!* ('todo me pasa a min!')
- *E yàaya!* ('ai, pobre de min!')
- *Imene!* ('acabouse!', 'basta!')
- *Ka mantadidi ko!* ('non é cousa miña', 'non me interesa', 'non quero saber nada', 'dáme igual', 'tanto dá', 'tanto ten')
- *Kala na pii* ('está calado', 'está calada', 'silencio!')
- *Kala ye ngangu* ('sé intelixente', 'está atento', 'está atenta', 'actúa con cabeza')
- *Kana ngi, kana nga* ('como actuar ou que facer en caso de emerxencia?')
- *Kanga nwa 'aku'* ('cala a [puta] boca!', 'que ladras?')
- *Katuka kuna!* ('fôra de aquí!', 'larga!')
- *Katuka mbadi!* ('esquecece!', 'déixao estar!', 'fôra bromas!')
- *Katumonana dyaka ko!* ('vémonos pronto!', 'adeus!')
- *Keba kwaku* ('atenta!', 'atento!', 'ten coidado!')
- *Kotele 'muna' maza!* ('estar coa auga ao pescozo', 'estar fodido', 'estar fodida')
- *Kyadi* ('ten piedade')
- *Kyese mu kuzaya ngeye!* ('un pracer verte de novo!', 'encantado [de coñecerte]!', 'encantada [de coñecerte]!')
- *Lubula moko* ('chocar as mans', 'aplausos')
- *Lukala na pii* ('estade calados', 'estade caladas', 'silencio!')
- *Lumbu kya nkaka* ('ata outro día', 'ata a próxima!')
- *Lungonya* ('bravo!', 'parabéns!')
- *Lusadisu* ('axuda!', 'socorro!')
- *Lusala kya mbote* ('descansade', 'adeus')
- *Lusasuka* ('recupérate ben', 'que teñas una pronta recuperación')
- *Lusasuka nswalu* ('recupérate axiña', 'que teñas una pronta recuperación')
- *Lusika moko* ('aplausos!', 'aplaudide!', 'bravo!')
- *Lutoma sala* ('que descansedes', 'abur')
- *Lutoma sasuka* ('recuperádevos axiña', 'que teñades unha pronta recuperación')
- *Lutoma zinga* ('longa vida [para vós]!')

- *Mabwidi!* (‘acabouse!’, ‘foi todo a pique!’, ‘está todo perdido’)
- *Makubebele!* (‘estás fodido!’, ‘estás fodida!’, ‘mírate, estás feita unha merda!’, ‘mírate, estás feito unha merda!’)
- *Makutadidi!* (‘mírate!’, ‘dás pena!’)
- *Mambu tumona!* (‘xa o vin todo!’)
- *Mankáka dyaka!* (‘outra máis!’, ‘un problema máis!’, ‘as desgrazas nunca veñen soas’)
- *Mankáka nkanu* (‘litixio’, ‘verdade prohibida’, ‘ás veces, é mellor non dicir toda a verdade’, ‘non hai que espertar a besta’)
- *Masakidi!* (‘xa é suficiente!’, ‘xa abonda!’, ‘non o aguanto máis!’)
- *Masukidi* (‘suficiente!’, ‘xa basta!’)
- *Mawonso mele muna maza!* (‘foise todo polo desaugadoiro!’, ‘arruinouse todo!’)
- *Mbwa angwa aku* (‘can!’, ‘cabrón!’)
- *Mbwa ankanda* (‘can de familia’, ‘estúpido!’, ‘estúpida!’)
- *Mfwidi* (‘vou morrer!’, ‘axuda!’)
- *Mpasi za mpamba!* (‘tristeza inútil!’, ‘traballo en van’)
- *Na ngi* (‘como actuar ou que facer en caso de emerxencia?’)
- *Na ngwii* (‘forza!’)
- *Nda wenda!* (‘veña, vamos!’, ‘imos!’)
- *Ndolo kweto!* (‘veña, vamos!’, ‘imos!’)
- *Ngolo mena!* (‘que duro!’, ‘estamos superados polos acontecementos’, ‘estamos superadas polos acontecementos’, ‘a situación é crítica’)
- *Ngudi ame!* (‘ai, miña naiiciña!’)
- *Nkatu!* (‘nada!’, ‘nada que facer!’)
- *Nkenda* (‘piedade’)
- *Nkenda zame!* (‘o meu máis sincero pésame’)
- *Nkwasa* (‘aplausos’)
- *Nkya nsangu?* (‘que hai de novo?’, ‘como estás?’, ‘novidades?’)
- *Nsiku mu kota* (‘non pasar’, ‘prohibido pasar’)
- *Ntangu yifwene* (‘non foi sen tempo’, ‘xa era hora!’)
- *Ntomene fyawuka* (‘estouche [moi] agradecido’, ‘estouche [moi] agradecida’, ‘grazas’)
- *Nyama angwa aku!* (‘animal!’, ‘fillo de puta!’, ‘filla de puta!’)
- *Nzambi ame!* (‘oh, meu Deus!’, ‘ten piedade de min!’)
- *Nzambi kaka nkwa luzolo* (‘bendito sexa Deus’, ‘grazas a Deus’).
- *Nzambi uzeye* (‘Deus proveerá!’)
- *Nzila nsiku* (‘camiño prohibido’, ‘sentido cortado’)
- *Nzumbu zitómisa* (‘o diñeiro vén ben’, ‘o diñeiro resolve os problemas’)
- *Oye!* (‘viva!’)
- *Pii!* (‘cala!’, ‘silencio’)
- *Salu kya fwa!* (‘traballo perdido!’, ‘perdes o tempo, non paga a pena!’)
- *Sala kya mbote* (‘descansa’, ‘adeus’)

- *Salu kya mpunda!* ('traballo de burros!', 'foi todo a pique!')
- *Sasuka* ('recupérate axiña', 'que teñas una pronta recuperación')
- *Sasuka nswalu* ('recupérate axiña', 'que teñas una pronta recuperación')
- *Te dyambote!* ('que aproveite!')
- *Te vambana* ('vai ao gran', 'non te vaias polas ramas')
- *Tetele mwe* ('dío antes de que nos dispersemos', 'as palabras voan')
- *Toma kwenda* ('que vaia ben', 'boa viaxe')
- *Toma sala* ('que descanses', 'abur')
- *Toma sasuka* ('recupérate axiña', 'que teñas una pronta recuperación')
- *Toma zinga* ('longa vida [para ti]!')
- *Tumonane kueto!* ('vémonos!', 'ata pronto!', 'ata dentro duns días!', 'que vaia ben!')
- *Tuvi twaku!* ('merda!', 'vai á merda!')
- *Umvonda!* ('mátame!', 'mátame se podes!')
- *Waya!* ('para!', 'non hai nada que facerlle!')
- *Widi?* ('entendiches?', 'de acordo?')
- *Wumfwila nkenda* ('pobre de min!')
- *Wundemvukila* ('ten piedade de min!', 'descúlpame!')
- *Wunsadisa* ('axuda!')
- *Wunsila nlemvo* ('faima o favor', 'perdoame!')
- *Yambí* ('saúdos', 'apertas')
- *Yibalukidi!* ('como cambiou a cousa!')
- *Yoyo* ('adeus', 'chao', 'abur')

2. Expresións frecuentes

As principais expresións de saúdo son:

- *Aweyi?* ('que, como estás?')
- *Kolele?* ('estás en forma?', 'como estás?')
- *Kyambote* ('ben', 'ola')
- *Lukolele?* ('estades en forma?', 'como estades?')
- *Luna kyambote?* ('como estades?', 'estades ben?')
- *Lutomene syama?* ('atopádesvos ben?', 'como estades?')
- *Mavimpi?* ('saúdos', 'ola')
- *Nkya nsangu?* ('que hai de novo?', 'como estás?', 'novidades?')
- *Ovimpi?* ('como vas de saúde?', 'como te atopas?')
- *Tomene syama?* ('atópaste ben?', 'como estás?')
- *Una kyambote?* ('como estás?', 'estás ben?')

5. Bibliografía

- Blanco, X. (2013a). Les pragmatèmes : définition, typologie et traitement lexicographique. *Verbum*, 4, 17–25. <https://doi.org/10.15388/Verb.2013.4.4977>
- Blanco, X. (2013b). Équivalents de traduction pour les pragmatèmes dans la lexicographie bilingue Français-Espagnol. *Lexicographica*, 29(1).
- Dereau, L. (1957). *Lexique kikôngò-français, français-kikôngò, d'après le dictionnaire de K. E. Laman*. A. Wesmael-Charlier.
- González Martín, C. (2020). Traitement lexicographique des pragmatèmes. En V. Arigne, S. Pech-Pelletier, C. Rocq-Migette, J. F. Sablayrolles (Dir.), *Études lexicales. Mélanges offerts à Ariane Desporte* (pp. 115–125). Université Sorbonne Paris Nord.
- González-Rey, M. I. (2023). Référenciation et référentialité dans les pragmatèmes. En S. Palma, A. Theissen (Eds.), *Polysémie et référence* (pp. 57–80). ÉPURE - Éditions et Presses universitaires de Reims.
- Laman, K. E. (1936). *Dictionnaire Kikôngò-Français avec une étude phonétique décrivant les dialectes les plus importants de la langue dite kikôngò*. (Vol. I e II). Institut Royal Colonial Belge.
- Mel'čuk, I. (1997). *Vers une linguistique Sens-Texte*. Leçon inaugurale (10 janvier 1997), Collège de France, Chaire internationale.
- Mel'čuk, I. (2008). *Phraséologie dans la langue et dans le dictionnaire*. Repères & Applications (VI), XXIV Journées Pédagogiques sur l'Enseignement du Français en Espagne, Barcelone, 3-5 Septembre 2007.
- Mel'čuk, I. (2011). *Tout ce que nous voulions savoir sur les phrasèmes, mais...* Observatoire de linguistique sens-texte, Université de Montréal
- Mel'čuk, I. (2013). *Tout ce que nous voulions savoir sur les phrasèmes, mais...* *Cahiers de lexicologie. Revue internationale de lexicologie et lexicographie* 102, 129-149.
- Ndonga, M. (2011). Le kikôngò. En E. Bonvini, J. Busuttill, A. Peyraube (Dir.), *Dictionnaire des langues* (pp. 167–175). PUF.

Metafraseoloxía no ámbito croata¹

Metaphraseology in Croatian

Alejandro Martínez Vicente

Sveučilište u Zadru (Croacia)

<https://orcid.org/0000-0003-3222-8352>

amartinez@unizd.hr

Ivana Lončar

Sveučilište u Zadru (Croacia)

<https://orcid.org/0000-0002-5661-8331>

iloncar@unizd.hr

Resumo: O obxectivo da presente contribución é ofrecer un breve panorama da terminoloxía fraseolóxica en croata. Partindo da historia das investigacións fraseolóxicas en Croacia, os autores intentan reunir os principais termos que se refiren tanto ás disciplinas como as súas unidades de estudo. Ademais, extráense e recompílanse ditos termos de diversas fontes e establécense equivalencias terminolóxicas entre croata, español e galego. As discrepancias que se atopan entre estes idiomas por unha parte son debidas ás distintas tradicións nas que se apoian os estudos fraseolóxicos, así como ós distintos camiños que toman as investigacións e, por outra, a diferenzas tipolóxicas entre as linguas románicas e eslavas que impiden a formación de certos compostos. Ó final do artigo, en forma de apéndice, inclúense tres glosarios, cada un cunha das tres linguas como idioma de partida: croata-galego-español, español-galego-croata e galego-español-croata, o primeiro destes consta de 40 termos e os dous restantes teñen un total de 54 e 52 respectivamente.

Palabras clave: metafraseoloxía, fraseoloxía, paremioloxía, terminoloxía fraseolóxica, croata.

Abstract: *The aim of the present contribution is to provide a brief overview of phraseological terminology in Croatian. Starting from the history of phraseological research in Croatia, the authors attempt to gather the main terms referring both to the disciplines and to their units of study. In addition, these terms are extracted and compiled from various sources and terminological equivalences are established between Croatian, Spanish and Galician. The discrepancies found between these languages are due,*

---

¹ Data de recepción: 24.10.2023. Data de aceptación: 31.03.2024

Tradución feita por Andrea Ucha Bouzada.

on the one hand, to the different traditions on which phraseological studies are based, as well as to the different paths taken in research and, on the other hand, to typological differences between Romance and Slavic languages that prevent the formation of certain compounds. At the end of the article, in the form of an appendix, three glossaries are included, each one with one of the three languages as a starting language: Croatian-Galician-Spanish, Spanish-Galician-Croatian and Galician-Spanish-Croatian, the first one consisting of 40 terms and the other two of 54 and 52 terms respectively.

Keywords: *phraseology, paremiology, metaphraseology, phraseological terminology, Croatian.*

1. Introducción

O presente traballo pretende amosar o panorama da terminoloxía fraseolóxica croata, incluíndo tanto as subdisciplinas que abrangue, como as unidades que son obxecto de estudo destas. Os termos das disciplinas fraseolóxicas que aquí se inclúen extraeranse, inicialmente, do traballo realizado para a iniciativa *METAFRAS* dentro do *Proxecto de Fraseoloxía Galega* do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. No que concirne ás unidades que ditas disciplinas estudan, tomarase como referencia principal o traballo de Pamies Bertrán *La fraseología a través de su terminología* (2019). Ademais, para recoller os termos croatas utilizarase, esencialmente, a base terminolóxica *STRUNA* do *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*.

Os termos recompilados agruparanse cos seus equivalentes entre galego, español e croata. Deste modo, poderanse contrastar os panoramas ofrecidos nestas linguas e analizar as semellanzas e diverxencias que se atopen. Ademais, tamén se recorrerá a outras fontes de consulta adicionais para completar a recompilación de termos, as cales serán citadas na súa sección correspondente.

Ademais do antes exposto, vaise ofrecer un breve repaso pola historia da fraseoloxía croata e engadirase, cando fose preciso, as diferentes perspectivas ou marcos teóricos que son necesarios ou relevantes para achegarse a determinados termos cos que aquí se traballan.

Finalmente, e tras o apartado de conclusións, inclúese un apéndice que ofrece tres glosarios, un para cada unha das tres linguas arriba mencionadas, onde se amosan os equivalentes que se estableceron para os termos recollidos para cada idioma. Así, engádese un glosario croata-galego-español, un español-galego-croata e outro galego-español-croata. Os traballos orixinais en lingua croata cítanse en croata e entre corchetes ofrécense as traducións ao español.

1.1. Breve historia das disciplinas

Os primeiros traballos fraseolóxicos en Croacia datan dos anos 80 do século XX, baixo a influencia da escola fraseolóxica rusa e os fraseólogos Vinogradov, Šaxmatov, Isačenko e Mokienko, entre outros (Suárez Cuadros 2017) da que se adopta non só a terminoloxía, senón tamén a metodoloxía da investigación, maioritariamente contrastiva. Polo tanto, as primeiras investigacións fraseolóxicas son de indole contrastiva, principalmente en forma

de recursos fraseográficos. No seo do proxecto *Kontrastivno proučavanje hrvatskog jezika prema stranim jezicima* [Investigación contrastiva da lingua croata e das linguas estranxeiras] da Facultade de Filosofía e Letras da Universidade de Zagreb dirixido por Antica Menac, aparecen as primeiras fontes lexicográficas chamadas «pequenos dicionarios fraseolóxicos». Ditos dicionarios unidireccionais, co croata como a lingua de partida, constaban dunhas 1200 unidades fraseolóxicas mais os seus equivalentes en varias linguas. Ata o ano 1994 viron a luz 10 tomos, sendo o primeiro deles o *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* [Dicionario fraseolóxico serbocroata-ruso] en dous tomos, publicado en 1979 e reeditado en 1993 (Lončar 2016).

Non obstante, xa en 1969, no *Diccionario de termos lingüísticos* aparece a definición do termo *fraseoloxía* (cro. *frazeologija*) definido con dúas acepcións, tal e como segue «1. disciplina que versa sobre os ditos especiais dunha lingua; 2. selección e orde de palabras», así como as definicións de termos sinónimos, *frazem*, ‘frasema’, *frazeologizam*, ‘fraseoloxismo’ e *frazeološka jedinica*, ‘unidade fraseolóxica’: «conxunto de palabras cuxo monolitismo semántico supera a división estrutural dos seus compoñentes» (Simeon 1969 I: 374). A mesma fonte rexistra tamén a definición de *paremioloxía* (cro. *paremiologija*), sen vinculala coa fraseoloxía e remarcando o seu valor folclórico: «Estudo e interpretación de refráns, especialmente no que expresan o espírito e os costumes dun pobo» (Simeon 1969 II: 22). Dita exclusión da *paremioloxía* das investigacións fraseolóxicas segue vixente ata a actualidade, o que se analizará nos capítulos posteriores.

1.1.1. Principais proxectos fraseográficos croatas

Neste apartado presentaranse, brevemente, os principais recursos fraseográficos croatas monolingües, así como un dicionario multilingüe que ten ó castelán como unha das linguas meta, entre outros.

O primeiro dicionario fraseolóxico monolingüe do croata, titulado *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika* [Dicionario fraseolóxico de serbocroata], ve a luz en 1982, como resultado dun proxecto do Instituto de Filoloxía Eslava da Universidade de Mannheim e a Cátedra de Lingua Croata do Departamento de Filoloxía Croata. O produto da chamada escola fraseolóxica de Mannheim, inclúe unhas 12 000 unidades fraseolóxicas, acompañadas de exemplos de uso extraídos de obras de fraseoloxía croata. O seu autor, Matešić, tamén foi coautor do *Diccionario fraseolóxico croata-alemán* (1988), que contén máis de 18 000 unidades fraseolóxicas cos seus equivalentes en alemán, e coordinador do *Russisch-Deutsches Phraseologisches Wörterbuch* [Dicionario fraseolóxico ruso-alemán] (1999).

Tras o proceso de independencia do país, o cambio na nomenclatura da lingua e uns certos axustes da norma que se sitúan maioritariamente ao nivel léxico, publícase en 2003 o primeiro dicionario monolingüe titulado *Hrvatski frazeološki rječnik* [Dicionario fraseolóxico croata] (2003, ampliado en 2014) e elaborado por Menac, Fink-Arsovski

e Venturin. A primeira edición contaba con 2258 unidades fraseolóxicas acompañadas de exemplos de uso extraídos de textos de literatura en croata posteriores á Segunda Guerra Mundial. A segunda edición, publicada en 2014 rexistra máis de 4000 unidades fraseolóxicas e amplía os exemplos de uso á prensa e a recursos dixitais.

En 2022, dentro do proxecto *Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika* [Dicionario fraseolóxico croata dixital], na plataforma lexicográfica *Lexonomy sae o Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika* [Dicionario fraseolóxico da lingua croata], que consta de 513 unidades fraseolóxicas de uso frecuente na fala contemporánea. O principal criterio de inclusión das unidades fraseolóxicas no dicionario foi o das frecuencias no corpus hrWac. Os exemplos de uso dos fraseoloxismos tamén proceden deste corpus.

Así mesmo, cabe destacar os proxectos da escola fraseolóxica de Zagreb, o *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema* [Dicionario croata-eslavo de comparacións estereotipadas] (Fink-Arsovski 2006), o *Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema* [Dicionario croata-xermánico-románico de comparacións estereotipadas] (Fink-Arsovski 2016) e o *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema* [Dicionario de fraseoloxismos zoomórficos croatas] (Vidović Bolt 2017).

2. A fraseoloxía e as súas subdisciplinas

Neste apartado, analizaremos os termos croatas da disciplina da fraseoloxía (tanto no senso amplo coma no senso estreito) mais as súas subdisciplinas: fraseografía, fraseodidáctica e fraseotradución. Así mesmo, analizaranse os termos da disciplina paremiolóxica, tamén coas súas respectivas subdisciplinas.

2.1. Fraseoloxía

Matešić, da Universidade de Mannheim, e Antica Menac da escola fraseolóxica de Zagreb considéranse os fundadores da fraseoloxía croata. Menac, na súa obra *Hrvatska frazeologija* [Fraseoloxía croata] de 2007, ofrece a seguinte definición de *fraseoloxía*: «disciplina lingüística que se ocupa dos fraseoloxismos, é dicir, das relacións fixas de palabras nas que un ou varios compoñentes perderon o seu significado principal». Igual que en castelán e galego, a palabra *frazeologija*, tamén se utiliza para o conxunto de fraseoloxismos dunha lingua e tal acepción tamén está incluída nos dicionarios monolingües como en Jozić, Ž., Hudeček, L., Mihaljević, M. (2012),² así como na base terminolóxica da lingua croata *STRUNA*:³ «Rama da lingüística que estuda os fraseoloxismos, a súa estrutura, significado, etimoloxía e motivación». Xunto a esta, *STRUNA* rexistra dous termos máis: *šira frazeologija* [fraseoloxía ampla] ‘fraseoloxía en sentido amplo’ (Táboa 1) e *uža frazeologija* [fraseoloxía estreita] ‘fraseoloxía en sentido estreito’ (Táboa 2).

² cfr. <https://rjecnik.hr/search.php?q=frazeologija>

³ <http://struna.ihjj.hr/en/naziv/frazeologija/53606/#naziv>

Táboa 1. *Šira frazeologija*⁴

ŠIRA FRAZELOGIJA [fraseoloxía ampla]

DEFINICIÓN: Combinacións fixas de palabras que non sufriron desemantización e que se caracterizan só pola súa fixación, estrutura firme e significado completo.

SINÓNIMOS: Termo aceptado: FRAZELOGIJA U ŠIREMU SMISLU ‘fraseoloxía en sentido amplo’.

EQUIVALENTES: Inglés: *phraseology in the broad sense*. Alemán: *Phraseologismen im weiteren Sinne*. Francés: *phraseologie au sens large*. Ruso: *фразеология в широком смысле*.

OBSERVACIÓNS: Nos anos setenta e oitenta do s. XX, mentres se formaba a fraseoloxía como unha rama da lingüística, dentro do campo da lexicoloxía, o seu obxecto de estudo foron distintos tipos de unidades pluriverbais fixas —termos, nomes propios, colocacións, predicados descompostos, frases, paráfrases, p. ex. *crna burza* (‘mercado negro’), *poljski miš* ([rato listado] ‘rato de campo’), *morski pas* ([can mariño] ‘tiburón, quenlla’), *jaje na oko* ([ovo ó ollo] ‘ovo frito’), *bijela kava* ([café branco] ‘café manchado’), *Veliki petak* ([Gran Venres] ‘Venres Santo’), *doći/dolaziti do zaključka* (‘chegar a unha conclusión’), *donijeti/donositi odluku* (‘tomar unha decisión’), *uzeti/uzimati u obzir* (‘ter en consideración’), *ljepši spol* (‘sexo fermoso’). Ditas unidades xa non son obxecto de investigacións fraseolóxicas.

Dos exemplos das unidades que xa non se estudan na fraseoloxía croata pódese notar que como unidades fraseolóxicas non se consideran os compostos fraseolóxicos nin as colocacións, do que se falará máis adiante.

Táboa 2. *Uža frazeologija*⁵

UŽA FRAZELOGIJA [fraseoloxía estreita]

DEFINICIÓN: Combinacións fixas de palabras que sufriron desemantización e que se caracterizan por fixación, estrutura firme e significado completo, así como pola súa metafóricidade, expresividade e significado connotativo.

SINÓNIMOS: Termo aceptado: FRAZELOGIJA U UŽEMU SMISLU ‘fraseoloxía en sentido estreito’.

EQUIVALENTES: Inglés: *phraseology in the narrow sense*. Alemán: *Phraseologismen im engeren Sinne*. Francés: *phraseologie au sens étroit*. Ruso: *фразеология в узком смысле*.

OBSERVACIÓNS: A división na fraseoloxía en sentido estreito e a fraseoloxía en sentido amplo foi importante sobre todo no período no que a fraseoloxía como disciplina independente estíbese a formar e a buscar. No momento no que se separaron a paremioloxía e o estudo de citas como disciplinas independentes (polo cal do corpus fraseolóxico excluíronse os refráns, citas non sentenciosas [Inglés: *catchword, buzzword, slogan*. Alemán: *geflügeltes Wort, Schlagwort, Flügelwort*. Francés: *devise, parole ailée*. Ruso: *крылатые выражения, крылатые слова*] e máximas, que moitas veces se consideraban fraseoloxismos) e cando a fraseoloxía estableceu uns criterios máis firmes (polo cal do corpus fraseolóxico excluíronse distintas fórmulas lingüísticas descritivas analíticas, compostos, locucións preposicionais e termos compostos), o obxecto de estudo da fraseoloxía xa non se cuestiona.

⁴ <http://struna.ihjj.hr/en/naziv/sira-frazeologija/53613/>

⁵ <http://struna.ihjj.hr/en/naziv/uza-frazeologija/53612/>

No campo da fraseoloxía española, tamén se nota esa división, do que advirte Pamies Bertrán (2019: 116):

Os hispanistas, coma, p. ex., Mario García-Page, Inmaculada Penadés ou Leonor Ruiz Gurillo, limitano exclusivamente ás locucións (“fraseoloxía en senso estreito”), mentres que os especialistas en linguas estranxeiras, lingüística contrastiva ou tradutoloxía inclúen na fraseoloxía todas aquelas formas lingüísticas que cumpren as condicións utilizadas para definila (p. ex., Corpas Pastor, Sevilla Muñoz, Mellado Blanco, Blanco Escoda, Ortiz Álvarez, Pamies Bertrán). A chamada “fraseoloxía en senso amplo” abrangue categorías numerosas e heteroxéneas, tales como locución, colocación, proverbio, verbo sintagmático etc.. Esta segunda tendencia alíñase coa bibliografía internacional, desde os fundadores Bally e Vinogradov ata os líderes mundiais desta disciplina (p. ex., Mel’čuk, Čermák, Burger, Hausmann, Wotjak, Baranov e Dobrovol’skij), e é o sentido que lle dá a este termo a Sociedade Europea de Fraseoloxía (Europhras).

Así mesmo, dos exemplos citados na Táboa 2, pódese notar que a paremioloxía explicitamente exclúese da fraseoloxía. Comparando a amplitude da disciplina coa fraseoloxía española e galega e recordando as tres esferas da fraseoloxía establecidas por Corpas Pastor (1996), vese que a fraseoloxía croata considera como obxecto de estudo exclusivamente ás locucións. Tal e como indican Parizoska e Stanojević (2018: 615), as paremias non cumpren un dos criterios establecidos por Menac (1994), segundo o cal o fraseoloxismo é unha unidade inferior á oración que pode introducirse dentro da oración.

Como xa se dixo anteriormente, a maioría das investigacións fraseolóxicas en Croacia son de índole contrastiva. Fink (2002) define a fraseoloxía contrastiva como «subdisciplina da fraseoloxía que ten como obxectivo determinar e analizar as diferenzas e similitudes entre sistemas fraseolóxicos, xeralmente entre dúas ou máis linguas». No mesmo sentido, o termo utilízase noutros traballos (Macan 2019), variando entre *poredbena frazeologija* ‘fraseoloxía comparada’, que se usa maioritariamente, e *kontrastivna frazeologija* ‘fraseoloxía contrastiva’.

2.1.1. Fraseografía

A fraseografía, denominada *frazeografija* en croata, é considerada como unha subdisciplina fraseolóxica dedicada «ós problemas teóricos e prácticos que suscita a confección de dicionarios fraseolóxicos» (Tristá Pérez 1998: 297), así como á análise lexicográfica das unidades fraseolóxicas, carece dunha definición axeitada no ámbito da fraseoloxía croata. A base terminolóxica *STRUNA* aporta equivalentes do termo en inglés (*phraseography*), alemán (*Phraseographie*), francés (*phraséographie*) e ruso (*фразаография*), pero defínea como «rama da lingüística que dende o punto de vista lingüístico recompila, describe e interpreta fraseoloxismos dunha ou máis linguas», engadindo a seguinte observación: «o termo *fraseografía* tamén comprende a totalidade de obras fraseográficas dun pobo, dunha lingua etc.» (*STRUNA*, s.f., *frazeografija*). Hrnjak e Ribarova (2019), por outra parte, falan da fraseoloxía como a disciplina lingüística que se dedica a recoller fraseoloxismos e analizar recompilacións destes. Sobre o status dos fraseoloxismos nos dicionarios e os postulados da fraseografía escribe Filipović Petrović

(2018), no seu libro titulado *Cando se atopan a lexicografía e a fraseoloxía*, polo que sorprende que a base de terminoloxía croata entenda e iguale o termo *fraseografía* cunha das acepcións do termo *fraseoloxía*. Unha confusión terminolóxica parecida aparece nas definicións de *paremiografía* (v. apartado 2.2.1.).

2.1.2. Fraseodidáctica

González Rey (2012: 67–68) advirte que malia que a fraseodidáctica se define como «didáctica da fraseoloxía», cabe destacar:

Tres etapas na historia da súa constitución: a didáctica da fraseoloxía, representando a didáctica unha disciplina aplicada da lingüística, dedicada ao ensino-aprendizaxe de linguas e sendo a fraseoloxía o ámbito das expresións feitas dunha lingua; a didáctica da fraseoloxía, sendo a fraseoloxía unha disciplina lingüística e a didáctica un ámbito de aplicación; e a fraseodidáctica, unha rama da fraseoloxía aplicada como o é tamén a fraseografía.

No mesmo traballo, González Rey fai outra precisión:

A fraseodidáctica, pola contra, non só representa unha denominación, senón unha posición como fraseólogo fronte á didáctica da fraseoloxía. A fraseodidáctica consiste, certamente, na didáctica da fraseoloxía dunha lingua, pero tamén na didáctica dunha lingua a través da súa fraseoloxía (2012: 76).

Dentro dos estudos fraseolóxicos croatas, nos traballos de Vidović Bolt (2013), Barčot, e Milčić (2019), Hrnjak e Ribarova (2019), Vidović Bolt (2022) e outros, a fraseodidáctica utilízase co seguinte significado: parte da fraseoloxía aplicada que se dedica tanto á didáctica da fraseoloxía como á ensinanza de linguas a través da fraseoloxía. Este termo, traducido ó croata como *frazeadidaktika*, xeralmente adóitase indicar que foi acuñado polo lingüista alemán Peter Kühn en 1992. Dita denominación utilízase sobre todo nos traballos que versan sobre a ensinanza e aprendizaxe de linguas estranxeiras. Neste ámbito tamén é común o uso do adxectivo *frazeadidaktički* ‘fraseodidáctico’ como en, por exemplo, *frazeadidaktički pristup* ‘enfoque fraseodidáctico’.

A definición máis simple de *fraseoloxía* en castelán resumiuna Penadés Martínez (2012/2013), referíndose á definición lexicográfica ofrecida polo *Diccionario de la lengua española*: «a disciplina que estuda as unidades fraseolóxicas». A dita definición aparece como quinta acepción do termo no dicionario académico, mentres que no sentido do conxunto de fraseoloxismos se cita na primeira («Conxunto de modos de expresión peculiares dunha lingua, dun grupo, dunha época, actividade ou individuo») e na cuarta acepción («Conxunto de frases feitas, locucións figuradas, metáforas e comparacións fixadas, modismos e refráns, existentes nunha lingua, no uso individual ou no dalgún grupo»). Pamies Bertrán (2019: 116), por outra parte, ofrece unha definición que se parece máis ás definicións croatas enriba indicadas: «o conxunto de todas as unidades multilexemáticas que sofren algún tipo de fixación, e cuxo significado global non é necesariamente deducible do das súas partes».

2.1.3. Fraseoestilística

Segundo Barčot (2015), a fraseoestilística (cro. *frazeostilistika*) é un termo importado da fraseoloxía rusa e aparece definido como a «subdisciplina que estuda o uso metafórico de expresións que forman parte do léxico e formalmente superan o nivel de palabra, pero non o nivel de oración, destacando as propiedades estilísticas do fraseoloxismo e as súas posibilidades expresivas». Esta autora ademais especifica que a fraseoestilística presta especial atención ós cambios nos modismos no estilo xornalístico e literario, así como a outras innovacións fraseolóxicas semellantes incluída a contaminación fraseolóxica ou os erros no uso de frasesmas.

2.1.4. Fraseotradución

A fraseotradución defínese como a «rama da fraseoloxía aplicada cuxo obxecto de estudo é a tradución da fraseoloxía» e utilízase como sinónimo do termo *fraseotradutoloxía* (PhraseoNet). Cando se fala dos estudos de tradución, na lingua croata utilízase o termo *traduktologija* ‘tradutoloxía’. Por outra banda, para a tradución como «interpretación que se lle dá a un texto», en croata utilízase o termo *prevođenje* (p. ex., *književno prevođenje* ‘tradución literaria’, *pravno prevođenje* ‘tradución xurídica’).

Porén, a lingua croata carece dun equivalente adecuado do termo *fraseotradución*. Fálase de *prevođenje frazema* «tradución de fraseoloximos» Vidović Bolt (2019), Rogošić (2022), pero non dunha subdisciplina tradutolóxica nin fraseolóxica.

2.2. A paremioloxía e as súas subdisciplinas

Tal e como se dixo anteriormente, a paremioloxía (cro. *paremiologija*) queda explicitamente excluída das investigacións fraseolóxicas croatas, dado que se considera que as unidades fraseolóxicas non superan o nivel de oración. Así mesmo, os estudos paremiolóxicos croatas carecen de valor lingüístico e dedícanse á recompilación e interpretación cultural das paremias, destacando que as paremias describen o carácter do pobo. A definición máis completa pódese atopar en Kekez (1990), quen afirma que a paremioloxía representa o «estudo de refráns; a disciplina científica que interpreta, investiga e trata todas as cuestións relacionadas coas paremias». A disciplina tamén queda excluída da base terminolóxica *STRUNA*, e raras definicións lexicográficas testemuñan o seu carácter folclórico: «disciplina que se dedica ó estudo e interpretación de refráns (especialmente tendo en conta a mentalidade das capas sociais nas que habitan)» (Znanje e Srca, s.f., *paremiologija*). Polo tanto, a maioría dos traballos paremiolóxicos constan de estudos folclóricos acompañados por listaxes de paremias (refraneiros), clasificados por temática, pero sen información adicional sobre o significado, uso, valor pragmático etc. (cfr. Čubelić 1957, 1975, 1988; Kekez 1990, Botica 2007, entre outros).

2.2.1. Paremiografía

As definicións de *paremiografía* (cro. *paremiografija*) nas fontes croatas indican o carácter da subdisciplina: «refraneiro, colección de refráns» (Simeon 1969 II: 22), «acción de apuntar e editar os refráns» (Kekez 1990) ou «acción de apuntar os refráns» (Dragić 2015). Por outra parte, parafraseando a definición de Tristá Pérez (1998: 297), enténdese a paremiografía como a subdisciplina paremiolóxica que se dedica «ós problemas teóricos e prácticos que suscita a confección de dicionarios paremiolóxicos», pódese dicir que a paremiografía croata non foi máis alá da recompilación de refráns, moitas veces elaboradas por entusiastas de refráns e de costumes populares. Ditos refraneiros a veces son de carácter xeral (Botica 2007, Filipčić 2009, Sikirica 2009) a veces dun campo específico, como proverbios bíblicos (Mikić e Suzanić 1994), refráns sobre a saúde (Rajić 1995) ou dalgunha rexión (Jakšić 2016, Ilić Oriovčanin 1846 [1997]). Entre eles destacan dúas coleccións de refraneiros meteorolóxicos (Čelan Gaganić 2007 e Sijerković 1996), sendo este último un famoso meteorólogo que acompañaba os partes meteorolóxicos televisivos con refráns meteorolóxicos populares. Dentro destes refraneiros destaca o *Kontrastivni rječnik poslovice* [Diccionario contrastivo de refráns] de Mikić e Škara (1992), que ofrece paremias croatas cos seus equivalentes en latín, inglés, alemán, italiano e francés. Os autores tamén traen definicións de unidades paremiolóxicas, do que se falará no apartado 3.3.

2.2.2. Paremioididáctica

Parafraseando a definición de *fraseodidáctica* ofrecida por González Rey⁶, poderíamos dicir que a paremioididáctica é «a didáctica da paremioloxía dunha lingua, pero tamén a didáctica dunha lingua a través da súa paremioloxía».

Nos poucos traballos paremioididáticos, tanto os dedicados ó croata como lingua estranxeira como os que estudan a ensinanza de refráns noutras linguas, non se utiliza o termo *paremioididáctica* (Mikić 1987, Mikulić 1991, Kos 2003, Visinko 2018, Miletić 2018, entre outros). O termo tampouco aparece nas buscas en corpus referentes, nin sequera nos corpus de webs. Con todo, a pesar de que as unidades paremiolóxicas quedan fóra do interese fraseolóxico, Miletić (2018) marca o seu traballo sobre a ensinanza de refráns en alemán como lingua estranxeira con palabra clave *fraseodidáctica*.

2.2.3. Paremiotradución

Ó igual que *fraseotradución*, en croata non se fala de *paremiotradución*, senón de «tradución de paremias» (Matulina 1998), sen ser considerada unha subdisciplina de paremioloxía.

---

⁶ v. apartado 2.1.2.

3. Terminoloxía fraseolóxica

Tal e como afirman Parizoska e Stanojević (2018: 612–613), para o obxecto de estudo de fraseoloxía croata nos primeiros traballos utilizábase o termo *frazeologizam* ‘fraseoloxismo’, tomado da escola fraseolóxica rusa, mentres que nos traballos recentes case exclusivamente se utiliza o termo *frazem* ‘frasema’, por analoxía con outras unidades da linguaxe (*fonem, morfem, leksem*). Os autores tamén afirman que os termos moitas veces dependen no só da tradición da que foron adoptados, senón do enfoque, polo que na lingüística computacional predomina o termo *višerječni izraz* ‘expresión pluriverbal’, tomado do inglés *multiword expresión*, mentres que na lingüística cognitiva utilízase o termo *konstrukcija* ‘construción’. Neste apartado analizaranse os termos para as unidades fraseolóxicas máis utilizadas coas súas correspondentes definicións.

3.1. Unidades fraseolóxicas

Cando se fala da unidade fraseolóxica na fraseoloxía croata, establécense dous límites, un inferior e outro superior. Como límite inferior dun frasema (cro. *frazem*) considérase a *palabra fonética*, que consta dunha unidade entoativa formada por unha palabra autónoma, portadora de acento e unha ou máis palabras átonas (p. ex. *s nogu* ‘de pé, á rápida’, *ko bog* ‘como Deus’. Por outra parte, o límite superior da unidade fraseolóxica é o seu carácter sintagmático, é dicir, os enunciados fraseolóxicos (incluídas as paremias) non se consideran fraseoloxismos. Aínda que chamados *rečenični frazem* ‘fraseoloxismos oracionais’, trátase xeralmente de locucións clausais ou semioracionais (p. ex. *ne pasti kome kruna s glave* [non se lle cae a coroa da cabeza a alguén] ‘non se lle caen os dentes a alguén’) ou, incluso, fórmulas (*Bog mi je svjedok* [Deus é a miña testemuña] ‘xúrocho por Deus’, ‘poño a Deus por testemuña’).

Polo tanto, as unidades fraseolóxicas por excelencia dentro da fraseoloxía croata están representadas polas locucións. Aquí cabe destacar que as locucións a nivel formal clasifícanse segundo o criterio morfolóxico, polo que se fala de locucións nominais (cro. *imenski frazem*), locucións verbais (cro. *glagolski frazem*), locucións adxectivas (cro. *pridjevski frazem*), locucións adverbiais (cro. *priložni frazem*) e locucións pronominais (cro. *zamjenički frazem*). Debido á tipoloxía do idioma croata, así como ó criterio de idiomaticidade, non existen locucións preposicionais (p. ex. detrás de, cro. *iza*; a carón de, cro. *pored, pokraj*) nin as locucións conxuntivas (con todo, cro. *ipak*), xa que estas clases de palabras, aínda que sexan compostas, non se consideran fraseoloxismos. En canto ás locucións marcadoras e os marcadores discursivos, na lingüística croata estúdanse no campo da pragmática, non da fraseoloxía.

Por mor dos cambios que durante a historia da lingua croata xurdiron nas modificacións da súa ortografía, tamén cómpre resaltar os compostos fraseolóxicos, que desaparecen das investigacións porque xa non cumpren o criterio de pluriverbalidade e dentro da

lexicoloxía estúdanse como compostos de orixe fraseolóxica. Para eles utilízase o termo *fraseološka sraslica* ‘fusión fraseolóxica’ que formal, aínda que non semanticamente, coincide con *фразеологическое сращение* de Vinogradov (Kovačević e Ramadanović 2013, Parizoska e Stanojević 2018).

Segundo o tipo de fraseoloxismos que teñen denominación terminolóxica en croata, destacan os estudos de comparacións estereotipadas (cro. *poredbenifrazem* ‘fraseoloxismo comparado’), zoomorfismos fraseolóxicos (cro. *animalistički frazem* ‘fraseoloxismo zoomórfico’), fraseoloxismos somáticos (cro. *somatski frazem*) e frasesas bíblicas (cro. *biblijski frazem*).

Así mesmo, a base *STRUNA* rexistra tres termos acuñados por Vinogradov: a xa mencionada *fraseološka sraslica* (‘fusión fraseolóxica’, rus. *фразеологические сращения*), *fraseološka sveza* (‘combinación fraseolóxica’, rus. *фразеологические сочетания*) e *fraseološka cjelina* (‘unidade fraseolóxica’, rus. *фразеологические единства*), ademais do termo *frazeoshema*, ‘fraseoesquema’, pouco tratado na fraseoloxía croata.

3.2. Colocacións

Como se dixo anteriormente, as colocacións no ámbito croata non se consideran obxecto dos estudos fraseolóxicos. As investigacións sobre colocacións (cro. *kolokacija*) inicianse no seo da lexicoloxía, a finais do s. XX, aínda que Simeon xa en 1969 ofrece unha das primeiras definicións: «unidade de palabras condicionada de modo léxico-semántico como resultado da súa polisemia» (Simeon 1969 I: 673). Por outra parte, o anglista Ivir defínea tal e como segue: «colocación, do latín *com* ‘xuntos’ e *locare* ‘ubicar’, isto é xustaposición ou combinación de palabras en cadea sintagmática», afirmando que «as palabras entran en colocación co seu significado prototípico ou nuclear, que dentro da colocación transfórmase en significado concreto ou específico, favorecido ou permitido por un colocado concreto» (1992–1993: 181ff). Os autores posteriores (Borić 2008, Petrović 2006, 2008; Blagus Bartolec 2012, Borić 2012, Stojić e Murica 2010, Stojić 2012, entre outros) desenvolven o concepto de *colocación* e céntranse na vinculación semántica entre os compoñentes da unidade. Stojić e Murica afirman que a noción de *colocación* na lingüística croata basease en dous criterios: a frecuencia de agrupación de lexemas no sintagma e o potencial semántico dos compoñentes desa unidade (2010: 112). Cabe destacar que estas investigacións non se consideran fraseolóxicas, aínda que algunhas colocacións si aparecen en fontes fraseográficas citadas antes. Ultimamente, en grandes proxectos lexicográficos monolingües do croata comezan a distinguirse as colocacións das locucións, pero a fraseoloxía croata carece de clasificación precisa entre estas dúas esferas da fraseoloxía.

3.3. Unidades paremiolóxicas

O termo croata por excelencia referido ás unidades paremiolóxicas é *poslovica* ‘refrán’, aínda que algúns autores utilizan o termo *paremija* (‘paremia’), a veces como hiperónimo que abarca todas as unidades paremiolóxicas (Dragić 2015) e tamén como sinónimo do termo *poslovica* (Matulina 1998). Nos traballos folclóricos tamén se fala de *mudre izreke* ‘ditos sabios’, aínda que este termo non está recoñecido nas investigacións paremiolóxicas. A paremioloxía croata, ó igual que outras tradicións, non distingue os termos *refrán* e *proverbio*, polo que os proverbios bíblicos tamén reciben o nome *biblijske poslovice* ‘refráns bíblicos’ (Mikić e Suzanić 1994).

Tal e como se explicou anteriormente, a paremioloxía en Croacia non se considera unha disciplina puramente lingüística, o que provén da definición de refrán proposta por Kekez (1984, 1996), quen a considera xénero de literatura oral: «forma independente de literatura oral creada polos seus propios criterios, estética e interpretación particular», mentres que Čubelić (1957, 9) destaca a súa brevidade, concisión e o seu xuízo formulado a través da experiencia.

No prólogo do *Kontrastivni rječnik poslovica* [Diccionario contrastivo de refráns] (Mikić e Škara 1992), os autores definen o refrán como «miniaturas expresadas de xeito simple e pintoresco, moitas veces expresada en forma de fórmula, e que para comprendelas precisase coñecer o contexto». Todos os paremiólogos mencionan características dos refráns como a frecuencia de uso, economicidade, estrutura sintáctica e estilística específica, metaforicidade, concisión, a súa aparición noutras linguas etc. Mentres que Mikić e Škara (1992) intentan propor definicións de varios termos paremiolóxicos citados nos glosarios (*aforizam, epigram, izreka, krilatice, maksima, sentencija, uzrečica*) que aquí non se elaborarán con máis detalle, tendo en conta non só o límite do presente traballo senón tamén o feito de que os mesmos autores insisten que debido á «transformación paremiolóxica» a distinción e a precisa clasificación dos distintos tipos de paremias resulta moi difícil (Mikić e Škara 1992; IX).

4. Conclusións

Se se observan os glosarios de español e galego, que se ofrecen no apéndice, ambos teñen unha recompilación case idéntica, agás porque o español inclúe *colocación compleja, locución mixta* e *locución encadenada*, tres termos para os que o galego responde con só un: *colocación complexa*. Isto é debido a que en español existen diversas nomenclaturas con termos que non tiveron o suficiente eco na fraseoloxía galega como para acabar sendo importados.

Atendendo á lingua principal deste traballo, o croata, vese que non ofrece correspondente para oito termos dalgunha das outras linguas: *colocación complexa, dialoxismo, cita sentenciosa, locución conxuntiva, locución encadenada, locución mixta, locución prepositiva, paremioididáctica*. Algunhas destas lagoas débense á tipoloxía da lingua

croata, como se indica coas locucións no apartado 3.1. e outras á perspectiva da fraseoloxía que se adopta no ámbito croata, como sucede con, por exemplo, locución prepositiva, colocación complexa ou paremioididáctica.

Os 40 termos que se recolleron para o glosario croata teñen equivalente en galego e español. Neste sentido, non se aprecian lagoas terminolóxicas dende o croata ás outras linguas. Aínda que cabe destacar que o tratamento ou a concepción que se ten de algúns termos difire na lingua eslava. Son casos como, por exemplo, o de *frazeografija* (2.1.1.) ou *paremiografija* (2.2.1). Se ben se pode establecer a equivalencia cos seus correspondentes en galego e español (*fraseografía*, *paremiografía*) porque fan referencia á mesma idea ou semellante, a perspectiva dende a que se abordan en croata mais os seus procedementos poden diferir.

En conclusión, os termos, o seu uso e concepción son similares e as diferenzas principais danse alá onde discrepan as bases teóricas nas que se fundamentan ou nos distintos puntos de vista que adoptan determinados autores non só entre as linguas, senón tamén dentro de cada unha. En cambio, os baleiros ou lagoas que poida presentar algún glosario tamén poden ter que ver con cuestións relacionadas coa propia tipoloxía da lingua.

Apéndice: Glosarios de termos metafraseolóxicos

O apéndice do presente traballo consta de tres glosarios básicos trilingües, croata-galego-español, español-galego-croata e galego-español-croata, que conteñen termos metafraseolóxicos indicados en orde alfabética, en cada unha das linguas de partida, cos seus respectivos equivalentes nas linguas meta.

Os equivalentes parciais indícanse entre corchetes, xunto coas súas traducións literais a galego entre parénteses. Ademais, no glosario croata-español-galego non se inclúen os termos non fixados na fraseoloxía croata.

O glosario español-galego-croata conta con 54 termos, o galego-español-croata ten 52, mentres que o croata-galego-español alberga 40 conceptos.

Apéndice 1. Glosario croata – galego – español

1. C. aforizam | G. aforismo | E. aforismo
2. C. animalistički frazem | G. zoomorfismo fraseolóxico | E. zoomorfismo fraseolóxico
3. C. antiposlovice | G. contrarrefrán, antiproverbio | E. contrarrefrán, antiproverbio
4. C. deviza | G. lema, divisa | E. lema, divisa
5. C. formula | G. fórmula | E. fórmula
6. C. frazem | G. frasema, fraseoloxismo, unidade fraseolóxica, locución | E. frasema, fraseologismo, unidade fraseolóxica, locución
7. C. frazeodidaktika | G. fraseodidáctica | E. fraseodidáctica
8. C. frazeografija | G. fraseografía | E. fraseografía

9. C. frazeologija | G. fraseoloxía | E. fraseología
10. C. frazeološka jedinica | G. unidade fraseolóxica | E. unidad fraseolóxica
11. C. frazeološka cjelina (en desuso) | G. unidade fraseolóxica | E. unidad fraseolóxica
12. C. frazeološka sraslica | G. fusión fraseolóxica | E. fusión fraseolóxica
13. C. frazeološka sveza | G. combinación fraseolóxica | E. combinación fraseolóxica
14. C. frazeoshema | G. fraseoesquema | E. fraseoesquema
15. C. frazeostilistika | G. fraseoestilística | E. fraseoestilística
16. C. glagolska kolokacija | G. colocación con verbo soporte | E. colocación con verbo soporte
17. C. glagolski frazem | G. locución verbal | E. locución verbal
18. C. imenski frazem | G. locución nominal | E. locución nominal
19. C. izreka | G. frase proverbial | E. frase proverbial
20. C. kolokacija | G. colocación | E. colocación
21. C. kontrastivna frazeologija | G. fraseoloxía contrastiva | E. fraseología contrastiva
22. C. krilatica | G. cita non sentenciosa | E. cita no sentenciosa
23. C. maksima | G. máxima | E. máxima
24. C. onimijski frazem | G. construción onímica | E. construción onímica
25. C. paremija | G. paremia | E. paremija
26. C. paremiografija | G. paremiografía | E. paremiografía
27. C. paremiologija | G. paremioloxía | E. paremiología
28. C. poredbena frazeologija | G. fraseoloxía contrastiva | E. fraseología contrastiva
29. C. poredbeni frazem | G. comparación estereotipada | E. comparación estereotipada
30. C. poslovenica | G. refrán, proverbio | E. refrán, proverbio
31. C. pridjevski frazem | G. locución adxectival | E. locución adxectival
32. C. priložni frazem | G. locución adverbial | E. locución adverbial
33. C. rečnični frazem | G. locución clausal | E. locución clausal
34. C. sentencija | G. sentenza | E. sentencia
35. C. somatski frazem | G. fraseoloxismo somático | E. fraseologismo somático
36. C. šira frazeologija | G. fraseoloxía en sentido amplo | E. fraseología en sentido amplo
37. C. uža frazeologija | G. fraseoloxía en sentido estreito | E. fraseología en sentido estreito
38. C. velerizam | G. wellerismo | E. wellerismo
39. C. višerječnica | G. unidad pluriverbal | E. unidad pluriverbal
40. C. zamjenički frazem | G. locución pronominal | E. locución pronominal

Apéndice 2. Glosario español – galego – croata

1. E. aforismo | G. aforismo | C. aforizam
2. E. antiproverbio | G. antiproverbio | C. antiposlovica
3. E. cita no sentenciosa | G. cita non sentenciosa | C. krilatica
4. E. cita sentenciosa | G. cita sentenciosa | C. Ø
5. E. colocación | G. colocación | C. kolokacija
6. E. colocación compleja | G. colocación complexa | C. Ø
7. E. colocación con verbo soporte | G. colocación con verbo soporte | C. glagolska

- kolokacija [colocación verbal]
8. E. combinación fraseolóxica | G. combinación fraseolóxica | C. frazeološka sveza
  9. E. comparación estereotipada | G. comparación estereotipada | C. poredbeni frazem [fraseoloxismo comparativo]
  10. E. construción onímica | G. construción onímica | C. onimijski frazem
  11. E. contrarrefrán | G. contrarrefrán | C. antiposlovia
  12. E. dialogismo | G. dialoxismo | C. Ø
  13. E. divisa | G. divisa, lema | C. deviza
  14. E. eslogan | G. slogan | C. slogan, moto, parola
  15. E. fórmula | G. fórmula | C. formula
  16. E. frase proverbial | G. frase proverbial | C. izreka
  17. E. frasema | G. frasema | C. frazem
  18. E. fraseodidáctica | G. fraseodidáctica | C. frazeodidaktika
  19. E. fraseoesquema | G. fraseoesquema | C. frazeoshema
  20. E. fraseostilística | G. fraseostilística | C. frazeostilistika
  21. E. fraseografía | G. fraseografía | C. frazeografija
  22. E. fraseología | G. fraseoloxía | C. frazeologija
  23. E. fraseología contrastiva | G. fraseoloxía contrastiva | C. poredbena frazeologija, kontrastivna frazeologija
  24. E. fraseología en sentido amplo | G. fraseoloxía en sentido amplo | C. šira frazeologija
  25. E. fraseología en sentido estrecho | G. fraseoloxía en sentido estreito | C. uža frazeologija
  26. E. fraseologismo | G. fraseoloxismo | C. frazem
  27. E. fraseologismo somático | G. fraseoloxismo somático | C. somatski frazem
  28. E. fraseotérmino | G. fraseotermo | C. frazeotermin
  29. E. fraseotraducción | G. fraseotraducción | C. prevođenje frazema [traducción de fraseoloxismos]
  30. E. fusión fraseolóxica | G. fusión fraseolóxica | C. frazeološka sraslica
  31. E. lema | G. lema | C. deviza
  32. E. locución | G. unidade fraseolóxica, locución | C. frazem, frazeološka cjelina
  33. E. locución adjetival | G. locución adxectivo | C. pridjevski frazem
  34. E. locución adverbial | G. locución adverbial | C. priložni frazem
  35. E. locución clausal | G. locución clausal | C. rečenični frazem
  36. E. locución conjuntiva | G. locución conxuntiva | C. Ø
  37. E. locución encadenada | G. colocación complexa | C. Ø
  38. E. locución mixta | G. colocación complexa | C. Ø
  39. E. locución nominal | G. locución nominal | C. imenski frazem
  40. E. locución prepositiva | G. locución prepositiva | C. Ø
  41. E. locución pronominal | G. locución pronominal | C. zamjenički frazem
  42. E. locución verbal | G. locución verbal | C. glagolski frazem
  43. E. máxima | G. máxima | C. maksima
  44. E. paremia | G. paremia | C. paremija
  45. E. paremioididáctica | G. paremioididáctica | C. Ø
  46. E. paremiografía | G. paremiografía | C. paremiografija
  47. E. paremiología | G. paremioloxía | C. paremiologija

48. E. paremiotraducción | G. paremiotradución | C. prevođenje poslovice [traducción de paremias]
49. E. proverbio | G. proverbio | C. poslovice
50. E. refrán | G. refrán | C. poslovice
51. E. sentencia | G. sentenza | C. sentencija
52. E. unidad fraseológica | G. unidade fraseolóxica | C. frazem, frazeološka cjelina
53. E. wellerismo | G. wellerismo | C. velerizam
54. E. zoomorfismo fraseológico | G. zoomorfismo fraseolóxico | C. animalistički frazem

Apéndice 3. Glosario galego – español – croata

1. G. aforismo | E. aforismo | C. aforizam
2. G. antiproverbio | E. antiproverbio | C. antiposlovice
3. G. cita non sentenciosa | E. cita no sentenciosa | C. krilatica
4. G. cita sentenciosa | E. cita sentenciosa | C. Ø
5. G. colocación | E. colocación | C. kolokacija
6. G. colocación complexa | E. locución encadenada, locución mixta, colocación compleja | C. Ø
7. G. colocación con verbo soporte | E. colocación con verbo soporte | C. glagolska kolokacija [colocación verbal]
8. G. combinación fraseológica | E. combinación fraseológica | C. frazeološka sveza
9. G. comparación estereotipada | E. comparación estereotipada | C. poredbeni frazem [fraseoloxismo comparativo]
10. G. construcción onímica | E. construcción onímica | C. onimijski frazem
11. G. contrarrefrán | E. contrarrefrán | C. antiposlovice
12. G. dialoxismo | E. dialogismo | C. Ø
13. G. divisa | E. divisa, lema | C. Ø
14. G. fórmula | E. fórmula | C. formula
15. G. frase proverbial | E. frase proverbial | C. izreka
16. G. frasea | E. frasea | C. frazem
17. G. fraseodidáctica | E. fraseodidáctica | C. frazeodidaktika
18. G. fraseoesquema | E. fraseoesquema | C. frazeoshema
19. G. fraseoestilística | E. fraseoestilística | C. frazeostilistika
20. G. fraseografía | E. fraseografía | C. frazeografija
21. G. fraseoloxía | E. fraseología | C. frazeologija
22. G. fraseoloxía contrastiva | E. fraseología contrastiva | C. poredbena frazeologija, kontrastivna frazeologija
23. G. fraseoloxía en sentido amplo | E. fraseología en sentido amplio | C. šira frazeologija
24. G. fraseoloxía en sentido estreito | E. fraseología en sentido estrecho | C. uža frazeologija
25. G. fraseoloxismo | E. fraseologismo | C. frazem
26. G. fraseoloxismo somático | E. fraseologismo somático | C. somatski frazem
27. G. fraseotermo | E. fraseotérmino | C. frazeotermin
28. G. fraseotradución | E. fraseotraducción | C. prevođenje frazema [traducción de fraseoloxismos]

29. G. fusión fraseolóxica | E. fusión fraseolóxica | C. frazeološka sraslica
30. G. lema | E. lema, divisa | C. deviza
31. G. locución | E. locución | C. frazem, frazeološka cjelina
32. G. locución adverbial | E. locución adverbial | C. priložni frazem
33. G. locución adxectivo | E. locución adxectivo | C. pridjevski frazem
34. G. locución clausal | E. locución clausal | C. rečenični frazem
35. G. locución conxuntiva | E. locución conxuntiva | C. Ø
36. G. locución nominal | E. locución nominal | C. imenski frazem
37. G. locución prepositiva | E. locución prepositiva | C. Ø
38. G. locución pronominal | E. locución pronominal | C. zamjenički frazem
39. G. locución verbal | E. locución verbal | C. glagolski frazem
40. G. máxima | E. máxima | C. maksima
41. G. paremia | E. paremia | C. paremija
42. G. paremioididáctica | E. paremioididáctica | C. Ø
43. G. paremiografía | E. paremiografía | C. paremiografija
44. G. paremioloxía | E. paremioloxía | C. paremiologija
45. G. paremiotradución | E. paremiotraducción | C. prevođenje poslovice [traducción de paremias]
46. G. proverbio | E. proverbio | C. poslovice
47. G. refrán | E. refrán | C. poslovice
48. G. sentenza | E. sentenza | C. sentencija
49. G. slogan | E. eslogan | C. slogan, moto, parola
50. G. unidade fraseolóxica | E. unidad fraseolóxica, fraseologismo, frasema locución | C. frazem, frazeološka cjelina
51. G. wellerismo | E. wellerismo | C. velerizam
52. G. zoomorfismo fraseolóxico | E. zoomorfismo fraseolóxico | C. animalistički frazem

5. Referencias bibliográficas

- Barčot, B. (2015). O stilističkoj obojenosti hrvatskih frazema s historizmom ili arhaizmom kao sastavnicom. En A. Ryznar, *Svijet stila, stanja stilistike* (s. p.). stilistika.org; Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. <https://stilistika.org/barcot>
- Barčot, B. e Milčić. T. (2019). Arijadnina nit u ovladavanju frazemima na nastavi materinskoga i stranoga jezika – kvantitativno obrađeni podaci (prvi dio studije). *Filološke studije, XVII*(1), 292–304.
- Blagus Bartolec, G. (2012). Kolokacijske sveze prema drugim leksičkim svezama u hrvatskom jeziku. *Fluminensia, 24*, 47–59.
- Borić, N. (2008). Semantički aspekt kolokacijskih odnosa s kontrastivnog stajališta. *Strani jezici, 27*(2), 72–79.
- Borić, N. (2012). Leksikografska prezentacija kolokacijskih sklopova. *Strani jezici, 31*(1/2), 56–63.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Čubelić, T. (1988). *Povijest i historija usmene narodne književnosti*. Ante Pelivan i Danica Pelivan.

- Dragić, Marko (2015). Stolačka i neumaska suvremena paremiografija. En Ž. Raguž (Ed.), *Stolačko proljeće, Godišnjak za povijest i kulturu* (pp. 111–127). Matica hrvatska.
- Filipović Petrović, I. (2018). *Kad se sretnu leksikografija i frazeologija*. Srednja Europa.
- Fink-Arsovski, Ž. (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. FF press.
- Fink-Arsovski, Ž. (2006). *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Knjigra.
- Fink-Arsovski, Ž. (2016). *Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema*. Knjigra.
- González Rey, M. I. (2012). De la didáctica de la fraseología a la fraseodidáctica. *Paremia*, 21, 67–84.
- Hrnjak, A. e Ribarova, S. (2019). Didaktički potencijal vizualne prezentacije frazema u poučavanju frazeologije. En Ž. Macan (Ed.), *SLAVOFRAZ 2018: Frazeologija, učenje i poučavanje* (pp. 83–100). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Ivir, V. (1992-1993). Kolokacije i leksičko značenje. *Filologija*, 20/21, 181–189.
- Kekez, J. (1984). *Poslovice i njima srodni oblici*. Zavod za znanost o književnosti.
- Kekez, J. (1996). *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. Matica hrvatska
- Kos, M. (2003). Važnost poslovice u nastavi engleskog jezika. *Strani jezici*, 32(3), 189–193.
- Kovačević, B. e Ramadanović, E. (2013). Frazemske polusloženice (od rječnika preko tvorbe do pravopisa i obratno). *Rasprave*, 39/1, 271–291.
- Kühn, P. (1992). Phraseodidaktik: Entwicklungen, Probleme und Ueberlegungen fuer den Muttersprachenunterricht un den Unterricht DaF. *Fremdsprachen lernen und lehren*, 21, 169–189.
- Lončar, I. (2016). Algunos problemas de la fraseología contrastiva: el caso de las comparaciones estereotipadas en croata y en español. En E. Dal Maso, C. Navarro (Eds.), *Gutta cavat lapidem: Indagini fraseologiche e paremiologiche* (pp. 377–396). Universitas Studiorum.
- Macan, Ž. (Ed.) (2019). *Slavofraz 2018: Frazeologija, učenje i poučavanje*. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Matulina, Ž. (1998). Obrada paremije u dvojezičnom rječniku. *Filologija*, 30-31, 249–260.
- Menac, A. (1994). Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika. *Filologija*, 22-23, 161–168.
- Menac, A. (2007). *Hrvatska frazeologija*. Knjigra.
- Mikić, P. (1987). Zur Kontrastierung von Sprichwörten. *Radovi. Razdio filoloških znanosti*, 26(16), 137–149.
- Mikulić, G. (1991). O razumijevanju poslovice. *Studia ethnologica Croatica*, 3(1), 145–159.
- Miletić, N. (2018). Poslovice kao predmet poučavanja u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika u hrvatskoj. *Jezikoslovlje*, 19(2), 289–302.
- Pamies Bertrán, A. (2019). La fraseología a través de su terminología. En J.J. Martín Ríos (Ed.), *Estudios lingüísticos y culturales sobre China* (pp. 105–34). Comares.
- Parizoska, J. e Stanojević, M. (2018). Problemi frazeološkog nazivlja. *Rasprave* 44/2, 611–625.
- Penadés Martínez, I. (2012/2013). La fraseología y su objeto de estudio. *Linred: Lingüística en la Red*, 10. Disponible en: https://ebuah.uah.es/dspace/bitstream/handle/10017/24039/Fraseologia_Penades_LR_2013_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Petrović, B. (2006). Razvijanje kolokacijske kompetencije u hrvatskome kao stranom i drugom jeziku. *Strani jezici*, 36(1), 31–38.
- Petrović, B. (2008). Glagoli emocionalnih stanja u kolokacijskim strukturama ileksikografskom opisu. En I. Srdoč-Konestra e S. Vranić (Eds.), *Riječki filološki dani: Zbornik radova sa 7. međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani* (pp. 589–599). Filozofski fakultet Rijeka.
- Rogošić, A. (2022). Prevođenje frazema i frazemskih modifikacija u sinkronizaciji animiranih filmova. En M. Glušac e A. Mikić Čolić (Eds.), *Jezik u digitalnom okruženju. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku* (pp. 61–79). HDPL.
- Stojić, A. (2012). *Kolokacije: prilog teoriji i praksi*. Filozofski fakultet Rijeka.
- Stojić, A., Murica S. (2010). Kolokacije: teorijska razmatranja i primjena u praksi na primjerima iz hrvatskoga i njemačkoga jezika. *Fluminensia*, 2, 111–125.
- Suárez Cuadros, S. J. (2017). La escuela soviética y sus aportaciones a la fraseología. *Interlingüística*, 17, 999–1008.
- Tristá Pérez, Antonia M.^a (1998). La fraseografía y el Diccionario de fraseología cubana. En M.ª T. Fuentes Morán e R. Werner (Eds.), *Lexicografías iberorrománicas: problemas, propuestas y proyectos* (pp. 169–183). Iberoamericana.
- Vidović Bolt, I. (2013). *O mogućnostima poučavanja i usvajanja hrvatskih frazema, Prvi, drugi, strani jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe*. Hrvatsko filološko društvo.
- Vidović Bolt, I. (2019). Frazemi – prevoditeljski kamen spoticanja. En Ž. Macan (Ed.), *Slavofraz 2018: Frazeologija, učenje i poučavanje* (pp. 345–360). Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Vidović Bolt, I. (2022). Frazeodidaktički postupci u hrvatskom kao inom. En I. Marković, I. Nazalević Čučević, e I. M. Gligorić (Eds.), *Riječi o riječi i Riječi: zbornik u čast Zrinki Jelaska* (pp. 395–405). Disput.
- Visinko, K. (2018). *Zvona zvone jer su potezana: primjena poslovice u nastavi hrvatskoga jezika, jezičnoga izražavanja i književnosti*. Profil Klett.

5.1. Dicionarios, refraneiros e outros recursos

- Botica, S. (2007). *Kad ti kuća gori, a ti se ogrij. Zbirka poslovice Bartula Matijace*. Naklada Pavičić, Napredak.
- Čelan Gaganić, A. (2007). *Pučke izreke o vremenu*. Imotski.
- Čubelić, T. (1957). *Narodne poslovice i zagonetke*. Školska knjiga.
- Čubelić, T. (1975). *Usmene narodne poslovice, pitalice i zagonetke*. Sveučilišna naklada Liber.
- Filipčić, S. (2009). *Hrvatske narodne poslovice*. Slovo i.t.o.
- Ilić Oriovčanin, L. (1846 = 1997). *Narodni slavonški običaji sabrani i popisani po Luki Iliću, Oriovčaninu*. Gradsko poglavarstvo Novske e Kod Franje Suppana kr. pov. knjigotiskara i knjigoteržca.
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (s.f.). *STRUNA*. <http://struna.ihjj.hr/>
- Jakšić, M. (2016). *Slavonice dijalektološke i frazeološke*. Naklada Jesenski i Turk.

- Jozić, Ž., Hudeček, L., Mihaljević, M. (2012). *Hrvatski školski rječnik*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje e Školska knjiga. <https://rjecnik.hr/>
- Kekez, Josip (1990). *Svaki je kamen da se kuća gradi*. Izdavački centar Revija.
- Martínez de Sousa, J. (1996). *Diccionario de lexicografía práctica*. Bibliograf.
- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Školska knjiga.
- Mikić, P. e Suzanić, V. (1994). *Biblijske poslovice u Hrvata*. Hrvatski institut za liturgijski pastoral.
- Mikić, P. e Škara, D. (1992). *Kontrastivni rječnik poslovice*. August Cesarec.
- Rajić, Z. (1995). *Poslovice o zdravlju*. Zapis.
- Sijerković, M. (1996). *Pučko vremenoslavlje*. Otvoreno sveučilište.
- Sikirica, M. (2009). *Izreke i poslovice. Paremiološki priručnik*. Matica hrvatska.
- Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Matica hrvatska.
- Vidović Bolt, I., Barčot, B., Fink-Arsovski, Ž., Kovačević, B., Pintarić, N. e Vasung, A. (2022). *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Školska knjiga.
- Znanje e Srca (s.f.). *Hrvatski jezični portal*. <https://hjp.znanje.hr/>

Os termos da fraseoloxía en galego¹

The Terms of Phraseology in Galician

Alejandro Martínez Vicente
Sveučilište u Zadru (Croacia)
ORCID: 0000-0003-3222-8352
amartinez@unizd.hr

Ivana Lončar
Sveučilište u Zadru (Croacia)
ORCID: 0000-0002-5661-8331
iloncar@unizd.hr

Resumo: Este traballo ten como obxectivo reunir os termos da fraseoloxía en lingua galega, tanto das súas subdisciplinas como das unidades que constitúen o seu obxecto de estudo. Extráense e recóllense de diversas fontes as solucións adoptadas en galego para cada concepto e, onde se considere preciso, estas van acompañadas dunha descrición ou análise relacionada co seu uso e presenza nos estudos fraseolóxicos galegos. Sinálanse con especial atención os casos en que a un mesmo concepto lle corresponden dous ou máis termos ou aqueles considerados proclives a confusión, como sucede con algún que, en función da escola ou corrente que siga un autor determinado, pode facer referencia a conceptos diferentes, conforme ocorre con *unidade fraseolóxica* que é nalgunhas obras considerado un sinónimo de *fraseoloxismo* e, en cambio, noutras de *frasema*. Indícase tamén, nos casos onde existen diversas opcións, aquelas que semellan ser máis claras, unívocas ou acaídas. Ao final do artigo, inclúese un anexo cun glosario de todos os termos recollidos, un total de 166, dividido en dúas categorías principais: disciplinas e unidades, con 38 e 128 termos respectivamente.

Palabras clave: metafraseoloxía, fraseoloxía, paremioloxía, terminoloxía fraseolóxica, galego.

Abstract: *The aim of this work is to gather the terms of phraseology in the Galician language, both of its sub-disciplines and the units it has as its object of study. The solutions adopted in Galician for each concept are extracted and collected from various*

---

¹ Data de recepción: 21.02.2024. Data de aceptación: 02.07.2024.

*sources and, where deemed necessary, these are be accompanied by a description or analysis related to their use and presence in Galician phraseological studies. Particular attention is paid to the cases where the same concept corresponds to two or more terms or those considered prone to confusion, as is the case with a term that, depending on the school or trend followed by a certain author, may refer to different concepts, as it happens with *unidade fraseolóxica* that can be in some works considered a synonym of *fraseoloxismo* and, instead, in others of *frasema*. It is also indicated, in cases where there are several options, those that seem to be clearer, unequivocal or appropriate. At the end of the article, an annex is included with a glossary of all the terms collected, a total of 166, and divided into two main categories: disciplines and units, with 38 and 128 terms, respectively.*

Keywords: *metaphraseology, phraseology, paremiology, phraseological terminology, Galician*

1. Introducción

Este artigo pretende dar conta dos termos da fraseoloxía utilizados en lingua galega. Ofrécese as solucións para disciplinas fraseolóxicas e para as unidades que son obxecto do seu estudo. Tómase como referencia inicial a terminoloxía traballada dentro da iniciativa *METAFRAS* do *Proxecto de Fraseoloxía Galega* do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, que inclúe gran parte das disciplinas que aquí se abordan. Para as unidades recolleranse os termos usados en diversas obras escritas ou traducidas ao galego, que serán citadas e comentadas máis adiante na súa sección correspondente. Gran parte das denominacións recollidas proceden directamente do ámbito hispánico, tanto termos propiamente tradicionais ou habituais en castelán, por exemplo *locución*, como outros máis característicos ou orixinarios doutras escolas ou ámbitos nos que o español posiblemente actuou como lingua ponte co galego. Serían casos, por citar algúns exemplos, como *unidade fraseolóxica*, propio dos estudos rusos ou soviéticos (Baránov e Dobrovol'skij 2009: 13); *semifrasema*, termo que chegou dende o francés *demi-phrasème* da escola ruso-canadense (Corpas Pastor 1998: 40); presumiblemente *frasema* tamén viría do francés, aínda que Pamies Bertrán (2019: 28) asevera que é adaptado da lingua inglesa; ademais, recóllese *fraseolexema*, común no ámbito xermánico (García Page 2008: 16); *colocación* do inglés (Corpas Pastor 1996: 61) etc.

De entrada, cómpre subliñar que a fraseoloxía da lingua galega non coñeceu un amplo desenvolvemento teórico durante o século XX máis alá de traballos relacionados co ámbito lexicográfico ou coa recompilación de paremias e outras unidades fraseolóxicas como se pode percibir nas panorámicas ofrecidas en X. Ferro Ruibal e A. Vidal Castiñeira (2003), en Soto Arias (1998) ou outros que se mencionarán máis adiante. Esta situación permite falar dun «esquecemento teórico» no que concirne, especialmente, á delimitación e caracterización das unidades que trata esta disciplina (Álvarez de la Granja 1997: 71–73; 2004: 477–478). A finais do século XX e coa chegada do novo milenio vanse superando estas eivas e o atraso respecto doutras linguas como asegura Martínez Vicente (2023: 20):

Os estudos para o castelán non comezarían ata 1950 coa obra *Introducción a la lexicografía moderna* de Julio Casares Sánchez, pioneiro neste eido que abriría o camiño ós traballos que virían despois, especialmente a partir das décadas dos 70 e dos 80. No ámbito galego,

debido a situación de marxinación e desleixo que sufriu a lingua, esta incorporación foi máis tardía e non había un tratamento autónomo da súa fraseoloxía. Hoxe en día, a fraseoloxía galega goza de grande atención e de importantes estudos propios. Destaca, tanto a nivel de fraseoloxía en xeral como para o eido da nosa investigación, o traballo do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (CRPIH) coa revista *Cadernos de fraseoloxía galega*, na que non só hai obras e artigos de fraseoloxía galega, senón que se verten e publican en galego prestixiosos estudos de fraseoloxía internacional.

A pesar dos avances recentes, todo este contexto determina que moitos estudos galegos de fraseoloxía se baseen en obras doutras linguas para establecer o seu marco teórico para as unidades. Nomeadamente do castelán, como o traballo *Manual de fraseología española* de Corpas Pastor (1996) ou Zuluaga (1980), por citar só uns exemplos; pero tamén doutros ámbitos e escolas, como a obra de referencia *Aspectos teóricos da fraseoloxía* de Anatolij Baránov e Dmitrij Dobrovol'skij (2009) traducida ao galego só un ano despois da súa publicación en ruso, que permitiu achegar a tradición fraseolóxica rusa ao galego e a súa particular perspectiva á hora de describir e delimitar os fraseoloxismos.

O uso de diferentes marcos teóricos ou a presenza de denominacións de varias escolas ou linguas provoca que a diversidade terminolóxica arredor desta disciplina sexa maior, incluso proclive á confusión. Por exemplo, das obras nomeadas antes, obtense da castelá de Corpas Pastor os termos *unidade fraseolóxica (UF)* para a unidade que estuda a fraseoloxía, e *locución* para os frasemas, cando na obra eslava son *fraseoloxismo* e *unidade fraseolóxica* respectivamente. Aquí, pódese observar que se usa un termo diferente cos frasemas e que *unidade fraseolóxica* fai referencia a conceptos distintos: no caso do castelán a todos os fraseoloxismos e no ruso a só un tipo, o que é *locución* na outra obra.

É máis, xunto a *fraseoloxismo* e a *unidade fraseolóxica* rexístranse outros termos en galego de diversos ámbitos que poden ser sinónimos destes, como por exemplo: *fraseolexema*, *frase feita*, *expresión fixa* ou *xiro idiomático*. De todos os xeitos, cómpre subliñar que a confusión terminolóxica que pode traer esta variedade de termos e usos, non é un atranco exclusivo do ámbito galego, como se pode ver no panorama ofrecido en García Page (2008) nin tampouco é unha cuestión só da fraseoloxía, xa que problemáticas desta índole (non só denominación, senón tamén delimitación e clasificación de unidades) afectan en maior ou menor grao ao resto de disciplinas lingüísticas.

Neste traballo tentase dar conta de todas as opcións usadas e sinálanse aqueles casos, coma o de *UF*, máis susceptibles de confusión. O feito de contar con artigos traducidos en *Cadernos de Fraseoloxía Galega* talvez propicia que se recollan diferentes solucións para un mesmo termo. Neste sentido, un traballo coma este, enfocado na metafraseoloxía en galego, resulta necesario non só para amosar as múltiples opcións dispoñibles, senón para poder sinalar, na medida do posible, aquelas que teñen maior percorrido nos estudos exclusivamente galegos ou as que semellan ser máis máis atinadas ou menos confusas, é dicir: as que mellor responden á relación que existe entre o termo técnico e aquilo que designa.

2. A fraseoloxía e as súas subdisciplinas

Neste primeiro apartado trátanse os termos que fan referencia ás disciplinas fraseolóxicas. Os conceptos seleccionados inicialmente son os mesmos que se traballan na iniciativa *METAFRAS*, como se adiantou na epígrafe anterior.

2.1. Fraseoloxía

No *DICELEN* (Palacios Martínez, 2019) atópase a seguinte definición en lingua galega desta disciplina:

Táboa 1. Definición de *fraseoloxía*²

Fraseoloxía
DEFINICIÓN:
Disciplina lingüística, considerada por algúns como unha rama da lexicoloxía e por outros como un ámbito autónomo, que se ocupa do estudo das unidades fraseolóxicas, é dicir, das combinacións fixas de palabras con carácter idiomático como, por exemplo, as expresións <i>meu dito</i> , <i>meu feito</i> ou <i>feo coma un croio</i> .
[...]
CORRESPONDENCIA NOUTROS IDIOMAS:
Español: Fraseología
Inglés: Phraseology
Francés: Phraséologie
Alemán: Phraseologie
Italiano: Fraseologia
Polaco: Frazeologia
Portugués: Fraseologia
Ruso: Фразеология

Nesta definición do *DICELEN* fálase da consideración ou non da fraseoloxía como ámbito autónomo. Respecto da independencia desta, Corpas Pastor (1996: 15–16) inicialmente describiuna como unha subdisciplina da lexicoloxía, se ben logo, *id.* (2000: 103), retractouse disto e aceptouna como disciplina independente, xa que a fraseoloxía experimentou un crecemento notable e desenvolveu o seu propio aparato teórico. Ruiz Gurillo (1997: 43–44) fala tamén da idea da fraseoloxía como disciplina autónoma e subliña o seu carácter interdisciplinar.

² <https://www.dicenlen.eu/gl/diccionario/entradas/fraseoloxia>

García Page (2008: 38–39) comenta que tradicionalmente a fraseoloxía estaba incluída na lexicoloxía e os lingüistas eslavos e os xermánicos avogaban dende moi cedo pola súa condición como disciplina autónoma, aínda que non illada das outras, para favorecer o seu desenvolvemento. Ruiz Gurillo (1997: 17–32) sinala a Charles Bally, discípulo de Saussure, como fundador da fraseoloxía por 1905, pero Penadés Martínez (1999: 11) destaca como promotor da fraseoloxía como ciencia a Polivanov, lingüista soviético, que xa en 1928 consideraba que a lingüística debía aceptar o estudo das expresións fixas de forma independente, como disciplina autónoma. A partir das teorías de Polivanov, Vinogradov estableceu os conceptos fundamentais, o ámbito e o estudo da moderna fraseoloxía.

Así e todo, a fraseoloxía xeralmente non era considerada independente en áreas máis próximas ao galego como o da fraseoloxía castelá. Engade García Page (2008: 79) que actualmente e no ámbito hispánico hai defensores de ambas posturas, se ben parece que a posición da fraseoloxía como disciplina independente cada vez vai gañando máis apoio.

Como se puido observar, a escola rusa dende os comezos era favorable á autonomía da fraseoloxía. Consonte a isto, Baránov e Dobrovol'skij (2009: 11) ofrecen a súa definición para este termo: «a fraseoloxía é unha disciplina lingüística relativamente nova que estuda as combinacións fixas de palabras (nun senso amplo), os fraseoloxismos. Tamén se denomina fraseoloxía ao conxunto dos propios fraseoloxismos dunha lingua concreta». Logo, complétase a definición cunha explicación breve dos diferentes tipos de unidades que son obxecto da fraseoloxía.

Observando todas as definicións de fraseoloxía dadas antes pódese entender que ambas fan referencia a unha *fraseoloxía en sentido amplo*, en contraposición á chamada *fraseoloxía en sentido estreito*. Tal e como afirma Martínez Vicente (2023: 19), a visión ampla, máis característica nun comezo dos estudos de Europa oriental, inclúe no seu ámbito de investigación tanto a fraseas (UF) como semifraseas (colocacións), a diferenza da perspectiva estreita, a cal aparta estas últimas unidades por non as considerar fraseoloxismos ao non seren totalmente idiomáticas. De acordo con esta última visión, se se separa a paremioloxía da fraseoloxía, a esta só lle quedan os fraseas propiamente ditos como obxecto de estudo. Pola contra, na visión ampla, como se ve en Baránov e Dobrovol'skij (2009) ou en Corpas Pastor (1996), a fraseoloxía trata tanto os refráns (paremias) como as unidades fraseolóxicas (locucións) e as colocacións.

Continuando, no traballo de González Rey (2004: 115), aparece unha detallada definición de *fraseoloxía*:

Estudo científico da combinatoria fixa das linguas, cun material clasificado como heteroxéneo (expresións idiomáticas, frases feitas, fórmulas rutineiras, colocacións, refráns e outras paremias) pero cunhas características comúns (pluriverbalidade, fixación dos compoñentes, idiomaticidade e, a miúdo, iconicidade da secuencia fixada, repetición no discurso e institucionalidade, é dicir, recoñecemento pola comunidade de falantes) que nos permiten consensuar un termo único para todos os seus elementos: as unidades fraseolóxicas.

Ademais, González Rey (2004: 115–116) engade as seguintes subdisciplinas en función de, por un lado, sistemas lingüísticos e, por outro, enfoques de análise:

- un sistema xeral, utilizado por toda a comunidade de falantes, que dá lugar á *fraseoloxía xeral*;
- un sistema terminolóxico, empregado por colectividades restrinxidas a campos de especialidade, que conforma a *fraseoloxía terminolóxica*;
- un enfoque sincrónico levado a cabo pola *fraseoloxía sincrónica*, dedicado á descrición dun estado da combinatoria fixa dunha lingua nun lugar determinado, cun estudo teórico (*fraseoloxía teórica*) que leva a captar a natureza xeral do feito fraseolóxico, aplicando logo os resultados a eidos máis concretos (*fraseoloxía aplicada*);
- un enfoque diacrónico levado a cabo pola *fraseoloxía diacrónica*, cunha liña de investigación encargada de recuperar ou preservar o patrimonio fraseolóxico a través do tempo por medio de estudos descritivos, históricos e comparados (*fraseoloxía específica*).

Finalmente, cómpre engadir a fraseoloxía contrastiva, a cal pode ir definida así: subdisciplina da fraseoloxía que ten como obxectivo determinar e analizar as diferenzas e semellanzas entre sistemas fraseolóxicos, xeralmente entre dúas ou máis linguas. En Gómez Clemente (1998) pódese observar o uso deste termo neste sentido e tamén o de *fraseoloxía comparada* como sinónimo para referirse á mesma idea.

2.2. Fraseografía

De acordo co exposto por Károly Morvay (2004: 170) ao falar da fraseografía, obsérvase que este termo é de pouco emprego nos estudos realizados na península Ibérica e ofrece a seguinte definición:

A fraseografía (ou *lexicografía fraseolóxica*) é unha disciplina lingüística que se dedica a elaborar e aplicar os principios de tratamento das unidades fraseolóxicas. A *fraseografía práctica* dedícase a recoller e rexistrar o conxunto (ou unha parte) dos fraseoloxismos dunha lingua (ou varias linguas), dun sector dunha lingua, dunha clase social ou dun individuo, moi especialmente dun autor e da súa obra.

Polo tanto, este semella ser un termo con pouco percorrido ata o día de hoxe no ámbito galego. Aínda así, cóntase con definicións nesta lingua grazas ós estudos foráneos que se verten ao galego na revista *Cadernos de Fraseoloxía Galega* como é o caso do artigo de Morvay que aquí se cita. Ademais, en Kótova (2005) sinálase que a fraseografía pode ocuparse de todas as paremias se se considera a paremioloxía dentro da fraseoloxía. En caso contrario, a paremiografía será a que se ocupe delas.

Continuando con Morvay (2004), este autor fala tamén de *metafraseografía*, que sería unha vertente dedicada á teoría, análise e investigación da fraseografía. Isto é: fraseografía teórica. A carón desta tamén se pode incluír o termo *metafraseoloxía*. Mentres que, do outro lado, estaría a fraseografía práctica máis enfocada á elaboración de dicionarios de fraseoloxía.

2.3. Fraseodidáctica

A fraseodidáctica, ás veces tamén chamada *didáctica da fraseoloxía*, é un termo con algo máis de difusión no ámbito galego. González Rey (2004: 116) afirma que esta subdisciplina debe encargarse dos «métodos de ensino de linguas que teñan en conta a súa dimensión fraseolóxica». De acordo con esta mesma autora (2012), pode ser definida así: «fraseodidáctica, parte da fraseoloxía aplicada que se dedica tanto á didáctica da fraseoloxía coma ao ensino de linguas a través da fraseoloxía». Esta definición fai patente que, de acordo con algúns puntos de vista, ambos termos non sempre fan referencia ao mesmo, xa que a fraseodidáctica non só é didáctica da fraseoloxía, senón que tamén inclúe toda a didáctica dunha lingua a través da súa fraseoloxía (*ibidem*). Por isto, no caso de considerar os sinónimos, o uso de ambos termos pode ser ambiguo, neste sentido é recomendable usar o termo máis amplo de *fraseodidáctica*.

En Chen (2022a) atópase unha disciplina fraseolóxica que se enmarca, entre outros, dentro da didáctica da linguas, polo tanto moi próxima á fraseodidáctica, a fraseoculturoloxía. Esta vén definida como a subdisciplina da fraseoloxía cuxo obxecto de estudo e práctica é a fraseocultura. A súa vez, segundo Chen (2022b), esta última «estuda as características culturais das unidades fraseolóxicas: a concreción do seu pensamento, a súa semántica metafórica, o carácter popular ou literario do seu estilo e a lóxica da súa produción diacrónica». Con todo, cómpre mencionar o carácter interdisciplinar de ambas e non se adscribe só ao ámbito da fraseodidáctica, senón que pode chegar a outros como a fraseografía.

2.4. Fraseoestilística

Atópase o termo *fraseoestilística* nun artigo en galego de Yauheniya Yakubovich (2018), pero pódese dicir que este concepto non ten uso nos estudos galegos da fraseoloxía, é máis propio da fraseoloxía eslava, en concreto da rusa, como se pode observar en Barčot (2015). Consonte ao exposto por esta autora, a fraseoestilística é a «subdisciplina que estuda o uso metafórico de expresións que forman parte do léxico e formalmente superan o nivel de palabra, pero non o nivel de oración, destacando as propiedades estilísticas do fraseoloxismo e as súas posibilidades expresivas» incluíndo cambios nos modismos no estilo xornalístico ou artístico-literario, ocasionalismos, a contaminación fraseolóxica e erros no uso de frasemas.

2.5. Fraseotradución

O termo *fraseotradución* non semella ter moito eco nos estudos galegos, apenas aparece en recensións como en S. Parina (2021). Outra opción sería *fraseotradutoloxía*, pero esta tampouco se emprega moito. Xunto a estas dúas están *tradución fraseolóxica* e *tradución da fraseoloxía*, as cales semella que teñen un uso un pouco máis estendido. De traballos como o de González Rey (2004), interprétase a seguinte definición de *fraseotradución*: parte da fraseoloxía aplicada que se interesa polo estudo da tradución dos fraseoloxismos ou o establecemento de equivalentes noutras linguas. Todas as opcións parecen igual de válidas.

Non obstante, aquí recoméndase usar o termo *fraseotradución*, por ser creado en analogía cos outros nomes do resto das disciplinas (fraseoloxía, fraseografía, fraseoestilística etc.), ou incluso *fraseotradutoloxía*.

2.6. Paremioloxía

A paremioloxía, disciplina lingüística que se dedica ao estudo das paremias (proverbios, refráns etc.), é un eido que atrae a atención tanto de lingüistas como de folcloristas (Kótova 2005). Isto último explica o longo percorrido da paremioloxía galega que se pode apreciar na presentación de Ferro Ruibal, Valiño Ferrín e Veiga Díaz do *Refraneiro Galego* de Taboada Chivite (2000). Non obstante, cómpre sinalar que case toda esta produción relacionada coas paremias é propiamente paremiográfica, xa que se corresponde máis con labores de recompilación e clasificación de refráns que con estudos paremiolóxicos estritamente lingüísticos, sendo esta a tónica xeral ata finais do século XX.

Dende finais deste século e xa no novo milenio, é notable o crecemento e a apertura de enfoques e liñas de estudo nos traballos paremiolóxicos máis alá da recollida de paremias, como se pode comprobar no panorama ofrecido en Ferro Ruibal e Vidal Castiñeira (2003). Noutro artigo, Vidal Castiñeira (2003: 79) afirma que «a paremioloxía é unha disciplina complexa e interesante para o estudo dunha lingua e para o ensino da tradución. Non obstante, isto non levou a que se fixesen estudos sistemáticos sobre todos os aspectos que pode abranguer» e introduce logo o concepto de *mínimo paremiolóxico*, que se define como «o conxunto mínimo de paremias coñecidas e usadas polos falantes desa lingua», dándolle unha aplicación relacionada co ámbito da tradución e da paremioloxía contrastiva. Este termo xa aparecía en traballos como o de Álvarez Lugrís (1997) e pódese definir como a subdisciplina paremiolóxica que ten como obxectivo determinar e analizar as diferenzas e semellanzas entre repertorios paremiolóxicos, xeralmente entre dúas ou máis linguas. Tamén recibe o nome de *paremioloxía comparada*.

Nos estudos galegos atópase o termo *xeoparemioloxía*, o cal vén definido como a subdisciplina encargada da «análise da distribución espacial dos refráns» (Álvarez Pérez 2014: 19) e, xunto a iso, recóllese o concepto de *paremiotipo*, que o mesmo autor (2015, 27) describe como a etiqueta que reúne proverbios que expresan un mesmo contido semántico, aínda que difiran na lingua, estrutura sintáctica ou nos compoñentes lexicais.

2.7. Paremiografía

De xeito semellante ao que acontecía coa fraseografía, o termo *paremiografía*, aínda que máis común, non parece que teña un uso moi estendido dentro dos estudos galegos. Este termo, e de acordo co xa exposto na epígrafe 2.2, pode ser definido como a disciplina lingüística que se dedica a recoller paremias (proverbios, refráns etc.) e analizar recompilacións destes. Kótova (2005: 136) caracterízaa como a «ciencia da elaboración de dicionarios de proverbios».

2.8. Paremioididáctica

Este termo non parece ter difusión nos estudos galegos, o que non quere dicir que non haxa materiais que se preocupen por esta área. Aquí, simplemente cómpre engadir que se recolle o seu uso en galego nunha recensión (Strohschen 2014) e, establecendo unha analoxía coa fraseodidáctica, pódese definir á paremioididáctica ou *didáctica das paremias* como a parte da fraseoloxía aplicada que se dedica a adquisición da compoñente paremiolóxica dunha lingua ou a aplicación desta para o ensino de linguas. Aplicando os mesmos motivos que se usaron con *fraseodidáctica*, *paremioididáctica* semella ser a opción máis recomendable.

2.9. Paremiotradución

Non se recolleu o termo *paremiotradución* en galego nin *paremiotradutoloxía*, polo que só se incluírán no glosario como posibles sinónimos non rexistrados. No seu lugar atópanse outras solucións como *tradución paremiolóxica* (Sevilla Muñoz 2004) ou *tradución de paremias* (*ibidem*), ambas facendo referencia á disciplina que se interesa polo estudo da tradución das paremias. Do mesmo xeito que cos termos *fraseotradución* e *fraseotradutoloxía*, semellan máis acaídos os termos *paremiotradución* e *paremiotradutoloxía*.

3. Terminoloxía dos fraseoloxismos

Na introdución deste traballo falábase do esquecemento teórico detectado na fraseoloxía galega, polo que a caracterización e nomenclatura dos fraseoloxismos van depender en gran parte das escolas ou linguas que se tomen como referencia. Neste sentido, nos estudos galegos principalmente téñense en conta traballos de gran importancia que proveñen do ámbito hispánico, como é o *Manual de fraseología española* de Gloria Corpas Pastor (1996) e outros citados ao longo deste traballo, por exemplo Zuluaga (1980), pero tamén se consideran obras doutras escolas, como a rusa con *Aspectos teóricos da fraseoloxía* de Baránov e Dobrovól'skij (2009).

O feito de establecer un marco teórico baseado nunha corrente ou outra pode provocar que o nome e a delimitación dos tipos de fraseoloxismos difira. Tal variedade terminolóxica quizais leva consigo ambigüidades ou confusións. Debido a isto, nalgúns casos cómpre, ademais de recoller e describir, discernir que termos son máis proclives á confusión e cales resultan máis acaídos para designar cada concepto.

Pártese de tres grandes grupos: semifrasemas, frasesmas e paremias. Estas tres clases de fraseoloxismos son na obra eslava (*ib.*) colocacións, unidades fraseolóxicas e proverbios respectivamente, aos que habería que engadir os fraseoesquemas, fraseoloxismos sintácticos, fraseoloxismos gramaticais, palabras aladas, ditos, fórmulas da fala etc. No traballo de Corpas Pastor (1996) hai tres esferas que concordan, en gran parte, co trío antes exposto. Son as colocacións, locucións e enunciados fraseolóxicos, comprendendo

estes últimos ás paremias (refrás e citas) e ás fórmulas rutineiras.³ Como xa se advertiu antes, o termo *unidade fraseolóxica* no marco eslavo tan só nomea aos frasemas, sendo *locución* o termo escollido para este tipo na obra hispánica. Neste traballo, *unidade fraseolóxica* é o que utilizaremos para facer referencia a todos os fraseoloxismos.

Cómpre engadir que en galego (Kótova 1998) tamén se atopa a clasificación de Vinogradov (1947) que establece tres tipos: combinación fraseolóxica, unidade fraseolóxica e fusión fraseolóxica (ou adherencia fraseolóxica)⁴. Non obstante, esta tipoloxía non parece ter moito eco nos estudos fraseolóxicos galegos.

No manual *Para dar trela* de Losada Aldrey, Cid Fernández e Fernández Carballido (2016: 15), atópase a seguinte definición de *fraseoloxismo*: «secuencias compostas por dúas ou máis palabras, caracterizadas pola fixación da súa forma, a lexicalización (idiomaticidade do seu significado) e a institucionalización do seu uso». Outros termos que se atoparon como sinónimos de *fraseoloxismo* en traballos fraseolóxicos galegos, ademais de *unidade fraseolóxica* son *frase feita*, *expresión fixa*, *xiro idiomático* ou *fraseoloxema*.

O termo *fraseoloxismo* parece ser a mellor opción debido a que é un nome claro e unívoco. A diferenza de, por exemplo, *unidade fraseolóxica* que, como se advertiu anteriormente, pode resultar ambiguo. Ademais, *fraseoloxismo* ten un amplo uso nos estudos galegos, cuestión que descarta outras opcións tales como *fraseoloxema* con moito menor percorrido nesta lingua.

Nas epígrafes que seguen ofrécese unha definición do tipo de fraseoloxismo que corresponda, os seus termos alternativos ou sinonímicos e cal é o máis acaído. Tamén se inclúen, se os houber, subtipos de unidades ou outros conceptos relacionados cos fraseoloxismos que se poden considerar relevantes ou de interese para este traballo.

3.1. Colocacións

Atópase no ámbito galego o traballo de Martínez Vicente (2023) que ofrece unha ampla e clara caracterización e delimitación das colocacións (*viño picado*, *sardiña muda*, *aire roxo*), en concreto das colocacións con verbo soporte (*dar un paseo*, *meter unha labazada*), tamén chamadas colocacións verbonominais. Para este e os outros tipos, recóllense en estudos como o de Orenha-Ottaiano (2019: 40) e Tenório Zucchi (2019: 112) as seguintes solucións⁵: colocacións verbais (*ter fame*, *dar un pincharcarneiro*), colocacións nominais (*viño branco*, *pelos da fame*), colocacións adxectivas (*home feito e dereito*) e colocacións adverbiais (*diametralmente oposto*).

³ Os grupos que establece Corpas Pastor correspóndense coa división en epígrafes do terceiro apartado neste traballo.

⁴ *Combinación fraseolóxica* é un concepto moi próximo ao de *semifrasema*; e os de *unidade* e *fusión* ou *adherencia* aos de *frasema*, entre outros. Para unha explicación algo máis detallada *vid.* Kótova (1998: 248) ou Baránov e Dobrovol'skij (2009: 12–13).

⁵ Os exemplos que van a continuación son propios, non son extraídos das dúas obras antes citadas, e casan, en parte, máis coa concepción das colocacións exposta en Martínez Vicente (2023).

Volvendo ao traballo de Martínez Vicente (2023: 24–29), aparece o uso de *semifrasema* como sinónimo de *colocación*, xa que neste traballo, que se apoia na clasificación de Baránov e Dobrovol'skij (2009), enténdese como un tipo de fraseoloxismo con dependencia ou falta de autonomía discursiva total, o que o diferencia dos enunciados fraseolóxicos (como os proverbios) e, prototipicamente falando, cun menor grao de idiomaticidade, ou máis ben irregularidade, respecto das unidades fraseolóxicas ou locucións. De aí que un sexa considerado semiidiomático (semifrasema) e o outro totalmente idiomático (frasema).

Con todo, o concepto de *colocación* pode diferir moito entre escolas ou autores ata o punto de incluír combinacións ou estruturas non fraseolóxicas que responden a outros criterios de caracterización, como pode ser a frecuencia de coaparición ou a restrición léxico-semántica (*vid.* Martínez Vicente 2023: 21–23), perspectivas que aquí non se van tratar e que non son relevantes para o traballo que aquí se leva a cabo, xa que non achegan ningún termo adicional de interese que non se mencione aquí.

Ademais, ao longo do traballo, Martínez Vicente (2023) ofrece os seguintes tipos de colocacións: colocación complexa (*dar un golpe de calor*), colocación metafórica (*da-la lata*) e colocación complexa metafórica (*dar un balón de osíxeno*). En contraposición das colocacións complexas tamén se fala de colocacións simples (*dar un paseo*).

Os elementos constituíntes das colocacións reciben o nome de *base* e *colocado* (ou *colocativo*), *verbo soporte* semella ser a forma preferida para este tipo de verbos; pero Martínez Vicente (2023: 32) engade as seguintes solucións: verbo de apoio, verbo funcional ou verbo lixeiro. Ademais, este tipo de verbos poden ser de dous tipos en función do seu poder colocacional (Martínez Vicente, 2023: 42–43): verbos soporte xerais (*dar, ter, facer*) que teñen un amplo rango colocacional e verbos soporte específicos (*chantar, espetar, largar*) máis restrinxidos.

Finalmente, ao falar dos límites das colocacións aparece o termo *solidariedade léxica* (*can ladra, gato miaña*), que Martínez Vicente (2023) non considera fraseolóxico por non ter idiomaticidade, pero que pode ter certo interese para os estudos fraseolóxicos.

Noutros traballos galegos, como Álvarez de la Granja (2003b), tamén se fala dos *termos compostos sintagmáticos* (*piñeiro manso, lúa vella*) e dos *predicados complexos* (*dar aviso, facer alusión*). Ambos sitúanse próximos a algunhas colocacións ou locucións, aínda que cómpre subliñar que os predicados complexos e as colocacións con verbo soporte poden ser termos que fagan referencia ao mesmo tipo de combinación.

Dentro das múltiples opcións que se presentan nesta epígrafe para un mesmo concepto, é necesario destacar que, para denominar as unidades, *colocación* é o termo favorito dentro dos estudos galegos. Non obstante, *semifrasema* tamén é un termo igualmente válido e que se pode usar coma sinónimo deste nun mesmo traballo. Con todo, convén subliñar que todos os subtipos se rexistran con *colocación*, pero non con *semifrasema*.

De feito, non se atopa, por exemplo, **semifrasema complexo*, coa excepción do infrecuente *semifrasema verbonominal*. En suma, *colocación* debe ser a opción preferente.

O verbo desemantizado que fai parte das colocacións verbonominais recibe varios nomes. O máis habitual parece ser *verbo soporte*, opción que aquí se prefire por iso. Non obstante, as outras opcións (*de apoio*, *lixeiro* etc.) son igualmente válidas. Finalmente, está o par que forma *colocación con verbo soporte* e *colocación verbonominal*, ambas opcións son igual de acaídas.

3.2. Unidades fraseolóxicas

Nesta epígrafe entran os frasemas. Como xa se adiantou, aquí están as opcións de *unidade fraseolóxica* e *locución*. En Álvarez de la Granja (2003b: 9) defínese esta unidade fronte aos enunciados fraseolóxicos como «aqueles fraseoloxismos que funcionan como elementos oracionais, isto é, que non constitúen de seu actos de fala, senón que se insiren dentro de actos de fala». Para as locucións fronte ás colocacións, como se explica na epígrafe anterior, o grao de idiomaticidade/irregularidade é un factor que pode funcionar como criterio operativo para diferenciar estes dous tipos de fraseoloxismos.

No traballo de Álvarez de la Granja (2003b), no que se usa o termo *locución*, establécense os seguintes tipos de acordo con criterios semántico-funcionais: locucións substantivas (*pelo de ovo*, *catro gatos*), locucións adxectivas (*feito en boa lúa*, *de segunda man*), locucións adverbiais (*a carreira aberta*), locucións verbais (*darlle sebo ós pés*), locucións preposicionais (*a por de*), locucións conxuntivas (*con tal que*), locucións pronominais (*a fartar*), locucións clausais (*quedar sen sangue*), locucións adxectivo-adverbiais (*a porta pechada*), locucións elativas (*a embute*, *de vez*), e locucións con casas baleiras (*[verbo, p. e. chover] os sete chorares*).

Ademais, próximas a estas aparecen as expresións ponderativas fixas (*ve-las estrelas*, *buscarlle a corte ó boi vello*) e as locucións verbais de valencia cero (*a carreira aberta*).

Nos estudos fraseolóxicos da lingua galega semella que o termo de tradición hispánica, *locución*, é o que ten maior uso. Independentemente da concepción que se teña da fraseoloxía (ampla ou estreita) ou do marco teórico seleccionado, este tipo sempre é obxecto de estudo da fraseoloxía, aínda que a súa caracterización poida diferir dunha corrente ou autor a outro. Cómpre engadir aquí que algúns dos subtipos que se mencionaron suscitan problemas teóricos, debido ás súas características limítrofes cos outros fraseoloxismos (tanto colocacións como enunciados fraseolóxicos) ou incluso con estruturas que poderían ser consideradas non fraseolóxicas.

Ademais, nos traballos fraseolóxicos galegos tamén se atopan os conceptos de *comparación estereotipada* (*[lavarse] coma os gatos*), *locución estereotipada* (*namorado coma un portugués*), *locución comparativa* (*rubios coma tomates*), podendo ser estes tres considerados como sinónimos entre si, *zoomorfismo (fraseolóxico)* (*ser un can vello*,

morrer coma moscas), *somatismo* (*non da-lo brazo a torcer*) e, finalmente, catro termos adicionais que se teñen utilizado nalgún caso como sinónimo de frasema ou incluso de fraseoloxismo: *modismo*, *idiotismo*, *expresión figurada* e *expresión idiomática*.

De todos os termos rexistrados para designar o conxuntos de unidades deste tipo, *locución* parece ser o nome máis frecuente ademais de ser unívoco, polo que é recomendable o seu uso. Non hai motivos para condenar a utilización de *frasema*, menos popular, pero igualmente válido. Se se opta por *unidade fraseolóxica*, cómpre ter en conta que este termo é proclive a confusión con *fraseoloxismo*, polo que se se usa nun traballo é conveniente aclarar o que se entende con este termo.

3.3. Unidades paremiolóxicas e fórmulas rutineiras

De acordo coa clasificación de Corpas Pastor (1996), aquí entrarían os chamados enunciados fraseolóxicos, que se definen como os fraseoloxismos que constitúen enunciados completos, actos de fala por si mesmos, característica que se lle nega ás colocacións e locucións, xa que son consideradas fraseoloxismos que funcionan como elementos oracionais. Esta autora, que recolle as ideas de Zuluaga (1980), divide os enunciados en dous grupos: un para as fórmulas rutineiras e outro para as paremias.

No caso das paremias, Corpas Pastor (1996, 132–133) di que se diferencian das fórmulas rutineiras en que as primeiras teñen significado referencial, mentres que coas segundas é de tipo social, expresivo ou discursivo. Ademais, as paremias gozan autonomía textual, mentres que as fórmulas rutineiras veñen determinadas por situacións concretas. No traballo de Álvarez de la Granja (2003b: 16–17), as primeiras defínense baixo o nome de refráns, así: «enunciado fraseolóxico que encerra un valor de verdade xeral, isto é, unha verdade (unha idea completa concibida e presentada como verdade) válida en calquera tempo». As fórmulas, en cambio, son «enunciados fraseolóxicos con significado pragmático e situacional, pero carentes dun significado descritivo con valor de verdade xeral e, en boa parte dos casos, carentes de calquera significado descritivo».

Álvarez de la Granja (2003b: 16) afirma que no caso das paremias «resulta difícil atopar criterios de clasificación sistemáticos e de doada aplicación». Así, pódese observar como en diversos traballos aparecen conceptos como *proverbio*, *dito*, *refrán* etc. que poden ser usados como termos idénticos ou ser caracterizados de diferente forma. Neste sentido é relevante o traballo de Conde Tarrío (1999) que trata a problemática arredor da terminoloxía paremiolóxica e tenta diferenciar e clasificar todos os seus tipos. Este autor establece que *refrán* úsase como archilexema de todas as paremias, como se utiliza en Álvarez de la Granja (2003b), Conde Tarrío (1999) tamén sinala que *proverbio* e *refrán* confúndense e trátanse como sinónimos (o autor diferénciao principalmente en que o refrán pode ser xocoso e é popular) e, ademais, nas conclusións dese artigo non semella que haxa apenas diferenza entre *refrán* e *dito*.

Na obra de Baránov e Dobrovol'skij (2009) aparece *proverbio* como hipéronimo de todas as paremias, pero, no ámbito hispánico, Sevilla Muñoz (1993; 2013) só usa *paremia* como archilexema e o refrán e o proverbio son dous tipos diferenciados. Pamies Bertrán (2019: 26–28) destaca que *proverbio* é un hipónimo de *paremia*, aínda que detecta certa confusión nalgunhas das súas definicións e tratamento ao ser este usado como sinónimo de *paremia*, ambigüidade que non só existe en galego en castelán, senón que tamén se dá noutras linguas. Logo, sinala que algúns paremiólogos do castelán consideran que o refrán e o proverbio non son o mesmo concepto (como Sevilla Muñoz 1993; 2013), pero afirma que é máis recomendable usalos como sinónimos, xa que certos criterios que se collen para diferenciar estes e outros tipos responden a características como máis popular ou máis culto e non é prudente confiar nestes criterios con unidades cun uso tan variable ao longo do tempo.

Conde Tarrío (1999) para diferenciar as unidades en galego usa o criterio de popular ou culto e outros que tamén semellan problemáticos como xocosidade, brevidade, veracidade etc. Nesta obra, hai dous grupos principais: as máis populares, que son o refrán, o dialoxismo e o dito, e o resto que son as máis cultas (proverbio, aforismo, divisa, máxima, precepto, entre outras que se nomean logo). Ademais, as unidades de cada grupo son caracterizadas por outros factores como os criterios antes expostos que non parecen moi precisos, eficaces ou doados de aplicar como se extrae do exposto anteriormente de Álvarez de la Granja (2003b: 16) ou de Pamies Bertrán (2019: 26–28).

O que semella máis claro é que, xunto ao termo *paremia*, utilízanse igualmente como hipéronimos os termos *refrán*, *proverbio* e *dito*. Parece que *refrán* é o máis usado e non se observa ningún problema na súa utilización como sinónimo de *paremia*, tampouco de *proverbio* e *dito*, agás as posibles ambigüidades que poden aparecer se se usa algún destes termos tamén como un hipónimo, un tipo. *Paremia* talvez sexa a mellor opción de todas xa que non é proclive a confusión de ningunha clase. Evidentemente, o seu uso como único archilexema posible debe ser obrigado no caso de diferenciar *paremia* de *dito*, *refrán* ou *proverbio*.

A continuación, inclúense as unidades paremiolóxicas recollidas dentro dos estudos de fraseoloxía en galego xunto cun exemplo. De xeito semellante a outros conxuntos, os termos son comúns cos da escola hispánica, tanto se se fala de termos propios do ámbito iberorrománico (refrán) como de fóra deste (*wellerismo*). Así, recompilouse: *paremia* (*na casa en que non hai gatos, campan os ratos*), *refrán* (*a boi vello, chocallo novo*), *dito* (*amigo de moitos e amigo de ningún, todo é un*), *proverbio* (*fai ben e non mires a quen*), *aforismo* (*o amor e a gadaña queren forza e queren maña*), *máxima* (*o amor non se gaña senón con amor*), *adaxio* (*a letra co sangue entra*), *sentenza* (*fai ben e non mires a quen*), *lema* (*mente sa en corpo san*), *divisa* (*denantes mortos que escravos*), *slogan* (*cando chove e fai sol, pasa o rally por Ferrol*), *palabra alada* (*a sorte está botada*), *cita* (*tantos homes, tantas opinións*), *apoteigma* (*de alcalde a verdugo: ¡mirade como subo!*), *precepto* (*a caridade ben entendida comeza por un mesmo*) *axioma* (*a boa fame non hai pan duro*), *frase proverbial* (*quen lle pon o cascabel ao gato?*), *wellerismo* (*as berzas*

dicen: —Calcaime ben a terra), dialoxismo (*castaña rapada que estás no camiño, deixa o teu amo e vente comigo*), refrán dialogado (*por un can que matei, «matacáns» me chamaron e en «matacáns» quedei*), refrán meteorolóxico ou refrán temporal (*setembro, ou leva as pontes ou seca as fontes*), refráns haxiocronolóxicos (*por san Xulián, medra o día un pasiño de can*) ou clixé ou cliché (*o burro diante para que non se espante*), ao que se engade o concepto *paremiotipo* que xa foi tratado na epígrafe 2.6, pero que non se refire a unha unidade *paremiolóxica*.

A carón das *paremias* están as *formulas* rutineiras. Resulta interesante aquí o exposto por Álvarez de la Granja (1999), quen afirma que non necesariamente todas as *formulas* son *enunciados*, senón que poden estar no nivel da locución e, polo tanto, poderíanse distinguir baixo os termos *enunciado fórmula* e *locución fórmula*, este último semellante ao termo *fórmula conversacional*.

En Corpas Pastor (1998) atópase a clasificación das *formulas* rutineiras en galego, que tamén aparecen noutros traballos como no de Martín Seixo (2003). Así, distingue, por un lado, *formulas* discursivas que se dividen pola súa vez en *formulas* de apertura (*que tal?*), *formulas* de peche (*ata logo*) e *formulas* de transición (*meu dito, meu feito*); e, por outro lado, as *formulas* psico-sociais, que se clasifican en *formulas* expresivas (*madia leva!*), *formulas* comisivas (*xa nos veremos ti e eu*), *formulas* directivas (*déixame de muiñeiras!*), *formulas* asertivas (*así eu medre e luza*) e *formas* rituais (*vaia con Deus*).

Ademais destas últimas, diferencia un nivel máis de clasificación que se establece en función de criterios pragmáticos dando os seguintes subtipos: dentro das expresivas, as *formulas* de desculpa (*con perdón*), de consentimento (*de mil amores*), de recusación (*nin rabo de peixe*), de agradecemento (*Deus cho pague*), de réplica (*de nada*), de desexar sorte (*boa viaxe!*), de solidariedade (*que lle imos facer*) e de insolidariedade (*tanto me ten*); das *formulas* comisivas simplemente cómpre dicir que tamén se chaman de promesa ou de ameaza (*heite afeitar!*); dentro das *formulas* directivas van as de exhortación (*[ir] ó conto*), de información (*que tes?*) e de ánimo (*non é para tanto*); logo as de aseveración (*como cho digo*) e emocionais (*Deus me acuda!*) dentro das *formulas* asertivas e, por último, no grupo das *formulas* rituais, figuran as de saúdo (*felices os ollos!*) e de despedida (*non morra*).

Ademais, cómpre engadir que se recolleron uns termos que son usados como sinónimos de *fórmula* rutineira: *fórmula de rutina* e *fórmula de fala*, sendo todos igualmente válidos.

Tamén se rexistraron outros conceptos próximos ós anteriores como son *pragmatema*, *frasema pragmático* e *enunciado pragmático*. O primeiro, *pragmatema*, termo apenas usado en galego e acuñado por Mel’cuk (1995), aparece definido en galego (González Rey 2018: 289) así: «enunciado autónomo pluriverbal, semanticamente composicional, que é restrinxido no seu significado pola situación de comunicación na que se produce».

Logo, *frasema pragmático*, é unha categoría que contén os pragmatemas ou fórmulas de rutina e as fórmulas conversacionais (vid. Parra Simón, 2021). Disto se entende que aquí o pragmatema é un enunciado fórmula ou enunciado pragmático que se opón á fórmula locución.

Finalmente, atopouse *fórmula comparativa* (*coma a troita na auga/o peixe na auga/cabra no monte*) semellante á *comparación estereotipada* (vid. Ferro Ruibal, 2006) ou *comparación proverbial* (*pasar máis fame que un can/un mestre de escola*) e *fórmula interxectiva* tamén chamada *locución interxectiva* (*manda truco!*).

4. Conclusións

Neste traballo tentáronse rexistrar os termos usados na fraseoloxía en galego a partir da lectura e revisión das principais publicacións que versan sobre fraseoloxía en lingua galega. En base ás análises realizadas e ós datos recollidos, cómpre concluír que, por unha banda, existen termos que realmente poden considerarse de uso frecuente ou propios dos estudos fraseolóxicos galegos, debido ao seu emprego regular e moi estendido e, pola outra banda, documentáronse termos menos utilizados, máis “alleos”, que de modo xeral aparecen por estaren vertidos ao galego grazas ás traducións realizadas en publicacións como *Cadernos de Fraseoloxía Galega*.

A circunstancia de ter varios termos para un mesmo concepto, xunto a posibilidade de que un mesmo vocábulo faga referencia a ideas diferentes ou que este sexa caracterizado de xeito distinto, pode que fomente a confusión na nomenclatura fraseolóxica. Con todo, o feito de se rexistraren termos de diversa orixe achega unha riqueza terminolóxica ós estudos galegos que non necesariamente ten que levar ás devanditas confusións, senón que algúns termos veñen cubrir lagoas conceptuais na lingüística galega. Así, chegan propostas terminolóxicas para conceptos relacionados coa fraseoloxía que aínda non se trataron en galego ou que tiveron un desenvolvemento escaso.

Esta diversidade de termos afecta en gran parte ás unidades. *Fraseoloxismo* amósase como a mellor opción para nomear a todas as unidades obxecto de estudo da fraseoloxía. Dentro dos principais tipos de unidades, os termos máis usuais ou clarificadores son *colocación*, *locución*, *paremia* e *fórmula rutineira*. Sen obviar que as alternativas *semifrasema* para *colocación*, *frasema* para *locución* ou os sinónimos de *formula rutineira* (*fórmula de rutina*, *fórmula de fala*) son opcións igualmente válidas.

Outros termos como, por exemplo, *unidade fraseolóxica* / *fraseolexema*, *refrán* / *proverbio* / *dito* ou *pragmatema* para *locución*, *paremia* e *fórmula rutineira* respectivamente, poderían ser opcións a ter en conta. Non obstante, é necesario destacar que estes termos ou ben son pouco usados en galego ou ben son proclives á confusión se se usan como hiperónimo das unidades do seu grupo. Por este motivo, desaconséllase o seu uso ou, no caso de empregar algún destes termos, cómpre aclarar que se entende con cada un deles para evitar ambigüidades.

Por último, engádese un glosario nun anexo ao final que reúne todos os termos rexistrados, un total de 166, repartidos en 38 no grupo das disciplinas e 128 no das unidades. Este inventario é unha recompilación o suficientemente exhaustiva para o obxectivo deste traballo, non obstante non é un glosario pechado, xa que a medida que se avance na fraseoloxía galega, ou se traduzan traballos doutras linguas, a listaxe ha de incrementarse para, deste xeito, obter un repertorio terminolóxico completo desta disciplina.

Apéndice. Glosario de termos fraseolóxicos en galego

Neste apéndice atópanse os 166 termos recollidos, 38 para as disciplinas fraseolóxicas e 128 na categoría das unidades. Os termos incluídos neste glosario clasifícanse en dúas categorías principais: unha para as disciplinas e outra para unidades e outros. Á súa vez, aparecen organizados en celas de acordo coa división en epígrafes deste traballo, coa excepción das paremias e as fórmulas rutineiras que teñen cadansúa cela. Os subgrupos dalgún termo (subtipos de unidades ou subdisciplinas, por exemplo) aparecen sangrados pola esquerda. As diferentes categorías dentro dun conxunto aparecen separadas cun salto de parágrafo, como por exemplo no grupo das colocacións onde se separan os subtipos destas dos termos que fan referencia ós elementos dos que se compón unha colocación. Finalmente, cómpre subliñar que a última cela desta táboa inclúe outros termos que se consideraron de difícil encaixe en unicamente un dos outros conxuntos.

Disciplinas
Fraseoloxía <ul style="list-style-type: none"> • Fraseoloxía en sentido amplo • Fraseoloxía en sentido estreito • Fraseoloxía xeral • Fraseoloxía terminolóxica • Fraseoloxía sincrónica • Fraseoloxía teórica • Fraseoloxía aplicada • Fraseoloxía diacrónica • Fraseoloxía específica • Fraseoloxía contrastiva • Fraseoloxía comparada • Metafraseoloxía
Fraseografía Lexicografía fraseolóxica <ul style="list-style-type: none"> • Metafraseografía • Fraseografía teórica • Fraseografía práctica
Fraseodidáctica Didáctica da fraseoloxía Fraseoculturoloxía Fraseocultura
Fraseoestilística
Fraseotradución Fraseotradutoloxía Tradución fraseolóxica Tradución da fraseoloxía
Paremioloxía <ul style="list-style-type: none"> • Paremioloxía contrastiva • Paremioloxía comparada • Xeoparemioloxía
Paremiografía
Paremioididáctica Didáctica das paremias
*Paremiotradución *Paremiotradutoloxía Tradución paremiolóxica Tradución de paremias

* Termos posibles,
pero non rexistrados.

Unidades e outros		
Fraseoloxismo Frase feita Expresión fixa Xiro idiomático Fraseolexema	Enunciado fraseolóxico Unidade paremiolóxica Paremia Refrán Dito Proverbio <ul style="list-style-type: none"> • Aforismo • Máxima • Adaxio • Sentenza • Lema • Divisa • Slogan • Palabra alada • Precepto • Cita • Apotegma • Frase proverbial • Wellerismo • Dialoxismo • Refrán dialogado • Refrán meteorolóxico • Refrán temporal • Refrán haxiocronolóxico • Clixé • Cliché 	<ul style="list-style-type: none"> • De promesa • De ameaza • Fórmula directiva <ul style="list-style-type: none"> • De exhortación • De información • De ánimo • Fórmula asertiva <ul style="list-style-type: none"> • De aseveración • Emocionais • Forma ritual <ul style="list-style-type: none"> • De saúdo • De despedida • Fórmula comparativa <ul style="list-style-type: none"> • Comparación proverbial • Fórmula interxectiva • Locución interxectiva
Semifrasema Colocación <ul style="list-style-type: none"> • Colocación con verbo soporte • Colocación verbonominal • Colocación verbal • Colocación nominal • Colocación adxectiva • Colocación adverbial • Colocación complexa • Colocación metafórica • Colocación complexa metafórica • Colocación simple Base Colocado Colocativo Verbo soporte Verbo soporte xeral Verbo soporte específico Verbo de apoio Verbo funcional Verbo lixeiro	Fórmula (rutineira) Enunciado fórmula Locución fórmula Fórmula conversacional Frasema pragmático Pragmatema Fórmula de fala Fórmula de rutina Enunciado pragmático <ul style="list-style-type: none"> • Fórmula discursiva <ul style="list-style-type: none"> • Fórmula de apertura • Fórmula de peche • Fórmula de transición • Fórmula psico-social <ul style="list-style-type: none"> • Fórmula expresiva <ul style="list-style-type: none"> • De desculpa • De consentimento • De recusación • De agradecemento • De réplica • De desexar sorte • De solidariedade • De insolidariedade • Fórmula comisiva 	Fraseoesquema Fraseoloxismo sintáctico Fraseoloxismo gramatical Combinación fraseolóxica Fusión fraseolóxica Adherencia fraseolóxica Solidariedade léxica Termo composto sintagmático Predicados complexos Expresión ponderativa fixa Locución estereotipada Comparación estereotipada Locución comparativa Zoomorfismo (fraseolóxico)
Frasema Unidade fraseolóxica Locución <ul style="list-style-type: none"> • Locución substantiva • Locución adxectiva • Locución adverbial • Locución verbal • Locución preposicional • Locución conxuntiva • Locución pronominal • Locución clausal • Locución adxectivo-adverbial • Locución elativa • Locución con casas baleiras • Locución verbais de valencia cero 		Paremiotipo Somatismo Mínimo paremiolóxico Modismo Idiotismo Expresión figurada Expresión idiomática

5. Referencias bibliográficas

- Álvarez de la Granja, M. (1997). As expresións fixas nos dicionarios galegos. *Cadernos de lingua*, 15, 71–95.
- Álvarez de la Granja, M. (1999). Locucións e enunciados fraseolóxicos un límite difuso. *Paremia*, 8, 19–24.
- Álvarez de la Granja, M. (2003a). *As locucións verbais galegas (Verba. Anuario Galego de Filoloxía, Anexo 52)*. Universidade de Santiago de Compostela.
- Álvarez de la Granja, M. (2003b). Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 4, 9–34.
- Álvarez de la Granja, M. (2004). As unidades fraseolóxicas na lexicografía galega. En R. Álvarez, F. Fernández Rei e A. Santamarina (Eds.), *A lingua galega: historia e actualidade* (Vol. 4, pp. 477–484). Consello da Cultura Galega / Instituto da Lingua Galega.
- Álvarez Lugrís, Alberto (1997). Repertorio de refráns inglés-galego. *Cadernos de Lingua*, 15, 97–117.
- Álvarez Pérez, X. A. (2014). ‘Carapucho no Farelo, auga no pelo’: a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 16, 19–40.
- Álvarez Pérez, X. A. (2015). Distribución geográfica de los refranes: notas para el análisis geoparemiológico. *Anuari De Filologia. Estudis de Lingüística*, 5, 25–52.
- Baránov, A. e D. Dobrovolskij (2009). *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia.
- Barčot, B. (2015). O stilističkoj obojenosti hrvatskih frazema s historizmom ili arhaizmom kao sastavnicom. En A. Ryznar, *Svijet stila, stanja stilistike*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. stilistika.org
- Casares Sánchez, J. (1950). *Introducción a la lexicografía moderna*. CSIC.
- Chen L. (2022a). Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 24, 23–38.
- Chen L. (2022a). Phraséoculturologie: une sous-discipline moderne indispensable de la phraséologie. En F. Neveu, S. Prévost, A. Steuckardt, G. Bergounioux e B. Hamma (Eds.) (2022). *Actes de Congrès Mondial de Linguistique Française - CMLF 2022, SHS Web of Conferences*. (Vol. 138, pp. 1–18)
- Conde Tarrío, G. (1999). O problema da terminoloxía paremiolóxica en Galicia. *Madrygal*, 2, 53–66.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Corpas Pastor, G. (1998). Expresións fraseolóxicas e colocacións: clasificación. En X. Ferro Ruibal (Coord.). *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*, (pp. 31–61). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia.
- Corpas Pastor, G. (2000). Fraseología y traducción. En V. Salvador i Liern e A. Piquer Vidal (Coords.). *El discurs prefabricat: Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. (pp. 107–138). Universitat Jaume I.
- Ferro Ruibal, X. (2006). Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas. *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 8, 179–265.

- Ferro Ruibal, X. e A. Vidal Castiñeira (2003). Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 4, 35–58.
- García Page Sánchez, M. (2008). *Introducción a la fraseología española: Estudio de las locuciones*. Anthropos.
- Gómez Clemente, X. M. (1998). Os estudos fraseolóxicos na Universidade de Vigo: realidades e proxectos. En X. Ferro Ruibal (Coord.) (1998). *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*. (pp. 277–282). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia.
- González Rey, M. I. (2004). A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 6, 113–130.
- González Rey, M. I. (2012). De la didáctica de la fraseología a la fraseodidáctica. *Premia*, 21, 67–84.
- González Rey, M. I. (2018). [Recensión de *Pragmatèmes*, por X. Blanco Escoda e S. Mejri]. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 20, 283–309.
- Kótova, M. (1998). As achegas rusas ós estudos fraseolóxicos. En X. Ferro Ruibal (Coord.). *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*. (pp. 247–256). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia.
- Kótova, M. (2005). Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 7, 135–148.
- Losada Aldrey, M. C., Cid Fernández, A. e X. Fernández Carballido (2016). *Para dar trela. Manual práctico de fraseoloxía galega*. Xunta de Galicia.
- Martínez Vicente, A. (2023). *Colocaci3ns co verbo soporte dar en galego e espa3ol mailos seus equivalentes en lingua croata*. [Tese de doutoramento. Universidade de Zadar].
- Martíns Seixo, R. A. (2003). O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 4, 19–37.
- Mel’čuk, I. (1995). Phrasemes in language and phraseology in linguistics. En M. Everaert, E. Van Der Linden, A. Schenk e R. Schreuder (Eds.). *Idioms: structural and psychological perspectives*. (pp. 167–232). Lawrence Erlbaum Associates.
- Morvay, K. (2004). Por unha metafraseografía peninsular. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 6, 169–189.
- Orenha-Ottaiano, A. (2019). Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 21, 35–64.
- Palacios Martínez, I. (Dir.) (2019). *DICELEN. Diccionario de enseñanza y aprendizaje de lenguas*. Universidade de Santiago de Compostela.
- Pamies Bertrán, A. (2019). La fraseología a través de su terminología. En J. J. Martín Ríos (Ed.) (1999). *Estudios lingüísticos y culturales sobre China*. (pp. 105–134). Comares.
- Parra Simón, M. C. (2021). [Recensión de *VERBUM [Tome XL]. Phraséologie et pragmatique, n.º 1*, por M. Kauffer e Y. Keromnes (Coords.)]. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 23, 259–267.
- Penadés Martínez, I. (1999). La enseñanza de las unidades fraseológicas. Arco.

- Ruiz Gurillo, L. (1997). *Aspectos de fraseología teórica española (Anejo XXIV de Cuadernos de Filología)*. Universitat de València.
- S. Parina, I. (2021). [Recensión de *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century / Phraseologie Lehren und Lernen im 21. Jahrhundert Challenges for Phraseodidactics and Phraseotranslation Herausforderungen für Phraseodidaktik und Phraseoübersetzung*, por F. M. Mena Martínez e C. Strohschen (Eds.)]. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 23, 273–277.
- Sevilla Muñoz, J. (2004). O concepto correspondencia na tradución paremiolóxica. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 6, 221–229.
- Sevilla Muñoz, J. (1993). Las paremias españolas: clasificación, definición y correspondencia francesa. *Paremia*, 2, 15–20.
- Sevilla Muñoz, J. (2013). Las paremias y su clasificación. *Paremia*, 22, 105–114.
- Soto Arias, M. do R. (1998). A fraseoloxía no ámbito non universitario. En X. Ferro Ruibal (Coord.), *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía* (pp. 283–288). Santiago de Compostela: CRPIH/ Xunta de Galicia.
- Strohschen, C. (2014). [Recensión de *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas*, por M. I. González Rey, María Isabel (Ed.)]. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 16, 457–509.
- Taboada Chivite, X. (2000). *Refraneiro galego (Cadernos de Fraseoloxía Galega 2)*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia.
- Tenório Zucchi, A. M. (2019). Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 21, 105–134.
- Vinogradov, V. V. (1947). Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. En V. V. Vinogradov (1977) *Лексикология и лексикография: избранные труды*. (pp. 140–161). Moscova: Наука.
- Vidal Castiñeira, A. (2003). Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego: unha proposta didáctica. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 4, 79–116.
- Yakubovich, Y. (2018). Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 20, 197–220.
- Zuluaga, A. (1980). *Introducción al estudio de las expresiones*. Peter D. Lang.

A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios¹

The Metalanguage of Basque Phraseology in Collections and Dictionaries

Zuriñe Sanz-Villar

Euskal Herriko Unibertsitatea (España)

ORCID: 0000-0002-2281-2574

zuriñe.sanz@ehu.eus

Resumo: Desde o século XVI e ata a actualidade, publicáronse numerosas coleccións e dicionarios fraseolóxicos que recollen diferentes tipos de unidades fraseolóxicas vascas. Neste artigo, descríbese unha selección das principais coleccións e dicionarios con unidades fraseolóxicas dos séculos XX e XXI co obxectivo de dar a coñecer a metalinguaxe (tanto a nivel denominativo como conceptual) da fraseoloxía vasca nas obras fraseográficas analizadas. Conclúese que nas oito obras analizadas do século XX a variación terminolóxica é considerable e que en ocasións se utilizou un mesmo termo para se referir a fenómenos lingüísticos diferentes. Ademais, en moitas obras mestúranse diferentes tipos de unidades fraseolóxicas aínda tratándose de obras exclusivamente paremiográficas ou de locucións. Nos dicionarios actuais non se observa a mesma tendencia canto á variación terminolóxica, pero debido, en parte, ás características dunha lingua aglutinante coma o euskera, o grao de harmonización é menor a nivel conceptual.

Palabras clave: lexicografía, fraseoloxía, metalinguaxe, euskera.

Abstract: *From the 16th century to the present day, numerous phraseological collections and dictionaries have been published containing different types of Basque phraseological units. This paper describes a selection of the main collections and dictionaries of the 20th and 21st centuries that contain phraseological units, in order to describe the metalanguage, both at a denominative and conceptual level, of Basque phraseology in the phraseological works analysed. It can be concluded that there is considerable terminological variation in the eight works of the 20th century, with the same term sometimes being used to refer to different linguistic phenomena.*

---

¹ Data de recepción: 07.11.2023. Data de aceptación: 02.05.2024.

Tradución feita por Joaquín García Domínguez.

Furthermore, different types of phraseological units are mixed in many works, even in those that are exclusively paremiographical or idiom dictionaries/collections. Contemporary dictionaries do not exhibit the same degree of terminological variation. However, the degree of harmonisation is lower at a conceptual level, in part due to the characteristics of an agglutinative language such as Basque.

Keywords: *lexicography, phraseology, metalanguage, Basque.*

1. Introducción

A primeira colección fraseolóxica de refráns vascos data do século XVI e desde entón e ata os nosos días publicáronse numerosas coleccións e dicionarios fraseolóxicos que recollen diferentes tipos de unidades fraseolóxicas. O obxectivo deste artigo é analizar a terminoloxía utilizada nas principais coleccións e dicionarios dos séculos XX e XXI que conteñen fraseoloxismos vascos co fin de contribuír á homoxeneización da metalinguaxe utilizada nas obras lexicográficas actuais. Para iso, resulta necesario analizar as denominacións que se utilizan en euskera para referirse á fraseoloxía como disciplina e ao obxecto de estudo desta disciplina, así como describir as características que se utilizan para definir os fraseoloxismos.

En primeiro lugar, preséntanse as principais investigacións realizadas en fraseoloxía vasca para observar como se caracteriza e delimita a fraseoloxía no devandito idioma e que termos se utilizan. En segundo lugar, co obxectivo de analizar a terminoloxía que o principal persoal fraseógrafo vasco utilizou nos séculos XX e XXI para referirse ás unidades pluriverbais nas súas obras, descríbense as obras fraseográficas vascas máis relevantes. En cada unha das seccións, cumpriu facer unha selección das obras para analizar debido aos límites dun artigo de tales características. No caso das obras do século XX, tívose en conta a accesibilidade das obras, as referencias de diversas autorías mais o grao de exhaustividade na teorización das unidades fraseolóxicas (UF). No caso das obras lexicográficas actuais, incluíuse o único dicionario fraseolóxico do euskera existente hoxe en día, o *Labayru Hiztegi Fraseologikoa*, así como tres dicionarios xerais de diferentes características: o multilingüe da Elhuyar Fundazioa, *Elhuyar Hiztegia*; o monolingüe da Euskaltzaindia (Real Academia da Lingua Vasca), *Euskaltzaindiaren Hiztegia*, e o tamén monolingüe *Egungo Euskararen Hiztegia* [Dicionario da Lingua Vasca Actual].

Na terceira sección, recóllense as catro obras paremiográficas principais do euskera do século XX (Azkue 1945, Intza 1974, Zavala 1985, Garate 1998), mentres que, na sección seguinte, descríbense as catro coleccións fundamentais e dicionarios de locucións vascas do século pasado (Zamarripa 1913, Azkue 1945, Izagirre 1981, Mokoroa 1990). En ambos os apartados, descríbense as obras correspondentes, facendo fincapé en catro aspectos da fraseoloxía: denominación, características, delimitación das diferentes UF e organización e microestrutura das entradas. Na quinta sección, descríbese o tratamento que recibe a fraseoloxía nas catro obras lexicográficas actuais previamente mencionadas. Por último, ofrécese, a modo de conclusión, unha panorámica xeral da metalinguaxe utilizada nas obras descritas nas anteriores seccións e reflexiónase sobre o grao de harmonización ao que se conseguiu chegar nos dicionarios actuais.

2. Denominacións e clasificacións da fraseoloxía e das unidades fraseolóxicas

Segundo indican Burger *et al.* (2007: 1) no manual de investigación en fraseoloxía, desde que a investigación fraseolóxica empezou a constituírse fóra da antiga Unión Soviética houbo queixas sobre a falta de uniformidade terminolóxica no ámbito da fraseoloxía. Os editores do volume (Burger *et al.*, 2007) propuxeron o termo *fraseoloxía* como termo que abrangue tanto a fraseoloxía como a paremioloxía. Tal e como sinala Mellado (2004: 15), «[e]l término “Fraseología” ha sido adoptado en la mayoría de las lenguas europeas, con excepción del ámbito anglosajón, donde más usual es “idiomatic” (cfr. idiom)». Así mesmo, para denominar o obxecto de estudo da fraseoloxía, utilizáronse numerosos termos ao longo da historia. Isto pódese observar na extensa lista de termos alemáns recollidos en Sanz-Villar (2015: 414–416). Os autores do mencionado manual (Burger *et al.* 2007: 3) propuxeron utilizar a palabra *Phrasem* en sentido estricto, é dicir, para facer referencia ás locucións e ás colocacións. Con todo, dentro dunha concepción máis ampla da fraseoloxía, propoñen varios termos (*formelhafte Sprache, formulaic language, feste Wortverbindungen, formelhafte Texte*).

A investigación fraseolóxica española tivo grande influencia sobre a investigación contemporánea da fraseoloxía vasca. A Euskaltzaindia organizou, en 1996, unhas xornadas dedicadas á paremioloxía e, en 2000, outras dedicadas á fraseoloxía vasca. Julia Sevilla, Gloria Corpas ou Alberto Zuluaga foron algunhas das persoas relatoras convidadas. Na publicación derivada das xornadas sobre fraseoloxía vasca, Kaltzakorta (2001) subliña a variedade terminolóxica que existía para referirse ás combinacións de palabras fixas, tanto en español (modismos, idiotismos, frases hechas, locuciones etc.) como en euskera (*esaera, esapide, erramolde, esakune, erranairu* etc.). Ante esta variedade, o autor decide utilizar os termos *unidade fraseolóxica* e *fraseoloxismo* para se referir ás combinacións fixas de dúas ou de máis palabras, por ser os termos máis utilizados dentro da disciplina da fraseoloxía. Desbota termos como *dito, modismo* ou *xiro*, por non seren tan precisos (2001: 74). Tamén describe a clasificación das tres esferas (colocacións, locucións e enunciados fraseolóxicos) proposta por Corpas Pastor (1996) e incide na necesidade de diferenciar as locucións (*erramolde*, segundo a terminoloxía do autor) dos refráns (*atsotitzak*).

Altzibar (2004) tamén utiliza o termo *fraseoloxía* no seu artigo sobre as colocacións do euskera e engade que as palabras máis utilizadas en español para referirse ás combinacións fixas son *unidade/banako fraseologiko* (unidade fraseolóxica), *fraseoloxismo* ou *multzo egonkor* (conxuntos estables). Distingue as seguintes UF: *kolokazioak* (colocacións), *lokuzioak* e *modismoak* (locucións ou modismos), *hizketa formulak* (fórmulas rutineiras) e *paremiak* (paremias). Séguense, pois, a clasificación e a terminoloxía propostas por Corpas Pastor (1996). Así mesmo, baseándose na proposta de clasificación de colocacións de Corpas Pastor, Altzibar (2004) e Altzibar *et al.* (2011) propoñen unha clasificación provisional para as colocacións vascas, onde teñen en conta as peculiaridades

morfosintácticas do euskera. Dentro das colocacións con base adverbial, por exemplo, propoñen a categoría das colocacións formadas por onomatopeas en función adverbial e verbo (*tipi-tapa joan*, en castelán ‘ir a paso corto y ligero’).²

Desde o punto de vista do procesamento da linguaxe natural, cómpre destacar as teses doutorais de Urizar (2012), Gurrutxaga (2014) e Iñurrieta (2019). Tanto Urizar (2012: 55), Gurrutxaga (2014: 22) como Iñurrieta (2019: 16) utilizan o termo *unidade fraseolóxica* por ser o máis utilizado tanto a nivel nacional como internacional e os tres baséanse en Corpas Pastor (1996: 20) para caracterizalas. Os trazos que mencionan son os que se extraen da definición de Corpas Pastor (1996: 20), a saber: polilexicalidade, frecuencia, institucionalización, fixación e variación, idiomaticidade e gradación. Con relación á característica da polilexicalidade, Urizar inclúe no seu estudo locucións formadas tanto por unidades léxicas independentes como as formadas por un sufixo unido a un elemento que non forma parte da locución (*-tze aldera*, ‘a cambio de’ en castelán). Outra das características dunha lingua aglutinante coma o euskera é que hai unidades que noutras linguas constitúen UF formadas por máis de dúas palabras, mentres que en euskera están formadas por unha palabra (*aurrerantzean*, en castelán ‘en adelante’). Urizar (2012: 59) indica que na base de datos léxica identificáronse como palabras simples.

En Sanz-Villar (2015: 40) observamos que se mencionan as peculiaridades do euskera á hora de describir unha das principais características formais das UF: a polilexicalidade. Por unha banda, menciónase que hai palabras —como, por exemplo, *eskuz* (formada pola palabra *esku*, ‘mano’ e o sufixo *-z*)— que noutras linguas (como en español, ‘a mano’) forman unidades fraseolóxicas e que, a pesar de non cumprir co trazo de polilexicalidade, nalgúns dicionarios (como no dicionario bilingüe da Elhuyar que se mencionará máis adiante) se recollen como locucións. Esta característica non é exclusiva do euskera, senón que lles afecta a outras linguas aglutinantes, como, por exemplo, o coreano (Nam *et al.* 2016). Este autor, por exemplo, utilizou un enfoque baseado en morfemas para identificar *formulaic expressions* en coreano e, na súa investigación, no canto de utilizar o termo *lexical bundle* propuxo utilizar a denominación *morphemic bundle*.

Sarasola e Landa (2020) resaltan o avance da lexicografía vasca dos últimos dez/quince anos e destacan o labor de Euskaltzaindia, a Elhuyar Fundazioa e o Euskara Institutua da UPV/EHU. De cara ao futuro, propoñen a creación dun dicionario combinatorio para o euskera, xa que a descrición e a sistematización das casuísticas combinatorias sería unha grande achega á calidade da lingua (2020: 133). Os autores distinguen tres tipos de combinacións léxicas: locucións e modismos, colocacións e restricións léxicas.

---

² En Sanz-Villar (2020) extraéronse e analizáronse colocacións formadas por onomatopeas e verbos dun corpus de textos literarios traducidos do alemán ao euskera.

3. Coleccións e dicionarios paremiolóxicos

Nesta sección, descríbese unha selección de obras paremiográficas do euskera do século XX. Das principais coleccións de paremias do século XX (Garate 1998: 26), escolléronse as obras de Azkue (1945), de Intza (1974) e de Zavala (1985). En último lugar, incluíuse o dicionario do propio Garate (1998), polo volume da súa obra multilingüe e a exhaustiva descrición que fai das paremias.

3.1. Denominación das UF

Azkue dedicoulles dous capítulos aos fraseoloxismos no terceiro tomo da súa obra *Euskalerraren Yakintza. Literatura Popular del País Vasco*. O primeiro, aos proverbios (*atsotitzak*) e o segundo, aos modismos (*esakerak*). Neste apartado, profundaremos no precedente deles e, na seguinte sección, describiranse os modismos. Azkue (1945: 7) comezou o capítulo dedicado aos refráns aludindo á variedade terminolóxica. O autor indica que existían moitos termos para referirse a estas unidades: no dialecto biscaíño, utilizábase, por aquel entón, a palabra *esakune* e, anteriormente, *supita*. En guipuscoano e navarro, o termo máis utilizado era *esaera zaí*, aínda que tamén se utilizaban outros, como *eñanera zaí* ou *esanera*. Azkue, pola súa banda, optou polo termo proposto por Oihenart, o primeiro paremiólogo vasco (Garate 1998: 28): *atsotitz*.

Naparroa-ko euskal-esaera zarrak (1974) é unha colección de 2489 refráns de Navarra elaborada por Intza. Na breve introdución que antecede ás paremias, non achamos referencia ningunha á terminoloxía utilizada. Non ocorre o mesmo na obra de Zavala (1985), que contén, en total, 3133 refráns. Na introdución do libro encontramos unha breve reflexión sobre a terminoloxía utilizada. Segundo Zavala (1985: 8), a voz *esaera* ten dúas acepcións. A primeira correspóndese ao que en español se coñece como *modismo*, mais non inclúe as palabras desta tipoloxía na súa colección. Para se referir á segunda acepción, Zavala indica que en euskera existen moitos termos (*zaar-itx*, *zuhurhitz*, *atsotitz*, *errefrau* etc.) para denominar o que en español se coñece como *refrán*, sendo o máis común, polo menos en Guipúscoa, *esaera zaar*.

Garate estivo a recompilar refráns vascos nos casaríos das sete provincias durante case trinta anos. Iniciou ese labor no ano 1967 e o dicionario cuadrilingüe publicouse en 1998 por primeira vez, co título *27 173 Atsotitzak, refranes, proverbs, proverbialia*. Esta obra recolle 14 458 refráns vascos, 5208 españois, 4045 ingleses e 3462 latinos. Uns anos máis tarde, en 2003, publicouse unha segunda edición desta obra, a cal incluíu 30 466 refráns. Ademais, hoxe pódense consultar tamén na rede.³

O extenso prólogo da edición de 1998 conta con cinco seccións: prólogo e introdución, refráns vascos, refráns españois, refráns ingleses e refráns latinos. Na introdución, faise unha profunda reflexión sobre o tema e discútense varios aspectos interesantes: terminoloxía, clasificación, características estilísticas, tradución, didáctica etc.

³ <https://ametza.com/bbk/htdocs/hasiera.html>

Do mesmo xeito que Azkue, Garate menciona que existen numerosos termos en euskera para referirse aos refráns: «Supitak (...), esaera zaharrak, erran zaharrak, erran zuhurak, hitz zaharrak, hitz zuhurak, arrapuak, esalegeak, errapena, zahar hitz, zuhur hitz, errefrau» (Garate 1998: 17). No título da súa obra, Garate decidiu utilizar o termo *atsotitz*, pero na introdución desta, o autor usa diferentes termos sen que prevaleza ningún: *esaera zahar* (páxinas 20 e 21), *paremia* (páxina 26), *erran zuhur* (páxinas 29, 54 e 57), *erran zahar* (páxinas 52 e 55) ou *arrapu* (páxina 17).

Na Táboa 1 recóllese a metalinguaxe utilizada relativa ás UF nas obras paremiográficas analizadas, así como o total de refráns incluídos en cada unha delas.

Táboa 1. Metalinguaxe dos refráns nas obras analizadas e número total de refráns

	Denominación ES	Denominación EU	Outras denominacións	Total exemplos
Azkue (1945)	proverbio	atsotitz	esakune supita esaera zař eřanera zař esanera	2936
Intza (1974)		esaera (zar)		2489
Zavala (1985)	refrán	esaera zaar A palabra <i>esaera</i> pódese entender de dúas formas: como <i>modismo</i> ou como <i>refrán</i> .	zaar-itz, zuhur-hitza, atsotitz, errefrau. Denominación para as locucións: esateko moduak, modismo.	3133
Garate (1998)		atsotitz	esaera (zahar), paremia, erran zuhur, erran zahar, arrapu, errapen, errefrau, esalege, hitz zahar, hitz zuhur, supita, zahar hitz, zuhur hitz Denominacións para as locucións: erramolde, esamolde, idiom, proverbial phrases, Redensarten	27 173 (1998); 30 466 (2003)

3.2. Características das paremias

Azkue non fai referencia explícita aos criterios definitorios das paremias, pero indica que, en español, diferénciase entre *refrán*, *proverbio* e *adagio*, dependendo de se son festivos (refróns), doutrinais (proverbios) ou históricos (adagios). Secasí, en euskera, Azkue non fai esa distinción.

Segundo indica Intza na introdución da súa colección, recompilou «[g]ure erriaren esaera bizi ta burutsuak, gure aurrekoen jakinduriaz beteak», é dicir, define as paremias como ditos vivos e enxeñosos cheos da sabedoría dos nosos antepasados.

Garate é o que máis afonda nas características propias destas unidades. O autor define os refróns como ditos breves e reflexivos que o pobo extrae do seu día a día e que se utilizan en moldes fixos, pasan de xeración en xeración e transmiten algunha ensinanza (Garate 1998: 17). O autor tamén proporciona máis características típicas destas unidades, entre as que se encontran as seguintes:

- **Aliteración:** a miúdo, ocorre que os sons se repiten e crean así un efecto agradable. Garate (1998: 59) utiliza este exemplo: *Ezkontza ta buskantza berotan* (cuxo equivalente español sería ‘A la ocasión la pintan calva’).
- **Bertsolarismo:** garda moitas semellanzas cos *bertsos* vascos. Moitos refróns están compostos de dúas partes que posúen algún tipo de separación e as dúas contan co mesmo número de sílabas e riman; por exemplo, *Zor zarra, zor txarra* (en español, ‘No hay cosa más pesada que una deuda recordada’) (Garate 1998: 59).
- **Brevidade:** tras comparar refróns de nove idiomas diferentes, Garate concluíu que o euskera é o rei da brevidade (Garate 1998: 63). Encontrámonos con numerosos refróns de dous constituíntes (*atzerri, otserri*),⁴ así como de tres (*zozoak beleari ipurbeltz*)⁵ e de catro (*joandako urak indarrrik ez*).⁶ Esta característica pode gardar relación co feito de que nos refróns vascos sexa posible prescindir do verbo, tal e como ocorre nos tres exemplos que acabamos de mencionar. En opinión de Garate (1997: 270), se os refróns vascos non son breves, adoita ser por influencia doutras linguas. Por este motivo critica as obras doutros e doutras paremiólogos.

⁴ Literalmente, en castelán, ‘el extranjero [es] país de lobos’. No dicionario *Elhuyar* que se mencionará máis adiante, nun dos exemplos da entrada de *atzerri* aparece, xustamente, este refrón en euskera. Proporciónase a seguinte tradución en español: ‘pueblo extranjero, pueblo de lobos’.

⁵ Literalmente, en castelán, ‘el mirlo [le dice] al cuervo, culinegro’. Esta unidade tamén aparece no dicionario *Elhuyar*, pero marcada como locución. O dito dicionario proporciona os seguintes equivalentes en español: ‘¡mira quién habla!; ¡mira el otro!; ¡quién fue a hablar!’.

⁶ Literalmente, en castelán, ‘el agua que se ha ido no [tiene] fuerza’. Garate proporciona o seguinte equivalente nesa lingua: ‘A burro muerto, la cebada al rabo’.

- **Fixación:** xa vimos na definición que proporciona Garate que os refráns son unidades fixas, pero hai factores que, segundo o autor, relativizan a dita fixación. Por unha banda, dependendo de como se usen e de como se entendan, os refráns poden sufrir cambios (Garate 1998: 56). Pola outra, as mudanzas na sociedade tamén se reflicten na lingua: «Artzak, otsoak, lehengo tresneria, ohitura eta lan zaharrak oraingo atsoitizetan bakan agertzen dira. Bizimodu berriak, aldiz, esaera berriak sortarazten ditu» (1998: 56). Poñéndomolo en galego: «Xa apenas se fai mención nos proverbios a osos, lobos, ferramentas que se utilizaban outrora e costumes e traballos que xa non se realizan. As novas formas de vida dan lugar a novos ditos».

3.3. Delimitación dos diferentes tipos de UF

Un tema que se trata brevemente en Azkue (1945: 9) é a necesidade de diferenciar os refráns das locucións. Segundo indica o autor, esa problemática tratouse máis tarde ca noutras linguas. A diferenza reside en que os refráns, en contraste coas locucións, proporcionan unha ensinanza.

Garate (1998: 20) sinala que, no libro de Intza (1974), mestúranse refráns e locucións e inclúe tres exemplos destes últimos. Un é *aitsu ttu berriak*, que literalmente, en castelán, significa ‘ha escuchado los suyos’ e cuxo significado fraseolóxico sería ‘recibir una reprimenda’. Intza recolleu tamén algunhas adiviñas, como, por exemplo, a número 2487: *Beti aterbean eta beti busti, zer ote da? Mihia* (en castelán, ‘Siempre a cubierto y siempre mojado, ¿qué es? La lengua’).

Zavala é igualmente consciente da diferenza entre as locucións e as paremias (1985: 8). Coñecía o labor de recompilación de locucións que neses momentos estaba a realizar Mokoroa e é por iso que non incluíu locucións no seu libro.

Do mesmo xeito que os demais autores, Garate incide na diferenza que hai que establecer entre os refráns e as locucións. Para denominar estas últimas, utiliza termos en diferentes linguas: *erramolde*, *esamolde*, *idiom*, *proverbial phrases*, *Redensarten*. Engade que non proporcionan ensinanzas, pero que funcionan como moldes perfectos (1998: 20). No canto de calquera outra palabra, utilízanse estas por representar moldes especiais para expresar determinadas cuestións. Malia ser consciente da diferenza entre refráns e locucións, tal e como fixo Azkue na recompilación de locucións (véxase a sección 4), Garate tamén incluíu algunha que outra locución na súa obra, así como algúns rezos e burlas que se utilizaban na nenez (1998: 21).

3.4. Organización e microestrutura das entradas

Azkue reflexiona acerca da forma de presentar e de ordenar todos estes refráns. En vez de incluílos de forma desordenada, tal e como fixeron outras autorías, en palabras do propio Azkue (1945: 28), este propón nove seccións e os refráns que se inclúen dentro de cada

sección ordénanse alfabeticamente. As seccións tratan sobre persoas, sobre animais ou sobre outros seres vivos, estados de ánimo, partes do corpo, fenómenos meteorolóxicos, a casa, os pobos, e o tempo. O último apartado dedícallo a «outros».

Na Figura 1, podemos ver un exemplo extraído da obra de Azkue. Trátase dun refrán da primeira sección e, dentro desta, da subsección dedicada a refráns que inclúen nomes de deuses ou de santos. Neste caso en particular, proporciónase o equivalente en español ('El hombre propone y Dios dispone') do refrán en euskera (*Gizonak asma, Yainkoak xeda*). Porén, noutras ocasións, á falta dun fraseoloxismo equivalente, inclúese a tradución literal española do refrán vasco, con breves aclaracións.

Figura 1. Exemplo de refrán da obra de Azkue

28 *Gizonak asma, Yainkoak xeda*. El hombre propone y Dios dispone (L).

Os máis de dous mil refráns da obra de Intza ordénanse por pobos (e estes, á súa vez, en orde alfabética), o que, en opinión de Garate (1998: 83), dificulta moito a busca. Tal e como se pode observar na Figura 2, en primeiro lugar, indícase o número do refrán, seguido do refrán en euskera. Nalgúns refráns (como no número 2482 da Figura 2), recóllese tamén unha explicación que serve para contextualizalo. O autor indica de maneira explícita variantes do refrán recollidas en Oihenart, como se pode observar no refrán 2485 da seguinte figura:

Figura 2. Exemplo de refrán da obra de Intza

2482. *Urak emana, urak eraman*. Esne-saltzaleak, esnari ura nasiz, erosi zuen mantaliña; ta zubia igarotzean, aize-boladak urera eraman. Orduan arek esan; *Urak emana urak eraman*. Olako kontu bat, ikus Larraun-go esaeren artean.

2483. *Urrungo eltziak urrez, etxia (etxera) ta batez* (bat ere ez).

2481. *Xakur mehia, dena kukuso*.

2485. *Xakurrak min duen lekura mihia*. Oihenart-ek polikiago: «Horak (zakurrak) non mina, han mihia» (249).

Consonte o mesmo criterio ca Rodríguez Marín na súa obra de 1926, Zavala tamén os recolleu en orde alfabética. Tal e como se pode observar na Figura 3, tras o número correspondente da entrada (neste caso, o número 6), fornécenos o refrán en euskera (*Abendoa heze eta hotz, etxeko nausia udan botz*; literalmente, en castelán, 'diciembre húmedo y frío, el jefe de la casa contento en verano'). Ao final, inclúese outro número como indicador da fonte (130). As fontes aparecen recollidas ao termo de cada tomo.

Figura 3. Exemplo de refrán da obra de Zavala

6. Abendoa heze eta hotz, etxeko nausia
udan botz.¹³⁰

Os refráns vascos e españois de Garate ordénanse «unter alphabetisch geordnete Hauptbegriffe» (Garate 1998: 83), ou sexa, identifícase o termo principal —como pode ser «consello» (*aholku*) no exemplo da Figura 4— e os devanditos termos ordénanse alfabeticamente.

Figura 4. Exemplo de refrán da obra de Garate

318 {AHOLKU} ► Kontseillu ona, urre ona. ⓐ 1119 ⓘ
1431

A unidade da Figura 4 correspóndelle ao refrán vasco número 318, cuxa idea principal é a de consello. Despois, temos o refrán en euskera: *Kontseillu ona, urre ona*. O primeiro número rediríxenos ao refrán español (G) 1119 (‘No desdeñes consejo, aunque seas muy sabio y viejo’) e o segundo, ao refrán inglés (I) número 1431 (*Good counsel has no price*).

4. Coleccións e dicionarios de locucións

Izagirre (1981: VIII) subliña a importancia de Zamarripa (1913) e de Azkue (1945) polo seu labor na recompilación e clasificación das locucións, algo que entón non era tan común. Anos máis tarde, nas xornadas sobre fraseoloxía vasca organizadas por Euskaltzaindia en homenaxe a Mokoroa (2001), destaca o labor de Azkue, de Izagirre e do propio Mokoroa polos seus traballos verbo das locucións vascas (Lekuona 2001: 19). Dada a relevancia das obras, neste artigo describíranse os traballos de Zamarripa (1913), de Azkue (1945), de Izagirre (1981) e de Mokoroa (1990).

4.1. Denominación das UF

Segundo o persoal responsable do proxecto Intza,⁷ Zamarripa foi dos primeiros en profundar, a nivel teórico, nas locucións vascas. Os resultados desa análise publicáronse en 1913 no *Manual del vascófilo: libro de modismos, onomatopeyas, elipsis, uso distinto de la S y la Z y otras cosas que conviene saber para hablar y escribir bien en vascuence vizcaíno*. Tal e como se pode extraer do título, o autor bota man do termo *modismo*.

A sección de locucións da obra de Azkue está formada por unha breve introdución de catro páxinas e unhas 2000 locucións ordenadas por palabras chave (en máis de cen páxinas). Na introdución, Azkue fai, en primeiro lugar, unha reflexión terminolóxica.

⁷ <https://intza.armiarma.eus/>

Tras mencionar a necesidade de diferenciar os refráns das locucións, afirma que a palabra máis adecuada para facer referencia ao que en castelán se coñece como *modismo* é *esakera*, aínda que haxa outras que tamén se utilizan, como *esanera* o *esaera*.

Tal e como se pode deducir do título da obra, Izagirre creou un dicionario de locucións vascas cos seus correspondentes en español e francés. Para compilar o corpus que utilizou para extraer as locucións valeuse de libros de autores clásicos, libros de *bertsos*, cancioneros e coleccións de locucións previamente publicadas.

O libro de Mokoroa é o resultado de moitos anos de traballo. Está composto de dous tomos e na introdución xustifica a elección do termo *locución*. Segundo o autor, decidiu utilizar ese termo (e non outros como *modismo* ou *xiro*) tras a visita que recibiu en 1952 de «D. Julio Casares, el insigne Secretario de la Real Academia Española» (1990: 22).

Na Táboa 2 recóllese a metalinguaxe utilizada en referencia ás UF nas obras sobre locucións analizadas, así como o total de locucións incluídas.

Táboa 2. Metalinguaxe das locucións nas obras analizadas e o número total de locucións

	Denominación ES	Denominación EU	Outras denominacións	Total exemplos
Zamarripa (1913)	modismo			Non se especifica.
Azkue (1945)	modismo (modismólogo)	esakera (esakeralari)	esanera esaera	Aínda que non se enumeran, segundo Azkue, recompilou ao redor de 2000 modismos.
Izagirre (1981)	locución	lokuzio	esakuntza Denominacións para as paremias: esaldi proverbial, esaera, atsotitz, errefrau	Non se especifica.
Mokoroa (1990)	locución		fraseoloxía Denominacións para as paremias: refrán	92 167

4.2. Características das locucións

Na obra de Zamarripa, non encontramos ningunha definición, pero na introdución faise referencia ao carácter idiomático destas unidades. O autor alude ao feito de que é necesario coñecer o significado fraseolóxico de certos modismos para podelos traducir a outro idioma, xa que non se pode facer literalmente. O exemplo que inclúe é o dun enunciado fraseolóxico vasco: *Bai, zera!* (literalmente, en castelán, ‘¡Sí, aquello!’), cuxo modismo equivalente, segundo Zamarripa (1913: VI), sería ‘¡como [*sic*] no!’. Ademais da introdución, a obra de Zamarripa conta con 21 capítulos e neste artigo mencionáranse as seccións máis relevantes, tendo en conta os obxectivos que se perseguen: «Modismos vizcaínos traducidos al castellano», «Modismos de vocablo repetido», «Modismos de énfasis», «Sustantivos cuasi-modismos» e «Adjetivos cuasi-modismos».

Na sección «Modismos vizcaínos traducidos al castellano», recompílanse diferentes tipos de unidades. Á parte de locucións como a que constitúe a Figura 5, tamén encontramos, por exemplo, enunciados fraseolóxicos (*esatea be!*, ‘¡eso, ni pensar!’ en castelán), adverbios formados por unha única palabra (*ezustean*, ‘impensadamente’) ou conectores (*ganera*, ‘además’ en castelán).

A repetición de palabras adquire importancia na sección «Modismos de vocablo repetido». Tal e como indica Ibarretxe-Antuñano (2006: 151) nun traballo onde analiza as palabras onomatopeicas vascas, a reduplicación é un recurso moi estendido na lingua vasca que pode servir para expresar, entre outros, un uso enfático ou un significado distributivo. Zamarripa identificou outros significados que se poden derivar desta reduplicación. Aquí simplemente se mostrarán algúns exemplos deste tipo de modismos que Zamarripa clasifica en dez apartados. Trátase de unidades compostas por dous elementos que se repiten e que, dependendo do sufixo, adquiren un significado determinado. No sexto apartado deste capítulo, Zamarripa inclúe modismos compostos pola concatenación de dous substantivos que se repiten; o primeiro, co sufixo *-en* e o segundo, co sufixo *-z*. En castelán, tradúcense por ‘a fuerza de’, ‘de puro’, ‘de tanto’. Por exemplo, na oración *Ango ormak kedarratuta dagoz keiaren keiaz* —en castelán, ‘Las paredes de allí están ennegrecidas (hollinadas) de tanto humo’—, temos o modismo de vocábulo repetido *keiaren kez* (en castelán, ‘de tanto humo’), composto polo substantivo *ke* (‘humo’) e os sufixos *-en* e *-z* (1913: 83).

No apartado «Modismos de énfasis», o cal inclúe once subapartados, recompílanse construcións con valor enfático. A inclusión dalgúns dos modismos dentro da fraseoloxía é dubidosa, pero o resultado xeral resulta, canto menos, interesante, xa que non son as construcións que se recollen nos dicionarios xerais e si moi propias da lingua vasca. Poñamos, por exemplo, o que menciona Zamarripa (1913: 88) no apartado segundo desta sección: «Una frase cualquiera enfática también y compuesta de verbo *izan* conjugado, sujeto y predicado, pero teniendo por predicado un adjetivo precedido de substantivo con sufijo de genitivo, se traduce con “qué... más”». Velaquí algúns dos exemplos que propón o autor: *¡Au da gizonaren txarra!* (‘¡Qué hombre más malo es este!’) o *¡Au da andrearen zoroa!* (‘¡Qué mujer ésta más loca!’).

A maioría de cuasimodismos incluídos nos apartados «Sustantivos cuasi-modismos» e «Adxetivos cuasi-modismos» están compostos por «uno o máis vocablos y sufixo o sufixos que equivalen a preposición» e pódense traducir por un simple sustantivo (Zamarripa 1913: 97) ou adxectivo. Trátase de palabras compostas ou de palabras lexicalizadas que se recollen nos dicionarios actuais a modo de entradas; por exemplo, *beturreko* ('lentes'), *euritako* ('paraugas'), *eskupeko* ('propina') ou *azkeneko* ('último', 'derradeiro').

En Azkue, recompílanse diferentes tipos de locucións. Sirvan como exemplo as seguintes: *zerbait katilupean eduki* ('no lo callará largo tiempo') (1989: 256); *norbaiti kristorenak aditu* ('le ha cantado la cartilla') (1989: 259). Non obstante, tamén achamos unidades de nivel oracional. Algunhas son construcións con constituíntes fixos e celas baleiras, como, por exemplo: *¡Zer Patxi ta Patxi oste!* ('¡Qué Paco y ocho cuartos!') (1989: 318), cuxa construción sería [Zer X ta Y oste]. Así mesmo, achamos locucións constituídas por unha única palabra: *oraingoz* (en castelán, 'por agora') etc..

Izagirre ordena as locucións da súa obra baseándose nunha clasificación propia. De acordo coa tal taxonomía, nun primeiro nivel, encóntranse as locucións expresivas (*adierazkorrak*) mais as de enlace (*loturazkoak*). Afonda, sobre todo, nas primeiras, que distingue en nominais, adxectivas, verbais, adverbais, pronominais e exclamativas. Canto ás locucións nominais, Izagirre indica (1981: XXXVII) que algunhas nominalizacións incluídas no dicionario parécense a frases proverbiais (*esaldi proberbial*), tales como *zozoak beleari ipurbeltz*.⁸ Dentro das locucións expresivas adxectivas, obsérvanse exemplos de palabras compostas, como *ahobero* (composta polas palabras *boca* e *quente*; 'charlatán' en castelán) ou *amazulo* (composta polas palabras *nai* e *buraco*; 'enmadrado' en lingua castelá). Na explicación das locucións verbais, indícase que algunhas padecen certas restricións, no senso de que só permiten o seu uso como oracións negativas (*txintik ez atera*; en castelán, 'no decir ni mu'). Neste apartado, tamén se atende á variación. Izagirre indica, por exemplo, que algunhas locucións verbais permiten a utilización de varios verbos. Nos numerosos exemplos que proporciona, esta variación tamén se observa noutros elementos das locucións. No seguinte caso, por exemplo, o que pode variar é o sustantivo: (*neureak, heureak, bereak...*) *eta ardi/asto beltzarenak aditu* (en castelán, literalmente, 'oír (las mías, tuyas, suyas...) y las de la oveja / burro negro'). Izagirre menciona que incluíu algunhas locucións con función adverbial cuxo segundo compoñente se repite en diferentes locucións. Por exemplo, incluíu as seguintes locucións: (*arrantza, negar, izerdi...*) *batean*. O equivalente en español de *batean* sería 'a todo...': 'a todo llorar' (*arrantza/negar batean*), 'a todo sudar' (*izerdi batean*).⁹

⁸ Un posible equivalente en español sería 'Vemos la paja en el ojo ajeno, y no vemos la viga en el nuestro'.

⁹ Ejemplos coma este representan casos interesantes para estudalos como construcións fraseolóxicas desde a perspectiva da Gramática de Construcións (López Meirama 2020).

No seguinte fragmento, extraído de Mokoroa (1990: 22), menciónanse algunhas características destas unidades:

¿Qué traté de registrar en esos cuadernos?... Por regra general, todo tipo de expresións características del euskera que, ademais de facer de él instrumento de máis íntima compenetración para quienes se criaron en su ambiente, constituyen valiosos elementos estilísticos para dotar al lenguaje usado de especial viveza y colorido, gracia o enerxía.

No entanto, na sección de «Advertencias», o citado autor indica que decidiu incluír algúns refráns (1990: 78):

¿Prescindir de todos? ¿Acoger algunos? Al fin se optó por admitir los máis útiles para el objeto de la obra. Pero los refranes, por lo común, tienen largo alcance y les corresponderían diversas Categorías de conceptos... Pareció máis práctico incluír cada uno en el grupo a que correspondiese su término principal; y omitir su aclaración, por regra general.

Menciona o seguinte exemplo, extraído de Intza (1974): *Zuzen ibilli nai duenak egunetz ibilli bear* (en castelán, literalmente, ‘el que quiere andar recto, tiene que andar de día’).

Isto non desmerece o inxente traballo do autor, que recompilou case 100 000 locucións. Tal e como indicaba Esnal (2001), subliñando tamén o gran valor deste traballo, o termo *unidade fraseolóxica* pode ser un termo máis abrangente que denomine todas as unidades que se recollen nos dous tomos de Mokoroa. Esnal (2001: 139), cando alude á clasificación de Corpas Pastor, indica que na obra de Mokoroa non só se inclúen locucións, senón tamén unidades pertencentes a outras esferas propostas pola antedita autora. Ademais, tamén se inclúen na obra unidades que non representan aquelas fraseolóxicas porque carecen dalgunhas características fundamentais como a frecuencia de uso, a institucionalización ou a fixación (2001: 141). Polo tanto, segundo Esnal (2001: 140), Mokoroa fixo todo o que estaba nas súas mans. O que quedaba por facer era traballar ese legado, para o que clasifica as unidades fraseolóxicas recompiladas e diferencia as locucións doutro tipo de unidades fraseolóxicas. Ademais, indica que nos dicionarios creados ata a data non se adoitaba incluír locucións. Estas recollíanse, máis ben, nas coleccións de refráns, onde aparecían mesturados xunto a proverbios, adiviñas ou cancións.

4.3. Delimitación dos diferentes tipos de UF

Son Azkue e Izagirre os que fan unha distinción explícita entre locucións e refráns e é en Izagirre onde encontramos unha teorización máis profunda. Segundo o autor, os refráns son sentenzas, ensinanzas, consellos. Oracións independentes que unen, polo menos, dúas ideas e que, acotío, prescinden do verbo. Así, pode ocorrer que os refráns, ao estaren constituídos por dous ou máis elementos, sirvan de canteira para as locucións (1981: IX). Por exemplo, a locución *bertzeren buruko zorria ikusi* (en castelán, literalmente, ‘no ver el piojo de la cabeza de los demás’) ten relación co refrán *bertzeren buruko zorria dakusa, eta ez bere lepoko xerria* (cuxo equivalente en español sería ‘Vemos la paja

en el ojo ajeno, y no la viga en el propio’). As locucións, pola súa parte, non constitúen oracións independentes e non transmiten ningunha mensaxe nin ningunha orde (1981: IX). Con todo, confírenlle expresividade e intensidade ao que dicimos (1981: XVIII).

4.4. Organización e microestrutura das entradas

A estrutura que se segue para presentar os modismos do primeiro capítulo («Modismos vizcaínos traducidos al castellano») é a que se pode observar no exemplo da Figura 5. En primeiro lugar, preséntase o modismo en euskera (neste caso, *abo-betekoak entzun*). Despois, atopámonos co equivalente ou coa definición en castelán (‘oir perrerías’; ‘cuanto se puede oír’), proseguido dunha oración en euskera coa súa tradución ao castelán onde se utiliza o modismo en contexto: *Bera be bazan baten bat, baña abo-betekoak entzun zituzan* (‘Él también era algo extravagante, pero oyó cuanto se puede oír’). Nalgúns casos, como neste exemplo en concreto, inclúese algunha variante do modismo (*abo-betekoak esan*, ‘decir perrerías’) ou algún outro comentario. Na direccionalidade contraria («Modismos castellanos traducidos al vizcaíno») non se inclúen exemplos.

Figura 5. Exemplo de modismo biscaíño traducido ao castelán en Zamarripa

Abo-betekoak entzun, oir perrerías, cuanto se puede oir.
 Bera be bazan baten bat, baña abo-betekoak entzun zituzan.
 El también era algo extravagante, pero oyó cuanto se puede oir.
 Por el mismo estilo, *abo-betekoak esan* equivale a «decir perrerías», «decir cuanto se puede decir (de malo)».

A diferenza dos proverbios, Azkue ordena os modismos «conforme al orden de vocablos castellanos» (1945: 236). Non sempre se segue a mesma estrutura nin se inclúe a mesma información, pero no exemplo da Figura 6 proporciónanse os seguintes datos: a palabra clave en español («Amar»), o significado fraseolóxico en español do modismo en euskera («amar locamente»), o modismo en euskera (*begi-hezuía bezain maite izan*), a fonte entre parénteses e o significado literal en español do modismo en euskera («amar tanto como el hueso del ojo»).

Figura 6. Exemplo de locución da obra de Azkue

Amar. Amar locamente, *begi-hezuía bezain maite izan* (BN); liter.: amar tanto como el hueso del ojo.

En Izagirre, as locucións están ordenadas por seccións segundo a clasificación de seu e estas, á súa vez, seguen a orde alfabética. Cada entrada estrutúrase do xeito a continuación indicado, tal e como se pode observar, a modo de exemplo, na Figura 7: a forma da locución (*ahuntzaren gauerdiko puzkerra*), a locución en contexto (*ire errana, ta auntzen gauerdiko puzkerra, biak igual*), a fonte (nap esa 1607), o significado

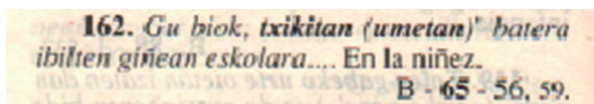
(*baliorik gabeko gauza edo persona*, ‘cosa o persona sin valor’) e os equivalentes en español («la carabina de Ambrosio») e en francés, no caso de que os houber. Ao final da obra, inclúense as locucións vascas, españolas e francesas, pero esta vez sen contexto e organizadas segundo as ideas que representan (1981: 30).

Figura 7. Exemplo de locución da obra de Izagirre

AHUNTZEN GAUERDIKO PUZKARRA
ire errana, ta auntzen gauerdiko puzkerra,
biak igual.
(nap esa 1607)
BALIORIK GABEKO GAUZA EDO PER-
TSONA
la carabina de Ambrosio

Para ordenar as 92 167 locucións, Mokoroa seguiu a recomendación de Casares e, tal e como se desprende do título, valeuse da clasificación de categorías e de conceptos proposta por Pinloche e Brunot, «operación como se comprende, costosa y un tanto aventurada, pero por demás estimulante» (Mokoroa 1990: 23). Emporiso, a procura non resulta fácil, a non ser que se coñeza ben esta clasificación. Alén diso, pode ocorrer que o individuo usuario da obra non lle atribúa o concepto ou categoría que se lle asigna a unha determinada locución no dicionario. En vista desta dificultade, os e as membros da Labayru Fundazioa publicaron as locucións de Mokoroa en formato CD-Rom e, desde 2005, pódese consultar en Internet no portal de Aprendizaje Permanente del Departamento de Educación del Gobierno Vasco.¹⁰

Figura 8. Exemplo de locución da obra de Mokoroa

162. *Gu biok, txikitan (umetan)* batera ibiltzen giñean eskolara... En la niñez.* B - 65 - 56, 59.

No exemplo da Figura 8, incluímos unha locución de Mokoroa que está constituída por unha única palabra: *txikitan*, ou *umetan*. Primeiro, encontramos o número da ficha (162); logo, a oración en euskera coa locución en letra grosa (*txikitan*, ou *umetan*), seguida da tradución ou da aclaración da locución en español («en la niñez»), e, por último, a referencia dialectal (B) e a referencia á fonte (65 - 56, 59).

¹⁰ https://www.hiru.eus/es/hirupedia?p_p_id=indice_WAR_w25cIndexWAR_INSTANCE_BZ1c&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2&indice_WAR_w25cIndexWAR_INSTANCE_BZ1c_action=entrarMokoroa

5. Dicionarios actuais

Nesta sección, incluíronse dous dicionarios monolingües do euskera (o *Euskaltzaindiaren Hiztegia* mais o *Egungo Euskararen Hiztegia*), un dicionario multilingüe (*Elhuyar Hiztegia*) e o único dicionario exclusivamente fraseolóxico (*Labayru hiztegi fraseologikoa*).

5.1. Dicionario da Real Academia da Lingua Vasca (*Euskaltzaindiaren Hiztegia, EH*)

Na primeira versión en papel (2012) deste dicionario, recóllense combinacións de palabras fixas como subentradas das entradas principais, pero non se indica o tipo de unidade en causa; a marca que teñen estas subentradas é a categoría gramatical correspondente. Unha idea importante que se extrae da introdución é a importancia de saber utilizar as palabras que se recollen no dicionario (e non tanto entender o seu contido semántico). É por iso que se teñen en conta as coaparicións de palabras á hora de elaborar as entradas. O exemplo que proporcionan ao respecto é o da palabra *guerra*. En euskera, a palabra *guerra* adoita aparecer co verbo *piztu* (en castelán, ‘encender(se)’) e, nun dos numerosos exemplos da entrada «gerra» do dicionario, encontramos o seguinte: «Handik egun batzuetara, gerra piztu zen» (en castelán, ‘Al cabo de unos días, estalló la guerra’). Na lista de abreviaturas e de símbolos, o único que serve para marcar algún tipo de UF é «*esr. zah.*» (*esaera zaharra*, ‘refrán’).

A segunda versión en papel (2016) conta con case 18 000 entradas máis que a primeira versión. Na presentación do dicionario, hai algunhas referencias á fraseoloxía. Por unha banda, indícase que, nas entradas, xunto á palabra correspondente, inclúense as formas compostas mais as locucións (*esapideak*) relacionadas con ela: «Hiztegi honetan, hitz bat eta harekin loturiko forma konposatu eta esapideak artikulu bakarrean bildu dira» (2016: VIII). Pola outra, indícase que, nos exemplos, inclúense, a miúdo, refráns e que estes levan a marca *esr. zah.*: «Adibideen artean, esaera zaharrak ematen dira askotan, euskararen arimaren osagai garrantzitsuak direlako. Horiek (*esr. zah.*) marka daramate» (2016: VIII).

A versión en liña do dicionario está en continua actualización e, segundo a última consulta, conta con 49 471 formas en total. A procura avanzada permite facer consultas segundo a categoría gramatical. A única categoría directamente relacionada coas UF é *ad.-lok.* (*aditz-lokuzioa*, ‘locución verbal’). A procura das entradas marcadas con esta categoría dá como resultado 2993 formas. No entanto, aínda que só se identifiquen como tal as locucións verbais, o dicionario recolle numerosas unidades fraseolóxicas de forma indirecta, xa que dentro doutras categorías como, por exemplo, interxeccións, conxuncións, conectores ou onomatopeas, tamén achamos UF.

5.2. Dicionario da Lingua Vasca Actual (*Egungo Euskararen Hiztegia, EEH*)

Tal e como se indica na propia páxina web, «es un proyecto que pretende poner en red un diccionario del euskera actual, basado sobre textos en prosa (libros y prensa escrita) escritos en el período 2000-2007, y que han sido seleccionados por su calidad lingüística».¹¹ O resultado da recompilación destes textos en prosa é o corpus *Ereduzko Prosa Gaur* [Prosa de Referencia]. Segundo Sarasola e Landa (2020: 135), as combinacións de palabras que se atopan nalgunhas entradas do *Egungo Euskararen Hiztegia* están extraídas deste corpus. Tal e como se indica na páxina web do dicionario, a partir do ano 2023, tamén utilizan o Corpus de Referencia del siglo XXI (ETC), para reflectir un uso da lingua o máis actual posible.

Ademais das definicións, as entradas inclúen exemplos e grupos de palabras (*hitz multzoak*) de dous ou tres elementos que se repiten unha e outra vez. En xaneiro de 2024, o dicionario contaba con 639 044 grupos de palabras. Se, por exemplo, buscamos a palabra *gerra*, anteriormente mencionada, atopamos a súa definición, seguida de sete combinacións de palabras, na que unha delas é a mencionada anteriormente: *gerra piztu*. Ademais, a palabra *gerra* está enlazada a outra páxina onde podemos ver as ocorrencias da palabra e as combinacións de palabras nos devanditos corpus.

5.3. Dicionario *Elhuyar*

A primeira edición deste dicionario (*Elhuyar hiztegia. Euskara-gaztelania, castellanovasco*) publicouse en 1996 e, desde entón, non deixou de se actualizar. A versión en liña, accesible para toda persoa que o quixer consultar, figura entre os recursos lingüísticos para o euskera máis consultados (Sagarzazu 2023: 169), e é que, en 2023, superou os 60 millóns de consultas, conforme indica a propia Elhuyar Fundazioa.¹²

Na versión en liña deste dicionario multilingüe, as unidades que se distinguen e que se marcan son as *lexías* e as locucións. As *lexías* inclúen as combinacións «substantivo + substantivo» (por exemplo, *ore ama*, ‘masa madre’) e «substantivo + adxectivo» (*adimen artifizial*, ‘inteligencia artificial’). Dentro das locucións, neste dicionario inclúense locucións adverbiais, como *esate baterako* (‘por exemplo’), e locucións verbais, como *negar egin* (‘llorar’). Ademais, téñense en conta as unidades formadas por máis dunha palabra, como as que acabamos de mencionar, pero tamén as unimembres, tales como *umetan* (‘en la niñez’) ou *eskura* (‘a mano’). Á falta dunha análise máis exhaustiva das locucións deste dicionario, obsérvase que se inclúen algunhas unidades de nivel oracional como, por exemplo, o refrán *zozoak beleari ipurbeltz* (‘¡mira quién habla!’) ou o enunciado fraseolóxico *Bai, zera!* (‘¡sí, hombre!’), mencionados ambos os dous

¹¹ <https://www.ehu.eus/es/web/eins/egungo-euskararen-hiztegia-eeh>

¹² <https://www.elhuyar.eus/es/sala-de-prensa/el-diccionario-elhuyar-supera-los-60-millones-de-consultas#:~:text=El%20Diccionario%20Elhuyar%20ha%20superado,web%20han%20aumentado%20un%209%20%25>

na subsección 4.2. Actualmente,¹³ o dicionario conta con 5650 locucións en euskera e, dentro destas, 1249 están formadas por unha soa palabra.

5.4. Dicionario fraseolóxico *Labayru* (*Labayru hiztegi fraseologikoa*)

No ano 2015, saíu á luz, en formato en liña, o dicionario fraseolóxico euskera-castelán da Labayru Fundazioa. Trátase do único dicionario exclusivamente fraseolóxico deste século. Tal e como se pode ler na súa páxina web,¹⁴ a Labayru Fundazioa naceu en 1977 e, desde aquela, traballou en varios ámbitos, un deles o lexicográfico, co obxectivo de fomentar, de investigar e de dar a coñecer a cultura e a lingua vascas. Dese labor lexicográfico nace, por un lado, o dicionario bilingüe (euskera-castelán, castelán-euskera) editado en dous tomos e accesible na rede. O segundo proxecto lexicográfico importante da Fundación é o dicionario fraseolóxico *Labayru hiztegi fraseologikoa*. Nel, recóllense «unidades léxicas de máis de una palabra, que en determinados contextos toman un significado específico. Son recursos lingüísticos expresivos muy utilizados en el lenguaje común. Las correspondencias entre idiomas son diferentes, ya que cada lengua opta por una imagen representativa de la idea a expresar» (Labayru 2015¹⁵). O punto de partida para a selección das unidades fraseolóxicas do dicionario foron as unidades léxicas máis relevantes do castelán. En termos cuantitativos, no documento de axuda que se pode consultar desde a páxina web, indícase que o dicionario fraseolóxico conta con 3500 locucións, con 18 000 equivalencias, con 4500 exemplos e con 1000 sinónimos.

O motor de busca permite procuras simples. Por exemplo, o resultado de introducir a palabra *asto* ('burro') en euskera é 22 ocorrencias. No exemplo da Figura 9, en primeiro lugar, proporciónasenos a locución en euskera (*astoa saldu eta mandoa erosi*). Ao comezo da primeira e única acepción desta entrada, temos dúas marcas: unha gramatical e outra estilística. Indícase que se trata dunha locución verbal (ad. lok.) humorística (hum.). Posteriormente, proporciónanse dous equivalentes en español («salir de Guatemala y entrar en Guatepeor» e «de mal en peor») e a estes séguenlles os exemplos, o primeiro, no dialecto coñecido como biscaíño (bizk.) e o segundo, en *euskera batua*, ou euskera unificado (bat.). A inclusión de ambas as dúas variedades é característica deste dicionario dirixido a «quienes buscan expresarse y comunicarse en un euskera de calidad, vivo y profuso, tanto en dialecto vizcaíno como en euskera batua¹⁶». En último lugar, inclúense sinónimos desta unidade fraseolóxica (sin.) que nos redirixen ás entradas correspondentes.

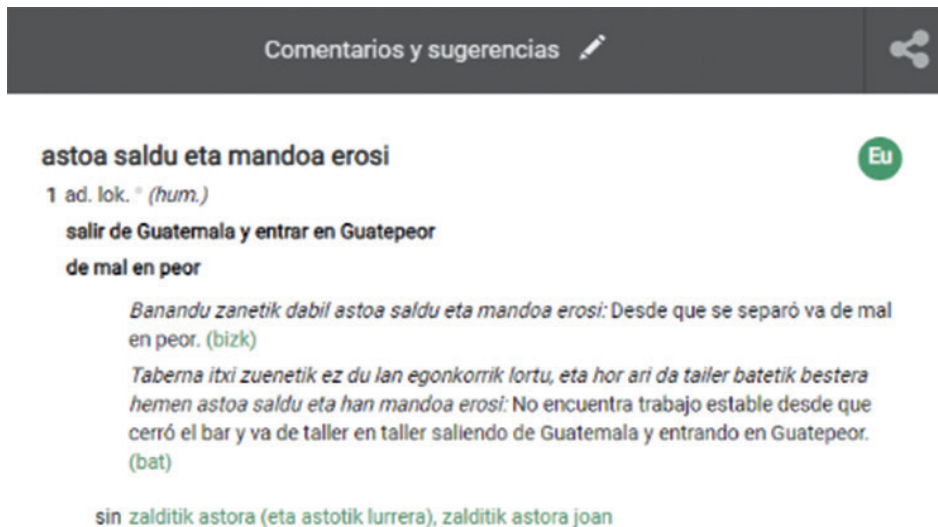
¹³ Trátase de datos proporcionados por Klara Ceberio Berger con data de 23 de abril de 2024. Agradecemoslle á responsable do dicionario *Elhuyar* a súa axuda e os datos proporcionados.

¹⁴ <https://www.labayru.eus/es/quienes-somos/>

¹⁵ <https://www.labayru.eus/es/project/diccionario/>

¹⁶ <https://hiztegia.labayru.eus/pages/presentacin?locale=es>

Figura 9. Exemplo de locución do dicionario fraseolóxico da Labayru Fundazioa

The screenshot shows a dictionary entry for the Basque phrase "astoa saldu eta mandoa erosi". At the top, there is a dark grey bar with the text "Comentarios y sugerencias" and a pencil icon. To the right of this bar is a share icon. Below the bar, the phrase "astoa saldu eta mandoa erosi" is displayed in bold black text, followed by a green circular icon containing the letters "Eu". Underneath the phrase, the text "1 ad. lok. * (hum.)" is shown. The main definition is "salir de Guatemala y entrar en Guatepeor de mal en peor". Two example sentences are provided: "Banandu zanetik dabil astoa saldu eta mandoa erosi: Desde que se separó va de mal en peor. (bizk)" and "Taberna itxi zuenetik ez du lan egonkorrik lortu, eta hor ari da taller batetik bestera hemen astoa saldu eta han mandoa erosi: No encuentra trabajo estable desde que cerró el bar y va de taller en taller saliendo de Guatemala y entrando en Guatepeor. (bat)". At the bottom, the phrase "sin zalditik astora (eta astotik lurrera), zalditik astora joan" is written in green text.

Nas entradas do dicionario, ao incluír a marca gramatical, especificase de que tipo de unidade se trata e para iso utilízase o termo *locución*. No documento de axuda, observamos que se utilizan as seguintes marcas: *loc.* ('locución'), *loc. adj.* ('locución adxetiva'), *loc. adv.* ('locución adverbial'), *loc. conj.* ('locución conxuntiva'), *loc. gram.* ('locución gramatical'), *loc. interj.* ('locución interxectiva'), *loc. prep.* ('locución prepositiva'), *loc. pron.* ('locución pronominal'), *loc. s.* ('locución sustantiva'), *loc. s. f.* ('locución sustantiva feminina'), *loc. s. m.* ('locución sustantiva masculina'), *loc. vb.* ('locución verbal') e *loc. fórm.* ('locución/fórmula').

6. Conclusións

Neste artigo, analizouse unha selección de obras fraseográficas que conteñen refráns e locucións vascas e, na mostra analizada de obras do século XX, a variación tanto denominativa como conceptual é evidente. En Azkue (1945), localizamos unha referencia a esta variación terminolóxica: non había consenso respecto do termo que se deba utilizar en euskera para denominar os proverbios. Xa que logo, o autor decidiu empregar a palabra *atsotitz*. Tal e como se mencionou no presente traballo e como se pode observar na Táboa 1, Izagirre (1981), Zavala (1985) e Garate (1998) tamén utilizaron ou mencionaron este termo. Ademais, nesa primeira táboa vese reflectida claramente a variedade terminolóxica á que xa se refería Azkue e que proseguíu en anos posteriores: só nas oito obras analizadas recompilamos 19 termos diferentes. Cómpre destacar que hai un termo (ou algunha variante súa) que aparece nas catro obras paremiográficas: *esaera zahar*.

Algunhas das autorías que se estudaron proporcionan características típicas dos refráns, o cal serve para definir o termo. Azkue (1945), Izagirre (1981) e Garate (1998) indican que os refráns transmiten algún tipo de ensinanza ou de consello. Ademais, Garate (1998: 56) menciona un aspecto ben importante: a relatividade da fixación que se lles adoita atribuír ás unidades fraseolóxicas en xeral. No tocante á estrutura, Izagirre (1981) indica que forman oracións independentes, a pesar de que adoite omitir o verbo.

No que ten a ver coas locucións, podemos considerar a Zamarripa autor pioneiro na caracterización e na teorización das locucións vascas. Este denominounas *modismos*, Azkue (1945) utilizou o termo *esakera* en euskera e *modismo* en español e, en Izagirre (1981) e Mokoroa, (1990) achamos o termo *lokuzio* ou *locución*. Izagirre definiunas como unidades que non constitúen oracións independentes e que lle confiren expresividade e intensidade ao que dicimos. Aínda sendo fixas, admiten variación e presentan certas restricións.

Se compararmos as táboas 1 e 2, ademais da variedade terminolóxica mencionada, poderemos observar que hai termos que aparecen nas dúas (*esaera / esanera*), isto é, que se utilizou un mesmo termo para se referir tanto a refráns como a locucións. Ademais, hai algúns termos moi similares entre si (como, por exemplo, os xa aludidos *esaera* e *esanera*, das táboas 1 e 2, e *esakera*, da Táboa 2) que poden crear confusión.

Resulta innegable o inmenso labor realizado polas autorías que se observaron neste artigo e o valor do legado que deixaron supera abondo calquera crítica que se lles puidese facer. Algo que chama a atención é o feito de que, a pesar de seren conscientes da diferenza existente entre o refrán e a locución, nalgunhas das obras analizadas, de forma máis ou menos inconsciente, mestúranse diferentes tipos de unidades fraseolóxicas. Intza incluíu algunhas adiviñas; Azkue (1945) incluíu algunhas construcións na parte correspondente ás locucións; Garate, alén da fraseoloxía, recompilou tamén locucións, rezos e burlas; Zamarripa tampouco se limitou ao estudo dos modismos e Esnal (2001) menciona que sería necesario analizar e clasificar as unidades da obra de Mokoroa (1990), por nomear algúns.

No caso das coleccións de locucións, como as de Zamarripa (1913), as de Azkue (1945), as de Izagirre (1981) e as de Mokoroa (1990), asístese, ademais, á inclusión de construcións fraseolóxicas, algunhas mesmo de nivel oracional, así como á de unidades constituídas por un único elemento. Izagirre, por exemplo, inclúe algunhas palabras compostas dentro das súas locucións expresivas adxectivas e tanto Azkue como Mokoroa inclúen palabras constituídas por un elemento léxico e por un sufixo, propias de linguas aglutinantes coma o euskera, tal e como se expresa na sección 2 (Urizar 2012, Sanz-Villar 2015).

Nos dicionarios actuais, non se observa a mesma tendencia canto á variación terminolóxica; predomina o uso do termo *locución* (*lokuzio* en euskera), do mesmo xeito que sucede na investigación fraseolóxica do euskera actual (véxase a sección 2). Seguindo esa mesma liña, o dicionario *Labayru* utiliza o termo *unidade fraseolóxica* (*unitate fraseologiko*).

O dicionario *EEH*, pola súa banda, opta por un termo máis xeral: *hitz multzo* ('grupo de palabras'). Os dicionarios xerais tamén recollen colocacións, pero non se marcan como tales, dado que adoitan aparecer nos exemplos. O único dicionario que, na súa versión en papel, identifica os refráns é o dicionario da Euskaltzaindia e utiliza para iso o termo *esaera zahar*, o cal, como xa se viu, era o utilizado por todo o persoal paremiólogo analizado neste artigo.

O aspecto que require de maior grao de harmonización é o conceptual, pois non todos eses dicionarios inclúen o mesmo tipo de unidades como locucións. No *Elhuyar*, por exemplo, inclúense os termos formados por unha única palabra ortográfica, así como unidades de nivel oracional. Pola contra, no *Labayru*, tense en conta o trazo da polilexicalidade. Estes dous dicionarios, ao seren multilingües, teñen que lidar con sistemas lingüísticos diferentes, o que dificulta o labor lexicográfico (García Rodríguez 2020: 47) e, neste caso, a categorización de unidades fraseolóxicas. En consecuencia, cómpre pór en valor o traballo realizado na elaboración destes dicionarios, así como o avance dos últimos anos no ámbito lexicográfico do euskera (Sarasola e Landa 2020), principalmente por parte da Euskaltzaindia, da Elhuyar Fundazioa, do Euskara Institutua da EHU e da Labayru Fundazioa.

7. Referencias bibliográficas

- Altzibar, X. (2004). Kolokazioak euskaraz. Zer axola duten kazetaritzan. En M. Arrieta, J. I. Basterretxea, M. Gonzalez, A. Gutierrez Paz, T. Ramirez de la Piscina, I. Torregarai, A. Urkiza e A. Zuberogoitia (Eds.), *Euskarazko kazetaritzaren I. kongresua. Kazetaritza euskaraz: oraina eta geroa* (pp. 383–395). Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzuak.
- Altzibar, X.; Bilbao, X. e Garai, K. (2011). Collocations in Basque: a test for classification. En I. Boguslavsky e L. Wanner (Eds.), *Proceedings of the 5th International Conference on Meaning-Text Theory* (pp. 1–12).
- Azkue, R. M. (1945). *Euskalerraren Yakintza. Literatura Popular del País Vasco*. Euskaltzaindia & Espasa Calpe.
- Burger, H.; Dobrovól'skij, D.; Kuhn, P. e Norrick, N. R. (2007). Phraseologie: Objektbereich, Terminologie und Forschungsschwerpunkte. En H. Burger, D. Dobrovól'skij, P. Kuhn e N. R. Norrick (Eds.), *Phraseologie: Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung* (pp. 1–10). Walter de Gruyter.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Elhuyar (1996). *Elhuyar hiztegia. Euskara-gaztelania, castellano-vasco*. Elhuyar Fundazioa.
- Elhuyar (s. f.). *Diccionario Elhuyar*. <https://hiztegiak.elhuyar.eus/>
- Euskaltzaindia (2012). *Euskaltzaindiaren Hiztegia*. Euskaltzaindia, Elkar e Elhuyar Fundazioa.
- Euskaltzaindia (2016). *Euskaltzaindiaren Hiztegia*. Euskaltzaindia, Elkar e Elhuyar Fundazioa.
- Euskaltzaindia (s. f.). *Euskaltzaindiaren Hiztegia*. https://www.euskaltzaindia.eus/index.php?option=com_hiztegiabildatu&task=hasiera&Itemid=1693&lang=eu-ES
- Garate, G. (1998). *27.173 Atsotitzak, Refranes, Proverbs, Proverbia*. BBK Fundazioa.
- García Rodríguez, J. (2020). La fraseografía bilingüe en español-catalán y otras lenguas: del papel al formato electrónico. *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación*, 85, 141–152.

- Gurrutxaga, A. (2014). *Idiomatikotasunaren karakterizazio automatikoa: izena+aditza konbinazioak* [Tese doutoral, Euskal Herriko Unibertsitatea]. https://www.euskara.euskadi.eus/appcont/tesisDoctoral/PDFak/Antton_Gurrutxaga_TESIA.pdf
- Ibarretxe-Antuñano, I. (2006). Estudio lexicológico de las onomatopeyas vascas: El Euskal onomatopeien hiztegia: Euskara-Ingelesera-Gaztelania. *Fontes linguae vasconum: Studia et documenta*, 38(101), 147–162.
- Intza, D. (1974). *Naparroako euskal-esaera zarrak*. Institución Príncipe de Viana.
- Iñurrieta, U. (2019). *Aditza+izena unitate fraseologikoak gaztelaniatik euskarara: azterketa eta tratamendu konputazionala* [Tese doutoral, Euskal Herriko Unibertsitatea]. https://www.ix.a.eus/sites/default/files/dokumentuak/12940/Tesia_euskaraz.pdf
- Izagirre, K. (1981). *Euskal lokuzioak. Espainolezko eta frantsesezko gida-zerrendarekin*. Hordago.
- Kaltzakorta, X. (2001). Euskal fraseologia: historia, oinarria. *Euskera*, 46(1), 73–87.
- Labayru (2015). *Labayru hiztegi fraseologikoa*. <https://hiztegia.labayru.eus/ED?locale=eu>
- Lekuona, J. M. (2001). Euskal fraseologia. Aita Justo Maria Mokoroari bere mendemugaren hasieran ongi etorria eta sarrera-hitzak. *Euskera*, 46(1), 17–20.
- López Meirama, B. (2020). [A todo + inf]: Velocidad e intensificación en una construcción fraseológica del español. *Romanica Olomucensia*, 32(1), 91–110.
- Mellado, C. (2004). *Fraseologismos somáticos del alemán*. Peter Lang.
- Mokoroa, J. M. (1990). *Ortik eta emendik: repertorio de locuciones del habla popular vasca, oral y escrita, en sus diversas variedades*. Labayru.
- Nam, K.; Song, H. e Choi, J. (2016). A morpheme-based analysis of lexical bundles in Korean: an interface between corpus-driven approach and lexicography. *Lexicography*, 3, 39–62.
- Sagarzazu, E. (2023). Perla bila: hizkuntza baztertzaila Elhuyar Hiztegian. *Senez*, 54, 169–180.
- Sanz-Villar, Z. (2015). *Unitate fraseologikoen itzulpena alemana-euskara. Literatur testuen corpusean oinarritutako analisisa* [Tese doutoral, Euskal Herriko Unibertsitatea]. <https://addi.ehu.es/handle/10810/15128>
- Sanz-Villar, Z. (2020). An Analysis of Basque Collocations Formed by Onomatopoeia and Verbs in a Translational Corpus of Literary Texts. En E. Piirainen, N. Filatkina, S. Stumpf e C. Pfeiffer (Eds.), *Formulaic Language and New Data* (pp. 79–99). Walter de Gruyter.
- Sarasola, I. e Landa, J. (2020). Euskararen konbinazio hiztegi baterako. En I. Laka (Ed.), *Hitzak sarean. Pello Salabururi esker onez* (pp. 130–136). Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzuak.
- Urizar, R. (2012). *Euskal lokuzioen tratamendu konputazionala*. [Tese doutoral, Euskal Herriko Unibertsitatea]. https://www.euskadi.eus/appcont/tesisDoctoral/PDFak/Ruben_Urizar_TESIA.pdf
- Zamarripa, P. (1913). *Manual del vascófilo: Libro de modismos, onomatopeyas, elipsis, uso distinto de la S y la Z y otras cosas que conviene saber para hablar y escribir bien en vascuence vizcaíno*. Wilsen Editorial.
- Zavala, A. (1985). *Esaera zaarren bilduma berria (I eta II)*. Auspoa.

Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas¹

Serbian Phraseology: Consolidation of the Discipline and Terminological Issues

Aneta Trivić

Univerzitet u Beogradu (Serbia)
ORCID: 0000-0003-1027-311X
anetatrivic@gmail.com

Anđelka Pejović

Univerzitet u Beogradu (Serbia)
ORCID: 0000-0002-9565-4124
andjelka.pejovic@fil.bg.ac.rs

Resumo: Neste traballo, emprendemos a tarefa de ofrecer un panorama da evolución e dos alcances máis importantes da fraseoloxía serbia. Presentamos a orixe e consolidación da disciplina en circunstancias temporais e espaciais dadas, e organizámolas en dúas direccións. Na primeira, facemos un percorrido polo labor fraseográfico e paremiográfico, pasando polas primeiras coleccións de refráns, os primeiros dicionarios fraseolóxicos bilingües, o dicionario fraseolóxico monolingüe serbo-croata e, finalmente, o dicionario fraseolóxico serbio. A segunda dirección que adoptamos representa as investigacións relevantes sobre a teoría da fraseoloxía serbia, encabezadas pola obra de Dragana Mršević-Radović e outros autores eminentes que tratan temas como a determinación da disciplina, do seu obxecto de estudo e da descrición e clasificación das súas unidades. No tratamento das cuestións fraseolóxicas teóricas, representamos os principios adoptados por lingüistas serbias/serbios (e exiugoslavos/exioguslavos) na delimitación da fraseoloxía, do seu obxecto de estudo e da nomenclatura e clasificación das súas unidades. Extraemos paralelismos coa escola fraseolóxica española e con outras escolas europeas, indicando sempre as peculiaridades da serbia, especialmente no que respecta ao ámbito de estudo e á tipoloxía das unidades fraseolóxicas.

Palabras clave: fraseoloxía serbia, fraseografía serbia, terminoloxía, unidade fraseolóxica, fraseoloxismo.

---

¹ Data de recepción: 24.10.2023. Data de aceptación: 08.02.2024.
Tradución feita por Beatriz Pérez Mosquera.

Abstract: *In the paper work we undertake the task of offering an overview of the development of phraseology in Serbia, as well as representing its' most important accomplishments. We start the investigation with describing the origin and consolidation of the discipline in given temporal and spatial circumstances, and we organize such process in two directions. Firstly, we depict the phraseographic and paremiographic work, going through the first collections of proverbs, first bilingual phraseological dictionaries, monolingual Serbian-Croatian phraseological dictionary, and finally the Serbian phraseological dictionary. The second direction we adopt represents the relevant researches on theory of Serbian phraseology, headed by the work of Dragana Mršević-Radović and other eminent authors who address topics such as the determination of the discipline, object of its study, description and categorization of its units. In the treatment of theoretical phraseological issues, we represent the principles adopted by Serbian (and ex-Yugoslav) linguists when it comes to the description, nomenclature and classification of phraseological units. We draw parallels with the Spanish phraseological school and with other Western European schools, always indicating the peculiarities of the Serbian phraseology, especially those that regard the range of the study and the typology of the phraseological units.*

Keywords: *Serbian phraseology, Serbian phraseography, terminology, phraseological unit, idiom.*

1. Introducción

No presente traballo, entendemos a fraseoloxía como un dos compoñentes esenciais para o coñecemento e uso adecuado de calquera lingua, independentemente de que sexa lingua materna ou segunda lingua. Consideramos que o termo *fraseoloxía* ten dúas acepcións. Por un lado, implica a disciplina lingüística que ten como obxecto de estudo as unidades fraseolóxicas. Esta interpretación é de natureza teórica e abrangue cuestións como a determinación, a descrición ou a clasificación das unidades que son obxecto de estudo da fraseoloxía. Por outro lado, o termo tamén pode referirse ás unidades fraseolóxicas concretas dunha lingua, interpretadas e usadas polas e polos falantes desa comunidade lingüística. Esta interpretación é máis de carácter empírico (por exemplo, cando falamos da fraseoloxía dunha lingua determinada: a serbia, a española, a inglesa etc.).

Daquela, tendo en conta que é unha área lingüística heteroxénea e interdisciplinaria, a fraseoloxía caracterízase pola diversidade temática e terminolóxica, igual que pola forte interrelación con outras disciplinas lingüísticas e non lingüísticas. A importancia do seu uso nos diversos contextos comunicativos é indubidable e aparece en múltiples aspectos: comunicativo, didáctico, expresivo, linguocultural etc. Un dos aspectos principais, o glotodidáctico, maniféstase nas (sub)disciplinas lingüísticas de carácter educativo. A aprendizaxe dunha lingua non se pode considerar cumprida nin completa sen o ensino e práctica das diferentes construcións e xiros idiomáticos. O coñecemento e interpretación de tales construcións axuda ás persoas falantes non nativas a usar a lingua de maneira adecuada, evitando erros e malentendidos na comunicación. Así mesmo, o dominio da fraseoloxía é un indicador da competencia lingüística, xa que as/os falantes utilizan as expresións idiomáticas soamente cando están seguras/seguros e cómodas/cómodos no seu manexo da lingua ou cando queren intensificar o impacto das súas palabras, o que, xeralmente, supón un nivel avanzado de habilidade lingüística.

Outro aspecto significativo da fraseoloxía está relacionado coa función afectiva e expresiva da lingua, o que implica que o uso da linguaxe metafórica enriquece a comunicación do individuo falante e permite transmitir a mensaxe dunha maneira fluída. Mediante o seu uso, a mensaxe vese máis ilustrativa e clara para as persoas interlocutoras, sempre que estas teñan os coñecementos suficientes para recoñecela e descifrala correctamente. As unidades fraseolóxicas intensifican a expresividade con diversas ferramentas, como son as seguintes: «o uso de elementos diacríticos, mapeamentos ilóxicos e inesperados, inconsistencias gramaticais e semánticas da linguaxe, efectos de son e outras idiosincrasias fonolóxicas [...]» (Trivić e Pejović 2020: 363). Aínda que a fraseoloxía está profundamente arraigada na historia, na tradición e na mitoloxía dunha comunidade lingüística, á súa vez, representa unha forma persoal de expresarse; isto lógrase a través de modificacións e variacións manexadas polos e polas falantes. Noutras palabras, a fraseoloxía implica o uso de expresións comúns e compartidas polas persoas falantes dun mesmo espazo lingüístico e cultural, pero, ao mesmo tempo, mediante elas, os e as falantes chegan a personalizar a súa comunicación elixindo as frases e os xiros que se axusten mellor á súa intención comunicativa, ao seu estilo e á súa personalidade. Como consecuencia, incluso as frases de estrutura fixa, case petrificada e estable, no uso, chegan a posibilitar un alto nivel da expresión individual.

Ademais dos aspectos comunicativos, didácticos e expresivos, o contexto cultural representa un punto ineludible nas análises fraseolóxicas. Para fortalecer e ampliar o dominio dunha lingua, non basta con puntualizar os aspectos mencionados; a competencia lingüística depende, en gran medida, dos coñecementos da base cultural, histórica e tradicional da lingua estudada e inclúe a comprensión da cultura e da idiosincrasia dun país ou rexión. Tal interdisciplinidade reflíctese nos estudos linguoculturais ou etnolingüísticos, sumamente significativos para a interpretación das unidades fraseolóxicas, profundamente arraigadas na cultura dunha comunidade lingüística. As expresións idiomáticas ou fraseolóxicas están vinculadas ás experiencias, aos valores e ás tradicións específicos para unha comunidade, un estrato social ou, incluso, para un grupo de persoas.

Entendemos, polo tanto, a fraseoloxía como parte integral de calquera idioma, como rama lingüística que vai máis alá das regras gramaticais e do vocabulario. A súa importancia radica na capacidade de mellorar a comunicación e enriquecer a expresión persoal, engadíndolle contido metafórico e «pintoresco». Os individuos falantes que valoran e dominan a fraseoloxía están mellor equipados para comunicarse de xeito eficiente, participar plenamente en diferentes situacións comunicativas e expresar diversos actos de fala.

---

² Realizouse unha tradución ponte de todas as citas incluídas neste traballo, previamente traducidas ao español polas súas autoras.

2. Breve panorama da fraseoloxía serbia

En todas as comunidades lingüísticas, as primeiras investigacións fraseolóxicas producíanse con propósitos sumamente prácticos: explicar e salvar do esquecemento o folclore, a tradición oral, os ditos e a sabedoría popular. As circunstancias non eran diferentes no caso da lingüística serbia, onde o impacto máis importante para as futuras investigacións paremiolóxicas e fraseolóxicas tívoo o libro *Srpske narodne poslovice* —serb. ciríl. *Српске народне пословице* (1849 [1836]), gal. *Proverbios populares serbios*—, de Vuk Stefanović Karadžić, filólogo, lingüista, lexicógrafo e o reformador máis importante da lingua serbia.³ Por primeira vez, foron recompilados refráns, expresións e outro saber popular que ata entón e durante varios séculos se transmitira de forma oral, pasando dunha xeración a outra. A colección que publicou Vuk serviu como incentivo para futuras compilacións paremiolóxicas.⁴ Posteriormente, a principios do século XX, o persoal erudito eminente, como Veselin Čajkanović (1914, 1975) ou Ivan Kasumović (1912, 1920) e, en menor medida, Lalević (1968, 1969) e Kašić (1971, 1973, 1986), realizaron investigacións folclóricas, lingüísticas, culturoolóxicas e paremiolóxicas con maior detalle a base dun corpus máis restrinxido. Exploraban e interpretaban contos, cancións, proverbios populares, a relixión e a mitoloxía co obxectivo principal de reconstruír as crenzas populares precristiás coas poscristiás, utilizando sempre o método comparativo das dúas etapas.

En canto aos traballos fraseolóxicos teóricos, naceron baixo a directa influencia da teoría fraseolóxica rusa. Os resultados obtidos durante o «Período Clásico» da fraseoloxía rusa, entre os anos cincuenta e oitenta do século XX, tiñan un impacto directo no despertar do interese por esta área entre as autorías iugoslavas. As primeiras investigacións teóricas dedicadas a temas fraseolóxicos apareceron na antiga Iugoslavia (incluída Serbia, unha das súas repúblicas) na década dos anos setenta do século XX.

³ Vuk Stefanović Karadžić (serb. ciríl. Вук Стефановић Караџић) exerceu un labor revolucionario no século XIX en todos os campos lingüísticos. En primeiro lugar, introduciu a lingua popular na literatura. Ata entón, o ruso-eslavo, o eslavo-serbio e o eslavo eclesiástico, entre outros, eran considerados linguaxes literarias e de prestixio, e utilizábanse en comunicacións oficiais, mentres que o pobo común non as coñecía. Despois, Vuk Karadžić estandarizou a lingua popular reformando e simplificando o alfabeto cirílico ata obter o maior grao de fonetismo, acorde cos principios «unha letra, un son» e «escribe como falas, le como se escribe», de J. C. Adelung. Para alén de introducir a reforma alfabética, escribiu a primeira gramática e ortografía, e redactou o primeiro dicionario da lingua serbia. Estandarizou o dialecto stokaviano, que segue usándose en Serbia e nalgúns países procedentes da ex-Iugoslavia: Croacia, Bosnia e Herzegovina, Montenegro. Moito persoal científico e seguidor de Vuk Stefanović Karadžić valorou enormemente o seu traballo, comparándoo coa produtividade dunha academia de ciencias. Non sobra mencionar que Vuk tamén foi tradutor (traduciu o *Novo Testamento*), coleccionista e pioneiro entre as e os antropólogos e etnógrafo; publicou recompilacións de refráns, cancións e contos populares serbios que el mesmo documentaba ao visitar rexións onde vivía a poboación serbia.

⁴ Con anterioridade, Jovan Muškatirović (serb. ciríl. Јован Мушкатировић) recolectara e publicara, por vez primeira, a colección de refráns e saberes populares serbios en Viena en 1787, baixo o título *Pričte iliti po prostomu poslovice temže sentencije iliti rječeniija* (esl. ecl. *Причте илиту по простому пословице тјемже сентенције илиту рјеченија*). Publicouse no idioma eslavo eclesiástico, que, naquel momento, era lingua oficial en Serbia (usábase na correspondencia oficial e nos servizos da Igrexa, mentres que, paralelamente, o pobo falaba o serbio, lingua popular, pero non estandarizada). Cando máis tarde Vuk Stefanović Karadžić recompilou e publicou proverbios populares, incluíu tamén o corpus de Jovan Muškatirović.

Destacaban os traballos de Josip Matešić, Antica Menac e Dragana Mršević-Radović, quen, a partir da oitava década, se ocuparon de diversas cuestións fraseolóxicas.

Algunhas destas autorías tamén se dedicaron ao labor fraseográfico. Os traballos pioneiros de confección de dicionarios fraseolóxicos foron realizados, ou mellor dito redactados, por Menac (*Diccionario fraseolóxico ruso-croata ou serbio*, srp-hrv. *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik*, Zagreb, 1979) e por Mrazović e Primorac (*Diccionario fraseolóxico alemán-serbocroata*, srp-hrv. *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*, Belgrado, 1981). Non sorprende o feito de que estes primeiros dicionarios fraseolóxicos foran bilingües, porque o seu aproveitamento era substancial no ensino de linguas estranxeiras, na tradutoloxía e na interpretación, igual que noutras áreas da lingüística aplicada. No «Prólogo» do seu dicionario, Menac precisa qué é o que entende polo termo *fraseoloxismo* ou *unidade fraseolóxica*:

Conxuntos de palabras non libres, é dicir, conxuntos que non se crean no proceso de fala, senón que se reproducen nunha forma feita, establecida cun uso continuo. Os seus elementos constituíntes adoitan amosar un grao maior ou menor de desemantización, así que, o significado global do fraseoloxismo non corresponde á suma dos significados das súas partes constituíntes. A relación entre algunhas partes do conxunto é firme, polo cal o contido, e incluso a orde dos elementos, é inmutable (Menac 1979: V).

O primeiro dicionario fraseolóxico serbocroata monolingüe foi o *Diccionario fraseolóxico da lingua croata ou serbia* (srp-hrv. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1982), de Josip Matešić. Representou un evento sumamente significativo para a lexicografía e a fraseografía serbocroatas, pois tratouse do primeiro dicionario deste tipo. O *Diccionario* tamén supuxo un grande avance no procesamento das unidades do sistema fraseolóxico e un incentivo de especial importancia para futuras investigacións. A lista das fontes utilizadas inclúe de maneira principal, segundo o propio autor (Matešić 1982: XII-XX), dicionarios monolingües, como son: *Diccionario serbio* (*Srpski rječnik*), de Vuk Stefanović Karadžić, Belgrado [1818] [1852] 1935; *Diccionario da lingua croata ou serbia*, da Academia Iugoslava das Ciencias e das Artes (*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, I-XXII), Zagreb 1880, 1973; *SANU Diccionario da lingua literaria e popular serbocroata*, da Real Academia Serbia das Ciencias e das Artes (*Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika* Srpske akademije nauka i umetnosti, I-IX, Beograd, 1959-1975); *Diccionario de Matica hrvatska* (*Rječnik matice hrvatske*), Zagreb 1967, e *Diccionario de Matica srpska* (*Rečnik Matice srpske*), Novi Sad 1967. Outra fonte non menos significativa está representada nas coleccións de fraseoloxismos e outros saberes populares, como son: *Canciós populares serbias* (*Srpske narodne pjesme*), de Vuk Stefanović Karadžić, Viena 1845; *Proverbios populares serbios* (*Srpske narodne poslovice*), de Vuk Stefanović Karadžić, Cetinje 1836, e *Historias montenegrinas e costeiras* (*Pripovijesti crnogorske i primorske*), de Stjepan Mitrov Ljubiša, Belgrado 1924. Os exemplos de uso dos fraseoloxismos foron extraídos de diferentes obras literarias, entre as que predominan as croatas e, en menor medida, as serbias e as bosníacas. Como conclúe Radović-Tešić (1983: 301),

este dicionario, «sendo a primeira recompilación sistemática e auténtica do tesouro fraseolóxico da nosa lingua [naquel entón, serbocroata], representa un bo comezo do traballo na fraseoloxía, parte da ciencia da linguaxe que, no noso país, está, podería dicirse, nos seus inicios.

No «Prefacio», o autor do dicionario explica que o seu obxectivo era «publicar, dun xeito documentado, o tesouro fraseolóxico da lingua croata ou serbia e, tamén, interpretar os significados dalgunhas unidades fraseolóxicas» (Matešić 1982: V). Adicionalmente, o dito autor ofrece a información necesaria para a interpretación dos fraseoloxismos, para a súa definición e confirmación de uso. Noutras palabras, esta información conforma os criterios para a inclusión dos fraseoloxismos no dicionario. O «Prefacio» ofrece, en definitiva, unha descrición detallada das unidades fraseolóxicas, despois adoptada por moitas outras autorías e consonte a cal os fraseoloxismos son unidades lingüísticas caracterizadas polos seguintes atributos: (1) unha forma ben establecida, (2) indivisibilidade do conxunto de palabras que conforman un fraseoloxismo, (3) variabilidade semántica de, polo menos, un membro da construción fraseolóxica e (4) encaixe no contexto, no sentido de que forman parte dunha unidade sintáctica superior, dunha oración ou dun enunciado (Matešić 1982: V). Xa que o *Diccionario* de Matešić se corresponde cun dicionario fraseolóxico xeral (e non didáctico, por exemplo, ou específico en canto ás características diafásicas ou diastráticas), non sorprende que presente unha macroestrutura máis ampla: posúe uns 30 000 lemas, dos cales uns 12 000 encóntranse exemplificados. Este dato pode ser mal entendido como desproporcionado, pero a explicación reside na característica técnica do *Diccionario*: un fraseoloxismo repítese como entrada independente cada vez que se menciona un dos seus elementos constituíntes.⁵ Outra calidade positiva do *Diccionario* destacada pola crítica é a indicación sistemática de certos trazos morfosintácticos; por exemplo, a colocabilidade verbal ou o aspecto (perfectivo e imperfectivo) dos fraseoloxismos están ben ilustrados. Tal práctica, ademais, contribúe ao alcance de uso da obra lexicográfica en cuestión dentro de contextos científicos e abre un abano posibilidades na análise lingüística.

Porén, aínda que as máis das críticas foron positivas, debido á indubidable achega do *Diccionario* á consolidación da fraseoloxía como disciplina lingüística na ex-Iugoslavia, houbo outras, diríamos que construtivas, que advertiron de solucións deficientes e pouco eficaces. Así, por exemplo, someteuse a dúbida o tratamento das construcións comparativas do tipo *colorido como paxaro carpinteiro, silencioso como nunha igrexa* ou *amarelo como un limón*⁶. Neste sentido, as críticas referíanse, en primeiro lugar, ás solucións formais, pois as construcións defínense baixo a entrada que representa o segundo elemento da comparación, o que resulta bastante raro na práctica lexicográfica. En segundo lugar, referíanse ao feito de haber «demasiada tolerancia na elección dos fraseoloxismos comparativos» (Radović-Tešić 1983: 302).

⁵ Na actualidade, esta práctica non se emprega, dadas as limitacións de espazo e mais porque a repetición da definición das unidades fraseolóxicas dificulta o manexo do dicionario.

⁶ En croata ou serbio, *šaren kao djetao, tiho kao u crkvi* e *žut kao limun* respectivamente.

Máis concretamente, sinalaban que non todas as comparacións tratadas no *Dicionario* se poden determinar como comparacións que cumpren co criterio de idiomaticidade ou desemantización, típico das unidades fraseolóxicas. Radović-Tešić (1983: 303) considera que se trata «da comparación segundo o trazo dominante do concepto denotado; neste caso, tal comparación (por fixado e habitual que for o conxunto de palabras) pertence ao dominio dos recursos estilísticos unicamente».

A fraseoloxía contemporánea serbia conta con dous dicionarios dun mesmo autor, de Đorđe Otašević: *Pequeno dicionario fraseolóxico serbio* (Belgrado, 2007) e *Dicionario fraseolóxico serbio* (Novi Sad, 2012) (serb. ciríl. *Мали српски фразеолошки речник* e *Фразеолошки речник српског језика* respectivamente). O segundo dicionario é unha versión ampliada e enriquecida do primeiro, e o seu valor áchase no feito de que constitúe o primeiro dicionario fraseolóxico monolingüe de lingua serbia. A diferenza do dicionario do seu antecesor Matešić (1982), o dicionario de Otašević concíbese como un dicionario moderno e exclusivo de lingua serbia, polo que chegou a «encher un gran baleiro na fraseoloxía serbia» (Nikolić 2013: 481). Malia que o «Prefacio» non ofrece o número exacto de unidades tratadas, conclúese que a obra contén unhas 25 000, as cales, polo xeral, pertencen ao idioma estándar. Os fraseoloxismos dialectais e obsoletos rexístranse de modo esporádico, ao mesmo que os arcaísmos. Estas características diafásicas e diatópicas, ao igual que sucede cos valores estilísticos, márcanse tal e como corresponde. Á parte diso, o autor utiliza os termos *fraseoloxismo* (serb. ciríl. *фразеологизам*), *modismo* (serb. ciríl. *идиом*) e *locución* (serb. ciríl. *фразем*), paralelamente, pero sen detallar o porqué da súa distinción e, tamén en contrapartida, no «Prefacio», non ofrece máis información acerca da estrutura do dicionario e dos lemas, nin do público meta, nin das fontes nin da etimoloxía das unidades tratadas. No entanto, as definicións son asaz precisas, a estrutura da entrada está clara e as expresións fanse fáciles de encontrar.

3. Achegas teóricas

A obra máis importante relativa á explicación e consolidación da fraseoloxía na lingüística serbia (serbocroata) publicouse en Belgrado en 1987 e escribiuna Dragana Mršević-Radović. A monografía *Sintagmas fraseolóxicos verbais e nominais na lingua serbocroata moderna* (serb. ciríl. *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*) asentou as bases da fraseoloxía serbia e proporcionou unha amplitude de posibles temas para futuras investigacións. A autora trata cuestións básicas no campo da fraseoloxía, como son os estudos fraseolóxicos, a determinación das súas unidades ou a clasificación dos fraseoloxismos (primordialmente, verbais e nominais). Ata hoxe, segue sendo o traballo máis relevante sobre a teoría da fraseoloxía na esfera da lingüística serbia.⁷

Tras a monografía de Mršević-Radović, comeza a medrar o interese pola fraseoloxía entre a comunidade lingüista de Serbia e préstase máis atención aos temas de índole práctica

---

⁷ As conclusións relevantes para a terminoloxía fraseolóxica aparecen tratadas no terceiro capítulo.

(semánticos, lexicolóxicos e pragmáticos), pois dábase por entendido que os asuntos teóricos xa foran tratados e ben explicados. Así, en 1989, Vladislava Petrović describiu en detalle a fraseoloxía dun rexistro especializado, o xornalístico, no seu libro *Fraseoloxía xornalística* (serb. ciríl. *Новинска фразеологија*). De acordo con Petrović (1989: 33), os fraseoloxismos xornalísticos forman parte da linguaxe xeral e serven como «ferramenta idiomática estándar cun contido establecido e unha estrutura relativamente estable». Por outro lado, serven tamén como ferramenta idiomática expresiva, cun amplo significado connotativo e expresivo (Petrović 1989: 41). Este segundo rol resulta significativo na construción de textos xornalísticos, no que ten a ver cos titulares sobre todo, porque cando os fraseoloxismos son altamente expresivos, contribúen a que o texto pareza pintoresco e rechamante para o público lector. Igual que calquera outro estilo funcional, o xornalístico tamén representa un fenómeno relativamente autónomo e complexo á hora de usar mecanismos lingüísticos. Caracterízase pola integridade estrutural e informativa e por un obxectivo pragmático, que consiste en alcanzar a comunicación nunha área social específica (científica, deportiva, publicitaria, profesional etc.) (Petrović 1989: 19).

Mršević-Radović, co seu libro *Fraseoloxía e cultura nacional* (serb. ciríl. *Фразеологија и национална култура*, Belgrado, 2008), demostra que as investigacións fraseolóxicas funcionan só en coalición «con outros fenómenos sociais, culturoolóxicos, etnográficos, históricos, filosóficos etc.» (Jovanović 2008: 359). A autora investiga a semántica das unidades fraseolóxicas nos planos sincrónico e diacrónico, buscando sempre a súa estrutura interna: «Na fraseoloxía eslava, a estrutura interna determínase como un contido lóxico; este contido pertence a unha base derivativa que se encontra en relación co significado fraseolóxico actual» (Jovanović 2008: 362). Polo tanto, o método de modelaxe estrutural e semántica pode ser aplicado a outras investigacións coma esta porque permite conectar o significado fraseolóxico actual coa súa estrutura interna.

Os temas obxecto de estudo abranguen diferentes perspectivas e a ontolóxica é a que prevalece nas unidades fraseolóxicas baseadas na experiencia humana: estas unidades tratan de dar resposta ás preguntas fundamentais sobre o mundo e a súa orixe, e, en moitos casos, esta radica na mitoloxía precristiá. A perspectiva espacial e temporal trátase nas unidades que conceptualizan o espazo e o tempo como algo afastado, próximo, coñecido ou forasteiro. As e os falantes, como resulta esperable, posúen unha actitude positiva cara ao próximo e coñecido, mentres que cos fenómenos afastados e descoñecidos, prevalecen o medo e o rexeitamento. Do mesmo modo, Mršević-Radović describe os modelos estruturais e semánticos que xeran fraseoloxismos mediante os cales a comunidade falante procura achar a causa dos males todos que a agonían (por exemplo, das enfermidades, das desgrazas, da violencia etc.). Finalmente, a perspectiva cristiá aplícase ás unidades que denotan a relación entre o ser humano e Deus, as diversas categorías morais, a dicotomía entre o bo e o malo. Deus, como divindade suprema, conceptualízase, na fraseoloxía serbia, a través das imaxes do protector e do xuíz xusto, ou sexa, a través do sentimento do medo ou dos fenómenos da beleza e da bondade. En definitiva, demóstrase que a relación entre a lingua e a cultura nacionais encóntrase fortemente arraigada na tradición folclórica e na cultura inmaterial do pobo.

Xa no tempo recente, os estudos en fraseoloxía xiran arredor de enfoques contrastivos e tradutolóxicos, cognitivos, lexicolóxico-semánticos, glotodidácticos etc. Así, Nataša Vulović, na súa monografía verbo da relación entre a fraseoloxía e a relixión serbias, encárgase das cuestións semántico-conceptuais nun corpus de fraseoloxismos con carga relixiosa, servíndose dos métodos compoñencial, semántico-estrutural, semántico-conceptual e de oposicións binarias. Este corpus expúxose como unha mostra válida para tirar conclusións asociadas á fraseoloxía serbia: os fraseoloxismos relixiosos, polo xeral, proveñen da Biblia e son comúns á maioría de países europeos; nótase a presenza de unidades procedentes da antiga mitoloxía eslava (as que conteñen compoñentes que denominan tradicións antigas, prácticas rituais, nomes de festas etc.), típicas para a comunidade serbofalante; os lexemas dominantes nos fraseoloxismos relixiosos son *deus*, *demo* e *alma* (serb. ciríl *бог*, *ђаво* e *душа* respectivamente); en canto ao significado, estas unidades lingüísticas resultan heteroxéneas, complexas e específicas (Vulović 2015: 286); a modelaxe estrutural ten suma importancia porque permite un enfoque preciso, científico na clasificación e interpretación do corpus; a modelaxe estrutural dos fraseoloxismos revela a estabilidade formal, confirmada, de feito, polas posibilidades de crear variantes estruturais, semánticas e léxicas; a clasificación temática crea campos léxico-semánticos, os cales confirman o dominio de significados antropocéntricos de diversa índole; a perspectiva linguocultural reflicte a unión dos contidos lingüístico e extralingüístico (ou cultural); a análise axiolóxica das oposicións binarias demostra a presenza dos fraseoloxismos de orixe precristiá, igual que os de orixe cristiá-ortodoxa, e o estudo do corpus extraído manifesta que as connotacións culturais se encontran sedimentadas e profundamente incorporadas «no fondo base da lingua literaria, nos principios éticos do pobo serbio e mais nos seus valores morais» (Vulović 2015: 291).

A investigación de Gordana Štrbac representa outra contribución asaz importante para a fraseoloxía serbia. Mencionamos, aquí, dúas monografías que parten de temas específicos, pero que aclaran cuestións xerais referentes á semántica e ao antropocentrismo na fraseoloxía: *Fraseoloxía sobre o home e o home na fraseoloxía* (serb. ciríl. *Фразеологија о човеку и човек у фразеологији*, Novi Sad, 2018) e *Somatismos e conceptualización da realidade en serbio* (serb. ciríl. *Соматизми и концептуализација стварности у српском језику*, Novi Sad, 2017), publicada en coautoría con Gordana Štasni. Na primeira, establécese a tarefa de explorar a imaxe fraseolóxica do home, o que supón determinar a forma na que o home se coñece e percibe a si mesmo mais as reflexións que tal coñecemento ten na lingua e no seu subsistema, na fraseoloxía (Štrbac 2018, pp. 241–242). A dita investigación confirmou a teoría de J. Apresian sobre a cronoloxía e a xerarquía dos sistemas humanos que se reflicten na linguaxe; os fraseoloxismos designan, en primeiro lugar:

[...] sistemas máis simples, como son as actividades perceptivas (entre as cales destaca a percepción visual en particular), os estados e procesos fisiolóxicos e a actividade física (na que predomina o movemento), igual que sistemas complexos que supoñen actividades intelectuais, sentimentos e fala. A fala encóntranse no cume da escala, como o sistema máis alto e complexo, cunha estrutura ramificada baseada nuns subsistemas máis simples. Tamén se confirmou a idea da forte conexión e interrelación entre os sistemas físico e espiritual.

Así pois, referímonos a unha vinculación estreita entre a percepción e o intelecto, entre as reaccións tanto físicas como fisiolóxicas e as emocións, e entre a actividade física e a fala. (Štrbac 2018: 242)

A segunda monografía ocúpase da fraseoloxía somática, que se investiga como fenómeno propio de cada comunidade lingüística; o concepto de ‘corpo’ e os principios da súa organización lingüística e extralingüística son inherentes a toda persoa falante (Štrbac e Štasni 2017: 135). A terminoloxía anatómica úsase para designar os dominios extracorpóreos e para expresar o entendemento e a interpretación da realidade; na conciencia humana, existen padróns de pensamento baseados, precisamente, no coñecemento corporal e que participan na comprensión doutras categorías máis abstractas. Estes padróns adoitan aparecer expresados por medio da fraseoloxía somática.

4. Terminoloxía usada na fraseoloxía serbia

Se temos en conta a excepcional diversidade conceptual e terminolóxica da fraseoloxía, é comprensible que non resulte tarefa fácil estipular, de maneira unánime, o seu obxecto de estudo e a nomenclatura ou clasificación das súas unidades. Como sucede con outras linguas, o serbio utiliza unha ampla variedade de termos para designar construcións fixas e idiomáticas: frase, xiro, xiro establecido/fixo, xiro fraseolóxico, xiro gnómico, construción establecida/fixa, frase establecida/fixa, fraseoloxismo, locución, combinación léxica, conxunto de palabras, modismo, frase idiomática, construción (serb. ciríl. *фраза, обрт, устаљени обрт, фразеолошки обрт, гномски обрт, устаљена конструкција, устаљена фраза, фразеологизам, фразем, лексички spoj, скуп/свеза речи, идиом, идиоматска фраза, конструкција* respectivamente). A día de hoxe, está claro cales dos termos se empregan como iguais xerarquicamente falando (é dicir, cales pertencen a un mesmo nivel clasificatorio dentro do eido da fraseoloxía; por exemplo, *expresión idiomática, modismo* e *locución*) e cales se consideran hiperónimos (por exemplo, *unidade fraseolóxica* en relación con *modismo*, ou *fraseoloxismo* en relación con *locución* ou *paremia*).

Na fraseoloxía serbia, os termos *unidade fraseolóxica* (serb. ciríl. *фразеолошка јединица*) e *fraseoloxismo* (serb. ciríl. *фразеологизам*) serven para nomear as unidades fraseolóxicas en xeral, sen especificar o estrato da fraseoloxía concreto. Mršević-Radović utiliza o termo *unidade fraseolóxica* como «nome xeral para unha unidade do sistema fraseolóxico dunha lingua que é amplamente aceptado e que corresponde ao sistema terminolóxico existente (por exemplo, a unidade semántica, a léxica etc.)» (Mršević-Radović 1987: 11). O termo *fraseoloxismo* representa, entón, un sinónimo de *unidade fraseolóxica* e, polo tanto é «o nome xeral para a unidade do sistema fraseolóxico que se usa con independencia das súas características estruturais, semánticas e funcionais» (Mršević-Radović 1987: 11).

As unidades fraseolóxicas encerran certa «cohesión de contradicións»: son compostos multiléxicos (forma complexa e composta por varios lexemas), pero posúen significado (significado fraseolóxico, xeral ou global) (Mršević-Radović 1987: 63).

A lingüística serbia e a exiugoslava acentúan as seguintes características peculiares dos fraseoloxismos: polilexicalidade, idiomaticidade (ou desementización) e fixación estrutural e de uso. A diferenza das escolas española e da Europa Occidental en xeral, a serbia (como a escola exiugoslava e as da Europa do Leste tamén en xeral) destaca a expresividade como trazo distintivo dese tipo de unidades. Aínda que existen outras clases de compostos multiléxicos e de sintagmas de estrutura e significado estables, estes non poden considerarse fraseolóxicos porque exercen a función denominativa en exclusivo (é o caso, por exemplo, das colocacións). En troques, os compostos multiléxicos fraseolóxicos, alén da función denominativa, exercen a función expresiva (Mršević-Radović 1987: 17–18), por exemplo, cando serven de descritores ou caracterizadores dos trazos humanos. Como consecuencia, non sorprende a diferenza na determinación do obxecto de estudo da fraseoloxía nas dúas comunidades: a española inclúe as colocacións, mentres que a serbia exclúeas e considéraas parte integral da lexicoloxía (xunto con outros tipos de sintagmas fixos, como son os termos, entre outros).

A terminoloxía usada en cada área lingüística vese condicionada pola clasificación que se aplique nesa área de investigación. A causa disto, Mršević-Radović (1987: 21), nun sentido moi amplo, fala de *sintagmas fraseolóxicos* e *non fraseolóxicos*, onde estes últimos presentan un significado acumulativo e os primeiros, non. Ademais, a autora introduce o concepto de *sintagma terminolóxico*, que comparte algunhas características co de *sintagma fraseolóxico* (por exemplo, a estrutura complexa ou o significado unitario), pero os sintagmas terminolóxicos son máis estables na súa forma, cumpren a función denominativa unicamente (nunca a expresiva), non levan valores connotativos e tampouco pertencen á esfera da fraseoloxía. Así mesmo, Mršević-Radović fala das *estruturas perifrásticas*, que cumpren a función denominativa mais que, a diferenza dos sintagmas terminolóxicos, posúen certo grao de expresividade e son unidades *semifraseolóxicas* e *semiterminolóxicas* (Mršević-Radović 1987: 22). A aludida autora recomenda non incluílas nas investigacións fraseolóxicas, precisamente, porque se consideraren periféricas.

Continuándomos co retrato da fraseoloxía serbia, nela, é habitual falar de fraseoloxía tanto en sentido estrito como en sentido amplo. No estrito, a fraseoloxía inclúe o que agora denominamos *locucións* (serb. ciríl. *фразама, идиом*) e que antes se denominaba *fraseoloxismo* (serb. ciríl. *фразаологизам*). Mršević-Radović (1987) recomenda unha clasificación dos fraseoloxismos, ou locucións, baseada no parámetro semántico. Máis en concreto, ofrece unha clasificación fundamentada na relación entre o significado e a estrutura; nesta liña, distingue entre os *fraseoloxismos compoñenciais* e os *globais*. Diferéncianse entre si polo modo de distribución do significado fraseolóxico xeral respecto da súa complexa estrutura sintagmática; nos fraseoloxismos compoñenciais, existe a posibilidade de separar o constituínte, que funcionaría como portador do significado fraseolóxico. É este, de feito, o criterio básico de distinción dos dous tipos de fraseoloxismos (por exemplo, serb. *не вреди ни зрна боба*, esp. ‘no vale ni un centavo / pimiento’). No primeiro deles, a relación entre os constituíntes é unidireccional, ou sexa, a estrutura fraseolóxica depende da posición do colocativo, é dicir, do lugar que ocupa

o membro constituínte que proporciona o significado. Pola contra, nos fraseoloxismos globais, a relación entre os constituíntes é bidireccional, de dependencia mutua (Mršević-Radović 1987: 63); por exemplo, serb. *ухватити маџу*, esp. ‘tomar las de Villadiego’.

Ao falar da fraseoloxía en sentido amplo, Mršević-Radović (1987) abrangue as *frases idiomáticas*, as *frases fixas* ou as *paremias*. Tamén se poden denominar *fraseoloxismos oracionais* porque contan cunha estrutura fixa e representan un enunciado completo. Polo tanto, trátase de unidades sintácticas que se caracterizan por unha estrutura complexa e estable, e que manifestan alto grao de estabilidade léxica (Mršević-Radović 1987: 24). En adición, á parte de significados primarios, denotativos, desenvolven significados secundarios, connotativos. Os refráns tamén forman parte deste diapazón oracional e ocupan un sitio especial dentro deste grupo de fraseoloxismos; supoñen un valor engadido para os fraseoloxismos oracionais porque expresan saberes orixinados na experiencia da vida. O seu valor reside, aínda tamén, nas posibilidades de modelaxe estrutural-semántica, xa que representan unha boa base para a creación doutros tipos de fraseoloxismos, como locucións, por exemplo.

Outro persoal lingüista serbio (Petrović 1989; Stanojčić 2010) segue o artellamento funcional e estilístico de Mršević-Radović (1987) á hora de organizar as unidades da fraseoloxía, tomando en consideración os trazos típicos da linguaxe literaria, xornalística, profesional ou con fins específicos, administrativo-xurídica, científica, coloquial, neutra e interestilística. Entre estes estilos e subestilos destaca, en termos de frecuencia de uso, o xornalístico, dado que constitúe unha das formas máis estendidas de comunicación e, ao mesmo tempo, un medio de comunicación profundamente dinámico (Petrović 1989: 37). O estilo xornalístico utiliza a fraseoloxía como ferramenta ben útil no momento de chamar a atención do público meta; durante este proceso, as unidades fraseolóxicas acostuman ser modificadas, actualizadas e amplificadas en novos contextos comunicativos.

Unha outra autora que repara nos parámetros estruturais e funcionais é Larisa Razdobudko-Čović (2003), quen entende o alcance da fraseoloxía nun sentido bastante amplo e divide os tipos das súas unidades en modismos ou unións fraseolóxicas (serb. ciríl. *идиоми, фразеолошка срашћења, јединства*), sintagmas fraseolóxicas (serb. ciríl. *фразеолошке синтагме*), construcións comparativas (serb. ciríl. *поређбене конструкције*) e construcións de casos preposicionais (serb. ciríl. *предложко-надежне конструкције*) (Razdobudko-Čović 2003: 91). Razdobudko-Čović tamén advirte de que a análise fraseolóxica debe abranguer os proverbios (serb. ciríl. *половице*; por exemplo, *из твојих уста у Божије уши*, lit. esp. ‘de tu boca a los oídos de Dios’), os refráns (serb. ciríl. *изреке*; por exemplo, serb. ciríl. *у здравом телу здрав дух*, esp. ‘mente sana en corpo sano’), as citas do folclore popular e outras formas sintacticamente complexas. A lingüista que nos ocupa (2003: 91) vai máis alá na delimitación do ámbito fraseolóxico, cando recomenda incluír nel enunciados como ameazas (serb. ciríl. *претње*; por exemplo, *опраћу ти уста сапуном*, esp. ‘te voy a lavar la boca con jabón’); maldicións (serb. ciríl. *клетве*; por exemplo, *уста ти се осушила*, lit. esp. ‘así se te seque a boca’); e xuramentos, *declaracións, xuízos varios e constatacións* (serb. ciríl. *заклетве, изјаве, разни судови, констатације*).

Á parte desta organización funcional das unidades da fraseoloxía, Stanojčić (2010) fai outra, baseada en características expresivas e emocionais, partindo do seu carácter pintoresco e rechamante. De aí procede a diferenciación en (1) *fraseoloxía de matiz con connotación positiva*, dentro da cal as unidades presentan un ton familiar, humorístico e amable e expresan respecto, encanto e aprobación, coma nos exemplos *бити луд за неким (нечим)* (esp. ‘estar loco por alguen [algo]’), *бити десна рука (некоме)* (esp. ‘ser la mano derecha [de alguen]’); e (2) *fraseoloxía de matiz con connotación negativa*, dentro da cal as unidades presentan un ton irónico, despectivo e vulgar (Stanojčić 2010: 205), coma en *бити ударен/онаџен у главу* (esp. ‘estar tocado/a de la cabeza’).

Na mesma liña, as unidades obxecto de estudo da fraseoloxía enmarcada na lingüística serbia diferéncianse, a miúdo, dependendo do grao de «pintoresquismo», simbolismo ou transparencia idiomática. Así, por exemplo, as unións fraseolóxicas (serb. ciríl. *фразеолошка сраићења / јединства*) manteñen un alto nivel de motivación, o que se orixina na súa forma pintoresca e expresiva. Nelas, é posible separar unha parte do significado dun ou máis compoñentes da unidade fraseolóxica (Mršević-Radović 1987, Razdobudko-Čović 2003). Por ilustrármolo cun caso, na unidade serbia *бити тврде главе*, e española ‘ser un/a cabeza dura’, é posible dividir o significado global en dous compoñentes, os dous relacionados co significado global. En contraste, existen construcións nas que non se pode detectar a motivación e, consecuentemente, non resulta posible iso de relacionar os compoñentes co significado global (por exemplo, serb. *с неба па у ребра*, esp. ‘de buenas a primeras’).

As influencias da escola anglosaxoa áchanse presentes na lingüística e, de xeito parcial, na fraseoloxía serbia. Un bo exemplo disto son a nomenclatura e a interpretación da fraseoloxía de Tvrtko Prčić (1997), quen se refire ás unidades fraseolóxicas como compostos léxicos. Investígaos a nivel combinatorio, como as unidades que se crean como combinacións de lexemas individuais e reflicten as relacións sintagmáticas existentes nunha lingua. De tal modo, subliñase a importancia do coñecemento e recoñecemento das aludidas relacións e das unidades que estas crean, xa que nos serve como indicador da competencia lingüística do ou da falante.

De acordo co criterio de estabilidade da composición formal, Prčić (1997: 114), pola súa banda, divide os compostos léxicos en colocacións (serb. ciríl. *колокације*, ingl. *collocations*) e modismos (serb. ciríl. *идиоми*, ingl. *idioms*). Os modismos teñen unha estrutura máis sólida e un maior grao de idiomaticidade en comparación coas colocacións (Prčić 1997: 114). Seguindo a Lyons (1995), Prčić, ademais, divide os modismos (ingl. *idioms*) en lexemas fraseomáticos (serb. ciríl. *фразне лексеме*), *фórmula discursivas* (serb. ciríl. *дискурсне формуле*) e refráns (serb. ciríl. *изреке*). Os lexemas fraseomáticos (por exemplo, serb. *заљубити се до ушију*, esp. ‘enamorarse hasta los huesos / las trancas’) son unidades léxicas híbridas que se executan formalmente como sintagmas, pero que se comportan como lexemas en termos de función, contido e uso.

Prčić correspóndese cunha das primeiras autorías serbias en localizar as fórmulas discursivas no ámbito fraseolóxico, aínda que este razoamento non se mantivo no contorno serbio. Determináase como oracións ou frases cuxo uso se encontra establecido nunha lingua de maneira habitual e cuxa función consiste en iniciar, manter, controlar e finalizar a comunicación. Ademais, indica, cumpren con diversos actos comunicativos, entre eles saudar, interpelar, presentarse, agradecer e aprobar (por exemplo, serb. ciríl. *види ко ми каже*, esp. ‘mira quién habla’; serb. *било како било*, esp. ‘sea lo que sea’) (Prčić 1997: 128).

Os refráns son enunciados cuxa función elemental consiste en comentar ou reaccionar ante diversas situacións comunicativas. Prčić (1997) distingue entre ditos tradicionais (serb. ciríl. *традиционалне изреке*) e ditos populares (serb. ciríl. *популарне изреке*). Nos ditos tradicionais inclúense os proverbios (serb. ciríl. *пословице*), mormente de orixe descoñecida, os aforismos domesticados (serb. ciríl. *одомаћени афоризми*) e os epigramas (serb. ciríl. *епиграми*), e expresan algunha reflexión, xuízo ou crenza breve, concisa e inxeniosa, de carácter sabio, fundamentada na experiencia ou observación. Os ditos populares son expresións breves e eficientes producidas por unha persoa ou por un grupo público do ámbito artístico, político, de entretemento etc. (Prčić 1997: 129). A miúdo, teñen como obxectivo principal atraer a atención dun público máis amplo para se volveren, logo, populares e convertérense nunha especie de pegada ou símbolo de quen os creou. A nomenclatura e a clasificación de Prčić non están aceptadas en círculos lingüísticos amplos, pero si dentro do contorno anglosaxón serbio.

O libro *Lexicoloxía da lingua serbia* (serb. ciríl. *Лексикологија српског језика*, Belgrado, 2007), de Rajna Dragičević, conforma unha lectura obrigatoria nos cursos de lingüística de fraseoloxía serbia. No que concirne á fraseoloxía, esta autora pon énfase no seu carácter interdisciplinar, pois está conectada con outros campos do coñecemento tanto lingüísticos (lexicoloxía, semántica, sintaxe, estilística...) como non lingüísticos (culturoloxía, antropoloxía, psicoloxía, socioloxía...); mesmo chega a cualificar a fraseoloxía como unha «disciplina expansiva». Esta sorte de «expansión» caracteriza, tamén, outras disciplinas, como a lexicoloxía: «hoxe, resulta imposible investigar a lexicoloxía sen saír dela» (Dragičević 2010: 8). Amais diso, trata a cuestión da identificación dos fraseoloxismos considerando a súa diferenciación doutros enunciados encadeados; ao igual que outras e outros fraseólogos serbios, Dragičević salienta dous dos criterios para ter en conta en tal proceso: (1) o formal, que atangue á polilexicalidade, e (2) a fixación estrutural e semántico-sintáctica, vencellada ao sentido único (adopta os termos *sentido xeral* ou *global* de Mršević-Radović, 1987), á expresividade, á participación nunha construción sintáctica e á adaptación ao contexto (Dragičević 2009). Engade, aínda, que a fraseoloxía actual se ve xeralmente marcada polas investigacións contrastivas e linguoculturais e ambas correntes supoñen que as diferentes linguas conceptualizan e fragmentan a realidade de diferentes maneiras. Co fin de demostrar que a lingua e a realidade son, en efecto, significativamente diferentes nas distintas culturas, as investigacións contrastivas acentúan as diferenzas (Dragičević 2010: 25). Non obstante, cando se reflexiona acerca dos resultados de tales investigacións, resulta que estes fornecen conclusións completamente contrarias:

«As similitudes [entre linguas] son numerosas e as diferenzas, poucas, insignificantes e condicionadas» (Dragičević 2010: 25). Por este motivo, a autora conclúe que a lingüística como ciencia na súa fase anterior, cando se ocupaba dos universais lingüísticos, tivo máis éxito que a lingüística actual, cuxo foco de interese xira arredor das especificidades producidas polas diferentes culturas.

5. Conclusións

As primeiras coleccións de índole fraseolóxica en Serbia, ao igual que noutras comunidades lingüísticas, nacen como resultado do traballo de individuos inspirados a salvaren a tradición oral e a literatura popular do esquecemento. Os e as entusiastas como Jovan Muškatirović e, especialmente, Vuk Stefanović Karadžić foron pioneiros na recompilación e publicación de proverbios, sentencias e outros saberes populares. Eles deron os primeiros pasos cara ao que máis adiante chegaría a denominarse *paremioloxía*, unha parte integral da fraseoloxía.

A fraseoloxía como disciplina lingüística e teórica consolídase a partir dos anos setenta do século pasado. Desde entón, en Serbia, tivo unha traxectoria similar á das outras fraseoloxías de Europa do Leste.

Os dicionarios propiamente fraseolóxicos confecciónanse, en primeiro lugar, no plano contrastivo; logo, no plano da lingua común da ex-Iugoslavia (o serbocroata) e, a partir deste século, publícanse dicionarios exclusivamente serbios. Os traballos importantes para o pronunciamento e consolidación da fraseoloxía dentro da lingüística serbia (naquela altura, serbocroata) publícanse nos anos setenta e oitenta. A maior autoridade no campo da teoría fraseolóxica serbia é Dragana Mršević-Radović, cuxo entendemento da disciplina mais cuxa determinación e clasificación das unidades fraseolóxicas serán a base para todas as futuras investigacións no tema.

Algunhas peculiaridades da fraseoloxía serbia son as seguintes: a disciplina enténdese no senso amplo, o que significa a inclusión non soamente de locucións e modismos, senón tamén de construcións con estrutura oracional, como son os proverbios e os refráns; e as colocacións (serb. ciríl. *κ олокације*) non adoitan incluírse nos estudos porque, na lingüística serbia, invéstiganse como construcións fixas e non idiomáticas, co cal forman parte da terminoloxía e a lexicoloxía e non da fraseoloxía.

Os termos *fraseoloxismo* ou *unidade fraseolóxica* (serb. ciríl. *фразеологизам, фразеолошка јединица*) acostuman utilizarse para denominar todas as unidades da fraseoloxía, sen tomar en consideración o grao de estabilidade formal ou de opacidade semántica. Paralelamente, úsanse para referirse ás unidades fraseolóxicas no senso máis restrinxido, para o que denominamos *locución* (*фразем, идиом*). Baixo o hiperónimo *fraseoloxismo*, achamos hipónimos como *locución* ou *modismo* (*фразем, идиом*), *proverbio* (*пословица*), ou *refrán* (*изрека*).

Nun principio, as investigacións fraseolóxicas centrábanse nos temas de índole semántica, lexicolóxica e sintáctica. Con posterioridade, préstase máis atención aos temas de índole práctica (glotodidácticos, contrastivos) e interdisciplinar (cognitivos, pragmáticos, linguoculturais). Para esta ocasión, presentamos algúns dos traballos que cremos que contribuíron ao desenvolvemento e consolidación da fraseoloxía serbia, e que consideramos claves para o entendemento dos enfoques dominantes no noso contorno lingüístico. O número das publicacións é significativamente maior, especialmente cando se considera o plano contrastivo.

6. Referencias bibliográficas

- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Čajkanović, V. (1994 [1914]). *U Boga su vunene noge, a gvozdene ruke*. Kraljevsko-srpska državna štamparija.
- Čajkanović, V. (2022 [1973]). *Rečnik srpskih narodnih verovanja o biljkama*. Talija izdavaštvo.
- Dobrovolskij, D. e Filipenko, T. (2007). Russian phraseology. En H. Burger, D. Dobrovol'skij, P. Kühn e N. R. Norrick (Eds.), *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung. Phraseology. An International Handbook of Contemporary Research* (pp. 714–727). Walter de Gruyter.
- Dragičević, R. (2007). *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za udžbenike.
- Dragičević, R. (2009). O problemima identifikacije frazeologizama. *SuedSlavistic online*, 1, 35–44.
- Dragičević, R. (2010). *Verbalne asocijacije kroz srpski jezik i kulturu*. Čigoja.
- Jovanović, V. (2008). Novo o srpskoj frazeologiji, *Književnost i jezik*, 55(3/4), 361–368
- Kasumović, I. (1912). Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovice i krilatica. *Rad JAZU*, 191, 68–264.
- Kasumović, I. (1914). Esopovska basna grčka i rimska u hrvatskom i srpskom narodnom pričanju. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 19(1), 1–34.
- Kašić, J. (1973). *Vukove poslovice kao građa za jezička ispitivanja*. Matica srpska.
- Kašić, J. (1986). *Neke jezičke pojave u poslovicama i zagonetkama*. Institut za jezik i književnost.
- Lalević, M. (1968). *Vuk o svadbenim običajima u svom rječniku: prilog proučavanju Vukova rada na folklore*. Savez udruženja folklorista Jugoslavije.
- Lalević, M. (1969). *Značenje triju Vukovih poslovice*. Savez udruženja folklorista Jugoslavije.
- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Školska knjiga.
- Menac, A. (1979). (Ed.). *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik*. Školska knjiga.
- Mrazović, P. e Primorac, R. (1981). *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*. Narodna knjiga.
- Mršević-Radović, D. (1987). *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Mršević-Radović, D. (2008). *Frazeologija i nacionalna kultura*. Društvo za srpski jezik i književnost Srbije.
- Nikolić, M. (2013). Đorđe Otašević, *Frazeološki rečnik srpskog jezika*. Novi Sad, Prometej, 2012. *Južnoslovenski filolog*, LXIX, 481–487.

- Otašević, Đ. (2007). *Mali srpski frazeološki rečnik*. Alma.
- Otašević, Đ. (2012). *Frazeološki rečnik srpskog jezika*. Prometej.
- Pejović, A. (2015). *Kontrastivna frazeologija španskog i srpskog jezika*. Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Pejović, A. e Trivić, A. (2023). Caminos de la fraseología contrastiva del español y el serbio. *Facta Universitatis. Series: Linguistics and Literature. El camino y el viaje en el mundo hispánico*, 21(2).
- Prčić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Razdobudko-Čović, L. (2003). *Semantika i pragmatika somatizama u srpskom i ruskom jeziku*. Vedes.
- Radović-Tešić, M. (1983). Josip Matešić, Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika, Školska knjiga, Zagreb, 1982. *Južnoslovenski filolog*, XIX, 301–306.
- Stanojčić, Ž. (2010). *Gramatika srpskog književnog jezika*. Kreativni centar.
- Stefanović Karadžić, V. (1977 [1849]). Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi. Nolit.
- Štrbac, G. (2018). *Frazeologija o čoveku i čovek u frazeologiji*. Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Štrbac, G. (2019). Frazeološka jedinica i pristupi u njenom izučavanju. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 48 (1), 259–269.
- Štrbac, G. e Štasni, G. (2017). *Somatizmi i konceptualizacija stvarnosti u srpskom jeziku (glava i njeni delovi)*. Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Trivić, A. (2013). Neka teorijska pitanja iz španske i srpske frazeologije: određenje frazeološke jedinice. En J. Vučo e V. Polovina (Eds.), *Savremeni tokovi u lingvističkim istraživanjima*, knj. 2 (pp. 41–56). Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Trivić, A. e Pejović, A. (2020). Intenzifikacija ekspresivnosti u frazeologiji srpskog i španskog jezika. En M. Kovačević e J. Petković (Eds.), *Ekspresivnost u srpskom jeziku*, knj.1 (pp. 351–364). Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Vulović, N. (2015). *Srpska frazeologija i religija. Lingvokulturološka istraživanja*. Institut za srpski jezik SANU.

Varia

Análise das unidades fraseolóxicas de *Fénix* desde unha perspectiva intercultural entre a China e España¹

Analysis of the Phraseological Units of the Phoenix from an Intercultural Perspective Between China and Spain

Yu Liang

Universidad de Almería (España)

ORCID: 0000-0003-3046-022X

yl629@inlumine.ual.es

Resumo: Numerosos investigadores e investigadoras levaron a cabo estudos fraseolóxicos comparativos entre o chinés e o español, sendo a zoonimia un dos temas máis prominentes no ámbito. Non obstante, os animais mitolóxicos continúan sendo un tema relativamente subexplorado. Co propósito de tratar esta fenda no coñecemento, neste traballo, preséntase a Fénix desde os seus aspectos esenciais, naturais, mitolóxicos e recreativos, co fin de lles brindar relevancia aos referentes que se lles adxudican a través do estudo da linguaxe figurada e, en concreto, da metáfora. As unidades fraseolóxicas que se achegan son parte do campo semántico, cultural e lingüístico cotián da China, xa que ten unha maior importancia como ritual no país asiático. Debe recoñecerse que a interculturalidade é un tema amplo, e mesmo infindo, pero que, desde aspectos puntuais e particulares, permite a unión de varias culturas. É por iso que este traballo convida a quen o ler á interculturalidade.

Palabras clave: Fénix, fraseoloxía, metáfora, Teoría da Metáfora Conceptual (TMC), chinés, español.

Abstract: Numerous researchers have conducted comparative phraseological studies between Chinese and Spanish, with zoonimia being one of the most prominent themes in this field. However, mythological animals remain a relatively underexplored topic. With the purpose of addressing this gap in knowledge, this paper presents the phoenix from its essential, natural, mythological, and recreational aspects, aiming to highlight the references attributed to it through the study of figurative language, particularly metaphor. The phraseological units presented are part of China's everyday semantic, cultural, and linguistic domain, as it holds greater ritualistic

---

¹ Data de recepción: 25.05.2023. Data de aceptación: 12.03.2024

Tradución feita por Cristin Myka Ramírez de la Cruz.

significance in the Asian country. It must be acknowledged that interculturality is a broad, even infinite, topic, but from specific and particular aspects, it allows for the integration of various cultures. Therefore, this paper invites the reader to embrace interculturality.

Keywords: phoenix, phraseology, metaphor, Cognitive Theory of Metaphor (CTM), Chinese, Spanish

1. Introducción

Nos últimos dez anos, experimentouse un auxe de estudos contrastivos sobre a fraseoloxía e a paremioloxía entre o español e o chinés. A este respecto, destacan as análises realizadas por Yongsheng Jia², Fan Wu³, Chunyi Lei⁴, Jian Qin⁵, Jian Zou⁶, Xiaoxiao Lyu⁷ e por Liqun Wang⁸. Algúns destes investigadores toman diferentes animais como obxecto de estudo e desde un enfoque empírico para desenvolveren unha teoría. Tal é o caso de Wu (2014), quen examinou exhaustivamente as unidades fraseolóxicas (UF en diante) mais a simboloxía de nove animais (can, galo, lobo, cabalo, boi, rata, corvo, ovella e porco) na China e en España e explicou a equivalencia e tradición dos conceptos en cada cultura e lingua. Por outro lado, Lei elaborou o *Diccionario fraseológico español: zoomorfismos*⁹ (2017), no cal se incluíron UF de case 200 animais compartidos polas culturas chinesa e española.

Porén, o estudo dos animais mitolóxicos segue a ser escaso en comparación co dos reais. Desde unha perspectiva cultural, o investigador Liang (2023) fixo un estudo das UF sobre o *loong* (o dragón chinés, *loong* en diante) e o dragón occidental a partir do cal afirma que se trata de dous animais totalmente diferentes e que non se debería traducir *loong* por ‘dragón’; posúen connotacións opostas nas dúas culturas, feito tamén reflectido claramente nas UF. Por outro lado, cómpre sinalar que, na cultura chinesa, *loong* e *feng* (en diante, Fénix) son dous animais análogos e dous culturemas de suma relevancia. Paralelamente, na sociedade occidental, o dragón e a Fénix tamén son dous animais mitolóxicos coñecidos que merecen grande atención. Pero alén da análise do *loong*, aínda non hai investigacións abundas acerca das UF da Fénix chinesa. Xa que logo, para encher tal baleiro, decídese indagar aquí respecto da cuestión.

² Yongsheng Jia defendeu a súa tese doutoral *Lenguaje y cultura en China: lenguaje y cultura en España* na Universidad de Granada en 2012.

³ Fang Wu defendeu a súa tese doutoral *La fraseología en chino y en español: caracterización y clasificación de las unidades fraseológicas y simbología de los zoonimos un estudio contrastivo* no ano 2014 na Universidad Autónoma de Madrid. Posteriormente, publicou varios libros ao respecto e foi citada por case todo o novo persoal investigador.

⁴ Actualmente, Chunyi Lei é profesora da Universidad de Granada e, durante os últimos anos, escribiu numerosos libros, dicionarios e artigos fraseolóxicos nos últimos anos, ademais da súa tese doutoral, que aínda non se publicou.

⁵ Jian Qin defendeu a súa tese doutoral sobre paremioloxía no ano 2020 na Universitat d’Alacant.

⁶ Jian Zou defendeu a súa tese doutoral sobre paremioloxía no ano 2021 na Universidad de Almería.

⁷ Xiaoxiao Lyu defendeu a súa tese doutoral *Las paremias de la alimentación y la gastronomía en español: léxico metafórico* e publicou o libro relacionado nos últimos dous anos. Cabería sinalar que o que a autora estuda realmente nela son as unidades fraseolóxicas, malia que o título se refira ás paremias.

⁸ Liqun Wang defendeu a súa tese *La fraseodidáctica del español como lengua extranjera a sinohablantes: estudio del manual Español moderno y propuesta de un glosario didáctico de locuciones* no ano 2023 na Universidade de Santiago de Compostela.

⁹ Este dicionario forma parte da súa tese doutoral, defendida no mesmo ano.

2. Teoría da linguaxe metafórica e as súas relacións coas UF

O tema da interculturalidade provén, en principio, da cultura e do idioma e, en consecuencia, das características que estes dous factores presenten. Segundo Pamies (2007, 2002), existe unha estreita relación entre a lingua e a cultura e por iso dedicouse a expor algúns dos trazos da fraseoloxía e da linguaxe metafórica ou figurada. En canto á teoría que sustenta a linguaxe metafórica, débese reparar, sen dúbida, na Teoría da Linguaxe Figurada Convencional de Dobrovolski e Piirainen (1998), así como na Teoría da Metáfora Conceptual (TMC) que iniciaron Lakoff e Johnson (1980). Outro dos traballos realizados é o de Dobrovolski e Piirainen (2005), especialmente a súa distinción entre metáfora e símbolo.

En principio, Dobrovolski e Piirainen defenden que os símbolos culturais seguen activos semanticamente, xa que a súa interpretación e a de metáfora baséanse no valor autónomo dos símbolos. A raíz disto, Pamies engade un exemplo que esclarece a afirmación dos autores mencionados:

Las expresiones que contienen pan (esp. más bueno que el pan; ganarse el pan; quitarle el pan de la boca a alguien) tienen un significado global en gran parte predecible a partir del valor simbólico del referente PAN en nuestra cultura y que no es exclusivo del significado global de tal o tal frasema, sino que tiene una cierta estabilidad de una metáfora a otra y es susceptible de generar otras nuevas (Pamies 2007: 1).

O primeiro trazo da metáfora é saber como se van interpretar os signos, os símbolos e a linguaxe. Pamies (2007) retoma a Dobrovolski e Piirainen, destacando a relación entre simboloxía cultural e produtividade fraseolóxica e identificando cinco macro-dominios fonte de metáforas culturais: interacción social, cultura material, dependencia textual, ficción e símbolos culturais. Segundo el, «la fraseología está compuesta sobre todo por metáforas, ya que sus formas pluriverbales representan en bloque un concepto a partir de otro» (Pamies 2002: 11). A linguaxe presenta, a través da súa esencia, unha infinidade de conceptos e de palabras que remiten a ideas que unha cultura intenta mostrar. Con todo, é necesario realizar unha codificación e decodificación cando as persoas interlocutoras se encontren no mesmo plano cultural, se non, produciríase un choque comunicativo debido á diferenza nas formas comunicativas e culturais.

No estudo teórico da metáfora, cumpriría investigar sobre a semántica estrutural, pois o tipo de metáforas que aparecen en moitas UF constitúen *metáforas mortas*, lexicalizadas polo uso reiterado (Le Guern 1973). No entanto, este concepto é rexeitado pola semántica cognitiva de Lakoff (1987), quen considera que existe un mecanismo de proxección que sempre está activo e que intervéñen na comprensión, independentemente de que se fale de *metáforas prefixadas* ou *novas*. Neste senso, Pamies (2002: 1) afirma que se deba considerar unha *competencia metafórica*, a cal actuaría na decodificación de ambas as categorías, pois o que para o individuo emisor é *prefixado*, podería ser *novo* para o receptor.

A metáfora é un dos procedementos de creación léxica máis usados na fraseoloxía en case todos os idiomas para formar UF (García-Page 2008). Para Dobrovolski (1995), a maioría das UF encóntranse motivadas por diferentes estruturas de coñecemento e, máis en concreto, na Teoría da Linguaxe Figurada Convencional de Dobrovolski e Piirainen, hai unha estrutura conceptual clara que propón a expresión figurada: o compoñente de imaxe, o cal se basea en imaxes mentais que forman parte integrante do contido dunha determinada expresión figurada. Lei (2019: 3) escribe, como complemento á afirmación anterior, que «muchos fraseologismos y expresiones figuradas solo adquieren su sentido relacionándose con un saber extralingüístico cultural propio de cada nación».

Os enfoques baseados na Teoría da Metáfora Conceptual axudan a detectar algúns dos trazos que hai nos procesos metafóricos; así, o estudo do compoñente cultural permite resaltar e comprender aqueles específicos de cada proceso de construción de metáfora (Pamies, 2007). Conforme a Luque Durán (2007), os modelos icónicos de base cognitiva deben completarse coa linguaxe figurada que repousa nos coñecementos socialmente construídos e culturalmente herdados.

Pamies (2007) recrea unha listaxe de aspectos observados no universo metafórico tras a Teoría da Metáfora Conceptual e tras os apuntamentos de Luque Durán, por mencionar algúns: as *palabras-clave* (Tablero 2007, Ozturk Kasar 2007 e Al Xallad, 2007), o corpo humano (Mellado, 2008), o mundo animal (Di Bernardina, 1991) etc.. Parafraseando a Pamies (2007), partindo da Teoría da Linguaxe Figurada Convencional de Dobrovolski e de Piirainen, existen proxeccións interconceptuais, tal como o describe a Teoría da Metáfora Conceptual. Ademais, o autor suxire non enfocarse na estrutura lexical, senón nas metáforas conceptuais e nos símbolos culturais relevantes, e investigar as propiedades combinatorias dos idiomas.

O anterior dá paso a un dos conceptos fundamentais que forman parte deste estudo arredor da linguaxe metafórica nas UF, a saber, os culturemas.¹⁰ Se se viu que a metáfora se insire na linguaxe das UF, que teñen uso nunha cultura, entón, débese recoñecer, polo menos en principio, que un culturema pode ser compartido, total ou parcialmente, entre varios idiomas. A presente investigación intenta retomar o culturema de *Fénix* co obxectivo de recoñecer un proceso intercultural.

Desde un punto de vista lingüístico, a comparación de culturemas pode facilitar a comprensión e a memorización de UF. Menciona Pamies (2007: 101) que «los culturemas son una herramienta eficaz que ayuda en la representación de las expansiones radiales de la polisemia que se conectan entre ellos y aumenta la asociación de su red».

---

¹⁰ Os culturemas son símbolos extralingüísticos culturalmente motivados que serven de modelo para que as linguas xeren expresións figuradas, nun inicio, como meras alusións ao dito símbolo. Cando entraron na lingua como compoñente fraseolóxico, as formas fíxanse, pero o culturema conserva a súa autonomía inicial. Noutras palabras, é o seu valor simbólico o que cohesiona conxuntos de metáforas e o que permite seguir creando outras novas a partir do mesmo valor (Lei 2029, Pamies 2007).

Lei (2019: 3) escribe que «todas las culturas tienen símbolos y elementos peculiares, pero no todos los símbolos son culturemas». Ademais, na proposta do mesmo Pamies (2007: 3), afirmase:

Los culturemas también pueden ser entidades totalmente imaginarias. Por eso algo tan real y tangible como una flor puede llevar el nombre de personajes inexistentes como Narciso o Don Juan, otro ejemplo más que incumple la supuesta mono-direccionalidad [concreto>abstracto] invocada en la Teoría Cognitiva de la Metáfora.

A linguaxe metafórica ten unha infinidade de vertentes localizadas, principalmente, na semántica, onde se efectúan a primeira aproximación dunha idea mais a súa polisemia. Non obstante, tamén se debe revisar e examinar a metáfora desde o lexicón mental, tendo en conta que esta non sempre se representa na palabra, senón que alcanza as imaxes, a experiencia e a cultura. Quizais destaque, entre os estudos consecuentes, a tese doutoral de Lei (2017) sobre os culturemas de animais, na que investiga as metáforas zoonímicas en UF.

Esta parte teórica sobre o estudo da metáfora, da linguaxe figurada e do culturema é a base para desagregar e para analizar as UF de *Fénix*, posto que cómpre identificar unha equivalencia a partir do significado que se lle outorga. Así mesmo, resulta importante identificar a función das UF no contexto intercultural.

3. Historia da ave Fénix chinesa e da occidental

En primeiro lugar, é interesante coñecer a orixe, as lendas e a historia das Fénix chinesa e occidental.¹¹ Segundo a investigadora Wu (2014: 255), a primeira presenta moitos valores simbólicos: «en la cultura china, el fénix es el soberano de todas las aves y representa a la emperatriz y también el buen augurio». Pola súa parte, Francisca González (1994) menciona que a Fénix, na China Antiga, aparecía só cando a paz e a orde reinaban no imperio. Dentro da esfera mitolóxica, dise que a ave Fénix apareceu canda o reinado de Huang Di, o lendario Emperador Amarelo, contra o ano 2600 a.C.. Ao parecer, este período caracterizouse por ser, en efecto, de gran tranquilidade e que por iso a ave regresou e aniñou no palacio do emperador Xao no ano 2350. Por último, Jia (2016) afirma que a Fénix chinesa é un animal moi diferente á doutras culturas do mundo.

Canto á Fénix occidental, trátase dunha ave mitolóxica (Argente del Castillo 2014) cuxa vida é longuísima, de entre trescentos e sete mil anos, segundo distintas fontes, caracterizada como un animal orixinario de Exipto e mesmo relacionada coa resurrección de Cristo.

---

¹¹ Na presente investigación, falamos da figura mitolóxica grecolatina da Fénix, posto que non se refire ao Occidente en xeral; non se refire á cultura eslava nin á escandinava, por exemplo.

A ave Fénix chinesa e a occidental posúen orixes diferentes porque pertencen a dúas culturas que se desenvolveron en continentes distintos e tiveron pouca relación entre si durante moitos séculos. Este feito coincide co de que, segundo afirma Liang (2023), o *loong*, o dragón chinés, e o dragón occidental sexan dous animais diferentes con cadansúas orixes, historias e lendas.

Secasí, a pesar de se tratar de dous animais mitolóxicos diferentes en ambas as culturas, a Fénix, nun sentido global figurado, é unha ave lendaria que se pode asociar cunha persoa talentosa, de gran potencial, ou con algo único e valioso. Así é que o *DRAE* define *Fénix* como «persona o cosa exquisita o única en su especie» (Real Academia Española, s.f., definición 2). O exemplo por antonomasia deste uso metafórico de Fénix en España é o do escritor Lope de Vega, alcumado “Fénix dos enxeños”. Na China, atópase a mesma metáfora de Fénix que se vai presentar na análise das UF.

4. Investigación das UF de *Fénix*

Existen moitas UF de *loong* e Fénix que están en uso e outras que, se ben non o están, deixaron de ter relevancia na comunicación. Na mitoloxía chinesa, a Fénix e o *loong* son a miúdo retratados como parella que simboliza o matrimonio imperial. O *loong* refírese ao emperador, representa a forza, o poder etc., mentres que a Fénix simboliza a emperatriz, representa a graza, a beleza etc. Ademais, non só se dá esta simboloxía imperial, senón que o sentido figurado destes dous animais é moi extenso nas UF chinesas.

En contraste, as UF que se observan en español son escasas e para a súa recompilación consultáronse os seguintes dicionarios: *Diccionario de la lengua española*, 23ª ed.; *Diccionario fraseológico español: zoomorfismos, diccionario fraseológico documentado del español actual, locuciones y modismos españoles* e *Refranero multilingüe*. Tamén se consultou a tese doutoral de Wu (2014). Estas fontes pódense considerar fundamentais para este tipo de traballos, xa que adoitan recoller abundantes UF de animais; porén, no caso de Fénix, só se acha unha, no dicionario de Lei¹² (2017).

Para confeccionar o corpus chinés, recórrese, igualmente, a diversos dicionarios: *Diccionario de guanyongyu chinés* (2009), *Diccionario de modismos e frases español-chinés e chinés-español* (2016), *Diccionario do chinés moderno* (2016) e *Diccionario fraseológico chino: zoomorfismos e botanismos* (2017). Após unha busca exhaustiva, acháronse 125 UF relacionadas co carácter chinés 凤 (*feng*, ‘Fénix’). Fronte a este corpus, decidiuse seguir a metodoloxía dos investigadores Qin¹³ (2020) e Zou¹⁴ (2021),

¹² Aínda que Lei recompilou UF duns 200 animais, no seu dicionario só se encontra un único animal mitolóxico: a ave Fénix. A partir de aquí, destábase un tema asaz interesante para futuras investigacións.

¹³ Na súa tese doutoral, Qin (2020) encontrou 5237 paremias españolas relacionadas coa muller, co tempo e coa superación, e, finalmente, decidiu estudar as 1199 máis frecuentes, o equivalente ao 22,8 % do corpus orixinal.

¹⁴ Na súa tese doutoral, Zou (2021) seleccionou as 424 paremias españolas máis comúns das 1627 paremias recompiladas por refraneiros multilingües, o que equivale ao 26 % do conxunto delas.

ou sexa, optar polas UF máis usadas¹⁵ en detrimento das que caeron en desuso. Xa que logo, incluíronse 27 UF de *Fénix* chinesa nesta investigación, o que equivale a un 21.6 % do corpus orixinal. Nesta altura, é mester apuntar que o resultado coincide cos deses dous investigadores.

Tras esa ardua tarefa, dividíronse os resultados finais en varios grupos segundo o sentido figurado, como se poderá comprobar a continuación.

4.1. Talento virtuoso e poder

A ave Fénix, ao igual que o *loong*, na cultura chinesa asóciase a miúdo coa idea do talento sobresaínte e a habilidade intelixente, e considérase un símbolo importante destes atributos na sociedade. Así o amosan as seguintes UF:

- (a) 凤毛麟角 *fèng máo lín jiǎo*
Tradución literal: pluma de Fénix e corno de unicornio.
Significado: refírese a un obxecto precioso ou a unha persoa talentosa.
- (b) 凤鸣朝阳 *fèng míng cháng yáng*
Tradución literal: a ave Fénix canta ao amencer.
Significado: refírese a un talento que encontra a oportunidade adecuada para se mostrar.
- (c) 人中龙凤 *rén zhōng lóng fèng*
Tradución literal: ser o dragón ou a Fénix na multitude.
Significado: describe unha persoa extremadamente fermosa e elegante, con trazos faciais distintivos e atractivos, ou ben unha persoa con múltiples habilidades.
- (d) 龙生龙, 凤生凤, 老鼠的儿子会打洞 *lóng shēng lóng, fèng shēng fèng, lǎo shǔ de ér zǐ huì dǎ dòng*
Tradución literal: os *loong* dan a luz a *loong*, as aves Fénix dan a luz a aves Fénix e as crías dos ratos saben cavar buracos.
Significado: refírese a que as habilidades e características dunha persoa adoitan herdarse dos seus proxenitores e devanceiros. Así, as crías dos *loong* e das aves Fénix herdán as excelentes habilidades e características dos seus pais e nais, mentres que as crías dos ratos herdán a habilidade de cavaren buracos. En resumo, cada ser vivo posúe unhas determinadas habilidades ou características innatas que se foron transmitindo de xeración en xeración, o cal pode influír no seu destino e no seu futuro. Como equivalencia en español, poderíase considerar a UF ‘de tal palo, tal astilla’.

¹⁵ Considérase que as UF que aparecen polo menos en dous dicionarios son as máis usadas. Así mesmo, aplícase un filtro recorrendo á opinión da poboación nativa.

- (e) 飞上枝头做凤凰 *fēi shàng zhī tóu zuò fèng huáng*
Tradución literal: voar para unha póla e converterse en Fénix.
Significado: refírese a que unha Fénix é talentosa e adorada por todos; en xeral a UF significa triunfar despois de ter pasado por momentos difíciles.
- (f) 鸡窝里飞出金凤凰 *jī wō lǐ fēi chū jīn fèng huáng*
Tradución literal: unha ave Fénix dourada voa desde o niño dunha galiña.
Significado: describe alguén que logrou algo sorprendente e inesperado, especialmente se esa persoa provén dun contorno humilde ou se considera que é improbable que consiga algo na súa vida.
- (g) 宁为鸡头, 不为凤尾 *níng wéi jī tóu, bù wéi fèng wěi*
Tradución literal: preferir ser a cabeza dun polo ao rabo dunha ave Fénix.
Significado: refírese ao feito de que é mellor ser unha ou un líder modesto ca unha ou un seguidor cun papel máis prestixioso.
- (h) 攀龙附凤 *pān lóng fù fèng*
Tradución literal: gabear ao dragón e pegarse á Fénix.
Significado: describe unha persoa que se relaciona con aquelas poderosas e afortunadas co obxectivo de aumentar a súa propia posición e status. Similar ao *tropa* do español.
- (i) 望子成龙 望女成凤 *wàng zǐ chéng lóng, wàng nǚ chéng fèng*
Tradución literal: esperar que o fillo se converta nun *loong*, esperar que a filla se converta nunha ave Fénix.
Significado: describe a expectativa e a esperanza dos proxenitores por que a súa descendencia teña éxito e chegue a alcanzar unha posición social destacada no futuro.
- (k) 龙跃凤鸣 *lóng yuè fèng míng*
Tradución literal: o *loong* salta e a Fénix canta.
Significado: remite aos talentos de alguén.
- (l) 龙蟠凤逸 *lóng pán fèng yì*
Tradución literal: o *loong* está enroscado e a Fénix, descansando.
Significado: refírese a unha persoa talentosa e sobresaínte, pero que non pode ser apreciada polas demais.
- (m) 百鸟朝凤 *bǎi niǎo cháo fèng*
Tradución literal: centos de paxaros diríxense cara á Fénix.
Significado: describe unha escena onde hai moitas persoas excepcionais concentradas nun mesmo lugar para lles mostraren o seu respecto a un talento.

4.2. Boa sorte

Na linguaxe, e especialmente entre as que unha sociedade utiliza de maneira habitual, nunca faltan as UF que se refiren á boa sorte ou ao augurio da felicidade. Así o demostran as que a continuación se proporcionan, cun uso cotián e variado en contextos:

- (a) 龙凤呈祥 *lóng fèng chéng xiáng*
Tradución literal: o dragón e a ave Fénix dan boa sorte.
Significado: describe un acontecemento feliz, como unha voda ou un nacemento.
- (b) 凤凰来仪 *fèng huáng lái yí*
Tradución literal: pousase a ave Fénix.
Significado: refírese a un presaxio de felicidade ou a un bo augurio.

4.3. Imperio chinés

A ave Fénix, dentro do ámbito do poder e do goberno, posúe moitas connotacións positivas (e, no seu defecto, neutras) orixinadas na época imperial, debido aos mitos e ás lendas acerca do que o poder lles podía facer ás persoas que cometesen unha falta de respecto contra o Imperio. A seguir, fornécense algúns exemplos:

- (a) 龙楼凤阁 *lóng lóu fèng gé*
Tradución literal: pavillón do dragón e torre da Fénix.
Significado: refírese ao palacio imperial. Tamén describe un lugar magnífico e luxoso.
- (b) 凤冠 *fèng guān*
Tradución literal: chapeu de Fénix.
Significado: refírese aos chapeus especiais que vestían as concubinas dos antigos emperadores.
- (c) 凤簪 *fèng zān*
Tradución literal: pinza de Fénix.
Significado: refírese a un tipo de adorno para o cabelo feminino utilizado na cultura chinesa. Consiste nunha pinza adornada con elementos que simbolizan a ave Fénix, como plumas ou figuras desta criatura mitolóxica. Na dita cultura, considérase que a ave Fénix simboliza a emperatriz, polo que o uso dun adorno tal denota elegancia e poder.

4.4. Beleza

Na mitoloxía, a ave Fénix foi un símbolo auspicio que representa a realeza e a beleza, aplicouse en obxectos decorativos, así coma nos costumes tradicionais. É unha figura e criatura fermosa que segue dando esplendor á cultura chinesa.

- (a) 龙眉凤目 *lóng méi fèng mù*
Tradución literal: cellas de dragón, ollos de Fénix.
Significado: describe unha persoa con trazos faciais fermosos e distintivos.
- (b) 丹凤眼 *dān fèng yǎn*
Tradución literal: ollo vermello de Fénix.
Significado: refírese a un tipo de ollo brillante que constitúe un trazo físico moi valorado na cultura chinesa, pois considerase que lle outorga á persoa que os posúe unha beleza e un encanto únicos.
- (c) 龙飞凤舞 *lóng fēi fèng wǔ*
Tradución literal: o dragón voa e a ave Fénix danza.
Significado: orixinalmente, referíase a unha montaña sinuosa e maxestosa. Na actualidade, tamén se refire a unha caligrafía firme, «flexible» e estirada.

4.5. Botanismos e gastronomía

Igual que sucede con *loong*, emprégase a figura da ave Fénix para denominar unha serie de plantas, de xeito que se lles outorga características de frescura e de beleza. Isto, á súa vez, leva a que xurdan outras UF construídas a partir da figura dese animal referidas á gastronomía, un eido ben vinculado ao da botánica. Mediante os exemplos seguintes, seleccionados en función da cotiandade de uso, preténdese ilustrar o fenómeno exposto:

- (a) 凤梨 *fèng lí*
Tradución literal: pera de Fénix.
Significado: refírese ao ananás.
- (b) 凤尾竹 *fèng wěi zhú*
Tradución literal: bambú de rabo de Fénix.
Significado: refírese a unha variedade de bambú que presenta follas longas e estreitas semellantes ao rabo dunha Fénix.
- (c) 凤仙花 *fèng xiān huā*
Tradución literal: flor de Fénix divina.
Significado: refírese a unha planta con flores grandes e vistosas que lembran ás plumas da Fénix.
- (d) 凤尾鱼 *fèng wěi yú*
Tradución literal: peixe con rabo de Fénix.
Significado: refírese a unha especie de peixe que se encontra nos ríos e lagos da China e que se caracteriza polo seu rabo en forma de abano.

(e) 凤爪 *fèng zhuǎ*

Tradución literal: patas de Fénix.

Significado: refírese a un prato chinés que consiste en patas de polo cocidas ao vapor e preparadas cunha salsa de especias. As “patas de Fénix” son propias da gastronomía cantonesa e serven como aperitivo ou para se incluíren nun *dim sum*.

4.6. Sexo

En canto ao sexo, na cultura chinesa, a Fénix represéntase como unha ave feminina e, posiblemente, de aí se deriva a seguinte UF:

颠鸾倒凤 *diān luán dǎo fèng*

Tradución literal: arremétense a Fénix e o *luan* (outro animal mitolóxico chinés).

Significado: refírese ás relacións sexuais.

4.7. Resurrección e renovación

Tal e como se apuntou anteriormente, as UF que se observan en español son escasas e, de feito, só se recolle unha no dicionario de Lei (2017):

Ser a ave Fénix

Tradución literal: 成为凤凰 *chéng wéi fèng huáng*

Significado: refírese a unha persoa que pasou por situacións difíciles, que sufriu perdas ou que experimentou unha transformación profunda, pero que conseguiu rexurdir e renacer, fortalecéndose no proceso. Esta UF utilízase como metáfora para describir alguén que superou grandes desafíos e que deu cunha nova oportunidade para medrar e prosperar na vida.

Na cultura occidental, a ave Fénix é un símbolo mitolóxico que representa a resurrección e a renovación. Segundo a lenda, a Fénix é unha ave que vive durante séculos e que, no final da súa vida, se consome en chamas para logo renacer das súas propias cinzas. Este renacemento simboliza a idea dun novo comezo despois da destrución, a superación das dificultades e a capacidade de rexenerarse. Cabe aclarar que a dita metáfora tamén está amplamente difundida na China e existen as seguintes UF ao respecto:

(a) 浴火凤凰 *yù huǒ fèng huáng*

Tradución literal: ave Fénix que se baña no lume.

Significado: describe unha persoa que pasou por momentos difíciles, adversidades, sufrimentos, pero que os logrou superar e renacer das cinzas, rexurdindo con máis forza e vitalidade.

(b) 凤凰涅槃 *fèng huáng niè pán*

Tradución literal: Fénix no nirvana.

Significado: refírese á ave Fénix que renace das súas propias cinzas e que acha a iluminación mais a paz no nirvana. Simboliza o renacemento espiritual, a transcendencia das limitacións e o alcance dun estado superior de sabedoría e de paz interior.

4.8. Ponderación das UF

Logo do exame, da comparación e da análise do uso da figura da Fénix na fraseoloxía chinesa e na española, faise preciso chamar a atención sobre certos puntos relacionados co plano cultural. Ademais, considérase necesario realizar unha breve recensión estatística sobre as diferentes simboloxías das UF.

Neste traballo, reuníronse doce UF chinesas con referencias e connotacións ligadas ao talento ou ao poder; así pois, trátase do 44,44% do total das UF analizadas. Aínda que non se achan UF análogas nas fontes españolas, xa foi apuntada no apartado tres a existencia da súa connotación respecto ao talento en español.

Á parte de ao talento ou ao poder, en ambos os idiomas encóntranse UF relacionadas coa resurrección e coa renovación. Considérase que, no mundo occidental, a través das mitoloxías grega, romana e exipcia, se adoptou a figura da Fénix como un animal fabuloso que representa e simboliza eses conceptos; con todo, non parece posuír a connotación primordial que posúe na cultura chinesa.

Por outra parte, resulta interesante comentar que, dentro do estudo realizado, preséntanse dez chinesas que conteñen tanto a palabra *loong* como a de *feng*. En termos estatísticos descritivos, estas equivalen ao 37% dos usos de Fénix indagados, o cal demostra que o *loong* e a Fénix son dous animais paralelos que gozan dunha importancia similar dentro da cultura chinesa.

A nivel lingüístico, a idea máis relevante para destacar é que a ave Fénix se considera un animal ligado á feminidade na cultura chinesa, razón pola que se asocia coa beleza e coa emperatriz. Por outro lado, na investigación de Liang (2023), áchanse UF de *loong* relacionadas con ferramentas e afirmase que se trata dun animal bastante “masculino” nesa sociedade asiática. Grazas a esta información, pódense entender mellor os dous sentidos que se lles outorgan aos conceptos en cuestión.

Tanto o *loong* como a Fénix chinesa conforman uns referentes culturais moi destacados, penetran en todas as facetas da vida do pobo chinés e por iso, como foi formulado previamente, se bota man deles tamén nos mundos botánico e gastronómico.

Co fin de comprender realmente a significancia da Fénix chinesa, é indispensable indagar máis na linguaxe metafórica e figurada, xa que falamos dun animal que asume unha

infinidade de interpretacións. Cómpre resaltar a relación lingüística e cultural da Fénix en todo o país chinés, pois o seu referente nas UF prodúcese desde tempos antigos; na China, a Fénix é un símbolo cultural asaz recoñecido e asociado aos rituais, dadas as diferentes connotacións que a sociedade lle foi conferindo.

5. Conclusións

A Teoría da Metáfora Conceptual permite comprender o funcionamento lingüístico e interpretativo das UF. No caso concreto das de Fénix, a súa identificación intercultural baséase nos referentes cognitivos e culturais outorgados polas sociedades chinesa e española. A través da análise realizada por Pamies, por Dobrovolski e por Piirainen, este traballo consegue unificar unha secuencia reflexiva que explora a orixe do concepto da ave Fénix desde o enfoque das UF, ofrecendo unha visión máis ampla dos aspectos cognitivos e mais do uso da metáfora e da linguaxe figurada. Para as persoas expertas no ámbito da cognición, a capacidade de recrear información verbo dun aspecto lingüístico en particular, como o de *Fénix*, e de levalo ao proceso de decodificación mental representa un avance que apoia a efectividade e funcionalidade da teoría proposta polos aludidos autores.

A Fénix é un animal mitolóxico que posúe diferente orixe na cultura chinesa e na grecolatina; con todo, en ambos os casos, este animal mitolóxico correspóndese cun paxaro e aínda existen moitas outras características comúns, o que convida a que se indague ao respecto con máis minuciosidade. En canto ás connotacións das UF de *Fénix*, cabe sinalar que o concepto se presenta sempre ligado a unhas de carácter positivo ou neutro. Os exemplos expostos no presente traballo, acompañados do significado figurado, así o revelan.

Con respecto á tradución de *loong*, a partir de diversos estudos indagados, propónse que non é aceptable a equivalencia que se realiza co dragón occidental. Pola contra, a tradución de Fénix si é aceptable e recomendada debido a que ambas palabras comparten prototipos similares, connotacións parecidas no seu uso a través da linguaxe e son positivas en ambas culturas. Resulta apropiado sinalar aquí que, nalgúns casos, basta con engadir o adxectivo chinés para diferenciar este culturema doutros, é dicir, utilizar “Fénix chinesa”.

En síntese, a idea xeral do traballo en causa é evidenciar o panorama da ave Fénix dentro de dúas culturas diferentes: a chinesa e a occidental. Nesta liña, considérase que este estudo permite esclarecer os usos atribuíbles ao concepto referente e, a partir diso, crear unha imaxe, unha referencia, intercultural. O presente traballo convértese, daquela, en parte da análise da interculturalidade que se vai estendendo polo mundo e que aspira a colaborar, de maneira máis específica, co fomento e co establecemento de relacións entre a China e España desde unha perspectiva, aquí, netamente lingüística, histórica e cultural.

6. Referencias bibliográficas

- Al Jallad, N. (2007). The Concepts of al-jihad, al-hijab, and al-shahid in the Arab-Muslim culture and language: a lexicological and lexicographical study. *Language Design*, 10, 77–86. <http://www.truebanking.com.pk/img/reports/Report-2.pdf>
- Argente del Castillo Ocaña, C. (2014). *Del Fénix y otros prodigios. Mito y desmitificación (El mito del Ave Fénix en Mira de Amescua)*. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
- Ding S. H. (dir.) (2016). *现代汉语词典* [Diccionario do chinés moderno]. The Commercial Press.
- Dobrovolski, D. (1998). On cultural component in the semantic structure of idioms. En Durčo (ed.), *Phraseology and Paremiology* (pp. 55–61). Akademia.
- Dobrovolski, D. e Piirainen, E. (2000). Sobre los símbolos: Aspectos cognitivos y culturales del lenguaje Figurativo. En A. Pamies Bertrán e J. de Dios Luque Durán (eds.), *Trabajos de lexicografía y fraseología contrastivas* (pp. 29–53). Método Ediciones e Granada Lingüística.
- Dobrovolski, D. e Piirainen, E. (2005). *Figurative language: Cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. Elsevier.
- García-Page Sánchez, M. (2008). *Introducción a la fraseología española: Estudios de las locuciones*. Anthropos.
- González, F. (1994). El fénix: mito viviente en la cultura china. *Noticias de Taiwán*. Recuperado no 13 de maio de 2023, de <https://noticias.nat.gov.tw/news.php?unit=106,115&post=98949>
- Huang, B. (2009). *汉语惯用语词典* [Diccionario de guanyongyu chinés]. The Commercial Press International.
- Jia, Y. S. (2016). Correspondencias, equivalencias y falsos amigos fraseológicos en español y en chino. *Language Design: Journal of Theoretical and Experimental Linguistics*, 18, 197–214. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5977155>
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. e Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Le Guern, M. (1973). *Sémantique de la métaphore et de la métonymie*. Larousse.
- Lei, C. Y. (2017). *Estudio contrastivo linguo-cultural del lenguaje figurado en español y en chino: Nombres y fraseologismos zoonímicos y fitonímicos*. [Tese doutoral non publicada, Universidad de Granada.]
- Lei, C. Y. (2017). *Diccionario fraseológico chino: Zoomorfismos y botanismos*. [Publicado de forma independente.]
- Lei, C. Y. (2017). *Diccionario fraseológico español: Zoomorfismos*. [Publicado de forma independente.]
- Lei, C. Y. (2019). Metáforas y culturemas en la lengua china. *Tonos digital: Revista de Estudios Filológicos*, 37, 1–16. <https://digitum.um.es/digitum/bitstream/10201/74365/1/2248-6231-1-PB.pdf>
- Li, T. (2016). *精编西汉汉语西成语西语词典* [Diccionario de modismos e frases español-chinés e chinés-español]. Beijing Language and Culture University Press.

- Liang, Y. (2023). Análisis de las unidades fraseológicas de loong desde una perspectiva intercultural entre China y España. *SABIR: International Bulletin of Applied Linguistics*, 2, 77–98. <https://doi.org/10.25115/ibal.v3i1.8361>
- Luque Durán, J. de D. (2007). La codificación de la información lingüístico-cultural en los diccionarios interculturales. En J. Luque Durán e A. Pamies Bertrán (Coords.), *Interculturalidad y lenguaje: El significado como corolario cultural* (pp. 329–374). Granada Lingüística.
- Luque Nadal, L. (2012). *Principios de culturología y fraseologías españolas*. Peter Lang.
- Mellado Blanco, C. (Coord.) (2008). *Colocaciones y fraseología en los diccionarios*. Peter Lang.
- Öztürk Kasar, S. (2007). La traduction des stéréotypes idiomatiques du turc en français. En J. Luque Durán e A. Pamies Bertrán (Coords.), *Interculturalidad y lenguaje: El significado como corolario cultural* (pp. 121–128). Granada Lingüística.
- Pamies, A. (2002). Modelos icónicos y archimetáforas: algunos problemas metalingüísticos en el ámbito de la fraseología. *Language Design*, 4, 9–20. http://elies.rediris.es/Language_Design/LD4/pamies.pdf
- Pamies, A. (2007). El lenguaje de la lechuga: Apuntes para un diccionario intercultural. En J. Luque Durán e A. Pamies Bertrán (Coords.), *Interculturalidad y lenguaje: El significado como corolario cultural* (pp. 375–404). Granada Lingüística.
- Qin, J. (2020). *Estudio contrastivo y semántico de refranes en la lengua china y lengua española: Problemas de traducción y de equivalencia*. [Tese doutoral non publicada, Universitat d'Alicant.] <http://hdl.handle.net/10045/103787>
- Real Academia Española. (s.f.). En *Diccionario de la lengua española*. Fénix. Recuperado no 13 de maio de 2023, de <https://dle.rae.es/f%C3%A9nix>
- Seco, M. (2017). *Diccionario fraseológico documentado del español actual: Locuciones y modismo españoles*. RAE.
- Sevilla Muñoz, J. e Zurdo Ruiz-Ayúcar, M. I. T. (Dir.) (2009). *Refranero multilingüe*. Instituto Cervantes (Centro Virtual Cervantes). <http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero>
- Tablero, F. J. (2007). Representación acústica y mediación cultural en la onomatopeya japonesa. En J. Luque Durán e A. Pamies Bertrán (Coords.), *Interculturalidad y lenguaje: El significado como corolario cultural* (pp. 319–328). Granada Lingüística.
- Wu, F. (2014). *La fraseología en chino y en español: Caracterización y clasificación de las unidades fraseológicas y simbología de los zoónimos. Un estudio contrastivo* [Tese de Doutoramento non publicada, Universidad Autónoma de Madrid]. <http://hdl.handle.net/10486/663035>

Recadávivas
Compilations

Quen a Cariño vai, con Cariño volve: escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna¹

Quen a Cariño vai, con Cariño volve: Anthology of Phraseological Units Used in Cariño and its Surroundings

Vanesa Freire Armada
Universidade de Vigo (España)
ORCID: 0000-0002-8578-7089
vanesa.freire@uvigo.gal

Resumo: O presente traballo ten como obxectivo rexistrar unha escolma significativa de unidades fraseolóxicas e adicionalmente expresións monolexicais empregadas no concello de Cariño para a súa preservación como parte do seu patrimonio socio-cultural e lingüístico. En total, recóllense 367 unidades fraseolóxicas. A metodoloxía que se seguiu para a recolección destas unidades consistiu en entrevistar a doce persoas (de entre 22 e 84 anos) e na participación en conversas espontáneas con persoas naturais do municipio de Cariño.

Palabras clave: Galicia, linguas minorizadas, fraseoloxía galega, unidades fraseolóxicas, Cariño.

Abstract: *The present work aims to register a significant number of phraseological units used in the town of Cariño and create an anthology. Additionally some monolexical expressions were collected. The purpose of this is to preserve such phraseological units as part of the town's socio-cultural heritage. In total, 367 units were registered. The method followed to collect them consisted of conducting interviews and actively participating in casual conversations with locals. Twelve people of different ages (from 22 to 84) and residents of Cariño were interviewed.*

Keywords: *Galicia, minoritized languages, Galician phraseology, phraseological units, Cariño.*

---

¹ Data de recepción: 14.05.24. Data de aceptación: 06.09.24.

1. Introducción

Este traballo xorde da necesidade de deixar por escrito o que fica no aire, eses fragmentos de lingua que só chegan a nós a través dos oídos, que estamos tan acostumados/as a escoitar pola rúa, na casa e no noso día a día, que non nos decatamos de que están aí. Son expresións e proverbios que sempre nos acompañan e que, en certo modo, damos por descontado ata que alguén quebra a nosa burbulla cun «pero iso que significa?» ou un «a que te refires con iso? eu nunca o escoitara». É nese intre cando reparamos nelas, e só daquela advertimos que carecen de significado fóra do noso contexto sociocultural inmediato, isto é, do noso lugar de nacemento (ou mellor dito, de crecemento) e das persoas que o habitan. Foi este espertar o que motivou o meu interese pola fraseoloxía e que me levou á creación desta recadáviva sobre as unidades fraseolóxicas da miña vila natal, a que me viu crecer: Cariño.

Cariño é unha vila mariñeira situada na costa norte da provincia da Coruña, concretamente, na comarca do Ortegal. O concello de Cariño está composto polas parroquias da Pedra, Sismundi, Landoi, Feás e Cariño. Estas parroquias que agora conforman o municipio estiveron historicamente baixo o dominio de Ortigueira ata a súa independencia. Cómpre mencionar a independencia de Cariño, xa que marcou un fito na historia do concello. As reivindicacións segregacionistas, debido á marxinação que sufriu por parte de Ortigueira cando formaba parte deste concello, remóntanse ao século XVI, pero non foi ata o XX que se puxeron de manifesto a través de manifestacións. En 1918, formouse unha Xunta de Defensa con intencións segregacionistas. Porén, as esperanzas de independencia municipal foron interrompidas en 1936 co inicio da Guerra Civil e da posterior ditadura. Anos despois, coa chegada da democracia, xurdiron novas iniciativas comunitarias e mobilizacións para demandar a construción dun instituto de bacharelato e isto levou á Asociación de Veciños a liderar, en 1982, o movemento segregacionista que culminou en 1988 coa creación do Concello de Cariño tal e como hoxe o coñecemos (Concello de Cariño s.f.).

Alén diso, o municipio cariñés posúe unha rica historia mariñeira. Durante o século XIX e comezos do XX, inaugúranse as primeiras fábricas de conserva debido á grande actividade económico-pesqueira do porto de Cariño. A industria conserveira comeza a crecer a mediados do século pasado, que é cando chegan a convivir 21 fábricas conserveiras (La Pureza s.f.). No entanto, a finais de século, as conserveiras foron pechando á vez que se producía un lento declive na actividade pesqueira. Na actualidade, o concello de Cariño aposta polo sector turístico como principal motor económico.

2. Obxectivos

O obxectivo principal deste traballo é rexistrar unha escolma significativa de unidades fraseolóxicas e, adicionalmente, expresións monolexicais empregadas no concello de Cariño para a súa preservación como parte do seu patrimonio socio-cultural e lingüístico.

Cómpre resaltar que moitas das unidades fraseolóxicas aquí recollidas non son de uso exclusivo do concello de Cariño, senón que tamén se poden escoitar nas zonas limítrofes e ao longo de toda a comarca do Ortegal. Á súa vez, toda a fraseoloxía aquí recollida vai conter definicións e exemplos que ilustren, na medida do posible, o seu uso práctico. Con isto, preténdese que a fraseoloxía cariñesa sexa accesible a calquera galegofalante sen facer distincións entre neofalantes e persoas cun nivel avanzado ou nativo.

O obxecto de estudo desta recadádiva son as unidades fraseolóxicas e non as expresións monolexicais. Por este motivo, só se recollerán expresións monolexicais que posúan carga metafórica, isto é, termos cuxo significado se pode comprender a través da imaxe que presentan.

3. Alcance

Nas seguintes páxinas, reúnen-se un total de 364 unidades fraseolóxicas e tres expresións monolexicais rexistradas entre os anos 2022 e 2024.

Segundo os datos dispoñibles na web do Instituto Galego de Estatística, o concello de Cariño contou, en 2023², cun total de 3769 habitantes.

A localización xeográfica desta vila coincide coa área dialectal mindoniense do bloque central establecido por Fernández Rei (1990). Esta zona é característica por ter gheada, pola terminación –ao e pola pronuncia dos plurais con –s. Alén diso, o galego, nesta zona, sufriu unha gran represión durante o franquismo e iso afectou á lingua que se fala hoxe, caracterizada por unha gran presenza de castelanismos. Isto vese reflectido na fraseoloxía da zona e marcarase nesta recadádiva cunha etiqueta (CAST.). Igualmente, a identidade pesqueira da vila faise notar na fraseoloxía e tamén se sinalará cunha etiqueta (MAR.). Así mesmo, o léxico desta rexión non sempre está recollido na norma nin foi normativizado. Neses casos, indícase co símbolo *.

4. Metodoloxía

Como xa se comentou no apartado anterior, en Cariño fálase con gheada e unha parte do léxico empregado na zona non está normativizado e só se concibe coa pronuncia da gheada. Por este motivo, os exemplos e as unidades fraseolóxicas desta recadádiva representan graficamente este trazo dialectal co grafema *gh*. Ademais, os exemplos poden conter outro tipo de trazos dialectais característicos desta área (por exemplo, a conxugación dos verbos ‘ir’ e ‘haber’³ ou a terminación –ao para os substantivos masculinos).

O proceso de recollida de datos consistiu, por unha banda, en elaborar unha listaxe de posibles informantes. Despois, contactouse cos e coas informantes para concertar unha entrevista. En total, participaron doce persoas naturais de Cariño que pertencen a distintos

² Os datos máis recentes que teñen dispoñibles ao público xeral a través do nomenclátor: www.ige.gal

³ As formas conxugadas: ‘haiba’ e ‘fumos / fúchedes’.

rangos de idade (desde os 22 ata os 84 anos). A continuación, iniciáronse as entrevistas. En certos casos, as entrevistas deron lugar a xuntanzas e así fóronse rexistrando as unidades fraseolóxicas. Aos e ás informantes pediúselles achegar un exemplo de cada unidade que propoñían xunto cunha breve definición. Toda esta información anotouse nun documento conxunto no que, pouco a pouco, se ían engadindo as unidades que se rexistraban.

Por outra banda, como cariñesa que son, aproveitei esta vantaxe para recuperar unidades fraseolóxicas que xurdían en conversas espontáneas con xente de Cariño. Nestes casos, fun eu quen achegou a definición da unidade xunto cun exemplo. Isto indícase coa marca ‘[propio]’ en cada exemplo.

Unha vez rexistradas as 367 unidades fraseolóxicas e expresións monolexicais, era necesario clasificalas segundo a súa tipoloxía seguindo a clasificación proposta polo Proxecto de Fraseoloxía Galega do Centro Ramón Piñeiro que teñen dispoñible ao público a través do seu servizo de consultas. Esta clasificación baséase, en gran medida, na proposta por Corpas Pastor (1996) no seu *Manual de fraseología española*. Finalmente, revisáronse as unidades e achegáronse diversas etiquetas que proporcionan información adicional.

5. Recadádiva

A continuación, presentamos todas as unidades fraseolóxicas recollidas organizadas segundo a súa tipoloxía e por orde alfabética. Ademais, algunhas unidades conteñen etiquetas que proporcionan información sobre as súas características. Estas etiquetas sinalan o uso coloquial, vulgar ou humorístico; a orixe, o ton e a presenza de castelanismos ou termos non normativizados. Nos refráns, tamén se indican as súas respectivas variantes (empregadas na mesma rexión xeográfica).

5.1. Abreviaturas e símbolos

adv.: adverbio
adx.: adxectivo
cant.: cantiga
CAST.: castelanismo
col.: colocación
col. v.: colocación verbal
COLQ.: coloquial
EUF.: eufemismo
exp. mon.: expresión monolexical
fórm.: fórmula
HUM.: humorístico
IRÓN.: irónico
l. adv.: locución adverbial

l. adx.: locución adxectiva

l. subs.: locución substantiva

l. v.: locución verbal

MAR.: marítimo

PEX.: pexorativo

prov.: proverbio

[propio]: indica que o exemplo está elaborado pola autora.

ref.: refrán

subst.: substantivo

UF: unidade fraseolóxica

v.: verbo

VAR.: variante

VULG.: vulgar

*: indica que a palabra non é normativa. Nos casos en que exista un termo equivalente recollido na norma, achegarase cunha nota ao pé.

5.2. Colocacións

1. **arriar todo** *col. v.* Irse, deixar un traballo ou tarefa. Exemplo: *Eran xa as dez da noite, aínda non acabara o traballo e arriou todo do canso que estaba.*

2. **mexar de campo** *col. v.* Ouriñar ao aire libre, normalmente, nun prado ou bosque. Exemplo: *Non aguantaba coas ganas e, ao final, tiven que mexar de campo.*

3. **ter potra** *col. v. COLQ.* Ter sorte. Exemplo: —*Merquei lotaría e gañei cen euros.* —*Que potra tes!*

5.3. Locucións

5.3.1. Locucións adverbiais

4. **a mares e moreas** *l. adv.* En cantidade abundante. Exemplo: *Teño limóns a mares e moreas.*

5. **a moreas** *l. adv.* En cantidade abundante. Exemplo: *Merquei mazás a moreas porque hoxe estaban rebaixadas.*

6. **á piqueira** *l. adv. MAR.* Dise de algo ou alguén que está preto, a curta distancia. Exemplo: *Dende aquí podes ir camiñando, que está á piqueira.* O piqueiro é a persoa encargada de dirixir unha embarcación. Por extensión, tamén se lle chama piqueira á zona onde se realiza ese traballo (na proa do barco). Cando a embarcación se aproxima a algo, sempre ten que estar alguén na piqueira.

7. **ao champlón*** *l. adv.* Botar algo ou botarse alguén sen coidado. Exemplo [propio]: *Botouse ao champlón no sofá e case o rompe.*

8. **ao chiquilimpé*** *l. adv.* Camiñar á pata coxa. Exemplo: *Escordei o nocello e agora vou camiñando ao chiquilimpé.*

9. **ás calabeiroghas*** *l. adv.* Cando levas algo ou alguen enriba dos ombros. Exemplo: *Levei ao cativo ás calabeiroghas durante a procesión.*

10. **cando me/te/che/lle pete** [algo a alguén] *l. adv. COLQ.* Apetecer. Exemplo: *Aínda non sei a que hora marcharei para a festa. Xa irei cando me pete.*

11. **de boa fe** *l. adv.* Dise cando alguén fai algo con boas intencións. Exemplo: *Fixenlle a comida de boa fé e, por riba, enfadouse.*
12. **de boa ghana** *l. adv.* IRÓN. Dise cando alguén quere facer algo ansiadamente. Tamén se adoita empregar con ton irónico para expresar o contrario. Exemplo: *Veú con nós de compras de moi boa ghana.*
13. **de hoxe nun ano** *l. adv.* Dise cando algún evento puntual está por rematar. Exemplo: *–Vaia, xa rematou o entroido e aínda non estreei o disface de oso. –Non te preocupes, de hoxe nun ano xa o pos.*
14. **nin polo cu nin pola boca** *l. adv.* COLQ. VULG. Díselle a unha persoa que non fala nin responde. Exemplo: *Pasamos ao seu carón e non saudou nin polo cu nin pola boca.*

5.3.2. Locucións adxectivas

15. **coma conexo* na berza**⁴ *l. adx.* CAST. Moi concentrado/a. Exemplo: *Candela, cando estuda, está coma conexo na berza.*
16. **coma un croio** *l. adx.* PEX. **1.** Calidade de duro. Exemplo: *Comín esa galleta e estaba dura coma un croio.* **2.** En referencia ao físico de alguén ten o significado de moi feo/a. Exemplo: *–Que tal foi a cita? –Bueno, ademais de fachendoso, era feo coma un croio.*
17. **coma un fiunxo**⁵ *l. adx.* Delgado/a. Exemplo: *David adelgazou moito, está coma un fiunxo.*
18. **coma un pepe** *l. adx.* Expresión que se di tras comer en exceso. Exemplo: *–Francisco, xa vas polo terceiro prato. –Si, e xa vou parar porque vou cheo coma un pepe.*
19. **coma un pito** *l. adx.* Enchouparse cando chove. Exemplo: *Fumos sen paraughas e mollámonos coma pitos.*
20. **todo/a cheo/a** *l. adx.* Dise cando alguén amosa orgullo ou satisfacción con algo. Exemplo: *Vai todo cheo lucindo a súa medalla*

5.3.3. Locucións substantivas

21. **roupa vella** *l. subs.* Calidade do prato de comida que se elaborou a partir das sobras doutro prato distinto. Exemplo: *Hoxe imos comer roupa vella, coa carne que sobrou de onte farei unhas croquetas.*
22. **ser un gható / ghatiño lambón** *l. subs.* Dise da persoa á que lle gusta moito comer lambadas ou doces. Exemplo: *–Trouxen tarta de chocolate e Xurxo papou a metade el só. –É un ghatiño lambón.*

5.3.4. Locucións verbais

23. **aburrir a un santo** *l. v.* Emprégase cando alguén non para de amolar. Exemplo: *Filliño, non mo repitas máis, aburres a un santo.*
24. **andar ao regho** *l. v.* Actuar con cautela, precaución. Exemplo: *Suspendeu o exame e, agora, coa recuperación, anda ao regho.*

⁴ Termo normativo: coello.

⁵ Termo normativo: fiúncho.

25. **andar de avelaiña l.** v. Dar voltas, ir dun lado a outro nun mesmo sitio. Exemplo: *Esta rapaza está a pórme nerviosa, anda de avelaiña pola casa e non para.*
26. **armar as de san Quintín l.** v. COLQ. Cando alguén berra, discute ou pega. Exemplo: *Déixao que veña, que lle vou armar as de san Quintín por romperme os lentes e non dicirmo.*
27. **ben deita de [alguén] l.** v. Dise de alguén que ten sorte por recibir a axuda doutra persoa. Exemplo: *Ben deita dos seus pais, que sempre lle coidan o neno polas tardes mentres el traballa.*
28. **botar/meter os cans na bouza l.** v. Dise a alguén que se mete na conversa de dúas persoas coa intención de criticar e propiciar unha discusión. Exemplo: *Iván, non metas os cans na bouza. Estás a lembrarlles asuntos que non conveñen, deixa que os irmaos discutan sós.*
29. **botarlle o ollo a [algo ou alguén] l.** v. Cando algo ou alguén chama a túa atención. Exemplo: *Xa lle botou o ollo o outro día a esa camiseta.*
30. **bourar en ferro frío l.** v. Esforzarse sen resultados. Exemplo: *Estudei un mes para o exame e suspendín igual. Sinto que estou a bourar en ferro frío.*
31. **caer [a alguén] unha boa l.** v. Castigo. Exemplo [propio]: *A Juan caeulle unha boa cando súa nai se enterou de que estaba a faltar a clases.*
32. **caer augha a Dios dar l.** v. Dise para indicar que chove moito e en grandes cantidades. Exemplo: *Cae augha a Dios dar. Levamos sen que cese a chuvia dende as sete da mañá e iso que xa son as oito da tarde.*
33. **caer chuzos de punta l.** v. COLQ. Utilízase para resaltar que está a chover moi forte e en abundancia. Exemplo: *Estabamos a xogar ao fútbol na praza e, de socato, comezaron a caer chuzos de punta.*
34. **caer no mar da pulgha l.** v. MAR. Dito mariñeiro que se emprega cando, ao recoller, o aparello o peixe vén picado. Por extensión, tamén se emprega en situacións de mala sorte. Exemplo: *Marchou traballar ao Reino Unido e, cando chegou, informárono de que non tiña o visado aprobado. O pobre caeu no mar da pulgha!*
35. **caghar de frío l.** v. VULG. Ter moito frío. Exemplo: *Brrr... Non puxen a chaqueta e agora estou caghando de frío.*
36. **caghar de medo l.** v. Ter moito medo. Exemplo: *Foise a luz e caghaches de medo.*
37. **caghar miñocas l.** v. Dise cando unha persoa ten moito frío. Exemplo [propio]: *Co vento que vai, estou aquí caghando miñocas.*
38. **caghar no conto l.** v. Quitarlle a ilusión ao darlle información nova sobre o asunto. Exemplo: *Pepe estaba feliz pensando que o venres celebraban o seu aniversario, pero, ao pouco, chegou Carla e caghoulle no conto ao dicirlle que o celebrarían o domingo.*
39. **caghar o demo no camiño [a alguén] l.** v. Saír algo mal a alguén. Exemplo: *A Marica caghoulle o demo no camiño. Marchaba de vacacións e tivo un accidente polo que acabou no hospital.*
40. **caghar virutas***⁶ l. v. COLQ. **1.** Ter moito frío. Exemplo: *Abrígate, que estás caghando virutas* **2.** Ir rápido. Exemplo: *Cando lle dixeron que xa estaba recuperado, marchou do hospital caghando virutas.*

⁶ Termo normativizado: lascas.

41. **cargarlle a caixa [a alguén]** *l. v.* COLOQ. Propinar unha serie de golpes a alguén. Exemplo: *Estabamos no bar tomando algo e armouse unha liorta. De súpeto, vin que Antonio lle carghou a caixa a Manolo.*
42. **chantarse con puntas e con cravos** *l. v.* COLOQ. Aferrarse a algo. Exemplo: *Non se quería ir da casa e chantouse con puntas e con cravos no sofá.*
43. **chegar tarde, mal e a rastro** *l. v.* Chegar a algún sitio con atraso, normalmente, por causas alleas á persoa. Exemplo: *Marcos perdeu o bus por mor da folga e, cando logrou subir nel, decatouse de que non levaba o caderno de apuntamentos e tivo que dar volta. Ao final, cheghou á clase tarde, mal e a rastro.*
44. **chegarlle [a alguén] [algo] ao lombo** *l. v.* Exceder a paciencia ou aguante de alguén. Exemplo: *Traballei todo o día, non podo máis, o traballo de hoxe chegoume ao lombo.*
45. **chegarlle [a alguén] [algo] ao peito** *l. v.* Verse superado/a por unha situación. Exemplo: *Hoxe chegoume ao peito o exercicio de pilates.*
46. **chorar coma un anaghado**⁷ *l. v.* COLOQ. Chorar moito. Exemplo: *Non lle deixei ir á festa e púxose a chorar como un anaghado.*
47. **choverlle [a alguén] o teito** *l. v.* COLOQ. Non estar ben da cabeza. Exemplo: *—Acaba de pasar Mario e só levaba posto un zapato. Cando o avisei, díxome que era para ventilar o pé. —Non faighas caso, que a ese chóvelle o teito.*
48. **cuspir para arriba** *l. v.* Falar de máis ou sen saber. Exemplo: *Non cuspas para arriba, que mañán podes caer ti.*
49. **dar as voltas [a alguén]** *l. v.* Sinónimo de *facer as beiras*. Exemplo: *Viches como onte Paulo lle daba as voltas a Josefina? Eu penso que a ela non lle interesa.*
50. **dar pesos por pesetas** *l. v.* Enganar. Exemplo: *Merquei unha camiseta e estaba rota; déronme pesos por pesetas.*
51. **dar un pao* na boca** *l. v.* Desexar que algo que se dixo non aconteza. Exemplo: *—Xa me tarda morrer. —Non digas iso, dá un pao na boca.*
52. **dar un peto na mesa** *l. v.* Cansarte de algo ou alguén e manifestar a túa opinión ao respecto. Exemplo: *Non paraban de dicir parvadas e tiven que dar un peto na mesa.*
53. **dar/non dar para un bon* asado [unha persoa]** *l. v.* IRÓN. Estar gordo ou delgado. Exemplo: *Ese can está repoludiño, daba para un bon asado.*
54. **deixar [algo/alguén] á mangha do demo** *l. v.* 1. Desorde, desastre. Exemplo: *Despois de cociñar, estaba tan cansa que deixei todo á mangha do demo.* 2. Dise daquilo que está sen control e descoidado. Exemplo: *Fumos ao parque e a veciña deixou aos cativos á mangha do demo.*
55. **dobrar o lombo** *l. v.* Traballar. Exemplo: *A ver se te contratan e así aprendes a dobrar o lombo.*
56. **doer [a alguén] a cona de saber [algo]** *l. v.* VULG. Saber algo. Exemplo: *Dóelle a cona de saber que Xoán ten moto.*
57. **encher a andorgha**⁸ *l. v.* COLOQ. CAST. Comer moito. Exemplo: *Había churrasco e enchiu ben a andorgha, moito lle soupo.*

⁷ Termo normativizado: anegado.

⁸ Termo normativizado: estómago.

58. **encher o bandullo** *l. v.* COLOQ. Comer moito. Exemplo: *Non enchas tanto o bandullo, que logo vas ter dor de barriga.*
59. **encher o hórreo** *l. v.* COLOQ. Comer moito. Exemplo: *Cada vez que vén comer, enche moito o hórreo.*
60. **estar [algo ou alguén] que bota lume** *l. v.* COLOQ. 1. Ser/estar algo moi caro. Exemplo: *Cada vez soben máis os prezos dos alimentos. Onte quixen mercar 1 kg de mazás e estaban que botaban lume.* 2. Persoa cabreada. Exemplo: *A Xurxo adiáronlle a cita no dentista e está que bota lume.*
61. **estar [algo] no aire** *l. v.* Calidade de incerto. Exemplo: *–Ao final, imos marchar de vacacións? –Pois aínda está no aire porque non me confirmaron os días no traballo.*
62. **estar a barlovento** *l. v.* Non ter preocupacións. Exemplo: *Eu estou a barlovento. Non teño nada que facer.*
63. **estar a caer unha boa** *l. v.* Chover con forza e de maneira abundante. Exemplo: *Escoita como bate a chuvia nas ventás. Hoxe está a caer unha boa.*
64. **estar á paparrandola / paparrandona*** *l. v.* Dise cando alguén está a descansar ou cando non fai nada mentres os demais si. Exemplo: *Eu aquí arreglando o lavabo e ti na praia á paparrandona.*
65. **estar atento/a coma na misa** *l. v.* Prestar moita atención a algo ou alguén. Exemplo: *O neno estaba atento coma na misa cando lle explicaches como funcionaban os trens.*
66. **estar coma un bocoi** *l. v.* Estar gordo/a. Díselle a alguén para xulgar o seu aspecto físico. Exemplo: *Teño que empezar a ir ao ximnasio que estou coma un bocoi.*
67. **estar feito un valdroghas / ser un valdroghas** *l. v.* Desaliñado/a, descoidado/a. Exemplo: *Vaite duchar e bota a roupa a lavar, que estás feito un valdroghas.*
68. **estar pa* outra⁹** *l. v.* COLOQ. Calidade de recuperado/a. Recuperarse dunha enfermidade ou doenza. Exemplo: *–Que tal estás? Díxome Carme que te operaron da man. –Estou moi ben. Curei axiña e xa estou pa’outra.*
69. **estar papando (nas) moscas** *l. v.* Estar despistado/a. Díselle a alguén que está distraído/a. Exemplo: *Preguntáronlle a lección e non soubo que responder porque estaba papando moscas.*
70. **facer [de alguén] un pandeiro** *l. v.* Manipular a alguén. Exemplo: *Ese xefe teu fai de ti un pandeiro. Aprovéitase da túa bondade.*
71. **facer da capa un saio** *l. v.* Ser capaz de saír dunha situación adversa. Exemplo: *–Estaba chovendo e non levaba paraugas, así que, collín unha bolsa e cubrinme con ela para non mollarme. –Fixeches da capa un saio.*
72. **facer fu coma o gható** *l. v.* Dise cando algo non che gusta. Exemplo: *Ofrecinlle xudías para comer e fixo fu coma o gható.*
73. **facer unha caldeirada** *l. v.* Facer unha falcatuada ou algo mal. Exemplo: *Déixote cinco minutos soa e xa fixeches unha caldeirada.*

⁹ Pa: apócope de ‘para’.

74. **facen unha calor que non paran nin os cans** *l. v.* Dise cando a temperatura é moi elevada. Exemplo: *Sáin á rúa e facía unha calor que non paraban nin os cans.*
75. **facen unha que valla por dúas** *l. v.* Dise ante unha acción que é mellor non facer porque pode empeorar a situación. Exemplo: *Estou pensando en arreglar eu o coche, pero mellor lévoa ao taller. Non vaia ser que faigha unha que valla por dúas...*
76. **facen/ter cartos coma a palla** *l. v.* Gañar moito diñeiro. Exemplo: *Marchou traballar a Suíza e agora está a facer cartos coma a palla.*
77. **facerlle a cama [a alguén]** *l. v. COLQ.* Deixar todo feito a alguén. Exemplo: *Ese está de director porque xa lle fixo a cama seu pai, que é o dono da empresa.*
78. **facerlle as beiras [a alguén]** *l. v.* Flirtear. Sinónimo de *dar as voltas a alguén*. Exemplo: *–Ai, Marta, que ghuaipiña eres! Cando queiras, imos cear xuntos. –Non me faighas as beiras, Luís, que somos amigos.*
79. **faltar [a alguén] dúas ferveduras** *l. v. EUF.* Dise da persoa que non é aleuta. Exemplo: *A ti fáltanche dúas ferveduras. Deixaches o forno aceso, non metiches o biscoito porque che quedou na neveira e marchaches pasear. Non ardeu a casa de milagre!*
80. **faltar o canto dun dente** *l. v.* Faltar moi pouquiño, quedar algo moi axustado. Sinónimo de *estar a piques de*. Exemplo: *Faltouche o canto dun dente para rascar o coche.*
81. **gritar coma un colludo/a** *l. v.* Dise da persoa que berra moito. Exemplo: *Baixa un pouco o ton, que gritas coma un colludo e estou sentada ao teu lado.*
82. **haber abarrote* no Parrote**¹⁰ *l. v. COLQ. CAST.* Indica que un lugar está cheo de xente, colapsado. O Parrote é unha zona da cidade da Coruña que adoita ter moita afluencia. Exemplo: *Fun ao Gadis e había abarrote no Parrote.*
83. **ir [a alguén] ao peito** *l. v.* Ferir a alguén emocionalmente. Exemplo: *Estaban a discutir e soltou un comentario que lle foi ao peito.*
84. **ir a lúa abaixo** *l. v.* Anoitecer. Exemplo: *Xa vai a lúa abaixo e nós sen cear.*
85. **ir cobrar** *l. v.* Levar unha serie de golpes. Exemplo: *Como non pares de tirarme do cabelo, vas cobrar.*
86. **ir de aquí á Tortela** *l. v.* Dise, en Cariño, cando se fai algo perigoso, xa que A Tortela é o nome do lugar en que se localiza o cemiterio. Exemplo: *Que fas aí subida? Como caías, vas de aquí á Tortela.*
87. **ir de balde** *l. v.* Dise tras facer un esforzo e non lograr o que se pretendía. Exemplo: *Chegamos e estaba todo pechado. Fumos de balde.*
88. **ir de farrada*** *l. v.* Ir de festa. Exemplo: *Polo teu aniversario, irás de farrada, non?*
89. **ir e vir como a faba na ola** *l. v.* Dise da persoa que cambia de opinión e de parecer rapidamente. Exemplo: *Matilda vai e vén como a faba na ola. Onte díxome que non lle gustaba ir ao teatro e hoxe convidoume a ir con ela [ao teatro].*
90. **ir mexar o medo** *l. v.* Expresión que se utiliza cando a alguén lle entra a gana de ourriñar por estar nervioso/a. Habitualmente, utilízase en primeira persoa e, así, indícase que se vai ao servizo. Exemplo: *Non sei a que esperan para chamarnos ao exame. Teño que volver ao servizo, vou mexar o medo e veño.*

¹⁰ Termo normativo: abarrotamento.

91. **ir o comido polo servido** *l. v.* Facer un favor e recibir outro a cambio. Exemplo: *Leveille limóns á veciña e deume un biscoito. Xa foi o comido polo servido.*
92. **ir poñer o santo** *l. v. COLQ.* Acción de acudir á Capela de San Xiao o día da romería e recibir unha bendición. Exemplo: *Moito bailar e moito falar, pero aínda non fuches poñer o santo, ou si?*
93. **irille [a alguén] [algo] ao lombo** *l. v. COLQ.* Atacar. Exemplo: *O gható viu ao rato e foille directo ao lombo.*
94. **irse [a alguén] o santo ao ceo** *l. v.* Esquecer algo. Exemplo: *Ai! Non sei que viña facer á cociña. Fóiseme o santo ao ceo.*
95. **irse [algo a alguén] pola ghorxa pequena** *l. v. COLQ.* Atragoarse. Exemplo: *Estabamos comendo e fóiseme pola ghorxa pequena. Levei un susto! Pensei que afogaba.*
96. **írselle [a alguén] a forza pola boca** *l. v. COLQ.* Sinónimo da UF 97. Dise da xente que sempre se está a chufar, pero logo non cumpre coas expectativas que crea sobre si mesmo/a. Exemplo: *Xulio sempre di que é o mellor xogando ao fútbol, pero logo, cando o retan a un partido, sempre di que non. Váiselle toda a forza pola boca.*
97. **írselle [a alguén] a forza polo cu** *l. v. VULG.* Sinónimo da UF 96. Díselles ás persoas que anuncian que van facer moitas cousas e logon non as cumpren. Exemplo: *Dixo que lle ía reclamar ao xefe as horas libres. Ao final, cando llo preguntaron na reunión, quedou calado. Fóiselle toda a forza pola cu.*
98. **levar un correlo** *l. v. COLQ.* Recibir un castigo. Exemplo: *Usou o móbil na clase e levou un correlo.*
99. **levar unha malleira** *l. v. 1.* Levar moitos golpes. Exemplo: *Se segues a insultar a José, vas acabar levando unha malleira* *2.* Quedar moi canso. Exemplo: *Hoxe levei unha malleira. Estiven todo o día a traballar no terreo.*
100. **levar unha xota** *l. v.* Levar un golpe no cu como castigo. Exemplo: *Como continúes desobedecendo, vas levar unha xota.*
101. **levarlle a vida [a alguén]** (referido a un alimento/comida) *l. v.* Ter moita gana de comer algo pola súa aparencia. Exemplo: *Lévanme a vida eses bombóns.*
102. **máis me/le valera morrer** *l. v.* Expresa desgana por facer unha cousa que supón moito esforzo. Exemplo: *–Vas ter que cargar ti coas patacas ata casa porque rompeu o carriño da bolsa. –Uf... Máis me valera morrer.*
103. **meter a zoca** *l. v. LIALA,* meter a pata. Facer algo mal. Exemplo: *Metiches a zoca. Non llo podías dicir porque era unha sorpresa!*
104. **mexar fóra do testo** *l. v.* Dise das persoas que non ven a realidade e fantasean con mentiras. Exemplo: *–Vou mercar un maserati. –Ti mexas fóra do testo.*
105. **morrer de pena** *l. v.* Aburrirse, cansarse. Exemplo: *Como tardes un anaco máis, vou morrer de pena.*
106. **morrer de sono** *l. v.* Estar moi canso e con gana de durmir. Exemplo: *Pon ao neno a durmir, que está morrendo de sono.*
107. **non cagharlle o cu [a alguén]** *l. v. VULG.* Dise da persoa que non se pode aguantar, que ten urxencia por facer algo, en moitos casos, cando lle aconsellan esperar. Exemplo: *–Imos entrando xa? –Non che cagha o cu. Dixéronnos que ata as dez non podíamos pasar.*

108. **non dar [a alguén] a peza pa* o tacón** *l. v.* Diselle a quen non ten recursos suficientes para levar a cabo algo. Habitualmente, emprégase en referencia aos cartos. Exemplo: *Quere marchar de viaxe, pero non lle dá a peza pa' o tacón.*
109. **non dar [alguén] (nin) a merda que cagha** *l. v.* VULG. Dise de alguén moi agarrado/a. Exemplo: *–Estiven a falar con Pedro sobre o agasallo que lle imos mercar a María e dixo que se había que poñer cartos, el non participaba. –Puf... Pedro sempre igual de coreño, non dá nin a merda que cagha!*
110. **non estar para contos** *l. v.* Expresa un estado de ánimo baixo, desgana e cansazo. Exemplo: *–Neniña, teño que pedirche outra vez que me veñas axudar coa conexión a Internet. –Síntoo, pero hoxe non estou pa contos. Iso pode esperar.*
111. **non ghanar* pa* disghustos** *l. v.* Dise cando acontece unha serie de situacións adversas. Exemplo: *Cain pola rúa mentres ía paseando e, logo, chamáronme para dicirme que non me deron o traballo. Estou que non ghanan pa' disghustos.*
112. **non ir ben [a alguén]** *l. v.* IRÓN. Non estar conforme. Diselle á persoa que necesita facer algo á súa maneira e sen importarlle o que lle din os demais. Exemplo: *Non che vai ben se non es ti quen pos a bandeira, eh!*
113. **non rascar bóla** *l. v.* COLQ. Non facer nada, vaguear. Exemplo: *Hoxe botei todo o día na casa e non rasquei bóla.*
114. **non ser [alguén] do teu/seu tempo** *l. v.* EUF. Dise da persoa que non é aleuta ou que fai unha parvada. Exemplo: *Este non é do seu tempo. Puxo as fabas a ferver sen auga.*
115. **non ser nin xeito nin maneira** *l. v.* Non facer algo ben. Dise cando alguén non está a facer algo como debe. Exemplo: *Ese non é xeito nin maneira de dobrar a roupa.*
116. **non ter collada*** *l. v.* Dise cando non hai un interese/beneficio en algo. Exemplo: *–Hoxe Juan non vén? –Non, que non ten collada. Onte si porque tamén estaba Braulio e son moi amigos.*
117. **non ter paraxe** *l. v.* Calidade de inquieto/a. Diselles ás persoas que non poden estar quietas nun sitio e sempre teñen que estar a facer algo. Exemplo: *Ese neno está todo o día brincando. Non ten paraxe.*
118. **non ter peso [alguén]** *l. v.* Dise das persoas nas que non se pode confiar porque sempre cambian de parecer. Exemplo: *Ti non tes peso ninghún. Ontes dixéchesme que estabas de acordo comigo e agora poste da súa parte.*
119. **non ter sentido ninghún [alguén]** *l. v.* Dise das persoas que son irresponsables. Exemplo: *Ti non tes sentido ninghún. Deixaches ao neno só no coche.*
120. **non ter xeito** *l. v.* Algo que non ten sentido, que non está ben. Exemplo: *Iso non ten xeito. Como vas comezar a casa polo tellado?*
121. **o demo me leve se + [cláusula]** *l. v.* Utilízase para indicar que o/a interlocutor/a está a dicir a verdade. Exemplo: *O demo me leve se non fun eu quen deixou o lume aceso.*
122. **oír campás e non saber onde** *l. v.* Ter información errónea sobre un asunto. Diselle a quen fala dun asunto que malinterpretou ou non comprende. Exemplo: *Díxome que Pedro era médico, pero é veterinario. Oe campás e non sabe onde.*

123. **oir campás onde non as hai** *l. v.* Fantasear sobre algo que non é real. Díselle ás persoas que soñan con que algo improbable ocorra. Exemplo: – *Xa me dixeron meus pais que, cando sacase o carné, ían dar-me o seu coche. –Ti oes campás onde non as hai. Dixeron que cho prestaban para que foses traballar.*
124. **paghar [alguén] por bo/a** *l. v. PEX.* Dise con sorna cando se pasa preto de alguén que non é boa persoa e hai risco de ter un accidente. Exemplo: *Ten cuidado con ese, que despois hai que paghalo por bo.*
125. **paghar o pandote** *l. v.* Sinónima da UF 184. Levar a culpa, ter que facerse cargo dunha responsabilidade que ninguén quere ter. Exemplo: *Deixaron todo sucio. Tocoume pagar o pandote [de recoller].*
126. **parecer de Figueiroa** *l. v.* Despedirse e non marchar. Dise que os/as habitantes de Figueiroa (concello de Cariño) anuncian varias veces que van marchar e non o fan ata pasado un tempo. Exemplo: *Xa parezo de Figueiroa, dixeron hai media hora que marchaba e aínda sigo aquí.*
127. **parecer/andar coma unha avisión**^{*11} *l. v.* Dise da persoa que está a moverse pola casa moi axiña e sen dicir nada. Exemplo: *Andas de avisión e o can púxose a ladrar porque non sabía quen eras.*
128. **pasar a boeta** *l. v.* Pedir e/ou recoller cartos. Exemplo: *Fun á casa dos avós e xa pasei a boeta. Déronme cinco euriños cada un.*
129. **pedir [algo a alguén] o corpo** *l. v.* Dise cando tes gana de facer algo, pero sen coñecer o motivo. Exemplo: *Con esta música teño moitas ganas de poñerme a bailar. Pídeme o corpo.*
130. **perder a mao**¹² **[alguén]** *l. v.* Perder a maña, o hábito. Que algo non saia tan ben como saía antes. Exemplo: *Levo meses sen cociñar arroz e xa perdín a mao.*
131. **picar billete** *l. v.* Marchar dalgún sitio, habitualmente, con prêsa. Exemplo: *Cheguei eu facerlle o relevo e picou billete.*
132. **picar o chicote** *l. v. MAR.* Dise cando alguén corta relacións con outra persoa. Exemplo: *Picou o chicote coa familia porque sempre estaban a pedirlle cartos.*
133. **picarse [a alguén] o mar** *l. v. MAR.* Enfadarse. Exemplo: *Estaban a berrarlle e non se lle picou o mar. Colleu e marchou sen dirixirles a palabra.*
134. **poñer o carro diante dos bois/da vaca** *l. v.* Consello que indica que é mellor non adiantarse aos acontecementos. Exemplo: –*Acabo de inscribirme na autoescola. Mañá vou mirar no concesionario se teñen algún coche de segunda man. –Muller, non poñas o carro diante dos bois, que primeiro tes que aprobar os exames.*
135. **poñerse nas patas de atrais**^{*13} *l. v. COLQ.* Díselle a alguén cando se enfada. Exemplo: *Dixenlle que non podía vir con nós e púxose nas patas de atrais.*

¹¹ Forma normativizada: visión.

¹² Forma normativizada: man.

¹³ Forma normativa: atrás.

136. **quebrar o xuramento** *l. v.* Cumprir unha promesa ou xuramento. Exemplo: *–De verdade que vas deixar o neno no móbil unha semana? –Avisado estaba. Hai que quebrar o xuramento.*
137. **queimarlle [a alguén] os cartos** *l. v. COLQ.* Díselle á persoa que non sabe aforrar e que tan pronto ten cartos, os gasta. Exemplo: *–Hoxe cobrei, así que, xa podo mercar o móbil novo. –A ti quéimanche os cartos.*
138. **scarse/facer [algo] co zoco** *l. v. COLQ.* Con facilidade. Exemplo: *Aparcar en paralelo non era tan difícil, fíxeno co zoco.*
139. **saír escaldado/a** *l. v.* Saír mal parado/a dunha situación. Exemplo: *Pensaches que ao levarlle flores xa te ía perdoar, pero, ao final, acabou lembrándoches o que fíxeches mal e saíches escaldada.*
140. **saír nun paxe** *l. v.* Saír beneficiado/a dunha situación. Exemplo: *–Fíxenlle unha visita á avoa e deume cinco euros. –Caramba! Saíches nun paxe.*
141. **saír pitando** *l. v.* Marchar axiña dun lugar. Exemplo: *Cando viú que o bus estaba na parada, saíu pitando da casa.*
142. **ser [alguén] (coma) un paxe** *l. v.* Dise da persoa que non causa molestias. Exemplo: *–Que tal vai coa nena? –De marabilla. É coma un paxe.*
143. **ser [alguén] unha chona** *l. v. MAR.* Dise da persoa que non causa molestias. Exemplo: *Este rapaz é unha chona. Traballei con el moitos anos e nunca un problema causou, sempre estaba disposto a axudar.*
144. **ser/parecer [alguén] a porta da vila** *l. v.* Anunciar todo. Non ser capaz de gardar un segredo. Exemplo: *–Sabes que vou ter un neto? –Como? Pero se estiven coa túa filla hai un anaco e dixeron que ía ser un segredo ata que nacesse o bebé. Pareces a porta da vila.*
145. **ser [alguén] bo peixe** *l. v. MAR.* Dise da persoa que non ten boas intencións ou que actúa en beneficio propio. Exemplo: *–Vou deixar o can solto e así non teño que pasealo. –Ai, ti es bo peixe. Ao pobre can poden atopelalo.*
146. **ser [alguén] boa pola** *l. v.* Dise da persoa que non ten boas intencións ou que actúa en beneficio propio. Exemplo: *–Vou deixar o can solto e así non teño que pasealo. –Ai, ti es boa pola. Ao pobre can poden atopelalo.*
147. **ser [alguén] caghada/o burada/o** *l. v.* Semellarse, parecerse, a alguén. Exemplo: *Es caghada burada a teu pai, con eses ollos que tes, ninguén o pode neghar.*
148. **ser [alguén] coma un allo** *l. v.* Dise da persoa intelixente ou que ten pillería para entender todo á primeira. Exemplo: *–Mamá, tes que facer así para que funcione –Pois si! Tiñas razón. Es coma un allo.*
149. **ser [alguén] (coma) un arado de ferro** *l. v.* Traballar moito e sen parar. Exemplo: *–Concha leva meses cuidando da nai. Non sei como aguanta. –É un arado de ferro.*
150. **ser [algo ou alguén] de gheghei*** *l. v.* Ser pouco fiable. Aplícase tanto a persoas como a obxectos. Exemplo: *Non me sexas de gheghei. Conto contigo para ir á festa.*
151. **ser [alguén] espléndido/a** *l. v.* Dise da persoa xenerosa. Exemplo: *Ti es moi espléndida cos cartos, sempre tes un euriño para darlle á xente.*
152. **ser [algo] faxeiro/a*** *l. v.* Dise do que é de mala calidade ou está mal feito. Exemplo: *Fun ao bazar mercar unha cámara faxeira para que non ma rouben.*

153. **ser [algo ou alguén] ghrande coma o mes de maio** *l. v.* Dise de algo ou alguén que se considera excesivamente grande. Exemplo: – *Mira vaia peixe acabo de pescar! Non colle no caldeiro. –A ver? Tes razón. É ghrande coma o mes de maio.*
154. **ser [alguén] madrileño/a** *l. v.* Deixar a porta da casa aberta despois de entrar. Exemplo: *Madrileño! Pecha a porta ou es de Madrid?*
155. **ser máis [adxectivo] ca onde os fan** *l. v.* Aplícase xunto cun adxectivo despectivo. Exemplo: *O veciño é máis malo ca onde os fan. Sempre a poñer música cando poño os nenos a durmir.*
156. **ser [alguén] máis malo que a xuncia**¹⁴ *l. v.* Dise cando alguén é moi malo/a, compárase cunha mala herba. Exemplo: –*Vou esconder os xoguets para que cando chegue non os atope. –Non fagas iso, ho. Es máis mala que a xuncia.*
157. **ser [alguén] máis retorto/a ca o rabo dun porco** *l. v.* Raro, estraño. Dise das persoas que fan algo dunha maneira particular. Exemplo: –*Vou acender a lanterna para ver mellor. –Es máis retorto ca o rabo dun porco. Se acendes a luz xa está.*
158. **ser [alguén] maruxa do desghoberno** *l. v.* Aplícase ás persoas que queren gobernar e organizar as cousas á súa maneira. Exemplo: –*Estou a limpar e, de paso, vou cambiarlle os mobles de sitio a miña nai. Non me ghusta como os ten colocados. –Non sexas maruxa do desghoberno, déixaos como están.*
159. **ser [alguén] un anicrou*** *l. v.* 1. Subs. Fai referencia a unha persoa de pouca estatura. Exemplo: *Que pequeno é ese cativo! É un anicrou.* 2. Adx. Calidade do que avulta pouco. Exemplo: –*Fun pescar e mira, só collín este peixiño. –A ver? Vaia peixe máis anicrou.*
160. **ser [alguén] un cocón*** *l. v.* Dise das persoas que non socializan e apenas falan. Exemplo: *Esta nena é un cocón. Saudeina e baixou a cabeza.*
161. **ser [alguén] un lastre** *l. v.* PEX. Dise da persoa que dificulta unha tarefa. Exemplo: *Non sei por que te trouxen se es un lastre. Estou a varrer e ti a ciscar cousas polo chan.*
162. **ser [algo ou alguén] un merlo branco** *l. v.* Ser/resultar algo ou alguén estraño ou extraordinario. Exemplo: *Dixéronme que a rapaza nova é un merlo branco. Entre tanto preguiceiro, destaca por ser a que máis se esforza.*
163. **ser [alguén] un/unha miñaxoia** *l. v.* 1. Ser unha persoa que transmite pena. Exemplo: –*O neno púxose a chorar cando lle dixen buuuuh! –Miñaxoia.* 2. Diselle á persoa que é pouca cousa. Exemplo: –*Aparta de aí ou levas! –Pero que dis? Se es un miñaxoia.*
164. **ser [alguén] un/unha mixiriqueiro/mixiricas**¹⁵ *l. v.* COLQ. PEX. Dise dunha persoa medorenta, pouco valente. Exemplo: *Non sexas mixiricas, que aínda que esteña a luz apagada, podes subir igual.*
165. **ser [alguén] un saco/saquiño sen fondo** *l. v.* Diselle a alguén que come unha gran cantidade de comida. Exemplo: –*Que rico está o caldo! Vou comer outro prato. –Es un saquiño sen fondo.*

¹⁴ Termo normativizado: ‘xunca’.

¹⁵ Do verbo ‘mexericar’.

166. **ser [alguén] un/unha santo/a l.** v. IRÓN. Ser unha boa persoa, aínda que, ás veces, pode empregarse con ton irónico e, nese caso, o significado sería o oposto. Exemplo: *–Teu fillo é un santo. Sempre obedece e compórtase ben.*
167. **ser un santo... da lacena l.** v. IRÓN. Díselle a alguén que di ser moi boa persoa e portarse ben cando non é certo. Exemplo: *–Eu? Eu non rompín o prato. Estiven sentado facendo os deberes como me mandaches. –Si, ti agora es un santo... da lacena.*
168. **ser [alguén] un toxo/toxiño bravo l.** v. Dise das persoas que teñen un carácter arisco. Exemplo: *Que toxiño es! Viñeron preguntarche por direccións e ti mandácheslles preguntar a outra persoa.*
169. **ser [alguén] un xan l.** v. COLQ. Ser boa persoa, obediente. Exemplo: *Mario é un xan. Sempre fai todo o que lle pide seu irmao sen protestar.*
170. **ser [alguén] un/unha fughilla* l.** v. Ter moita enerxía. Díselles ás persoas que non poden estar quietas durante moito tempo. Exemplo: *Es un fughilla. Primeiro fuches ao salón e agora ves á cociña. A ver se acougas un pouco.*
171. **ser [alguén] un/unha paxolo/a* l.** v. Dise de quen é moi tranquila/o e non causa molestias. Exemplo: *Este gható é un paxolo. Bota todo o día na casa a durmir e só sae para facer as súas necesidades.*
172. **ser [alguén] un/unha rémora l.** v. MAR. Carecer de valor. Dise da persoa que non axuda. Exemplo: *Puxémonos todos a empurrar o coche para que arrancase e Marta a sacar fotos co móbil. É unha rémora.*
173. **ser [alguén] un/unha zonento/a* l.** v. Facer as cousas sen avisar, ás agachadas. Exemplo: *É un zonento. Pasou polo meu lado e ti pensas que saudou?*
174. **ser/ter cabeza de vento l.** v. 1. Dise da persoa que cambia de opinión con rapidez. Exemplo: *Es un cabeza de vento. Antes querías que te acompañase e agora que estou aquí, xa non.* 2. Dise da persoa que esquece cousas con facilidade. Exemplo: *Ai, cabeza de vento, esqueciches das chaves? Menos mal que quedei eu na casa, se non, ías ter que esperar.*
175. **subir o prezo do pan l.** v. Dise cando alguén di unha parvada. Exemplo: *–Para facer fabas non hai que usar chourizo. –Cala. Cando falas sobe o prezo do pan.*
176. **tentar o aparello l.** v. MAR. Probar sorte con algo. Exemplo: *Non tentes o aparello que, desta vez, non che vai funcionar.*
177. **ter a rebixe*¹⁶ l.** v. Cando alguén está inquieto/a ou un neno/unha nena que é un bulebole. Exemplo: *Ti tes a rebixe. Levas todo o día sen parar quieto e cunha enerxía inesghotable.*
178. **ter [alguén] dous problemas l.** v. Dise cando alguén se enfada por algo e non ten razón. Exemplo: *–Seica Maruxa se enfadou comigo porque lle axudei a subir as escaleiras. – Pois xa ten dous problemas.*
179. **ter [alguén] máis cara ca un lorcho l.** v. Dise da persoa que utiliza as e os demais para que fagan as cousas por ela. Exemplo: *Ti tes máis cara ca un lorcho. Pídesme que te axude a recoller e vas e túmbaste no sofá a durmir.*

¹⁶ Termo normativizado: ‘rebinxe’.

180. **ter [algo] moita saca** *l. v.* Dise de algo que ten moi bo resultado. Exemplo: *Os biscoitos que levei á festa tiveron moita saca. Á media hora, xa non quedaba ningún.*
181. **ter [algo ou alguén] o seu aquel** *l. v.*
1. Dise de algo ou alguén que destaca, que resulta atractivo/a. Exemplo: *Non adoito fixarme nos rapaces loiros, pero ese amigo teu ten o seu aquel.* **2.** Dise de algo que precisa dun truco para realizarse. Exemplo: *Non conseguiches abrir a porta porque a pechadura ten o seu aquel. Para abri-la, tes que empurrar a chave cara arriba.*
182. **ter os collóns de ouro** *l. v. VULG.* Dise da persoa que actúa sen pensar e, na maioría dos casos, di ou fai cousas cunha repercusión negativa. Exemplo: *—Este home ten uns collóns de ouro. Acaba de dicirme que a diferenza del eu non sei o que é ter responsabilidades. Eu teño tres fillos e el nunca saíu da casa dos seus pais.*
183. **ter que zocala** *l. v. MAR.* Realizar unha tarefa pesada. Exemplo: *Non quería ir ao traballo hoxe, pero vou ter que zocala.*
184. **tocar [a alguén] o pandote** *l. v.* Sinónima da UF 125. Dise cando a alguén lle toca realizar unha tarefa pesada. Exemplo: *Non había ninguén*
- que se ofrecese a subir as patacas e, ao final, tocoume a min o pandote. Non hai ascensor e había que deixalas no terceiro piso.*
185. **ver o ceo aberto** *l. v.* Ter liberdade para actuar sen impedimentos. Exemplo: *Cando os pais lle dixeron que non ían estar en casa o día do seu aniversario, viu o ceo aberto, pois iso significaba que podía facer unha festa.*
186. **vir coas pallas no cu** *l. v.* Saír mal parado/a dunha situación. Exemplo: *Fuches buscando ouro e viñeches coas pallas no cu.*
187. **vir con lérias** *l. v.* Poñer escusas. Exemplo: *—Non fixeches os deberes? —Papá, xa sabes que hoxe quedei cunhas amigas e, de paso, aproveitei para visitar á avoa, que estaba soa e... —Non me veñas con lérias e ponte a facelos!*
188. **vir de volta** *l. v.* Indica que unha acción que se lle fai a alguén vaina recibir a persoa que a executa. Exemplo: *Ai si? Vasme deixar aquí coas bolsas da compra e ti marchar no coche? Vaiche vir de volta.*
189. **xirar [a alguén]** *l. v.* Enviar cartos. Exemplo: *Mentres os pais lle xiren, non vai ter problema para pagar os seus caprichos.*

5.4. Enunciados fraseolóxicos

5.4.1. Fórmulas

190. **...ou?** *fórm. COLQ.* Indica unha opción contraria ao que se acaba de dicir. Exemplo: *Que moreno estás, fuches de vacacións, ou?*
191. **A comere*!** *fórm.* Exclamación que se emprega tanto para indicar que a comida xa está feita como para chamar a alguén á mesa para comer. Exemplo [propio]: *Xa está a mesa posta, a comere!*
192. **A varrer!** *fórm.* Utilízase cando se fai ou se di algo nun momento pouco axeitado. Exemplo: *A varrer! Atrancou a rúa por aparcar en dobre fila.*

193. **A ver, ho!** *fórm.* Exclamación que indica desdén. Emprégase cando alguén está a facer algo mal ou non o dá rematado de facer. Exemplo: *A ver, ho! Acaba dunha vez, que temos que ir ao exame.*
194. **A vere*!** *fórm.* Exclamación utilizada para apremiar a alguén cando non logra avanzar no que fai. Exemplo: *A vere! Acaba xa, que non temos todo o día.*
195. **Aí che queda** *fórm.* Utilízase para indicarlle a alguén desinterese por algo que, ao inicio da conversa, si lle interesaba. Exemplo: *Maruxa, déixasme a túa chaqueta verde? –Ai, Carme, sempre estás a pedir, terei que deixarcha... –Boh, se te pos así, non a quero, aí che queda.*
196. **Aí che vai que che preste** *fórm.* Díselle a alguén cando consegue algo que devecía. Exemplo: *Ala... tanto querías que chovera, pois aí che vai que che preste. Non para de caer auga.*
197. **Aí van as perdas do ano!** *fórm.* IRÓN. Cando se gasta poucos cartos. Exemplo: *Ai! Merquei unha pera, aí van as perdas do ano!*
198. **Aí vén Pedro Chosco** *fórm.* Dise cando alguén vocexa ou amosa signos de ter sono. Exemplo: *Ai, chuliña, non paras de bocexar; aí vén Pedro Chosco.*
199. **Aló fun!** *fórm.* Dise cando caes. Exemplo: *Aló fun! Caín no charco.*
200. **Aló vai!** *fórm.* **1.** Dise cando alguén ou algo cae. Exemplo: *Aló vai! Caeu no mar.* **2.** Dise cando alguén morre. Exemplo: *Aló vai Manolo, que Deus o descanse.*
201. **Apareceu o paraughas!** *fórm.* HUM. Dise cando alguén chega inesperadamente. Exemplo: *–Ola, sinto chegar tan tarde. –Apareceu o paraugas! Pensei que xa non viñas.*
202. **Arre carallo!** *fórm.* Dise cando alguén non é capaz de facer algo. Exemplo: *Arre carallo! Non dou subido os pantalóns.*
203. **Arre concho!** *fórm.* EUF. Utilízase como eufemismo da UF 204. Exemplo: *Arre concho! Non me sae o seu nome.*
204. **Arre demo!** *fórm.* Dise cando alguén non é capaz de facer algo. Exemplo: *Arre demo! Pensei que non ías acabar nunca.*
205. **Ata outra / a próxima!** *fórm.* Dise cando alguén marcha. Exemplo: *Un pracer atoparnos, vémonos, ata a próxima!*
206. **Barata a tasca** *fórm.* **1.** Cando algo sae ben sen esforzo. Exemplo: *–Querés un anaco de pastel? –Non, grazas. Se che parece ben, vouche deixar eu os biscoitos que trouxen. –Barata a tasca. Claro que me parece ben, saio gañando.* **2.** Cando algo sae a bo prezo. Exemplo: *–Merquei uns zapatos novos por seis euros. –Barata a tasca. Non adoitan baixar dos vinte euros.*
207. **Cada cal millor***¹⁷ *fórm.* Dise cando algo ou alguén é peor ca o/a anterior. Exemplo: *–Montse ten mozo novo, é Pedro! –Cada cal millor; non me cae ben ningún dos dous.*
208. **Cagho no dios que te fixo!** *fórm.* VULG. Exclamación que expresa anoxo cara a algo ou alguén. Exemplo: *Cagho no dios que te fixo! Deixaches os cables no chan e case caíu.*
209. **Calimero, calimero** *fórm.* HUM. Dise cando alguén non para de queixarse coa intención de dar pena. Calimero é un personaxe de debuxos animados. Exemplo: *–Sempre me toca a min lavar a louza, despois de facer os deberes e xusto na hora da sesta... –Ai, Calimero, Calimero, para unha cousa que tes que facer e non paras de chorar.*

¹⁷ Termo normativizado: ‘mellor’.

210. **Chámalle burro ao cabalo** *fórm.* Utilízase cando unha persoa fai algo sorprendente ou que lle convén. Exemplo: *Sempre se queixa de que Antonio non sabe pescar, el sempre pesca, pois hoxe foi pescar con Antonio, chámalle burro ao cabalo.*
211. **Chámase o vento á herba** *fórm.* Utilízase para indicar que o vento sopra por baixo, a ras de terra. Exemplo: *Hoxe chámase o vento á herba, mira como se moven as follas.*
212. **Chéghalle ben** *fórm.* Calidade de caro. Exemplo: *–Mira estas lentes, custan trescentos euros. –Chéghalle ben!*
213. **Coma quen oe chover** *fórm.* Facer caso omiso do que alguén está a dicir. Exemplo: *Nada, estou a explicavos o que lle hai que dar de comer á cadela e vós coma quen oe chover, sempre a darlle larpeiradas.*
214. **Como ghotea o tellado** *fórm.* PEX. Dise cando alguén está mal da cabeza. Exemplo: *Contoume que se bañou na praia mentres nevaba, como lle ghotea o tellado.*
215. **Dálle que dálle e turra que turra** *fórm.* Cando alguén é moi insistente cun argumento ou crenza. Exemplo: *–Os ornitorrincos poñen ovos. –Estás equivocado, os ornitorrincos non poden poñer ovos porque son mamíferos. –Xa, pero son a excepción. –Que non, non pode ser, os delfíns son mamíferos e acuáticos e non poñen ovos. –Dálle que dálle e turra que turra, son bióloga e estou a dicirche que son unha excepción!*
216. **De aí xa non pasa** *fórm.* IRÓN. Dise cando algo cae ao chan. Cando algo cae ao chan, non pode caer máis. Exemplo: *A Manuel caeulle o móbil e non puider evitar dicirlle: de aí xa non pasa.*
217. **Deica logo!** *fórm.* Expresión usada para despedirse. Exemplo: *Voume, deica logo!*
218. **Deixar a ver/vere*** *fórm.* Utilízase para expresar incerteza con respecto a un asunto. Exemplo: *Deixar a ver se me trae todo o que lle pedin.*
219. **Déixate de contos** *fórm.* Diselle a alguén cando fai calquera cousa menos o que ten que facer. Exemplo: *Déixate de contos e ponte a facer as tarefas xa.*
220. **Digho eu** *fórm.* Utilízase para reforzar unha afirmación. Exemplo: *Digho eu que virás ao meu cumpleaños.*
221. **Dios cho paghe** *fórm.* Expresión de agradecemento. Utilízase para mostrar gratitude. Exemplo: *–Xa che fixen a compra. –Dios cho paghe, neniña.*
222. **Dios preghunte por ti** *fórm.* Resposta a unha pregunta que alguén fai para coñecer algunha información sobre a que o ou a interlocutora non ten coñecemento. Exemplo: *–Sabes onde está o mando do televisor? –Dios preghunte por ti, neniña, eu non o vin.*
223. **Dios te axude** *fórm.* Utilízase como resposta cando alguén esbirra.
224. **Dios te faigha bo/boa** *fórm.* Mostra de gratitude. Bo desexo. Exemplo: *Foime á compra cando estaba enferma, dios a faigha boa.*
225. **E a min que me dis/contas?** *fórm.* Desinterese. Exemplo: *–Fun á compra e non me deron bolsa. –E a min que me contas? Dixéraslle que a querías.*
226. **E cara alegre** *fórm.* Utilízase para indicar que algo molesto non afecta ao ánimo ou para animar a outra persoa. Exemplo: *–Dixéronme que non podía traballar con eles. –E cara alegre.*

227. **É/Foi chegar e encher** *fórm.* Dise cando chegas a un sitio e te atenden rápido nel. Exemplo: *Non tiñamos mesa reservada, pero tan pronto entramos, xa nos atenderon. Foi chegar e encher.*
228. **Éche o que hai** *fórm.* Dise cando non queda máis remedio que conformarse co que hai. Exemplo: *Éche o que hai, vou ter que ir á recuperación do exame en xullo.*
229. **Era boa se colara*** *fórm.* Cando alguén che di algo e non llo cres. Exemplo: *–Fun ao ximnasio todo o mes. –Era boa se colará, non te vin ningún día.*
230. **Era mellor morrer de pequeno/a** *fórm.* Emprégase para indicar que hai cousas que é mellor non ver, saber ou experimentar. Exemplo: *Queres que pase a semana a traballar e sen comer? Era mellor morrer de pequeno.*
231. **Era unha vez un vello** *fórm.* Dise cando alguén fai algo que non fai de forma habitual. Exemplo: *–Hoxe fun a clase. –Era unha vez un vello, menos mal.*
232. **Es máis parvo/a ca o que asou a manteca**¹⁸ *fórm.* CAST. Dise de alguén que é parvo/a ou que fixo unha parvada. Exemplo: *Como que cociches os ovos con leite?! Es máis parvo ca o que asou a manteca.*
233. **Esta pegha trae rabo** *fórm.* Úsase para indicar que algo é falso ou vén con algo malo. Exemplo: *–Fixéronme unha oferta para rebaixar a factura da luz e só me pedían os datos bancarios. Dáme a min que esta pegha trae rabo.*
234. **Estáche ben/bo o conto (ho!)** *fórm.* IRÓN. Dise con sorna cando algo sae mal. Exemplo: *–Resulta que fun facer a compra e, á hora de pagar, ían cobrarme cen euros por unha barra de pan. –Ai, estáche ben o conto!*
235. **Estás ao que estás?** *fórm.* Utilízase para pedirlle a alguén que preste atención ao que fai. Exemplo: *–Xa me tarda estar na casa ceando. –Pero ti estás ao que estás? Déixate de pensar na cea e remata o traballo.*
236. **Falar por non estar calado/a** *fórm.* Dicar unha parvada. Exemplo: *–A herba infusionada ha de estar rica. –O que? Ti falas por non estar calada.*
237. **Fumos coma viñemos** *fórm.* Realizar algo en van. Exemplo: *Viaxamos a Ferrol para mercar unha camiseta no Zara e xa non a había. Fumos coma viñemos.*
238. **Hai cartos na casa** *fórm.* Utilízase para indicar que alguén fixo algo porque ten o privilexio económico para facelo. Exemplo: *–Merquei un coche novo. –Carais! Hai cartos na casa.*
239. **Home fou** *fórm.* Negación. Normalmente, emprégase cando non cres o que di a outra persoa ou para facerlle ver que esaxera. Exemplo: *–Fun poñer unha reclamación e agora vanme facer clientea VIP. –Home fou.*
240. **Mal raio te parta!** *fórm.* Xuramento, maldición. Diselle a alguén que está a amolar para que cese. Exemplo: *Mal raio te parta! Estou a cortarche o cabelo e ti non paras quieto.*

¹⁸ Termo galego: 'manteiga'.

241. **Mala mar te/me coma** *fórm.* Xuramento, maldición. Díselle a alguén, ou a un/ha mesmo/a, que fai algo malo ou está a amolar. Exemplo: *Mala mar te coma! Deixaches todo feito un desastre.*
242. **Mala mar te funda e te confunda** *fórm.* Xuramento, maldición que se emprega cando unha persoa alcanza o máximo grao de enfado. Exemplo: *–Tireiche todos os papeis que tiñas enriba da mesa. –Mala mar te funda e confunda! Levaba meses traballando neles.*
243. **Mala mar te traigha** *fórm.* Xuramento, maldición. Utilízase cando te enfadas moito con alguén. Exemplo: *Mala mar te traigha. Sempre me estás a levar a contraria.*
244. **Mala morte te mate** *fórm.* VULG. Xuramento, maldición. Nun enfado, díselle a alguén que fixo algo mal. Exemplo: *Mala morte te mate! Case fas que teñamos un accidente.*
245. **Mala polilla* te pique!**¹⁹ *fórm.* Xuramento, maldición. Díselle a alguén que fixo algo mal. Exemplo: *Mala polilla te pique! Fixéchesme dar mil voltas adrede.*
246. **Manda carallo!** *fórm.* Exclamación que se usa ante unha insensatez ou un feito que causa incredulidade. Exemplo: *Manda carallo! Agora os políticos queren que paguemos por beber auga.*
247. **Manda truco!** *fórm.* EUF. Utilízase en lugar da UF 246.
248. **Mel e fel** *fórm.* Utilízase en situacións nas que a única opción é aceptar as circunstancias. Exemplo: *–Vou ter que ir e está chovendo. –Mel e fel.*
249. **Mellor me/te/che/lle era [algo a alguén]** *fórm.* Reafirmar un argumento. Exemplo: *–Penso que, ao final, voume poñer a facer as tarefas agora. –Si, mellor che era.*
250. **Meu dito, meu feito** *fórm.* Dise cando alguén cumpre a súa palabra. Exemplo: *Dixome que ía vir esta tarde arranxar a wifi e meu dito, meu feito.*
251. **Meu/miña pobre!** *fórm.* Utilízase nunha situación en que alguén transmite pena. Exemplo: *Miña pobre! Deixárona a ela soa.*
252. **Mi ma!** *fórm.* Apócope de ‘*Mi madriña!*’.
253. **Mi madriña!** *fórm.* Interxección que expresa sorpresa ante algo inesperado ou difícil de crer. Exemplo: *Mi madriña! Acaba de pasar un oso.*
254. **Morreu Manolete!** *fórm.* Dise para anunciar algo inesperado e sorprendente. Manolete era un toureiro que morreu moi novo. O seu finamento causou unha gran conmoción e anunciouse co berro: ‘¡Murió Manolete!’.
- Exemplo: *Morreu Manolete! Son as 7 da mañá e xa estás esperta.*
255. **Non che queda nada (por ver)** *fórm.* IRÓN. Utilízase cando alguén alucina con algo e ese algo é o que menos debía sorprender. Exemplo: *–O que me faltaba, agora queren que traballe as fins de semana. –Non che queda nada.*
256. **Non hai color** *fórm.* Dise cando non hai nada que se equipare a outra cousa ou persoa. Indica unha gran diferenza. Exemplo: *Cambiáronme o tratamento e non hai color, eh. Xa estou moito mellor.*

¹⁹ Termo galego: ‘avelaiña’.

257. **Non lle chegha a carretera*!** *fórm.* Dise cando alguén ocupa máis espazo do que debe na rúa. Exemplo: *Non che chegha a carretera, filliña. Eu tamén necesito sitio para pasar pola beirarrúa.*
258. **Non vaia ser o demo** *fórm.* Utilízase para non gafar algo ou en situacións nas que se intenta evitar un mal maior. Exemplo: *Está a ventar moito e veñen nubes escuras. Vou recoller a roupa do tendedeiro non vaia ser o demo.*
259. **O demo me/te leve!** *fórm.* Xuramento. Aadoita utilizarse para expresar anoxo ou sorpresa. Exemplo: *O demo me leve! Ese neno vai acabar castigado.*
260. **Oi que xa!** *fórm.* Utilízase para expresar anoxo. Exemplo: *Oi que xa! Deixa de moverme a tea mentres coso.*
261. **Parece que vas apagar un lume** *fórm.* Ter moita prisa por facer algo. Exemplo: *A onde vas tan rápido? Parece que vas apagar un lume.*
262. **Pola conta que che/lle ten** *fórm.* Aconsella a alguén a facer algo porque lle vai beneficiar. Exemplo: *–Non sei se levarte ao súper. –Has facelo pola conta que che ten. Sen compra, non podo facer a comida.*
263. **Pola conta que che/lle trae** *fórm.* Sinónimo da UF 262.
264. **Por riba de mel, filloas** *fórm.* Dise cando algo che parecía que non podía empeorar e empeora. Exemplo: *Estaba esperando polo bus e chegou con media hora de atraso e, ademais, púxose a chover e eu sen paraugas. Por riba de mel, filloas.*
265. **Que lle falta a Gilito?** *fórm.* Pregunta retórica que se lle fai a alguén cando non para de gabarse a si mesmo/a. Esta expresión provén da situación na que o personaxe de Gilito está a mirarse no espello dicindo: «Gilito, ghuapo, Gilito bo mozo. Gilito, cartos no peto. Que lle falta a Gilito?» E alguén lle contesta: «Sentido, cabrón!». Exemplo: *–Mira que ben me queda este vestido. Ademais de ghuapa e xenerosa, teño bo tipo. –Que lle falta a Gilito?*
266. **Que lle quita?** *fórm.* Pregunta retórica que se fai a modo de resposta. Dise cando alguén non ten motivos para non facer algo. Exemplo: *–Viches que a filla de Amancio Ortega levou a Coldplay para que tocasen na súa voda? –E que lle quita? Se son millonarios.*
267. **Que non pare máis o ano da fame** *fórm.* Dise cando alguén che fai unha visita moi curta. Exemplo: *–Vin deixarche a bolsa e xa marchou que levo prisa. –Pero se acabas de chegar! Que non pare máis o ano da fame.*
268. **Que todos os males sexan eses** *fórm.* Utilízase para animar a alguén a quen lle acaba de acontecer algo negativo, pero que non é maligno. Exemplo: *–Vaites! Perdín un anel na praia e inda por riba era o meu favorito. –Bueno, muller, que todos os males sexan eses.*
269. **Quero eu** *fórm.* Utilízase para reforzar a intensidade de algo en situacións de sorpresa. Exemplo: *–Uf... Subín as escalerías con 20 kilos de patacas nas costas. –Quero eu que estás forte!*
270. **Se me mandan xurar + [cláusula] + xúroo** *fórm.* IRÓN. Emprégase para advertir de algo que, aínda que resulte sorprendente ao/á interlocutor/a, ten a certeza de que é verdade. Exemplo: *Esa que acaba de saudar era Pepa? Porque se me mandan xurar que operou o nariz, xúroo.*

271. **Sempre tes o ás pa* matar o tres fórm.** Ter resposta para todo. Exemplo: *Non fixen a cama porque as sabas estaban no tendedeiro. –E só había esas sabas? Que eu saiba, no armario había máis. –Si, pero como ninguén me axudou, tanto tiña, que eu soa non podo poñer a funda do edredón. –Ti sempre tes o ás pa' matar o tres.*
272. **Servilleta* ponte á mesa²⁰ fórm.** Díselle a alguén cando chega a un sitio e xa ten a comida feita (por outra persoa) e só ten que sentarse a comer. Exemplo: *Ti non has ter queixa hoxe, eh! Cheghaches e servilleta ponte á mesa.*
273. **Si Dios quer*²¹ fórm.** Emprégase para indicar incerteza. Habitualmente, alude ao feito de seguir vivindo. Exemplo: *–Chao Marta, vémonos mañá si Dios quer.*
274. **Si, home, si fórm.** 1. Utilízase de xeito irónico para non darlle a razón a alguén sobre o que di. Exemplo: *–Non me cres, pero a terra é plana. Lin no Facebook unha entrada que o xustifica. –Si, home, si. A terra é plana e eu son marciana.* 2. Díselle a alguén para darlle ánimos. Exemplo: *–Non sei eu se ao final me sairá ben o de mudarme a outro país. Teño medo de que sexa o mesmo que aquí. –Si, home, si! Estou segura de que che vai ir ben. Alí terás máis oportunidades.*
275. **Tarde piaches fórm.** Díselle a alguén que manifesta a súa opinión cando xa é tarde para tela en conta. Exemplo: *–Eu tamen quería un xeadó! –Tarde piaches. Pregunteino antes de ir ao súper e non dixeches nada.*
276. **Tempos foron fórm.** Utilízase ao lembrar un acontecemento que xa pasou hai tempo. Exemplo: *Ai, parece que foi onte cando ía ao instituto. Tempos foron.*
277. **Ter fame, ou sono ou ghana de home fórm.** VULG. PEX. Fórmula que se lle di a alguén que bocexa. É unha expresión algo anticuada que adoitaba dicírselle ás mulleres.
278. **Tes fame? Traba no cu e come carne fórm.** Resposta que se utiliza cando alguén non para de repetir que ten fame. Exemplo: *–Ainda non vai a comida? É que xa son as dúas e sempre adoitamos comer desta hora... –Tes fame? Pois traba no cu e come carne.*
279. **Ti espera a ver fórm.** IRÓN. Díselle a alguén que cre nunha cousa que sabemos que non é certa. Exemplo: *–Voulle pedir á cadela que sente porque é moi obediente. –Si, ti espera a ver...*
280. **Tranquilo morreu caghando ao pé dunha cola fórm.** IRÓN. Resposta que se dá cando che repiten que estas tranquilo/a. Exemplo: *–Non paro de darlle voltas ao que aconteceu. –Tranquilo. Ti estás tranquilo que agora xa foi. –Tranquilo? Tranquilo morreu caghando ao pé dunha cola.*
281. **Unha vez era un vello fórm.** Utilízase ante un feito que rara vez acontece. Exemplo: *–Hoxe levanteime cedo e, despois de dar un paseo, púxenme a facer a comida. –Unha vez era un vello; normalmente, ata as doce, non adoitas espertar.*
282. **Vai mexar a campelo fórm.** VULG. Díselle a unha persoa que non para de dar a lata, de amolar. Exemplo: *–Lembras cando caíches de cu diante de tanta xente? –Boh, vai mexar a campelo.*

²⁰ Termo galego: 'pano'.

²¹ UF normativizada: 'Se Deus quere'.

283. **Vai rascar o fio do lombo** *fórm.* EUF. Emprégase como substituto para mandar a alguén a rascar o cu, isto é, para que deixe de amolar. Exemplo: *–Xa que estás de pé, podías traerme un vaso de auga da cociña. –Home, vai rascar o fio do lombo, non ves que estou ocupada?*
284. **Vaia polas animiñas, amén, Xesús** *fórm.* Dise ao acabar de comer un alimento que che gusta moito. Exemplo: *–Avoa, está riquísimo o caldo! Por se non me cres, mamá, ao rematalo, dixó: «Vaia polas animiñas, amén, Xesús.» É sinal do bo que estaba!*
285. **Vaiche boa (Ribadeo)!** *fórm.* Dise cando pasou moito tempo dun feito ou acontecemento. Exemplo: *Xa pasamos Vigo? Vaiche boa, Ribadeo! Xa hai catro horas que o pasamos.*
286. **Vaille dar a lata a un santo** *fórm.* Díselle a alguén para que nos deixe en paz, para que non moleste. Exemplo: *Xa é a terceira vez que me preguntas cando marchamos. Se te aburres, vaille dar a lata a un santo.*
287. **Vaime/querme facer tola/o?** *fórm.* IRÓN. Dise a alguén que quere enganarnos. Exemplo: *–Os produtos que vendemos son da mellor calidade. –Quesme facer tolo? Toda a vosa roupa está composta por plástico.*
288. **Vaite de aí sacabeira/Saca sacabeira** *fórm.* Díselle a alguén que fai algo con pillería ou maldade. Exemplo: *Vaite de aí sacabeira, que levo ovos na bolsa e vas facer que me caian.*
289. **Xa choveu** *fórm.* Indica que algo pasou hai tempo. Exemplo: *A última vez que estiven na vila tampouco había semáforos e xa choveu dende aquela.*
290. **Xa Dios dirá** *fórm.* Dise cando non se sabe que vai acontecer cunha situación. Exemplo: *–Estou contenta coa entrevista que fixen, pero agora teño que esperar a ver se me chaman. –Xa Dios dirá.*
291. **Xa falaremos...** *fórm.* IRÓN. Utilízase cando se ten a certeza de que as cousas van cambiar e, con elas, o parecer do/a interlocutor/a. Exemplo: *–Papá, sempre estás a queixarte de que che doen os cadrís. –Cando teñas a miña idade, xa falaremos...*
292. **Xa me/lle chegha co que teño/ten** *fórm.* Ter abondo coas tarefas e/ou responsabilidades propias. Exemplo: *Xoana pediume que lle mirase das crianzas, pero xa me chegha co que teño.*
293. **Xa non é/foi capote** *fórm.* Ser dabondo. Dise cando non hai queixa do resultado de algo. Exemplo: *–Fun pescar e non collín nada, pero atopei cinco euros. –Xa non é capote.*
294. **Xa vai aló** *fórm.* Pasar moito tempo entre un acontecemento e o outro. Exemplo: *–Lembras cando fumos a París? –Si, xa vai aló, deberon pasar dez anos dende aquela.*
295. **Mira tú*** *fórm.* Emprégase ante algo inesperado. Exemplo: *Mira tú. Ao final, cheghaches a tempo.*
296. **San Bartolomé, cúrame este pé, que non podó andar a chiquilimpé** *fórm.* Dise cando se padece unha doenza no pé. Exemplo: *Ai, como me doe camiñar co pé esquerdo. San Bartolomé, cúrame este pé, que non podó andar a chiquilimpé.*

5.4.2. Paremias

5.4.2.1. Refráns

297. **A cada porco lle chega o seu san Martiño** *ref.* Utilízase para indicar que, ao final, todas as persoas van pagar polos seus feitos. Exemplo: *–Carmen nunca estuda e hoxe suspendeu o exame. –Xa sabes o dito: a cada porco lle chega o seu san Martiño.*
298. **Á conta do pano, aprende o xastre** *ref.* Aprender a base de cometer erros. Exemplo: *–Levo dous anos coa mesma materia e este ano por fin a aprobei. –Xa sabes o que din: á conta do pano, aprende o xastre.*
299. **A muller e a sardiña, a máis pequeniña** *ref.* PEX. Comentario que se lle fai a unha muller para crítica-la ou ben despois de recibir unha crítica dela.
300. **A San Andrés de Teixido, se non queres ir de morto, vai de vivo/A San Andrés de Teixido, vai de morto quen non foi de vivo** *ref.* Lenda de carácter relixioso que se di ás persoas que nunca visitaron o lugar de San Andrés de Teixido aconsellándolles que o fagan. Exemplo: *–Nunca fun a San Andrés de Teixido. –Pois xa sabes o que din: a San Andrés de Teixidovai de morto, quen non foi de vivo.*
301. **Agora xa foi, Marica, non chores!** *ref.* Non paga a pena perder o tempo preocupándose por cousas que xa aconteceron e que non se poden cambiar. Exemplo: *Mariña arrepeniuse de non vir á festa connosco, pero xa lle dixen: agora xa foi, Marica, non chores!*
302. **Ai, Dios, que alto te pós e que ben te poñías cando querías** *ref.* Cando hai algún inconveniente ou obstáculo, daste de conta do difícil que son as cousas comparado co fáctiles que eran antes. Exemplo: *–Ai, Dios, que mal o fixen. –Ai, Dios, que alto te pós e que ben te poñías cando querías. Iso pásache por non practicar antes.*
303. **Andaremos e veremos** *ref.* Indica incerteza con respecto ao futuro. Exemplo: *Chámaronme para unha entrevista de traballo e saín contenta, pero sei que iso non significa que me contraten. Xa me dixon meu pai: andaremos e veremos.*
304. **Arriba, pés; arriba, chanclas, que, neste mundo, non hai máis que trampas!** *ref.* Dise cando alguén minte. Exemplo: *–María escondeu unha carta da baralla nas pernas, non vale. –Arriba, pés; arriba, chanclas, que, neste mundo, non hai máis que trampas! Así non xogo máis.*
305. **Cada can lambe o seu carallo** *ref.* VULG. Cadaquén ten que facerse responsable dos seus actos. Exemplo: *Esperanza non para de queixarse da cantidade de traballo que ten, pero non pensa contratar a alguén. Eu non penso axudala, cada can lambe o seu carallo.*
306. **Cando de nordeste chove, ata as pedras move** *ref.* En Cariño, se chove cando vai vento de nordeste. Este refrán emprégase para advertir que vai moito vento. Exemplo: *Se vides esta finde a Cariño, tede coidado porque cando de nordeste chove, ata as pedras move.*

307. **Cando despois da augha vén o vento, amarra e métete dentro** *ref.* MAR. Utilízase para aconsellar e advertir que, despois de chover, vén o vento moi forte e convén gardarse na casa. Exemplo: *Durante a túa viaxe lembra: cando despois da augha vén o vento, amarra e métete dentro.*
308. **Canto máis ben lle fan ao tolo, máis tolo se volve** *ref.* Utilízase para indicar que, ás veces, canto máis queres axudar a alguén con algo, peor é. Exemplo: *–María enfadouse comigo porque intentei axudarlle a facer o puzzle que leva días sen resolver. –Canto máis ben lle fan ao tolo, máis tolo se volve.*
309. **Coma en Ribadeo, cada un pagha o seu** *ref.* Dise cando dúas persoas deciden pagar cada un o produto que mercan ou consomen. Exemplo: *–Ides pagar xunto ou por separado? –Separado. Aquí, coma en Ribadeo: cada un pagha o seu.*
310. **Corre o ouro pa* o tesouro** *ref.* Indica que sempre gaña cartos quen xa os ten. Exemplo: *Tocoulle outra vez o sorteo, corre o ouro pa' o tesouro.*
311. **Costa abaixo todos os santos axudan** *ref.* Dise cando algo é fácil e pode facerse sen problema. Exemplo: *Usou o chatGPT para facer o exame e acabou en 10 minutos. Costa abaixo todos os santos axudan.*
312. **Cun ballestrinque e un cote, non se vai o bote** *ref.* MAR. As cousas ben feitas obteñen bos resultados. Exemplo: *–Fixen o teu retrato con moito agarimo, quedoume perfecto. –Como ben din, cun ballestrinque e un cote, non se vai o bote.*
313. **Dándolle volta á folla, canto máis ghrande, máis fermosa** *ref.* PEX. Resposta á UF 299.
314. **De onde non hai, non se pode sacar** *ref.* PEX. Dise cando alguén fai ou di algunha parvada. Exemplo: *Chamoulle parva e ela tiña razón, xa lle dixen que de onde non hai, non se pode sacar.*
315. **Deixa que comer e non deixes que facer** *ref.* Realizar as tarefas. Aconsella non atrasar tarefas ou responsabilidades. Exemplo: *–Ainda teño que preparar as clases de mañá, pero estou tan cansa que igual me vou xa a durmir. –Deixa que comer e non deixes que facer. Mañá has volver estar cansa e vas ter menos tempo para preparalas.* VAR.: Garda que comer e non gardes que facer.
316. **Deixa xiar, que a manta é larga** *ref.* Dar tempo a algo antes de actuar. Exemplo: *Se non o conseguiches hoxe, deixa xiar, que a manta é larga. Xa o conseguirás para a próxima.*
317. **Díxolle a pota ao caldeiro: apártate, non me lixugues**²² *ref.* Resposta a alguén que lle reprocha aos/ás demais algo que el/ela tamén fai. Exemplo: *–Sempre queimas os garavanzos. –Díxolle a pota ao caldeiro: apártate, non me lixugues.*
318. **Do allo á cebola, veña o demo e escolla** *ref.* Utilízase cando dúas cousas son iguais, cando ningunha é mellor que a outra. Exemplo: *–Non sei se mercar os zapatos verdes ou os rosas. –Do allo á cebola, veña o demo e escolla.*
319. **En agosto, a vella torce o rostro** *ref.* En agosto, faise noite máis cedo e empeza a refrescar. Exemplo: *Fai máis frío ca en xullo; como ben di o dito: en agosto, a vella torce o rostro.*

²² Termo normativo: 'manchar'.

320. **Fartos vós, fartos nós, levántase a mesa e grazas a Dios** *ref.* Dize cando unha persoa te deixa nunha mala situación polo seu egoísmo. Ten a súa orixe no conto dun cura que estaba a comer cun sancristán. O sancristán puxera a mesa e prepara todo, mentres que o cura sentou e comeu. Para cando o sancristán rematou de preparar todo e sentou, xa non tiña comida e o cura dixo a devandita frase. Exemplo: *–Bueno, pois xa podemos marchar, non si? –Fartos vós, fartos nós, levántase a mesa e grazas a Dios. Eu aínda teño que falar con Carme.*
321. **Fóra a ialma*, son coma as persoas**²³ *ref.* Aplícase aos animais para expresar que teñen comportamentos e actitudes semellantes ao ser humano. Exemplo: *–A miña cadela púxose nerviosa e non paraba de ladrar cando tiven o accidente nas escaleiras. –Pobriña. Fóra a ialma, son coma as persoas.*
322. **Ghaivotas en terra, mariñeiros á merda** *ref.* MAR. Utilízase para advertir que, cando as gaivotas están en terra, é porque non hai peixe no mar. Exemplo: *–Había unha de ghaivotas na praia que me sorprendeu. –Iso é que non van poder saír ao mar estes días. Ghaivotas en terra, mariñeiros á merda.*
323. **Iso e mais nada son(che) o mesmo** *ref.* Utilízase para expresar que algo non é útil. Exemplo: *–Mira, puxen unha cortina para que non entre a luz. –Boh, é transparente. Iso e mais nada son o mesmo.*
324. **Manda recado que falta no* haces**²⁴ *ref.* CAST. Diselle a quen che pide que fagas algo por interese. Exemplo: *–Papá, chámote para que me ingreses os dez euros que che emprestei o outro día. –Nin que tal estou nin nada. Manda recado que falta no haces.*
325. **Mexan por nós e hai que dicir que chove** *ref.* Emprégase cando non se pode actuar ante un problema porque non está nas nosas mans soluciónalo. Exemplo: *Seica o cambio climático vai tentar solucionarse de aquí a 2050. Xa aconteceu o mesmo coa axenda 2030. En fin, mexan por nós e hai que dicir que chove.*
326. **Na casa do ferreiro, coitelo de pao, e na do carpinteiro, sentarse no chao** *ref.* Utilízase ante a ironía de que unha persoa non teña un recurso dunha disciplina que domina ou sobre a que é experta. Exemplo: *–Es dentista e non tes fio dental na casa? –Xa ves... Na casa do ferreiro, coitelo de pao, e na do carpinteiro, sentarse no chao.*
327. **Néboa na Miranda, nordeste pola banda** *ref.* Advirte de que, cando hai néboa no monte da Miranda, é un indicador de que vai ir vento de nordeste en Cariño. Dize ao ver néboa na Miranda. Exemplo: *–Pensas que hoxe valerá para ir apañar cogumelos? –Non viches a néboa que baixa pola Miranda? Xa sabes: néboa na Miranda, nordeste pola banda. Por poder, podemos ir apañar cogumelos, pero tamén un arrefriado.*
328. **Non hai palleiro sen palla** *ref.* Utilízase para indicar que todo o mundo ten os seus defectos. Exemplo: *–Meu mozo é moi bo comigo, pero é un agarrado. –Non hai palleiro sen palla.*

²³ Termo normativizado: ‘alma’.

²⁴ Termo galego: ‘facer’.

329. **Non hai pegha sen mancha neghra** *ref.* Utilízase en resposta a unha crítica negativa para indicar que ninguén é perfecto/a. Exemplo: – *Sempre tes que chegar tarde. Xa podías ser máis puntual.* –*Non hai pegha sen mancha neghra.*
330. **Non hai peor cuña cá da mesma madeira** *ref.* Indica que as persoas que son moi semellantes, ás veces, chocan e non se levan ben precisamente porque actúan do mesmo xeito. Exemplo: –*Pedro enfadouse con Silvia porque ela non lle deixou unha cadeira que estaba libre e Silvia non lle deixou a cadeira porque Pedro, a semana anterior, lle fixera o mesmo.* –*Xa sabes o que din: non hai peor cuña cá da mesma madeira.*
331. **Nunca choveu que non escampara** *ref.* O malo non dura sempre. Dise para animar a alguén que está nunha situación adversa. Exemplo: –*Morreume o can e agora estou desesperada. Non sei que vou facer sen el.* –*Dálle tempo, muller. Nunca choveu que non escampara.*
332. **Nunca nada pescamos a peixe visto** *ref.* MAR. Sen esforzo, non hai recompensa. Diselle a alguén cando fala do que ten que facer para lograr algo. Os mariñeiros, para pescaren, teñen que botar tempo, non lles vai ninguén dicir onde está o peixe. Exemplo: –*Para poder traballar do que me ghusta, vou ter que marchar.* –*Nunca nada pescamos a peixe visto.*
333. **O barato de balde é caro** *ref.* As cousas baratas, ao final, acaban sendo máis caras. Exemplo: –*Cambiei a tarifa do móbil porque era tres euros máis barata e resulta que, na miña vila, non teño cobertura.* –*O barato de balde sae caro.*
334. **O caso é ter salú***²⁵ *ref.* O importante na vida é gozar de boa saúde. Exemplo: –*Non estou moi contenta no novo traballo, pero non me queda outra que aguantar.* –*O caso é ter salú.*
335. **O demo fainas e Dios desfainas** *ref.* Utilízase cando os acontecementos adversos veñen seguidos de acontecementos favorables. Ás veces, tamén se emprega para animar a alguén a quen lle acaba de acontecer algo desfavorable. Exemplo: –*Perdín o traballo e, unha semana despois, chamáronme doutra empresa para contratarme e resulta que cun salario superior.* –*O demo fainas e Dios desfainas. Alégrome por ti.*
336. **O que ben sabe no cu cabe** *ref.* Calidade de insaciable. Dise cando unha comida está tan boa que xa se come por vicio e non por fame. Exemplo: –*Uf... Eu estou chea, pero se a sobremesa é xeadó, vou comelo igualmente.* –*Carallo. O que ben sabe no cu cabe.*
337. **Ao que foi e non é, dáselle co pé** *ref.* Diselle a alguén que se lamenta por un acontecemento pasado que puido acontecer doutro xeito. As hipóteses sobre o que puido ser e non foi son inútiles e supoñen unha perda de tempo e enerxía. Exemplo: –*Se mercase unha casa no 2008 e non decidise agardar, xa sería propietaria, pero tal e como está o mercado agora, é imposible.* –*Ao que foi e non é dáselle co pé. Pensa mellor en aforrar para o futuro.*

²⁵ Termo normativizado: 'saúde'.

338. **Ao que non fuma nin bebe viño, lévao o demo por outro camiño** *ref.* Todas as persoas teñen vicios. Pode empregarse con sorna para criticar a quen se chufa de ser perfecto/a. Exemplo: *–Meu fillo é moi bo estudante e nunca sae de festa, eduqueino moi ben. –Ao que non fuma nin bebe viño, lévao o demo por outro camiño.*
339. **O teu é meu e ao meu non lle toques** *ref.* Egoísmo. Dise das persoas que queren que os demais lles fagan favores, pero sen devolver nada a cambio. Exemplo: *O outro deixei lle o meu cargador. Hoxe pedinlle emprestado un bolígrafo e non mo deixou. O teu é meu e ao meu non lle toques.*
340. **Ovella que fala, bocado que perde** *ref.* Falar á vez que comer. Cando alguén fala mentres come, come menos que os/as demais. Exemplo: *–Quería botar máis patacas e xa non quedan. –Ai, ovella que fala, bocado que perde. Estabas tan entretida cantando a historia que os demais xa rematamos de comer.*
341. **Para ir a Cariño, hai que pasar pola Pedra** *ref.* Ás veces, para conseguir algo, é necesario facer outra cousa antes. A única forma de chegar á parroquia de Cariño é pasando pola parroquia da Pedra. Exemplo: *–Quero sacar o carné de conducir, pero para iso, teño que poñerme a estudar. –Xa sabes: para ir a Cariño, hai que pasar pola Pedra.*
342. **Para quen non quer, teño eu dabondo** *ref.* Utilízase como resposta a alguén que non acepta un obsequio. Exemplo: *–Ques un café? –Non, que xa o tomei na casa. –Pois para quen non quer, teño eu dabondo.*
343. **Por san Xoán, a sardiña molla o pan** *ref.* Indica que, a partir de finais de xuño, a sardiña comeza a ter graxa e, así, está máis saborosa, coincidindo coa festividade de san Xoán.
344. **Quen a Cariño vai, con Cariño volve** *ref.* Expresión para indicar que visitar Cariño é unha experiencia agradable. Acuñaouse debido ao xogo de palabras que se fai co nome da vila. Existen variantes: *O que a Cariño vai, con cariño volve.*
345. **Quen cala jode* ao que fala**²⁶ *ref.* CAST. Ás veces, unha persoa gaña máis calando que falando. Exemplo: *Púxose a dicirlle ao xefe que son unha irresponsable e que sempre chego tarde cando é mentira. Eu calei porque xa se deixou en evidencia soa. Quen cala jode ao fala.*
346. **Quen non foi a Lisboa non viu cousa boa** *ref.* Díselo a alguén que fala de visitar Lisboa. Exemplo: *–Este vrao imos ir a Lisboa de vacacións. –Quen non foi a Lisboa non viu cousa boa. Sempre o dicía miña avolita*^{*27}.
347. **Quen non val* pra matar val* pa* que o maten**²⁸ *ref.* Díselo a alguén que se queixa de que non sabe facer unha cousa ou de que ten medo a facela mal. Significa que se alguén non vale para facer unha cousa, non debe preocuparse porque saberá facer outra. Exemplo: *–Non sei se vallo para dar clases de baile. – Bueno, muller, non te preocupes que quen non val pra matar val pra que o maten.*

²⁶ Termo normativizado: ‘foder’.

²⁷ Termo normativizado: ‘avoa’

²⁸ Termo normativizado: ‘valer’.

348. **Quen non veu que viñera** *ref.* Utilízase para xustificar facer algo sen esperar aos/as demais. Exemplo: *–Veña, imos comer. –Pero falto o avó, que aínda non chegou. –O que non veu que viñera.*
349. **Quen ten cu ten medo** *ref.* Utilízase cando alguén anuncia que é máis valente ca os/as demais e, ao final, actúa coma eles/elas. Exemplo: *–Ningún quería pasear á cadela pola noite por medo aos xabalís. Baixeina eu e, cando vin unhas sombras moverse, escapei correndo. –Ah, carallo! Quen ten cu ten medo.*
350. **Rubia/roxa a cea, bon tempo espera** *ref.* Utilízase para advertir que, cando se pon o sol, se o ceo é alaranxado, ao día seguinte vai facer bo día. Exemplo: *–No solpor hoxe o ceo estaba moi laranxado. –Que ben! Iso significa que mañá vai facer bo día. –Si. Roxa a cea, bon tempo espera.*
351. **Rubia/roxa a mañá, ventos e aughas** *ref.* Utilízase para advertir que vai vir vento e choiva se, ao amencer, o ceo ten unha cor alaranxada. Exemplo: *–Cando espertei e mirei pola ventá, o ceo estaba alaranxado. –Pois abrigate antes de saír. Xa sabes o que din: rubia a mañá, ventos e aughas.*
352. **Saúde e pesetas, que o demais son puñetas**^{*29} *ref.* CAST. Indica que o importante para estar ben na vida é ter saúde e cartos. Exemplo: *–Como vas? –Bueno, tirando, hoxe supendín o exame. –Bueno, muller! Saúde e pesetas, que o demais son puñetas!*
353. **Tanto dá o fol como as amarrallas** *ref.* Sinónima da UF 354. Expresa que dúas persoas son iguais. Exemplo: *Pedinlle a Claudia que me axudara coas bolsas e non me fixo caso. Logo, dixerllo a Xurxo e tampouco me axudou. Tanto dá o fol como as amarrallas.*
354. **Tanto dá Xan coma Pericán** *ref.* Sinónima da UF 353. Expresa que dúas persoas son iguais. Exemplo: *–Fun ao concello a ver se solucionaban o problema da auga e nada. Púxenme en contacto coa Deputación e tampouco obtiven resposta. –Pois xa ves, tanto dá Xan coma Pericán.*
355. **Tanto me ten que me ten o mesmo** *ref.* Utilízase para expresar desinterese sobre unha opinión ou asunto. Exemplo [propio]: *–Cambieiche os libros de sitio. –Tanto me ten que me ten o mesmo.*
356. **Ten quen ten, como dicía a campá da Pedra** *ref.* Utilízase en resposta a alguén que expresa que certas persoas posúen algo que as demais non. Exemplo: *–Esperanza sempre merca bolsos de luxo e eu nunca podería mercalos aínda que quixera. –Ten quen ten, como dicía a campá da Pedra.*
357. **Traballo feito non corre présa** *ref.* Utilízase para lembrar que é mellor atender as tarefas ou responsabilidades canto antes. Exemplo: *–Aínda me falta rematar un traballo da universidade e, despois, teño que recoller a roupa do tendedeiro, pero estou tan cansa que vou sentar no sofá. –Neniña, xa sabes que traballo feito non corre présa e se agora sentas, ao final, vas deixar as tarefas para mañá.*

²⁹ Termo galego: 'molestia'.

358. Un día é un día e un peso é un peso

ref. Expresión que incita a ceder ante un capricho. Exemplo: *–Levo varios días pensando en mercar unhas sandalias para o verán, pero son algo caras. –Muller, un día é un día e un peso é un peso.*

359. Vale máis facelo que mandalo

ref. Dise cando mandas facer algo a alguén e faino mal. Exemplo: *Pero isto non é o que che pedín. A camiseta tiña que ser verde. Ai... Vale máis facelo que mandalo.*

360. Xente nova e leña verde, todo é fume

ref. Indica que a xente moza non é madura e tende a

ter expectativas que logo non pode cumprir. Exemplo: *O rapaz anunciou que, no maratón, ía ser dos primeiros porque era o máis mozo e resulta que case queda de último. Xente nova e leña verde, todo é fume.*

361. Xuntouse a fame coas ghanas de comer / Xuntáronse a fame e as ghanas de comer

ref. Dise cando dúas cousas ou persoas se complementan agravando unha situación. Exemplo: *–Estaba cociñando e non tiña sal. Marchei con présa e resulta que saín sen a carteira. –Vaia, xuntouse a fame coas ghanas de comer.*

5.4.2.2. Proverbios

362. A verdade non ten máis ca un camiño

prov. Utilízase para indicarlle a alguén que a verdade sempre sae á luz.

Exemplo: *–Entereirme de que Lucía andaba a serme infiel. –Como ben se di, a verdade non ten máis ca un camiño.*

5.4.3. Cantigas

363. Asubía, que fai vento, que eu tamén asubiaba cando era do teu tempo

cant. Canción popular que se lle canta á xente moza cando poden facer algo grazas á súa xuventude. Exemplo: *–Para aforrar durante as vacacións, vou viaxar no tren de noite e así non pago hotel e podo visitar máis cidades. –Asubía, que fai vento, que eu tamén asubiaba cando era do teu tempo.*

364. Cando chove e quenta o sol, vai o demo por Ferrol cargadiño de alfileres para pincharlle o cu as mulleres

cant. Canción popular que adoita cantarse cando alguén di que chove e fai sol. Habitualmente, acúrtase e dise só a primeira parte. Exemplo [propio]: *–Hai nada estaba a chover e agora quenta o sol. –Cando chove e quenta o sol vai o demo por Ferrol...*

5.5. Expresións monolexicais

365. Correndo

exp. mon. v. IRÓN. Indica que alguén non vai facer algo que supón un esforzo/molestia. Exemplo: *–Pedinlle a Alba que, antes de vir, pasase por casa e me collese a chaqueta. –Vaino facer correndo. Non ves que a túa casa está moi lonxe e ela xa estaba aquí?*

366. Foufear [algo]

exp. mon. v. Criticar algo de maneira despectiva. Exemplo:

Agasalleille unha saia e, como era curta, foufeuna.

367. Sabichar

exp. mon. v. Estar mirando ou preguntado por algo ou alguén. Diselle ás persoas que sempre queren saber sobre as demais. Exemplo: *–De que estades a falar, que moito vos rides? –Vai sabichar a outro lado.*

6. Conclusións

A escolma fraseolóxica aquí recollida demostra que existen particularidades na fraseoloxía de Cariño, xa que, de entre as 367 entradas desta recadádiva, 43 conteñen vocábulos non normativizados. Tamén constatamos unha maior cantidade de locucións (verbais, adxectivas e adverbais) ca de fórmulas e paremias. O número de colocacións é limitado, pois só se rexistraron tres unidades, igual que o número de expresións monolexicais. Neste senso, poderíase ampliar e mellorar a mostra aquí recollida en futuros traballos desta índole.

A título persoal, considero que esta recadádiva cumpre co propósito inicial de deixar constancia da fraseoloxía de Cariño. A cantidade de unidades fraseolóxicas recollidas é ampla e contén exemplificacións e definicións que tentan ilustrar claramente o seu uso para que calquera persoa as poida adoptar no seu día día e, así, manter viva a nosa riqueza lingüística.

Agradecementos

En primeiro lugar, quixera agradecerlle á miñá irmá a súa axuda á hora de revisar e reformular a redacción dos exemplos de cada UF, achegados polas persoas informantes, para que sexan comprensibles ao lelos. Igualmente, quero agradecerlle á miña avoa paterna a súa colaboración neste traballo, xa que é verdadeiramente un refraneiro vivo e achegou unha gran cantidade de unidades. Tamén lles quero agradecer aos meus avós por parte da miña nai que sempre me falasen en galego. Grazas a iso e ao apoio dos meus pais, que sempre promoven os meus estudos, puiden chegar a realizar esta racadádiva.

De igual maneira, manifesto o meu agradecemento ao persoal do Proxecto de Fraseoloxía Galega do Centro Ramón Piñeiro, en especial a Bea, quen me axudou enormemente durante o proceso de catalogación das unidades, e a M.ª Isabel González Rey, por todo o que me ensinou durante o meu tempo como bolseira no proxecto que ela dirixe e por transmitirme a súa paixón pola fraseoloxía.

Finalmente, debo agradecerlles a súa colaboración a todas as persoas que participaron en calidade de informantes e que enumero na seguinte listaxe:

Informantes

Armada Bellón, Francisco
Armada Bellón, Rocío
Armada Bellón, Susana
Armada Bellón, Victoria
Armada Castro, Francisco Javier (Facheti)
Bellón Lozano, M.ª Victoria (de Cribeiro)
Freire Armada, Lara
Freire Otero, Manuel
Freire Otero, Sonsoles
Martínez Fachal, José Antonio
Martínez Felgar, Eduardo
Otero Santiago, Modesta (da Fonte Vella)

7. Referencias bibliográficas

- Concello de Cariño. (s.f.). *Historia*. Recuperado o 14 de maio de 2024, de <https://www.concellodecarino.gal/historia/>
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Fernández Rei, F. (1990). *Dialectoloxía da lingua galega*. Xerais.
- Instituto Galego de Estatística (2024). Nomenclátor. [https://www.ige.gal/igebdt/esqv.jsp?c=0201001002&ruta=verPpalesResultadosp?OP=1&B=1&M=&COD=589&R=9913\[all\]&C=0\[all\]&F=T\[1:0\]&S=&SCF=&c=0201001002](https://www.ige.gal/igebdt/esqv.jsp?c=0201001002&ruta=verPpalesResultadosp?OP=1&B=1&M=&COD=589&R=9913[all]&C=0[all]&F=T[1:0]&S=&SCF=&c=0201001002) [consultado o 14/04/2024].
- La Pureza (s.f.). *Fotografías antigüas*. Recuperado o 14 de maio de 2024, de <https://www.lapureza.es/es/gallery-4/fotografias-antiguas.html>

*Dese pau teño eu unha gaita. A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro*¹

Dese pau teño eu unha gaita. Phraseology in the work of Manuel Leiras Pulpeiro

Ramón Anxo Martínez Seixo

Escola Oficial de Idiomas de Vigo (España)

ORCID: 0000-0003-3035-8276

monchouseixo@edu.xunta.gal

Resumo: Nesta recadádiva, reeditamos e explicamos as unidades fraseolóxicas que Manuel Leiras xuntou en dous dos seus traballos alén das utilizadas por el na súa obra literaria.

Palabras clave: Manuel Leiras Pulpeiro, fraseoloxía galega, literatura galega, área mindoniense.

Abstract: *In this catalogue we reedit and explain the phraseological units that Manuel Leiras brought together in two of his works in addition to those used by himself in his work.*

Key words: *Manuel Leiras Pulpeiro, Galician phraseology, Galician literature, Mindonian Area.*

1. Introducción

Manuel Leiras Pulpeiro foi un escritor galego que se distinguiu polo emprego de fraseoloxía na súa obra. Se o comparamos cos tres autores máis importantes do Rexurdimento, Rosalía de Castro, Eduardo Pondal e Manuel Curros, podemos dicir que, cuantitativamente, os supera nese aspecto aos tres xuntos. O mindoniense naceu nove anos máis tarde que o máis vello dos tres —Pondal, 1835— e pertence, seguindo a Carballo Calero (1981: 401), ao grupo dos diádocos ou compañeiros, que son os que están máis preto no tempo dos tres mestres; así, os seus primeiros poemas publicados datan de 1884. Mais de por parte, o noso autor preocupouse por recoller refráns, cantigas

---

¹ Data de recepción: 08.07.24. Data de aceptación: 18.09.24.

e expresións da súa veciñanza. Foi, se cadra, o exercicio da súa profesión de médico o que lle permitiu identificarse coa vida da xente labrega e coñecer admirabelmente a fala da súa terra, e, en concreto, o que hoxe denominamos a fraseoloxía.

Propuxémonos, neste traballo, presentar e explicar as unidades fraseolóxicas que el empregou na súa obra literaria e tamén as que recolleu e explicou nos seus traballos. O máis importante destes últimos é o que X. L. Franco Grande denominou, na súa única edición até a actual, «Frases», e que nós denominamos FLP. O segundo dos traballos de Manuel Leiras que teremos en conta é o que Franco denomina «Vocabulario enviado por Leiras Pulpeiro á Academia Galega». Neste vocabulario (27 páxs), o noso autor anotou un número importante de palabras e un número menor de unidades fraseolóxicas que enviou á Real Academia Galega (RAG) en seis entregas, a segunda datada en 1911. As dúas obras a que nos referimos están incluídas na súa *Obra completa* publicada en 1970² por Franco Grande, mais, con respecto ao «Vocabulario», que nós chamaremos VLP, seguimos a edición de Ignacio Pérez Pascual e Cleofé Tato García publicada en *Verba* en 1986, máis rigorosa que a de Franco.

1.1. O autor

Manuel Leiras naceu en Mondoñedo en 1854. En 1877, con vinte e tres anos, licenciouse en Medicina e Cirurxía na Universidad Central (España). Exerceu a súa profesión de médico na súa vila, onde foi poeta do seu pobo, republicano federal e esperantista. En 1905, proposto para membro numerario da RAG, non aceptou o nomeamento. Morreu en 1912. Foi unha personalidade recoñecida e respectada na súa época como unha gran figura ética. Xesús Alonso Montero (1983) dinos del o seguinte: «Poeta anticlerical, musa solidaria, cidadán pouco convencional, médico dos pobres, republicano avanzado, o seu vivir foi un “test” constantemente proposto a un medio humano gobernado polos ricos, influído polo Clero e convencional dabondo».

1.2. A obra literaria

Alén duns cantos poemas en diferentes revistas e xornais, Manuel Leiras só publicou en vida o poemario *Cantares gallegos* (1911). Será en 1930 cando a Editorial Nós publique a maioría das súas composicións, mais non a totalidade, que será nas edicións de Alonso Montero (1983) e de Reimunde Noreña (1984). Cómpre salientar tamén, no eido da etnografía, o moi interesante traballo da autoría de Leiras que Ramón Reimunde achou na RAG e que editou e titulou *Costumes antigos en Galiza* (1998).

---

² Este volume consta dun estudo del mesmo titulado «Lingua e poesía de Leiras» e o que chama «Obra completa». Nesta, inclúe as súas poesías, dúas coleccións de refráns (na primeira, os publicados na revista *Galicía*, que son 9 páxinas, e, na segunda, outros non publicados, que son outras 13 páxinas), as mencionadas «Frases» e un conxunto de adiviñas (4 páxinas), amais do «Vocabulario» tamén mencionado.

O texto orixinal é en castelán, mais inclúe moito léxico e fraseoloxía galegos (sobre todo refráns). Como nos explica X. M. G. Reboredo, que o volveu editar en 2013, o texto consiste nas respostas de Mondoñedo para a *Información sobre costumbres de nacimiento, casamiento y muerte: encuesta del Ateneo de Madrid* (1901-1902). A obra que acabamos de citar non foi tida en conta para este traballo, mais si tivemos en conta tres textos que achamos na RAG entre os papeis de Leiras (*Conto do barqueiro* [en adiante, CDB]³, *O que ten eiba sempre lle reina* [OQTE]⁴, *Conto* [CSR]⁵). Citarémolos pola nosa versión, mais quen queira comprobar calquera pormenor pode acudir á edición destes textos de Reimunde (1998: 127–132).

1.3. As frases de Leiras Pulpeiro

A única edición de que dispuñamos até agora do traballo de recollida de frases de Leiras Pulpeiro (FLP) é a que fixo Franco Grande dentro da *Obra completa* publicada pola editorial Galaxia en 1970. Son 13 páxinas, da 401 á 415. Franco comenta nese libro que todo o que, na súa edición, vén despois das poesías («Frases, adivinanzas, adagios y cantares», «Consejos y refranes no publicados», «Frases», «Adivinanzas» e «Vocabulario»), debía estar disposto para a súa publicación no segundo tomo das obras de Leiras pola Editorial Nós (1930).

O motivo polo que editamos esta interesantísima recolla agora é por causa da pouca difusión que –coidamos– tivo, mais tamén porque a edición de Franco contén algúns erros. Para a nosa edición («Apéndice II» deste traballo), tivemos en conta diferentes materiais que se encontran nas bibliotecas Penzol de Vigo e a da RAG, na Coruña. Todo parece indicar que Franco copia, para a súa edición, o texto mecanografado (M-c) que, segundo el, ten a familia, ao que lle fai correccións (*partil-as peras > partir as peras*). Á súa vez, existe unha versión manuscrita (M-b) que non está completa e que acaba na expresión *¡Mau, marela!*. Supostamente, sería a fonte de M-c. Esta versión está escrita cunha letra clara que non é a de M. Leiras. Esta versión manuscrita en limpo viría, aínda, dunha especie de rascuño, este si coa letra, máis difícil, de Leiras, na que están marcadas, unhas, e riscadas, outras, as frases. Estes casos marcados, en xeral, son os que chegan á versión final. Neste manuscrito inicial (M-a), hai frases que non foron pasadas a limpo nin publicadas e algunhas están repetidas varias veces. Para a nosa edición, revisamos cada frase nas diferentes versións e restituímos nalgunhas a forma inicial, alén de corrixirmos os erros que aparecen. Os detalles pódense ver nas notas da nosa edición.

É interesante destacar que Manuel Leiras, tanto no traballo que estamos a comentar (FLP) como en VLP, explica sempre en castelán as unidades fraseolóxicas (UF), os xiros ou o vocabulario (*Pra aló vai – Poco más da, casi es lo mismo. Lleva el mismo*

³ *vid.* Reimunde (1998: 127).

⁴ *vid.* Reimunde (1998: 128).

⁵ *vid.* Reimunde (1998: 130).

camino); e que, ademais, en moitas ocasións, procura un equivalente nese idioma (*Roel-o chito – Tascar el freno; Sei con que bois aro – Conozco el paño*). Desta maneira, proporcionáanos unha chea de UF equivalentes ás galegas.

Falabamos antes da nosa crenza na pouca difusión que tivo FLP, e non hai dúbida de que influíu niso o feito de ser publicado en 1970, cando xa o dicionario de Eladio Rodríguez fora editado (1958-1961). Despois de repararmos na presenza ou ausencia, nos dicionarios galegos e en moitas obras literarias, das UF que usou ou recolleu Leiras, chegamos á conclusión de que as que pasaron a *Como falan os brañegos*, de Noriega Varela, son as que o fixeron, sobre todo, ao dicionario de Eladio Rodríguez e, desde el, aos dicionarios monolingües actuais. E, se comparamos moitas das UF que aparecen na poesía de Leiras, vemos claramente como, en moitos casos, Noriega inclúe expresións que colle directamente desas poesías, mais moi probabelmente descoñece o material aínda inédito de Leiras que ía ser publicado, en parte, en 1930, mais que –como sabemos– só se chegou a publicar en 1970. Coidamos que, en xeral, as expresións de FLP chegan aos dicionarios actuais ou ben porque xa aparecían noutras recollas (J. A. Saco, M. Valladares, F. Lanza...), ou ben porque aparecen en *Como falan os brañegos* (1928). Hai, por tanto, unha parte das UF que recolle Leiras no traballo de que estamos a falar que non foi aproveitada. Non debe ser alleo a isto tampouco o feito de moitas desas UF ficaren en desuso.

1.4. O presente traballo

O que presentamos nas páxinas que seguen é o resultado de ordenar as unidades fraseolóxicas da obra literaria de Leiras e as que recolleu no traballo arriba citado (FLP). Tratamos de presentar cada UF como cremos que debe facerse⁶ nun traballo deste tipo, informamos sobre o seu nivel de uso (coloquial, vulgar...), definímolos e buscamos un ou varios exemplos de M. Leiras ou doutros autores, ou, se non o achamos, creamos nós o exemplo. Se a UF está en FLP, incluímos despois do exemplo ou exemplos, e entre chaves ({}), aquilo que está nese traballo. Se ademais aparece tamén en NV, amecemos tamén esa información. Nalgúns casos, facemos, ao final, algún comentario, en especial naquelas UF menos correntes ou sobre as formas normativas. Por último, incluímos, no «Apéndice I», aquilo que non consideramos fraseoloxía.

Para facilitarmos a rápida localización das obras citadas, sobre todo nas citacións dos diferentes autores dos exemplos das unidades fraseolóxicas, incluímos na bibliografía, ordenadas por orde alfabética, ao inicio dun número importante das referencias bibliográficas, unha sigla.

---

⁶ Referímonos a que aínda que moi frecuentemente as UF aparecen xa ben formuladas (*salir d'o cosco – Salir del cascarón; Ás vinte uñas – A gatas*), ás veces, non ocorre así (*¡Halle saber à mel! – Ha de agradarle, ó lo contrario [deba ser: saber [u.c.] a mel [a alguén]]*; *Hay pol-a vella – Hay en abundancia [deba ser: pola vella]*).

1.5. A lingua

O galego que emprega o noso autor é, nunha proporción moi alta, o da súa comarca natal, que pertence ao galego central⁷: *algús* (algúns), *aló* (alá), *bon* (bo), *cas* (cans), *chao* (chan), *día* (dea), *esteña* (estea), *irmau* (irmán), *la*, *mai* (nai), *mau* (man), *pregós* (pregóns), *us* (uns), *vrao* (vran), *seña* (sexa) etc. Rexistramos, tamén, léxico característico da área mindoniense como: *amencer* (amañecer), *barruzo* (chuvisca), *biaiteira* (sabugueiro), *cosco* (caracol), *deligras* (cóxegas), *folgueira* (fento), *golpe* (raposa) ou *mazaeiro* (maceira). Por outra parte, parécenos moi característico do autor o uso de formas como *campá* (campá), *chito* (can), *chuchar* (bicar, beixar), *chucho* (bico, beixo), *chufa*, *chufar* (gabarse), *chufón*, *coda* (codia), *cuzo* (can), *guiche* (neno), *nebra* (néboa), *ontes* (onte), *pollo* (piollo), *repinaldo* (mazá) ou *valeco -a* (propio do val, xeralmente referido ao de Mondoñedo ou de Lourenzá).

Non obstante o antes dito, é verdade que tamén achamos formas que non se corresponden co que sería de esperar (bloque central e área mindoniense). Así, rexistramos *ise*, *faguer*, *man*, *ouvir*, *pór*, *unhos* etc. Coidamos que, nalgunha medida, estes vocábulos alleos ao galego mindoniense poderían deberse, alén de ao influxo do galego literario doutros autores, a modificacións feitas polos seus editores, como xa suxire Alonso Montero; non esquezamos que moitos dos seus poemas foron publicados postumamente.

No presente traballo, nos exemplos que acompañan as diferentes unidades fraseolóxicas, tentamos ser o máis fieis posíbeis ao que o autor escribiu e respectamos as súas solucións totalmente, aínda que adaptamos a ortografía. Isto podémolo facer con maior facilidade cos *Cantares gallegos*, xa que tomamos como base o texto orixinal publicado en vida do autor. Un caso especial é o da conxunción comparativa `coma' ou `como'. Xeralmente, se vai seguida de vogal, o autor elide a última vogal (*moliño com'a manteiga*). Nestes casos, sempre que nos conste esta solución, mantémola, pois non é posíbel sabermos se estamos ante `coma' ou `como'. Nos textos das *Obras completas*, publicado por Alonso Montero, que é no que nos baseamos nos demais casos que non sexan os *Cantares*, seguimos o texto desa edición. De todas as maneiras, naquilo que non sexa os textos dos diferentes autores (usados como exemplos), xeneralizamos a forma `coma' (se é comparativa). Mais debe ficar claro que son normativas as dúas formas (coma / como), aínda que para este caso preferimos, por economía `coma' (*cego coma unha toupa / cego como unha toupa*). Tamén facemos o mesmo, por coherencia, coa conxunción comparativa `ca' fronte a `que'. No caso da conxunción copulativa `e', o autor emprega sistematicamente, ou case, `i' con trazo cando lle segue vogal e non hai pausa entre elas: *A qué vas á vila, / i-aló tomas sempre a parva, Anda raseira a laverca, / i-o vento vén da Montaña*. É verdade que nos textos orixinais este `i-a', `i-o' etc. é `y-a', `y-o'. Nós mantemos esta característica, mesmo nos poemas que non sexan dos *Cantares*, pois parécenos que é máis fiel á pronuncia real da zona do autor.

⁷ Algunhas das solucións da seguinte lista non son exclusivas do galego central.

2. Fraseoloxía

2.1. Abreviaturas e símbolos empregados

CD: complemento directo.

COL.: coloquial.

EUF.: eufemismo.

IRÓN.: irónico.

loc. adv.: locución adverbial.

loc. adx.: locución adxectiva.

loc. prep.: locución prepositiva.

loc. s.: locución substantiva.

loc. v.: locución verbal.

UF: unidade fraseolóxica.

[u.c.]: unha cousa (suxeito de cousa).

[u.p.]: unha persoa (suxeito de persoa).

Vid.: véxase.

VULG.: vulgar.

> : remite a onde aparece a explicación.

2.2. Colocacións

2.2.1. Substantivo (suxeito) + verbo

1. **aniñar** + [animal, especialmente ave (**reichiño ruibo, paxaro trigueiro**)]
Facer o seu niño. *Nas puntas dus biaiteiros, / onde aniñar e escondidos / tiña os seus catro pequenos, / pasaba felice os días / un paxariño trigueiro* (M. Leiras, LPOC, 1983, 358). | *Quen fora reichiño ruibo / pra cantar na túa figueira, / pra non salir do teu horto / i-aniñar na túa silveira!* (M. Leiras, LPCG, 1911: 36).
2. **bruar** + [elemento da natureza (**mar, terra, vento**)]
Facer moito ruído. *Non sallades, mariñeiros, / que brúa o mar na Burela! / Mariñeiros, non sallades, / que os marzaliños arrecian!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 38). | *Cando brúan os ventos desatados, / e parece que antre a escuma a pena van tumbar, / el canta* *con máis forza que os rolos anoxados* (M. Leiras, LPOC, 415). | *Nise chao espalecente / tremou a terra, bruando, / e riba dila quedando / van soilo roínas e mortos* (M. Leiras, LPOC, 252).
3. **cacarexar** + **galo** ou **galiña**
Emitir a súa voz. *Quen cho dixera onte á tarde, / cando, do cacho ao poleiro, / volteabas entre as galiñas / cacarexando tan teso!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
4. **cacholar o nabo**
Botar moita cachola ou raíz [a planta do nabo]. *Nin que os nabos cacholaran!* (M. Leiras, LPOC, 348).
5. **cantar** + [obxecto, peza (**carro**)]
Rinchar ou soar ao se mover. *Dicen que fas coma os carros, / que, non os untando, cantan; / i-heite de untar, así eu medre!, / pero ha de ser coa aguillada!* (M. Leiras, LPOC, 212).

6. **espiñar** + [planta (**toxo**)] Ferir con pico ou espiña, picar. *Non me espiñes, non, toxiño, / que abondo espiñado teño / este meu corazónciño!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36). | *Es com'os toxos do monte, / Que, astra cando abeiro dan, / Por moito tento que un leve / Nunca deixan de espiñar* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36). | *Nin que os toxos non espiñasen!* (M. Leiras, LPOC, 348).
7. **espoltrar** + [animal femia (**égoa**)] Abortar. *Hei de levar ao San Cosme, / como non se espoltre a égoa; / i-heina levar cunha misa / e cunha vela de cera* (M. Leiras, LPOC, 211).
A RAG prefire a variante “espoldrar”.
8. **facer/haber** + [período de tempo (**ano, moito, tempos**)] Pasar [o tempo que se expresa] desde o momento indicado. *Os rapaces / deron en coller pró corro, / donde bailaban, que estaba / cal non se vira había moito* (M. Leiras, LPOC, 1895, 27). | *Non había un ano, aínda, / i-atopeina* (M. Leiras, LPOC, 353). | *Nunca a Padornelo os ollos / puíden volver sin lembrar, / sentindo, o que hai tempos eran / os mocións deste chan* (M. Leiras, LPOC, 331). | *Ao pé dun muro que cerca / inda a ermida, e mais ten pandas / fai algúns anos, xa as tendas / as taberneiras armaran* (M. Leiras, LPOC, 1895, 275).
Contamos catro casos co verbo “haber” e tres co verbo “facer”. A forma normativa é co primeiro dos verbos.
9. **grallar** + [córvido (**corvo, pega**)] Emitir a súa voz. *Inda ben no-abrín a porta / pasou un corvo grallando... / Nin que fora o demo ceibo / me dera medo tamaño!* (M. Leiras, LPOC, 209). | *Grallan os corvos nos pinos, / i-as pegas entre as xesteiras; / temos inverno bragado; / cástate, si podes, nena* (M. Leiras, LPOC, 211).
10. **ladrar** + **can** Emitir a súa voz característica. *N'había, / fôra dun can que ladrara / nada que a calma turbase* (M. Leiras, LPOC, 1884, 239).
11. **levedar** + **pan** Coller a textura dunha esponxa e aumentar de volume pola acción do fermento ou lévedo. *Así co seio apoupando / coma o pan cando leveda, / Hase poder ri-lo demo / de vixilias e Coresmas* (M. Leiras, LPOC, 1903, 287).
12. **pechar as palpres** [a alguén] Cerrar os ollos. *Fóronseme pechando / as palpres [...] / e logo prendín no sono, / e durmín o día enteiro...* (M. Leiras, LPOC, 340).
A forma normativa é “pechar as pálpebras”.
13. **prestar** + [alimento (**torresmos**)] [a alguén] Sentar ben. *–E si aos torresmos o coiro / se lles saca e se desalan?... / –Non me lle prestan tampouco... / inda non hai oito días / que os tomei por un antoxo / e xiringáronme ao dreito...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 249).
14. **raiar o día** Amencer. *Raiaba inda o día / cando el xa se erguera* (M. Leiras, LPOC, 1892, 269). | *Á mañá seguinte, antes de raia-lo día, abandonei o hotel sen proxectos definidos* (G. Navaza, EET, 1996, 9).
15. **refolear o vento** Mudar bruscamente de dirección. *Era a que avantaba sempre / contra ventos e mareas, / anque o vento refolease / i-a mar estivese crencha* (M. Leiras, LPOC, 352). | *Ti fuches quen salvaches / aos mariños do Barqueiro / cando aquela moura noite / tanto refoleaba o vento* (E. Lence Santar, LSPG, 1926, 82).

16. **secar a boca** [a alguén] Pasar a estar seca. *Pra sempre adormeceu a probe vella, / virando, non sei como, aqués seus ollos, / abrindo a medio abrir a boca seca* (M. Leiras, LPOC, 354).
17. **tanguer/tocar a campana** Producir o seu son. *Cheguei á ponte de Ruzos; / i-ouvín toca-las campanas; / e din en pensar nas tristes / que oíeu de alí a Mariscalá!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 49). | *Que non me chamen pró ceio; / que non vou, non sendo á forza, / sin botarme antes, de noite, / pola aldea de riola, / astra que conmigo pegue / quen me requira... e*
- me oia... / e faiga tanguer as campas* (M. Leiras, LPOC, 347). M. Leiras utiliza, ademais dunha vez “campanas”, case sempre “campa” e non “campá”.
18. **tomarse a fala** [a alguén] Ficar sen voz; ficar rouco. *Seica viche o lobo, nena, / pra tal tomárchese a fala? / –dixo a unha pícara un mozo / porque pasaba calada* (M. Leiras, LPOC, 1888, 260).
19. **turrar** + [animal con cornos (**vaca**)] Dar golpes coa cabeza. *Cando na porta te atopas / con frades que anden de cuesta / ceiba o chito, si é que traba, / i-a vaca, si turra, ceiba* (M. Leiras, LPOC, 209).

2.2.2. Verbo + substantivo (obxecto) / verbo + preposición + substantivo

20. **abrir a boca** Deixala descuberta, separando os beizos e os dentes. *Pra sempre adormeceu a probe vella, / virando, non sei como, aqués seus ollos, / abrindo a medio abrir a boca seca* (M. Leiras, LPOC, 354).
21. **abrir os ollos** Separar as pálpebras que cobren e protexen a súa parte visíbel. *Foi a velalos un neno, / abrindo us ollos de a cuarta* (M. Leiras, LPOC, 1884, 245). | *Veú ao mundo, abreu os ollos, / mirou como era esta vida, / cerrounos, e deu ás ás* (M. Leiras, LPOC, 356).
22. **abrir** + [medio de acceso (**porta**)] Afastar aquilo que o pecha de maneira que fique libre. *Te-lo aquel das taberneiras, / que abren a porta, si chama, / o demo maior que seña!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 55).
23. **acender** + [unha cousa ou un sistema de iluminación (**candil, lume**)] Facer que comece a arder. *Si tódolos lumes / que as nenas acenden, / coma os das cociñas, / puideran facerse / cativos*
- ou grandes / cando elas quixesen / [...]* (M. Leiras, LPOC, 364). | *A ver si lle poñés onda o paraño / un candil dos que acenden nas ferverzas* (M. Leiras, LPOC, 294).
24. **achegar** + [medio de acceso (**porta**)] Arrimala ao marco. *Esta noite heite de ir vere, / déixame a porta achegada, / e cata que non te sintan, / nin nos pillen na engrellada* (M. Leiras, LPCG, 1911, 47).
25. **afalar** + [animal (**vaca**)] Estimulalo para que se mova, mediante voces, acenos ou picándoo coa aguillada. *Fas com'as vacas de Galdo, / que, sin lles ter que afalar, / levan ou deixan o rego / por un fiño de la* (M. Leiras, LPCG, 1911, 35).
26. **aleitar** + [unha cría (**xato**)] Dar de mamar [unha femia (ou, artificialmente, unha persoa) a unha cría]. *Dime, leiteira de Arroxo; / Con que aleitas o teu xato?, / traguendo sempre prá vila / xarros de leite tamaños...?* (M. Leiras, LPOC, 208).

27. **alindar** + [animal (**gado, vacas**)]
 Levalo a pacer e coidar del, procurando que se manteña dentro dos lindes do pasto. *Por un boqueiro alupou / que nel o gado lindaba / Niculasiña de Cosme* (M. Leiras, LPOC, 1884, 235). | *Méntra-las mariñás soltan / os bois i-as vacas alindan / nas pumaregas* (M. Leiras, LPOC, 1903, 289).
 Repárese en que, no primeiro exemplo, a forma é “lindar”.
28. **amosar** + [dentes (**cairos**)] Pólos á vista de xeito que se vexan ou de maneira agresiva. *Non bote naide por ela, / e menos, sendo cativo; / que, ao millor sal un... Peruxo, / que hai sempre algún escondido / i-amosa os cairos, e co iles / apaxa a un o couquizo; / i-adiós runfra, e adiós fumes* (M. Leiras, LPOC, 351). | *Ela sorriume, señor tío. Ao eu lle dar o meu saúdo, amosou os dentes e as xencivas abrancazadas* (X. L. M. Ferrín, MFA, 1991, 45).
 {Amosal-os dentes – Mostrar dentes (FLP)}
29. **arrecadar** + [animal (**besta**)]
 Xuntalo, reunilo, gardalo. *Deulle un berro ao sancristán / pra que arrecadara a besta; / botoulles catro fungadas / ás que no adro puxeran* (M. Leiras, LPOC, 1895, 277). | *Arrecadou o gando e, desenredando o adibal, atouno aos cadrís* (M. P. Amor Meilán, BDAL, 1889, 146).
 A RAG prefere a variante “recadar”.
30. **bochar ao pé / bochar ao pé** [No xogo das bochas,] dar cunha bóla que se lanza un golpe a outra para apartala do sitio.
 {Boch(e)ar ô pe: Tirar de cupitel (VLP)}
- A bóla de madeira con que se xoga ás bochas chámase, segundo Eladio Rodríguez, bocha. Este xogo, ao que Marcial Valladares chama “jogo d’as fôchas”, facíase entre dúas ou máis persoas cunhas bólas medianas e outra máis pequena que se lanza a certa distancia. Gañaba o que se achegaba máis a ela coas outras. Tamén se chama xogo da petanca.
31. **botar un groucho** Beber unha pequena cantidade de viño ou doutra bebida. *O botellón lle agarrou; / e veu, ledó, que inda tiña; / e botou por el un groucho, / i-espurrou, e xunto á pícara / con certo aquel foi sentarse* (M. Leiras, LPOC, 1895, 275).
 {Vid. Mollal-a palleta}
32. **ceibar** + [animal preso (**cabra, chiton, vaca**)] Deixalo libre. *Cando na porta te atopas / con frades que anden de cuesta / ceiba o chito, si é que traba, / i-a vaca, si turra, ceiba* (M. Leiras, LPOC, 209). | *Andas com’as cabras ceibas, / eiquí chouto, aló me deito..., / non che han faltar cas ou raña / mentras che dure o pelexo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26).
33. **cerrar os ollos** Xuntar as pálpebras que cobren e protexen a súa parte visíbel. *Veú ao mundo, abreu os ollos, / mirou como era esta vida, / cerrounos, e deu ás ás* (M. Leiras, LPOC, 356).
34. **chegar a cara** [a algo ou a alguén] Póla a pouca distancia. *Ai, que soñei que era neno, / e que no colo me tiñas! / Ai, e que ben me anainabas, / chegándome a túa cariña!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 63).
35. **chorar bágoas** Derramalas. *Moitiñas bágoas, moitiñas, / chorei doente daquela; / que, antes que verme aquestada, / morrer cen veces quixera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).

36. **cortexar** + [persoa (**nena**)] Tratar de a namorar. *Chamoume desamorado / unha nena que eu cortexo; / ben se ve que ela non sabe / como o corazón eu teño!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 22). | *Alupou por un boqueiro / que nela alindaba as vacas / a roxa que el tiña tola, a nena que el cortexaba* (M. Leiras, LPOC, 1884, 242).
37. **dar (a) fraterna** [a alguén] Causar molestia, molestar [a alguén]. *Pra da-la faterna á xente, / e como dicindo: védeo, / os armantes da corrida / andaban co galo ceibo, / cunha canga que lle poran / a unha perna cun atrelo* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
{Dar fraterna – Dar matraca (FLP)}
No exemplo de M. Leiras, temos “faterna”, como tamén en NV (DAR FATERNA: Dar cuenta). Ademais, usada con artigo. A forma normativa é “dar fraterna”.
38. **dar fala** [a alguén] Falar, dicir algo [a alguén] *Cheguei á cas do Fidalgo, / pedindo a filla máis vella, / e deixáronme na porta, / sin dar-me fala siquera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).
39. **deitar unha galiña** Póla riba dos ovos para que os choque. *Súa sogra deitara unha galiña choca i el foi, e matouna co pau* (Farruco Porto Rei, 1918, TILG).
{Deitar (unha galiña) Encobar. Echar (VLP)}
40. **deixar o rego** Desviarse [un animal] do rego ou suco ao labrar a terra. *Fas com’as vacas de Galdo, / que, sin lles ter que afalar, / levan ou deixan o rego / por un fiño de la* (M. Leiras, LPCG, 1911, 35).
41. **dir a misa** Celebrala, misar. *Depois de mirar / saca á puxa as ofrendiñas, / con que os devotos regalan / ao crego por di-la misa* (M. Leiras, LPOC, 1895, 273).
A forma normativa é “dicir a misa”.
42. **entreabrir a boca** Abrila un pouco. *Esa roxa e galana boquiña / tes algo entreaberta, / pra poder folguexar* (M. Leiras, LPOC, 363).
43. **enxugar as bágoas** [a alguén] Limparllas. *Chegaivos millor, xa que a mau dreita / lle pedis pra bicarlla, i-as bagoiñas / enxugarlle queredes* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291).
44. **escardar** + [terreo (**leiro**)] Arrincarlle as herbas rúns que nacen entre as plantas cultivadas. *Sin agarimos agardan / percurros que sempre tardan / nista terra mal rexida, / que fai refugo da vida / dos que os leiriños escardan* (M. Leiras, LPOC, 253).
45. **esnogar** + [óso ou articulación (**brazo**)] [a alguén] Facerllo saír do seu sitio. *Ai, meu brazo! / Ai, disgraciada de min! / Ai, que seique mo esnogaron!* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279).
46. **estarruñar os dentes** Facer que produzan un ruído característico ao rozaren uns nos outros, rinchalos. *Un deles [...] arregalou os ollos, i-estarruñaba os dentes* (A. Noriega, NVAOCII, 1904, 313). | *Merlín terminou por ceder aos seus pregos e fixolle facer a cirurxía pedida, e o burro estarruñaba os dentes e non daba nin chío* (D. X. Cabana, GES, 1989, 72).
{Estarruñar-os dentes – Crujir los dientes (FLP)}
O verbo “estarruñar” só o achamos en VLP (estarruñar: Crujir, rechinar) e no Dicionário Estraviz.

47. **estarular os ollos** Abrilos moito por admiración ou sorpresa. *Parecía, / sobre todo polos ollos, / ni-estarulados, nin musgos, / moi rasgados e moi mouros, [...] / unha gallega, gallega, / das que pinta Alfredo Souto* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281). | *Empezou a quitar cousas del e a poñelas ao redor de si: unha manta gorda, dúas velas de cera marela, tres mudas de roupa interior, un tendollo [...] Ramón Lamote estarulaba os ollos* (D. X. Cabana, FDT, 1990, 58).
{Estarular os ollos – Mirar con admiración (FLP)}
48. **facer a costeira** Realizar a temporada de pesca de determinados peixes que se pescan en cardumes, como o atún ou a sardiña. *Pra facer ben a costeira, / mariñeiriños rinlegos; / pra... botar contas, no porto, / mariñeiriños focegos* (M. Leiras, LPCG, 1911, 41).
49. **facer o outono** Facer a sementeira dos cereais. *Sin lacra que quite o sono; / con vaquiña e con facenda / nas cortes; co outono feito; / con ben demoucas e herba / [...] non teño envexa eu a naide* (M. Leiras, 346). | *A [corte] da miña casiña baléirana tódolos anos pra face-lo outono* (A Monteiro, 28-XII-1889, 99).
{Facel-o Outono – Hacer la siembra de Otoño (FLP)}
50. **facer refugo** [de alguén ou dalgunha cousa] Desprezar, refugar. *Sin agarimos agardan / percuros que sempre tardan / nista terra mal rexida, / que fai refugo da vida / dos que os leiriños escardan* (M. Leiras, LPOC, 253).
{Facer refugo – Despreciar (FLP)}
51. **fregar as maus** Pasalas repetidamente e con forza unha contra outra. *Púxolle aceite á torcida / unha lámpara que hai, máis moura / que a caldeira menos limpa, / e, fregando as maus, volveuse / pra ond'os demais da cadrilla, / renegando da limpeza* (M. Leiras, LPOC, 1895).
A forma normativa é “mans”.
52. **lamber o bico** Pasar a lingua polos beizos. *Baixaba un raposo / raseiro por entre un trigo / de a carón, e ao verlle os fumes / i-a gordén..., lambeu o bico, / contando xa con almorzo* (M. Leiras, LPOC, 351).
No exemplo non é posíbel saber se ten sentido recto ou se ten sentido figurado. Neste segundo caso, trataríase dunha loc. v. co significado de ‘sentir satisfacción anticipadamente’.
53. **levar o rego** Non desviarse [un animal] do rego ou suco ao labrar a terra. *Fas com'as vacas de Galdo, / que, sin lles ter que afalar, / levan ou deixan o rego / por un fiño de la* (M. Leiras, LPCG, 1911, 35).
54. **manciñar** [unha persoa ou animal (**rapaces, xato**)] Administrarlle menciñas. *Pois si o xato, / ou os rapaces lle enferman / descúidese en manciñalos / fiada nesas farfullas* (M. Leiras, LPOC, 363).
A forma normativa é “menciñar”.
55. **matar a sede** Satisfacela. *Non veñas con que me queres, / andando tanto en parolas; / que auga que moito se parte / non mata sede nin molla* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23). | *Xa non volvo á fonteliña / donde eu a sede mataba; / xa non che volvo, que contan / que lle trubaron a iauga* (M. Leiras, LPOC, 208).

56. **matar** + [cousa que está acesa (candil)] Apagala. *Hei de ir á fía esta noite, / i-hei de mata-lo candil, / i-heille maza-la cotena, / on majo que campa ali* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15).
57. **meter un pucho** [a alguén] Pedirle diñeiro emprestado e non llo devolver ou facer algunha estafa ou engano semellante. *Por confiado de máis metéronlle un pucho de moitos miles de euros.*
{Meter un pucho – Pegar un petardo (FLP)}
58. **musgar as orellas** Pólas [un animal] para atrás, como cando quere atacar ou trabar. *O cabalo musgaba as orellas e mostraba os dentes.*
{Musgal-as orellas: Amusgar (VLP)}
59. **musgar os ollos** Entornalos a causa do sono, dun defecto etc. *Parecía, / sobre todo polos ollos, / ni-estarulados, nin musgos, / moi rasgados e moi mouros, [...] / unha gallega, gallega, / das que pinta Alfredo Souto* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281). | *Tiña o rifle na man dereita e musgaba os ollos baixo un sombreiro negro* (Diego Ameixeiras, LVG, 2-IX-2022).
60. **oír misa** Asistir a esa cerimonia. *Por solo oír misa / collido á vela do santo, / polos seus pés, prá súa casa, / puido volveirse* (M. Leiras, LPOC, 372).
61. **pechar** + [medio de acceso (**xanela**)] Asegurala mediante un mecanismo ou instrumento adecuado. *Quen mora acó, na Mariña, / ten cara ao mundo as xanelas; / quen mora aló, na Montaña, / tenas... tamén, pero pechas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 54).
62. **pedir a filla** [aos pais] Solicitar deles autorización para casar con ela. *Ceguei a cas do Fidalgo, / pedindo a filla máis vella, / e deixáronme na porta, / sin dar-me fala siquera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).
63. **petar á porta** Dar golpes nela para que a abran. *Quen na casa da mai petou á porta?* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291).
64. **picar o muíño** Repasar as asperezas da moa do muíño alisadas polo uso. *Era un mozo coma un trinquete que non folgaba un momento. Tan pronto estaba picando o muíño, como iba polos foles* (Xan de Masma, MXD, 1899-1900, 53).
{Pical-o muíño – Picar la piedra (FLP)}
65. **poñer na palla** Colocala ou xuntala en paleiros ou en medas. *–Cando hemos falar entonzas? / –Mañá, si queres, na aira / da tía Fuca ¿ou non vas / poñer hogano na palla?* (M. Leiras, LPOC, 1884, 243). | *Dadas que foron i-axina / escomenzou a espallada. / Des que se fixo, en gavelas / foron poñendo na palla, / que pró paleiro, as neniñas, / correndo e rindo levaban* (M. Leiras, LPOC, 1884, 245).
66. **poñer o santo** [a alguén] Facer unha cerimonia consistente en darlle a bicar unha imaxe dun santo e trazar con esta unha cruz. *Vente comíngo, meniña, / vente comíngo ao san Campio; / vente comíngo, meniña, / que che hei de poñe-lo Santo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 30). | *O sancristán, que aos romeiros / pon o santo e toma as micas* (M. Leiras, LPOC, 273).
Vicente Risco explica así o que é “poñer o santo”: En moitos santuarios milagreiros hai o costume de “tocar o santo”, ou “poñer o santo”. Van a que llo toquen os enfermos para sandar, e os sans para que non lles dea a enfermidade. Para isto hai unha imaxe pequena do santo; o devotoponse de xoellos, e o sancristán, as máis das veces, colle a imaxe e dálla a beixar, e logo trázalle con ela unha cruz nas costas dicindo:

- “Dios che saque a enfermidade e che dea a sanidade”. E vólvelle dar a beixar (VROC3, páx. 198). Coidamos, pola información que temos, que a cerimonia ten diferentes variantes. O primeiro exemplo parece en sentido irónico.
67. **poñer preto** [a alguén] Levalo adiante. *Púxenlle preto a un veciño / polo derrego dun leiro; / comer; comeu todo a curia, / pero amolar, amoleino!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 38).
68. **prender no sono** Adormecer. *Fóronseme pechando / as palpres [...] / e logo prendín no sono, / e durmín o día enteiro...* (M. Leiras, LPOC, 340). | *Dunha das veces que prendeu no sono, principiou a roncar con estrondo* (V. Risco, VROPP, 1928, 24).
69. **regalar os ollos** Abrilos moito. *Ai, señora, ¿Que santo é aquel [...] que tanto regala os ollos?* (1989, TILG). {Regalal-os ollos – Mirar con mucha fijeza, alegrarse (FLP)}
70. **relousar** + [edificio (**casa**)] [a alguén] Arranxar o tellado mudando as lousas rotas, pondo as que faltan e colocando as que están fóra de sitio. *Os que ao teu mandado queden, / si Dios quer, han ser abondos, / pra relousarche a casiña* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323).
71. **remangar** + [unha peza de roupa (**saia**)] Recollerlle a parte inferior cara a arriba, facendo dobras. *Coa saia remangada, / co xustillo, arrumbado, medio solto / [...]* (M. Leiras, LPOC, 376).
72. **repicar a campá** Facela soar. *Inda se lle acorda o mundo / no convento á campaneira, / que, cando repica as campas, / repica sempre muiñeiras!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56). “Campá” é unha variante de “campá”.
73. **roldar** + [muller (**moura, nena**)] Ir [un mozo] pasear preto do lugar onde vive ou, en xeral, polo que anda [unha moza] para vela, falarlle etc., con intención de a namorar. *Esta noite hei de ir de rolda, / i-hei de ir roldar unha nena / que din que a rolda un valente, / que aos que a roldan escorrenta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 39). | *Non me cre nada que eu diga / unha mourriña que eu roldo, / non me cre nada, anque o xure!, / non me cre nada, i-ei morro!* (M. Leiras, LPOC, 215).
74. **tomar** + [bebida ou comida (**bocado, gotos, parva, torresmos**)] Bebelo ou comela. *Sin ter a qué vas á vila, / i-aló tomas sempre a parva... / Xa veremos polo agosto / cantas medas pos na aira* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23). | *–E si aos torresmos o coiro / se lles saca e se desalan?... / –Non me lle prestan tampouco... / inda non hai oito días / que os tomei por un antoxo / e xiringáronme ao dreito...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 249). | *Des que un bocado i-us gotos / tomara a xente, aos abrigos / das cerrumes e dos toxos; / [...]* deron en coller pró corro (M. Leiras, LPOC, 1895, 280).
75. **tornar** [animal ou persoa (**chito, meigas**)] Facer que se vaia ou se desvíe do camiño que leva. *Hei brincar o lume novo / que hei de faguer pró San Juan / i-hei de ir pola frol da iauga / pra de min meigas tornar* (M. Leiras, LPOC, 216). | *Alí mesmiño, nun aire, / fíxolle ver o rapaz / que nada val unha nena / pra ben un chito tornar / dun abeiro, como o vente, / si é siquera medio can* (M. Leiras, LPOC, 366).

76. **virar a cara** Facer que varíe de posición por medio dun movemento en liña curva. –*Seica viche o lobo, nena, / pra tal tomárchese a fala? / –dixo a unha pícara un mozo / porque pasaba calada [...]–. / –Polo visto – saltou ela, / sin virar siquera a cara* (M. Leiras, LPOC, 1888, 260).
77. **virar os ollos** Dirixilos para a esquerda ou para a dereita. *Non vires pró lado os ollos; / non torzas, meniña, a cara; / n’arredes a quen te roga, / porque che quer pola ialma* (M. Leiras, LPCG, 1911, 61). | *Pra sempre adormeceu a probe vella, / virando, non sei como, aqués seus ollos* (M. Leiras, LPOC, 354).
78. **xugar o pulso** Medir dúas persoas, collendo a man dereita do contrario e cos cóbados apoiados nun lugar firme, quen ten máis forza no pulso e é capaz de tombar o brazo do outro. {Xugar o pulso – Pulsear (FLP)} Só achamos esta UF en Cortizo Amaro (1998) (xogha-lo pulso: pulsear, echar un pulso). A forma normativa sería “xogar o pulso”, mais o que aparece no dicionario da RAG é “botar un pulso” e “pulsear”.
- ### 2.2.3. Substantivo + adxectivo
79. **adiós derradeiro** Despedida definitiva antes de morrer. *A noite que adiós me dixo, / coma min, tamén choraba...! / Foi ben o adiós derradeiro! / Nin que nolo dera a ialma!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 65). A forma correcta é “adeus derradeiro”.
80. [alimento (**pera**)] + **falmaguento** O que comeza a podreecer ou corromperse. *Andiveche escolle, escolle, / coma quen escolle en peras, / e levache a que che cadra, que a levache falmaguenta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 32).
81. **auga bendita** A que foi bendicida por un sacerdote e se usa, entre outras cousas, para administrar o bautismo. *Abriron / i-entraron prá sancristía; / por certo sin tan siquera / tomala iauga bendita* (M. Leiras, LPOC, 1895, 273).
82. **auga fresca** A que está moderadamente fría. *Aló van nosos mocións / pasa-las penas da sega, / da sega, onde se asan vivos, / sin proba-la auguiña fresca!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 31).
83. **auga limpa** A que non ten impurezas nin mestura de substancias estrañas. *Dás refolgos / co incenso da maleza / [...] i-a iauga das dúas fontes, limpa e fresca* (M. Leiras, LPOC, 332).
84. [ave (**galiña**)] + **choca** A que está no período de chocar os ovos. *Deuma unha rapaza, e calo, / que no-han salir todas boas; / tamén ao raposo ás veces, / lle sal a galiña choca* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
85. **boca galana** A que é fermosa. *Esa roxa e galana boquiña / tes algo entreaberta, / pra poder folguexar* (M. Leiras, LPOC, 363).
86. **boca roxa** A pintada ou de cor encarnada. *Esa roxa e galana boquiña / tes algo entreaberta, / pra poder folguexar* (M. Leiras, LPOC, 363). En bo galego, é “boca encarnada, “boca roiba” ou “boca vermella”.
87. **cabelo despreso** O que está solto. *A cariña, de po con leve toldo, / i-o cabelo despreso* (M. Leiras, LPOC, 376). “Despreso -a” é un adxectivo moi pouco corrente.

88. **cara branca** A que é de pel moi clara. *Nena da cara branquiña, / e do corpo xirifeiro; / dichoso de min, dichoso, / dichoso si é que te levo!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 51). | *Como hei ter eu cara branca!, / como non a hei ter pedresa!, / si ma roien os coriscos!, / si ma toldan as raxeiras!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 59).
89. **cara encarnada** A que é ou está de cor máis ou menos vermella. *Que xuncras Bras lle faría / pra pórle a cara encarnada?* (M. Leiras, LPOC, 1884, 241).
90. **cara pedresa** A que ten manchas ou é de cor máis escura do habitual. *Como hei ter eu cara branca!, / como non a hei ter pedresa!, / si ma roien os coriscos!, / si ma toldan as raxeiras!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 59).
91. **corpo bringuelo** O que é delgado e esvelto. *Queren que queira un toupizo, / con cara e corpo de cepo; / i-eu busco moza galana, / e de corpiño bringuelo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 6).
92. **corvo mariño** Ave mariña grande de plumaxe en que predomina o negro, peteiro longo cun gancho no extremo e patas palmadas. *Unha man de cinco corvos mariños pasa rasante* (A. Angueira, 2012, TILG).
{Corvo mariño: Mergo (VLP)}
93. **día pardo** O que ten pouca luz. *Non viron que aí, coa nebra, / os máis dos días son pardos?* (M. Leiras, LPOC, 349).
94. **día santo** O domingo e todos os que a Igrexa consagra como tales por mor dalgunha festividade. *Si a carta, que ás furtadelas, / puxo un día santo, a pouquiños, / puidera lerse...* (M. Leiras, LPOC, 360).
95. **espiña carnal** Gran que se forma na pel. *Comedóns (espiña carnal). É unha obstrucción da saída das glándulas sebáceas da pel do rostro en forma de pontos negros* (Elisardo Bralo Rego, 1990, TILG).
{Espiña carnal: Barrillo (VLP)}
96. **ferida fonda** A que é importante. *Cando as feridas son fondas, / i-ademais pezoña levan, / xa no-hai que faguerlles nadia / máis que “cubrilas con terra”* (M. Leiras, LPOC, 219).
97. **fiesta enteira** A celebrada con todo o luxo, festa grande. *Si tu vas, i-eu vou contigo, / entón si que hemos ter festa, / entón si que ha ser tumbada, / entón si que ha ser enteira* (M. Leiras, LPCG, 1911, 58).
98. **fiesta señora** A celebrada con todo o luxo, festa grande. *Aquel ano [...] tiñan unha señora festa. Moitos gaiteiros, e pola noite unhas boas músicas* (Amelia Santiso Lorenzo, 1984, TILG).
{Vid. Unha festa tumbada}
99. **fiesta tumbada** A celebrada con todo o luxo, festa grande. *Si tu vas, i-eu vou contigo, / entón si que hemos ter festa, / entón si que ha ser tumbada, / entón si que ha ser enteira* (M. Leiras, LPCG, 1911, 58). | *Esquencia o mar, lembra o gado / miúdo, i o regalado / vivir, jas tumbadas festas!, / i as cantigas dos pastores, / que fan grinaldas coas frores / amareliñas das xestas* (A. Noriega, NVAE, 326).
{Unha festa tumbada. Unha festa señora – Una fiesta ruidosa (FLP)}
100. [froita (**guinda**)] + **brava** A que é dunha planta ou árbore que naceu espontaneamente. *Eres com 'as guindas bravas, / que a tódolos ollos gustas, / e, cando queren probarte, / pra naide tes máis que agruras* (M. Leiras, LPCG, 1911, 17).

101. **gado miúdo** O constituído por reses pequenas: ovellas, cabras, porcos etc. *Cando por tralo Pombeiro, / gardando o gado miúdo, / topo unha nena que eu quero, / sempre, a comer dúas codiñas, / vamos ao pé dunha fonte* (M. Leiras, LPOC, 362).
102. **loureiro romano** Variedade de loureiro de folla larga, prexudicial para os animais se comen as follas. *Á banda de riba / dela un pouquichiño cadra, / e á que us loureiros romanos / dos vendavales amparan* (M. Leiras, LPOC, 1884, 243). Posibelmente se trate do *Prunus laurocerasus*, que, segundo A Chave. gal recibe tamén os nomes de loureira e loureiro real.
103. **lume novo** Fogueira que se fai na véspera do san Xoán á noite. *Hei brincar o lume novo / que hei de faguer pró San Juan / i-hei de ir pola frol da iauga / pra de min meigas tornar* (M. Leiras, LPOC, 216).
104. **mar crencha** A que está axitada ou encrespada. *Era a que avantaba sempre / contra ventos e mareas, / anque o vento refolease / i-a mar estivese crencha* (M. Leiras, LPOC, 352). | *Do mundo a mare crencha verás aos pés crebada, / i-o teu cantar valente, nas ás da ventoada, / voar coma o petrel* (M. Leiras, LPOC, 416). O normal en galego é que “mar” teña xénero masculino.
105. **mau dreita** A que está situada ao lado contrario do corazón. *Chegaivos millor, xa que a mau dreita / lle pedís pra bicarlla* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291). A forma normativa é “man dereita”.
106. **mau toca** A mutilada ou que lle foi amputada algunha parte. *Acó todos témo-las maus tocas / prós que queren os mals da pobre vella!* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291). | *En tocantes a botar a mau á faltriqueira para derreter cinco pesos ou facer favores, tiña as maus tocas i a balsa con candado* (1884, TILG). A forma normativa é “man toca”.
107. **mazá brava** Mazá pequena e ventureira. *Estas mazás bravas non valen nada.* {Mazá brava. Mazá d’espino: Jabí (VLP)}
108. **mazaeiro bravo** Maceira silvestre. *Ben vexo ao gaio do bico amaranto na maceira brava do composanto* (F. Bouza Brey, 1955, TILG). {Mazaeiro bravo: Maguillo (VLP)} Esta variante de “maceira” non a inclúe o dicionario da RAG.
109. **nebra moura** A que é escura. *Déixame ver, nebra moura, / déixame ver en que volta / un meigo roxo me agarda* (M. Leiras, LPCG, 1911, 54).
110. **nebra pecha** A que é moi mesta. *Pra min as noites son noites, / i-os días, de nebra pecha; pra que me darían ollos, / si o meu Sol ver non me deixan!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 32).
111. **noite escura** Aquela en que non hai lúa. *Cando vén vindo o día / tras dunha noite escura e de zarzalla* (M. Leiras, LPOC, 1899, 284).
112. **ollos churrusqueiros** Os que son bonitos e agradábeis. *Non me mires co ises ollos, / con ises ollos de serpe; / mírame cos churrusqueiros / que sabes pór cando queres* (M. Leiras, LPCG, 1911, 37).

113. **ollos mouros** Os de cor escura. *Parecía, / sobre todo polos ollos, / ni-estarulados, nin musgos, / moi rasgados e moi mouros, [...] / unha gallega, gallega, / das que pinta Alfredo Souto* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281).
114. **ollos rasgados** Os que son alongados. *Parecía, / sobre todo polos ollos, / ni-estarulados, nin musgos, / moi rasgados e moi mouros, [...] / unha gallega, gallega* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281). | *Un malaio de ollos resgados* (X. M. Lema, LSXMC, 2013, 145).
O dicionario da RAG non inclúe nin “rasgado” nin “resgado”, así que ignoramos se considera algún destes adxectivos correcto aplicado aos ollos.
115. **ollos turbos** Os que están embazados ou con bágoas. *Aquilas dúas bágoas, / que, entón, nos seus ollos, / xa turbos, tremaban* (M. Leiras, LPOC, 335). | *Era unha muller nova que tiña os ollos turbos* (E. Correa Calderón, CCEL, 1923, 135).
A forma normativa é “ollos turbios”.
116. **palla limpa** A que non leva mesturada outras cousas. *Non teño sabas de liño, / nin palla limpa no leite; / pro teño as teas na hucha, / i-ao pé da meda un palleiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 61).
117. **palla triga** A do trigo. *Non sabe o que é leito armado / cun feixe de palla triga* (M. Leiras, LPOC, 1903, 288).
118. **pan mouro** O que se elabora con fariña de centeo total ou parcialmente. *Na Mariña n’hai morriña; / na Mariña n’hai pan mouro; / na Mariña n’hai quen sinta / pesar polas medras doutro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 58).
119. [persoa (**galán**)] + **atrasnada** A que é atolada, pouco seria, con pouco siso. *De me fiar, nunha festa, / dun galanciño atrasnado, / chorei os sete chorares, / e chorarei non sei canto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 46).
120. [persoa (**muller, rapaza**)] + **boa** A que reúne as calidades necesarias ou convenientes para algo. *Muller que, cando se queixa, / abre as ventás, pra que a oian, / poderá ser comenencia, / pro non será nunca boa* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8). | *Deuma unha rapaza, e calo, / que no-han salir todas boas; / tamén ao raposo ás veces, / lle sal a galiña choca* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
121. [persoa (**moza**)] + **comesantos** A que frecuenta moito a igrexa e é moi devota, beata. *Non quero moza xarela, / nin comesantos, nin xota; / quero mociña que seipa / termar en tódalas cousas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 19).
122. [persoa (**muller**)] + **fanegueira** A que é rica. *Fixeche ben en buscares / unha muller fanegueira; / fixeche ben, que n’hai nada / coma ter pan na maseira!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 52). | *Houbo de casar cunha fanegueira da montaña, pero outro máis punto birloulle a moza* (A. Cunqueiro, ACEM, 1960, 35).
123. [persoa (**moza, neno -a**)] + **galana** A de aparencia física agradable ou por como vai vestida. *Queren que queira un toupizo, / con cara e corpo de cepo; / i-eu busco moza galana, / e de corpiño bringuelo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 6). | *Nunca ti seques, fontíña, / fonte da Ponte Pousada, / fonte a que fun tantas veces / coa miña nena galana!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 30). | *Que che pasa, pequerrecho?, / lle preguntei a un neniño, / galano coma unha estrela* (M. Leiras, LPOC, 1887, 254).
124. [persoa (**muller**)] + **goberneira** Aquela que goberna ben os seus asuntos ou a que gusta de mandar e dirixir os demais. *Quen com’a ti, que casache / cunha muller goberneira...! / Quen com’a ti, que atopache / formento xa na maseira!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 46).

125. [persoa (**irmá**)] + **laverca** A que é maliciosa. *Chamáronche cantas hai / túas irmás, ruís lavercas!* (M. Leiras, LPOC, 324).
126. [persoa (**mozo**)] + **lercha** A que conta cousas que debería calar ou que fala mal dos máis. *Dos mozos un que era lercho, / ao notar que iba algo larga / da nena a falta, excramou: / Vaia que Bras e Culasa / xuntos están no pallal...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 240).
127. [persoa (**nora**)] + **mandada** A que fai o que lle mandan sen mostrar desgusto. *Agora xa podó rirme; / agora si que estou leda; / que o fillo tróuxome nora / ben mandadiña e videga* (M. Leiras, LPCG, 1911, 55).
128. [persoa (**moza**)] + **miñaxoiña** A que non ten malicia ningunha ou que ten pouco valor ou ánimo. *Non quero moza que teña / quen a tropece na vila; / pro non-a quero tampouco / desas que hai miñaxoiñas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 19).
129. [persoa (**parente**)] + **pollosa** A que é miserábel, mesquiña. *Bótalles dúas roncadas / a ises parentes pollosos, / que te aldraxan, e ben deitan / moitas veces dos teus codos* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323).
A forma normativa é “parente pioloso”.
130. [persoa (**fillo**)] + **querida** A que recibe o afecto, a estima ou o amor de alguén. *Adiós, meu fillo querido, / meu filliño regalado! / Ai, quen me dera ir na caixa, / canda ti pró camposanto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15).
131. [persoa (**fillo**)] + **regalada** A que é agradábel, a que produce satisfacción. *Adiós, meu fillo querido, / meu filliño regalado! / Ai, quen me dera ir na caixa, / canda ti pró camposanto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15).
132. [persoa (**meigo**)] + **roxa** A que ten o cabelo louro ou a que o ten roibo. *Déixame ver; nebra moura, / déixame ver ben a Granda; / déixame ver en que volta / un meigo roxo me agarda* (M. Leiras, LPCG, 1911, 54).
133. [persoa (**galán**)] + **tarabelas** A que non é seria nin constante nas súas opinións e accións. *Teño un galán tarabelas, / que parece anda coa lúa; / ora, non saldo meu rabo, / ora, nin de min se cuida* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
134. [persoa (**nora**)] + **videga** A que mostra disposición para emprender algo, para actuar con habilidade ou rapidez. *Agora xa podó rirme; / agora si que estou leda; / que o fillo tróuxome nora / ben mandadiña e videga* (M. Leiras, LPCG, 1911, 55).
135. [persoa (**moza, rapaza**)] + **xarela** A que fala e obra con desvergoña. *Non quero moza xarela, / nin comesantos, nin xota; / quero mociña que seipa / termar en tódalas cousas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 19). | *Nunha mesa [...] / dúas rapazas xarelas / puxeran tal abundanza, / que arrumbaban pouco menos / que unha meda* (M. Leiras, LPOC, 1895, 276).
136. [persoa (**moza**)] + **xota** A que é pouco cariñosa, pouco amábel, pouco sociábel. *Non quero moza xarela, / nin comesantos, nin xota; / quero mociña que seipa / termar en tódalas cousas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 19).
137. [peza de roupa (**saia**)] + **capada** A que é escasa, curta de máis ou con moi pouca roda. *Coa saia capada e curta, / cun mandil de chilós roxos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281). | *Sentadas nun corredor; / cantaruxando e cosendo, / ¡que nin baixadas do ceio!, / todas con saia capada, / todas con pano de frecos* (A. Noriega, NVAM, 519).

138. [peza de roupa (**saia**)] + **curta** A que é pouco longa. *Coa saia capada e curta, / cun mandil de chilós roxos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281).
139. [peza de roupa (**roupa**)] + **mendada** A que ten remendos. *Dáme aquí, costureiriña, / dáme aquí catro puntadas; / xa que me acabes co corpo / traime a roupiña mendada* (M. Leiras, LPCG, 1911, 22).
140. [peza de roupa (**mantela, vestido**)] + **nova** A que ten pouco tempo de uso ou que está pouco gastada. *Vaite, barruzo, que veño / coa miña mantela nova; / vaite, barruzo, da festa, / que quero dar catro voltas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 6). | *Non te poñas tan chufona / por levar vestido novo; / que outras máis majas se viron, / e logo víronse en coiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 59).
141. [peza de roupa (**saia**)] + **rabena** A que é curta ou escasa. *Non penses mal, raparigo, / por verme a saia rabena; / tráiocha pra andar no monte, / non pra que as pernas me vexan* (M. Leiras, LPOC, 210).
142. **pito cairo / pito copo** O que non ten rabo. *Cativo favor lle debes a Deus, galo meu, triste pito cairo* (Fiz Vergara, 1990, TILG).
{Pito cairo. Pito copo: Reculo (VLP)}
Incluimos só o significado que se deduce da tradución que dá M. Leiras.
143. [planta (**pereiro, toxo**)] + **brava** A que nace espontaneamente ou sen enxertar. *Danse ao pé dos toxos bravos / as margaridas sinxelas* (M. Leiras, LPOC, 296). | *Nin que que os pereiriños bravos / desen mazás ou pexegos!* (M. Leiras, LPOC, 348).
144. **santo avogoso** O que intercede ou é favorábel para a curación dalgunha doenza. *Colle sempre o día do santo, / que alí van cánto-lo pintan / coma ningún avogoso* (M. Leiras, LPOC, 1895, 297).
145. **sorte cativa** A que non é boa. *Sorte cativa a do deble / ten que seguir inda sendo, / mentras que a Razón, en todo / non desterre antigos erros* (M. Leiras, LPOC, 358).
146. [terreo [(**bouza, monte**)] + **costento** O que está en pendente. *Nun monte que hai moi costento, / que solo dá toxo e silvas, / queiroas i-algunhas xestas* (M. Leiras, LPOC, 1895, 272). | *Inda sinto eu a lentura / do molido de folgueiras, / que, pra sentarnos, tivemos / naquela bouza costenta* (M. Leiras, LPOC, 1895, 297).
147. **trompa gallega** Birimbao, instrumento musical de metal, consistente nunha lámina vibratoria (a palleta) fixada a un marco en forma de ferradura, que se coloca na boca do intérprete contra os dentes, de xeito que a palleta poida vibrar libremente, facendo a cavidade bucal de caixa de resonancia. *Estou aprendendo a tocar a trompa gallega*.
{Trompa gallega: Birimbao (VLP)}
A forma normativa é “trompa galega”.

2.2.4. Substantivo + preposición + substantivo

148. **brazado de + [cousas (foguetes)]**
A cantidade delas que se pode levar dunha vez nos brazos. *Saleu primeiro un rapaz, / de foguetes, cun brazado* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279).
149. **cesto de troiteiro** O de boca estreita que usan os pescadores de cana para gardaren o que pescan. *Velai vai coa súa cana e o seu cesto de troiteiro a pescar no río.*
{Carabelo, Cesto de troiteiro: Chistera (VLP)}
150. **cu de agulla** Furado da agulla de coser por onde se enfía a liña. *Non podon enfiar a liña porque non vexo ben o cu da agulla.*
{Cú de agulla: Ojo de aguja. Hondón (VLP)}
No dicionario da RAG, figura como “cu da agulla”. Tamén se chama “alfiestra” e “ollo”.
151. **cu de galiña** Punto mal cosido dunha media ou tecido, que sobresa e avulta. *Tes que pór outras medias que nesas nóntanse moito os cus de galiña.*
{Cú de galiña – Culo de pollo (FLP)}
Tamén rexistra esta frase en VLP (Cu de galiña: Culo de pollo. El punto mal cosido en la media o tela de modo que sobresa e avulta).
152. **frol da iauga** Tona da auga das fontes que se recolle á mañá cedo do día de san Xoán cando o Sol se reflicte nela. Crese que dá saúde e beleza ás mozas que laven a cara con ela e que serve tamén para escorrentar as bruxas. *Hei brincar o lume novo / que hei de faguer pró San Juan / i-hei de ir pola frol da iauga / pra de min meigas tornar* (M. Leiras, LPOC, 216).
A forma normativa é “flor da auga”.
153. **formento da man** Porción de lévedo ou fermento que se deixa reservado para fermentar outra masa. *Tes que deixar un pouco de formento da mau nunha cunca de arxila para a seguinte vez que cozas.*
{Formento d’a man: Recentadura (VLP)}
A forma “man” pode ser unha mala lectura do manuscrito por “mau”. A forma normativa é “fermento da man”.
154. **marca do pan** Instrumento con que se marcaba o pan para recoñecelo antes de o enviar ao forno común.
{Marca do pan: Artera (VLP)}
155. **mazá de espiño** Mazá pequena e brava. *Estas mazás de espiño non valen nada.*
{Mazá brava. Mazá d’espiño: Jabí (VLP)}
156. **mes da sega** Xullo ou agosto [segundo os lugares]. *Apalabrouno / pra lle ir faguer ao seu Xan, / dun pano que o vinteoito / do mes da sega mercara / [...] unhas bragas que el quería* (M. Leiras, LPOC, 1884, 247).
157. **mosca de besta** (*Hippobosca equina*)
A de corpo aplanado, pel dura e cor acastañada, que ataca especialmente o gado equino e vacún. *Estas moscas de besta son insoportábeis.*
{Mosca de besta: Mosca de mulo o de burro (VLP)}
No dicionario da RAG, este insecto denomínase “mosca das bestas”.
158. **mozo da trepia** Peza curva das trepías en que se asegura o rabo da tixola. *Este mozo da trepia non está ben feito.*
{Mozo d’a trepia: Moza. Maripérez (VLP)}

159. **muíño de vento** Xoguete de nenos que consiste nunha vara que leva na punta unha estrela de papel que xira movida polo vento. *Os rapaces construíron muíños de vento a andan a brincar con eles.*
{Muíño de vento (juguete): Rihilander (VLP)}
160. **ortiga de mar** Actinia ou medusa que ten a propiedade de producir urticación na pel. *As ortigas de mar son moi correntes na costa galega.*
{Ortiga de mar: Acalefo (VLP)}
161. **pau da rolda** Pau máis groso nunha das extremidades, moca. *Funlle face-las beiras á filla de Xan dos Espidos. / Collín o meu pao da ronda, / coma o fungueiro dun carro* (1999, TILG).
{Pau d'a rolda: Cachiporra (VLP)}
162. **pau do caño** Pau con que se xoga á tala ou billarda. *O pau do caño tamén se chama palán.*
{Pau do caño: Marro. Palo con que se juega a la tala (VLP)}
163. **pé de muíño** Pedra de abaixo do muíño que está fixa (mó ou moa de baixo), sobre a que xira a pedra de riba (tamén chamada mó ou moa). *As pedras de moer son dúas: a inferior chámase pé do muíño, e está fixa, sendo un cilindro ancho de pedra de gra, furado polo eixe; a superior chámase moa, e está tamén furada polo meio* (V. Risco, 1978, TILG).
{Pe de muíño: Solera (VLP)}
164. **pino do carro** Peza longa que sobresae da parte anterior do chedeiro do carro, cabezalla. *O pino do carro chámase máis comunmente cabezalla ou cabezallo.*
{Pino do carro: Pértigo (VLP)}
165. **rabo de golpe** Planta da familia das gramíneas, con talos de até corenta centímetros, follas estreitas e inflorescencia en panícula moi difusa. Denomínase tamén “leiburiña” e “rabo de raposo”. {Rabo de golpe (planta): Rabo de zorra (VLP)}
166. **recodo de xastre** Taboa que lles serve aos xastres para lles pasar o ferro aos colos e solapas dalgunhas pezas amais de para outros labores. *Dempois de muda-los zocos, / meteu nun pano as tixeiras, / a prancha e mais o recodo, / (pois, pra senta-las costuras, / nunca fai como fan moitos / que se gobernan cos dentes)* (M. Leiras, LPOC, 1884, 247).
{Recodo de xastre: Medio queso (VLP)}
167. **roda de oleiro** Peza circular que os oleiros fan xirar co pé para traballar os seus obxectos de arxila. *Dos nosos oleiros [...] sabemos que os romanos lles trouxeron dous elementos básicos do oficio: a roda de oleiro e o forno para coce-las olas e cacharros* (X. A. Fidalgo Santamariña, 2001, TILG).
{Roda de oleiro: Tabanque (VLP)}
168. **tea de araña** Arañeira, rede de fíos que forman as arañas cunha substancia que segregan. *Foi mirar pola vidreira / en que as teñas de araña, / ou os capizos dos vidros / os moitos craros mal tapan* (M. Leiras, LPOC, 1884, 239).

2.2.5. Verbo + adverbio

169. **fadar mal** [alguén] Predicir mala sorte [a alguén] *Porque no-a quixen por sogra, / fadome mal unha meiga; / ¡cáianlle entrámbolos ollos / antes que tal fada vexa!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 28).
170. **queixarse caladamente** Facelo en silencio, sen facer ruído ou sen que se decaten outros. *Froliñas que, con ser froles, / caladamente se queixan / de que tanto, tanto, tarden / en cobrarse contas vellas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 66).

2.2.6. Adxectivo + adverbio

Non achamos ningún caso.

2.3. Locucións

2.3.1. Locucións substantivas

171. **a regañada** COL. A fame. *Van as lanchas prá sardiña, / que esta noite hai escurada. / Dios llela día de sorte / pra mata-la Regañada!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 60).
Noriega recóllea en NV2 como “circunlocución” (A regañada: A fame).
172. **a semana dos dous xoves** COL. IRÓN. Unha data que non vai chegar nunca. *Non te preocupes que cho fai para a semana dos dous xoves. | De neno, preguntáralle a un vello mariñeiro en Foz cando durmía o mar. O mariñeiro respondéralle: “Dorme as semanas de dous xoves”* (C. G. Reigosa, 2001, CORGA).
{Pra semana d’os dous xoves – La semana que no haya viernes (FLP)}
173. **anxo de Dios** Persoa de moita bondade; muller moi fermosa, dunha perfección pouco común. *Tal falaban das dores i-amarguras / daquel anxo de Dios, coas ás rotas!* (M. Leiras, LPOC, 353).
Non temos certeza total, mais cremos que o exemplo de Leiras se refire á segunda acepción. A forma correcta é “anxo de Deus”.
174. **aros pra cribos** COL. Desculpas; mentiras. *Iso que dixo el sonche aros pra cribos, que cho digo eu.*
{Esos son aros pra cribos – Esas son disculpas (FLP)}
A forma gráfica habitual é “aros para cribos”.
175. **as casas da Cruña** COL. Gran cantidade ou abundancia. [Úsase, sobre todo, en sentido imaxinario ou de esaxeración e adoita aparecer co verbo *ter*.] *Concha [...] comía as casas da Coruña, e non lle chegaban. Dixo: Comía o pueblo de Lier e de Mundín, i as casas da Curuña, e non lle chegaban* (María López Castro, 1990, TILG).
{As casas da Cruña – Montes y morenas (FLP)}
A forma normativa é “as casas da Coruña”.
176. **avogado das silveiras** COL. Persoa que adoita actuar con mala fe para provocar disputas e preitos; ou a que, sen título ou con pouca preparación, presume de entender de leis. *Aquelas xentes cheas de bondade, coa súa sabencia natural, [...] que estaban de*

- volta de tódalas mañas dos avogados das silveiras (A. Sevillano, HDC, 1979, 31).
 {Abogado d’as silveiras: Abogado de secano (VLP)}
177. **ben de Dios** Regalía, cousa moi boa; abundancia, riqueza, bens. *Díxome meu pai qué tiña / i-eu calei, sin dicir nada; / que tempo ten de sabere / o ben de Dios que hai na casa* (M. Leiras, LPOC, 213). A forma correcta é “ben de Deus”.
178. **boa cara** Cara de agrado. *Cando alí te atopei / tan de boa cara e tan soia, / non tiven xa máis remedio / que me achegar* (M. Leiras, LPOC, 365).
179. **boca rota** COL. Persoa que blasfema ou di grosarías, bocalán. *Por primeira ves, o taberneiro, [...] boca rota, non lle xostreou a faciana ca tralla dun porco comentar* (R. Otero, OPOM, 1974, 20). | *A asemblea condenou a opinión excéntrica de Adalo, fillo de Uretio [...] Acusado de ser un boca rota, quedou só na súa crítica* (X. Ferro Ruibal, FRXP, 1992, 21).
 {Boca rota – Desconsiderado en el hablar (FLP)}
 Noriega rexistra: [Para significar que es blasfemo: É UN RELAXADO, É UN REMONTADO, É UN XURAFAZ, É UN BOCA ROTA, É UN BOCA ERMA (NV)].
180. **cadela de frade** Insecto da orde dos dermápteros que ten o abdome acabado nunhas pinzas cortantes. *Cadelas de frade, / abesoiros negros, / abellóns, / avespas, / [...] carguen sobre ti; / dempois saber quero / se che proi o coiro* (M. Sarmiento, Coloquio, 143). | *Que unha cadela de frade / lles esburaque os ouvidos [aos caciques]* (V. Lamas, LCVPG, 1889, 471).
 {Cadela de frade: Cortapicos. Tijeretas (VLP)}
181. **camisa de fóra** COL. Persoa desleixada. *Antes era un camisa de fóra mais desde que casou éche outra cousa e mesmo viste ben e todo.*
 {Camisa de fóra: Pañalón (VLP)}
182. **campa de la** COL. Persoa moi dada a espaventos, moi fanfurreña. *Non hai quen ature as fanfurreñas dese campá de la insoportábel.*
 {Es un campá de lá – Eres muy dado a aspavientos, muy fanfarrón (FLP)}
 Noriega recolle esta UF cun significado moi diferente ao que dá Leiras [Un bonazo: É UN CAMPÁ DE LA, I É DOCILIÑO COM’A LA (NV)]. Pola información que temos sobre esta UF, coidamos que é ben máis corrente o sentido que dá Noriega. Segundo María Xesús Guizán Durán, en Vilalba é moi corrente co sentido de ‘persoa moi boa, buenazo’. Unha expresión parecida é “manta de la”, que, segundo información de Anxos Trabada Crende, significa en Meira ‘persoa moi dócil’.
183. **cara de mama no dedo** COL. Cara de parvo. *Doute ao deño; / non habías de ir máis adiante, / cara de mama no dedo!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300).
184. **cara de repinaldo** COL. Cara fermosa. *Dios che pague a túa esmola, / cariña de repinaldo!, / non che coidei que tiveses / corazonciño tan brando* (M. Leiras, LPCG, 1911, 7).
 A RAG define “repinaldo” como ‘variedade de mazá de forma alongada’.
185. **cara de rosa** COL. Cara fermosa e agradábel. *Pra que me dixeches, diaño, / que tiña cara de rosa...? / Dendes de entón, si te vexo, / dáme así coma vergonza!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 47). | *Prendácheme, mentireira, / coa túa cariña de rosa; / pro desbotácheme logo / co teu corazón de loba* (M. Leiras, LPOC, 208).

186. **cara lavada** COL. 1. *loc. s.* Persoa atrevida e sen vergoña. *Ocorrúseme facer as paces con ese grandísimo cara lavada* (Estro Montaña, PPX, 1994, 47). 2. *loc. adx.* Atrevido e desvergoñado. –*Pero ¿que hai logo? –E no-o sabes? / Eres ben cara lavada! / Non sei como pra ti miro, facéndome as xudiadas / que ti me fas!...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 242).
{Cara lavada: Carirraído (VLP)}
187. **carapucho das paredes / pucho das paredes** Couselo (*Umbilicus pendulinus*). *O valado estaba cheo de carapuchos das paredes e de herba ceruda e outras plantas. | A miña voz, Señor, que vai pra musgo, / herba salgada e puchos das paredes, / vai nestes versos do Nadal de hogano / baixiño baixo, pra os amigos vellos* (A. I. Alvariño, IADD, 1960, 162).
{Capelo, couselo, coxelo, carapuchos d’as paredes: Ombligo de Venus (VLP)} {Pucho d’as paredes: Ombligo de Venus (VLP)}
188. **casa cuberta** Acubillo, lugar en que se protexer dos rigores do tempo. *Que xistra corre, Dios mío! / E no-hai casiña cuberta, / i-estou mortíña de frío!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27). | *Pidinche casa cuberta, / e ti con Dios me mandache; / que nunca outro mal che fagan!, / que sempre con Dios te manden!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 43). | *Si alguén á porta / pedíndoa chega, / jdádelle axiña / casa cuberta!, / que ni os cas paran / polas carreiras* (A. Noriega, NVAE, 418).
{Casa cuberta: Cobijo (VLP)}
Tamén a rexistra Noriega [PIDEUME CASIÑA CUBERTA: Me pidió que le hospedase por caridad. (NV)].
189. **chegar e encher** COL. Un asunto rápido ou fácil. [Úsase, xeralmente, co verbo *ser*.] *Non podía pensar [...] que na Habana, que el en Galicia coidou que era chegar e encher; pasaran semellantes cousas* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 142). | *Tu queres chegar e encher, e non é así* (Silvio Santiago, Vilardevós, 1961, 165).
{Chegar e encher – Llegar y besar el santo (FLP)}
190. **corazón brando** Maneira de ser bondadosa, compasiva, de bos sentimentos. *Dios che pague a túa esmola, / cariña de repinaldo!, / non che coidei que tiveses / corazonciño tan brando* (M. Leiras, LPCG, 1911, 7). | *A falla de carácter i o corazón brando, fan que semelle ser máis nulo do que é* (M. Varela Buxán, VBMF, 1975, 105).
191. **cousa con cousa** COL. [En frases negativas con verbos como *deixar, dicir, facer, haber ou ter*, expresa a falta de orde, lóxica ou sentido.] *Home, tu marchas mal deste xeito, tu non tes cousa con cousa na túa casa, tu o que deberas ter era unha ama* (M. Leiras, OQTE). | *Naquela desorde non había cousa con cousa, todo parecía fóra de lugar* (Bieito Iglesias, BIH, 2001, 129).
192. **día de carabullos** COL. Día de traballo. *Xa vai sendo hora de que nos retiremos; esta xente tamén quer descansar que mañá é día de carabullos* (J. M. López, LJMC, 1928, 62). | *Mañá é día de garabullos, dixo o Lamote, pero non para nosoutros* (D. X. Cabana, FDT, 1990, 54).
{Mañá é día de carabullos – Mañana es día de trabajo (FLP)}
Como se ve no exemplo de Darío Xohán Cabana, tamén existe a variante “día de garabullos”.

193. **Dios me leva e Dios me trae** COL. Persoa que muda con facilidade de opinión, conduta etc. *Ese é un Deus me leva e un Deus me trae, non ten personalidade.*
 {E un Dios me leva e un Dios me trae – Un voluble que va a donde lo llevan (FLP)}
 Noriega explica así esta expresión: El que muda con demasiada facilidade y ligereza de pensamentos, aficiones, opiniónes o conducta: É UN DIOS-ME-LEVA, E UN DIOS-ME-TRAI (NV). A forma correcta é “Deus me leva e Deus me trae”.
194. **ferro e fariña** COL. Moito esforzo. [Úsase con verbos como *custar, facer falta, necesitar* ou *precisar*.] *Era teimuda, a vella. Aos fillos custoulles ferro e fariña convencela para que metese os cartos na caixa de Aforros* (F. Alonso, MDC, 2001, 13).
 {Costar ferro e fariña – Costar un triunfo (FLP)}
 En *Como falan os brañegos*, recolle Noriega tamén esta expresión (COSTOULLE FERRO E FARIÑA, ou COSTOULE FERRO E FOUCE: Necesitó Dios y ayuda).
195. **figura de bastos** COL. Persoa de aspecto ridículo. *O pai dese rapaz sempre me pareceu unha figura de bastos, con esa vestimenta tan rara.*
 {Figura de bastos – Figura de tapiz (FLP)}
196. **funga na cinza** COL. Persoa apoucada, covarde, tímida. *Así que non veu o funga na cinza ese ¿eh?*
 {Funga n-a cinza: Apocado (VLP)}
 En NV aparece esta UF co significado de ‘persoa agarrada, nada xenerosa’ (Para denotar que un hombre es sordidamente parco: É UN FUNGA NA CINZA).
197. **horas mortas** Tempo que pasa sen facer nada. *Ali horas mortas pasamos, / contándonos catro contos / nun abeiro, arrechegados* (M. Leiras, LPOC, 362).
198. **lei do embudo** COL. Criterio ou norma que se aplica estritamente a uns e benevolmente a outros. *Si un crego, pola contra, pide a un probe / o que chama el ofrendas, sempre o move, / cando menos, a darlle algunha espiga, / que, vendéndoa, cal fai, cando o gran sobe, / deixa sobre pra encher ben a barriga . // Esto di que inda rixe a lei do embudo / prós que o pobo ter queren cego e mudo, / anque dice a doutrina verdadeira: / naide faga a ninguén o que el non queira* (M. Leiras, LPOC, 322). | *Porque vamos a ver, ¿por que se priva de comerciar? A lei do embude, eso élle o que é* (D. X. Cabana, OCNT, 1994, 288).
 As formas correctas son “lei do embude” e “lei do funil”.
199. **mala fe** Mala intención, consciencia de proceder con engano ou traizoeiramente. *Non viron que “n’ hai xusticia, / nin limpeza, nin verdade”; / senón mala fe, pra todo, / trampulladas e cochambre!* (M. Leiras, LPOC, 349).
200. **mala léngua** COL. Persoa que ten por costume murmurar ou calumniar. *Un pequeno da Paula, un demonchiño / [...] abriu tódolos ollos que ver poden / e fixo xa calar as malas lénguas!* (M. Leiras, LPOC, 1912, 306).
 A forma normativa é “mala lingua”.
201. **mama na cocha** VULG. Persoa sucia, pouco aseada. *O rapaz é un mama na cocha; como non mude, ninguén se vai achegar a el.*
 {Ser un mama n-a cocha – Ser sucio (FLP)}

202. **man de santo** COL. Remedio ou solución moi eficaz. *Atofouse ela, e pillouno, / i [...] / cascoullas, que iban fervendo; / e foron de man de santo / pra deixalo un año feito* (M. Leiras, LPOC, 1930, 368).
Sorprende aquí a variante “man”, pois o lóxico en Manuel Leiras sería “mau”.
203. **man travesa** Distancia que hai entre os catro dedos da man, desde o índice ao maimiño, xuntos ao largo. *Animal querido! Tiña grasa espesa. / Tiña unhos touciños dunha mao travesa, / ¡animal!, e deume vinte libras de unto* (Xosé Crecente, PXCIV, 529). | *Val agardou que se erguese coa punta da súa espada a menos dunha man travesa do chan* (Xabier DoCampo, XDOPA, 2012, 127).
{Man travesa: Palmo menor (VLP)}
Ver o comentario da UF anterior.
204. **maus abertas** Xenerosidade, pouca severidade ou rigor. *Dios queira que non atopas / nunca pra ti maus abertas, / e que, mal morto de fame, / te coman os cas i-as pegas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 10).
A forma normativa é “mans abertas”.
205. **mea sin conda** COL. Cousa confusa, sen lóxica, sen xeito, pouco clara; persoa desordenada, sen xeito, sen lóxica naquilo que di ou fai. *Postos a tirar desa mea sen conda da incoherencia, habería que ver por que proxecto de país optaron os traballadores e traballadoras desas explotacións agrícolas cando depositaron o seu voto na urna* (A. Q., Irímia 866, 2012, 16). | *O nacionalismo galego era, non obstante, unha mea sen conda, tributo do fracaso na unificación do movemento das Irmandades nunha única organización* (Ramón Villares, 1984, TILG).
- {Mea sin conda – Morcilla sin atadero, que no guarda orden ni concierto en lo que dice (FLP)}
Corriximos a forma que desta UF dá Franco Grande na única edición –que saibamos– publicada de FLP, pois Franco publica “mea sin coda” cando no manuscrito se le claramente “mea sin conda”. O propio Noriega, en NV, recolle “conda” (É UNHA MEA SIN CONDA: Lo que no tiene atadero). A RAG, no seu dicionario, define “mea” e “meada” así: ‘porción de fío, la, seda etc., envolto sobre si mesmo con voltas grandes’, e dá como sinónimos “cadeixa” e “madeixa”. “Conda”, en definición da RAG é ‘fío ou cordón que recolle e divide a madeixa para que non se enlee’. A forma normativa é “mea sen conda”.
206. **media léngua** COL. Fala imperfecta. *–Ti sabes o que el me dice / co aquela súa media léngua ? / –Con todo, canto lle atopas, / e moito máis que tivera, / non sal de ser un demoño* (M. Leiras, LPOC, 375).
Non achamos esta UF nos dicionarios consultados. Supondo que non fose un castelanismo, a forma normativa sería “media lingua”.
207. **moita risa e caraxola** COL. Un batifondo ou conflito, un escándalo. [Úsase con verbos como *armar(se)* ou *haber*.] *Na festa, ao final, houbo moita risa e caraxola e tivo que intervir a policía para pacificar a xente.*
{Houbo moita risa e caraxola. Houbo o Diabro pol-as pernas – Hubo jaleo (FLP)}
208. **o cabo da terra** COL. Un lugar moi afastado. *Rapazas que trala risa / vades ao cabo da terra, / mirade ben que hai risadas / que tras si cen choros levan!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 57). |

- Onde vai Carlos Alberto, / que foi ao cabo da terra, / malpecado, / deixar os ósos, cuberto / de mal color pola guerra / chamuscado!* (X. M. Pintos, PVAGG, 1853, 157).
É unha locución sinónima de “o cabo do mundo”.
209. **o diablo polas pernas** COL. Un batifondo ou conflito, un escándalo. [Úsase con verbos como *armar(se)* ou *haber.*] *Cando chegue el, aquí vai haber o diablo polas pernas, xa verás.* {Vid. *houbo moita risa e caraxola*} Esta expresión recollea tamén Noriega [HOUBO O DEMO POLAS PERNAS, Hubo la de mazagatos, o hubo la de Dios es Cristo (NV)].
210. **o fondo da hucha** COL. A mellor roupa que se ten, o traxe ou vestido de maior luxo. *Puxen o fondo da hucha, / e fun correndo prá festa; / aí, cantas veces un corre / tras do que nunca un quixera!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 25). Rexístraa Noriega en NV (POÑER O FONDO DA UCHA: Vestir el traje de mayor lujo).
211. **o Sol dos sapos** COL. A Lúa. *Estivemos a cantar cancións aquela noite que alumaba o Sol dos sapos.* {Sol d’os sapos – La luna (FLP)} Noriega recolle esta UF en NV2: O sol dos sapos: La luna.
212. **ollo mao / ollo mau** Pequena cuncha mariña branca por unha cara e de cor vermella dourada pola outra. [Úsase en sortellas, pendentes e botóns.] *Vendo reluci-las cónchegas / na branca area da praia, / dos ollos maos e dos coscos, / dos longueirós e navallas* (E. Lence Santar, LSPG, 1926, 93).
{Ollo mau, ollo mao: Ombligo marino (VLP)}
A RAG non recolle esta UF. Supomos que a forma normativa é “ollo mao”.
213. **ollos de serpe** Os que mostran hostilidade. *Non me mires co ises ollos, / con ises ollos de serpe; / mirame cos churrusqueiros / que sabes pór cando queres* (M. Leiras, LPCG, 1911, 37).
214. **orella de frade** Orella, doce propio do Entroido que se fai con masa de fariña triga, ovos e leite. *Arroz en doce, guindas en augardente, chocolates, orellas de frade, figos pasos* (V. Risco, VROPP, 1928, 132). | *Non te achabas connosco / para pasarmos xuntos o Martes Lardeiro / manxando [...] / as filloas enmeladas e as orellas de frade* (Fiz Vergara, VVOT, 1976, 505).
{Orella de frade: Lasaña. Oreja de abad (VLP)}
215. **os seus** Os familiares. *Dempois que os teus adormezan, / non me deixes, como poidas, / sin que, siquera, te vexa* (M. Leiras, LPCG, 1911, 62).
216. **pan do demo** COL. Tipo de fungo comestíbel de cor amarela escura por encima e máis claro por debaixo. *Isa noción, quízais como todas, ten cerna, sámago, codia, e aínda despois parasitarias hedras e mesmo herba rateira e pan do demo* (R. Dieste, VDE, 1971, 21). | *Dende que lle amosei un libro de Jacotet, traíame toda clase de pan do demo* (A. Cunheiro, ACEM, 1960, 65).
{Pau do demo: Crespilla. Cagarría (VLP)}
A forma que aparece en VLP (*pau do demo*) é, sen dúbida, unha mala lectura por *pan do demo*. Noriega recolle, en NV2, esta locución (o pan do demo, o pan da cobra, o sombreiro do sapo: Hongos). Non temos claro se se usa esta denominación como xenérico para os cogomelos. A RAG define “pan de cobra”, “pan de raposo” e “pan de sapo” como ‘cogomelo’, mais non “pan do demo”.

217. **pau de ferro** Barra ou panca de ferro usada nas pedreiras para mover a pedra, facer buracos etc. *A dinamita deu en estalar na canteira do monte, e o pau de ferro crebrou, feriu de vez a unidade mineral* (X. Neira Vilas, NVLAR, 1973, 28). | *Na brueta levei as ferramentas: picaraña, machado, eixada e pau de ferro* (A. Alonso Ríos, ARSA, 1979, 155).

{Pau de ferro: Pie de cabra (VLP)}

218. **porta da vila** COL. Persoa indiscreta, que non garda segredos. *Non sei por que tiveches que contar iso, es a porta da vila, non se pode un fiar!*

{És a porta d'a vila – Eres una habladora, no guardas secretos. Non gardal-a mexa – Id. (FLP)}

Rexístrao tamén Noriega [Para expresar que es una mala lengua: É A PORTA DA VILA, É A MADRIÑA DA GUERRA, É A MAI DAS GAFUMES (NV)].

pucho das paredes > 187

219. **reina luísa** Herba luísa (*Lippia citriodora*), planta arbustiva da familia das verbenáceas, de talos leñosos, flores abrancazadas ou rosas en espiga e follas alongadas con recendo a limón que se utilizan

en infusións. *Foi sacando / romeu, lesta e reina luísa; / e deles pondo ramiños / foi polo pé e a cornixa / do retablo* (M. Leiras, LPOC, 1895, 274). | *El dolor ou ardor de estómago apaciguábanlo con infusiois de reina luísa i con bicarbonato* (José Antonio Fernández Vior, 1997, TILG).

{Reina Luisa: Luisa (VLP)}

A forma normativa sería “raíña luísa”, mais este nome é hoxe pouco coñecido, xa que esta planta denomínase, xeralmente, “herba luísa”.

220. **sede de auga** Cantidade de auga suficiente para matar a sede. *Val máis unha sede de auga / da fontaña do meu souto / que canto os vilegos teñen, / i-eso que teñen de todo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 50). | *Vimos de París en catro xornadas, e somos xente do Bispo daquela vila, i o que quero de ti é unha sede de auga fresca* (A. Cunqueiro, MEF, 1955, 28).

221. **unha do revés** Labazada dada co dorso da man. *Tomando impulso co corpo de batracio, mandoume unha do revés que me botou contra a parede* (Xesús Valcárcel, 1995, CORGA).

{Unha do revés – Torniscón (FLP)}

2.3.2. Locucións adxectivas e comparacións

222. **a arruche** *loc. adx.* COL. Sen nada, sen diñeiro. [Úsase con verbos como *estar* e *quedar*.] *Quedei a ruche, non teño nin para mandar tocar un cego.* {Arruche (quedar a): Quedar sin blanca (VLP)}

Leandro Carré (1981) recolleu “arruche: Exhausto, sin blanca, sin dinero” e Aníbal Otero recolle esta expresión cunha pequena variante e con outro significado amais do que rexistra M. Leiras [(ARRUCHES,

quedarse; fr. fig. y fam. Quedarse in albis. / Quedarse sin nada, sin un cuarto, en Hospital (VSJP)]. A expresión existe en castelán (*a ruche*) e aparece no dicionario da RAE.

223. **a xeito 1.** *loc. adx.* Adecuado, oportuno. *Logo dunhas sete singraduras, por fin un ventiño a xeito* (A. Conde, 2007, TILG). **2.** *loc. adv.* Ben, adecuadamente, oportunamente, apropiadamente. *Xa sei que ma tes xurada, / e tamén que pra unha feira; / i-has de dar inda*

- unha volta / antes que a xeito me vexas* (M. Leiras, LPOC, 213). | *O millo só, enxebre, non panifica a xeito, esmigállase como a bica da lareira* (A. Sevillano, HDC, 1979, 10).
 {Vir a xeito – Venir de perlas (FLP)}
 {A xeito – De perlas (FLP)}
224. **airoso coma a espadana** *comp.* COL. Elegante, con boa aparencia física. *De bonita, é com'os anxos; / de airosa, com'a espadana; / ¡que máis ha te-la santiña / que seu santiño me chama!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 51).
225. **(amargo) coma o rabo do can** *comp.* COL. Moi amargo. *Sabe coma o rabo do can, non hai quen o coma!*
 {Sabe com'o rabo d-o can – Amarga (FLP)}
 En lugar de “amargo -a”, tamén se di “agre” ou “acedo -a”.
226. **ás cheas** 1. *loc. adv.* [Recipiente] acugulado, co contido que sobresaec por riba dos bordos do continente. *As medidas [...] poden aparecer ás cheas, a cugulo ou acuguladas, e a rebolo ou rebolado, rapadas ou a rapadas* (Elixio Rivas Quintas, RQEPS, 1999, 383). 2. *loc. adv.* Con fartura, en abundancia. *N'era milagre que [...] / por dar ou non dar / co ela unha volta no corro, / dempois de rosmaren baixo, / se filasen, e cos mocos / deran as razós, e houbese / croques ás cheas pra moitos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 282). | *Non sei canto eu dera / por chantarce nos papos ardentes / chuchiños ás cheas* (M. Leiras, LPOC, 363).
 {Cheas (ás): Colmo. Colmado (VLP)} {Vid. A barullo}
227. **(bon) coma o bon o pan** *comp.* COL. Moi bondadoso, moi boa persoa. *Coma unha rosa eres, Rosa, / i-es boa com'o bon pan; / pro, com'eso non fai pote, / todos deixándote van* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23). | *O rapaz é como o pan, ¿sabes? Moi bo, moi ben guiado* (A. D. R. Castelao, RCOCS, 1934, 268).
 Esta frase recollea Noriega, en NV, entre outras (Un bonazo: É BON COM'O BON PAN, I É UN PEDAZO DE PAN). A variante normativa é “(bo) coma o bo pan”.
228. **bon pró seu cu** *loc. adv.* COL. Egoísta. *Como esperes algo desa estás aviado; esa é boa para o seu cu, non che pensa para nada nos máis.*
 {Ser bon pr'o seu cu – Ser egoísta (FLP)}
 A RAG prefere “bo” a “bon”. Daquela, a forma máis achegada á normativa é “bo para o seu cu”.
229. **(bonito) coma os anxos** *comp.* COL. Moi bonito, moi fermoso. *De bonita, é com'os anxos; / de airosa, com'a espadana; / ¡que máis ha te-la santiña / que seu santiño me chama!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 51).
230. **(bonito) coma unha rosa** *comp.* COL. Moi bonito, moi fermoso. *Coma unha rosa eres, Rosa, / i-es boa com'o bon pan; / pro, com'eso non fai pote, / todos deixándote van* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23). | *Alí estaba a Loliña [...], tamén da aldea, bonita coma unha Rosa* (Manuel R. Troncoso, RTMR, 1996, 20).
- cara lavada** 2 > 186
231. **(cego) coma unha toupa** *comp.* COL. Pouco agudo, pouco fino intelectualmente, que non se decata das cousas. *Porfeille, reparando / que estaba coma unha toupa, / i-así sin ver, onde queiras, / torce mal un ou se entoa* (M. Leiras, LPOC, 353). | *Vivín aquiles anos / coma unha toupa, cego / e por demais sufrindo / aldraxes* (C. E. Ferreiro, HDD, 1970, 48).

- No seguinte exemplo, o significado é ‘moi cego’: *Ora o demo, ¿e dixeron que era meu mozo?, / com’as teipas me quede si cho conozo!* (A. Noriega, NVAM, 218).
232. **(cheo) coma o ovo** *comp.* COL. Ben cheo. [*As cangrexas*] *non tiñan moita venda por seren moi pequenas, aínda que todas elas estaban cheas coma o ovo, tanto no inverno coma no verán* (X. Rodríguez Vergara, 2007, TILG). | *A discoteca estaba chea como un ovo* (Marica Campo, 1996, TILG). {Está com’o hovo – Está lleno, sobrado de todo (FLP)} Como se pode apreciar polo segundo exemplo, existe tamén a variante “(cheo) coma un ovo”.
233. **(claro) coma o sol** *comp.* COL. Moi evidente. *Eso é tan craro como o Sol de mediodía* (TNQ, 1820, 190). | *Hai unha cousa clara coma o sol: / prós nosos ollos no está feita a lus / do mundo, o abreinte frío que se abreu / cando abrimos os ollos sobre o mundo* (X. M. Díaz Castro, Nimbos, 1961, 101). {É com’o sol – Es evidentísimo (FLP)}
234. **coa lúa** *loc. adx.* COL. Con teimas, con rarezas, algo tolo. [Úsase con verbos como *andar* ou *estar*.] *Teño un galán tarabelas, / que parece anda coa lúa; / ora, non sal do meu rabo, / ora, nin de min se cuida* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
235. **coma a leña** *comp.* COL. Moi magro, debilitado e sen forzas. [Úsase con verbos como *estar* ou *quedar*.] *Tampouco é que esteamos mirradas nin coma [...] unha palla de centeo, tampouco coma [...] a leña* (Lidia e Valentina, Irímia 924, xuño 2015, 16). | *Despois de andar por aí de vagabundo, a pasar fame, quedou coma a leña.* {Está com’ a leña. Está desdeña. Está n-os osos. Non lle quedou cara pra se presinar} Está o se quedó extenuada (FLP)} En “está desdeña”, consideramos que se trata dun simple adxectivo, “desdeño -a”, que Eladio Rodríguez define así: ‘dícese del ganado vacuno que está muy flaco’. Noriega, antes ca este, recollera, en NV, “ESTAR DESDEÑA (unha emprega): ‘estar sumamente flaca’. O significado de “emprega” é ‘cabeza de gado’.
236. **coma as galiñas** *comp.* COL. Deshonesto, lascivo [unha muller]. *Disque é coma as galiñas, non sei por que terá esa fama.* {Com’as galiñas. Com’as gatas} Es ardiente, es deshonesto (FLP)}
237. **coma as gatas** *comp.* COL. Deshonesto, lascivo [unha muller]. *Non sei por que din que é coma as gatas, mais tenche esa fama.* {Vid. com’as galiñas}
238. **coma o can sin alma** *comp.* COL. [Estar] sen aprensión, sen ansia, tranquilo. *Acougou e está como o can sen alma.* {Está com’o can sin alma – Sin aprensión, sin ansia (FLP)} A forma normativa é “coma o can sen alma”.
239. **coma os chitos** *comp.* COL. [Ser] cínico, desvergoñado. *Non vin cousa parecida, é coma os chitos ese fulano.* {E com’os chitos – Es cínico, sin verguenza (FLP)}
240. **(contento) coma unhas páscoas** *comp.* COL. Moi contento. *Faimas, e bravas, meu Toño, / pero vén... e, con dúas falas, / anque esteña eu com’a noite, / déixame coma unhas Páscoas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 63). |

- Vendeu o cabalo por sete pesos; comprou por seis o aparello, novo de todo, e marchou [...] con el ao lombo prá casa contento coma unhas pascuas* (M. García Barros, GBCT, 1952, 162).
A forma normativa é “(contento) coma unhas pascuas”.
241. **da casta do demo** *loc. adx.* COL. Revoltoso, inquedo, retorcido, ruín. *Hai que ter conta con el; ves que é da casta do demo!* (Roxelio Rodríguez Díaz, 1927, TILG).
{Ser d’a casta d’o demo – Ser de la piel del diablo (FLP)}
242. **da ialma** *loc. adx.* Moi querido. [Úsase a miúdo con nomes como *amigo* ou *compañeiro* ou de parentesco.] *Ai, fillos da ialma, / que igual non vos vexa!... / Fai falla que os probes / un día se entendan!* (M. Leiras, LPOC, 1892, 271).
A forma normativa é “da alma”.
243. **dado a Xuncras / dado ao demo** *loc. adx.* COL. Furioso, encolerizado. *Tiñan soilo o pobre amparo / do fillo que iba prá guerra, / i-andaba el dado ao demo / e chora que choras ela* (M. Leiras, LPOC, 1901, 285). | *Tiñan nada máis o amparo / do fillo que iba prá guerra, / e andaba el dado a Xuncras, / e, chora que chora, ela* (M. Leiras, LPOC, 286).
O exemplo primeiro é o da primeira edición. O segundo, no que se modificou “demo” por “Xuncras”, é da edición de 1930. Segundo Eladio Rodríguez, “Xuncras” é un eufemismo popular para designar a Xudas.
244. **de alma** COL. 1. *loc. adx.* Moi bo, magnífico, de calidade, de importancia. *É un incendio / jde moita ialma!, que cunde; / é descomunal batalla* (A. Noriega, NVAE, 529). 2. *loc. adv.* Moito, magnificamente, moi ben, con forza. *Traballou de alma... Traballou un día máis có Creador* (V. Risco, VRDCQ, 1919, 141). | *Ponse a lavar. Lava de alma, para rematalo máis axiña que poida e ir á casa a vesti-los nenos e darlles de almorzar* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 94). | {Dar de alma – Dar con fuerza (FLP)}
245. **de ben** *loc. adx.* Bo e honrado. [Úsase con substantivos como *home*, *muller*, *persoa* ou *xente*.] *Bon é ter moitos amigos, / e que por de ben a un teñan; / pro, cando chega un aperto, / val máis sempre unha marela* (M. Leiras, LPCG, 1911, 25). | *Era honrada ou parecía selo, pois vivía do seu creto de muller de ben* (A. D. R. Castelao, RCCousas, 1926-29, 83). | *Todos coidan que a xente de ben perde diñeiro nos tratos* (A. D. R. Castelao, RCCousas, 1926-29, 105).
246. **de cachete** COL. 1. *loc. adx.* Ben predisposto. *Tivemos sorte que cando chegamos estaban de cachete*. 2. *loc. adv.* Repentinamente. *Collémolos de cachete, non lles demos tempo a nada*. {Coller de cachete – Topar á uno bien predisposto, encontrar de sopetón (FLP)}
O dicionario da RAG non inclúe o substantivo “cachete”.
247. **de correlobos** *loc. adx.* COL. Corrente, fácil. *Non sei de que te sorprendes se iso é de correlobos*. {Eso é de correlobos – Eso es cosa corriente, fácil (FLP)}

248. **de lei** *loc. adx.* Cumpridor, honrado. *N'anda ao dreito un raído, / que lle deu vinte palabras / de ser de lei* (M. Leiras, LPOC, 360).
249. **de malas ancas** *loc. adx.* COL. De mal carácter, malhumorado. [Úsase adoito co verbo *ser*.] *O irmán é de bo carácter, mais ela é de malas ancas, non se lle pode dicir nada que logo se incomoda.*
{Ser de malas ancas – Tener malas pulgas (FLP)}
250. **de manteiga** *loc. adx.* COL. Mol. *E lle día o bico na testa, / e mais o par de azoutiñas / nas cachiñas de manteiga!* (M. Leiras, LPOC, 337). | *Ai, meu tío, [...] que cedo che vai come-la terra as tías carniñas de manteiga!* (Rosalia de Castro, RdCC, 1864, 542).
251. **de mécara** *loc. adx.* COL. Ruín, sen valor. *Vaia, muller, que fai falla / non ter vergonza, abofellas, / pra andar de riba pra baixo / co ise franxute de mécara!* (M. Leiras, LPOC, 375).
Debe ser un eufemismo de “de merda”.
252. **de proveito** *loc. adx.* Útil, de utilidade, proveitoso. *Nunca dan nada / que de proveito a alguén seña* (M. Leiras, LPOC, 330). | *Fixenlle ver que alí non facía nada de proveito, que non gañaba un can namentres outros rapaces [...] xa lle mandaban cartos á casa* (Manuel Blanco Rivas, ASDA, 2004, 11).
253. **de seu 1.** *loc. adx.* Da súa propiedade exclusiva. [Úsase sobre todo co verbo *ter*.] *Teño casiña de meu; / teño pan pra todo o ano; / teño dona que me preza...; / nin polo cura me cambol!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 53). | *Si ques ter algo de teu / fai en todo coma os cregos; / que nunca dan nada a naide... / agás que sexan consellos* (M. Leiras, LPOC, 213). | *Matouse por ter xugada, / carro, e chouza, e bes de seu; / e así que a tivo lograda, / deulle a da morte... e morreu* (M. Leiras, LPOC, 357).
2. *loc. adv.* Por el mesmo *Nunca páxaro fuxido / tornou de seu prá gaiola; / nin a unha nena que eu quixen / lle hei roldar eu mái-la porta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 20).
Repárese en que *de meu, de teu* etc., no sentido 1, só se usa con propiedades alleábeis.
254. **de sobre** *loc. adx.* Máis que suficiente. *Durme, meu neniño, durme; / durme ben, e non despertes; / que, pra pasar traballiños, / tempo de sobre has de tere* (M. Leiras, LPCG, 1911, 10).
255. **(delgado) que nin un aramio** *comp.* COL. Moi delgado. –*Pola casa... e a comadre? / –Nin por eso; que aquil frato, / que lle arrimou aos cadrís, / tena, que nin un aramio* (M. Leiras, LPOC, 370).
A RAG prefere “arame”.
256. **do demo** *loc. adx.* COL. 1. Extraordinario, moi grande. *Nun mal esberrar, armouse / a estarabouza do demo; / e fóra de poucos, todos / sangraban coma carneiros* (M. Leiras, 302). 2. Moi ruín, pésimo, desprezábel. *Por moito que te cuspiñes, / gata mamada do demo; / por moito que te cuspiñes, / eu, pra casar, non te quero* (M. Leiras, LPCG, 1911, 14).
257. **do pé do sol** *loc. adx.* COL. [Moza] moi fermosa. *Era unha rapaza do pé do sol, garrida como Dios fixo as estrelas* (A. Noriega, NVAOCII, 1904, 312).
{É unha moza d’o pé d’o sol – Es una moza de peregrina beleza (FLP)}
258. **dreito nas cuñas** *loc. adx.* COL. [Úsase con verbos como *andar, ir* ou *poñerse*.] 1. Erguido, estirado, dereito.

- Sempre anda toda tesa, toda dreita nas cuñas. 2. Fachendoso, presumido, vaidoso. Pasou toda dreita nas cuñas e nin saudou, non sei por quen se ten. {¡Ibas dreito n-as cuñas! – ¡Ibas erguido, estirado! (FLP)}*
 En NV aparece unha posíbel variante [VAS ALTA NA CUÑA! (a unha rapaza): ¡Que engreída vas!]. A forma normativa é “dereito nas cuñas”.
259. **en coiro** *loc. adx.* COL. 1. Espido, sen roupa. *Na banda de atrás da ermida vin rapaciños en coiro que eran lavados baixo do picho dunha fonte de pedra* (X. Neira Vilas, NVNAI, 1980, 75). 2. Na pobreza, sen diñeiro. *Non te poñas tan chufona / por levar vestido novo; / que outras máis majas se viron, / e logo víronse en coiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 59).
 Non estamos certos de que o exemplo de M. Leiras se corresponda co significado segundo, aínda que tamén é probábel que xogue cos dous significados.
260. **en lardo vivo** *loc. adx.* Sen pel e cunha ferida aberta, esfolado. *Con ise díaño de moca aquí me deche / e seique en lardo vivo me puxeche* (M. Leiras, LPOC, 1888, 263).
 {Lardo vivo – Carne viva (FLP)}
261. **(encarnado) coma a mapola** *comp.* COL. Moi encarnado. *Ola Tresilla, –dixo el / sin máis poñéndose ao lado / dunha rapaza que tiña / como a mapola seus papos* (M. Leiras, LPOC, 1888, 267). | *Sospiraba daquela por unha Bretaña leda e independente, encarnada coma a mapoula* (X. L. M. Ferrín, MFBE, 1987, 213).
 A forma correcta é “(encarnado) coma a papoula”.
262. **(farto) coma un can** *comp.* COL. Saciado, farto de comer e beber.
 [Úsase con verbos como *estar, ir, quedar* ou *pórse.*] *Vouche coma un can, mais mañá poño-me a réxime.*
 {Vai coma un can. Vai coma un cura;}
 Va bien comido, va harto (FLP)}
263. **(farto) coma un cura** *comp.* COL. Saciado, farto de comer e beber.
 [Úsase con verbos como *estar, ir, quedar* ou *pórse.*] *Tiña fame de verdade –dixo en voz alta ao final, botándose para atrás–. Pero agora estou farto coma un cura* (A. R. Baixeras, ORDA, 1987, 27).
 {Vde. Vai coma un can (FLP)}.
264. **(forte/san) coma un buxo** *comp.* COL. Moi forte, moi san. *Era [...] un home rencoroso, xa andado, pro forte coma un buxo* (F. Portela Pérez, A Monteiro, 1890, 386). | *Unha veciña miña [...] sen pai nin nai, casada e con fillos sans coma buxos, tamén carpía con chíos arrepiantes* (A. D. R. Castelao, RCOP, 1919, 414).
 {Está coma un buxo – Está sano y fuerte (FLP)}
 Esta comparación estereotipada úsase habitualmente cos adxectivos “forte” e “san”, mais tamén, ás veces, con “circio” ou “rexo”.
265. **(galano) coma un Sol** *comp.* COL. Moi fermoso, de boa presenza, agradábel. *E cada hora ela, galana / coma un Sol, de min ao rente...!* (M. Leiras, LPOC, 336).
266. **(galano) coma unha estrela** *comp.* COL. Moi galano, moi fermoso. *Que che pasa, pequerrecho?, / lle preguntei a un neniño, / galano coma unha estrela* (M. Leiras, LPOC, 1887, 254). | *Pensei que estaba na feira / de Gontán, xunto daquelas / carpazonas coma estrelas* (A. Noriega, NVAM, 229).

- No canto de “galano -a”, tamén se usan outros adxectivos sinónimos (bonito -a, garrido -a etc.).
267. **(gordo) coma un cocho** *comp.* COL. Moi gordo. *Non se move e está como un cocho.* | *Había algún que estaba gordo coma un porco, daba dous bos xamóns, bandulleiro, grosos* (Emilio Araújo, 1996, TILG).
{Está coma un cocho – Está gordo, está rico (FLP)}
268. **(grande) coma un fungueiro dun carro** *comp.* COL. Ben grande. *Meu san Antoño bendito, / como me cases hogano, / heiche levar unha vela / coma un fungueiro dun carro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 21). | *Eu levaba un pau tan grande / como o fungueiro dun carro* (DFDB, 2004, 285).
269. **(ladrón) coma as cabras** *comp.* COL. Moi ladrón. *Disque esa muller é ladra como as cabras, xa a apañaron varias veces roubando no supermercado.* | *S’atrapo / áquel meu percurador! / Era ladrón com’as cabras, / estafador sen conciencia* (José María Chao Ledo, 1931, TILG).
{Com’as cabras – Ladrón (FLP)}
270. **lavado de cara** *loc. adx.* COL. Atrévido e desvergoñado. *–E que tiveche nese ollo / que tes de sangue unhas ramas? / –Índa o preguntas! N’o sabes! / Es ben lavado de cara!...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 236).
271. **levantado de mau** *loc. adx.* Propenso a baterlle a outras persoas. [Úsase a miúdo co verbo *ser*.] *E o caso é que o xerro casamente non lles chínca. Primeiro por non disgustar á siña Gabriela, e despois porque xa el non é tampouco levantado de man* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 48). | *Ten un pai moi levantado de man, por nada xa lle bate.*
- {Ser levantado de mau – Ser ligero (FLP)}
- A forma normativa é “levantado de man”.
272. **(limpo) coma a prata** *comp.* COL. Moi limpo. *Non sabe o que é arrecantarse / tras dos tizós, na cociña, / sin fume que cegue os ollos, / e coma a prata de limpa* (M. Leiras, LPOC, 1903, 288). | *O río está limpo como a prata, / non hai que soportar molestias* (Manuel María, MMOTP, 1972, 459).
273. **(limpo) coma un xaspe** *comp.* COL. Moi limpo, limpo e ben vestido, ben presentado. *É fresca e limpa coma o puro orballo / (coma unha flor ao sopro da ribela). / Ten sempre a casa coma un xaspe e nela / todo reloce: o pote, a cunca, o tallo* (Xosé Crecente, PXCIV, 535). | *Ía coma un xaspe, todo ben traxado e peiteado.*
{Coma un xaspe – Como un palmito (FLP)}
274. **máis calado ca un rato** *comp.* COL. Moi silencioso, moi calado. *Enventou meterse [...] asta ir esconderse debaixo da cama da ama e máis caladiño que un rato* (M. Leiras, OQTE).
275. **máis duro ca a cerna** *comp.* COL. Moi duro. *Gardou na chaqueta / de broa dúas codas / máis duras cá cerna* (M. Leiras, LPOC, 1892, 269).
Como testemuño da dureza da cerna, citemos un refrán que recolle o propio Leiras: *Díxolle a cerna ao clavo: deixarás aquí o rabo* (RLP).
276. **máis manso ca un año** *comp.* COL. Moi manso, moi humilde. *Botouse a andar o bon do cura ao outro día prá aldea, máis mansiño que un año, sin levantar os ollos da terra pra ninguén* (M. Leiras, OQTE).

277. **máis teso ca un galo** *comp.* COL. Cheo de presunción, afectando superioridade. *Medio emparvados oían / o que lles barafustando / estaba entre eles, máis teso / que están ás veces os galos, / [...] un fillo dun bodegueiro* (M. Leiras, LPOC, 1888, 266). | *Viu aparecer [...] ao señor Picote, de chistera e lambita, e máis teso que un galo* (E. Labarta, ContosLP, 1897, 58).
278. **(mol) coma a manteiga** *comp.* COL. Moi mol, non duro. *Cheguei á fía atruxando, / e quixen botar por ela, / e puxéronme o lombiño / moliño com'a manteiga!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 40). | *“Está coma a manteiga!” é o primeiro que di. Despois trábase o diálogo para o axuste e o pulpeiro termina sempre por acceder e picar algunhas talladas máis* (L. Moure, MMLGP, 1992, 63).
279. **(mollado) coma a lama** *comp.* COL. Moi mollado. *O rapaz volveo sin a burra prá casa e de noite, mollado e pitado coma lama* (M. Leiras, OQTE). | *Xa me tarda chegar á casa e enxugarme. Non sei vós, pero eu vou coma a lama desta patumeira* (Xabier DoCampo, XDNA, 2018, 179). Esta expresión recóllea Noriega en NV (ESTOU PINGANCIÑO, ESTOU COM'ON RÍO, ESTOU COM'ON SAPO, ESTOU COM'A LAMA, ESTOU COM'O PITO, ESTOU COM'A PISTRACA, ou NO ME QUEDOU FÍO ENXOITO: Estoy hecho una sopa). Leiras emprega, no exemplo, para dicir ‘moi mollado’, dúas expresións encadeadas: “mollado e pitado” e “(mollado) coma a lama”. É posíbel, ademais, que “pitado” teña que ver coa locución, moi corrente, “mollado coma un pito”. (Vid. *mollado coma un pito* e *mollado e pitado*).
280. **(mollado) coma un pito** *comp.* COL. Moi mollado. *Anduven de baixo pra riba sin deixar camiño nin carreiro sin podela atopar asta que me puxen mollado como pito* (M. Leiras, OQTE).
281. **mollado e pitado** *loc. adx.* COL. Moi mollado. *Veño mollada e pitada, / de andar co gando na serra; / ¡probes dos que a miña vida, / dos que a miña vida levan!* (M. Leiras, CG, 1911, 29). | *O rapaz volveo sin a burra prá casa e de noite, mollado e pitado coma lama* (M. Leiras, OQTE). Recóllea Noriega en NV (VIR MOLLADO E PITADO: Venir muy mojado). “Pitado” debe ter relación con “mollado coma un pito”.
282. **morto de fame** *loc. adx.* Con moita fame ou con moita miseria e escaseza. *Dios queira que non atopas / nunca pra ti maus abertas, / e que, mal morto de fame, / te coman os cas i-as pegas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 10).
283. **no veo** *loc. adx.* COL. Informado, ao corrente [dun asunto ou segredo]. *Pregúntallo a el que din que anda no veo.* {Andar n-o veo – Andar en el ajo (FLP)}
284. **nos ósos** *loc. adx.* COL. Moi delgado. [Úsase, xeralmente, con verbos como *estar*, *pórse* ou *quedar*.] *Que desgraza, animalíño. Está nos ósos. No pelello* (Sechu Sende, SSO, 2004, 120). | *A pesar dos seus cento corenta quilos de peso, o día 4 quedou nos ósos, a fío seco* (A. Riveiro Coello, RCCB, 2005, 32). {Vid. com'a leña}
285. **picado do allo** *loc. adx.* COL. Susceptíbel, irritable. *Esa é picada do allo, así que pensa ben o que lle preguntas; lembra que por nada xa se pica.* {Ser picado d'o allo – Ser susceptible, irritable (FLP)}

286. **que agancha** *loc. adx.* COL. [Estar] furioso. *Non lle digas agora cousa ningunha, que cando perde o seu equipo está que agancha.* {Está qu'agancha – Está furioso (FLP)}
287. **(rico) coma un cocho** *comp.* COL. Moi rico, moi podente. [Dise como crítica.] *Un dos que os traguía sempre era Pepe de Lado, [...] que se finou rico coma un cocho, fóra ialma* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 130). | *Ao señor de máis cerca, rico coma cocho, pareceulle que aínda non tiña abondo, [...] e mandounos baixar a ponte e entregar o castelo* (D. X. Cabana, GES, 1989, 35). {Vid. está coma un cocho}
288. **(ruín) coma o xoio** *comp.* COL. Moi ruín. *Cachizas el facía no concello; / e todos a boquiña lle calaban; / porque era como o xoio, i-a calquera / nun aire lle amañaba el unhas papas* (M. Leiras, LPOC, 359). {Era com'o xoyo – Era pésimo (FLP)} Noriega Varela tamén o recolle en NV: (Y no falta, desgraciadamente, el que es: RUÍN COM'O XOIO, MÁIS FALSO QUE AS MULAS, E TORTO COM'ON FOUCIÑO). O xoio é unha planta gramínea moi daniña para os cereais.
- (san) coma un buxo** > 264
289. **(seco) coma as varas dun caínzo** *comp.* COL. Moi delgado. *Non para pinta nos pousos; / non se pon maja aos domingos; / nin canta, nin dá parola, / cando lle toca o muiño: / e vaíse a fio quedando / como as varas dun caínzo... / Que herba triparía a nena, / que astra quer perde-lo sino!...* (M. Leiras, LPOC, 360). [ESTÁ SECO COM'AS VARAS DUN CAÍNZO: Se le pueden contar los huesos (NV)].
290. **(seco) coma unha estela** *comp.* COL. Moi delgado. *Dende aquela, / co que a min me apenou tal mazadura / cuase pódome vou coma unha estela / e da morte semello xa a figura* (M. Leiras, LPOC, 1888, 263). “Estela” é un substantivo sinónimo de “acha” ou “racha”. Un exemplo con “acha” témolo aquí: *Ao pouco tempo morreu, o pobre, sequiño coma unha acha. Dixeron que de mal de peito* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 179).
291. **sin xeito nin dreito** COL. 1. *loc. adx.* Incoherente, desordenado, sen sentido, sen lóxica, disparatado. *Beloso, o camorrista, un valentón sen xeito nin dereito?* (Manuel Lourenzo, 2027, CORGA). 2. *loc. adv.* Sen lóxica, sen razón aparente, sen reflexión, de xeito disparatado. *Déronse conta de que non se podía ir por aí cazando lebres sen xeito nin dereito* (José Carlos Bermejo, LVG, 16-II-2013). {Sin xeito nin dreito – Sin ton y sin son (FLP)} A forma correcta é “sen xeito nin dereito”.
292. **(tamaño) coma a roda dun carro** *comp.* COL. Moi grande [dito xeralmente de cousas como empanadas, roscas, moletes etc.]. *Unha moza / [...] levando o ramo, / que tiña roscas tamañas / como unha roda dun carro* (M. Leiras, LPOC, 1895, 280). | *Puxo na mesa leite fresco, un xarro de mel e unha bola de centeo coma a roda dun carro* (Eduardo Moreiras, PNL, 1974, 92).
293. **torto coma un fouciño** *comp.* COL. Descontento, contrariado, enfadado, de mal humor. *Eles seguiron pra diante, tortos como fouciños, e volveron do camposanto feros, avinagrados* (A. Noriega, NVAOCII, 1904, 313). |

Non deixara de pensar canto tería que pedir polas dúas vacas [...] Noventa mil pesetas figurábaselle que se cadra era moito, pero tiña por certo que todo o que baixase de cincuenta non debía nin ser considerado. // –Teño que pensar ben a cousa, que, os que non a pensan, logo veñen para a casa tortos coma fouchiños (C. G. Reigosa, APDL, 1986, 117).

{Vai torto coma un fouchiño – Va descontento, va contrariado (FLP)}
{Estar torto – Andar enfurruñado (FLP)}

2.3.3. Locucións pronominais

295. **algún que outro / algunha que outra** Poucos, algúns. *Empezou a salir algún que outro mozo dos menos devotos que nunca faltan en ningures (M. Leiras, CSR).*

296. **can tras palleiro** COL. Sitio ningún, nada en absoluto. [Úsase para expresar enfaticamente que non ficou ou non se deixou sitio ningún ou cousa ningunha. Vai normalmente en frases negativas e con verbos como *deixar* ou *quedar*.] *Contounos que os piratas non deixaran can tras palleiro na mansión, que esculcaran nela e nas dependencias anexas (X. M. Lema, LSXMC, 2013, 266). | Eso vai no axeitarse, e ti seica n'acertache, Xan; que ao demais, coma un home queira, non queda can tras palleiro. Eu cho digo (Rosalía de Castro, RdCC, 1864, 540).*

{Non quedou can tras palleiro – Quedaron las casas vacías (FLP)}
Esta expresión recolleuna Valladares no seu dicionario [PALLEIRO. (*non quedar can tras*). No quedar perro tras almiar.] Úsase esta frase en sentido metafórico, para significar ó dar a entender, que nada se dejó olvidado, que marchó todo, todo se registró, etc.). Tamén Noriega a rexistra: [NON

294. **(triste) coma a noite** comp. COL. *Moi triste. Faimas, e bravas, meu Toño, / pero vén... e, con dúas falas, / anque esteña eu com'a noite, / déixame coma unhas Páscoas (M. Leiras, LPCG, 1911, 63). | Triste coma a noite, abrouxada polos túzaros dos parentes [...] determinei fuxir (X. Filgueira, FVAMF, 2015, 53).*
Rexístrao Noriega en NV (ESTAR COM'A NOITE: Estar sumamente triste y melancólico).

QUEDOU CAN TRAS PALLEIRO QUE EL NON CACHEASE: Escudriñó cuanto había que escudriñar (NV)].

297. **nin pizca** Absolutamente nada. *Eu / figúrome que nin pizca / de faragulla lles toca / nin ao santo, nin á ermida (M. Leiras, LPOC, 1895, 273)*

A palabra “pizca” non é galega (DOLG) e débese dicir “chisca”, “chisco”, “migallo”...

298. **nin un sacre / un sacre** Nada; moi pouco. *Que ha de te-la miña ialma / senón fame e moito frío, / e coma el catro irmáns / sendo igual que ese cativos / e estando súa nai doente / non tendo un sacre os probiños! (M. Leiras, LPOC, 1887, 254). | Nin un sacre dá o vello prantío, / i-o novo non prende, e si prende non leva... (M. Leiras, LPOC, 1911, 295).*

{Vid. Non goza unha isma}
Verbo da palabra “sacre”, o DEGC di: ‘Se emplea más bien como término negativo en expresiones como *non val un sacre; non teño un sacre*, es decir, no vale un pimiento; no tengo un céntimo’ (A. I. Alvaríño, *Carmina de Horacio*). Tamén Aníbal Otero recolleu esta palabra: (SACRE, m. *Non teño un sacre, pizca*).

299. **nin unha ialma / unha ialma** COL. Absolutamente ninguén. *Logo que ali chegou ela / vendo el que nin unha ialma / se procataba... colleuna / e tirouna... entre unhas pallas* (M. Leiras, LPOC, 1884, 240). | *Hei de saber... gobernarme / sin que me axude unha ialma* (M. Leiras, LPOC, 345). As formas normativas son “nin unha alma” e “unha alma”.
300. **o demo / o demo e a nana** COL. Gran cantidade [de algo], moitas cousas. *Volveu a la a puxarse; / e tras dela cinco ranchos; / e deempois todo o demais; / que deu o demo de cartos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279). | *Fíxenlle a rosca do galo / en cantos sitio-la vin; / díxenlle o demo i-a nana; / e sempre o tempo perdín* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26). Di X. Alonso Montero que, segundo M. Valladares, “nana” significa ‘nai’ e é palabra antiga (LPOC).
301. **outro tanto** A mesma cousa, o mesmo. *Non se acanea unha folla; / todo esta noite está calmo; / ¡ai, quen poidera decire, / coa mau no peito, outro tanto!* (M. Leiras, Cangal, 1911, 7).
302. **todo dios** COL. Todos, todo o mundo. *De terra... ¿cantos contos / co que é mester pra sacar / dela siquera o panciño, / que a todo Dios falta fai?...* (M. Leiras, LPOC, 311). A forma correcta é “todo deus”.
303. **un milagre** COL. Unha gran cantidade [dalgũa cousa]. *De empanadas, peixe e troitas, / e queixos deses que chaman / polo tinto..., era un milagre / de cestas o que levaran* (M. Leiras, LPOC, 1895, 276).
304. **un nada** Moi pouco. –*Sal logo á corte das cabras / hoxe de noite... / –Non quero, / que me sentiu a criada / cando salín o outro día / e por un nada n’a arma* (M. Leiras, LPOC, 1884, 237). | *Tal rebumbio se armou, / que por un nada a mocazos / no-empezaron* (M. Leiras, 1895, 279).
- un sacre** > 298
unha ialma > 299
305. **unha isma** Nada; moi pouco. *Este meniño non come unha isma, así está de magro, coitado.* {Non goza unha isma. Non logra ni un sacre} No digiere nada (FLP)}

2.3.4. Locucións verbais

306. **abalar** [u.p.] **o zapato** COL. Bailar. *Estiveron toda a noite a abalar o zapato. Así están de cansos.* {Abalar o zapato – Bailar (FLP)} A locución é sinónima de “sacudir a chinela / sacudir o chinelo”, tamén rexistrada por M. Leiras.
307. **abrir** [u.p.] **a porta i-a hucha** [a alguén] COL. Recibir e obsequiar [alguén] con agrado e amor e de moi boa gana. *Non me podó queixar, abriume a porta e a hucha desinteresadamente.* {Abrir a porta y-a ucha – Recibir y obsequiar a alguno con el alma y la vida (FLP)}
- Noriega recolle esta expresión con algunha variante [ABREUNOS A PORTA I A ARCA. ABREUNOS A PORTA A MANGA I A ANCHA: Nos recibí con los brazos abiertos (NV)]. A forma gráfica normativa é “abrir [u.p.] a porta e a hucha [a alguén]”.
308. **abrir** [u.p.] **os ollos** [a alguén] Facer ver [a alguén] a realidade, desenganar [alguén]. *Un pequeno da Paula, un demonchiño / [...] abriu tódolos ollos que ver poden / e fixo xa calar as malas léngoas!* (M. Leiras, LPOC, 1912, 306).

309. **achaiar** [u.p.] **os cotos** COL. Reparar inxustizas ou agravios. *Cando o cre necesario sempre vén el achaiar os cotos como se os máis non soubésemos defendernos.* {Achayal-os cotos – Enderezar o desfacer entuertos (FLP)} Noriega recolle a expresión *cunha pequena variante e con diferente sentido*: [TU QUES ACHAVAR OS COTOS, I HAN QUEDAR ALTOS COMO ESTABAN: Pretendes imposibles (NV)]. No TILG, a forma “achavar” aparece como “achaiar”. É posíbel que “achavar” sexa unha gralla, pois non aparece no Dicdedic.
310. **agardar** [u.p.] **a mau** [a alguén] Deixarse querer; deixarse tocar ou acariciar. *Non volvas a terme o pé / tras de sebes nin valados, / si queres que a mau che agarde / fálame donde adoitamos* (M. Leiras, LPCG, 1911, 17). | *O mar é unha vida, e como todo animal cambia de pasteiro e de folganzas, e ás vegadas parez que [...] rasquese enrabexado o lombo decontra as penas que hai no fundo, e outras agarda a man e rosma calado, igoal que un lebreiro de Persia que fai a dixestión* (A. Cunqueiro, ACVS, 1961, 76). {Agardal-a mau – Dejarse querer (FLP)} Noriega recolle tamén a expresión [AGARDA-LA MAU: Dejarse manosear (NV)]. A forma normativa é “agardar a man [a alguén]”.
311. **alumar** [u.c./u.p.] **aos cegos** COL. **1.** Ser [unha cousa] moi evidente. *Non é preciso que mo expliques, é evidente, aluma aos cegos.* | *De vivencialo xa non vos digo nada porque aluma aos cegos* (LCMR, 1997, 165). **2.** Faltarlle [a unha muller grávida] pouco para dar á luz, notárselle a gravidez. *O seu tropezo e a caída na cama están a punto de alumar aos cegos. O que estivo cuberto e acochado asta hoxe, non pode estalo de aquí en diante* (A. I. Alvariño, IACO, 1962, 33). {Pepa aluma ós cegos – Pepa está adelantada en el embarazo (FLP)} Incluímos tamén un primeiro significado, máis xeral, desta UF, que é o que dá Noriega [ALUMA ÓS CEGOS: Salta a los ojos (NV)]. A relación co segundo parece clara: se está adiantada no embarazo unha muller non o pode ocultar, porque é evidente, está á vista.
312. **amañar** [u.p.] **unhas papas** [a alguén] COL. Tratar con enganoso ou trampas de prexudicar [alguén], en especial mediante un proceso administrativo ou xudicial. *Cachizas el facía no concello; / e todos a boquiña lle calabán; / porque era como o xoio, i-a calquera / nun aire lle amañaba el unhas papas* (M. Leiras, LPOC, 359). {Amañar unhas papas – Armar una zancadilla, empapelar o encausar (FLP)}
313. **andar** [u.p.] **carto a carto** COL. Regatear, discutir o prezo de algo. *Nada sei / do que dempois barallaron; / pero com’el en dous verbos / quer faguer sempre os seus tratos, / i-ao revés, ela non sabe / senón andar carto a carto, / creio de min salirian / cal si trataran dos santos* (M. Leiras, LPOC, 373). {Andar carto a carto – Regatear (FLP)}
314. **andar** [u.p.] **con temperos** / **andar** [u.p.] con temperos de gaitas COL. Atenuar ou suavizar o rigor dunha cousa, ceder para evitar enfrontamentos. *Cando llelas pide o corpo, / non val andar con temperos, / e catro azoutas, di a vella, / séntanlles ben por enteiro* (M. Leiras, LPOC, 368).

- | *Deixádeme a min sin rabos, / vaia ou veña, veña ou vaia, / sin andar coma xunguido, / nin con temperos de gaitas* (M. Leiras, LPOC, 345).
315. **andar** [u.p.] **cos dentes** [a alguén] COL. Golpear, bater [a alguén]. *Sempre fuches un badúa!, / sempre andas tocando a choca! / Mentras non che anden cos dentes / no-has saber cala-la boca!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56).
316. **andar** [u.p.] **do cacho pró poleiro** COL. Non pensar máis ca en comer e durmir. *Anda todo o día do cacho para o poleiro e iso non é vida, hai que saír un pouco da casa e gozar da vida.* {Andar d'o cacho pr'o poleiro – No pensar máis que en comer y dormir (FLP)}
A forma gráfica normal é “andar do cacho para o poleiro”.
317. **apear** [u.p.] **o muíño** COL. Perder o apetito, deixar de comer. *Non come nadiña, desde hai unhas semanas apeou o muíño e eu estou moi preocupado.* {Apeal-o muíño – Perder el apetito, dejar de comer (FLP)}
“Apear o muíño” é, en sentido recto, ‘paralo co apeadoiro’. A expresión ten relación con iso, aínda que o seu sentido é figurado e se aplica a persoas.
318. **apertar** [u.p.] **as caguñas** COL. Facer un esforzo, aturar ou disporse a aturar algo. *Tivemos que apertar as caguñas, non nos ficou máis remedio ante aquela situación.* {Apertal-as caguñas – Hacer un esfuerzo, aguantar o revestirse de paciencia (FLP)}
319. **apertar** [u.c.] **o corazón** [a alguén] COL. Producir [a alguén] sentimentos de mágoa, saudade, compaixón ou outros. *Non sei que ten no badal / a campá da miña aldea...! / [...] Por que dará como afrontos / i-o corazón nos aberta!* (M. Leiras, LPOC, 339).
320. **atrancar** [u.p.] **as caillas** Pechar todas as saídas. {Atrancar-as caillas – Tomar o cerrar todas las salidas (FLP)}
Supomos que “cailla” é unha variante (que non existiran os dicionarios máis coñecidos) por “calla” ou “quella”, ou sexa, ‘cal’ ou ‘canle’. Leandro Carré define así a palabra “calla”: ‘Canal formado por un madero ahuecado en sentido longitudinal para conducir el agua de la presa al rudicio del molino’. Supomos que o sentido que rexistra Leiras é figurado, mais non temos practicamente información.
321. **baixar a funga ao cu** [a alguén] VULG. Facerse vello e peideiro. *Xa non che son o que era, baixoume a funga ao cu e vou para as encollas. Os anos non che pasal en balde!* {Baixouselle a funga ô cú – Se hizo viejo y pedorrero (FLP)}
322. **bebelas** [u.p.] **coma o boi a iauga** COL. Finxir que non entende, que non ten coñecemento dalgunha cousa ou que non ten que ver con ela. *Por máis que o tentamos non hai maneira, bébenas coma o boi a iauga.* {Bebelas com'o boi a y-auga – No darse por entendido (FLP)}
A forma normativa é “bebelas coma o boi a iauga”.
323. **beber** [u.p.] **os aires** [por alguén] COL. Gustar moito [de alguén], admirar moito [alguén]. *Como non han quererte? / Como os aires, por ti no-han beber todos?* (M. Leiras, LPOC, 376).
324. **beilar** [u.p.] **no aro dun cribo** COL. Ser bailadora, bailar moi ben. *De novo beilaba no aro dun cribo, era a admiración de todos.*

- {Beila n-o aro d'un cribo – Es bailador (FLP)}
 A forma normativa é “bailar no aro dun cribo”.
325. **beilar** [u.p.] **nun cribo** COL. 1. Alegrarse, pórse contenta. *Ti sabes como se puxo de contento? Beilábache nun cribo.* 2. IRÓN. Desgustarse. *Contaba co aprobado, así que cando saiba a nota ha de beilar nun cribo.* {Ha de beilar n-un cribo – Se ha de alegrar, ó lo contrario (FLP)}
 Esta UF rexístraa tamén Anibal Otero en VSJP (*Bailar nun cribo*, de contento). A forma normativa é “bailar nun cribo”.
326. **ben deitar** [u.p.] **de** [alguén ou algunha cousa] Aproveitar, ser útil, producir beneficio, facer xeito [ese alguén ou esa cousa a alguén]. *As mallegas das san Lucas / háncheme ser acordadas, / que, anque me teño por algo, / ben deitei de dar ás zancas* (M. Leiras, LPOC, 210). | *Bótalles dúas roncadás / a ises parentes pollosos, / que te aldraxan, e ben deitan / moitas veces dos teus codos* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323). | *Ese si que é un gran home. Ben deitamos del pra xurdir* (D. X. Cabana, OCNT, 1994, 187).
 {Ben deito d'eso, ben deitou d'eso – Eso me vale, eso le valió (FLP)}
 Aníbal Otero recolleu esta expresión en VSJP (DEITAR, *ben*: fr. fig. y fam. Gracias a: *Ben deitou de min. Ben deitache que a cana non rompeu de todo. Ben se deita que ja hai herba*). Este filólogo relaciónaa co verbo “eitar” [*Eitar*, producir utilidade o beneficio un cultivo o un produto (VSJP)].
327. **botalas** [u.p.] **fervendo** [a alguén] COL. Falar claramente, dicir as cousas directamente, sen rodeos. *Ese cando ten que dicir algo bótaas fervendo, non cala diante de ninguén.* | *A xente incomodouse co asunto de Bankia e bótallas fervendo aos executivos de caixas e bancos, aínda máis desprezados e odiados que os políticos* (Bieito Iglesias, DLAV, 13-VI-2012, 16).
 {Botal-as fervendo – Hablar clara y desnudamente (FLP)}
328. **botalas** [u.p. a alguén] **todas** COL. Criticar [alguén] con dureza, dicir as cousas directamente, sen rodeos [a alguén]. *Botáchesmas todas onte, / i-eu non cho levei a mal; / pro, si outra vez con tal volves, / heite, abofé, de alindar* (M. Leiras, LPOC, 208).
329. **botar** [u.p.] **a mau** [a alguén] / **botar** [u.p.] **unha mau** [a alguén] Axudar, socorrer [alguén]. *Probe de min que non teño, / si caio, quen me a mau bote!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 14). | *Vas ter que botarme unha man* (A. Cunqueiro, MEF, 1955, 48).
 {Botar unha mau – Dar una ayuda (FLP)}
 Recóllea tamén Noriega en NV. As formas normativas son “botar a man” e “botar unha man”.
330. **botar** [u.p.] **(as) contas** Meditar sobre as vantaxes e inconvenientes dalgunha cousa. *Bote como queira as contas, / todas me salen furadas; / non sei cando ha vi-lo día / de que unha ao dreito me salla* (M. Leiras, LPCG, 1911, 45). | *Andivécheme rogando, / i-agora dás ás corneiras..., / probe de quen bote contas / co que no peto non teña* (M. Leiras, LPCG, 1911, 57).

331. **botar** [u.p.] **auga aos pitos cando chove** COL. Facer algo inoportuno ou innecesario. *Ao día seguinte de morrer, publicou e emperador un decreto en que lle perdoaba ao marqués todas as faltas e crimes que cometera en canto vivira. O emperador, seica era partidario de lles botar auga aos pitos cando chove.*
{Botar auga os pitos cando chove – Hacer lo inoportuno o innecesario (FLP)}
332. **botar** [u.p.] **mau de** [alguén ou algunha cousa] Recorrer [a alguén ou a algunha cousa]. *Que vén o inverno de fumes? / Bótase man das estelas* (M. Leiras, LPOC, 346). | *Deulle algo de mareo [...] quixen chamar por vostedes, pero non sabía [...] Cando o asistente botou mau del, escoitouse só o clic* (X. Vázquez Pintor, QFV, 2000, 52).
A forma normativa é “botar man de [alguén ou algunha cousa]”.
333. **botar** [u.c./u.p.] **na terra** [alguén] COL. Matar [alguén]. *Batídeme, aires, batide; / batídeme, aires da serra; / que aqueles gafos da vila / botándome iban na terra* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
334. **botar** [u.p.] **por ela** COL. Presumir, alardear. *Ceguei á fía atruxando, / e quixen botar por ela, / e puxéronme o lombiño / moliño com’a manteiga!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 40). | *Es cadaval polos cimbrós; / nos baixos, fraga famenta, / Ben podes rumber, Montaña, / ben podes botar por ela!* (M. Leiras, LPOC, 348). | *Non bote naide por ela, / e menos, sendo cativo; / que, ao millor sal un... Peruxo, / que hai sempre algún escondido / i-amosa os cairos* (M. Leiras, LPOC, 351).
{Botar por ela – Presumir, fanfarronear, baladronear (FLP)}
- botar** [u.p.] **unha mau** [a alguén] > 329
335. **buscar** [u.p.] **as deligras** [a alguén] COL. Provocar, procurar o xeito de molestar ou excitar [alguén]. *Sin mirar quen loitaba / coas pícoras que acostuman / a sempre alí estar de agarda, / por quen lles fregue nas xuntas / ou as pelizque nas cachas, / ou as deligras lles busque* (M. Leiras, LPOC, 1884, 236).
Noriega rexista unha forma moi parecida [FIXÉRONLLE AS DELIGRAS: Le buscaron las cosquillas (NV)]. Non sabemos se no exemplo que citamos de Leiras Pulpeiro se utiliza a frase co sentido figurado que damos ou co sentido recto de ‘facer cóxegas’. O substantivo “deligras” é característico da área mindoniense. O sinónimo “cóxegas” é máis corrente.
336. **caer a calleira** [a alguén] COL. Deixar de ter familia ou fillos. *A min xa me caeu a calleira, agora tócvos a vós.*
{Cael-a calleira – Dejar de tener familia o hijos (FLP)}
337. **caer a facha** [a alguén] COL. Ir morrer de maneira inminente. *Daba pena de que fosen, / tan rufo e majo, a correlo, / pero... caeralle a facha, / e non houbo máis remédeo* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
Esta expresión aparece en NV (CAEULLE A FACHA: Se halla en peligro inminente). É posíbel que o significado que dá Noriega non sexa o que ten no exemplo de Leiras, que se refire a un galo que van correr. Debe de ser algo parecido a ‘estaba sentenciado’. Segundo Lence Santar, “As fachas son luces que can do ceio cando quer finarse algún. Por eso na terra de Mondañedo se di que a todo dios lle cai a súa facha.

- Os do Angulo, de Pelourín [...] xuran que dous ou tres días antes de finarse seus pais, viron caer as fachas preto das casas” (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 117).
338. **caer** [u.p.] **na grade** COL. Ser enganada, caer nunha trampa. *Fixo menos dela un mozo de casa grande. El sabe ben quen é o que a botou a perder. Pero ela non sabe quen foi o da dellada, e o pai dela nin siquera que caeu na grade* (A. I. Alvaríño, IACO, 1962, 12).
{Caer n-a grade. Caer n-a trapela – Caer en el garlito (FLP)}
Noriega recolle tamén a expresión, mais con diferente significado [PUXÉRONLLE O RANCALLO, CAIEU NA TRAPELA, CAIEU NA GRADE, COLLEULLE A GRADE AS ZOCAS, CAIEU NO CHAO; ACADARMÁRONO, ou ABICORNÁRONO, ou PUXÉRONLLE O XABREXUGO: Contrajo matrimonio (NV)].
339. **caer** [u.p.] **na trapela** COL. Ser enganada, caer nunha trampa. *Dixo Havel, con razón, que a política é un traballo que require de persoas “especialmente puras”, porque é moi doado caer na trapela* (Pablo G. Mariñas, XDG, 4-XI-2009, 8).
{Vid. caer n-a grade}
340. **caer o forno** [a alguén] / **esfondarse o forno** [a alguén] COL. Dar [unha muller] á luz [un meniño]. *Convidote ao que queiras para celebrarmos que está mañá lle caeu o forno á miña muller e correu todo ben.*
{Á Marica caeull’o forno. Á Marica esfondousell’o forno} Maria parió (FLP)}
- Tamén Noriega anota esta expresión [CAEUME O FORNO, ou ENTORNÓUSEME O CARRO: Dió a luz mi mujer (FLP)]. Para Leiras, cáelle o forno á muller, en canto que para Noriega, é ao home a quen lle cae. Polo demais, Noriega dá outra expresión sinónima co substantivo “carro”.
341. **cagar o demo no camiño** [a alguén] VULG. Malograrse algo que estaba a punto de se conseguir ou que se tiña previsto. *Que mala sorte, coa de proxectos que tiñan e cagouilles o demo no camiño! Foi unha pena!*
{Cagal-o demo n-o camiño – Se le volvió la hoja (FLP)}
342. **calar** [u.p.] **a boca** COL. Non falar; deixar de falar. *E calou a boca o vello / e calou a boca a vella* (M. Leiras, LPOC, 1901, 285). | *Cachizas el facía no concello; / e todos a boquiña lle calaban; / porque era como o xoio, i-a calquera / nun aire lle amañaba el unhas papas* (M. Leiras, LPOC, 359). | *Ando buscando un mantelas / que a todo cale a boquiña; / mándemo quen un conoza; / quen seipa dun, que mo diga* (M. Leiras, LPCG, 1911, 48). | *Sempre fuches un badúa!; / sempre andas tocando a choca! / Mentras non che anden cos dentes / no-has saber cala-la boca!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56).
343. **cangar o demo** [alguén ou algunha cousa a alguén] COL. Ser [esa persoa ou cousa] unha fatalidade [para alguén]. *Hai unha nena na Chaira / que me ten tolo de todo. / Seique ma cangou o demo! / Seique me veu un mal ollo!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 52). Noriega rexistra esta expresión [CANGOUMA O DEMO! (unha muller): Me la separó el diablo (NV)].

344. **cangarse** [u.p.] **no camiño** [a alguén ou de alguén] Impedir ou obstaculizar os seus proxectos. *Quixen casar cunha nena / que tiña pan e capelo, / e non puiden, por cangarse / no camiño un vinculeiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
345. **chamar** [u.p.] [a alguén] **cantas haber** COL. Dicir [a alguén] toda clase de ditos ofensivos, inxuriosos; insultar [a alguén]. *Chamáronche cantas hai / tías irmás, ruís laverças!...* (M. Leiras, LPOC, 324).
346. **chamar Dios pra si** [alguén] EUF. Morrer. *Colla pra baixo ou pra riba, / triste vou, e triste volvo; / pra min non hai sinón penas...! / Dios me chame pra si logo!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 40). | *A sor María de San Antonio, que este foi o seu nome de relixión, chamouna Deus para si a 30 do outono do 1624* (X. Filgueira, FVAMF, 2015, 56).
CHAMOUNO DIOS PRA SI: Murió (NV). A forma correcta é “chamar Deus para si [alguén]”.
347. **chamarse** [u.p.] **Xan da Nega** COL. Non cumprir un compromiso ou unha promesa; desentenderse dun asunto. *Á hora da verdade chamouse Xan da Nega e non houbo maneira de que aceptase.*
{Chamouse Xan d’a nega – Se chamou andana, no quiso reconocer el hijo (FLP)}
A UF recóllea tamén Noriega [CHAMARSE XAN DA NEGA: Promissis non stare (NV)].
348. **chegar** [u.p.] **a pelos e capelos** [algunha cousa] COL. Pagar moito [esa cousa]. *Chegaron esa casa a pelos e capelos mais eu creo que non vale tanto.*
{Han-o chegar á pelos e capelos – Han de pagarlo mucho (FLP)}
349. **chegar** [u.c.] **astra a ialma** [a alguén] Causar unha forte emoción [a alguén], conmover [alguén]. *Non lle quedaban máis que ollos, / pra botar olladas mortas, / que chegaban astra a ialma* (M. Leiras, LPOC, 353).
As formas normativas son “chegar ata a alma” e “chegar até a alma”.
350. **chegar** [u.c./u.p.] **o calleiro** [a alguén] / **erguer** [u.c./u.p.] **o calleiro** [a alguén] COL. **1.** Producir [a alguén] pesadume. *Noticia tan negativa ergueume o calleiro e quedei moi mal.* **2.** Dicir [a alguén] palabras de sentimento, levantar [a alguén] o ánimo. *Cando che dan unha noticia así de boa érguenche o calleiro inda que esteas baixo de moral.*
{Vid. Levantal-a espinilla}
351. **chorar** [u.p.] **os sete chorares** COL. Chorar moito. *De me fiar, nunha festa, / dun galanciño atrasnado, / chorei os sete chorares, / e chorei non sei canto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 46).
Tamén esta expresión aparece en *Como falan os labregos* [CHORAR COM’ONHAMADANELA, CHORAR COMO UNHA VEIGA TALLADA, CHORAR OS SETE CHORARES, ou DEBULLARSE EN BÁGOAS: In lacrimas effundi (NV)].
352. **colgar o pelexo** [a alguén] COL. Estar moi delgado; pasar moita fame. *A ese cógalle o pelexo, non che ten un bo ano.*
{Colgar o pelexo – Matar de hambre (FLP)}
A forma normativa é “colgar o pellelo [a alguén]”.
353. **coller** [u.c./u.p.] **de novo** [alguén] COL. Sorprender, causar estrañeza. *Non che me colle de novo / que me deixes cal me deixas: / lacazán como saliche / falta che fai mainceira* (M. Leiras, LPCG, 1911, 50).

- | *Apútese sin recelo no meu home; eu soílo a el lle fun encargo e, así, nada o colle de novo* (M. Valladares, MVNM, 1880, 18).
354. **comer** [u.p.] **as papas na cabeza** [a alguén] COL. Ser máis alta [que outra persoa]. *Teño amigos que che comen as papas na cabeza. Nin poñendo alzas nos zapatos lles chegas ao embigo* (Bieito Iglesias, BIMO, 1994, 17).
{Comel-as papas n-a cabeza – Ser mas alto (FLP)}
355. **comer** [u.p.] **o caldo á merenda** COL. Pasar estreitezas na casa e non ter orde nin goberno. *Si, ese éche dos que comen o caldo á merenda, moito chufar pero pasan unha fame de can.*
{Comel-o caldo a merenda – Pasar estrecheces en casa y no tener orden ni goberno (FLP)}
356. **contaren fanegas** [a alguén] COL. Ser rico. *Non quero moza que teña / quen a tropece na vila, / anque lle conten fanegas, / i-ande ben fresca e ben limpa* (M. Leiras, LPCG, 1911, 19).
Esta UF recóllea Noriega [CÓNTANLLE FANEGAS (a unha moza): Es faneguera (NV)].
357. **correr** [u.p.] **as xuntas** [a alguén] COL. Bater [a alguén], dar [a alguén] unha malleira. *Córrelle as xuntas, Aristides..., veña machiño..., quéntalle o lombo!* (LCMR, 1997, 190).
{Vid. mazar a cotena}
Como tantas outras, Antonio Noriega recolle tamén esta expresión en NV (CORRERLLE a un AS XUNTAS: Doblarle a palos).
358. **crebar** [u.p.] **os aires** [a alguén] COL. Facer que desista de facer algunha cousa, quitarlle as intencións. *Con esas ameazas o que tentan é crebarlle os aires, mais non o van conseguir.*
{Crebal-os aires = Quitar las intenciones (FLP)}
359. **custalas todas** [u.c. a alguén] COL. Supor [u.c. a alguén] moito esforzo. *Tal latexo sintín drento do peito / e tales pavorías ¡ai! me deron / que todas mas custou poñerme dreito / e xuro que si entonzas me furaran / nin de sangue unha pinga me sacaran* (M. Leiras, LPOC, 1888, 263).
{Costal-as todas – Costar Dios y ayuda (FLP)}
Repárese en que, en FLP, aparece “costar” e, no exemplo tirado dunha das poesías, aparece “custar”, como é normativamente, aínda que, noutra versión do poema que publica Alonso Montero, aparece tamén “costou”.
360. **dala** [u.p. a alguén] COL. Facer algo que prexudica [alguén], como enganalo ou decepcionalo. *Deuma unha rapaza, e calo, / que no-han salir todas boas; / tamén ao raposo ás veces, / lle sal a galiña choca* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12). | *A min non ma dan [...] A min non me enganan. Máis sabe o demo por vello que por demo* (B. Graña, GBFM, 1996, 25).
DEUMA (unha rapaza): Me chasqueó (NV).
361. **danzar a deda** [a alguén] COL. Andar con desexo sexual [un varón]. *Oi, parece que hoxe lle anda a danzar a deda ao prosma ese!*
{Danzal-a deda – Andar deshonesto (FLP)}
“Deda” é, nalgunhas zonas, ‘dedo do pé’, como recolle o dicionario da RAG; mais na terra de Cotobade, segundo Ramiro Barros Justo (2013), é ‘dedo grande do pé’.

- Na UF que comentamos, “deda” supomos que alude ao pene. Repárese tamén en que “dedo sen uña” é pene (Requeixo, 1994), polo menos na área mindoniense.
362. **dar a alma** [algo a alguén] COL. Presentir [u.p. algo]. *A noite que adiós me dixó, / coma min, tamén choraba...! / Foi ben o adiós derradeiro! / Nin que nolo dera a ialma!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 65). | *Si como me dá a ialma, vas pra isa guerra que hoxe hai en Cuba, non busques o peligro* (Xan de Masma, MXD, 1899-1900, 117). Esta UF recolleuna Noriega en NV (DÁBAMO A IALMA: me lo decía el alma).
363. **dar** [u.p.] **á lengoa** COL. Falar, conversar. *O Cristo do Pasatempo, / que tamén, si dera á lengoa, / dos que alí o tempo pasaron / diría: malditos sexan!* (M. Leiras, LPOC, 318). | *A frase de Mingos [...] soa de compromiso, de ganas de darlle á lingua e mata-lo tempo* (B. Graña, GBFM, 1996, 73) Esta locución tamén significa ‘falar moito, normalmente cando se fai de maneira insubstancial’. A forma normativa é “dar á lingua”.
364. **dar** [u.p.] (a súa) **palabra** [a alguén dalgunha cousa] Prometer [a alguén] cumprir algunha cousa. *N’anda ao dreito un raído, / que lle deu vinte palabras / de ser de lei* (M. Leiras, LPOC, 360). No exemplo, M. Leiras, para enfatizar máis o significado desta UF, usa “dar vinte palabras”.
365. **dar** [u.p.] **ao dente** COL. Comer. *Agora que estás de cura / has ter ben que dar ao dente; / soio che falta cozarte / co lombo contra as paredes* (M. Leiras, LPOC, 207). | *O ferreiro roeu e deu ao dente canto quixo* (V. Taibo, VTDA, 1956, 104).
366. **dar** [u.p.] **as boqueadas** Agonizar. *Traballo sempre sin folgo / astra das boqueadas; / mais... pró demo; que el, meu probe, / nin camisiña levaba!* (M. Leiras, LPOC, 214). | *Tan triste [...] / cal si aínda durara a noite negra / en que a meu pai vin dar as boqueadas* (M. Leiras, LPOC., 321). {Dal-as boqueadas – Estar expirando (FLP)} Tamén aparece en NV (Dar as boqueadas: Extremum halitum efflare).
367. **dar** [u.p.] **ás corneiras** COL. Dicir non; protestar, refungar. *Andivécheme rogando, / i-agora das ás corneiras..., / probe de quen bote contas / co que no peto non teña* (M. Leiras, LPCG, 1911, 57). A expresión aparece en NV (DAR ÁS CORNEIRAS: Decir nones). Aníbal Otero recolleu, en Ribeira de Piquín, outra que debe ser variante: “Dar ás cornalleiras”. Tradúcea por ‘reñir, alborotar, protestar, refunfuñar’.
368. **dar** [u.p.] **ás zancas** COL. Andar moito; correr; fuxir. *As mallegas das san Lucas / háncheme ser acordadas, / que, anque me teño por algo, / ben deitei de dar ás zancas* (M. Leiras, LPOC, 210).
369. **dar** [u.p.] **catro voltas** (na festa) COL. Bailar. *Vaite, barruzo, que veño / coa miña mantela nova; / vaite, barruzo, da festa, / que quero dar catro voltas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 6). Esta expresión rexístraa Noriega [DAR CATRO VOLTAS NA FESTA: Bailar (NV)].
370. **dar** [u.p.] **co cu no ferrado** COL. Arruinarse. *Non soubo administrar o capital que herdara e en poucos anos deu co cu no ferrado.*

- {Dar c'ó cú n-o ferrado – Arruinarse (FLP)}
- Noriega tamén anota esta expresión [DEU DE C..., ou DEU CO C... NO FERRADO: Quedó reducido a la miseria (NV)].
371. **dar** [u.p.] **co pé** [a alguén] COL. Desprezar, tratar con desprezo [alguén]. *Que non estivera tan desfeitiña / cal xa se atopa certa fochiña / da que algo enriba inda se ve, / si máis souperan que alí esganaron / centos de probes que entón lidaron / cos que lle aos nosos daban co pé* (M. Leiras, LPOC, 328). | *Pra que entón me namorache i agora me dás co pé e lle fas a rosca a outra?* (X. Prado Lameiro, 1919, TILG).
{Dar c'ó pé – Despreciar (FLP)}
372. **dar** [u.p.] **e remangar** [u.p.] [a alguén] [algunha cousa ou persoa] COL. Gabar ou salientar de forma interesada as calidades dalgunha cousa ou de alguén para que se interese por esa cousa ou persoa. *Cansou de darllo e remangarllo até que por fin o outro, por cansazo, aceptou.*
{Hay que darllo e remangarllo – Hay que metérselo por los ojos (FLP)}
373. **dar** [u.p.] **fe** [dalgunha cousa] Asegurar como certa, testemuñar, garantir [esa cousa]. *Anque cen cruces me poñas, / nunca máis fe che hei de dar; / que, o que unha fai, fai un cento / si se lle certa a cadrar* (M. Leiras, LPCG, 1911, 38).
374. **dar** [u.p.] **por donde doe** [a alguén] Facer dano, molestar ou ofender [alguén] naquilo que máis pode importar ou afectar. *Hei de procurar a maneira de me vingar del e vouno facer dándolle por onde lle doe.*
{Dar á un por donde lle doy – Dar a uno por donde peca (FLP)}
- A forma normativa é “dar por onde doe [a alguén]”.
375. **dar** [u.p.] **sete voltas no inferno** COL. Facer calquera cousa, ser capaz de calquera cousa [para conseguir algunha cousa ou para non facer outra determinada cousa]. *Sempre os rapaces o mesmo / foron e son coas rapazas: / dar sete voltas no inferno, / se son mester, pra abrandalas. / Todo é “en punto” mentras elas, / non de todo cegas, mandan, / pro, en se subindo “aos touciños”, / todo se volve “puntadas”, / e, si se trata de voltas, / solo entenden das de espaldra* (M. Leiras, 1888, 260).
376. **dar** [u.p.] **unha volta** [a unha moza] Excitarlle ou avivarlle a paixón. *No carreiriño da fonte / dinlle unha volta a unha nena; / nunca lle eu dera tal volta! / nunca tal volta lle eu dera!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 29).
[DARLLE UNHA VOLTA (a unha moza): Excitarle o avivarle la pasión del amor (NV)].
377. **decir** [u.p.] **adiós** [a alguén] Despedirse [de alguén]. *Non me deixes, como poidas, / sin que, siquera, te vexa; // sin que, siquera, che eu sinta / decirme adiós, calandiño, / dende o fachal da cociña!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 62).
A forma correcta é “dicir adeus [a alguén]”.
378. **deixar** [u.p.] **o prebe coma as costureiras** COL. Ser moi cerimoniosa, moi cortés e educada. *Non sei onde aprendería el, deixa o prebe coma as costureiras.*
{Deixal-o prebe com'as costureiras – Es muy cumplido o ceremonioso (FLP)}

379. **deixarse** [u.p.] **de panxoliñas** COL. Ir directamente á cuestión importante; deixarse de miramentos, de palabras de afecto ou rodeos. *Déixate de panxoliñas, / que non che son tempos vellos; / déixate de panxoliñas, / que, abofé, péde-lo tempo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26).
Noriega Varela recolleuna en NV (DÉIXATE DE PANXOLIÑAS: No me vengas con paños calientes).
380. **desamasar** [u.p.] **que caeu o forno** COL. Desistir da idea que tiña, verse obrigado a suspender algo que tiña previsto porque non vai poder ser. [Úsase, xeralmente, en imperativo (desamasa/desamasade que caeu o forno) ou co verbo “desamasar” en perífrases como hai que desamasar que caeu o forno ou ter que desamasar que caeu o forno]. *A oposición segue amasando fariñas de esperanza pero na noite das eleccións algúns poderían berrar aquilo de “desamasa que caeu o forno”* (Lourenzo F. Prieto, LVG, 4-I-2005). | *Tanto traballo que nos deu preparar isto para nada, o que nos ía pagar mudou de plans. Agora temos que desamasar, que caeu o forno.*
{Hay que desamasar que caeu o forno – Hay que dejar todo como estaba (FLP)}
381. **descubrir** [u.p.] **a ialma** [a alguén] Falar con franqueza, revelar os íntimos sentimentos [a alguén]. *Quererlle máis que ás santiñas / dos meus ollos sin que eu poida / descubrirlle a i-alma miña...!* (M. Leiras, LPOC, 336).
A forma normativa é “descubrir a alma [a alguén]”.
382. **descubrir** [u.p.] **un altar pra cubrir** [u.p.] **outro** COL. Resolver un problema creando outro. *Déixao estar así, non vaia ser que descubras un altar para cubrires outro.*
{Descubrir un altar pra cubrir outro – Hacer un hoyo para tapar otro (FLP)}
Eladio Rodríguez, en DEG, recolle o seguinte refrán: *Descubrir un altar pra cubrir outro, é cousa de loucos.* A forma normativa é “descubrir un altar para cubrir outro”.
383. **encher** [u.p.] **a barriga** COL. Comer; fartarse de comer. *Si un crego, pola contra, pide a un probe / o que chama el ofrendas, sempre o move, / cando menos, a darlle algunha espiga, / que, vendéndoa, cal fai, cando o gran sobe, / deixa sobre pra encher ben a barriga* (M. Leiras, LPOC, 322).
384. **encher** [u.p.] **de palla seca** [alguén] COL. Reprender [alguén], dicir [a alguén] o que pensa sen contemplacións. *Cando o colleu por banda encheuno de palla seca, díxolle todas e mais algunha.*
{Encher de palla seca (a alguno) – Cantarle las verdades. Decirle las del barquero (FLP)}
385. **engaxar** [u.p.] **a ialma** [a alguén] Facer perder a paciencia e o control. *Con ese comportamento tan desconsiderado acaban engaxándolle a ialma a calquera.*
{Engaxar a y-alma – Exasperar (FLP)}
A forma normativa é “engaxar a alma”.
386. **entrar** [u.p.] **por ollo de moa** [a alguén] COL. Gustar [desa persoa], agradar [u.p. a alguén]. *A ela entroulle por ollo de moa e por iso non dá creto ao que lle dicimos nós del.*
{Entrar por ollo de moa – Caer en gracia (FLP)}

387. **erguer** [u.p.] **a cabeza** Manterse digna. *Meu filliño, nunca esquezas / que, millor quero non verte / astra o ceio, se a cabeza / n'as de erguer como eu a erguín / diante de Prim pra aló de Ceuta...* (M. Leiras, LPOC, 1901, 285).
- erguer** [u.c./u.p.] **o calleiro** [a alguén] > 350
esfondarse o forno [a alguén] > 340
388. **estar** [u.p.] **dálle que dálle** COL. Traballar seguido. *Sempre estou dálle que dálle, / e nunca sallo do día; / non sei cómo fan algunchos / pra facer sega enseguida!* (M. Leiras, LPCC, 1911, 51). | *Poñiano ao veo do moíño de moer café e alí estaba dálle que dálle* (M. García Barros, GBEN, 2000, 21). Rexístraa tamén Noriega [Sempre ESTOU DÁLLE QUE DÁLLE: Trabajo continuamente (NV)].
389. **facer** [u.p.] **a macancona** COL. Finxir unha doenza ou outro motivo para non traballar. *Xúntanlle unha morea de paus e chaman a Farruquiño; e como Farruquiño non sabe facer a macáncona, despáchallos en dous días, e logo ten que esperar outros dous a que lle xunten outra morea* (M. García Barros, GBCT, 1952, 182). {Facel-a macancona. Facel-a manguanga} Hacer la zanguanga (FLP)}
 A palabra “macancona” non a rexistra o dicionario da RAG.
390. **facer** [u.p.] **a manguanga** COL. Finxir unha doenza ou outro motivo para non traballar. *Hoxe fixestes a manguanga para irdes á praia.* {Vid. Facel-a macancona}
391. **facer** [u.p.] **a millor festa** COL. EUF. Ter relacións íntimas [con outra persoa], practicar sexo [con alguén]. *Anda a presumir de que fixo a mellor festa con esa muller.* {Facer a millor festa – Cohabitar (FLP)}
 A forma normativa é “facer a mellor festa”.
392. **facer** [u.p.] **a rosca** [a alguén] / **facer** [u.p.] a rosca do galo [a alguén] COL. 1. Adular [alguén] para conseguir algo. *Aos mestres fáille-la rosca cunha habilidade pasmosa. Xa o ano pasado tiña enfeitizada a dona Amalia* (An Alfaya, OCAZ, 1996, 14). 2. Cortexar, tratar de namorar [alguén]. *Fixenlle a rosca do galo / en cantos sitio-la vin; / dixerlle o demo i-a nana, / e sempre o tempo perdín* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26). {Facel-a rosca d'o galo – Cortejar, adular (FLP)} {Facel-a rosca – Hacer la zalá (FLP)}
 Noriega rexistra esta expresión [FACER A ROSCA DO GALO: Galantear (NV)].
393. **facer** [u.p.] **a súa** COL. Facer a súa vontade; vingarse. *Que agardan os probes, / que a fouce no-abranguen, / i-a súa, ben feita, / non fan dunha vez!...* (M. Leiras, LPOC, 309). | *Non te fies das mulleres, / querido, por vida túa, / que son firmes e leales / mentres que non fan a súa* (CDTC, 1980, 70).
394. **facer** [u.p.] **a zángalla-mángalla** COL. Buscar pretextos ou dar rodeos para deixar de facer algo. *Mandeillo facer a el mais estivo toda a mañá a facer a zángalla-mángalla e non deu feito nada.* {Facel-a zangalla mangalla – Buscar pretextos o rodeos para deixar de facer alguna cosa, andar remolón. Hacer cháncharas mancharas (FLP)}
 {Facel-a zangalla mangalla – Buscar pretextos o rodeos para deixar de facer alguna cosa, andar remolón. Hacer cháncharas mancharas (FLP)}
395. **facer** [u.p.] **boa feira** COL. Obter proveito, saír ben unha cousa, facer bo negocio, non perder o tempo, non ser pouca a ganancia obtida.

- Fun á feira nun vinteoito, / por ir coa miña Sabela; / e, sin mercar nin vendéremos, / fixemos señora feira* (M. Leiras, LPOC, 212). | *Que boa feira faría o que dese con ela, coa miña oliña chea de ouro!* (A. I. Alvariño, IACO, 1962, 59).
No exemplo de Manuel Leiras, este xoga cos sentidos da palabra “feira”. Na expresión que comentamos, o sentido é figurado.
396. **facer** [u.p.] **cachizas** COL. Facer ou resolver algo arbitrariamente, facer o que lle dá a gana. *Cachizas el facía no concello; / e todos a boquiña lle calaban; / porque era como o xoio, i-a calquera / nun aire lle amañaba el unhas papas* (M. Leiras, LPOC, 359). | *Disme tamén [...] / que o alcalde da vosa aldea / fai cachizas cos peisanos / que están faltos de influencia, / fundado na forza bruta do mando, / que el aproveita / pra facerse bos nagocios / cuas que sempre a conta allea* (E. Rodríguez, Folerpas, 1894, 104)
{Facer cachizas – Hacer mangas y capirotes (FLP)}
397. **facer** [u.p.] **chatolas** COL. Estar furiosa, dar mostras de estar moi incomodada. *Xuro a Dios e poño un peso / que algún majo fai chatolas // cos dentes, por non poder / achegarse, que esta noite / ha de haber... o que ha de haber* (A. Noriega, Do ermo, 458).
{Facer chatolas – Trinar (FLP)}
Noriega, en NV, recolle unha variante (FACER CHATOLAS COS DENTES: Darse a perros, o ponerse hecho un demonio, y tambien estar abubiando, ou aterentando co frío). Neste caso, só recolleemos o sentido que dá Manuel Leiras a pesar de ter outros.
398. **facer** [u.p.] **coma o santo que non mata nin tolle** COL. Ser inofensiva; ser inútil, non valer para nada. *Non te preocupes que ese é coma o santo que non mata nin tolle.*
{Fai com’o Santo que non mata nin tolle – Es inofensivo, no vale para nada (FLP)}
Noriega tamén a recolle así [FACER COM’O SANTO QUE NIN MATA NIN TOLLE: Ser inútil para todo (NV)].
399. **facer** [u.p.] **de conta** [que + CD] Decatarse, darse conta [de algo]; imaxinar, supor [algo]. *Es ben lavado de cara!... / Faite de conta que a verte / nin a falarche unha fala / hei de volver, si é que sigues...* (M. Leiras, LPOC, 1884, 236).
400. **facer** [u.p.] **de menos** [alguén ou algunha cousa] Dar [a alguén ou a algunha cousa] pouca importancia, considerar pouco importante, desprezar. *Tan cego estaba por ela que, facendo de menos os consellos de seus pais, enventou de escapar da casa* (M. Leiras, CDB).
401. **facer** [u.p.] **de mouro branco** COL. Terxiversar as cousas. *Canto falamos ás veces / sin pensar o que falamos! / pero, por máis que se fale, / non se fai de mouro branco!* (M. Leiras, LPOC, 349). | *Poden querer facer do negro branco. Mais o certo é que todos aqueles que tiñamos idade para acudir ás urnas [...] sabíamos dabondo [...] que había tres cuestións tabú, imposibles de cuestionar* (X. R. Pena, FDV, 14-VI-2014).
Eladio Rodríguez rexistra “facer do branco negro” (DEGC). Supomos que se trata dunha variante desta UF. O segundo exemplo é unha variante con “negro” en lugar de “mouro”.

402. **facer** [u.p.] **de ollo** [algo] COL. Ter pensada ou disposta unha cousa, contar con algo. *Fixo de ollo vivir naquela casa.*
 {Facer d'ollo – Tener dispuesto, tener pensado, contar con una cosa (FLP)}
 Parece que “ter de ollo”, ao menos nun dos sentidos que dá Leiras (esperar), é fraseoloxismo sinónimo (ou variante) de “facер de ollo”.
403. **facер** [u.c./u.p.] **falla** ([a alguén]) / **facер** [u.c./u.p.] **falla** ([a alguén]). Ser necesaria ([a alguén]). *Parada / se estivo astrá que el lle dixó: –Dios te garde, aí Niculasa [...] // –Que a ti te garde, bo peine, / que non che fai pouca falta* (M. Leiras, LPOC, 1884, 236). | *Aí, fillos da ialma, / que igual non vos vexa!... / Fai falla que os probes / un día se entendan!* (M. Leiras, LPOC, 1892, 271).
404. **facер** [u.p.] **festas** [a alguén] COL. Acariciar; louvar, afagar [alguén]. *Ben se ve neso que os tales, / como os cas dos cortadores, / nunca fan festas a naide / si de lles dar no-o conocen!* (M. Leiras, LPOC, 320).
 Noriega recolleuna en NV (FACER FESTAS, ou ALOUMIÑAR: Acariciar).
405. **facер** [u.p.] **o ato** Aviarse, despachar, resolver un asunto.
 {Facel-o ato – Aviarse, despachar (FLP)}
 Non demos achado información abonda sobre esta expresión. Dános a impresión de que “ato” é a palabra castelá “hato” e que esta UF é a que o *Diccionario de la lengua española* da RAE inclúe (liar alguen el ható *loc. verb. coloq.* Prepararse para marchar).
406. **facер** [u.p.] **o que o demo non fai** / **facер** [u.p.] **o que o trasno non fai** COL. Ser capaz de facer calquera cousa, facer o que faga falta, ser moi atrevida. –*Aí nena, nese palleiro / inda se agucha un bon can! / –Eso será se lle deixan... / –Ou tamén sin lle deixar, / que un cuzo pola quentura / fai o que o trasno non fai* (M. Leiras, LPOC, 366).
 {Fai o que o Demo non fai – Hace cuanto hay que hacer (FLP)}
407. **facер** [u.p.] **o (seu) agosto** COL. Obter un gran beneficio. *Por un carreiro / que dun rego vai pra riba, / i-ao relanxo leva ao adro, / catro en conversa subían. / Eran catro dos que o agosto / fan naquela romería* (M. Leiras, LPOC, 1895, 273).
408. **facер** [u.p.] **os nabos** COL. Perder carnes; perder mérito ou valor. *A Xosefa fixo os nabos, ¿non a viches? está coma un pau.*
 {Fulana fixo os nabos – Fulana desmereció (FLP)}
 Recólleo Noriega [FACER OS NABOS: Perder carnes (NV)].
409. **facер** [u.p.] **sega** COL. Conseguir proveito ou ganancia, facer negocio. *Sempre estou dálle que dálle, / e nunca sallo do día; / non sei cómo fan algunchos / pra facer sega enseguida!* (M. Leiras, LPCC, 1911, 51). | *A “sega” fixoa boa [o señor Montes], que inda non sei si lle caberá na paneira o muito fruto que nesta recolleita logrou* (A Monteira, 30-VIII-1890, 383).
 Rexístraa Noriega [FACER SEGA: Hacer uno su negocio (NV)].

410. **furtar** [u.p.] **a volta** [a alguén] / **furtar** [u.p.] **unha volta** [a alguén] COL. Conseguir eludir ou esquivar [alguén]. *Garda o pradiño que levas, / e gárdao ben, noite e día; / que, si unha volta che furtan, / hanche pancela outonía* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15). | *–I-el onde hei ter eu as maus? / –Téñalas en donde queiras, / si é de casta, nada fai; / que unha volta ha de furtarcha / quer por diante ou por detrais... / Así na eira empezaron / certo Xan, que no-era xan, / i-unha Marica, que tiña / de todo o bon a Dios dar* (M. Leiras, LPOC, 366).
{Furtar a volta – Hacer suertes (FLP)}
411. **ganar** [u.p.] **a vida** Conseguir os medios de subsistencia co traballo. *Comproou unha egua pra andar dacobalo ganando a vida* (M. Leiras, OQTE). | *Ela dicía que era muller que se bastaba a si mesma para gañar a vida* (Eliseo Alonso, AECM, 1955, 50).
412. **ganar** [u.p.] **cos dentes pra comer coas enxivas** COL. Traballar de novo para poder vivir ben de vello. *Tendes que pensar no futuro, como fixeron os vosos pais, hai que gañar cos dentes para comer coas enxivas.* | *Non quero que me metan outra volta o pufo de gañar cos dentes para logo non poder comer coas enxivas* (L. Moure, MMLAL, 1980, 154).
{Ganar c’os dentes pra comer co-as enxivas – Ganar de joven para vivir de viejo (FLP)}
413. **haber cen Pilatos** COL. Haber unha notábel diferenza. *Hai cen Pilatos entre o que fai el e o que fas ti.*
{Hay cen Pilatos – Hai una notable diferencia (FLP)}
414. **ir** [u.c.] **á mau** (que + VERBO) COL. Haber moito tempo [desde algún feito]. [Úsase en tempo pasado.] *Dun recuncho da montaña / vai á mau que se largou, / e aínda hoxe non lle mandou / á nai, que chora por el, / catro renglós nun papel* (A. Noriega, NVAM, 260). | *É verdá xa sabida vai á mau que pra un home ser cordo entre as mulleres; facía falta, ¡carape! ser de pau* (1993, TILG).
{Vay á mau – Transcurrió mucho tiempo (FLP)}
Noriega recolle esta expresión, que xa usara, como se ve, en 1909, [VAICHE AMAU! (NV)] e non dá o significado. Recóllea tamén Aníbal Otero [*Vai á mau que*, para indicar que ha transcurrido mucho tiempo desde que el suceso tuvo lugar: *Vai á mau que se casou* (VSJP)]. A forma normativa é “ir á man (que + VERBO)”.
415. **ir** [u.p.] **andando** COL. Ir [a alguén] regular, nin moi ben nin moi mal [na vida, na saúde etc.]. *–Bos días, aí, tía Lourenza. / –Santos e bos, tío Santiago. / –E como rixe esta xente? / –Gracias a Dios, vai andando* (M. Leiras, LPOC, 370).
416. **lamber** [u.p.] **o cu** [a alguén] VULG. Adular [alguén], ser servil [con alguén]. *Este cabrón, só leva a quen lle dá a gana, a quen lle lambe o cu* (X. Vázquez Pintor, OVOF, 1996, 91).
{Lambel-o cu – Adular (FLP)}
417. **levantar** [u.c./u.p.] **a espinilla** [a alguén ou de alguén] Dicirlle [u.p.] palabras de sentimento, levantarlle [u.c./u.p.] o ánimo. *Un outeiro cunha fortaleza e a avenida Gedimino, na que luces e cores, edificios ben mantidos e xente guapa, levantan a espiñela de quen pasa* (Xavier Alcalá, Grial 201, 2014, 119).
{Levantar-a espinilla. Erguel-o calleiro. Chegal-o calleiro} Dar una grave pesadumbre o decir palabras de sentimento (FLP)}

- A forma correcta é “levantar a espiñela [a alguén ou de alguén]”. A definición de Manuel Leiras é a que dá a RAE para “levantar a uno la paletilla”, ‘darle un disgusto o decirle palabras de sentimiento’. Nós non achamos ningún testemuño do primeiro sentido e só incluímos o segundo.
418. **levantar** [u.p.] **de cargumes** COL. Irse a outro lugar. *Cansou de tentar convencernos sen éxito e tivo que levantar de cargumes.* {Levantar de cargumes – Irse con la música a otra parte (FLP)} “Cargume” é, en San Xorxe de Piquín, segundo Aníbal Otero (1997), ‘carga’, ou sexa, aquilo que se carga. Debe de corresponder ao sentido da palabra na frase que dá Leiras. O que non sabemos é se o sentido da expresión castelá con que a traduce se corresponde cen por cen coa frase galega e, por tanto, ten un matiz de enfado ou, ás veces, humorístico.
419. **levar** [u.p.] **a mal** [algunha cousa] Parecer [a alguén] mal [esa cousa]. *Botáchesmas todas onte, / i-eu non cho levei a mal; / pro, si outra vez con tal volves, / heite, abofé, de alindar* (M. Leiras, LPOC, 208).
420. **levar** [u.p.] **a palma** ([a alguén]) COL. Vencer, gañar [a alguén], sobresaír. *Os de Masma / foron sempre fachendosos, / i-han querer leva-la palma* (M. Leiras, LPOC, 1910, 298).
421. **levar** [u.p.] **as barbas** [a alguén] COL. Dominar, superar [alguén]. *Mal será que non se vaia / dando co algús [galos], pra escollermos / un que ao seu lle leve as barbas* (M. Leiras, LPOC, 1910, 298).
422. **levar** [u.p.] **cabeza** COL. Prosperar, recuperar, ir adiante. *Axudádeo a ver se leva cabeza o rapaz.* {Non leva cabeza – No se levanta, no adelanta, no prospera (FLP)} Coidamos que se trata dunha variante de “levantar cabeza”. A locución está mal formulada ao ir en forma negativa xa que se pode usar tamén en positivo.
423. **levar Dios** [alguén] EUF. Morrer. *Xa teríamo-los homes acó a groria, / que gardan pra cando Dios nos leve* (M. Leiras, LPOC, 364). | *Dios me leve e Dios me deixe / dormi-lo meu sono grande / su as nerviás do recantiño / donde os meus velliños xacen!* (M. Leiras, LPOC, 214). A forma correcta é “levar Deus [alguén]”.
424. **levar** [u.p.] **mal camiño** Proceder ou portarse mal e, por tanto, presaxiar malos resultados. *Dice o meu cura que levo, / polo que vou, mal camiño; / e ten razón, e no-hai volta: / millor é o del, que é o do trigo!* (M. Leiras, LPOC, 209).
425. **levar** [u.p.] **o brazo torto** COL. Levar un presente [a alguén]. *Pró probe non hai padriño, / nin porta ningunha aberta! / Pró probe no-hai nin xusticia, / si o brazo torto non leva!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 39). Noriega recolle unha variante desta expresión [VAI VELO, ou VAI OND’EL CO BRAZO TORTO: Llévale un regalo (NV)].
426. **levar o demo** [alguén] COL. Morrer. *Cegoume unha vez o demo, / e ben puido entón levarme, / que, feito o feito daquela, / ben me rulou con deixarme!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 9). | *Si se dis gusta pódelle dar un ataque e levalo o demo. Está propenso a unha alferesía* (A. Fole, AFHNC, 1981, 69).

427. **mandar** [u.p.] **con Dios** [alguén]
Despedir, botar [alguén]. *Pidirche casa cuberta, / e ti con Dios me mandache; / que nunca outro mal che fagan!, / que sempre con Dios te manden!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 43). A forma correcta é “mandar con Deus [alguén]”.
428. **mazar** [u.p.] **a cotena** [a alguén] / **mazotar** [u.p.] **os cotenos** [a alguén]
COL. Bater [a alguén], dar [a alguén] golpes. *Hei de ir á fía esta noite, / i-hei de mata-lo candil, / i-heille maza-la cotena, / on majo que campá alí* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15). | *Ao que a prantaba de guapo / mazotáronlle os cotenos, / e, tordea que tordea, / foi caer onda un centeo* (M. Leiras, LPOC, 302).
{Mazar a cotena. Dar unhas fregas. Correl-as xuntas. Medil-as costas} Dar una paliza (FLP)}
Noriega recolle tamén esta UF [MAZA-LA COTENA: Dar de golpes (NV)]. Manuel Leiras, en FLP, non recolle a segunda variante, “mazotarlle os cotenos”, que, como se ve, si aparece nunha das súas poesías. Coidamos que “dar unhas fregas” non é unha construción fixa, senón libre. O substantivo “frega”, tal como aparece no dicionario da RAG, ten unha acepción figurada que significa ‘malleira’. Isto vese no seguinte exemplo: –*Seique non andas a gusto / sin fregas!* –*Si; cal se deron / fai dous anos, pra ensiñarvos / cortesía, no Convento...!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 302).
429. **medir** [u.p.] **as costas** [a alguén]
COL. Bater [a alguén], dar [a alguén] golpes. *E por si algún día chega unha ocasión / en que Xan labrego poda ergue-la man, / quero unha aguillada que me sirva entón / pra medirlle as costas a algún pillabán* (Xosé Crecente, Codeseira, 1928, 251).
{Vid. mazar a cotena}
430. **medir** [u.p.] **o lombo** [a alguén] COL.
Bater [a alguén], dar [a alguén] golpes. *Aos desleigados que esquencen / a fala, que ti, no colo, / lles ensiñache, ao crialos, / midelles coa roca o lombo* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323). | *Comiamos o que nos daban e calabamos o biquiño, non fose o demo que aínda nos medisen o lombo cunha vara* (Pilar Leal, Algaravia nº 189, 2020).
431. **mollar** [u.p.] **a palleta** COL. Beber un pouco de viño ou doutra bebida. *Custáballe dar creto ao que vía. O seu home non mollaba a palleta nin nos velorios. E esta vez...* (X. Neira Vilas, Rmariñeiros, 2003, 29). | *Levaba eu intención de mollar a palleta e meter algo de caldo no bandullo* (Xavier Queipo, QXE, 2011, 139).
{Mollal-a palleta. Botar un groucho – Echar o beber un trago (FLP)}
Noriega recolleu tamén a expresión [MOLLAR A PALABRA, MOLLAR A PALLETA: Vinum potare. (NV)].
432. **non arar** [u.p.] **cos bois** [de alguén]
COL. Non ser simpática, desagradar [a alguén a persoa ou persoas a que se refire], non querer trato [coa persoa ou persoas a que se refire]. *O crego, / dendes da porta, baduando, / quixo ensiñarvos a todos, / que aquilo n’era un mercado; / pro dixo a tempo o do outro: / con estes bois eu non aro* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279). | *Se [...] non é santo da vosa devoción [...] tampouco [...] arará cos vosos bois* (Lidia e Valentina, Irimia 683, 2004, 16).

433. **non caer** (aínda) **a casca do cu** [a alguén] COL. Ser inmaturo ou falto de experiencia. *A ese aínda non lle caeu a casca do cu. Para maduro o seu irmán máis vello. | É un destes mozos que aínda non lles caeu a casca do cu e xa veñen dando leccións aos avós* (Manoel da Costa, DCOMM, 2017, 34). {Inda non lle cayeu a casca d'o cú – Aun no salíó del cascarón (FLP)}.
434. **non dar** [u.p.] **nunca palla nin gra** [a alguén] COL. Non ter tido trato [con alguén], non ter falado [con alguén]. [Úsase co verbo en pasado.] *Non sei como di iso se eu nunca palla nin gra lle dei.* {Nunca palla nin gra lle din – Nunca con él he hablado (FLP)}
435. **non facer** [u.c.] **pote** COL. Non ser rendíbel, non producir proveito. *Coma unha rosa eres, Rosa, / i-es boa com'o bon pan; / pro, com'eso non fai pote, / todos deixándote van* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23). [NON FAI POTE: No produce provecho (NV)].
436. **non folgar o dente** [a alguén] COL. Comer ben. *Xa se ve que a ese non lle folga o dente, olla que de boa palla está.* {Non lle folga o dente – Come bien (FLP)}
437. **non gardar** [u.p.] **a mexa** VULG. Ser faladora, murmuradora, rexoubeira, indiscreta. *A ese non lle podes contar cousa ningunha que non garda a mexa.* {Vid. Es a porta d'a vila}
438. **non grilar o grilo** [a alguén] COL. Acabarse [a alguén] o diñeiro. *Pra chufar vales o carto, / naide che pon o pé diante; / pero si “o grilo non grila”, / de nada as chufas che valen* (M. Leiras, LPCG, 1911, 60).
- Noriega rexistra esta expresión [A XAN NON LLE GRILA O GRILO: A Juan se le acabó la bolsa (NV)].
439. **non haber máis remedio / non ter** [u.p.] **máis remedio** Non haber ou ter outra solución, estar obrigada [a algunha cousa]. [Ás veces, vai seguida da conxunción *que*.] *Daba pena de que fosen, / tan rufo e majo, a correlo, / pero... caéralle a facha, / e non houbo máis remédeo* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299). | *Miña casiña, meu horto, / meu caxigo e meus loureiros, / párteme a ialma o deixarvos, / pro non teño máis remedio!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 41).
440. **non haber** (nada) **que faguer** [a algunha cousa] Non haber remedio [para esa cousa]. *Cando as feridas son fondas, / i-ademais pezoña levan, / xa no-hai que faguerlles nadia / máis que “cubrilas con terra”* (M. Leiras, LPOC, 219). A forma habitual en M. Leiras e na súa comarca é “facer”, non “faguer”.
441. **non haber volta / non ter** [u.c.] **volta** COL. Non ter posíbel discusión; non ter outra solución. *Os que, roendo latín, sin o entenderen, / dan pró ceio boletas ás maus cheas, / vendo que hai pouca fe nas argalladas, / que aínda hoxe lles valen boas talladas, / bouran, e con razón: pan que se solta, / pan perdido pra sempre; e non ten volta!* (M. Leiras, LPOC, 316). | *Dice o meu cura que levo, / polo que vou, mal camiño; / e ten razón, e no-hai volta: / millor é o del, que é o do trigo!* (M. Leiras, LPOC, 209).

442. **non ir** [u.p.] **no carro** [de alguén / seu] agás que seña no bico dos fungueiros COL. Non querer tratos con esa persoa, non lle inspirar confianza, non lle resultar simpático por calquera motivo. *Non quero trato nin barato con el. Ese fulano non vai no meu carro agás que seña no bico dos fungueiros.*
{N-o meu carro non vai, agás que seña n-o bico d'os fungueiros – No lo quiero en casa, Dios me libre de él (FLP)}
A expresión aparece, con algunha diferenza, en NV (PETAPOUCO (un curial) NON VAINO MEU CARRO Á MISA, AGÁS QUE SEÑA NO BICO DOS FUNGUEIROS: Petapouco no es santo de mi devoción). A forma normativa é “non ir no carro [de alguén / seu] agás que sexa no bico dos fungueiros”.
443. **non lamber ben a vaca** [alguén] COL. Estar moreno e con mal aspecto. *Encontreina como se non a lambese ben a vaca, hai que lle dicir que se coide un pouco.*
{Está como si non-o lambera ben a vaca – Está moreno y de mal pelo (FLP)}
Noriega Varela tamén rexistra esta expresión [ROIEUTE O CURRISCO!, ou TORROUTE A RAXEIRA!, ou NON TE LAMBEU BEN A VACA! (a unha moza): Eres excesivamente morena (NV)].
444. **non parar (nin) o can / non pararen nin os cas** COL. Ir moito frío. *Soprade o lume, / botade estelas, / jentaladiño / veño da feira! / Si alguén á porta / pedíndoa chega, / ¡dádelle axiña / casa cuberta!, / que ni os cas paran / polas carreiras* (A. Noriega, NVAE, 1895, 418).
{Non para o can – Hace mucho frío (FLP)}
En NV aparece tamén esta expresión [NON PARA O CAN!, NON PARA O DEMO!, ¡NON PARAN OS LOBOS PRESOS NUNHA CADEA!: Hace un frío de mil diablos (NV)]. Esta locución úsase en presente ou imperfecto. A forma normativa é “non parar (nin) o can / non pararen nin os cans”.
445. **non poder** [u.p.] **coas bragas** COL. Ser ou estar moi vella. *Dis que non poido coas bragas...!, / non che son o que parezo; / que inda che teño a dentamía / pra me poñer a un enceto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 20). | *Estame decindo que quere botar un parrafeo comigo, probe vello que xa non pode coas bragas* (1876, TILG).
446. **non quedar cara pra se presinar** [a alguén] COL. Estar ou ficar moi delgado, moi débil, sen forzas. *Despois de andar por aí de vagabundo, a pasar fame, non lle quedou cara para se presinar.*
{Vid. com'a leña}
Noriega tamén rexistra esta expresión [QUEDOUSE COM'ON ESBIRRO, QUEDOUSE COM'ON ESQUILÓN, QUEDOUSE COM'ONHA ESTRIGA, ou NON LLE QUEDOU CARA ONDE SE PRESINAR: Parece que le han chupado las brujas (NV)]. A forma normativa é “non quedar cara para se presinar [a alguén]”.
447. **non saber** [u.p.] **onde colga o pote** [alguén] COL. Non ter recibido nada [de alguén], non ter nada que lle agradecer. *O Lourenzo saíu perdendo porque o substituíu un tal Indurain – de Zaragoza– a quen non conocemos nin sabemos onde colga o pote* (Grial 171, 2006, 61).

- {Nunca soupen onde colga o pote – Nunca me ha dado nada (FLP)}
 Temos pouca información sobre esta UF.
448. **non salir** [u.p.] **do rabo** [de alguén] COL. Seguir ou acompañar sempre a alguén. *Teño un galán tarabelas, / que parece anda coa lúa; / ora, non sal do meu rabo, / ora, nin de min se cuida* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24). [NON SAL DO MEU RABO: No me deixa ni a sol ni a sombra (NV)]. A forma correcta é “non saír do rabo [de alguén]”.
449. **non se acanear unha folla** Haber calma completa, sen vento, sen brisa. *Non se acanea unha folla; / todo esta noite está calmo; / ¡ai, quen poidera decire, / coa mau no peito, outro tanto!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 7). Esta UF é sinónima da moito máis corrente “non se mover unha folla”.
450. **non ser** [u.p.] **feixe** [de alguén] COL. Non ser gravosa [a alguén], non lle resultar unha carga [a alguén]. *Probiño e todo, son rico, / que non son feixe de naide; / e moitos, que moito rumban, / non poden deso gabarse* (M. Leiras, LPCG, 1911, 18). | *Estímoche o que me dis, pro aínda [...] teño coñecemento, e non hei de ser feixe de quen ten máis vontades que poder* (M. Leiras, CSR). | *–E seica é do Eladio do Cuco, ¿ou? –É meu, pai. É noso. A ninguén lle interesa con quen fai unha as súas cousas, que eu non son feixe de ningún home* (C. G. Reigosa, HDTDC, 1982, 42). {Non ser feixe de naide – No pesar sobre nadie, no ser gravoso a nadie (FLP)}
 A expresión aparece recollida tamén en NV (NON É FEIXE DE NAIDE: El que no se arrima a otro para comer a costa ajena).
451. **non ser** [u.c.] **milagre** Ser natural, ser lóxica. *Tocan a morto en San Pedro, / e chora e laia unha nena; / ¡non é milagre que laie, / orfiña como ela queda!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 18). | *Estaba baril ao dreito / de arriba abaixo, recoiro!... / N’era milagre que ao rabo / levara un fato de mozos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281). {N’é milagre – Es natural (FLP)}
452. **non temperar o demo** [alguén] COL. Ser insoportábel, non o entender nin compracer ninguén. *Non estou disposto a aturar máis a ese fulano, é insoportábel, non o tempera o demo!* {N-o tempera o demo – Es insoportable, no lo entiende ni complace nadie (FLP)}
 O seguinte exemplo ten relación con esta UF: *Val Dios que nunca tiveche / que limpar, como tes aire; / que, si o tiveras, xa o demo / podía vir temperarte* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
- non ter** [u.p.] **máis remedio** > 439
453. **non ter** [u.p.] **que limpar** COL. Ser moi pobre, carecer do máis elemental. *Val Dios que nunca tiveche / que limpar, como tes aire; / que, si o tiveras, xa o demo / podía vir temperarte* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12). Noriega rexistra esta UF [NON TER QUE LIMPAR: No tener en que caerse muerto (NV)].
- non ter** [u.c.] **volta** > 441
454. **pacer** [u.p.] **a outonía** [a alguén] COL. Deixar [alguén] sen noiva; ser causa da infidelidade da noiva. *Garda o pradiño que levas, / e gárdao ben, noite e día; / que, si unha volta che furtan, / hanche pace-la outonía* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15). {Pacel-a outonía – Quitarle á alguno su novia, o entenderse con ella a sus espaldas (FLP)}

- Aparece en NV (PACINCHE A OUTONÍA: Te soplé la dama). A RAG define así a “outonia” deste fraseoloxismo: ‘Herba que nace despois de que se recolle o feo’, e dá como sinónimos “outonizo” e “outono”. Sobre a orixe desta locución, di Luís Guiadás no Correo Galego (15-III-1998): “Por certo, que despois de recolle-la herba seca, medra outra nos prados na outonada ou outono, moi apetecible para taniscar ou trisca-los dentes como “remoiro” ou “rumiallo” –comida a remoer na boca– por parte do gando: trátase da outonia e dela vén o dito “pacerlle a outonia” (empregado cando se lle birla a moza a outro, ou incluso cando se lle consegue “algún favor”)”. É evidente nesta UF o punto de vista do varón, o que non impediría o seu uso por mulleres.
455. **pagalas** [u.p.] COL. Sofrer as consecuencias ou o castigo que corresponden a un comportamento abusivo ou reprobábel. *Vas chea de rirte de min, / e de salires coa túa; / ¡como te apille entre os sucos / hasmas pagar todas xuntas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26). | *Inda se han volve-las tornas; / inda algunhos han pagalas; / inda se han ver catro peixes / colgados da Mariscala* (M. Leiras, LPOC, 210).
456. **pagar** [u.p.] a **maragota** COL. Sofrer o castigo ou as consecuencias dalgunha cousa sen o merecer, cargar coa culpa de algo que outra persoa fixo. *Neste contexto económico neoliberal isto non parece importar pois que o gaño sempre será para particulares e as perdas serán comúns (individuos ou comunidades). É dicir: tocaralle ao cidadán, máis unha vez, paga-la maragota* (X. M. Domínguez, OCG, 21-VII-96). | *Seguro que esquecín baixar as persianas onte á noite e agora pagaba a maragota* (L. C. Carballal, 2001, CORGA).
{Pagal-a maragota – Pagar el pato (FLP)}
457. **parecer que se ceibou o demo** COL. Haber moito ruído. *Facían un ruído esaxerado, abouxaban a un, parecía que se ceibara o demo.*
{Parecía que se ceibara o demo – Había un ruído infernal (FLP)}
458. **partir** [u.c.] a **ialma** [a alguén] COL. Afectar [a alguén] fondamente, entristecer [alguén] moito. [En lugar de *partir* tamén se di *raer* e *trastallar*, entre outros verbos.] *Miña casiña, meu horto, / meu caxigo e meus loureiros, / párteme a i-alma o deixarvos, / pro non teño máis remedio!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 41).
{Vid. *raer* a vida (FLP)}
A forma normativa é “partir a alma [a alguén]”.
459. **partir** [u.p.] **as peras** [con alguén] / partiren [dúas persoas] as peras COL. Enfadarse [u.p. co seu compañeiro ou compañeira]; romperen a relación [un noivo/a co seu par]. *Despois de dous anos xuntos, a miña filla partiu as peras co mozo. | Tantos anos xuntos e dixéronme que partiron as peras.*
{Partil-as peras – Reñir, deixarse dos novios (FLP)}
Esta expresión tamén a recolle Noriega [PARTIRON AS PERAS: Están encontrados (NV)].
460. **partir** [u.c/u.p.] o **corazón** [a alguén] / *trastallar* [u.c/u.p.] o corazón [a alguén] COL. Afectar [u.c.] fondamente, entristecer moito. *Choraba que unha bágoa n’agardaba a outra, e partía o corazón oílo* (M. Leiras, CSR).

- {Vid. raer a vida}
 Esta expresión recóllea tamén Noriega [SERROUME O CORAZÓN, ou TRASTALLOUME O CORAZÓN, ou ¡RAEUME A VIDA!: Me dio mucha lástima (NV)], [TRASTALLABA AS PEDRAS!, OU TRASTALLABA O CORAZÓN!: Movía a piedad (NV)].
- partiren** [dúas persoas] **as peras** > 458
461. **pasar a gata pola nata** COL. {Pasal-a gata pol-a nata – Pasar las unas por las otras (FLP)}
 Non achamos ningunha información acerca desta UF. A tradución de Manuel Leiras non nos parece moi clara.
462. **pasar** [u.p.] **o tempo** Facer cousas sen interese ou proveito, só para se entreter. *Falando do que a festa, / por non chover, prometía, / pasaron o tempo* (M. Leiras, LPOC, 1895, 275).
463. **pecar** [u.p.] **de acexo** COL. Sentir envexa ou desexo por algo. *Pra apañar froliñas ergueuse da cova: / i á luz do Santismo, que bruxuleaba, / sin facer barullo, no mandil xuntounas / pecando de acexo, ¡cousiña galana!, / com'o rapiñeiro, que agrimado rouba* (A. Noriega, NVAOCII, 1904, 9).
 {Pecar d'acexo – Curiosear, tener celos (FLP)}
 Esta expresión aparece tamén en NV (PECA DE ACEXO: Tiene envidia) e en VSJP (ACEJO, m. Deseo: *Peca d'acejo o que lle gusta unha moza ó vela pasar: peca d'acejo vendo o prado que non pode botar nel*). O substantivo “acexo” debe de ser unha variante de “axexo”.
464. **pedilas o corpo** [a alguén] COL. Desexar armar unha disputa, provocar alguén. *Cando llelas pide o corpo, / non val andar con temperos, / e catro azoutas, di a vella, / séntanlles ben por enteiro* (M. Leiras, LPOC, 368).
465. **pensar** [u.p.] **mal** Desconfiar. *Non penses mal, raparigo, / por verme a saia rabena; / tráiocha pra andar no monte, / non pra que as pernas me vexan* (M. Leiras, LPOC, 210).
466. **perder** [u.p.] **a cabeza** COL. Actuar sen reflexión, turbarse [a alguén] a razón ou o xuízo. *Está cos comenzos da frebe, / que aos pobos deixados, / fai perde-la cabeza, e erguila, / e dar fungueirazos* (M. Leiras, LPOC, 325).
467. **perder** [u.p.] **a solta** COL. Deixar de ser virxe. *Naquela época o noso personaxe aínda non perdera a solta.* {Perdel-a solta – Perder la virginidad (FLP)}
468. **perder** [u.p.] **a vergonza** Ter un comportamento indigno ou deshonoroso. *Non volve o rego prá fonte, / nin prá mau a pedra solta; / nin a ser como Dios manda / volve a que perde a vergonza* (M. Leiras, LPCG, 1911, 20).
469. **perder** [u.p.] **o norte** Desorientarse. *Andivo con cen figuras, / e cen paradas sin xeito; / i-acabou perdendo o Norte, / indo a pegar nun cancelo, / desviado un estadal* (M. Leiras, LPOC, 1910, 301).
470. **perder** [u.p.] **o tempo** Facer algo sen obter un resultado positivo. *Fíxenlle a rosca do galo / en cantos sitio-la vin; / díxenlle o demo e a nana, / e sempre o tempo perdín* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26). | *Déixate de panxoliñas, / que non che son tempos vellos; / déixate de panxoliñas, / que, abofé, pérde-lo tempo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26).
471. **pingar** [u.p.] **o moco** COL. Chorar; choromicar. *O demo leve a Cuba! Eu non a quero ben, desde que morreu o meu fillo aló [...] –Interrumpeu unha vella pingando o moco* (Xan de Masma, MXD, 1899-1900, 90).

- | *Houbo un neno que polas tardes choraba polos días que remataban. Con días así coma este [...] con lumes de protagonistas, el pensaría mellor antes de pinga-lo moco* (David Otero, OCG, 9-VIII-1998).
{Pingal-o moco – Llorar (FLP)}
En VLP, traduce Leiras a expresión desta maneira: “Lloriquear, llorar facilmente”. A expresión aparece tamén en NV (PINGAR O MOCO: Llorar).
472. **poñer** [u.c./u.p.] **a denteira** [a alguén] COL. Repugnar, non gustar. *Só pensar niso ponme a denteira.*
{Poñel-a denteira – Dar dentera, repugnar (FLP)}
A expresión recóllea tamén Noriega, mais referida a unha rapaza [NON VALE PRA PECAR DE PENSAMENTO, ou PON A DENTEIRA (unha rapaza): Es fea (NV)]. Coidamos que tamén se pode usar no sentido contrario, como aparece n’*A besta* cando o autor desta novela describe a Pepa, personaxe sempre positiva: *Daba denteira vela! Con un dengue roxo, que poñía de releve as esuberancias daquel seo de neve; a vasquiña negra recachada deixando descubertas as torneadas e rosadas pernas; [...] levaba tras de si a ialma e os ollos dos peisanos* (Xan de Masma, MXD, 1899-1900, 54).
473. **poñer** [u.p.] **o pé diante** [a alguén] COL. Avantaxar, superar [alguén], ser quen a vencer [alguén nalgunha cousa]. [Úsase máis en construción negativa.] *Pra chufar vales o carto, / naide che pon o pé diante; / pero si “o grilo non grila”, / de nada as chufas che valen* (M. Leiras, LPCG, 1911, 60). | *Como dramaturgo non hai no mundo quen lle poña o pé diante* (V. Taibo, VTDA, 1956, 140).
- Recólleo Noriega Varela [NAIDE LLE PON O PÉ DIANTE: No hai guapo que le venza (NV)].
474. **poñerse** [u.p.] **no bico das zocas** COL. Enfurecerse. *Posto no bico das zocas / púxose a min un parente; / non se puxo mentras tiven / polpa en que el meter seus dentes!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 53).
Esta expresión recóllea Noriega, en NV, co mesmo sentido que no exemplo (POÑERSE NO BICO DAS ZOCAS: Revestirse a uno todos los demonios).
475. **pra aló ir** [u.c./u.p.] COL. Ser pouco máis ou menos, ser case o mesmo [ca persoa ou cousa mencionada]. [Úsase xeralmente en presente.] *É pior que un alarbio; non é home, que é un dragón que a toda a terra ten atemorizada. Os fillos pra alá van; e todo o mundo arredra deles como si foran escorpións* (A. López Ferreiro, LFAC, 1895, 11).
{Pra aló vai – Poco más da, casi es lo mismo. Lleva el mismo camino (FLP)}
As formas normativas son “para alá ir” e “para aló ir”.
476. **quedar** [u.p.] **a fio** / **quedar** [u.p.] **a fio seco** COL. Pórse moi delgada e desmellorada. *Nin canta, ni dá parola, / cando lle toca o muíño: / e vaise a fio quedando / como as varas dun caíno...* (M. Leiras, LPOC, 360). | *A pesar dos seus cento corenta quilos de peso, o día 4 quedou nos ósos, a fio seco* (A. Riveiro Coello, RCCB, 2005, 32).
Esta expresión recóllea Noriega, entre outras [VAISE QUEDANDO A FÍO SECO: Está tísico (NV)].
477. **quedar** [u.p.] **coas ganas** [de algo] COL. Non conseguir [o que pretendía]. *Pensas que todas te queren?, / nunca tan galano foras!*

- / pois haste quedar coas ganas / de que pra ti ben me poña! (M. Leiras, LPCG, 1911, 62).
478. **quedar** [u.p.] **na correa** COL. Non dar feito bazas ou tantos [no xogo]. *Esta vez quedamos na correa, mais xa sabedes que o primeiro millo é o dos pardais.* {Quedar n-a correa – Quedar zapatero (FLP)}
479. **quedar o ramo arrimado** COL. Non haber quen se encargue dunha festa. *Este ano non sei como vai ser porque quedou o ramo arrimado.* {Quedar o ramo arrimado – No haber quien se encargue de una fiesta (FLP)} Segundo Eladio Rodríguez, o “ramo da festa” é un vello costume de Galicia. Este ramo córrese ou póxase entre os veciños casados se non hai ningún voluntario que se ofrezca a ser “ramista” para o ano seguinte. O ramo é un composto de ramas e flores naturais acompañadas de roscas de pan de ovo e de amendoa, queixos, doces, froitas etc., segundo as posibilidades de quen o leva, e a entrega ao novo “festeiro” faise solemnemente na súa mesma casa con música (DEGC).
480. **quencer a buxa** [a alguén] COL. Sentir desexo sexual [unha persoa]. *A ese quécelle a buxa logo, así que tende coidado con el, rapazas.* {Quencel-a buxa – Entrar en el celo, ponerse deshonesto (FLP)} Talvez a “buxa” desta UF teña relación coa peza da gaita así chamada. A forma normativa é “quecer a buxa [a alguén]”.
481. **querer** [u.p.] **ben** [a alguén] Ter bos sentimentos cara a [alguén]. *Pra palique, as da Montaña; / pra ferver logo, as valecas; / pra frescura, as da Mariña; / pra querer ben, as vilegas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
- | *Si viras cal me trastalla / verte con outros falando, / vira-lo ben que che eu quero, / i-o mal que sabes pagarmo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 31).
482. **querer** [u.p.] [a alguén] **máis ca ás santiñas dos ollos** COL. Querer moito [a alguén]. *Quererlle máis que ás santiñas / dos meus ollos sin que eu poida / descubrirlle a ialma miña...!* (M. Leiras, LPOC, 336). | *Quérote como as meniñas dos ollos; máis que a meu pai e mais [...] que a miña mai* (Xesús Rodríguez López, RLXS, 1914, 198). “Santiña”, “santa” ou “santiña do ollo” son denominacións que recibe a pupila na zona mindoniense. Tamén se chama “meniña” ou “meniña do ollo”. Como deducimos do exemplo de Xesús Rodríguez López, existe tamén a variante desta UF “querer [u.p.] [a alguén] coma ás meniñas dos ollos”.
483. **querer** [u.p.] **pola ialma** [a alguén] Querer [a alguén] moito. *Non vires pró lado os ollos; / non torzas, meniña, a cara; / n’arredes a quen te roga, / porque che quer pola ialma* (M. Leiras, LPCG, 1911, 61). | *Si, agora: “Tulé, quérote pola alma”.* *E denantes deixáchelo roubar. E non fuches home de o ir coller* (X. Filgueira, FVA, 1936, 80). Recóllea NV (¡QUÉROCHE POLA IALMA!: Te quiero mucho). A forma normativa é “querer pola alma [a alguén]”.
484. **quitar** [u.c./u.p.] **o sono** [a alguén] Preocupar [alguén]. *Sin lacra que quite o sono; / con vaquiña e con facenda / nas cortes; co outono feito; con ben demoucas e herba / tras da casa, e co xeitiño / pra todo da miña Pepa..., / non teño envexa eu a naide, / por alto e farto que esteña* (M. Leiras, LPOC, 346).

raer [u.c.] **a ialma** [a alguén] > 458

485. **raer** [u.c./u.p.] **a vida** [a alguén]

Afectar fondamente, entristecer moito [a alguén]. *Leváronma da casaña, / no cadaiteo e sin crego...! / I-a naide raeu a vida!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 48). | *Dera a alma a Dios... jmai querida!, / i hai desgracias de desgracias / que raen o pranto e a vida* (A. Noriega, NVAM, 262).

{Raer a vida. Raer a y-alma. Trastallar a y-alma. Trastallar o corazón} Cubrir el corazón, afectar hondamente (FLP)} En NV, aparece: SERROUME O CORAZÓN, ou TRASTALLOUME O CORAZÓN, ou RAEUME A VIDA!: Me dio mucha lástima.

486. **regañar** [u.p.] **a moa** COL. Rir.

Como se podían esquecer desa traxedia e pasa-la gran pándiga coas chuscadas de Aristófanes? Pois rian. Regañaban a moa e jala, a mortos e a idos non hai amigos... (LCMR, 1997, 243). | Estivemos a nos divertir e a regañar a moa un bocado.

{Regañal-a moa – Reír (FLP)}

REGAÑAR A MOA: Reír, o reírse (NV).

487. **regañar o coiro** [a alguén] COL. Estar moi gordo.

Regáñalle o coiro e non che é milagre, ¿ti sabes o que come?

{Regañar o coiro – Estar muy gordo (FLP)}.

488. **renegar** [de alguén ou dalgunha cousa] **coma do demo** COL. Evitar, fuxir de maneira terminante [desa persoa ou cousa].

Renega coma do demo / daquelas mexamorniñas, / e non lles tripe-lo rabo, / que son coma adelonciñas (M. Leiras, LPCG, 1911, 60). | *Eu casar, casaría [...] / si entre tantas mulleres vise unha sola / que fose como a busco, desta feitura: / non falar sin sentido como as cotorras, /*

[...] / arrenegar dos primos como do demo (V. Lamas, AMDA, 1890, 436).

489. **roer** [u.p.] **o chito** COL. Soportar unha adversidade reprimindo a rabia ou a indignación. *Hai que roer o chito, van acabar con nós! –volveu o capitán ata a porta. E despois, en voz alta–: Se veñen, avisádeme!* (X. Miranda, MST, 1998, 204).

{Roel-o chito – Tascar el freno (FLP)}

A pesar de que Leiras emprega varias veces na súa poesía o substantivo “chito” como sinónimo de ‘can’, cremos que, neste caso, se refire a ‘pau que se chanta no chan para a demarcación de terreos’.

490. **roldar** [u.p.] **a porta** [a alguén ou de alguén] COL. Tratar [un home] de facerse noivo [dunha muller], pretendela.

Nunca páxaro fuxido / tornou de seu prá gaiola; / nin a unha nena que eu quixen / lle hei roldar eu mái-la porta (M. Leiras, LPCG, 1911, 20). | *Si tiveras de fanegas / o que che ven de cortexos, / outros che a porta roldaran / doutra hora, e doutro xeito* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).

491. **roubar** [u.p.] **a atención** [a alguén] COL. Namorar [alguén].

Esa rapariga rouboulle a atención ao meu rapaz.

{Roubar a atención – Enamorar (FLP)}

492. **ruala** [u.p.] COL. Divertirse, ir de troula.

Libreme Dios de congostras / e pontigos, pra ruala; / libreme Dios de mociñas / que ao rabo dous mozos traian! (M. Leiras, LPCG, 1911, 11). | *Todos brincan de alegría e nadia de brincar deixa, / pois todos queren ruala pois hoxe é día de festa* (Eladio Rodríguez, 1894, TILG).

493. **saber** [u.c.] **a mel** [a alguén] COL.

1. Ser moi agradábel [u.c. a alguén], gustar moito [desa cousa]. *–Sabes que me soupo a mel / subir ao teu*

- mazaieiro!* / –*Si calaras!* (M. Leiras, LPOC, 361). | *Bicoume con beixos que me souberon a mel* (Ricardo C. Mora, 2011, CORGA). **2. IRÓN.** Ser desagradábel [u.c. a alguén], non gustar [desa cousa]. *Voules ler a cartilla cando cheguen, vas ver, vailles saber a mel.*
 {¡Halle saber á mel! – Ha de agradarle, ó lo contrario (FLP)}
494. **saber** [u.p.] **con que bois arar** [u.p.] COL. Coñecer ben a xente con que trata. *Meu Carballo, tu estás cego, / porque, si ben o reparas, / sin saber con que bois aras, / te zombas do boi galego* (Diego A. Cernadas, SEEI, 1752, 161). | *Eso xa fai tempo que o estaba eu vendo [...] porque eu ben sei con que bois aro* (A. López Ferreiro, LFAT, 1894, 154).
 {Sei con que bois aro – Conozco el paño (FLP)}
 A UF é ben coñecida. Recolleuna tamén Noriega en NV (SEI CON QUE BOIS ARO: Sé con quienes trato).
495. **saber** [u.p.] **máis que o demo** COL. Saber moito, ter moitos recursos. *Tende coidado con ese fulano, que sabe máis que o demo e pódemos traer problemas.*
 {¡Sabe mais qu’o Demo! – ¡Sabe mucho! (FLP)}
496. **saber** [u.p.] **o tempero** [a alguén ou a algunha cousa] COL. Entender, coñecer a maneira de ser [de alguén]; saber como funciona [algunha cousa]. *Ela sábelle o tempero, / e el coela está contento: / canto falas todo é vento; / sobre todo, é un caballero* (A. B. Fandiño, FABC, 1849, 100). | *Ao muiño de meu pai / eu ben lle sei o tempero: / cando está alto baixalo / e cando está baixo erguelo* (CPGI, 1885, 178).
 {Sabel-o tempero – Entenderlo (FLP)}
497. **sacudir** [u.p.] **a chinela** / **sacudir** [u.p.] **o chinelo** COL. Bailar. *Por moito que te cuspiñes / e sacudas a chinela; / por moito que te cuspiñes / haste de quedar solteira* (M. Leiras, LPOC, 214).
 {Sacudir o chinelo – Bailar (FLP)}
 Repárese en que, no poema, aparece “chinela” e, en FLP, “chinelo”. A locución é sinónima de “abalar o zapato”, tamén rexistrada por Manuel Leiras.
498. **salir a galiña choca** [a alguén] COL. Saír mal [a alguén] algo que esperaba que lle saíse ben, levar un desengano, unha decepción. *Deuma unha rapaza, e calo, / que no-han salir todas boas; / tamén ao raposo ás veces, / lle sal a galiña choca* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
 Leiras Pulpeiro volve xogar co dobre valor das palabras, neste caso, “saír a galiña choca [a alguén]”. No contexto, pode referirse ao sentido real, mais tendo presente o figurado, ou sexa, ‘levar un desengano’, que tamén lle acería. A expresión aparece en NV (SALEULLE A GALIÑA CHOCA: Bravo chasco se ha llevado). A forma correcta é “saír a galiña choca [a alguén]”.
499. **salir** [u.p.] **coa súa** Facer que se impoña a súa opinión, conseguir o que pretende. *Vas chea de rirte de min, / e de salires coa túa; / ¡como te apille entre os sucos / hasmas pagar todas xuntas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 26). | *Non che ha de ser, folgazana!, / que o que é pirmeiro consinto, / que pelar sola as patacas / e non saír eu coa miña, / pasar hogano sin malla!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 239).
 En bo galego é “saír coa súa”.

500. **salir** [u.p.] **do cosco** COL. Comezar [unha persoa de pouca idade ou con pouca experiencia] a dar mostras de madurez, personalidade, calidades; dar mostras de atrevemento. –*Tes que te vencer [...]! Tes que te sobrepoñer á túa timidez! –Non é moi doado, amigo! Un non pode deixar de ser o que é. Non é nada fácil saír do noso cosco* (V. Campio Pereira, CPBS, 1998, 166). | *Tan tímido que parecías e estás comezando a saír do cosco, vou ter que che pór as cousas claras.* {Salir d’o cosco – Salir del cascarón (FLP)} {Cosco (salir do): Salir del cascarón (VLP)} A forma correcta é “saír do cosco”. Un sinónimo é “saír da casca”.
501. **salir** [u.p.] **do día** Libertarse dun apuro ou dificultade. *Sempre estou dálle que dálle, / e nunca sallo do día; / non sei cómo fan algunchos / pra facer sega enseguida!* (M. Leiras, LPCC, 1911, 51). | *Non fuches máis felís que teus pais, traballando sempre para non saír do día?* (1894, TILG). | *Un fentiño / [...] que esvaído e tristeiro, / e mareliño, o probe, coma a cera, / non salía do día en que nacera* (Xosé Crecente, Codeseira, 1928, 297). A forma correcta é “saír do día”.
502. **salir** [u.p.] **dun souto e meterse** [u.p.] noutro COL. Saír dunha situación negativa e meterse noutra igual ou peor. *Dixenlle estas palabras / porque estaba mui acedo: / “Antón saíche dun souto / e noutro peor te vexo. / [...] Ou pensas ti vir folgar / papán a Montevideo?”* (X. M. Pintos, PVAGG, 1853, 129). | *Ao señor Picote recébeno eiquí con museda e foguetes, e a min [...] trátanme o mesmo que se fora un can, fóra a ialma [...] Polo visto neste mundo fanlle aos probes como no de embaixo! Saín dun souto... e métome noutro!* (E. Labarta, ContosLP, 1897, 66). {Salir d’un souto e meterse n-outro – Huir del fuego y dar en las brasas; salir de lodazales y entrar en cenagales (FLP)} A forma correcta é “saír dun souto e meterse noutro”.
503. **saliren as contas furadas** [a alguén] COL. Saír [a alguén] mal algo que esperaba que [lle] saíse ben, levar un desengano, unha decepción. *Bote como queira as contas, / todas me salen furadas; / non sei cando ha villo día / de que unha ao dreito me salla* (M. Leiras, LPCG, 1911, 45). Noriega recolle as seguintes expresións sinónimas: SALIULLE A “PERRA” CAPONA, SALIULLE A PORCA MAL CAPADA, SALIULLE A PASCUA Ó VIERNES, ou RESULTOULLE UN CAN CALZADO, ou SALÍRONLLE AS CONTAS FURADAS: ¡Bravo chasco se ha llevado! (NV). A forma correcta é “saíren as contas furadas [a alguén]”.
504. **sangrar** [u.p.] **coma un carneiro** COL. Sangrar moito. *Nun mal esberrar, armouse / a estarabouza do demo; / e fóra de poucos, todos / sangraban coma carneiros* (M. Leiras, 1930, 302). | *Algunchas das pedras mancaron ben algús; tanto que unha vez, o Lorigados sangraba coma un carneiro* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 118).
505. **ser** [u.c.] **boca, que ques; barriga, ten mau** COL. Ser un banquete opíparo. *No banquete había de todo e en abundancia, aquilo era boca, que ques; barriga, ten mau!* {¡Aquelo era boca que ques, barriga ten mau! – Aquello era un banquete opíparo (FLP)}

- Leiras rexistra *boca que queres barriga ten man* en RLP. Á parte, a segunda parte da expresión relaciónase coa loc. adv. que recolle A. Santamarina (1975) [(comer) a barriga-ten mau: sin tasa]. Pola súa parte, Maite Veiga Díaz (1996) recolle a expresión *Barriga, ten mau!* en Mondriz (Castro de Rei), que se emprega cando hai festa nunha casa ao pór a mesa. A forma normativa é “ser boca, que queres; barriga, ten man”.
506. **ser** [u.c.] (como) **ir á corte e matalas todas** COL. Ser [esa cousa] moi negativa, unha desfeita, algo que excede a medida do admisíbel. *Que me dirías ti dunha nai que fixera iso?, que tamén as hai [...] Pero claro, eso sería xa a desfeita; como di o outro, ir á corte e matalas todas* (Marcial Gondar, 1991, CORGA). | *Estiven máis dunha vez a piques de lle ir á chepa polos seus continuos desprecios [...] Non o fixen porque decatábame de que sería como ir á corte e matalas todas* (X. M. Martínez Oca, 1988, CORGA).
{Si ques máis vai á corte e mataas todas – Si quieres máis, llévalo todo (FLP)}
507. **ser** [u.p.] **o deño / ser** [u.p.] **o díaño** COL. Ser divertido ou inquieto e traveso. *Mais deulle co eles un guiche, / (porque os guiches son o deño!) / i-adiós pra sempre niñada* (M. Leiras, LPOC, 358). | *Se non soupera, meu neno, / que os de Madril sois o díaño, / poidera ser que as lisonxas...* (M. Leiras, LPOC, 1888, 267).
508. **ser** [unha ou varias cousas ou persoas] **todo(s) un(s) ou toda(s) unha(s)** Ser [unha ou varias cousas ou persoas] da mesma clase ou grupo, teren as mesmas características, seren iguais.
- No coser todas son unhas, / todas fan ben a puntada; / pero a apertar... nos remates, / n’hai quen lle gane ás de Masma* (M. Leiras, LPCG, 1911, 53).
509. **subir** [u.p.] **a Infesta** COL. Ir a presidio. *Sabías que o Carlos subiu a Infesta por cousa do contrabando de droga?*
{Subir a Infesta – Ir a presidio (FLP)}
Este Infesta ou A Infesta talvez sexa un topónimo de preto de Mondoñedo. Lence Santar, narrando unha lenda en 1938 conta o seguinte: *Todal-as meigas [...] ás doce xustas [...] saen pol-os aires e pasan por derriba d’a casa d’o Villoés de Rego de Cas; suben á Infesta, atravesan pol-o medio e medio de Cabana de Vella [...]* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 56).
510. **subirse** [u.p.] **aos touciños** COL. Excederse, extralimitarse, abusar; faltar ao respecto. *Sempre os rapaces o mesmo / foron e son coas rapazas: / dar sete voltas non inferno, / se son mester, pra abrandalas. / Todo é “en punto” mentras elas, / non de todo cegas, mandan, / pro, en se subindo “aos touciños”, / todo se volve “puntadas”, / e, si se trata de voltas, / solo entenden das de espaldra* (M. Leiras, LPOC, 1888, 260). | *De natural non son nada violenta. Calma, Maxa, para que vas subirte aos touciños, non servirá de nada* (Xohana Torres, TXAMA, 1971, 164).
{Subir’s os touciños – Levantarse, propasarse o subirse a maiores (FLP)}
Aparece tamén en Noriega [ERGUERSE ÓS TOUCIÑOS: Subirse a maiores (NV)]. A forma normativa é “subir aos touciños”. Tamén se usa co verbo “erguerse”.

511. **tela** [u.p.] **no corpo** COL. Estar ofendida; estar receosa ou previnda. *Rabea, meu can, rabea, / rabea, si has de rabear; / si a tes no corpo, rebenta, / i-acabarás de acougar* (LPMCP, 1913, 204).
{Tel-a n-o corpo – Estar ofendido, o prevenido (FLP)}
512. **tela** [u.p.] **xurada** [a alguén] Ter intención de se vingar [de alguén]. *Xa sei que ma tes xurada, / e tamén que pra unha feira; / i-has de dar inda unha volta / antes que a xeito me vexas* (M. Leiras, LPOC, 213).
513. **telas** [u.p.] **boas** COL. Encontrarse en situación complicada ou arriscada. *Conque cerdo eh? Tela boa, xa verás como de Meilán sai unha voz que di: Carvaxal, non sabes palabra de gallego* (Amador Montenegro, A Monteira II, 8-XI-1890, 44).
{;Tel-as boas! – Estás aviado (FLP)}
O testemuño que achamos é unha variante en singular (“tela boa”).
514. **ter** [u.p.] **a melixe** COL. Ter mal aspecto [por fame ou enfermidade]. *Esa rapaza parece que ten a melixe, encóntroa moi desmellorada*.
{Tel-a melixe. Tél-o peco – Estar de mal pelo por hambre o enfermidade (FLP)}
Aníbal Otero recolle MELUJE co sentido de ‘persona flaca’ e, en GVGH, encontramos “meluxe” en Burón e Suarna co significado de ‘mal aspecto’.
515. **ter** [u.p.] **a patada** [a alguén] COL. Saír [a alguén] ao encontro, esperar [alguén] nun sitio determinado. *Non quero que me teñas a patada nese sitio*.
{Tel-a patada – Salir al encuentro, esperar en un sitio determinado. Tel-o pe – Id. (FLP)}
516. **ter** [u.p.] **as sete codas da roña** COL. Ser moi sucia, non ter o hábito da limpeza. *Non vin cousa ao paso, ese ten as sete codas da roña*.
{Tel-as sete codas d’a roña – Ser un cerdo, sucio (FLP)}
“Coda”, variante de “codia”, refírese a ‘capa’ ou ‘camada’ (‘porción dunha cousa que se estende sobre unha superficie de modo que a cobre’).
517. **ter** [u.p.] **de ollo** [alguén ou algunha cousa] 1. Vixiar [alguén ou algunha cousa] de preto, observar, controlar os movementos [de alguén]. – *Señor cura, vou prá sega, / téñame de ollo a Marica. / –Vaite e descoida, meu Xan, / que hei vela tódolos días* (M. Leiras, LPCG, 1911, 40). | *Ámaos, meu fillo. Ámaos, mais desconfía e tenos de ollo, e vixía a túa xente* (D. X. Cabana, MDR, 1996, 80).
2. Crer que ha de suceder [algunha cousa, especialmente se é favorábel], esperar. *Teño de ollo hai moitos anos / vivir na máis brava cume / da Galicia, entre os peisanos, / que, sentados nos escanos, / invernan preto do lume* (A. Noriega, NVAM, 234).
{Ter d’ollo – Vigilar, observar, esperar (FLP)}
A primeira acepción debe de ser a máis corrente e rexístraa tamén A. Santamarina (1975), a segunda é a que recolle Noriega en NV (TER DE OLLO, ou TER DE MENTES: Creer que ha de suceder alguna cosa, especialmente si es favorable). Este sentido parece coincidir co último dos que dá Leiras (‘esperar’), que debe de ser o mesmo que dá Santamarina como loc. adv. [(ter) a ollo: ‘a ojo’ (mirar con esperanza)].

518. **ter** [u.p.] **na léngua** [alguén ou algunha cousa] Falar de alguén ou dalgunha cousa. *Teño veciña unha choia / que me ten sempre na léngua. / Que farei eu pra que cale, / ou nomais conte o que seipa?* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56).
A forma normativa é “ter na lingua [alguén ou algunha cousa]”.
519. **ter** [u.p.] **o demo no corpo** COL. Ser moi inqueda, moi revoltosa ou moi travesa. *Tiñan o demo metido no corpo. E tocaban e tocaban sen descansos. Para eles a festa era sagrada* (Sabino Torres, TFSC, 2008, 49).
{Tel-o demo n-o corpo – Ser dado o propenso a travesuras (FLP)}
520. **ter** [u.p.] **o pé** [a alguén] COL. Saír [a alguén] ao encontro, esperar [alguén] nun sitio determinado. *Non volvas a terme o pé / tras de sebes nin valados, / si queres que a mau che agarde / fálame donde adoitamos* (M. Leiras, LPCG, 1911, 17). | *Topouse cun demo [...] que, botando lume polos [...] ollos, [...] tívolle o pé, dicíndolle [...]: –Isca, isca, que xa temos aquí quebradeiros de cabeza abondo* (Uxío Carré, CAUO, 1919, 110).
{Vid. tel-a patada}
A expresión recóllea Noriega [SURTIRLLE, ou TERLLE a un O PÉ: Salirle al encuentro (NV)]. Eladio Rodríguez rexistra: *terlle un pé a un: salirlle a uno al encuentro* (DEGC).
521. **ter** [u.p.] **o peco** COL. Ter mal aspecto [por fame ou enfermidade]. *Esa rapariga parece que ten o peco, encóntroa moi desmellorada.*
{Vid. tel- a melixe}
Noriega rexistra esta expresión: [TER A REVIXE, TER O SARTEGO, TER O PECO, TER O MALANO, ou TER O CATIVEIRO: Ser raquíptico (NV)]. En relación con este sentido, está o que rexistra Aníbal Otero [PECO, *criar o*, fr. fam. Dícese del animal que no desarrolla (VSJP)].
522. **ter** [un recipiente ou vasilla] **o seu fondo** Non ten tanta capacidade como aparenta. *Non sei se o recipiente será abondo, repara ben en que ten o seu fondo.*
{Tel-o seu fondo – Tener suelo (FLP)}
523. **ter** [u.p.] **os demachiños** COL. Estar embruxada ou enfeitizada. *Ese parece que ten os demachiños polo seu comportamento tan raro. | Dicirlle a alguén: “tes os demachiños”, é tanto como dicirlle que está doente, enmeigado ou embruxado* (X. Miranda, 2009, CORGA).
{Ter os demachiños – Estar embrujado o hechizado (FLP)}
O “demachiño”, variante de “democho”, é, segundo Eladio Rodríguez, un ‘ser diabólico, travieso y retozón de nuestra mitología popular, al que las gentes supersticiosas atribuyen muchas travesuras’.
524. **ter** [u.p.] **pan e capelo** COL. Ser rica. *Quixen casar cunha nena / que tiña pan e capelo, / e non puiden, por cangarse / no camiño un vinculeiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
Noriega rexistra a expresión [TEN PAN E CAPELO (unha moza): Es rica (NV)]. O propio Leiras recolleu o seguinte refrán: “Á que ten pan e capelo nunca lle falta mancebo”.
525. **ter** [u.p.] **perda** [dalgunha cousa] Escatimar; preocupar [algunha cousa]. [É máis corrente en frases negativas.] *Ala, cortar máis pan, que maldito perda del vos teño, dailles as noces, nenas* (J. M. López, LJMC, 1928, 41). | *É un home traballador; moi escravo, si señor. Non ten perda do lombo. Nin para el nin prós demais* (J. L. Graña Muíño, GMJLC, 1995, 49).
{Ter perda – Escatimar (FLP)}

526. **terse** [u.p.] **en algo** COL. Valorarse, ter autoestima. *Vense moitos gallegos, / coma o Chicharro, aldraxados, / por non falar na faliña / que entre nosoutros falamos, cal deberan e cal fan / cantos se teñen en algo, / na que súas nais entre bicos / no colo lles ensiñaron* (M. Leiras, LPOC, 1888, 268). | *As mallegas das san Lucas / háncheme ser acordadas, / que, anque me teño por algo, / ben deitei de dar ás zancas* (M. Leiras, LPOC, 210).
Repárese en que, no segundo exemplo, no canto de “en algo”, temos “por algo”.
527. **tirar** [u.p.] **prá canga i**-[outra p.] **prá molida** COL. Non se entenden, non se daren [dúas ou máis persoas]. *Ela tira para a canga e el para a molida, eu non sei como puideron casar. | Pai e fillo discuten adoito, sobre todo e sobre nada: un tira prá canga e outro prá molida; tanto ten de que falen, nunca se pon de acordo.*
{Un tira pr’a canga y-outro pr’a molida – No se entienden, no congenian (FLP)}
A forma normativa é “tirar [u.p.] para a canga e [outra p.] para a molida (ou mulida)”.
528. **tocar** [u.p.] **a choca** COL. Dicar o que debe calar; murmurar, rexoubar. *Sempre fuches un badúa!, / sempre andas tocando a choca! / Mentras non che anden cos dentes / no-has saber cala-la boca!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56).
A expresión rexístraa Noriega [ANDAR TOCANDO A CHOCA: Echar la lengua al aire (NV)]. Existe tamén a variante “dar á choca”, de que achamos un exemplo de Filgueira Valverde: *–Que se di por a Braña? – Xente vagaceira que lle anda dando á choca* (X. Filgueira, FVA, 1936, 106).
529. **tocar** [u.p.] **o pendengue / tocar** [u.p.] **o pindín** COL. Fuxir, irse, irse sen dar razón. *Mociños que ao cabo / tocan o pendengue, / a seus pais perdendo / co aforro que perden* (M. Curros, AMT, 1880, 90). | *Os caseiros limparon a madeira e a tella, tocaron o pindín para outra parte e deixaron as paredes ispidas de todo* (A. López Ferreiro, LFAC, 1895, 26).
{Tocal-o pindin. Tocal-o pendengue. Tocal-o zoco} Tomar el pendil (FLP)}
Noriega tamén a recolle [TOCOU O ZOCO, ou TOCOU O PENDÍN: Tomó el pendingue (NV)]. O dicionario da RAG non inclúe estas UF.
530. **tocar** [u.p.] **o zoco** COL. Fuxir, irse; andar moito, ir dun lado para outro. *Púidenche ve-las orellas / antes de que me adentaras... / Xa podes toca-lo zoco...! / Quen te pareu que te lamba!* (M. Leiras, Cangal, 1911, 185).
{Vid. tocal-o pindín}
531. **torcela o demo** [a alguén] COL. Frustrárense [a alguén] as pretensións. *Naquel burguíño de riba, / detrais daqueles loureiros, / como o demo non a torza, / hei de atopar eu achego* (M. Leiras, LPCG, 1911, 50). | *Quixeran verme cego de ambos ollos; / e gajo de ambas maus; e sin fuciños / [...]* *Pro tórcella o demo; / e nin eso han de ver, nin eu lles tremo!!!* (M. Leiras, LPOC, 338).
¡TORCEULLA O DEMO! Se le frustró la pretensión que iba por buen camino (NV).
532. **torcer** [u.p.] **a cara** [a alguén ou a algunha cousa] COL. Mostrar desagrado, desaprobación ou descontentamento. *Non vires pró lado os ollos; / non torzas, meniña, a cara; / n’arredes a quen te roga, / porque che quer pola ialma* (M. Leiras, LPCG, 1911, 61). | *Miña irmá,*

- si non poído / torcerlle a cara, anque queira!... / Mirache ben como pinta / coa roupa maja que leva?* (M. Leiras, LPOC, 375).
533. **torcer** [u.p.] **o bico** [a alguén ou a algunha cousa] COL. Mostrar desagrado ou desgusto. *Non sei como hei de manter / este meu cagarrosiño, / as papas non se lle chegan / i-ao caldo il tórcelle o bico* (M. Leiras, LPOC, 217).
534. **traer** [u.p.] **a rego** [alguén] COL. Convencer [alguén], conseguir que [alguén] faga caso, que teña un comportamento acorde co que desexa. *Non pode deixar de te traguer a rego* (Genaro Mariñas, 1965, TILG). | *Non hai medio de traela ao rego* (A. López Ferreiro, LFAT, 1894, 59).
{Traer á rego – Traer a uno a la melena (FLP)}
Como se ve polo segundo exemplo, tamén existe a variante “traer ao rego [alguén]”.
535. **traguer** [u.p.] **a este mundo** [alguén] EUF. Parir [unha muller un fillo]. *De te traguer a este mundo, / miña xoíña pequena, / de te traguer a este inferno / nunca me ha pasa-la pena* (M. Leiras, LPOC, 211).
A forma normativa é “traer a este mundo [alguén]”.
- trastallar** [u.c.] **a ialma** [a alguén] > 458
trastallar [u.c/u.p.] **o corazón** [a alguén] > 460
536. **tripar** [u.p.] **o rabo** [a alguén] COL. Provocar [alguén], procurar o xeito de molestar ou excitar [alguén]. *Renega coma do demo / daquelas mexamorniñas, / e non lles tripe-lo rabo, / que son coma adelonciñas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 60).
A expresión recóllea Noriega [TRÍPALLE O RABO!: Búscales as cosquillas (NV)]. Véxase tamén “buscar as deligras [a alguén]”
537. **valer** [u.c./u.p.] **a vida** [a alguén] Ser de grande axuda, servir [a alguén] de moito. *Valeume a vida ter na casa o neto, se non, non sei como había de ser.*
{Valer a vida – Servir de mucho (FLP)}
538. **valer** [u.c.] **máis** ([a alguén]) (**ca** outra cousa) Ser mellor, ser preferíbel [ca esoutra cousa]. *Moitas bágoas, moitos días / levei chorando daquela; / pro... consoleime; que ao cabo, / val máis... caída que cega* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27). | *Val máis unha sede de auga / da fontíña do meu souto / que canto os vilegos teñen, / i-eso que teñen de todo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 50).
539. **valer** [u.p.] **o carto** COL. Valer moito [en sentido irónico]; ser persoa ruín ou de malos costumes. *Pra chufar vales o carto, / naide che pon o pé diante; / pero si “o grilo non grila”, / de nada as chufas che valen* (M. Leiras, LPCG, 1911, 60).
VALES O CARTO!: Eres una buena pieza (NV).
540. **ver** [u.p.] **as orellas** [a alguén] COL. Coñecer as intencións [de alguén]. *Lutero certa vez viu che as orellas / e zorongouche a cara cun tinteiro* (M. Curros, AMT, 1880, 124). | *Púidenche ve-las orellas / antes de que me adentaras... / Xa podes tocalo zoco...! / Quen te pareu que te lamba!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36). | *Ti si que tes conto, Marceliniño. Vinche as orellas!* (B. Graña, GBFM, 1996, 76).
{Vel-as orellas – Conocer las intenciones (FLP)}
Tamén a rexistra Noriega [VINCHE AS ORELLAS!: A tiempo conocí tus malas intenciones (NV)].

541. **ver** [u.p.] **as orellas ao lobo** COL.

Darse conta dun perigo ou situación complicada. *Non sei que me dá que naide / súas almiñas sinxelas / con amor ao Ben adoite, / pra que o Ben ben nelas prenda! / ..... / Dios lles valla, ou os recolla, / se han ver ao lobo as orellas!* (M. Leiras, LPOC, 312).

542. **ver** [u.p.] **o lobo** COL. [Dise para se referir a quen está rouco.] [Úsase en pasado e, xeralmente, nas construcións nin que vises/vísedes o lobo!, parece que viches/vistes... o lobo! ou seica viches/vistes... o lobo!] –*Seica viche o lobo, nena, / pra tal tomárchese a fala? / –dixo a unha pícara un mozo / porque pasaba calada* (M. Leiras, LPOC, 1888, 260).

Recóllea Noriega: [VICHE-LO LOBO!: Estás afónico (NV)]. No poema de Leiras, o mozo dillo con retransmisión porque a rapaza non lle deu fala por estar enfadada con el. Incluímos só o significado que se corresponde co exemplo de Leiras

543. **ver un mal ollo** [alguén] COL. Botar [u.p.] o mal de ollo [a alguén]. *Ai que sorte! Que sorte mal fadada! / Que mal ollo te veu, miña sobriña!* (F. M. Iglesia, IGFF, 1882, 72). | *Hai unha nena na Chaira / que me ten tolo de todo. / Seique ma cangou o demo! / Seique me veu un mal ollo!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 52). | *Non digas que estás de morte, / nin que te veu un mal ollo* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323).

Esta expresión recóllea Noriega [VEUME UN MAL OLLO, ou TOMOUME UNHA MEIGA!: Me aojaron (NV)].

544. **ver unha bruxa** [alguén] COL. [Dise cando as cousas saen mal ou alguén ten un comportamento estraño.]

[Úsase en pasado e xeralmente nas construcións nin que me/te... vise unha bruxa!, parece que me/te... viu unha bruxa! ou seique me/te... viu unha bruxa! Ás veces, omítese a palabra “bruxa”.] *Pasándolle unha mau polo biquiño, / [...] tratei de sonsacala lle dicindo: / vaia rapaza, seique algunha / te viu hoxe, Catuxa, / pra que dunha zoupada tan cativa / te sentises* (M. Leiras, LPOC, 1888, 262). | *Pasándolle unha man polo biquiño, / saltei: vaia, Catuxa, / tamén seique te veu algunha bruxa, / pra mancarte en zoupada tan cativa* (M. Leiras, LPOC, 1888, 264). | *Asús! Arrenégote Xudas, i el parece que me mirou hoxe unha bruxa, pois xa me eskuencia das pitas* (Xaquín M. Saavedra, A Monteiro, 1890, 124).

Noriega Varela, en NV, recolleu unha expresión moi parecida (VEUME UN MAL OLLO, ou ¡TOMOUME UNHA MEIGA!: Me aojaron). Como se ve, no primeiro texto de Leiras, omítese a palabra “bruxa”, tal vez por temor a pronunciar esta palabra. Estaríamos, pois, diante dun caso de eufemismo.

545. **vir** [u.c.] **á chola** [a alguén] COL. Recordar involuntariamente [esa cousa]. *Nunca o tal fixera, / nin cal soupen caer antes caera, / que á chola tales cousas me viñeron / [...] que todas mas custou poñerme dreito* (M. Leiras, LPOC, 1888, 263).

“Chola” é un sinónimo familiar de “cabeza”.

546. **vir** [u.p.] **a rego / vir** [u.p.] **ao rego** COL. Transixir, convencerse do erro en que estaba, atender a razóns [xeralmente, despois de moita insistencia ou moitos razoamentos por parte doutra]. [Tamén se usa con verbos como volver.] *Aos desleigados*

- que esquencen / a fala, que ti, no colo, / lles ensiñache, ao crialos, / midelles coa roca o lombo; / e, si non volven a rego, / déixaos ir; que os leve o mouro* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323). | *Xa verá, heino de facer vir ao rego* (X. Gayoso Veiga, CNX, 1973, 87).
 {Vir ô rego – Encarrilarse, volver al buen camino (FLP)} {Vir á rego – Entrar en razón (FLP)}
547. **vir** [u.p.] (aínda) **cega da corte** COL. Actuar con torpeza, sen desenvolvemento por falta de costume. *Ese aínda vén cego da corte, mais xa verá como logo che aprende.*
 {Inda ven cega d'a corte – Aun está torpe, aun trae el pelo de la dehesa (FLP)}
548. **vir** [u.p.] **ao mundo** Nacer. *Cal si non viñera nunca ao mundo, / xa non me lembrarán* (M. Leiras, LPOC, 313). | *Veu ao mundo, abreu os ollos, / mirou como era esta vida, / cerrounos, e deu ás ás* (M. Leiras, LPOC, 356).
- vir** [u.p.] **ao rego** > 546
549. **volver** [u.p.] **ao vezo** Reincidir nun hábito, xeralmente negativo. –*Cala con eso...! / –Pois... xa calei; pro, di, logo: / cando hemos volver ao vezo...?* (M. Leiras, 1930, 361). | *Muito cuidadiño con volveres ao vezo!* (V. Taibo, VTDA, 1956, 94).
VOLVER Ó VEZO, ou **VOLVER ÁS ANDADAS**: Ad pristinos mores regredi (NV).
550. **volvérense as tornas** Mudar en sentido oposto unha situación anterior. *Inda se han volve-las tornas; / inda algunhos han pagalas; / inda se han ver catro peixes / colgados da Mariscala* (M. Leiras, LPOC, 210).
551. **volverse** [u.p.] **un esguilfo** COL. Pórse moi delgada e desmellorada. *Dirían que non sabe, / ni-esquencelo, nin sufrilo, / e que, por eso, a coitada / se vai volviendo un esguilfo* (M. Leiras, LPOC, 360).
 Esta expresión recóllea Noriega entre outras [VAISE VOLVENDO UN ESGUILFO: Está tísico (NV)].
552. **xogar** [u.p.] **a vida** Arriesgar moito a vida, pór a vida en grave perigo. *Medio corpo ao señor Cura, / i-outro medio ao señor amo, / i-a vida ao Rei, que cha xoga / por menos dun triste ichavo* (M. Leiras, LPOC, 326).
553. **zugar** [unha árbore, unha planta] **en bon tarrón** Estar plantada en terra fértil. *Os nosos álamos mouros / [...] si en bon tarrón / certan zugar, logo medran* (M. Leiras, LPOC, 330).
 Esta expresión, con algunha variante, recóllea Noriega [ESTÁ BEN SENTADO, COME BON TERRÓN, TEN BOA MAI, ou ZUGA BON TETO: Así dicen “os brañegos” en presenza de un robusto árbol que esté plantado en terra fértil (NV)]. A forma normativa é “zugar [unha árbore, unha planta] (en) bo terrón”.

2.3.5. Locucións adverbiais

554. **a afeito** 1. Seguido, de maneira ordenada e sen deixar nada atrás, sen escoller. *Pacendo toda a tarde, ben a feito, / chegou dendes do fondo á cabeceira. / Á noite achouse farto, e, o rabo ergueito / e a quina ao ar; botou unha carreira* (Xosé Crecente, Codeseira, 1928, 279). 2. En cantidade, abundantemente. *Bágoas lle brincaban dos ollos a aquel don París príncipe, i os seus ao velo chorar tamén as botaban a afeito, pro non por iso deixaron de rillar nas roscas* (A. Cunqueiro, MEF, 1955, 106).

{Á afeito – Seguido, sin interrupción, sin deixar nada (FLP)} {Vid. A estajo} Tamén en VLP recolle o noso autor esta locución (A afeito: a hecho. Seguidamente. Sin distinción). Como se pode apreciar, Manuel Leiras dá dous significados desta locución. A RAG, no seu dicionario, inclúe só o primeiro significado e as variantes “a feito” e “de a feito”.

555. **a arroliño** Dando voltas sobre si mesmo, rodando, a rolos. *Iamos roubarlle os figos e el botábanos o can e viña atrás, e nosoutros a arrolo polos soutos abaixo.* | *Por san Martiño andan as nocas ao arroliño* (Lidia e Valentina, Irímia 664, xaneiro-2004, 16).

Esta locución recóllea Leiras en VLP (Arroliño (á): Rodando). Ten relación con “ir a arrolo”.

556. **a baldros / a baltros** Dando saltos, a saltos. *Fomos todo o tempo a baldros por aquel camiño sen asfaltar e cheo de fochas.*

{A baldros ou a baltros – A saltos (FLP)}

Achamos moi escasa información sobre esta locución, mais cremos que

está relacionada con *baltre*, *baltrear* e *baltreu*, palabras que recolleu Aníbal Otero en VSJP. Este filólogo traduce ao castelán *baltreu* por “salto”, *baltrear* por “dar tumbos” e *baltre* por “bache”. *Dar un baltre* sería ‘dar un tumbo un vehículo cualquera al tropezar en un bache’. Daquela, a expresión *a baldros* ou *a baltros* podería ser sinónima da máis coñecida *aos tombos*.

557. **a bandeio** A un lado e a outro, a unha banda e a outra. *Saleu, dando no aire / fouciñadas a bandeio; / i-andivo con cen figuras, / e cen paradas sin xeito* (M. Leiras, LPOC, 1910, 301). | *Apareceu na pousada [...] mosiu Quay Pierre, espido de levita curta e estofado de encaixes d’Alençon a bandeio* (A. Cunqueiro, ACDS, 1956, 132).

A palabra *bandeio* relaciónase co verbo *bandear*, que significa, segundo o dicionario da RAG, ‘facer que [unha embarcación, vehículo etc.] se incline cara a un lado’ ou ‘se incline ou mova alternativamente para un lado e outro’.

558. **a barullo** COL. Moito, abundantemente, en gran cantidade. *No tocantes aos traballos / da labranza ¡Santa Tecla! / eses médranche a barullo / como as ortigas nas leiras* (V. Lamas, AMDA, 1890, 363).

{Á barullo. Ás cheas. Á pote. Á barrer. Á Dios dar} En abundancia (FLP)}

559. **a berros** Nun ton moi elevado, berrando. *Houbo vez / que, non podendo abagalos / me pidiu chorando, a berros, / que, pola Virxen do Carmio, / lle escachizase a cabeza* (M. Leiras, LPOC, 370).

560. **á boa fe** Con boa intención, con inxenuidade, sen malicia. *A xente faille preguntas e ela responde a todo á boa fé* (X. Ferro Ruibal, FRXN, 2009, 19).
 {Á boa fé – Á la buena fe, con ingenuidad y sencillez; sin dolo ni malicia (FLP)}
561. **a bolavento** Rápida e atropeladamente. *O monte ardía a bolavento e nada podíamos facer.*
 {Está *ardendo á volavento* – Está ardiendo todo, está hecho un volcán (FLP)}
 A forma que recolle o dicionario da RAG é “a balavento”.
562. **a cachón / a callón** Formando burbullas, con forza. [Úsase co verbo *ferver.*] *No lar o pote sarpullente / casricas verzas a cachón fervía* (Rosalía de Castro, RdCCG, 1863, 229).
 {Ferver á cachón, ou á callón – Hervir á borbollón (FLP)}
563. **a cada paso** Con frecuencia, constantemente. *Estaba entre eles [...] / a cada paso os fuciños / cun pano roxo limpando* (M. Leiras, LPOC, 1888, 266).
- a callón** > 562
564. **a carón** Moi preto. *Baixaba un raposo / raseiro por entre un trigo / de a carón* (M. Leiras, LPOC, 351).
565. **á carreira** Correndo; con rapidez, ás présas. *Dun brinco / apillouno...; e, tras dun valo, / foi, á carreira, gandilo* (M. Leiras, LPOC, 351).
566. **a comán** Preto, próximo, á man. *Ese sitio non me cadra a comán, así que non che podó ir.*
 {Cadrar á comán – Estar cerca (FLP)}
 Parece que o esperábel na comarca de Leiras sería “a comau”. A locución rexistrana Filgueira, Carré, Ibáñez, Eladio Rodríguez e Franco Grande nos seus respectivos dicionarios, mais coa forma *en comán*. Alén diso, recollen a variante *en comau* Valladares e Filgueira. Moito antes, Sobreira rexistraba *a comao*. O seu uso debe/debía ser, normalmente, co verbo “cadrar” ou similares (*estar, quedar, ser*). Velaquí un testemuño dunha loc. adv. antónima (*a descomán*): *Dician que o sitio cadra a descomán de Burgos* (D. X. Cabana, MDR, 1996, 250).
567. **a corpo cheo** De cheo, completamente. *Colleu cara ao galo dreito; / e, cando coidou que o tiña / pra cascarlle a corpo cheo, / fincou un xonllo na terra, / e deu o golpe* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300).
568. **á cuesta / de cuesta** [Úsase con verbos como *andar* ou *estar*.] **1.** Recollendo esmola para algún fin piadoso. *Cando na porta te atopas / con frades que anden de cuesta / ceiba o chito, si é que trava, / i-a vaca, si turra, ceiba* (M. Leiras, LPOC, 209). **2. COL.** Preparado para aproveitar calquera ocasión que se presente. *Ten coidado con esa xente que están sempre de cuesta e pódense aproveitar dun descoido.*
 {Andar de questa. Andar a questa} Andar a la que salta (FLP)}
 Como se ve, Leiras empregou na súa poesía a locución no sentido 1, que é o normal.
569. **a Dios dar** Con abundancia, en gran cantidade. *Así na eira empezaron / certo Xan, que no-era xan, / i-unha Marica, que tiña / de todo o bon a Dios dar* (M. Leiras, LPOC, 366).
 {Vid. Á barullo}
 A forma correcta é “a Deus dar”.

570. **a oito** En cantidade, abundantemente. *A ialma pedialle conforto e ventáballe mágoas a oito* (A. D. R. Castelao, RCODS, 1934, 367).
{Vid. A estajo}
Leiras non explica o outro significado desta loc. adv.: ‘seguido, sen deixar nada atrás e sen escoller’.
571. **a escachar** COL. Moito, ás gargalladas. [Úsase co verbo *rir*.] *Ao amencer, nos Remedios, / ao tornaren pró seu burgo, / ríanse a escachar, desfeitos* (M. Leiras, LPOC, 1910, 303).
572. **á escoita / de escoita** En disposición de escoitar [algunha cousa que interesa]; escoitando. *Abóndanlle pra honrarse, e pra que o honren, / a casiña onde emburullano a Veiga, / a fontíña onde máis cantan as mozas, / i-onde el sempre iba á escoita: a Fonte Vella* (M. Leiras, LPOC, 1912, 307). | *E logo qués que con dudas / eu de aquí agora me vaia / porque aí estean de escoita?* (M. Leiras, LPOC, 1884, 237).
573. **a estajo** En cantidade, abundantemente. *Eu levo unha fonda tristura na ialma [...] Pero río sempre, a estaxo, asta quedar sin folgo* (Johán Vilanova, 1934, TILG).
{A estajo. A oito. A afeito} A porrillo, a tutiplen (FLP)
Non rexistramos esta locución no CORGA. No entanto, no TILG achamos dous casos de “a estaxo”, dous de “a destajo” e catro “a destaxo”. As catro variantes son claros castelanismos.
574. **a feixe** COL. **1.** Todo xunto, sen diferenciar. *Estes refráns [...] non van polo de agora en forma definitiva, van, coma quen di, a feixe, sin orden nin método, reservándome ordenar e compretar este traballo moi logo* (Pedro de Merille, RAMPM, 1906, 4).
- 2.** En moita cantidade, en abundancia. *Era o ano... (non sei cantos, / i-eso que houbera sardiña, / e raxo a feixe na praza, / pra levar pra enche-la tripa)* (M. Leiras, LPOC, 1895, 272).
{Vid. Ô chou chou}
M. Leiras emprega esta locución (exemplo 2) nun sentido diferente ao que explica en FLP (significado 1).
575. **a fio dreito** Directamente, ao dereito. *Vai ti alí, mais a fio dereito, que temos présa.*
{Ir á fio dreito – Ir en derechura (FLP)}
A forma normativa é “a fio dereito”.
576. **á forza** Contra a propia vontade, recorrendo a medios violentos. *Que non me chamen pró ceio; / que non vou, non sendo á forza* (M. Leiras, LPOC, 347).
577. **a fozar** COL. En abundancia. *Había alí comida a fozar e comemos coma abades.*
{A fozar – En abundancia (FLP)}
578. **a gusto** Con tranquilidade e satisfacción. –*Seique non andas a gusto / sin fregas! –Si; cal se deron / fai dous anos, pra ensinárvos / cortesía, no Convento...!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 302). | *Leváronme o meu filliño...! / Dios poña a quen mo levou / vintecinco anos dun lado, / i-a gusto cal me deixou!* (M. Leiras, LPOC, 211).
579. **á mau** Preto, ao alcance da man. *Colleu dos mistos a caixa / que nun recanto á mau tiña / i-acendeu un* (M. Leiras, LPOC, 1884, 239). | *Levaime a donde / poida ter á man, siquera, / pra espellarme, unhas pociñas, / entre os xuncos da ribeira!* (M. Leiras, LPOC, 350).
O normal na obra de Leiras é o “mau” do galego central e oriental. A forma normativa é “á man”.

580. **a mau tenta** De maneira intencionada. *Non vive hoxe no mundo home máis malo [...] nin ao que eu fixera a mau tenta mal de mellor gana* (A. I. Alvariño, IACO, 1962, 45).
 {Á mau tenta – De intento (FLP)}
 A forma normativa é “á mantenta”.
581. **a maus cheas / ás mancheas / ás maus cheas** Con fartura, con xenerosidade, en abundancia. *Sempre amor lle mostraron nos apretos / e consolos tiveron a maus cheas!* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291). | *Sempre amore mostraron nos atollos, / e consolos tiveron ás mancheas!...* (M. Leiras, LPOC, 1924, 295). | *Os que, roendo latín, sin o entenderen, / dan pró ceio boletas ás maus cheas, / vendo que hai pouca fe nas argalladas, / que aínda hoxe lles valen boas talladas, / bouran* (M. Leiras, LPOC, 316).
 As formas normativas son “a mans cheas”, “ás mancheas” e “ás mans cheas”.
582. **a medias** Non por completo. *Daba pena de que fosen, / tan rufo e majo, a correlo, / pero... caeralle a facha, / e non houbo máis remédeo. / I-anasárono no focho, / co bargo a medias cuberto, / pra que botase de fóra, / do pescozo, máis do tercio* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
583. **á noite / de noite** Durante a noite. *Non che volvo a vir de noite, / anque me día-lo ceio; / que vin andar unha cousa / no camposanto correndo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 29). | *Tan aqueladiño, nena, / me deixaches onte á noite / que, anque a morrer me puxera, / volvera a vir verte eu hoxe* (M. Leiras, LPCG, 1911, 59).
584. **á osma** En actitude de osmar, tratando de saber ou de se informar dos asuntos alleos, de maneira indiscreta ou só por curiosidade. [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *ir* e, a miúdo, cun complemento coa preposición “de”.] – *Que tes?... di..., anda dimo. / –Non quero!... que está Bernalda / coas compañeiras á osma* (M. Leiras, LPOC, 14-IX-1884, 237). | *Non vaíamos amolar á xente con problemas alleos, vellas á usma, vellos en silencio, lampazos nas orellas* (Xohana Torres, TXAMA, 1971, 207).
 {Estar un â osma – Estar uno al husmo (FLP)}
 O dicionario da RAG recolle “osma” e “osmar”, mais prefere “usma” e “usmar”. Noriega recolle ESTAR Ó TUSMO, ESTAR Á ESPREITA, ESTAR Á ESCOITA: Estar al husmo (NV).
585. **á paia** Só, sen compañía. [Úsase con verbos como *deixar* ou *quedar*.] *Morreulle a familia e quedou á paia.*
 {Quedar â paya – Quedar solo (FLP)}
 {Deixar â paya – Dejar solo (FLP)}
 Non achamos máis información sobre esta UF agás a que nos dá M. Leiras.
586. **á papuda** Con astucia e disimulo. [Úsase co verbo *axexar*.] *Eu vino axexándovos á papuda a algúns de vós, non sei que andará argallando.*
 {Papuda (asexar â): Mirar a lo zaino (VLP)}
587. **á porta** Preto, a pouca distancia no espazo. *Non quero vivir na vila, / na vila de Vilanova; / que, por moi santos que señan, / non quero frades á porta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 25).
588. **a pote** COL. Con abundancia, en gran cantidade. *Onde hai amorodos dos esbedros a pote, é en Follante, parroquia de Masma* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 167). | *Deixaron beber a pote a todo aquel que desexase divertirse* (X. M. Lema, LSXMC, 2013, 122).
 {Vid. Á barullo}

589. **a poucos/pouco a pouco** Un pouco de cada vez ou de maneira continua, mais lenta. *Si a carta, que ás furtadelas, / puxo un día santo, a pouquiños, / puidera lerse...* (M. Leiras, LPOC, 360). | *As gavelas / foron facendo da palla, / que pró palleiro as neniñas / pouquiño a pouco levaban* (M. Leiras, LPOC, 1884, 240). | *Dicen que con raposadas, / cando non por forza, pensas / pouquiño a pouco ir logrando / facerte dona da terra!* (M. Leiras, LPOC, 318).
590. **a pufo** COL. Sen pagar, á custa doutro; sen ser convidado nin chamado. *Non sei como fai mais sempre vai a todo a pufo. / Viaxeiros que veranean a pufo* (1886, TILG).
{A pufo – A ufo, de mogollón, de gorra (FLP)} {Pufo (â): A ufo (VLP)}
Os dicionarios actuais non recollen esta locución.
591. **a rente / a rentes** Rozando a superficie de onde sae. *Con cortar a unlla máis a rente xa está* (Manuel Casado, CNMT, 1970, 65).
{Arrentes: Arrente: A raíz. A cercén (VLP)}
592. **á suiña** Con disimulo, silenciosamente, traizoiramente. *Está preparando un plan á suiña para cando chegue o momento de actuar.*
{Suiña (â): A la sordina (VLP)}
O dicionario da RAG define así “suiño -a”: *adx.* Que non se manifesta como realmente é por tentar enganar, traizoar ou facerlle mal a alguén.
593. **á tarde** Durante a tarde, entre o medio día e a tardiña. *Quen cho dixera onte á tarde, / cando, do cacho ao poleiro, / volteabas entre as galiñas / cacarexando tan teso!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
594. **a tempo** No momento oportuno, non tarde. *Á forza de xeito e voltas / ao cabo funa collendo; / prás nenas nohai com’ a maña, / certando a chegar a tempo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8). | *O crego, / dendes da porta, baduando, / quixo ensiñarnos a todos, / que aquilo n’era un mercado; / pro dixo a tempo o do outro: / con estes bois eu non aro* (M. Leiras, LPOC, 1930, 279).
595. **a tutiplé** COL. En abundancia, sen medida, en cantidade. *Debes estar levantando pasta a tutiplé* (Susó De Toro, 1998, CORGA).
{Tutiplé (â): A tutiplén (VLP)}
Esta locución non aparece nos dicionarios actuais.
596. **a un pan i-on coitelo** Compartindo vivenda e comida. *Estiven un mes a un pan e a un coitelo na súa casa.*
{Estar a un pan y-ôn coitelo – Vivir juntos (FLP)}
Aparece en NV (ESTAMOS A UN PAN I A UN CUITELO: A pan y manteles).
A forma normativa é “a un pan e a un coitelo”.
597. **a unha** Ao mesmo tempo, de forma unida. *Cantas frebas ten meu corpo / tremando a unha estaban* (M. Leiras, LPOC, 321). | *E nin pensar en dir: arriba todos, / i-a unha remangarnos, / i-apillar aduaneiros e treidores, / e darlles o seu xusto cun vergallo!* (M. Leiras, LPOC, 329).
598. **a vao** En abundancia, en cantidade; sen parar. *Si ergo de pau / dende agora mesmo para sempre calas / que te deixo teso bourándote a vao* (X. M. Pintos, PVAGG, 1853, 107). | *Quedan, tamén, para inzar / pulgas ¡a vao! nas lareiras* (A. Noriega, NVAM, 231). | *Por San Xoán, zreixas a van* (DDNG, 557).

- {Á vao – En abundancia (FLP)}
 A locución vese escrita, ás veces, con ‘v’ e, outras, con ‘b’. Aparece tamén en VLP: [Bao (á): A porrillo. A tutiplén. En abundancia.] e na gramática de J. A. Saco (Avau: de sobra). Como se ve polo terceiro exemplo, tamén hai a variante “a van”. Descoñecemos cal das tres variantes é a proposta como normativa, pois o dicionario da RAG non recolle ningunha delas.
599. **a varrer** COL. Con abundancia, en gran cantidade. *Cando hai moitas patacas, a xente di: / Hainas que se atan coa corda. Hainas a varrer. Hainas coma pedras* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 107). | *Cómese moi ben! [...] Carne a varrer; peixe a varrer, pantrigo a varrer* (Manuel Lueiro, LRSC, 1982, 81).
 {Vid. Á barullo}
600. **a vultuntún** COL. De calquera maneira, sen reflexionar, á toa. “Somos galegos e non nos entendemos”. *É unha especie de maldición prerromana. Miren un castro: cada casa orientada como lle cadra, ao vultuntún, sen plan de urbanismo* (X. Ferro Ruibal, CQFC, 1996, 39).
 {Vultuntún (á): Al tuntún (VLP)}
- a xeito 2 > 223**
601. **algún día** Outrora, antano. *Negruras, nada máis vexo, / colla pra baixo ou pra riba! / Negruras, soilo negruras! / Quen mo dixera algún día!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 9). | *Non sei como agora volves / cos contiños de algún día! / Pra que me entonzas tiveche / des que te fuche, esquencida!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 52).
602. **ao amencer** Cando comeza a aparecer a luz do Sol. *Ao amencer, nos Remedios, / ao tornaren pró seu burgo, / ríanse a escachar, desfeitos* (M. Leiras, LPOC, 1910, 303).
603. **ao anoitecer** Cando escurece, ao caer a noite. *Non sei que ten no badal / a campá da miña aldeia; / si a sinto ás doce, relouco; / si ao anoitecer, dáme pena* (M. Leiras, LPCG, 1911, 49).
604. **ao cabo** Finalmente, despois de todo. *Á forza de xeito e voltas / ao cabo funa collendo; / prás nenas no-hai com’a maña, / certando a chegar a tempo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8). | *Moitas bágoas, moitos días / levei chorando daquela; / pro... consoleime; que ao cabo, / val máis... caída que cega* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).
605. **ao chou chou** Sen un propósito previo ou determinado; sen escoller, ao acaso, á toa. *Non fixera nada ao chou chou, tiña todo ben pensado e planeado. | O poema que leu escolleuno abrindo o libro ao chou chou.*
 {Ô chou chou. Á feixe} A tun tun (FLP)}
 Non achamos ningún testemuño desta UF nin no TILG nin no CORGA, mais si numerosos de “ao chou”.
606. **ao dreito** Da maneira correcta, ben. *Dicen que as costureiriñas / non saben querer ao dreito...; / ¡ai, saben, saben...; non saben / querelas os galanceiros!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 42). | *Seica viche o lobo, nena, / pra tal tomárseche a fala? / dixo a unha pícara un mozo / porque pasaba calada, / sin pra el catar ao dreito, / nin prós que ao seu lado estaban* (M. Leiras, LPOC, 1888, 261).
 A forma normativa é “ao dereito”.
607. **ao fin** Ao final, ao fin e ao cabo, no fin de contas. *Canto traballiño temos! / I-ao fin ¿pra que, miña filla! / Pra vivir esgarecendo, / e morrer nunhas palliñas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 53).

608. **ao lombo** Sobre si, vividos. *Coa leña dos meus mals cargada ao lombo, / e levado da man do duro Tempo, / vou subindo a costaña* (M. Leiras, LPOC, 341).
609. **ao mesmo tempo** Simultaneamente. *Léveme o demo!, dixo el / ao mesmo tempo, ¡vin moito, / pro nunca a naide lle vin / preferir ao xastre un porco!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 249).
610. **ao millor** [Indica dúbida ou posibilidade. Utilízase co verbo en indicativo.] *Non bote naide por ela, / e menos, sendo cativo; / que, ao millor sal un... Peruxo, / que hai sempre algún escondido / i-amosa os cairos* (M. Leiras, LPOC, 351).
A RAG dá como forma normativa “ao mellor”. A nós parécenos un castelanismo de luxo, xa que temos numerosas formas de expresar o mesmo. A máis corrente é “se cadra”.
611. **ao outro día** Ao día seguinte. *Botouse a andar o bon do cura ao outro día prá aldea* (M. Leiras, OQTE).
612. **ao rabo** COL. Detrás, seguindo continuamente [alguén]. *Libreme Dios de congostras / e pontigos, pra ruala; / libreme Dios de mociñas / que ao rabo dous mozos traían!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 11). | *Estaba baril ao dreito / de arriba abaixo, recoiro!... / n'era milagre que ao rabo / levará un fato de mozos* (M. Leiras, 1895, 281).
613. **ao ras de** A rentes de, a carón de. *I-as patas collen prá s fúrneas, / ao ras das augas, en ringras* (M. Leiras, LPOC, 1903, 289).
O dicionario da RAG non inclúe esta forma que, coidamos, non é correcta. Débese dicir “a rentes de” ou “a carón de”.
614. **ao rebusco** Á procura do que caeu ao chan [nas vendimas, souts etc.]. *É bo recurso o botarse ao rebusco polos eidos alleos* (M. García Barros, GBCT, 1952, 201).
{Rebusco (andar ô): Andar al brusco (VLP)}
615. **ao relanxo** Dando rodeos, dando curvas, en zigzag. *Por un carreiro / que dun rego vai pra riba, / i-ao relanxo leva ao adro, / catro en conversa subían* (M. Leiras, LPOC, 1895, 273).
Coidamos que a forma normativa debe ser “ao relanzo”. Outras formas sinónimas son “en relanzo” e “ao remanso / en remanso”. Un testemuño da primeira destas formas é o seguinte: *Soñaba que vía / [...] un mundo de homes, [...] / no monte máis alto / do noso terreo / correr a xuntarse / pola mañán cedo, / uns ir en relanzo / outros en dereito, / de lonxe se vían / subindo e decendo / e como as mareas / opando e crecendo* (X. M. Pintos, PVAGG, 1853, 336).
616. **ao revés** Da maneira contraria ou oposta, ao contrario [de algo, do desexado, do que é costume etc.]. [Acostuma ir cun complemento con “de”.] *Nada sei / do que dempois barallaron; / pero com'el en dous verbos / quer faguer sempre os seus tratos, / i-ao revés, ela non sabe / senón andar carto a carto, / creio de min salirían / cal si trataran dos santos* (M. Leiras, LPOC, 373).
617. **ao son** [de alguén] Seguindo [alguén], facendo ou pensando [o que fai ou pensa alguén]. [Úsase con verbos como *andar*, *estar* ou *ir*.] *El anda a miúdo ao son dos máis, non ten ideas propias. | Insistiu en defende-la tarefa dunha “oposición*

- reonsable, na que non vaíamos ao son de ninguén*” (OCG, 2001, CORGA).
- {Irse ô son da xente. Irse ô son dos máis} Irse al hilo o tras el hilo de la gente (FLP)}
618. **ao son** [dunha música ou dalgún instrumento musical] Soando [esa música ou instrumento(s)]. *Si as cobras, que ao son da frauta / se amansan, falar souperan, / a máis de catro doutores / deixaran coa boca aberta!* (M. Leiras, LPOC, 220).
619. **aos catro ventos** En todas as direccións. *Debaixo dun castiñeiro, / que, coas súas longas canas, / abertas aos catro ventos, / cubría, máis do que conden / sete, ou oito, ou dez palleiros* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299). | *Ben que se ocupou [...] de airear aos catro ventos ata que punto eu estaba por el* (Puri Ameixide, NSE, 2013, 167).
620. **aos ombros** Sobre os ombros ou as costas. *Coa chaqueta posta aos ombros, / e cunha xostra su brazo; / pola portada da bouza / saliu da casa* (M. Leiras, LPOC, 369).
621. **aos tirapelos** COL. Discutindo, en desacordo [con alguén], a rifar. [Úsase con verbos como *andar* ou *estar*.] *Na casa daquel labrego anda a sogra e mais a nora a tirapelos* (Daniel Pernas, 1936, TILG). | *Xa están, como sempre, aos tirapelos, non parecen irmáns.*
{Andar ôs tirapelos – Andar a la greña (FLP)}
622. **ás apalpadas / ás apalpadelas** Apalpando, valéndose do tacto [xeralmente por causa da escuridade ou da falta de vista]. *Ás apalpadas / agarrándome ás hedras / [...] cheguei ata un curruncho* (F. Añón, PFAP, 53). | *Tiña que andar coas mans ás apalpadelas na lama en procura deles* (Silvio Santiago, OSR, 1976, 31).
- {Ás apalpadelas. Ás apalpadas. Ás tentas} A tientas (FLP)}
- Esta locución tamén a rexistra NV (IR ÁS APALPADAS, ou ÁS APALPADELAS: Tentare).
623. **ás cegas** Sen ver ou sen ollar [a cousa de que se trate]. *Cos camiños da túa porta / ás ceguiñas eu acerto; / mira si os levo eu andado / inda non hai mes enteiro* (M. Leiras, LPOC, 209).
- ás cheas** 2 > 226
624. **ás cuncas** Con abundancia, intensamente. *Que me queres, decir, dilo, / i-astra que comingo soñas; / pro tivécheme unha noite / chovendo ás cuncas á porta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 34).
{Chover ás cuncas – Llover a cántaros (FLP)}
- Tamén aparece en NV (CHOVE ÁS CUNCAS: Lluve de Dios). Esta locución tamén se usa con outros verbos, non só con *chover*.
625. **ás escuras** 1. Sen luz ningunha, na escuridade. *Un misto...! A escaleira está ás escuras* (A. Fole, AFHNC, 1981, 19). 2. Sen información, sen entender nada, na ignorancia. *Do xeito que a teñen as dúas pragas / que a trillaron de todo; e medio cega / como está de vivir sempre ás escuras, / nin a axudarse a coitada ben acerta* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291).
Parécenos que o significado desta locución no poema de M. Leiras ten que ver coa segunda acepción, mais non descartamos que sexa coa primeira, por iso incluímos os dous significados; aínda que tamén pode ser que o poeta estea a xogar cos dous sentidos da UF.

626. **ás furtadelas** Ocultamente, sen ser visto, disimuladamente, sen que ninguén o saiba. *Si a carta, que ás furtadelas, / puxo un día santo, a pouquiños, / puidera lerse...* (M. Leiras, LPOC, 360).
- ás mancheas** > 581
- ás maus cheas** > 581
627. **ás pousas** Facendo descansos. *Se non podes doutra maneira, leva o balde ás pousas e así cánsaste menos.*
{Pousas (ás): Haciendo descansos (VLP)}
628. **ás revingueitas** COL. Á porfía, á competencia. *Non se atopaban en ningures que non houbese lería, e, decotío, andaban ás revingueitas sobor cal deles había quedar por riba do outro* (A. Goy Díaz, 1928, TILG). | *Hamos canta-los dous á revengueita cantares a Neptuno* (A. I. Alvareño, 1951, TILG).
{Ir ou andar ás revingueitas – Andar en competencia, á porfía (FLP)}
Noriega tamén dá conta, entre outros, desta locución [ANDAR Á REVINGUEITAS, ou ÁS REVINGUEITAS: A porfía, con emulación (NV)]. As formas normativas son “á revengueita” ou “ás revengueitas”.
629. **ás tentas** Apalpando, valéndose do tacto [xeralmente, por causa da escuridade ou da falta de vista]. *Tan pouco se vía, / nun carreiro, que ás tentas eu seguía, / que topei e de facha cunha moza, / esvaroume o pé dreito e de fuciños / caín derriba dela nunha poza* (M. Leiras, 1888, 262).
{Vid. Ás apalpadelas}
O dicionario da RAG non inclúe esta locución, mais si rexistra outras sinónimas (“ás apalpadelas”, “ás apalpadadas”, “ás atoutiñadas”).
630. **ás veces** Nalgunhas ocasións. *Deuma unha rapaza, e calo, / que no-han salir todas boas; / tamén ao raposo ás veces, / lle sal a galiña choca* (M. Leiras, LPOC, 1911, 12). | *Estaba entre eles, máis teso / que están ás veces os galos, / [...] un fillo dun bodegueiro* (M. Leiras, LPOC, 1888, 266).
631. **ás vinte uñas** COL. De gatiñas, apoiando as mans e os xeonllos, a catro patas. *Gustáballe traballala “ás vinte unllas”, e para facelo usaba uns tirantes cruzados axustados en catro puntos fixos co obxecto de mante-lo equilibrio e uns coxíns debaixo dos cotos* (Isidro Novo, 1997, TILG). | *Cando cheguei atopeino ás vinte uñas porque seica andaba á procura de algo que perdera.*
{Ás vinte uñas – A gatas (FLP)}
632. **ás voltas** [con algunha cousa ou con alguén] Dedicándolle tempo ou traballo [a algunha cousa ou a alguén]. [Úsase, xeralmente, co verbo *andar*.] *Mire, comadre, non vin / corre-lo camiño andado / pra andar cos santos ás voltas* (M. Leiras, LPOC, 372).
633. **así e todo** A pesar diso, a pesar de todo, aínda así. *Non haberá unha estrela? / Pero... non, non; que, así e todo / quero vela, quero vela!!!* (M. Leiras, LPOC, 336).
634. **cada hora** Constantemente, continuamente. *E cada hora ela, galana / coma un Sol, de min ao rente...!* (M. Leiras, LPOC, 336). | *–E non lle deu alivio? / –Que alivio nin que raio! / Si a zuruxano ela fora / cal eu cada hora lle mando...* (M. Leiras, LPOC, 370). | *Que me queda a min no mundo / si non te hei chuchar cada hora; / que me queda, que me queda, / que me queda, miña xoia!* (M. Leiras, LPOC, 216).

635. **cando menos** Como mínimo. *Si un crego, pola contra, pide a un probe / o que chama el ofrendas, sempre o move, / cando menos, a darlle algunha espiga* (M. Leiras, LPOC, 322).
636. **cara a cara** Fronte a fronte, diante, en presenza doutro e ao descuberto. *Sempre en tales casos é o primeiro, / como teña nomais un mal pertego, / pra pórse cara a cara do estranxeiro* (M. Leiras, LPOC, 17).
637. **cen veces** Moitas veces. *Moitiñas bágoas, moitiñas, / chorei doente daquela; / que, antes que verme aquetada, / morrer cen veces quixera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27). | *Xurei cen veces deixala..., / e non hai vez que a tropece / que pr'ela máis eu non mire, / i-onda ela máis non me chegue* (M. Leiras, LPCG, 1911, 41).
638. **coa boca aberta** COL. Moi sorprendido, abraiado. [Utilízase sobre todo cos verbos *deixar*, *estar* ou *quedar*.] *Si as cobras, que ao son da fruta / se amansan, falar souperan, / a máis de catro doutores / deixaran coa boca aberta!* (M. Leiras, LPOC, 220).
639. **coa ialma** Con todas as forzas, moitísimo. *Coa ialma quero un albre! Máis vello cá oliveira, / máis forte có carballo* (M. Leiras, LPOC, 415). | *Vólveos ti, miña Maiña!; / vólveos ti, miña Avogada!; / que eu sempre, pro sempre, sempre! / heivos de querer coa ialma!* (E. Lence Santar, LSPG, 1921, 73). Esta locución é frecuente na forma “con toda a alma”. A forma normativa é “coa alma”.
640. **coa léngua pequena** COL. En voz baixa; para si mesmo. *Foi ao maíno / sachar a unha veiga, / polo aire e a cara con que iba, de fixo, / súa sorte maldindo coa léngua pequena* (M. Leiras, LPOC, 1892, 269).
- Esta UF é sinónima da máis corrente *coa boca pequena*. Utilízase con verbos de lingua: *dicir*, *falar* ou, coma neste caso, *maldicir*. A forma normativa é “coa lingua pequena”.
641. **coa mau no peito** Con sinceridade. *Non se acanea unha folla; / todo esta noite está calmo; / ¡ai, quen poidera decire, / coa mau no peito, outro tanto!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 7).
A forma normativa é “coa man no peito”.
642. **coma a galiña cos ovos** COL. Con moita cautela, con moita prudencia; devagar. *Si queres falar comingo / e queres non verme torto, / hasme de andar; ña pequena, / com'a galiña cos ovos* (M. Leiras, LPCG, 1911, 37).
A expresión aparece en NV: ANDAR COM'A GALIÑA COS OVOS: Andar pisando huevos.
643. **coma caldo de ladrós** COL. Feito ás présas. *Este debuxo parece feito coma caldo de ladróns, así que faime un de xeito, e con vagar.*
{Feito coma caldo de ladrós – Hecho á prisa (FLP)}
A forma normativa é “coma caldo de ladróns”.
644. **coma nunha voda sin caldo** COL. [Ir a alguén] mal, [estar u.p.] mal. *Como nos foi? Foinos como nunha voda sen caldo.*
{Vai como n-unha boda sin caldo – Vamos o estamos mal (FLP)}
A forma normativa é “coma nunha voda sen caldo”.
645. **coma o demo** COL. Mal. [Úsase con verbos como *andar* ou *estar*.] *Que como ando? Pois non che ando nada ben, ádoche coma o demo.*
{Anda com'o Demo – Anda mal (FLP)}

646. **coma un raio** COL. Moi rapidamente. *Deulle co eles un guiche, / [...] que, súpeto, coma un raio, / foise, agachou, e colleunos* (M. Leiras, LPOC, 358).
647. **coma un riguilete** COL. Moi ben, magnificamente. *Xa berra outra vez a Raposa, ceibe de atortoramentos, devenendo por chegar al cabo i dobrar como un riguilete pol caladeiro aveseado das Molas* (J. M. Martínez Castro, 2000, TILG). {Coma un riguilete – Como un gerifalte (FLP)}
O dicionario da RAG non inclúe ningunha variante de “riguilete”.
648. **como Dios manda** Como debe ser, da maneira correcta. *“Non volve o rego prá fonte, / nin prá mau a pedra solta”; / nin a ser como Dios manda / volve a que perde a vergonza* (M. Leiras, LPCG, 1911, 20).
Noriega Varela recolle o seguinte: Un depravado en las costumbres u obligaciones de su estado: NON É COMO DIOS MANDA (NV). A forma correcta é “como Deus manda”.
649. **da mau 1.** Coa man collida [á doutra persoa]. *Ora rastrón, ora en ben, / ora da man, ora ceibo, / todo astra a porta foi indo* (M. Leiras, LPOC, 368). **2.** Guiado por [algo ou alguén]. *Coa leña dos meus mals cargada ao lombo, / e levado da man do duro Tempo, / vou subindo a costña* (M. Leiras, LPOC, 341).
No primeiro exemplo, vemos “man” e non “mau”, que é a variante dialectal do autor. A forma normativa é “da man”.
- de alma 2 > 244**
650. **de aquí en diante** A partir de agora. *Pedra sin fala fun sempre, / pedra que sin dó tripache; / pero heiche ser outra cousa / si no es millor de aquí en diante* (M. Leiras, LPCG, 1911, 11).
651. **de boca en boca** Transmitido oralmente; coñecido publicamente. [Úsase con verbos como *andar* e *correr*.] *Meterse na casa rectoral e pasar de boca en boca o conto de que viñera o cura novo, todo foi cousa dun istiante* (M. Leiras, OQTE).
- de cachete 2 > 246**
652. **de camiño** Ao mesmo tempo, aproveitando a circunstancia que se expresa. *Hai tres ou catro / que nunca ben se limparan / de pánxemas si ao San Campio / non se ofreceran, nin foran / de camiño que prós baños / iban a Foz...* (M. Leiras, LPOC, 371).
653. **de cerca** A pouca distancia. *Van moitos, moitos xunto ao tal croio, / que pró nacente fai cuase albogo, / pra ben de cerca podelo ver* (M. Leiras, LPOC, 327).
654. **de certo** Sen dúbida, con certeza. *As colorniñas da cara / eran de certo máis roxas / cás do seu dengue* (M. Leiras, LPOC, 1884, 245).
655. **de corazón** Con sinceridade ou verdadeiro sentimento. *Pro tal lembrei, en troques, seus consellos / de moitas e moi boas ensiñanzas; / e tan de corazón lle din en conta / de como honralo penso prauticándoas* (M. Leiras, LPOC, 321). |—Non vos quero esas, sabedes! Coidadiño! // *Esto non o decía de corazón* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 117).
- de cuesta > 568**
656. **de día** Durante as horas en que hai luz solar. *De día lévame a ialma, / de noite, lévame o corpo; / a ialma, tras do meu ceio, / o corpo, tras dos antoxos* (M. Leiras, LPOC, 214).
- de escoita > 572**

657. **de esmorga** COL. Divertíndose. [Úsase, xeralmente, con verbos como *andar, ir e saír.*] *Correuse que foran / aquela noite a cas Petos / de esmorga, cinco rapaces* (M. Leiras, LPOC, 1910, 303).
658. **de facha** De fronte, de cara. *Tan pouco se vía, / nun carreiro, que ás tentas eu seguía, / que topei e de facha cunha moza, / esvaroume o pé dreito e de fuciños / caín derriba dela nunha poza* (M. Leiras, 1888, 262).
659. **de fixo** Sen dúbida, con certeza. *Foi ao maíno / sachar a unha veiga, / polo aire e a cara con que iba, de fixo, / súa sorte maldindo coa léngua pequena* (M. Leiras, LPOC, 1892, 269).
660. **de fóra** Fóra. *Daba pena de que fosen, / tan rufo e majo, a correlo, / pero... caeralle a facha, / e non houbo máis remedo. / I-anasárono no focho, / co bargo a medias cuberto, / pra que botase de fóra, / do pescozo, máis do tercio* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
661. **de fuciños** COL. De fronte e boca abaixo; dando coa cara [contra algo, caendo, levando un golpe]. *Tan pouco se vía, / nun carreiro, que ás tentas eu seguía, / que topei e de facha cunha moza, / esvaroume o pé dreito e de fuciños / caín derriba dela nunha poza* (M. Leiras, 1888, 262). | *De dous lapos / foi de fuciños pra un rego / donde seus fumes calmaron / seique co fresco da iauga* (M. Leiras, LPOC, 1888, 268).
A forma normativa é “de fociños”.
662. **de gambernia** COL. De troula ou levando unha vida vagabunda e de disipación. *Quen poidera neste mundo / ser sempre un rapás das festas / pra andar ao lado das mozas / de bullanga e de gambérnea!* (E. Rodríguez, Folerpas, 1894, 171).
| *Todo o día de gambernia, / sin acougo en ningún sitio, / feitos unhos entrebertes* (E. Rodríguez, OCERG, 1927, 75).
{Andar ou estar de gambernia ou gamberna. Andar de gandaina} Andar á la gandaya (FLP)}
O dicionario da RAG inclúe só “andar de gambernia”.
663. **de gandaina** COL. De troula ou levando unha vida vagabunda e de disipación. *Calquera labor que estivera facendo deixábao [...] e íbase de gandaia, sin pensar máis que en se divertir canto poidera* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 127).
{Vid. andar ou estar de gambernia ou gamberna}
664. **de lado** En posición lateral. *–Inda!, así eu madre, ¡o preguntas! / lle contestou Niculasa, / que, de lado, nas teipoeiras / escaravellaba coa vara* (M. Leiras, LPOC, 1884, 242).
665. **de lonxe** Desde moita distancia. *Mentras tiven que lles dare, / viñanme a ve-los veciños; / i-agora, por no-atoparme, / torcen de lonxe o camiño* (M. Leiras, LPCG, 1911, 17). | *Como de lonxe se vexan, / aos maldizoados caciques / en moitas cousas semellan* (M. Leiras, LPOC, 330).
666. **de máis** En exceso, alén do debido. *Unha casiña hai mui branca / [...] a que [...] pra dormir / cando unha falcatruada / fai algún mozo, vai sempre, / ou si lle cerran a casa / cando de máis se entretén / si é que vai ve-la rapaza* (M. Leiras, LPOC, 1884, 238).
667. **de mala gana** A desgusto, sen gana. *A que postreira levou, / como quen de mala gana, / foi a mociña de Bras* (M. Leiras, LPOC, 1884, 240).

668. **de mau en mau** Dunha persoa a outra. *Había loitas, e pulos, / e xuramentos i-apertas, / pra de mau en mau pasaren / por enriba das cabezas / sacos con fabas e gra* (M. Leiras, LPOC, 1895, 278).

A forma normativa é “de man en man”.

de noite > 583

669. **de présa** Rapidamente, sen demora. *O tal fixeron na aira; / anque de présa, pra dar / dúas ou tres pertegadas / pra escabezar sete mollos / que ás cabeceiras quedarán* (M. Leiras, LPOC, 1884, 243). | *Esa roxa e galana boquiña / tes algo entreaberta, / pra poder folguexar, cal agora / che còmpre, de présa* (M. Leiras, LPOC, 363).

O dicionario da RAG non inclúe esta locución.

670. **de preto** Desde pouca distancia espacial. *Quen non vos veu ben de preto / ..non sabe / o que é a Mariña* (M. Leiras, LPOC, 1903, 288).

671. **de riba pra baixo** COL. Por todas as partes. *Vaia, muller, que fai falla / non ter vergonza, abofellas, / pra andar de riba pra baixo / co ise franxute!* (M. Leiras, LPOC, 375). |

A forma gráfica normal é “de riba para baixo”.

672. **de riola** COL. Dun lado para outro, a vagabundear. [Úsase con verbos como *andar*, *estar* ou *ir*.] *Que non me chamen pró ceio; / que non vou, non sendo á forza, / sin botarme antes, de noite, / pola aldea de riola, / astra que conmigo pegue / quen me requira... e me oia* (M. Leiras, LPOC, 347).

de seu 2 > 253

673. **de sufacto** COL. De maneira repentina, de súpeto, de repente. *Estaba tan tranquilo e de sufacto comezou a espirrar.*

{De sufacto. Sufautamente} De pronto, de improviso (FLP)}

Esta forma non aparece nos dicionarios actuais. Si recollen GVGH e Elixio Rivas (2001) “de sofauto”: ‘de sopetón’.

674. **de todo** Completamente, totalmente. *Hai unha nena na Chaira / que me ten tolo de todo. / Sei que ma cangou o demo! / Sei que me veu un mal ollo!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 52). | *Do xeito que a teñen as dúas pragas / que a trillaron de todo; e medio cega / como está de vivir sempre ás escuras, / nin a axudarse a coitada ben acerta* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291).

675. **de troula** COL. Divertíndose. [Úsase xeralmente con verbos como *andar*, *ir* e *sair*.] *Por te ver ¡moitas noitiñas / levei detrás do puxigo! / Por te ver, soio!, e ti mentras, / de troula polos muiños!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44).

676. **día e noite / noite e día** Continuamente, sen parar. *Garda o pradiño que levas, / e gárdao ben, noite e día; / que, si unha volta che furtan, / hanche pancela outonía* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15). | *Día e noite tezo e tezo, / e nunca sallo de probe; / quixera verlles a moitas / o tear en que elas poñen* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44).

677. **dunha noutra** COL. Dun asunto a outro. *Pro seguiron... dunha noutra... / e tumba, e dálle, e que tal... / i-alí mesmiño, nun aire, / fixolle ver o rapaz / que nada val unha nena / pra ben un chito tornar / dun abeiro, como o vente, / si é siquera medio can* (M. Leiras, LPOC, 366).

678. **dunha vez** Definitivamente. *Que agardan os probes, / que a fouce no-abranguen, / i-a súa, ben feita, / non fan dunha vez!... (M. Leiras, LPOC, 309). | A ver si a bordelades pra que tire / dunha vez e pra sempre coa piega!* (M. Leiras, LPOC, 1924, 29).

679. **en dous verbos** Con brevidade, resumidamente. *Nada sei / do que depois barallaron; / pero com'el en dous verbos / quer faguer sempre os seus tratos, / i-ao revés, ela non sabe / senón andar carto a carto, / creio de min salirían / cal si trataran dos santos* (M. Leiras, LPOC, 373). {En dous verbos – En dos palabras (FLP)}
680. **en par** De todo. [Úsase xeralmente referido a portas ou xanelas.] *Ben pode Mondañedo dende agora / [...] abrir en par as portas, pra que o vexan!* (M. Leiras, LPOC, 1912, 307). É máis corrente “de par en par”.
681. **en pés de la** COL. **1.** Sen facer ruído, silenciosamente. *María .. camiña en pés de la ata a porta da cociña* (Xavier Queipo, QXE, 2011, 70). **2.** Cautelosamente, prudentemente, con moito coidado, con moito tino. *Algún pecado .. debeu cometer o autor para que sobrevoen ou pasen en pés de la polo seu nome e mais a súa obra* (Suso de Toro, ELP, 24-II-2012). {Andar ou ir en pes de lá – Andar o ir en puntillas (FLP)} Noriega tamén recolle esta expresión [ANDAR EN PÉS DE LA ou EN PÉS DE MANTEIGA: Proceder con mucho secreto y recato (NV)]. Tamén existe a variante “con pés de la”.
682. **en renque** Ordenado en fila. *Foi / busca-la xente prá malla / dos dez medeiros que tiña / postos en renque na aira* (M. Leiras, LPOC, 1884, 244). | *Bidueiras xentiles e doncelas, / en renque a un lado e outro, / [...] van tirando dun barco de silencio / río arriba* (A. I. Alvariño, IADD, 1960, 149).
683. **en troques** Polo contrario. *Ni-un instante siquer fixen lembranza / do que, andando na escola, / no tocante a oraciós xa me ensiñaran. / Pro tal lembrei, en troques, seus consellos* (M. Leiras, LPOC, 321).
684. **entre luces** Ao amanecer ou ao anoitecer. *Si ques, neniña, gardarte, / n'agárde-la noite fóra; / que a lentura de entre luces / prás solteiras non che é boa* (M. Leiras, LPCG, 1911, 46). | *Estaba baril ao dreito / de arriba abaixo, recoiro!... / N'era milagre que ao rabo / levará un fato de mozos, / nin tampouco que entre luces / tobaran astra os máis cordos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 281).
685. **máis da conta** Excesivamente, máis do conveniente. *Sempre os sus aires nos falaban / [...]; / do enrabexo do mozo, si a meniña / máis da conta lle fixo andar roldando* (M. Leiras, LPOC, 1899, 284).
686. **mal a gusto** A desgusto, á forza. *Xuntáronse, e de alí a un pouco dixo o señor: “Por causa miña non quero que esteñas mal a gusto”* (M. Leiras, OQTE).
687. **na engrellada** [alguén] COL. No momento en que está facendo unha acción, normalmente mala. [Úsase xeralmente con verbos como *apañar* ou *pillar*.] *Esta noite heite de ir vere, / déixame a porta achegada, / e cata que non te sintan, / nin nos pillen na engrellada* (M. Leiras, LPCG, 1911, 47).
688. **nin cru nin cocido** COL. De maneira ningunha. *Non o quero ver nin cru nin cocido, a ver se fica claro.* {Nin crú nin cocido – De ningunha maneira, por ningún concepto (FLP)}

689. **nin siquiera** [Úsase para enfatizar unha negación, equivale a “nin mesmo”, “nin tan só”, “até nin”.] *Nin siquiera quixo levar saco nin alforxa pró camiño* (M. Leiras, OQTE).
A forma normativa é “nin sequera”.
- noite e día** > 676
690. **non sendo** [Indica a exclusión, canto á participación na acción expresada polo verbo, do termo que segue.] *Todo frolece no maio, / todo co maio se alegra, / non sendo eu, malpocadiña, / que un meu pesar non me deixa!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 28).
691. **nun aire** Ao momento, en moi pouco tempo. *Todos a boquiña lle calaban; / porque era como o xoio, i-a calquera / nun aire lle amañaba el unhas papas* (M. Leiras, LPOC, 359). | *I-alí mesmiño, nun aire, / fíxolle ver o rapaz / que nada val unha nena / pra ben un chito tornar / dun abeiro, como o vente, / si é siquiera medio can* (M. Leiras, LPOC, 366).
692. **nun brote** Por xunto, en gran cantidade. –*Vaia que la coma esta / non a tivo xa fai anos... / [...] / Quen é o que a leva nun brote / por no-andar arromanando? / –Dou corenta ras por ela, / berrou un* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279).
{N-un brote – Por junto, por maior, en un montón (FLP)}
693. **nun instante** Rapidamente, en moi pouco tempo. *Pois vou catar toxos, / pra, nun instante, a encaldada / poñer lista, e dala aos cochos* (M. Leiras, LPOC, 188430, 250).
A forma normativa é “nun instante”.
694. **nun mal esberrar** COL. En moi pouco tempo, nun instante. *Nun mal esberrar, armouse / a estarabouza do demo; / e fóra de poucos, todos / sangraban coma carneiros* (M. Leiras, LPOC, 1910, 302). | *Chamou polas sentinelas e vixilantes que apareceron nun mal esberrar* (Hixinio Puentes, 2000, CORGA).
695. **nun Xesús** COL. No instante, en moi breve espazo de tempo. *Vou buscar logo unhos toxos / pra nun Xesús a encaldada / poñer lista e dala aos cochos... / e dempois... cal apetece / xa lle amañarei o almorzo* (M. Leiras, LPOC, 1884, 249).
{N-un Jesus – En un periquete (FLP)}
696. **nunhas pallas** COL. Con carencia do máis básico, na pobreza. *Canto traballiño temos! / I-ao fin ¿pra que, miña filla! / Pra vivir esgarecendo, / e morrer nunhas palliñas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 53).
697. **o outro día** Hai uns días, recentemente. *Non quero, / que me sentiú a criada / cando salín o outro día / e por un nada n’a arma* (M. Leiras, LPOC, 1884, 237).
698. **pelo a pelo** Moito, abundantemente. [Úsase co verbo *suar*.] *Sudando peliño a pelo / cargado de herba prás vacas, / subiu o Bras do Pendello / polo camiño* (M. Leiras, LPOC, 1884, 235). | *Vin que suaba pelo a pelo, / e afroaba a esbagoar* (Xesús San Luís, 1954, TILG).
699. **poida que** [Indica dúbida ou posibilidade. Utilízase co verbo en subxuntivo.] *Van tres noites que non me abre / a miña escarapulida; / poida que lle entrase medo / de que lle entre eu na cociña* (M. Leiras, LPCG, 1911, 55). | *Si no-andiveras co-enredos / poida que algo máis ganaras!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 244).

700. **pola boa** Sen necesidade de usar a forza ou a violencia. *Non se apuraba por nada, era descansadiña, todo pola boa* (Emilio Araújo, 1996, TILG). | *Tratou de ir pola boa dicíndolle: Manoeliño, non me das unha castaña?* (F. Potel Pardal, 1911, TILG).
{Pol-a boa – Por buenas (FLP)}
Debe ser unha variante de “polas boas”, máis coñecida hoxe en día.
701. **pola contra** Polo contrario, ao contrario. *Si un crego, pola contra, pide a un probe / o que chama el ofrendas, sempre o move, / cando menos, a darlle algunha espiga* (M. Leiras, LPOC, 322).
702. **pola vella** COL. En cantidade, con abundancia. *Estaba uns meses, gañaba cartos pola vella e volvía marchar prá Habana* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 175). | *Regresei [...] para guichar dende a esquina. Había coches pola vella pero ningún sospeitoso* (Bieito Iglesias, BIMO, 1994, 179).
{Hay pol-a vella – Hay en abundancia (FLP)}
703. **polo menos** Como mínimo, aínda que non sexa máis que a cousa que se expresa. *Non viron que nos invernos / anda o gado, e anda a xente, / que lles sobra, da dentamia, / polo menos unha renque?* (M. Leiras, LPOC, 349).
704. **polo visto** Segundo parece, polo que parece, seica. *–Seica viche o lobo, nena, / pra tal tomárchese a fala? / –dixo a unha picara un mozo / porque pasaba calada [...]. / –Polo visto – saltou ela, / sin virar siquera a cara* (M. Leiras, LPOC, 1888, 260).
705. **por certo** [Úsase para pór algo en relación co que se dixo] *–N-hai outra xente na casa? / –Non señor: había un fillo / que traballaba... mais ese / vai na Cruña no servicio, / por certo ben contra lei / pro... adiante; mentras pillos / gobernen noso Concello / pagará o probe as do rico* (M. Leiras, LPOC, 1887, 254).
706. **por enteiro** Enteiramente, completamente. *Cando llelas pide o corpo, / non val andar con temperos, / e catro azoutas, di a vella, / séntanlles ben por enteiro* (M. Leiras, LPOC, 368). | *Ben dicen que nesta banda / sómo-los homes carneiros! / que si non..., dempois que o lume / cumprise o seu por enteiro, / xa andiveran as tías pedras / correndo a tódolos ventos...!* (M. Leiras, LPOC, 368).
707. **por forza 1.** Contra a propia vontade, recorrendo a medios violentos. *Dicen que con raposadas, / cando non por forza, pensas / pouquiño a pouco ir logrando / facerte dona da terra!* (M. Leiras, LPOC, 318).
2. Necesariamente, forzosamente. *Por que ha sobrar a unhos tanta, / habendo quenes nomais / teñen de mortos (si entonzas / non os manducan os cas) / os sete pés do fichoco, / que por forza se lles dá?..* (M. Leiras, LPOC, 311).
- pouco a pouco > 589**
708. **pouco máis ou menos** Aproximadamente. *Pasou pouco máis ou menos un ano desta maneira* (M. Leiras, OQTE). | *Botou a andar con ela asta poñerse pouco máis menos no medio do río, e alí parou a barca pra facerlle as garatuxas á rapaza* (M. Leiras, CDB).

709. **pra sempre** Definitivamente, indefinidamente. *Os que, roendo latín, sin o entenderen, / dan pró ceio boletas ás maus cheas, / vendo que hai pouca fe nas argalladas, / que aínda hoxe lles valen boas talladas, / bouran, e con razón: pan que se solta, / pan perdido pra sempre; e non ten volta!* (M. Leiras, LPOC, 316). | *Mais deulle co eles un guiche, / (porque os guiches son o deño!) / i-adiós pra sempre niñada* (M. Leiras, LPOC, 358).
A forma gráfica habitual é “para sempre”.
710. **pró seu colete** COL. Para si mesmo. [Úsase con verbos como *dicir* ou *pensar*.] *O barqueiro, que non tiña pelo de burro [...] así que a veu coñeceu a pinta e dixo pró seu colete: “esta é das miñas”* (M. Leiras, CDB). | *Dixen eu pra o meu colete: / esta nena que ben fala; / leve o diaño se non ten / estudantes de pousada* (A. C., DMVN, 1884, 182).
“Colete” é voz que ficou en desuso. Marcial Valladares, no seu dicionario, define esta palabra como ‘vestidura de piel’ e dáa como voz común a castelán e galego. Tamén rexistra “colete”, que define como “chaqueta”.
A forma gráfica normativa é “para o seu colete”.
711. **sin máis nin máis** Sen motivo, de repente, de maneira inxustificada e sen o pensar. *Dixolles en voz baixiña que, se algún escapaba, atizáballe un tiro sen máis nin máis* (A. Fole, AFLC, 1953, 104).
{Sin mais nin mais – Sin más ni más (FLP)}
A forma correcta é “sen máis nin máis”.
- sin xeito nin dreito** 2 > 291
712. **sobre todo** De modo principal, principalmente; de modo especial, especialmente. *Sin mentir, parecía, / sobre todo polos ollos, / ni-estarulados, nin musgos, / moi rasgados e moi mouros, [...] / unha gallega, gallega, / das que pinta Alfredo Souto* (M. Leiras, LPOC, 1930, 281).
713. **toda a vida** Sempre. *Anque treidor pra min fuche, / i-anque chore eu toda a vida, / non, home, non teñas medo / que malas pragas che eu pida!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8).
714. **troque a troque** Sen ter que pagar máis nada [ao trocar ou permutar unha cousa por outra]. *Foi troque a troque, non foi preciso pagar máis nada.*
{Troque a troque – Taz á taz, pelo a pelo (FLP)} {Troque á troque – Taz a taz (VLP)}
715. **un si é non é** Un pouco. *Colleu cara ao galo dreito; / e, cando coidou que o tiña / pra cascarlle a corpo cheo, / fincou un xonllo na terra, / e deu o golpe ; mais deuno / un si é non é contra a zurda* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300).
716. **unha miguiña** COL. Un pouco de tempo. *Así que alí se meteron, / i-o santeiro unha miguiña / descansou, colleu un xarro / e foi por auga prá pía* (M. Leiras, LPOC, 1895, 273). | *De alí a unha miguiña / volveu buscar Niculasa / [...] a gra* (M. Leiras, LPOC, 1884, 245).
717. **unha vez que outra** Algunhas veces, de vez en cando. *Alí estivo dando voltas, / i-unha vez que outra a cabeza / por trala porta asomando* (M. Leiras, LPOC, 1895, 277).

718. **xa ora** Claro que si, con certeza. *Di a verdade, Sabela, ¿píuxoche o pucho / dos dous cornos na testa?, deuche algún chucho? // Ti ¡xa ora!, da vila non contas nada; / pro como ás veces volves tan colorada...* (A. Noriega, NVAM, 219). | *Pola noite, ¡xa ora!, todo asusta*

(A. Cotarelo, CVAM, 1931, 199).
 {Xa ora – Claro, ya lo creo (FLP)}
 Trátase dun adverbio de afirmación que, inda que se ten grafado como dúas palabras, como nos testemuños que damos, na actualidade gráfase como unha soa palabra.

2.3.6. Locucións preposicionais

719. **á beira de** Nun lugar próximo a. *Chegaron á beira dun río donde viron que había que pasar nunha barca pró outro lado* (M. Leiras, CDB).

720. **a carón de** Ao lado de, xunto a. *Cargado de herba prás vacas, / subiu o Bras do Pendello / polo camiño que pasa / a carón da pumareda do tío Cosme* (M. Leiras, LPOC, 1884, 235). | *Unha casiña hai mui branca / mesmo a carón dun cabozo* (M. Leiras, LPOC, 1884, 238).

721. **a forza de** Polo feito (realizado intensa e repetidamente) de. *A forza de xeito e voltas / ao cabo funa collendo; / prás nenas no-hai com'a maña, / certando a chegar a tempo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8).

722. **a lor de** Respecto de, a teor de. *Houbo algúns anos, poucos, que a lor da depresión se dera á bebedela* (X. Rábade, 2001, CORGA). | *E que hai? Como lle vai / tan cedo á beira do río? / Seica vén toma-lo frío / alor da calor que vai?* (G. Feixó de Araúxo, Entremés, 1671, 7).

{Á lor d'eso – Á ese tenor (FLP)}

Hai outra variante desta loc. prep. (“ao lor de”). O dicionario actual da RAG non inclúe ningunha das dúas formas.

723. **a piques de** A punto de, próximo a + VERBO. *Verse aldraxado i-a piques de ser zurrado sin que lle valla a un pra que o respeiten nin os anos, nin o non meterse con nadie* (M. Leiras, CSR).

724. **a poder de** Polo feito de realizar algo intensa e repetidamente. *Fuxindo do sol, sempre arrastrados, / i-a poder de rastrexo, a todo chegan, / e que todo che enlیمان, / cando todo no-adentan* (M. Leiras, LPOC, 332). | *Os de agora, que conservan a saúde a poder de réxime dietético, de hixiene e de sport, poderán faguer algús anos unha mala vida, mais o seu corpo logo cansa, e teñen que vir ás boas* (V. Risco, VRLeria, 1961, 88).

725. **a rentes de / ao rente de** Á beira, ao lado. *En Argomoso, e no Castro, / unha casiña hai moi branca, / mesmo a rentes dun cabozo, / e dunha vella cabana* (M. Leiras, LPOC, 1884, 243). | *E cad'hora ela, galana / coma un Sol, de min ao rente...!* (M. Leiras, LPOC, 336).

726. **ao lado de** Moi preto de. *Ola, Tresilla, –dixo el / sin máis poñéndose ao lado / dunha rapaza que tiña / como a mapola seus papos* (M. Leiras, LPOC, 1888, 267).

727. **ao pé de** Ao lado de. *Só lle queda / ir podrecendo, arrumbada, / no areal, ao pé das penas, / sin amarras i-esquencida...* (M. Leiras, LPOC, 352). | *Ao pé dun toxo que fora, / sendo contigo, velliña, / no monte, com'a laverca, / mañán o niño eu faría* (M. Leiras, LPCG, 1911, 42).

728. **ao redor de / arredor de 1.** Por toda a parte exterior de, dándolle a volta a. *Sigúiu pola carrileira / que ao redor vai dunhos prados* (M. Leiras, LPOC, 369). **2.** Na proximidade de, á beira de. *Xeme porque nunca pra el cataron / [...] non sendo cando [...] / [...] un estranxeiro, / dos que arredor de nós sempre usmearon, / quixo, ¡tolo!, poñernos cabeceiro* (M. Leiras, LPOC, 1887, 256).
- ao rente de > 725**
729. **ao son de** Moi próximo a, ao lado de. *Estaba un domingo de inverno un vellño medio envolto nunha xarga mendada, cunha monteira roñosa metida astra as orellas e con ambas maus fincadas na caxaca caída ao son das pernas estendidas* (M. Leiras, CSR).
730. **aos abrigos de** Baixo a protección de, abrigado por. *Des que un bocado i-us gotos / tomara a xente, aos abrigos / das cerrumes e dos toxos; [...] deron en coller pró corro* (M. Leiras, LPOC, 1895, 280).
- arredor de > 728**
731. **cara a** En dirección a, para. *Quen mora acó, na Mariña, / ten cara ao mundo as xanelas; / quen mora aló, na Montaña, / tenas... tamén, pero pechas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 54). | *Cara aos Samordás xa iban / cos seus carretos* (M. Leiras, LPOC, 1895, 272).
732. **cas de** Á casa de, na casa de. *Cheguei a cas do Fidalgo, / pedindo a filla máis vella, / e deixáronme na porta, / sin dar-me fala siquera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27). | *Correde aquela, rapaces, / que se arrancha con calquera; / pro non lixedes esoutra / que en cas do Abade governa* (M. Leiras, LPOC, 210).
733. **dacabalo de** Coas pernas escarranchadas sobre o lombo da cabalaría que se monta, ou sobre outra cousa ou persoa. *Era un vispora dunha feira e habían de ir a ela, amo e ama, un dacabalo da egua e a outra dacabalo da burra* (M. Leiras, OQTE). A RAG prefire grafar así esta locución: “de a cabalo de”.
734. **debaixo de** Nun lugar inferior [con relación a alguén ou algunha cousa.] *Fóronse todos chegando / ás nenas que palicaban / debaixo dunhos carballos* (M. Leiras, LPOC, 1888, 266). | *Debaixo dun castiñeiro, / que, coas súas longas canas, / abertas aos catro ventos, / cubría, máis do que conden / sete, ou oito, ou dez paleiros* (M. Leiras, LPOC, 1910, 299).
735. **depois de** Con posterioridade a. *O domingo á media tarde / depois de muda-los zocos, / meteu nun pano as tixeiras, / [...] i-enveredou pra Casolga* (M. Leiras, LPOC, 1884, 247). | *Por que friaxe e amargares / aló drento sempre deixa, / inda depois de morreren seus ecos?* (M. Leiras, LPOC, 339). A variante normativa é “despois de”.
736. **dendes de** Desde. *Pra que me dixeches, diaño, / que tiña cara de rosa...? / Dendes de entón, si te vexo, / dáme así coma vergonza!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 47). | *Estrou o demais por baixo / dendes do altar astra a pía* (M. Leiras, 1895, 274).
737. **derriba de** Na parte superior de [unha cousa ou persoa] e en contacto con [ela]. *Tan pouco se vía, / nun carreiro, que ás tentas eu sigúia, / que topei e de facha cunha moza, / esvaroume o pé dreito e de fuciños / caín derriba dela nunha poza* (M. Leiras, LPOC, 1888, 262).

738. **detrais de / detrás de** Nun lugar posterior con respecto a [algo ou alguén]. *Por te ver ¡moitas noitiñas / levei detrás do puxigo! / Por te ver, soio!, e ti mentras, / de troula polos miúños!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44). | *Naquel burguiño de riba, / detrais daqueles loureiros, / como o demo non a torza, / hei de atopar eu achego* (M. Leiras, LPCG, 1911, 50). A variante normativa é “detrás de”.
739. **diante de** No lugar anterior a [algo ou alguén]. *Que che pasa, pequerrecho? / lle preguntei a un neniño, / galano coma unha estrela / que esfamado e cuase espido / diante dunha ruín cabana / atopei solo e xemindo* (M. Leiras, LPOC, 1887, 254).
740. **drento de** No interior de. *Estímote, rapariga, / como nunca estimei outra; / que te estimo... igual que estimo / a lama drento das zocas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 64). A forma normativa é “dentro de”.
741. **en canto de** En lugar de. *En canto de bater nil, / tronzou dous cardos tarrelos* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300). | *En canto de dar-me medo, / deume aquel grande alivio* (M. Leiras, LPOC, 340). | *Os que asubían fano perfumado. Parez que en canto de vir de unha illa saíran dun frasco de albafor!* (A. Cunqueiro, ACVS, 1961, 16). Trátase dunha variante de “no canto de”, forma máis corrente.
742. **en par de** Xunto a. *Saleu primeiro un rapaz, / de foguetes, cun brazado; / cuase en par del, o mordomo, / coa mecha pra ilos tirando* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279). | *Anda a noite a máis andar... / I-en par do seu corazón / leva unha estrela a cantar...* (A. I. Alvaríño, IACAV, 1933, 77).
743. **enriba de** Nun lugar superior [en relación a outro]. *Onda eles, sentada / por baixo, a parenta, / nun brazo do escano / fíncando a cabeza, / i-as maus crucilladas / enriba das pernas* (M. Leiras, LPOC, 1892, 271). | *Había loitas, e pulos, / e xuramentos i-apertas, / pra de mau en mau pasaren / por enriba das cabezas / sacos con fabas e gra* (M. Leiras, LPOC, 1895, 278).
744. **entremedias de** Entre dúas ou máis cousas, entre un lugar e outro, entre un tempo e outro etc. *Des que lle a peta botaron, / naide máis foi á Frouseira; / sóilo Dios puxo froliñas / por entremedias das penas* (M. Leiras, LPCG, 1911, 65). | *Pasábamos por entremedias deles e nin se decataban* (A. Cunqueiro, ACVS, 1961, 15).
745. **fóra de 1.** [Indica localización espacial no exterior de algo real ou imaxinario.] *Enredáchete con outros tales coma ti, e por eso no’ncontrache” –ao mesmo tempo que lle defregava as orellas e por elas o botaba fóra da casa* (M. Leiras, OQTE). **2.** A excepción de, agás. *Non teño lei a ninguén, / fóra da miña vaquiña, / que me dá un par de canadas / de leite tódolos días* (M. Leiras, LPCG, 1911, 28).
746. **lonxe de** A moita distancia de. *Mandouno rexentar un curato lonxe de alí tres ou catro leguas* (M. Leiras, OQTE).
747. **no tocante a** No que concirne a. *Ni-un instante siquer fixen lembranza / do que, andando na escola, / no tocante a oraciós xa me ensiñaran. / Pro tal lembrei, en troques, seus consellos* (M. Leiras, LPOC, 321).

748. **por amor de / por mor de** Por causa de. *Por amor dos seus dreitos anda o ruso / revolto prós cosacos; / pidindo libertades* (M. Leiras, LPOC, 329). | *Meteu nun pano as tixeiras, / a prancha e mais o recodo, / [...] dependurouno do moco / que leva sempre consigo / por mor de garda-lo lombo* (M. Leiras, LPOC, 1884, 247).
749. **preto de** A unha distancia pequena no espazo. *Calado seguiu pró pouso / que preto de alí cadraba* (M. Leiras, LPOC, 1884, 235).
750. **riba de** Nun lugar superior [en relación a outro]. *Nise chao espalecente / tremou a terra, bruando, / e riba dila quedando / van soilo roínas e mortos* (M. Leiras, 1930, 252).
751. **sobre de** Sobre, enriba de. *Chegado á ventá dun carto / que cadra sobre dun horto, / [...] estaba o meu Rosendiño* (M. Leiras, LPOC, 1884, 248).
752. **tras de 1.** Nun lugar posterior con respecto a algo ou alguén, detrás de. *No-hai como as noites de inverno, / no escano tras da cacheira, / habendo porco, e mais viño, / i-un compadre prá palleta* (M. Leiras, LPOC, 216). **2.** Con posterioridade a, despois de. *Tiven casa, pan e gando, / pro nunca tiven goberno, / e, tras de cen fuciñadas, / ben vedes como me eu vexo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 18). **3.** En busca de. *Puxen o fondo da hucha, / e fun correndo prá festa; / ai, cantas veces un corre / tras do que nunca un quixera!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 25).
753. **xunto a** Ao lado de, onda. *Indo pró muiño, mireime / xunt'á presa, no remanso... / Ai de min, cómo el me acaba! / Mazmida que vou quedando!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 57). Non é posíbel saber se estamos ante “xunto á presa” ou “xunta a presa”. No segundo caso, non sería unha locución.

2.3.7. Locucións conxuntivas

754. **agás que** A non ser que, a menos que. *Si ques ter algo de teu / fai en todo coma os cregos; / que nunca dan nada a naide... / agás que sexan consellos* (M. Leiras, LPOC, 213).
755. **a mais / e mais 1.** [Une palabras, frases ou oracións e expresa suma.] E, mais. *O pai a mais a mai do rapaz non querían que este casase con tal muller* (M. Leiras, CDB). | *No-hai como as noites de inverno, / no escano tras da cacheira, / habendo porco, e mais viño, / i-un compadre prá palleta* (M. Leiras, LPOC, 216). **2.** [Indica unha limitación ou oposición ao dito.] Pero, mais, con todo. *Porque me vexas calada, / non coides que eu nada peno; / tamén calan as ovellas, / e mais sinten o coitelo* (M. Leiras, LPCG, 1911, 23).
756. **antes de** Mellor que. *Bota pra aló, cara zucia, / que cabo min non te quero, / i-antes de dormir contigo, / durmo co can no palleiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44).
757. **antes (de) que / dinantes que 1.** Nun momento anterior a. *Púidenche ve-las orellas / antes de que me adentaras... / Xa podes toca-lo zoco...! / Quen te pareu que te lamba!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36). | *E Dios vos vexa vir segundo cómpre / pra poderlle valer i-axiña erguela / dinantes que se fine de tristura* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291). **2.** [Indica preferencia] Mellor que. *Antes que verme aquestada, / morrer cen veces quixera* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).

758. **ao tempo que** *Mientras que. Por eso renego eu das que entre cirios / dous cregazos no pórtico rezaban, / ao tempo que, cos dedos, das moedas / levando iban a conta, e mais gardándoas!* (M. Leiras, LPOC, 321).
759. **así que** *Logo que. Así que os queren as nenas, / así que as nenas os queren, / así que os queren as nenas, / a todo os mozos se astreven* (M. Leiras, LPCG, 1911, 34). | *Matouse por ter xugada, / carro, e chouza, e bes de seu; / i-así que a tivo lograda, / deulle a da morte... e morreu* (M. Leiras, LPOC, 357).
760. **astra que** [Expresa o momento en que se interrompe ou se realiza outra acción.] *Alí estivo dando voltas, / [...] astra que a ermida veu chea* (M. Leiras, LPOC, 1895, 278). | *Que non me chamen pró ceio; / que non vou, non sendo á forza, / sin botarme antes, de noite, / pola aldea de riola, / astra que conmigo pegue / quen me requira... e me oia* (M. Leiras, LPOC, 347).
As formas normativas son “ata que” e “até que”.
761. **de sorte que** *De maneira que, de modo que. –Mire, miña ama: millor / lle é botar todo revolto, / xa que o hai; e ¡Diolo garde! / –De sorte que sendo solos...? / –Nin us, nin outros me pintan* (M. Leiras, LPOC, 1884, 250).
762. **de xeito que** *Introduce unha consecuencia. –Millor / lle é botar todo revolto, / que así non turba o torresmo / nin os ovos dan arrotos, / nin o estómago se acupa. –De xeito que sendo solos / nin us nin outros lle pintan?* (M. Leiras, LPOC, 1884, 248).
763. **depois que** *Máis tarde que. Depois que os teus adormezan, / non me deixes, como poidas, / sin que, siquera, te vexa* (M. Leiras, LPCG, 1911, 62).
A variante normativa é “despois que”.
- dinantes que** > 757
e mais > 755
764. **i-eso que** *A pesar de que. Tiña roscas tamañas / como unha roda dun carro, / i-eso que eran das de Meira, / feitas co azucre máis branco* (M. Leiras, LPOC, 1895, 280). | *Era o ano... (non sei cantos, / i-eso que houbera sardiña, / e raxo a feixe na praza, / pra levar pra enche-la tripa)* (M. Leiras, LPOC, 1895, 272).
A variante normativa é “e iso que”.
765. **inda ben non** *Inmediatamente que, así que, logo que. Inda ben no-abrín a porta / pasou un corvo grallando... / Nin que fora o demo ceibo / me dera medo tamaño!* (M. Leiras, LPOC, 209). | *Inda ben non tal dixera / cando zis zas de dous lapos / foi de fuciños pra un rego / donde seus fumes calmaron / seique co fresco da iauga* (M. Leiras, LPOC, 1888, 268).
766. **logo que** [Indica posterioridade no tempo.] *Estrou o demais por baixo / dendes do altar astra a pia; / logo que estrou, ben estrado, / púxolle aceite á torcida* (M. Leiras, LPOC, 1895, 274). | *Logo que alí chegou ela / vendo el que nin unha ialma / se procataba... colleuna / e tirouna... entre unhas pallas* (M. Leiras, LPOC, 1884, 240).
767. **mentras que** [Expresa que a acción ocorre ao mesmo tempo que outra] *En canto que. Mentras que canta que cantas, / andas de enriba pra embaixo, / ando eu, por tralas silveiras, / aqueloutrada, acorando!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 49).
A forma correcta é “mentres que”.

768. **non sendo que / non sendo si** [Indica exclusión.] *Vê-lo cachopo que eu teño, / pra colgar maízo á porta? / pois, igual que el, nada vales, / non sendo si algo che colgan* (M. Leiras, LPCG, 1911, 22). | *Por ben que as nenas che falen / por pan que días ás mulas, / non sendo que teñan solta, / non te fies delas nunca* (M. Leiras, LPOC, 209). As formas normativas son “non sendo que” e “non sendo se”.
769. **ora... ora...** [Indica alternancia ou distribución.] *Unhas veces... outras... Teño un galán tarabelas, / que parece anda coa lúa; / ora, non sal do meu rabo, / ora, nin de min se cuida* (M. Leiras, LPCG, 1911, 24).
770. **pra que** [Indica finalidade.] *Teño veciña unha choia / que me ten sempre na léngua. / Que farei eu pra que cale, / ou nomais conte o que seipa?* (M. Leiras, LPCG, 1911, 56). A forma gráfica habitual é “para que”.
771. **por eso** A pesar diso, con todo. *Moitiño levo chorado / por ti, meu ben; ben o sabes; / pro, Dios che valla, por eso; / que inda de min te acordache* (M. Leiras, LPCG, 1911, 28). | *Foron aparecendo a maior parte das cousas. Moitas delas, por eso, perdéranse: unhas no fondo do mar, outras non se soupo onde* (A. López Ferreiro, LFAT, 1894, 199).
772. **por máis que** [Indica unha dificultade ou oposición que non impide o cumprimento do que expresa a propia oración.] *Canto falamos ás veces / sin pensar o que falamos! / pero, por máis que se fale, / non se fai de mouro branco!* (M. Leiras, LPOC, 349). | *De Mondañedo a unha légoa, / non curta, por máis que digan; / . nun monte que hai moi costento, / [...] un crego [...] / ten nun san Cosme unha mina* (M. Leiras, LPOC, 272).
773. **por moito que** Aínda que. *Por moito que te cuspiñes, / gata mamada do demo; / por moito que te cuspiñes, / eu, pra casar, non te quero* (M. Leiras, LPCG, 1911, 14). | *Es com 'os toxos do monte, / que, astra cando abeiro dan, / por moito tento que un leve / nunca deixan de espiñar* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36).
774. **xa que** [Indica causa.] Dado que, posto que. *Mentras n'apádre-lo neno, / Farruco, non che perdono; / non che perdono ¡así morras! / xa que dixeches que é doutro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 8).

2.4. Fórmulas

775. **agora xa foi** COL. [Expresa que unha cousa xa non ten remedio.] *Non cates pra min, nin chores, / que agora, nena, xa foi; / trata de ir armando o vrullo, / que é primeiro que os pregós* (M. Leiras, LPCG, 1911, 33). | *Ao chegar á pastelería decatámonos do noso erro. Está ateigada de xente. Puidemos encargar os pasteis antes de ir ao parque, pero agora xa foi* (Marilar Aleixandre, ABSF, 1999, 44).

A UF é bastante coñecida. O propio Manuel Leiras recóllea en RLP nunha versión máis longa (*agora xa foi, dixó a que empreñou*) cun sentido igual ao dos versos dos *Cantares gallegos* que citamos aquí, ou sexa, aplicado a unha moza que fica grávida. A versión máis coñecida é a que recolle AFG (*Agora xa foi, Marica non chores*), aplicábel a diferentes situacións.

776. **algo, algo!** COL. [Expresa asentimento ou que alguén acertou nun asunto, deu coa verdadeira dificultade, co fundamental.]
 {¡Algo, algo! – ¡Mucho, mucho! ¡mucho que sí!, ¡ahí le duele! (FLP)}
 A expresión achámola en varios cancioneros populares (*Algún día algo, algo, / agora, mal pocadiño; / que non me queren as nenas / porque vou acabadiño* (LPEDC, 61), mais parécenos mellor exemplo o que dá M. Valladares nos seus *Elementos de gramática gallega*. Velaquí a definición que dá co seu exemplo: “*Algo, algo*. Que es lo mismo que hirió usted la dificultad; puso usted el dedo sobre la llaga; manifestó lo que procede, lo que *debe hacerse* en el asunto de que se trata. *Don Fulano*, dice uno, por ejemplo, *socorre ós probes de fôra; millor sería socorrese ós do seu lugar* = [...] y contesta otro: *algo, algo*”.
777. **arda eu** COL. [Úsase para reforzar unha afirmación.] –*Vaia, non veñas con lerias, / ben sabes que as xudiasas / que ti me fas... non se fan... / –Pero a que vén esa palabra?... / Arda eu coma este cigarro / si a que vén sei, Niculasa!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 237).
778. **así Dios me + VERBO (, amén) / así eu... / aí eu seña de Dios** COL. [Úsase para asegurar unha cousa.] –*E si aos torrezmos o coiro / se lles quita e se desalan?... / –Non me lle prestan tampouco; / que, non hai ben oito días, / tomeinos por un antoxo, / e xiringáronme ao dreito!... / –Élle, así eu, moito conto co diaño da súa fraqueza!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 250). | *Tampouco o sei eu, así Deus me salve!* (A. Cunqueiro, ACVS, 1961, 79). | *Vaia, vaia, que así eu sexa de Dios como soubeches escoller ben. Mira que eu inda me teño por algo nichoso; pero aquí non hai máis que pedir* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 235).
 {Vid. Así eu teña o ceoyo}
 As formas correctas son “así Deus me + VERBO (, amén) / así eu... / aí eu sexa de Deus”.
- así eu... > 778**
779. **así eu medre / aí eu medre e luza** COL. [Dise para reforzar unha afirmación.] –*Que fixen pra que así riñas? / –Inda así eu medre, tes alma!... / –En que me atopas noxante? / Como che colla esa vara!... (M. Leiras, LPOC, 1884, 237).* | *Dicen que fas coma os carros, / que, non os untando, cantan; / i-heite de untar, así eu medre!, / pero ha de ser coa aguillada!* (M. Leiras, LPOC, 212).
 {Vid. Así eu teña o ceoyo}
- así eu seña de Dios > 778**
780. **así eu teña o ceio** COL. [Úsase para asegurar unha cousa.] *Xúroche, así eu teña o ceio, que foi como cho contei.*
 {Así eu teña o ceoyo. Así Dios me... Así eu seña de Dios. Así eu medre e luza. Así eu. Así Dios me, amen – Á fe mía, por mi vida (FLP)}
 A forma normativa é “así eu teña o ceio”
781. **astra as tres vai a loita** [Expresa que, ao terceiro intento, se acadará o fin desexado.] –*Entón que?, desta vez vai? –Até as tres vai a loita.*
 {Hastr’as tres vai a loita – A las tres va la vencida (FLP)}
 As formas correctas son “ata as tres vai a loita” e “até as tres vai a loita”.

782. **astra que lle reluza o ollo ao gato** COL. Até a noite. *Abur, até que lle reluza o ollo ao gato.*
{Hastra que lle reluza o ollo ô gato – Hasta la noche (FLP)}
Supomos que se trata dunha fórmula de saúdo ou algún circunloquio popular. As formas normativas son “ata que lle reluza o ollo ao gato” e “até que lle reluza o ollo ao gato”.
783. **boca cala** [Úsase para lle dicir aos nenos que calen ou que non pregunten.] *Non digas nada, ti boca cala.*
{Boca cala: corta picos y callares (VLP)}
784. **bos días** [Úsase, desde a mañá até a hora de xantar, para saudar.] –*Bos días, aí, tía Lourenza.* / –*Santos e bos, tío Santiago.* / –*E como rixe esta xente?* / –*Gracias a Dios, vai andando* (M. Leiras, LPOC, 369).
785. **bota/botade pra aló!** COL. [Úsase para rexeitar algunha cousa ou alguén ou para mostrar incredulidade.] *Bota pra aló, cara zucía, / que cabo min non te quero, / i-antes de dormir contigo, / durmo co can no palleiro* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44). | –*Din que sae cunha rapaza impresionante.* –*Bota pra aló!, co tímido que é ese...!, a ti enganáronte.*
Esta expresión recóllea NV (BOTA PRA ALÓ!; ¡Hazte allá!). As formas normativas son “bota/botade para alá” e “bota/botade para aló”
786. **bótalle/botádelle un can ao rabo!** COL. [Expresa que unha cousa xa non ten remedio.] *Deixaches pasar a ocasión e agora non lle hai que facer: bótalle un can ao rabo!*
{Bótall’un can ô rabo – Échale un galgo (FLP)}
787. **caíanche/lle... entrambos os ollos!** VULG. [Dise para expresar rexeitamento.] *Porque no-a quixen por sogra, / fadoume mal unha meiga; / ¡caíanlle entrámbolos ollos / antes que tal fada vexa!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 28).
788. **cando ben é** [Dise para expresar unha conclusión. Equivale a “ao final de contas” ou “despois de todo”.] *Por veces iamos saca-las mozas do lugar, por rir un pouco, e cando ben é quen rían eran elas, pero vaía* (J. L. Graña Muíño, GMJLC, 1995, 65). | *Ao que fun medrando, funme decatando de que [a madriña] quedaba sempre coas bágoas nos ollos. Cando ben é, ela fora quen me criara de cativiño, e máis netos non tiña...* (J. L. Graña Muíño, GMJLC, 1995, 47).
{E cando ben é – Y por lo visto (FLP)}
789. **cata o outro!** COL. [Exclamación de sorpresa ante unha reacción inesperada doutra persoa.] *Cata o outro! Non esperaba iso de ti.*
{¡Cata o outro! – Mira que ocorrencia tuvo, mira con lo que sale (FLP)}
790. **cegue eu** COL. [Dise para reforzar a veracidade dunha afirmación.] –*Pois, que acadulle; que a raiola / do sultán tamén ten termo...!* / –*E, no intre que lle durou, / tivo o que moitos non temos...!* / –*Cómame o cuzo!* –*Cegue eu!* / –*E sin pagar un mal censo!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300).
791. **chova que neve** COL. [Úsase para indicar que algo se fará ou ocorrerá en calquera circunstancia.] *Moito me queren meus amos, / meus amos moito me queren; / por eso me tran descalza...; / descalza, chova que neve!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 46).

- Non está moi claro se “chova que neve” ten, no exemplo, un sentido literal ou é realmente unha UF. Ocorre isto último, con certeza, nos seguintes exemplos: *Que vidiña! / contar estrelas, reza-lo resario, / e laretar na pubela cos santos. / Chova que neve, sin unha ansia* (A. I. Alvaríño, IANE, 1961, 226). | *Vámonos indo, Amaro: temos tempo a volver cando acabemos co traídor do bispo, e que chova ou que neve arranaxaremos esto ás malas* (D. X. Cabana, MDR, 1996, 309). Noriega recolle esta UF: ¡CHOVA QUE NEVE! ¡Venga lo que viniere! (NV1928).
792. **coma quen dice** [Úsase para introducir unha aclaración, ou corrixir o que se dixo.] *No-o soñes, mentras teñas / coma quen dice, aforados: / medio corpo ao señor Cura, / i-outro medio ao señor amo* (M. Leiras, LPOC, 326). A forma normativas é “coma quen di”.
793. **cómame o cuzo!** COL. [Dise para expresar sorpresa ou admiración ou para reforzar unha afirmación.] *–Pois, que acadulle; que a raiola / do sultán tamén ten termo...! / –E, no intre que lle durou, / tivo o que moitos non temos...! / –Cómame o cuzo! –Cegue eu! / –E sin pagar un mal censo!* (M. Leiras, LPOC, 1910, 300). Eladio Rodríguez dá “demo” como primeira acepción de “cuzo” (DEGC). Esta UF equivale, daquela, a “¡cómame o demo!”, da que damos un exemplo: *Eu non entendo nada, cómame o demo se entendo* (D. X. Cabana, FDT, 1990, 102).
794. **de Dios!** [Dise para pedir auxilio.] *–Que demo teis? –Ai de Dios! / Furtáronme o saco* (A. Fernández Morales, FMEP, 1861, 43). | *Acodide eiquí! Ah, de Dios! –berrei coma un becerro pelexando por saír* (E. Labarta, ContosLP, 1903, 139). {¡De Dios! – ¡Auxilio! (FLP)} A forma normativa é “de Deus!”
795. **de morte en fóra** COL. [Expresa que, excepto accidente de morte, se realizará un feito futuro.] *Non me enredes máis, que estou bermando e teño moito que facer. Con que, de morte en fóra, astra o dito* (M. Valladares, MVNM, 1880, 94). {De morte en fora – Salvo caso de muerte (FLP)}
796. **de vello/a gaitero/a** COL. [Utilízase para expresar que unha persoa con bastantes anos fai cousas que non son propias da súa idade ou que alguén xa non ten idade para algunha cousa.] *Cando morreu o meu xenro, fun para cabo da filla, por axudarlle a criar os meniños, e que puidera ir gañar un peso fóra da casa. Agora xa ves, de vella gaiteira* (D. X. Cabana, FDT, 1990, 82). {De vello gaitero – De viejo verde (FLP)}
797. **déixame/deixádeme de muíneiras!** COL. [Dise para facer que alguén deixe de molestar.] *Olla, a min déixame de muíneiras que xa che estou cheo desas lerias.* {Déixame de muíneiras – Déjame de enredos, no me vengas con historias (FLP)}
798. **demo, non digas!** COL. [Expresa sorpresa, admiración, estrañeza ou horror.] *–Ben sei que che lle pagaron pra que fixese propaganda deles! – Demo non digas* (J. M. López, LJMC, 1928, 152). | *–Que acontece, Pilara? –O neno xa se ri! –Demo, non digas!* (Fiz Vergara, VVPQ, 2023, 229). {E, demo, non digas – Y no lo digas dos veces, no lo digas mucho (FLP)}

799. **dese pau teño eu unha gaita** COL. [Dise para expresar a coincidencia co que lle sucede a alguén. Equivale a “a min tamén me acontece o mesmo”.] –*Sempre que queres ver algo no televisor vén o neno e xa temos lea porque el quere ver outra cousa... –Non é preciso que me contes, dese pau tamén che teño eu unha gaita.* {D’ese pau teño eu unha gaita – Algo de eso me pasa a mi (FLP)}
800. **diante Dios te/o... vexa** [Dise para expresar agradecemento.] –*Tome esta axuda. –Diante Dios a vexa, señora!* {Diante Diol-o vexa – Dios se lo pague (FLP)}
A forma correcta é “diante Deus te/o... vexa”.
801. **Dios (che/lle...) pague** (+ CD) [Dise para mostrar agradecemento.] *Dios che pague a túa esmola, / cariña de repinaldo!, / non che coidei que tiveses / corazonciño tan brando* (M. Leiras, LPCG, 1911, 7).
A forma correcta é “Deus (che/lle...) pague (+ CD)”.
802. **Dios me perdone** (+ CD) [Dí unha persoa para se desculpar por algo que dixo ou vai dicir e que pode resultar ofensivo.] *Non vou, e ¡Dios mo perdona! / á festa por ve-la Santa; / que vou por ver si tropezo / cun toleirán que me encarta* (M. Leiras, LPCG, 1911, 44).
A forma correcta é “Deus me perdoe (+ CD)”.
803. **Dios me/che... valla! / vállame/che... Dios!** [Expresa desexo de boa sorte.] *Canto máis bouran, máis calo, / que o ter razón vale sempre; / e, si non val, Dios me valla, / e bouren canto lles pete* (M. Leiras, LPCG, 1911, 42). | *Vállalle Dios, que tamén / a probe ten bos traballos / agora sobre os seus días! ...* (M. Leiras, LPOC, 370).
As formas correctas son “Deus me/che... valla!” e “vállame/che Deus!”
804. **Dios mío** [Expresa sorpresa, admiración, medo, susto...] *Que xistra corre, Dios mío! / E no-hai casiña cuberta, / i-estou mortiña de frío!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 27).
A forma correcta é “meu Deus!”.
805. **Dios queira** + CD [Dise para expresar o desexo de que algo ocorra.] *Dios queira que non atopos / nunca pra ti maus abertas, / e que, mal morto de fame, / te coman os cas i-as pegas!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 10).
A forma correcta é “Deus queira + CD”.
806. **Dios te/o... críe pra boa fada** [Dise, sobre todos, aos nenos, para lles desexar boa sorte e felicidade.] *Cando se ve a un home ou a unha muller cun pícaro ou cunha pícara, débese dicir: / Dios che críe prá boa fada!* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 180).
{Dios te críe pra boa fada – Dios te de suerte (FLP)}
A forma correcta é “Deus te/o... críe para boa fada”.
807. **Dios te/o... garde** [Dise para saudar cando se encontran dúas persoas.] *Parada / se estivo astra que el lle dixo: / –Dios te garde, ai Niculasa [...]* // *–Que a ti te garde, bo peine, / que non che fai pouca falta* (M. Leiras, LPOC, 1884, 236).
A forma correcta é “Deus te/o... garde”.
808. **Dios te/o... vexa vir!** [Expresa o desexo de que alguén ou algunha cousa volva.] *E Dios vos vexa vir segundo cómpre / pra poderlle valer i-axiña erguela / dinantes que se fine de tristura / ou de fame esgareza* (M. Leiras, LPOC, 1924, 291). | *Deus te vexa vir, meu saco, seis maquías che rapo: dúas por te levar, dúas por te moer, dúas por te traer* (Xavier Lores Rosal, 1987, TILG).
A forma correcta é “Deus te/o... vexa vir”.

809. **dito e feito / meu dito, meu feito** [Dise para indicar que unha cousa ocorre ou ocorreu como se dixo e sen demora.] *Dixolle entón a ama: “Ai, señor, pois eu non llo teño... Vේñase se quere pra xunto de min un pouco asta que lle pase ese frío”. Dito e feito. Xuntáronse, e dalí a un pouco [...] (M. Leiras, OQTE). | Bouro tirouse antre iles, berrando: “Mato a sete e esfolo a catorce!” // E meu dito, meu feito. Chuza eiquí, chuza acolá, fixo un verdadeiro estropicio antre as feras (Eliseo Alonso, AER, 1981, 58). {Meu dito meu feito – Dicho y hecho (FLP)}*
- En VLP, Leiras recolle as dúas expresións sinónimas (“Dito e feito” e “Meu dito, meu feito”, ambas co mesmo significado, ‘Dicho y hecho’).
810. **díxomo un paxariño** COL. [Utilízase para obter información dos nenos facendo de conta que xa se coñece. Tamén se usa con adultos.] *Díxome un paxariño que é moito o que te quer (Florencio Vaamonde, 1925, TILG). | Apaxéandolle a crin ao burriño [...] espeteille: // así que, polo que me contou un paxariño, queres adeprender a cabalo... (X. M. Carballo, PACH, 1981, 62). {Díxomo un paxariño – Lo ha dicho el escardillo (FLP)}*
811. **do demo / pró demo** COL. [Dise para expresar repulsa ou negación dalgunha cousa.] *Anque te afogue unha pena, / nunca o sentir días a naide; / que do demo un toparías / que o teu segredo gardase (M. Leiras, LPCG, 1911, 25). | Traballo sempre sin folgo / astra das boqueadas; / mais... pró demo; que el, meu probe, / nin camisiña levaba! (M. Leiras, LPOC, 214).*
- A forma gráfica normal da segunda variante é “para o demo”.
812. **doille o ollo!** COL. [Dise para ponderar ou eloxiar algo.] *A Rosende de Pizcalla / [...] n’hai labrego que n’o chame / pra faguer paxeles novos. / E n’é milagre, abofellas, / porque amigos... ¡doille o ollo! (M. Leiras, LPOC, 1884, 247). | – Esta debe de ser a criada. –E mais tampouco é fea. –Doille o ollo! (Xesús Rodríguez López, RLXC, 1915, 36). {Vid. Zumball’o virillo!} A forma normativa é “dóelle o ollo!”.*
813. **doute ao deño!** COL. [Dise para expresar repulsa dalgunha cousa.] *Doute ao deño; / non habías de ir máis adiante, / cara de mama no dedo! (M. Leiras, LPOC, 1910, 300).*
814. **é certo** [Dise para engadir ou rectificar algo dito.] *Van moitos, moitos xunto ao tal croio, / que pró nacente fai cuase albogo, / pra ben de cerca podelo ver, e veno, é certo, mais no-adiviñan que é un daqueles que os celtas tiñan (M. Leiras, LPOC, 327).*
815. **e logo?** [Úsase para engadir énfase nunha interrogación, ao principio da frase.] *E logo que di, meu xastre? / Que hei de amañarlle de almorzo? (M. Leiras, LPOC, 1884, 250). | E logo qués que con dudas / eu de aquí agora me vaia / porque aí estean de escoita? (M. Leiras, LPOC, 1884, 237). | –Si Diolo quer penso de ir... / Xa lles mandei a forcada. / –E logo quedamos neso? / Descuidar podes, Colasa (M. Leiras, LPOC, 1884, 238).*

816. **é moito conto!** COL. [Utilízase para ponderar unha cousa ou para expresar admiración, sorpresa ou asombro.] *–E si aos torrezmos o coiro / se lles quita e se desalan?... / –Non me lle prestan tampouco; / que, non hai ben oito días, / tomeinos por un antoxo, / e xiringáronme ao dreito!... / –Élle, así eu, moito conto co diaño da súa fraqueza!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 250). | *Ai o neno de Fulano, disque che é moito conto, miña filla, o que sabe! Polo visto xa le de corrido no “papel da Cruña”* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 67).
{Eche moito conto – Tiene que le digan (FLP)}
817. **e todo** [Detrás dun adxectivo, xerundio ou participio, indica concesión.] *Probiño e todo, son rico, / que non son feixe de naide; / e moitos, que moito rumban, / non poden deso gabarse* (M. Leiras, LPCG, 1911, 18).
818. **e tumba e dálle** COL. [Dise para abreviar palabras ditas por outra persoa que non se queren repetir.] *Pro seguiron... dunha noutra... / e tumba, e dálle, e que tal... / i-alí mesmiño, nun aire, / fíxolle ver o rapaz / que nada val unha nena / pra ben un chito tornar / dun abeiro, como o vente, / si é siquera medio can* (M. Leiras, LPOC, 366).
819. **en boa hora o digas/diga i-o demo seña sordo** COL. [Expresa o desexo de que algo teña bo fin.] *Con tales múcaros non quero bromas: en boa hora o diga i o demo sea xordo, nunca nada me pasou; con esas cousas non quero eo muicas* (J. M. López, LJMC, 1928, 91). | *Ai, iso si que non, en boa hora vaia dito e que o deño sexa xordo. Xente do barrio! Arrenégote!* (V. Taibo, VTDA, 1956, 59).
{En boa hora o diga y-o Demo seña sordo – En buena hora lo diga (FLP)}
A forma normativa é “en boa hora o digas/diga e o demo sexa xordo”.
820. **ese/este ovo asado vai** COL. [Dise para expresar a perda dalgunha cousa que se esperaba.] *Agora xa é tarde, non lle hai que facer, este ovo asado vai.*
{Este ovo asado vai. Este pito asado vai} Este paxaro volo (FLP)}
821. **ese/este paxaro piou** COL. [Dise con respecto a alguén que xa morreu.] *Non o procures que este paxaro piou.*
{Este paxaro piou – Este ya murió (FLP)}
822. **ese/este pito asado vai** COL. [Dise para expresar a perda dalgunha cousa que se esperaba.] *Esperaches demasiado tempo e agora xa é inútil, ese pito asado vai.*
{Vid. Este ovo asado vai}
823. **fúngate, Xan, que es bon mozo!** COL. [Utilízase para lle facer ver a alguén que está enganado ou que é irreal o que di ou pretende.] *–Pois vou matricularme en cinco idiomas este ano. –Fúngate, Xan, que es bon mozo!*
{¡Fúngate Xan qu’es bon mozo! – Límpiate que estas de huevo (FLP)}
A forma normativa é “fúngate, Xan, que es bo mozo!”.
824. **gracias a Dios** [Dise para expresar alivio ou satisfacción.] *–Gracias a Dios que chegaron / as festas! –Xa me tardaban, / pra botar lonxe a tristura* (M. Leiras, LPOC, 1910, 298). | *–Bos días, ai, tía Lourenza. / –Santos e bos, tío Santiago. / –E como rixe esta xente? / –Gracias a Dios, vai andando* (M. Leiras, LPOC, 370).
A forma normativa é “grazas a Deus”.

825. **hai landeira** COL. [Dise para expresar contrariedade.] *Non o debemos facer sen llo consultar a el. Co xenio que ten o xefe, desta nos nos libramos! A que nos espera! Aquí hai landeira!*
 {Hay landeira – Buena la hemos hecho (FLP)}
 No apéndice do DEGC, achamos o que cremos ser a orixe desta expresión. Alí, defínese “landeira” como ‘Los restos incomedibles que dejan los cerdos cuando comen las bellotas. Por analogía se llama *facér landeira* a cualquier destrozo. Ej.: *as vacas entraron no leiro e fixeron landeira*’ (Láncara). “Landeira”, daquela, relaciónase con “landa” ou “landra”, como explica Anibal Otero en VSJP [LANDEIRA, f. Cosecha de landes: *Ano de landeira, ano de laceira* (hambre)]. “Landes”, segundo este mesmo autor, é o plural de “landa”, ou sexa, o froito do carballo.
826. **lástima fora!** COL. [Dise para expresar asentimento ou aprobación ou tamén contrariedade ou rexeitamento.] *Certo é que na súa casa tamén tiña que traballare –lástema fora!– pro éche unha cousa traballar no propio e outra traballar no alleo por unha triste soldada* (Aurelio Ribalta, RCAD, 147). | *A catro [...] que axustaran abrir unha gabia fonda e longa que lles levou máis dun mes e medio, non lles pagaron senón a mitá do axuste, porque sacaran bo xornal. Lástema fora. Para eso traballaron como lobos* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 142).
 {¡Lástima fora! – ¡Pues no faltaba más! (FLP)}
 O dicionario da RAG non inclúe o substantivo “lástima”.
827. **léveme o demo! / léveme o vello!** COL. [Dise para reforzar unha afirmación.] *Léveme o demo!, dixo el / ao mesmo tempo, ¡vin moito, / pronunca a naide lle vin / preferir ao xastre un porco!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 249). | *Léveme o vello!, el decía / ao mesmo tempo, ¡éche moito! / ¡coma lles valera ... ao xastre / dábanlle palla e corozos!... / ¡I-unque alampe un... que se rule, / mentras atenden aos porcos!* (M. Leiras, LPOC, 1884, 251). | *–E leve o demo si ulila / non soupeche? –Non que logo... / e mais sin proba debías / quedarte, xa que a gardabas, / sin dar siquiera unha chinca... / –Abofellas! –Abofellas!* (M. Leiras, LPOC, 1895, 275).
 No segundo exemplo, “vello” por “demo” é unha modificación feita na edición de 1930. O sentido é o mesmo.
828. **libreme/te... Dios** [Expresa o desexo de se librar de algo negativo.] *Libreme Dios de congostras / e pontigos, pra ruala; / libreme Dios de mociñas / que ao rabo dous mozos traian!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 11).
 A forma correcta é “libreme/te... Deus”.
829. **madre que me pareu** COL. [Expresión de sorpresa, asombro ou admiración.] *En facer pandeiros [...] naida deste mundo me puxo o pé por diante. / Ai, home, non! / ¡I-en tocalo pandeiro? / ¡Nai que me pareu!* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 103). | *Ou, madre que me pariu!, ¿como puido ser iso?*
 {¡Ou madre que me pareu! – ¡Oh madre mía! (FLP)}
 A forma normativa é “madre que me pariu”. “Madre” é un tratamento de respecto que se lle dá á nai. A UF pódese usar tamén cos substantivos “mai” e “nai”.

830. **mala cegueira te/o cegue!** COL. [Dise para lle desexar mal a alguén ou para expresar desprezo.] *Mala cegueira vos cegue! Como non cumprades o que prometestes, xúrovos que mas pagades!* | *Mala cegueira a quen cegue os camiños!* (X. Ferro Ruibal, FRXP, 1992, 25).
 {¡Mala cegueira te cegue! – ¡Ciego te vea! (FLP)}
831. **mal será que** + VERBO EN SUBXUNTIVO [Dise para expresar confianza en que un posíbel feito negativo non se cumpra.] *Mal será que non se vaia / dando co algúns [galos], pra escollermos / un que ao seu lle leve as barbas* (M. Leiras, LPOC, 1910, 298).
832. **mau, marela!** COL. [Expresa sorpresa ou admiración.] *En poucas partes do mundo se atoparán peras pra compota, como as de péparo, de Riotorto. // Ai as peras de péparo! Mau!* (E. Lence Santar, EMELS, 1939, 165). | *–E vendeo un xato en noventa pesos. –Mau, quen nos impulsara; non lle viñan mal pra pagar a quen debe* (J. M. López, LJMC, 1928, 194).
 {¡Mau! – Sopla! / Mau, marela! – Id. (FLP)}
 A forma normativa é “man, marela!”.
- meu dito, meu feito** > 809
833. **millor dito** [Úsase para aclarar ou corrixir algo que se acaba de dicir.] *E de viño, ou, millor dito, / da mistura cacholana, / que por tal todas vendían?* (M. Leiras, LPOC, 1895, 276).
 A forma normativa é “mellor dito”.
834. **morra o conto!** COL. [Dise para mudar de asunto e pasar a falar doutra cousa.] *Boh, deixádevos de lerias e morra o conto, que o sabedes mellor ca min* (E. Blanco Amor, BAAE, 1959, 74).
 {Morr’o conto – No se hable más de ello (FLP)}
835. **na miña vida!** [Dise para expresar asombro ou incredulidade.] – *Pois [...] que suba / pra cabo das costureiras. / –Na miña vida!, pro están? –Están arriba, abofellas* (A. Noriega, POEX, 518). | *Unha enchenta de callos e viño do Ribeiro que na miña vida!* (X. Lesta Meis, LMXE, 1927, 131).
 {N-a miña vida – Exclamación de asombro (FLP)}
836. **nin arre nin xo** COL. Nin unha cousa nin outra. *O almorzo consistiu nunca conversa sobre os poemas do Saramago, que a Inés, en fin, nin arre nin xo* (Inma L. Silva, 2002, CORGA).
 {Nin arre nin xo – No adelanta ni atrasa; ni va ni viene (FLP)}
837. **nin dado nin gracias** COL. [Expresa que algo non merece grazas porque se fixo con axuda e favor alleos.] *Home, nin dado nin gracias, así tamén o fago eu, con todo o que o axudaron... Non ten mérito.*
 {Nin dado nin gracias – Ni grado ni gracias (FLP)}
 A forma normativa é “nin dado nin grazas”.
838. **(nin) mel nin fel** COL. Nin unha cousa nin outra. *Como é? Pois non é nin mel nin fel, eu procuraríaa outro, ese non che vai valer.*
 {Nin mel nin fel – Ni bueno ni malo, ni hace ni padece, ni va ni viene (FLP)}
 Aparece tamén en *Como falan os brañegos* [NON É MEL NIN FEL: El montañés que es buena tierra para sembrar nabos... (NV)].

839. **nin que** + VERBO [Introduce unha circunstancia que, se fose real, podería facer comprensíbel, factíbel etc. o que se mencionou, propuxo etc. anteriormente.] *Inda ben non abrín a porta / pasou un corvo grallando... / Nin que fora o demo ceibo / me dera medo tamaño!* (M. Leiras, LPOC, 209).
840. **non fai o demo bogada en que** [u.p.] **non meta camisa** COL. [Úsase para criticar a quen se entremete en todo.] *Como é!, non fai o demo bogada en que ese fulano non meta camisa! Con razón non hai quen o ature!* {Non fai o demo bogada en qu' él non meta camisa – En todo se mete, a todas partes llega (FLP)}
841. **non hai que se morrer! / non se morra!** COL. [Dise para se despedir de alguén.] *Sorte, rapaces, –dicialles unha vella–, non morrer [...] por aló* (A., A Monteiro, 11-I-1890, 116). {Consérvese. Regálese. Non se morra. Non hay que se morrer} **Á Dios** (FLP)} As dúas primeiras palabras (“consérvese” e “regálese”), consideramos que non son unidades fraseolóxicas. Alén diso, posto que o verbo “morrer” non ten uso pronominal, a forma correcta é “non hai que morrer / non morra”.
842. **non que logo** COL. [Exclamación de asentimento ou afirmación, xeralmente irónica.] *–E leve o demo si ulila / non soupeche? –Non que logo... / e mais sin proba debías / quedarte, xa que a gardabas, / sin dar siquera unha chinca... / –Abofellas! –Abofellas!* (M. Leiras, LPOC, 1895, 275). | *Heime casar, ¡non que logo!, / i heime de casar na aldea, / ¡miña nai!, porque alí moran / as poucas almas sinxelas, / que sacan o pan da boca / pra socorrer a pobreza* (A. Noriega, NVAM, 210). {¡Non que logo! – Pues non faltaba máis (FLP)}
- non se morra!** > 841
843. **non seña o diaño** (+ que + ORACIÓN) COL. [Expresa precaución ou temor de que algo suceda.] *Estaba no monte e facía falta buscala, que non fose o diaño que faltase como facía algunhas veces* (M. Leiras, OQTE). A forma normativa é “non seña o diaño (+ que + ORACIÓN)”.
844. **o que é** [Dise para lle dar énfase ao que vén despois.] No referente a. *Pra comer, / non sendo de herba ou de palla / prás bestas, o que é prá xente, / nunca outra vin nin soñara* (M. Leiras, LPOC, 1895, 276).
845. **ou a romana non ha dar o seu** COL. [Dise para reforzar unha afirmación.] *Ou a romana n'ha dar o seu ou desta vez o conseguimos.* {Vid. Ou as cabras n'han dar leite}
846. **ou as cabras n'han dar leite** COL. [Dise para reforzar unha afirmación.] *Ou non han dar leite as cabras, / ou n'ha ter fío o fouciño, / ou hoxe o galo do Coto / hase comer nos Muíños* (M. Leiras, LPCG, 1911, 11). | *No ano mil novecentos / trinteseis, que ás portas chama, / ou as cabras n'han dar leite / ou os do bienio nos salvan* (A. Noriega, NVAOCII, 1936, 92). {Ou as cabras n'han dar leite. Ou a romana non ha dal-o seu} O no ha de haber justicia (FLP)} A outra forma normativa é “ou as cabras non han dar leite”.

847. **pola luz divina** COL. [Úsase para reforzar unha afirmación.] *Pola luz divina que foi como cho contei.* {Pol-a luz divina – A fe mia (FLP)}
848. **por Dios** [Dise para expresar súplica ou xuramento.] *Calade, campas laionas; / calade, por Dios, calade; / calade, que se me acorda / cando se finou mi madre!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 17).
A forma correcta é “por Deus”.
- pró demo** > 811
849. **probe de min/nós** [Úsase para se lamentar ou queixar.] *Probe de min que non teño, / si caio, quen me a mau bote!; / probe de min que, si choro, / non teño quen me console* (M. Leiras, LPCG, 1911, 14). | *Irán ao canastro / roubárno-la anada? / Probiños de nós* (M. Piñeiro Groba, PGM, 1947, 98).
A forma normativa “pobre de min/nós”.
850. **que che/le... aproveite coma aos chitos a ferraña** COL. [Expresa un desexo negativo para alguén con desprezo ou indiferenza polo que esa persoa faga ou lle ocorra.] *Veu o godallo, e levoume / canta gra tiña na casa...! / Dios faiga que lle aproveite / com' aos chitos a ferraña!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 40).
A expresión recóllea Noriega en NV, aínda que, no canto dos dous substantivos, aparece cadanseu sinónimo (QUE LLE APROVEITE COM'O ALCACER ÓS CAS!): Mal provecho le haga). *A ferraña, ferraia, alcacén* ou *alcacer* é ‘orxo, aveja ou centeo que se sega verde, antes de que espigue, e que se utiliza como forraxe para os animais’ (RAG). *Chito* é palabra que aparece varias veces na obra de Leiras. Tamén a recolle Anibal Otero en San Xorxe de Piquín. É sinónimo de “can” ou “cuzo”.
Godallo é ‘bode’, ‘castrón’, mais no contexto do exemplo é ‘alguacil’ (Godallo: Bode. Alguacil (VLP)).
851. **que herba tripaches/tripou...?** COL. [Expresa asombro ante un comportamento de alguén.] *Non para pinta nos pousos; / non se pon maja aos domingos; / nin canta, nin dá parola, / cando lle toca o muíño: / e vaise a fío quedando / como as varas dun caínzo... / Que herba triparía a nena, / que astra quer perde-lo sino!...* (M. Leiras, LPOC, 360).
Unha expresión relacionada con esta recóllea Eladio Rodríguez [*Pisar mala herba un*, ponerse uno de mal humor (DEGC)].
852. **que + SUBSTANTIVO + nin (que) + raio** COL. [Úsase para enfatizar o rexeitamento ou a negación dalgunha cousa.] *–E non lle deu alivio? / –Que alivio nin que raio! / Si a zuruxano ela fora / cal eu cada hora lle mando...* (M. Leiras, LPOC, 370). | *Que folga nin que raios! Para estes todo o ano é festa* (V. Taibo, VTDA, 1956, 153).
853. **que te/o... leve o mouro** COL. [Úsase para mostrar rexeitamento ou desprezo.] *Aos desleigados que esquencen / a fala, que ti, no colo, / lles ensiñache, ao crialos, / midelles coa roca o lombo; / e, si non volven a rego, / déixaos ir, que os leve o mouro* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323).
Esta UF é unha variante de “que te/o... leve o demo”.
854. **que xuncras (+ VERBO)** COL. [Úsase como reforzo do que se di.] *Cando tropezo o teu can, / pónseme rosma que rosma; / ¿que xuncras ti lle fixeche / pra que xa non me conoza?* (M. Leiras, LPCG, 1911, 21). | *E que xuncras te voltou a traere por eiquí?* (A. Alonso Ríos, ARSA, 1979, 131).

855. **quen for vivo xa o dirá** [Expresa que xa se verá en que acaba un asunto determinado.] *Ti téntao que despois quen for vivo xa o dirá.*
 {Quen for vivo, xa o dirá – El que viva, lo dirá (FLP)}
856. **quen (me/che...) dera** (+ OD) [Expresa o desexo de ter ou de que suceda a cousa que se expresa.] *Atallo dos Pedregás, / quen me dera que falases, / pra che ouvi-los catro contos / pallaregos que ti sabes* (M. Leiras, LPCG, 1911, 35). | *Adiós, meu fillo querido, / meu filliño regalado! / Ai, quen me dera ir na caixa, / canda ti pró camposanto* (M. Leiras, LPCG, 1911, 15).
857. **quen te/o pareu que te/o lamba!** COL. [Dise a quen (ou de quen) non se desexa aturar.] *Púidenche ve-las orellas / antes de que me adentaras... / Xa podes toca-lo zoco...! / Quen te pareu que te lamba!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 36).
 Noriega rexistra a expresión, mais sen dar o significado: [QUEN TE PAREU QUE TE LAMBA! (NV)]. A forma normativa é “quen te/o pariu que te/o lamba!”.
858. **róncale o calleiro!** COL. [Utilízase para ponderar ou eloxiar algo.] *Aquela si que foi unha festa; roncáballe o calleiro!*
 {Vid. ¡Zumball’o virillo!}
859. **sabe Dios** (+ OD) [Úsase para ponderar a incerteza de algo.] *Só lle queda / ir podrecendo, arrumbada, / no areal, ao pé das penas, / sin amarras i-esquencida...; / astra que unha vaga veña. / I-a esbandalle, e co ela arrample / sabe Dios pra que ribeira...* (M. Leiras, LPOC, 352).
 A forma correcta é “sabe Deus (+ OD)”.
860. **seique manteigas coa ozquia do fuso!** COL. [Úsase para criticar ironicamente a quen é agarrado, pouco xeneroso.] *Seique manteigas coa ozquia do fuso! Non fai falta que te esmeres tanto, ho.*
 {¡Seique manteigas co-a ozquia d’o fuso! – ¡Eres bien tacaño! (FLP)}
 “Ozquia” ou “osquia” significa ‘amósega espiral que se fai ao fuso na punta delgada para que trabe nela a liña que se vai fiando’. A palabra aparece en VLP. A forma que dá a RAG é “ozca”. Esta institución non inclúe “seique” e si “seica” no seu dicionario, daquela, a forma normativa da UF supomos que é “seica manteigas coa ozca do fuso!”.
861. **si Dios (o) quer** [Dise para expresar a esperanza de que algo aconteza.] *–Si Diolo quer penso de ir... / Xa lles mandei a forcada. / –E logo quedamos neso? / Descuidar podes, Colasa* (M. Leiras, LPOC, 1884, 238). | *Os que ao teu mandado queden, / si Dios quer, han ser abondos, / pra relousarche a casiña* (M. Leiras, LPOC, 1921, 323).
 A forma normativa é “se Deus (o) quiere”.
862. **son cousas** COL. [Dise para expresar solidariedade, manter a comunicación, suavizar situacións etc.] *–E logo? Xa non me conosco? –Nada ten de eistrano que non te conoza pois iñoraba que cambearas de vestimenta. –Sonlle cousas* (M. García Barros, GBEN, 2000, 118). | *–E iso? –Cala, hostia, non preguntes! Son cousas* (Manuel Guede, GOMV, 1988, 39).
 {¡Son cousas! – ¡Así es la vida! (FLP)}

863. **sopetea/sopeteade que hai prebe!** COL. [Utilízase para lle dicir a alguén que aproveite a ocasión.] – *Que cres que debo facer ante esta oportunidade? –Sopetea que hai prebe!, que cho digo eu!*
 {Sopetea qu’hay prebe, hom – Ayúdate, que hay ocasión (FLP)}
 O dicionario da RAG non inclúe o verbo “sopetear”.
864. **ten (moito) que (se) lle diga!** COL. [Dise para expresar admiración, sorpresa ou asombro.] *Eu casar, seique casaba, / si fora pra no-ir pra riba; / pero, casar prá Montaña..., / tenche moitón que lle digan!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 48).
 A forma “moitón” do exemplo é estraña.
865. **unha cor me/che... iba e outra me/che... viña** COL. [Dise para comentar a grande impresión que causou en alguén algunha cousa.] *E unha cor lle iba i-outra lle viña, e choraba que unha bágoa n’agardaba a outra, e partía o corazón oílo* (M. Leiras, CSR).
 A forma normativa é “unha cor me/che... ía e outra me/che... viña”.
866. **vai boa** COL. **1.** [Úsase para expresar que hai moita diferenza entre o que se di e o que realmente é, ou dá máis énfase a unha valoración.] [Úsase, a miúdo, co pronome de solidariedade (*vaiche boa!*).] *Parece que o número [...] transforma calquera dogma absurdo en verdade, calquera tolería en normalidade. Vaiche boa* (A. Tovar, TBAD, 2001, 53). **2.** [Úsase para expresar que hai moito tempo que ocorreu (ou debía ter ocorrido) algo.] *Eu xa debía estar na casa vai boa, pero non puíden. Descoideime. Fóiseme o tempo non sei como* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 32).
 {¡Vaiche boa! – ¡Eso ya! (FLP)}
 Incluímos un segundo significado, aínda que non se recolle en M-c nin en FLP, mais si aparece en M-b, onde, despois de “¡Eso ya!”, está escrito con letra menos clara “Hacer tiempo”.
867. **vai/ide... a arrolo!** COL. [Exclamación con que se expresan malos desexos para alguén.] *Pois se pensan así, que vaian a arrolo! Non os quero ver diante!*
 {Vayan eles á arrolo – Vayan ellos a trompicones, enhoramala (FLP)}
 Cremos que se trata dunha fórmula de insolidariedade que contén no seu interior a locución adverbial “a arrolo”.
868. **vai/ide tomar o aire!** COL. [Exclamación de rexeitamento con que se lle di a alguén que se vaia ou deixe de molestar.] *Anda, vai toma-lo aire, / xa que eres aire, en dar voltas! / Anda, vai tomalo, e vaite, / váiteme axina da porta!* (M. Leiras, LPCG, 1911, 63).
869. **vaia o demo / vaia o diablo** COL. [Expresa sorpresa, desgusto ou desagrado.] *Vaia o demo...! Eu non sei como lle non dá vergonza* (Ricardo Frade Giráldez, 1925, TILG).
 {¡Vaya o Diablo! ¡Vaya o Demo!
 ¡Vaya que vosté tamen! ¡Vaya con la ocurrencia! ¡que ocurrencia! (FLP)}
870. **vaia que + ORACIÓN** [Úsase para dar énfase a algo.] *Vaia que la coma esta / non a tivo xa fai anos... / [...] / Quen é o que a leva nun brote / por no-andar arromanando?* (M. Leiras, LPOC, 1895, 279). | *Vaia, muller, que fai falla / non ter vergonza, abofellas, / pra andar de riba pra baixo / co ise franxute!* (M. Leiras, LPOC, 375).
871. **vaia que tu/vós... tamén!** [Expresa sorpresa, desgusto, desagrado.] *Vaia que vós tamén ¿como dicides esas cousas?!*
 {Vid. ¡Vaya o Diablo!}

O pronome persoal tónico de segunda persoa na comarca mindoniense é “tu”, mais a RAG prefere a forma occidental “ti”.

872. **val Dios que** + ORACIÓN COL. [Expresa que algo que se vai dicir é unha sorte.] *Val Dios que nunca tiveche / que limpar, como tes aire; / que, si o tiveras, xa o demo / podía vir temperarte* (M. Leiras, LPCG, 1911, 12).
A forma normativa é “vale Deus que + ORACIÓN”.

vállame/che... Dios! > 803

873. **zas, que lostrega!** COL. [Dise para animar alguén a que faga algo, por ser

o momento indicado.] *Ai, home, zas que lostrega!*

{¡Ai, home, zas, que lostrega! – ¡Dale, hombre, que está en punto! (FLP)}

874. **zúmballe o virillo!** COL. [Dise para ponderar ou eloxiar algo.] *Que ben canta, zumbálle o virillo!*

{¡Zumball’o virillo! ¡Roncall’o calleiro! ¡Doill’o ollo} Está o es perfecto, acabado, superior; no hai quien se la empate (FLP)}

Noriega recolle a expresión sen a parte final: [ZÚMBALLE! ESO SI QUE LLE ZUMBA! (Requiebro intraducible) (NV)].

2.5. Refróns

875. **ao brazo colo i-á perna cama** [Aconsella que para cada mal se procure o remedio apropiado.]

{Ô brazo colo y â perna cama – La pierna en el lecho y el brazo en el pecho (FLP)}

Nicanor Rielo Carballo recolleu, en LPEDC, o seguinte refrón: “perna ó leito e brazo ó peito”. A forma normativa é “ao brazo colo e á perna cama”.

876. **canta máis prisa máis vagar** [Desaconsella facer as cousas con présas, xa que xorden problemas e acábase máis tarde.] *Tanto desexo como tiña de me erguer cedo e mira para aí. Éche ben certo: canto máis présa máis vagar* (X. Lesta Meis, LMXA, 1930, 93).

{Canta máis prisa máis vagar – A mas prisa mas vagar (FLP)}

O propio Manuel Leiras recolle este refrón en RLP. A forma correcta en bo galego é “canta máis présa máis vagar”.

877. **donde hai lume hai fume** [Lémbranos que as cousas que se fan ou que suceden sempre deixan indicios ou sinais.]

Os dous partidos da coalición din que o choque pola reforma saldouse positivamente. Porén onde hai fume hai lume, máxime en forzas cunha historia tan distinta. A menos que unha parte ceda en aspectos esenciais (Manuel Mera, Nós Diario, 29-X-2021).

{Donde hay lume hay fume – Donde fuego se hace humo sale (FLP)}

A forma correcta é “onde hai lume hai fume”. Leiras non recolle este entre as coleccións de refróns que publicou (RLP), poida que por non consideralo refrón. Tamén existe a variante “onde hai fume hai lume”, entre outras variantes.

878. **máis val algo que nada** [Non se deben desprezar as cousas, aínda que sexan pequenas.] *Se nos regalan algo que serve para pouco ou se nos dá moito menos do que era de esperar, non hai lugar para o descontento.*

Sempre “vale máis algo que nada”. Non se humilla o que recibe algo inadecuado senón o que fai o regalo (Manuel Quintáns, 1995, CORGA).

{Máis val algo que nada – A falta de pan buenas son tortas (FLP)}

Aparece recollido como refrán no dicionario de Eladio Rodríguez: *máis vale algo que nada* (DEGC). As formas normativas son “máis vale algo ca nada” e “máis vale algo que nada”.

879. **non tódolos martes son días de Antroido** [Dá a entender que non todos son días de diversión ou de festa. Pódese aplicar a diferentes situacións co sentido de ‘non é o momento adecuado’.] *Non che vou, home; non todos os martes son días de Entroido. Têñoche máis que facer.*

{Non todol-os martes son días d’antroido – No hay orejas para cada martes (FLP)}

A forma preferente é “non todos os martes son días de Entroido”.

880. **o que unha fai fai un cento** [Lémbranos que a persoa que fixo unha mala acción é capaz de facer máis, e non debemos fiarnos dela.] *Anque cen cruces me poñas, / nunca máis fe che hei de dar; / que o que unha fai, fai un cento / si se lle certa a cadrar* (M. Leiras, LPCG, 1911, 38).

Pode tratarse do refrán completo ou dunha parte. Entre outros parecidos, temos o seguinte, que recolle Eladio Rodríguez: *Quen fai un cesto, fai un cento, se lle dan vimbios e tempo* (DEGC). Outro que podemos citar é

O que fai unha fai un cento se lle dan lugar e tempo.

881. **o que valeu e non vale, coma si nunca valera** [Lémbranos que o que conta é o presente, non as glorias pasadas.] *Só lle queda / ir podrecendo, arrumbada, / no areal, ao pé das penas, / sin amarras i-esquencida...; / astra que unha vaga veña. / I-a esbandalle, e co ela arrample / sabe Dios pra qué ribeira... // O que valeu e non vale, / coma si nunca valera!* (M. Leiras, 29-X-1921, 352).

As formas normativas son “o que valeu e non vale, coma se nunca valse” e “o que valeu e non vale, como se nunca valse”.

882. **pouco mal e ben xemido** [Dise para amoestar os que se queixan moito por un motivo de pouca importancia.] – *Pois mira ti que xuízo... ¡ofrecerlles ás mulleres o goberno [...]! Tenche colgantes a cousa! – Pouco mal e ben xemido! Xa te decatarás ti do que é gobernar con xeito e responsabilidade* (LCMR, 1997, 180).

{Pouco mal e ben xemido – Poco mal y bien quejado (FLP)}

883. **quen se condena que non se condene** [Expresa que non se debe pensar mal.] *Pois se pensan así é problema deles, quen se condena que non se condene.* {Quen se condena que non se condene – Quien piensa mal, se equivoca (FLP)} Tamén a recolle Noriega [QUEN SE CONDENA, QUE NON SE CONDENE: No quieras envilecerte pensando mal (Honni soit qui mal y pense) (NV)].

Agradecementos

A César Cunqueiro, Lourenzo Fernández Prieto, José Luís Graña Muíño, Xesús López Valcárcel, Luís Miguel Lustres Blanco e Manel Monteagudo.

Apéndice I. Expresións non fraseolóxicas

Neste apéndice, incluímos aqueles casos do traballo de recollida de frases de M. Leiras que non consideramos fraseoloxía.

- {Abofé – A buena fe, ciertamente, de seguro, sin duda (FLP)}
- {Andar profano – Ostentar lujo y vanidad (FLP)}
- {Andar torto – Estar desganado (FLP)}
- {Bravo se lle da – Poco le importa (FLP)}
- {Bravo sei, bravo sabe – Que se yo, que sabe él (FLP)}
- {Cadrar conforme – Estar de acuerdo (FLP)}
- {Dar unha fungada. Botar unha fungada – Reprender (FLP)}
- {Está ceguiña. Está ceguiña de todo – No tiene malicia, no está maleada, está enamorada perdidamente (FLP)}
- {Facers’o morto – Hacer la mortecina (FLP)}
- {¡Fó! – Asco me da, ¡Uf! (FLP)}
- {Hayche festa – Hay que hacer (FLP)}
- {Inda hay que leirar – Aun falta mucho (FLP)}
- {Ir ou vir bulindo – Ir o venir de buena gana y pronto (FLP)}
- {Maña leva⁸ – Ya lo creo; por supuesto (FLP)}
- {¡Mismamente! – ¡Era lo que faltaba!, ni más ni menos (FLP)}
- {¡Miña cousiña! – ¡Prenda mía! (FLP)}
- {¡Naceu oxe! – Se salvó de milagro (FLP)}
- {Non é dixe dixe – No es cuento, no hablo por referencias, me consta de ciencia propia (FLP)}
- {Non hay rixidoira – Falta formalidad (FLP)}
- {Non ter arela – No hacer caso. *Non tes arela* de min – No haces caso de mi (FLP)}
- {¡O Dios! – Expresión de asombro (FLP)}
- {Poñerse nunha cousa – Empeñarse, proponerse (FLP)}
- {Probe misere – Pobre esgnízaro (FLP)}
- {Quitar d’o pilanco – Sacar del apuro, librar del peligro (FLP)}
- {Ter doyo. Ter dolo – Compadecer (FLP)}
- {Ter sona – Gozar o alcanzar nombradía (FLP)}
- {Ter vagar – Disponer de tiempo (FLP)}

---

⁸ Nin no TILG nin no CORGA achamos esta suposta UF. Na obra completa publicada en 1970 por X. L. Franco Grande, aparece como “maña leva”, lectura que procede dun texto mecanografiado anterior (Mc) en que non se le ben por aparecer retocado a bolígrafo. Mais se imos ao manuscrito (M-a), aparece escrito tres veces e claramente “maña leva”. Non temos unha explicación do que ocorreu, mais parece evidente que ten algunha relación con “madía leva”.

- {Ter zoña – Tener ojeriza (FLP)}
- {Todo é chau – No hay dificultades (FLP)}
- {¡Us! largo de ahí – ¡Fuera de ahí! (FLP)}
- {Veñ' o pan as espigas – Haya buena cosecha (FLP)}

Apéndice II. Frases recollidas por M. Leiras Pulpeiro

- Partil-as peras – Reñir, dejarse dos novios.
- Nin mel nin fel – Ni bueno ni malo, ni hace ni padece, ni va ni viene⁹.
- Dar c'o cú n-o ferrado – Arruinarse.
- Mazar a cotena. Dar unhas fregas. Correl-as xuntas. Medil-as costas } Dar una paliza.
- Sin xeito nin dreito – Sin ton y sin son¹⁰.
- Mea sin conda¹¹ – Morcilla sin atadero, que no guarda orden ni concierto en lo que dice.
- Ter d'ollo – Vigilar, observar, esperar.
- Facer d'ollo – Tener dispuesto, tener pensado, contar con una cosa.
- Poñel-a denteira – Dar dentera, repugnar.
- Facer refugo – Despreciar.
- Á Marica *caeull'o forno*. Á Marica *esfondousell'o forno* } Maria parió.
- Un tira pr'a canga y-outro pr'a molida – No se entienden, no congenian.
- Pepa *aluma ós cegos* – Pepa está adelantada en el embarazo.
- Ben deito d'eso, ben deitou d'eso – Eso me vale, eso le valió.
- Non ser feixe de naide – No pesar sobre nadie, no ser gravoso a nadie.
- Non ter arela – No hacer caso. – *Non tes arela* de min – No haces caso de mi.
- Pra alo vai – Poco más da, casi es lo mismo. Lleva el mismo camino.
- ¡Miña cousiña! – ¡Prenda mía!
- ¡É unha moza *d'o pé d'o sol* – Es una moza de peregrina belleza.
- Vayan eles á arrollo – Vayan ellos a trompicones, enhoramala.
- Hastra que lle reluza o ollo ô gato – Hasta la noche.
- ¡Ibas dreito n-as cuñas! – ¡Ibas erguido, estirado!
- Es un campá de lá – Eres muy dado a aspavientos, muy fanfarrón.
- Tel-a patada – Salir al encuentro, esperar en un sitio determinado.
- Tel-o pe – Id.
- Xa ora – Claro, ya lo creo¹².
- E un Dios me leva e un Dios me trae – Un voluble que va a donde lo llevan.
- Si ques máis *vai á corte e mataas todas* – Si quieres más, llévalo todo.
- ¡Lástima fora! – ¡Pues no faltaba más!
- ¡Mismamente! – ¡Era lo que faltaba!, ni más ni menos.

⁹ En M-b, aparece riscado, despois de “ni bueno ni malo”, “ni chicha ni limonada”.

¹⁰ En M-b, aparece riscado, despois de “son”, “sin juicio”.

¹¹ X. L. Franco Grande (FLP), seguindo o M-c, recolle “mea sin coda”, mais en M-b lemos claramente “mea sin conda”, como, por outra parte, recolle tamén Noriega. Corriximos, daquela, o erro.

¹² En M-c, engádeselle “por supuesto”, que pasa a FLP.

- Sei con que bois aro – Conozco el paño.
- Ter os demachiños – Estar embrujado o hechizado.
- Á vao – En abundancia¹³.
- N-un brote – Por junto, por mayor, en un montón.
- Vay â mau¹⁴ – Transcurrió mucho tiempo.
- Unha festa tumbada. Unha festa señora } Una fiesta ruidosa.
- N-o meu carro non vai, agás que seña n-o bico d’os fungueiros – No lo quiero en casa, Dios me libre de él.
- Non para o can – Hace mucho frío.
- Fai¹⁵ com’o Santo que non mata nin tolle – Es inofensivo, no vale para nada.
- Colgar o pelexo – Matar de hambre.
- Inda non lle cayeu a casca d’o cú – Aun no salió del cascarón.
- ¡Fúngate Xan qu’es bon mozo! – Limpíate que estas de huevo.
- ¡Aquelo era boca que qués, barriga ten mau! – Aquello era un banquete opíparo.
- ¡Vaiche boa! – ¡Eso ya!¹⁶
- Dar fraterna – Dar matraca.
- Dar de alma – Dar con fuerza.
- Botar por ela – Presumir, fanfarronear, baladronear.
- Ir ou andar âs revingueitas¹⁷ – Andar en competencia, á porfia.
- Non goza unha isma. Non logra ni un sacre } No digiere nada.
- Bótall’un can ô rabo – Échale un galgo.
- ¡Algo, algo! – ¡Mucho, mucho! ¡mucho que sí!, ¡ahí le duele!
- ¡Cata o outro! – Mira que ocurrencia tuvo, mira con lo que sale.
- De morte en fora – Salvo caso de muerte.
- ¡Non que logo! – Pues¹⁸ no faltaba más.
- Déixame de muiñeiras – Déjame de enredos, no me vengas con historias.
- Roubar a atención – Enamorar.
- Andar profano – Ostentar lujo y vanidad.
- Crebal-os aires – Quitar las intenciones.
- Facer a millor festa – Cohabitar¹⁹.
- Á lor d’eso – Á ese tenor.
- Bravo sei, bravo sabe – Que se yo, que sabe él.
- Bravo se lle da – Poco le importa.

¹³ No M-b, aparece escrito despois de “en abundancia”, con letras menos claras “A pote (castellano)”. Este engadido non pasa nin a M-c nin a FLP.

¹⁴ En M-c, temos “vai á man” e de aí pasa a FLP como “vai á man”, mais en M-b, cremos que di “vay à mau”, que é o esperado, xa que é a variante dialectal de M. Leiras. Neste caso, non achamos a UF en M-a.

¹⁵ En M-b, lese “Fai com’o Santo”. O autor de M-c leo mal (“Foi coma o Santo”) e este erro pasa a FLP. Nós corriximos o erro.

¹⁶ En M-b, despois de “¡Eso ya!”, está escrito con letra menos clara “Hacer tiempo”. En M-c, non aparece, nin en FLP.

¹⁷ En M-b, enriba de “andar en competencia”, lemos, como continuación da frase, un engadido que non inclúe M-c nin FLP: “ou a revendía”.

¹⁸ En M-b, antes de “Pues”, está escrito, e parece que riscado, “Y luego”.

¹⁹ En M-c, engádeselle a “cohabitar” “desflorar”, que tamén aparece en FLP.

- Subir a Infesta – Ir a presidio.
- Dar c’o pé – Despreciar.
- Hay pol-a vella – Hay en abundancia.
- Perdel-a solta – Perder la virginidad.
- Entrar por ollo de moa – Caer en gracia.
- Ganar c’os dentes pra comer co-as enxivas – Ganar de joven para vivir²⁰ de viejo.
- Ter zoña – Tener ojeriza.
- Sacudir o chinelo – Bailar.
- Así eu teña o ceoyo. Así Dios me... Así eu seña de Dios. Así eu medre e luza. Así eu. Así Dios me, amen } Á fe mía, por mi vida.
- Consérvese. Regálese. Non se morra. Non hay que se morrer } Á Dios.
- Hay cen Pilatos – Hai una notable diferencia.
- Sol d’os sapos – La luna.
- ¡Vaya o Diabro! ¡Vaya o Demo! ¡Vaya que vosté tamen } ¡Vaya con la ocurrencia! ¡que ocurrencia!
- Pacel-a outonia²¹ – Quitarle á alguno su novia, o entenderse con ella a sus espaldas.
- Raer a vida. Raer a y-alma. Trastallar a y-alma. Trastallar o corazon } Cubrir el corazón, afectar hondamente.
- Coller de cachete – Topar á uno bien predispuesto, encontrar de sopetón.
- E cando ben é – Y por lo visto.
- Cadrar â comán – Estar cerca.
- Valer a vida – Servir de mucho.
- ¡O Dios! – Expresión de asombro.
- ¡Ou madre que me pareu! – ¡Oh madre mía!
- Tel-as sete codas d’a roña – Ser un cerdo, sucio.
- Fulana *fixo os nabos* – Fulana desmereció.
- Chamouse Xan d’a nega – Se llamó andana, no quiso reconocer el hijo.
- Inda ven cega d’a corte – Aun está torpe, aun trae el pelo de la dehesa.
- Abalar o zapato – Bailar.
- Houbo *moita risa e caraxola*. Houbo o *Diabro pol-as pernas* } Hubo jaleo.
- Está como si non-o *lambera ben a vaca* – Está moreno y de mal pelo.
- Quen se condena que non se condene – Quien piensa mal, se equivoca.
- Abrir a porta y-a ucha – Recibir y obsequiar a alguno con el alma y la vida.
- En boa hora o diga y-o Demo seña sordo – En buena hora lo diga²².
- Nin crú nin cocido – De ninguna manera, por ningún concepto.

²⁰ En M-b, vemos que puña inicialmente “comer” en lugar de “vivir”, mais aparece riscada esa palabra e pon enriba dela “vivir”. En M-c e FLP, aparece tamén “vivir”.

²¹ En M-b, enriba de “Pacel-a”, está escrito “Pacerll’a un”. Isto non o recollen nin M-c nin FLP.

²² En M-b, sobre “o Demo seña sordo”, lese “Mal é o diga” e “Mal qu’eu o diga”. No lado dereito, lemos “? Me está mal el decirlo”. Nada disto pasa a M-c nin a FLP.

- Ou as cabras n'han dar leite. Ou a romana non ha dal-o seu²³ } O no ha de haber justicia.
- ¡Ai, home, zas, que lostrega! – ¡Dale, hombre, que está en punto!
- Non lle folga o dente – Come bien.
- ¡Mala cegueira te cegue! – ¡Ciego te vea!
- ¡Seique manteigas co-a ozquia d'o fuso! – ¡Eres bien tacaño!
- Hay que desamasar que caeu o forno – Hay que dejar todo como estaba.
- ¡Son cousas! – ¡Asi es la vida!
- Eso é de *correlobos* – Eso es cosa corriente, facil.
- Ô chou chou. Á feixe } A tun tun.
- Âs apalpadelas. Âs apalpadas. Âs tentas } A tientas.
- Engaxar a y-alma – Exasperar.
- Pecar d'acexo – Curiosear, tener celos.
- Regalal-os ollos – Mirar con mucha fijeza, alegrarse.
- Estarular os ollos – Mirar con admiración.
- Estarruñal-os dentes – Crujir los dientes.
- Regañal-a moa – Reir.
- Amosal-os dentes – Mostrar dientes.
- Facel-a rosca d'o galo – Cortejar, adular.
- Costar ferro e fariña – Costar un triunfo.
- Costal-as todas – Costar Dios y ayuda.
- Cadrar conforme – Estar de acuerdo.
- Facer cachizas – Hacer mangas y capirotes.
- Ir á fio dreito – Ir en derechura.
- É com'o sol – Es evidentísimo.
- Pol-a luz divina – A fe mia.
- Está com'a leña. Está desdeña. Está n-os osos. Non lle quedou cara pra se presinar } Está o se quedó extenuada.
- Bebelas com'o boi a y-auga²⁴ – No darse por entendido.
- Baixouselle a funga ô cú – Se hizo viejo y pedorrero.
- Andar n-o veo – Andar en el ajo.
- Beila n-o aro d'un cribo – Es bailador.
- Ha de beilar n-un cribo – Se ha de alegrar, ó lo contrario.
- Quen for vivo, xa o dirá – El que viva, lo dirá.
- Estar a un pan y-ôn²⁵ coitelo – Vivir juntos.
- Han-o chegar á pelos e capelos – Han de pagarlo mucho.
- Dar unha fungada. Botar unha fungada } Reprender.
- Hay que darllo e remangarllo – Hay que metérselo por los ojos.
- Es a porta d'a vila – Eres una habladora, no guardas secretos.

²³ En M-a, achamos tamén, sen equivalencia ou definición, “dal-o seu a romana”.

²⁴ En M-b, lese, despois de “auga”, “o Com'o galo a mosca”. A última palabra non está moi clara. Esta UF sinónima non a inclúe M-c nin FLP.

²⁵ Este “y-ôn” do M-b, no M-c e en FLP, aparece como “e a un”.

- Non gardal-a²⁶ mexa – Id.
- Boca rota – Desconsiderado en el hablar.
- Mañá é día de carabullos – Mañana es día de trabajo.
- E, demo, non digas – Y no lo digas dos veces, no lo digas mucho.
- Dal-as boqueadas – Estar expirando²⁷.
- Era com’o xoyo – Era pésimo.
- Chover às cuncas – Llover a cántaros.
- Ferver á cachón, ou á callón – Hervir á borbollón²⁸.
- Á barullo. Ás cheas. Á pote. Á barrer. Á Dios dar } En abundancia.
- Á afeito – Seguido, sin interrupción, sin dejar nada.
- Está *ardendo á volavento* – Está ardiendo todo, está hecho un volcán.
- Amañar unhas papas – Armar una zancadilla, empapelar o encausar.
- Ter doyo. Ter dolo } Compadecer.
- Ter perda – Escatimar.
- Anda com’o Demo – Anda mal.
- ¡Sabe mais qu’o Demo! – ¡Sabe mucho!
- Fai o que o Demo non fai – Hace cuanto hay que hacer.
- ¡Zumball’o virillo! ¡Roncall’o calleiro! ¡Doill’o ollo } Está o es perfecto, acabado, superior; no hai quien se la empate.
- Furtar a volta – Hacer suertes.
- Regañar o coiro – Estar muy gordo.
- Ter sona – Gozar o alcanzar nombradía.
- Botal-as fervendo – Hablar clara y desnudamente.
- ¡Halle saber á mel! – Ha de agradarle, ó lo contrario.
- Facel-o Outono – Hacer la siembra de Otoño²⁹.
- ¡Mau! – Sopla!
- ¡Mau, marela!³⁰ – Id.
- Feito coma caldo de ladrós – Hecho á prisa.
- Pasal-a gata pol-a nata – Pasar las unas por las otras.
- Cael-a calleira – Dejar de tener familia o hijos.
- Quitar d’o pilanco – Sacar del apuro, librar del peligro.
- Tocal-o pindin. Tocal-o pendengue. Tocal-o zoco } Tomar el pendil.
- A estajo. A eito. A afeito } A porrillo, a tutiplen.
- Andar d’o cacho pr’o poleiro – No pensar más que en comer y dormir.
- Esos son aros pra cribos – Esas son disculpas.
- Eche moito conto – Tiene que le digan.

²⁶ “Galdal-a” é un erro de M-c que pasa a FLP, pois, en M-b, lese perfectamente “Non gardal-a mexa”. Corrixímolo

²⁷ M-c corrixe “espirando”, do M-b, por “expirando”, igual que FLP.

²⁸ En M-b, está riscado “todo hervir” e, por riba, está escrito “borbollón”.

²⁹ En M-b, antes de “hacer la siembra...”, está escrito “Sembrar los cereales”. Nin en M-c nin en FLP aparece.

³⁰ Esta é a derradeira das expresións que aparecen no manuscrito en limpo (M-b), que son 12 páxinas numeradas. A partir de aquí, temos que recorrer ao manuscrito en sucio (M-a) para cotexalo con M-c e o publicado por Franco Grande. Este manuscrito en sucio, ás veces, non inclúe os significados (en castelán) e ten unha letra máis difícil e mesmo, en ocasións, ilexíbel.

- N-a miña vida – Exclamación de asombro.
- Non leva cabeza – No se levanta, no adelanta, no prospera.
- Non quedou can tras palleiro – Quedaron las casas vacías.
- D'ese pau teño eu unha gaita – Algo de eso me pasa a mi.
- De sufacto. Sufautamente } De pronto, de improviso.
- Botar auga os pitos cando chove – Hacer lo inoportuno o innecesario.
- Tel-o demo n-o corpo – Ser dado o propenso a travesuras.
- Roel-o chito – Tascar el freno.
- Comel-as papas n-a cabeza – Ser mas alto.
- Ter vagar – Disponer de tiempo.
- Pingal-o moco – Llorar.
- Nin arre nin xo – No adelanta ni atrasa; ni va ni viene³¹.
- Tel-a n-o corpo – Estar ofendido, o prevenido³².
- Tel-a melixe. Tél-o peco } Estar de mal pelo por hambre o enfermedad.
- Estar torto – Andar enfurruñado.
- Andar torto – Estar desganado.
- Está ceguiña. Está ceguiña de todo } No tiene malicia, no está maleada, está enamorada perdidamente.
- As casas da Cruña – Montes y morenas.
- Diante Diol-o vexa – Dios se lo pague.
- Cagal-o demo n-o camiño – Se le volvió la hoja.
- A fozar – En abundancia.
- Troque a troque – Taz á taz³³, pelo a pelo.
- ¡Fó! – Asco me da, ¡Uf!
- ¡De Dios! – ¡Auxilio!
- ¡Tel-as boas! – Estás aviado.
- Ser de malas ancas – Tener malas pulgas.
- Inda hay que leirar – Aun falta mucho.
- Botar unha mau – Dar una ayuda.
- En dous verbos – En dos palabras.
- Andar carto a carto – Regatear.
- Nunca palla nin gra lle din – Nunca con el he hablado³⁴.
- Nunca soupen onde colga o pote – Nunca me ha dado nada³⁵.
- Hay landeira – Buena la hemos hecho³⁶.
- Hayche festa – Hay que hacer.
- Levantar de cargumes – Irse con la música a otra parte.
- Agardal-a mau – Dejarse querer.
- Atrancal-as caillas – Tomar o cerrar todas las salidas.

³¹ “Ni va ni viene” engadiuse en M-c, pois, en M-a, non aparece.

³² Esta última palabra en M-a está difícil de ler.

³³ En canto que en M-a se le “taz á taz”, no mecanoscrito M-c aparece, erradamente, “tar a tar, pelo a pelo”, igual que en FLP. Corrixímolo.

³⁴ En M-a, debaixo de “hablado”, aparece riscado “tenido relación”.

³⁵ En M-a, antes desta explicación, aparece riscado “Nada tengo que agradecerle” mais dúas palabras ilexíbeis.

³⁶ Dános a impresión de que, en M-a, pon “Buena la tenemos o la hay”.

- Hastr'as tres vai a loita – A las tres va la vencida.
- Chegar e encher – Llegar y besar el santo.
- Vel-as orellas – Conocer las intenciones.
- Deixal-o prebe com'as costureiras – Es muy cumplido o ceremonioso.
- Andar ôs tirapelos – Andar a la greña.
- Sabel-o tempero – Entenderlo.
- Todo é chau – No hay dificultades.
- Facel-o ato – Aviarse, despachar.
- Veñ'o pan³⁷ as espigas – Haya buena cosecha.
- Non fai o demo bogada en qu' él non meta camisa – En todo se mete, a todas partes llega.
- Está coma un buxo – Está sano y fuerte.
- Non é díxome díxome – No es cuento, no hablo por referencias, me consta de ciencia propia.
- Sopetea qu'hay prebe, hom – Ayúdate, que hay ocasión.
- Sabe com'o rabo d-o can – Amarga.
- Mollal-a palleta. Botar un groucho³⁸ } Echar o beber un trago.
- Vai coma un can. Vai coma un cura } Va bien comido, va harto.
- Facer chatolas – Trinar.
- E com'os chitos – Es cínico, sin verguenza.
- Está com'o can sin alma – Sin aprensión, sin ansia.
- Parecía que se ceibara o demo – Había un ruido infernal.
- Está coma un cocho – Está gordo, está rico.
- Está com'o hovo – Está lleno, sobrado de todo.
- Ser un mama n-a cocha – Ser sucio.
- Vai como n-unha boda sin caldo – Vamos o estamos mal.
- Com'as galiñas. Com'as gatas } Es ardiente, es deshonesto.
- Com'as cabras – Ladrón.
- Comel-o caldo a merenda – Pasar estrecheces en casa y no tener orden ni gobierno.
- Vai torto coma un fouciño³⁹ – Va descontento, va contrariado.
- Andar ou ir en pes de lá – Andar o ir en puntillas.
- Subirs'os touciños – Levantarse, propasarse o subirse a mayores.
- Quedar â paya – Quedar solo.
- Deixar â paya – Dejar solo.
- Andar de questa. Andar a questa } Andar a la que salta.
- A baldros ou a baltros – A saltos.

³⁷ Franco Grande publica (FLP) “veña pau”, mais, en M-a, lemos “veñ'o pan”. Corrixímolos.

³⁸ En M-c e FLP, vemos “groncho” por “groucho”. Isto, sen dúbida, é debido a que, en M-a, non fica claro se di “groncho” ou “groucho”, mais o curioso é que Franco Grande, no seu libro, na parte titulada “Vocabulario enviado por Leiras Pulpeiro á Academia Galega”, inclúe a forma “groucho”, como, efectivamente, recollen diferentes dicionarios xa desde o de Marcial Valladares. Corrixímolos por tanto.

³⁹ Debaixo de “Vai torto coma un fouciño”, aparece, en M-a, entre parénteses, “coma un vincallo”. M-c e FLP non o recollen.

- N'é milagre⁴⁰ – Es natural.
- Achayal-os cotos – Enderezar o desfacer entuertos.
- ¡Naceu oxe! – Se salvó de milagro.
- Lambel-o cu – Adular.
- Ser bon pr'o seu cu – Ser egoísta.
- Quedar o ramo arrimado – No haber quien se encargue de una fiesta.
- Ir ou vir bulindo – Ir o venir de buena gana y pronto.
- Este ovo asado vai. Este pito asado vai } Este pajaro volo.
- Este paxaro piou – Este ya murió.
- Ser d'a casta d'o demo – Ser de la piel del diablo.
- Pol-a boa – Por buenas.
- Vir ô rego – Encarrilarse, volver al buen camino.
- ¡Us! largo de ahí – ¡Fuera de ahí!
- Ser levantado de mau – Ser ligero.
- Facel-a zangalla mangalla – Buscar pretextos o rodeos para dejar de hacer alguna cosa, andar remolón. Hacer cháncharas mancharas.
- Danzal-a deda – Andar deshonesto.
- Apertal-as caguñas – Hacer un esfuerzo, aguantar o revestirse de paciencia.
- Maña⁴¹ leva – Ya lo creo; por supuesto.
- Dios te crie pra boa fada – Dios te de suerte.
- Coma un xaspe – Como un palmito.
- Xugar o pulso – Pulsar.
- Pra semana d'os dous xoves – La semana que no haya viernes.
- Tel-o seu fondo – Tener suelo.
- Quedar n-a correa – Quedar zapatero.
- Quencel-a buxa – Entrar en el celo, ponerse deshonesto.
- Encher de palla seca (a alguno) – Cantarle las verdades. Decirle las del barquero.
- Morr'o conto – No se hable más de ello.
- Probe misere⁴² – Pobre esgnízaro.
- Facers'o morto – Hacer la mortecina.
- Pagal-a maragota – Pagar el pato.
- Non todol-os martes son días d'antroido – No hay orejas para cada martes.
- Ô brazo colo y â perna cama – La pierna en el lecho y el brazo en el pecho.
- Vir a xeito – Venir de perlas.
- A xeito – De perlas.
- Meter un pucho⁴³ – Pegar un petardo.

⁴⁰ No M-a, lemos “n'é milagre”, mais, no texto mecanografado M-c, aparece corrixido a bolígrafo por “Non é milagre”, como aparece en FLP. Corrixímolo.

⁴¹ En M-c non se le ben o que está escrito, pois aparece retocada a letra a bolígrafo. De aí pasa a FLP como “maila leva”. Mais, se buscamos en M-a, vemos que aparece repetido tres veces con claridade “maña leva”. Dúas veces traducido como “Ya lo creo” e a terceira, como “Por supuesto”. É un caso raro porque parece que tería que ser “madía leva” ou “madia leva”.

⁴² No M-c e en FLP, non se acentúa “misere”, mais si no M-a.

⁴³ En M-a, debaixo de “pucho”, lemos a palabra “pufo”.

- Pical-o muiño – Picar la piedra.
- Unha do revés – Torniscón.
- Facel-a rosca – Hacer la zalá.
- Salir d'un souto e meterse n-outro – Huir del fuego y dar en las brasas; salir de lodazales y entrar en cenagales.
- Á mau tenta – De intento.
- Canta máis prisa máis vagar – A mas prisa mas vagar.
- Andar ou estar de gamberna ou gamberna. Andar de gandaina } Andar á la gandaya.
- Estar un â osma – Estar uno al humo.
- Irse ô son da xente. Irse ô son dos máis } Irse al hilo o tras el hilo de la gente.
- N-un Jesus – En un periquete.
- Lardo vivo – Carne viva.
- Âs vinte uñas – A gatas.
- Facel-a macancona. Facel-a manguanga } Hacer la zanguanga.
- Pouco mal e ben xemido – Poco mal y bien quejado.
- Máis val algo que nada – A falta de pan buenas son tortas.
- Ser picado d'o allo – Ser susceptible, irritable.
- Descubrir un altar pra cubrir outro – Hacer un hoyo para tapar otro.
- Nin dado nin gracias – Ni grado ni gracias.
- Figura de bastos – Figura de tapiz.
- Traer á rego – Traer a uno a la melena.
- Vir á rego – Entrar en razón⁴⁴.
- A pufo – A ufo, de mogollón, de gorra.
- Sin mais nin mais – Sin más ni más.
- Levantal-a espinilla. Erguel-o calleiro. Chegal-o calleiro } Dar una grave pesadumbre o decir palabras de sentimiento.
- Salir d'o cosco – Salir del cascarón.
- Cú de galiña – Culo de pollo.
- Dar á un por donde lle doy – Dar a uno por donde peca.
- Meu dito meu feito – Dicho y hecho.
- Abofé – A buena fe, ciertamente, de seguro, sin duda
- Á boa fê – Á la buena fe, con ingenuidad y sencillez; sin dolo ni malicia.
- Coma un rigulete – Como un gerifalte.
- Díxomo un paxariño – Lo ha dicho el escardillo.
- Donde hay lume hay fume – Donde fuego se hace humo sale.
- Apeal-o muiño – Perder el apetito, dejar de comer.
- Caer n-a grade⁴⁵. Caer n-a trapela – Caer en el garlito.
- De vello gaitero – De viejo verde.
- Non hay rixidoira – Falta formalidad.
- Poñerse n-unha cousa – Empeñarse, proponerse.
- Está qu'agancha – Está furioso.
- N-o tempera o demo – Es insoportable, no lo entiende ni complace nadie.

⁴⁴ En M-a, aparece, despois de “razón”, un signo de interrogación entre paréntesis.

⁴⁵ En M-c e en FLP, lemos “grada”, mais en M-a, cremos que pon “grade”.

3. Referencias bibliográficas

3.1. Fontes primarias

- A Monteiro = (1889-1890). *A Monteiro. Somanario de intreses rexionales e literatura*.
- ABSF = Aleixandre, M. (1999). *A banda sen futuro*. Xerais.
- ACDS = Cunqueiro, Á. (1980). *As crónicas do sochantre*. Galaxia.
- ACEM = Cunqueiro, Á. (1991). *Escola de menciñeiros e fábula de varia xente*. Galaxia.
- AECM = Alonso, E. (2001). *Contos do Miño*. La Voz de Galicia.
- AER = Alonso, E. (1991). *Reiciñeira*. Ediciós do Castro.
- AFHNC = Fole, Á. (1981). *Historias que ninguén cre*. Xerais.
- AFLC = Fole, Á. (1979). *Á lus do candil*. Galaxia.
- Algaravía = (Revista).
- AMDA = Lamas Carvajal, V. “A musa das aldeas” en Lamas Carvajal, V. (1998). *Poesía galega. Edición crítica e Introducción de Maria Pilar Garcia Negro*. Ediciós do Castro.
- AMT = Curros Enríquez, M. “Aires da miña terra” en Curros Enríquez, M. (1977). *Aires da miña terra e outros poemas*. Edicións Castrelos.
- APDL = Reigosa, C.G. (1986). *As pucharcas da lembranza*. Xerais.
- ARSA = Alonso Ríos, A. (1979). *O Señor Afranio ou como me rispei das gadoupas da morte*. Edicións Castrelos.
- ASDA = Blanco Rivas, M. (2004). *A sombra das acacias*. Edicións Laivento.
- BAAE = Blanco Amor, E. (1978). *A esmorga*. Galaxia.
- BDAL = Amor Meilán, M. P. (1997). *Baixo do alpendre e outros relatos*. Xunta de Galicia.
- BIH = Iglesias, B. (2001). *A historia escríbese de noite*. Galaxia.
- BIMO = Iglesias, B. (2016). *Miss Ourense*. Galaxia.
- BRAG = Boletín de la Real Academia Galega.
- CAUO = Carré Aldao, U. (2000). *Obra narrativa en galego*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.
- CCEL = Correa Calderón, E. “Luar (contos galaicos)” en Díaz Pérez, E. e Bouzas Millán, X. L. (eds.) (1997). *As novelas de Céltiga e Lar*. Antoloxía. Asociación Socio-Pedagóxica Galega.
- CDB = Conto do barqueiro (Vid. BPM, páx. 127).
- CDTC = Rielo Carballo, I. (1980). *Cancioneiro da Terra Cha (Pol)*. Ediciós do Castro.
- CNMT = Casado Nieto, M. (1970). *Trancos da vida do Braisiño*. Ediciós do Castro.
- CNX = Gayoso Veiga, X. (1973). *Coa nosa xente*. Galaxia.
- Codeseira = Crecente Vega, X. “Codeseira” en Crecente Vega, X. (2002). *Folla Bricia. Poesía galega completa*. (Edición crítica e estudio de Ricardo Polín). Xunta de Galicia.
- Coloquio = Sarmiento, M. (2002). *Coloquio en mil duascenas coplas galegas*. La Voz de Galicia.
- ContosLP = Labarta Pose, E. (1995). *Contos*. Galaxia.

- CORGA = Corpus de Referencia do Galego Actual (Versión 4.0). Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a investigación en humanidades.
- CPBS = Campio Pereira, V. (1998). *Baixo o sol do Magreb*. Deputación Provincial de Ourense.
- CPGI = Pérez Ballesteros, J. (1979). *Cancionero popular gallego. Tomo I*. Akal. (Ed. facsimilar)
- CQFC = Ferro Ruibal, X. (1996). *Cada quen fala coma quen é. Reflexións verbo da fraseoloxía enxebre*. Real Academia Galega.
- CSR = Conto (Vid. BPM, páx.130).
- CVAM = Cotarelo Valledor, A. “Mourenza” en Cotarelo Valledor, A. (1984). *Teatro histórico e mariñeiro (Hóstia, Beiramar e Mourenza)*. Edicións do Castro.
- CVS = Cunqueiro, Á. (1980). *Si o vello Sinbad volvese ás illas*. Galaxia.
- DCMM = da Costa, M. (2017). *Mire que lle digo. Crónicas dun filósofo tabernario*. Andavira Editora.
- DDNG = Ferro Ruibal, X., Boullón Agrelo, A. I., García Álvarez, X. M., Lema Suárez, X. M. e Tato Plaza, R. (1992). *Diccionario dos nomes galegos*. Ir indo.
- DFDB = Carnero Vázquez, O. *et alii* (2004). *Da fala dos brañegos. Literatura oral do concello de Abadín*. Deputación Provincial de Lugo e Museo Provincial de Lugo.
- Dicdedic = Diccionario de Dicionarios.
- DLAV = De luns a venres. (2007-2013).
- EET = Navaza, G. (1996). *Erros e Tánatos*. Xerais.
- ELP = El País (xornal).
- EMELS = Lence-Santar, E. (2000). *Etnografía mindoniense*. Follas Novas.
- Entremés = Feixó de Araúxo, G. (1983). *Entremés famoso sobre a pesca no río Miño*. Cuadernos da Escola Dramática Galega.
- FABC = Fandiño, A. B. “A casamenteira” en Mariño Paz, R., Barreiro Fernández, X. R. e Aneiros Díaz, R. (coord.) (2008). *Papés d’emprenta condenada. A escrita galega entre 1797 e 1846*. I. Consello da Cultura Galega, páxs. 88-106.
- FDT = Cabana, D. X. (1990). *Fortunato de Trasmundi*. Xerais.
- FDV = Faro de Vigo.
- FLP = “FRASES” en Leiras Pulpeiro, M. (1970). *M. Leiras Pulpeiro. Obra completa*. Galaxia. [páxs. 401-415].
- FMEP = Fernández Morales, A. (1861). *Ensayos poéticos en dialecto berciano*. Establecimiento tipográfico de la Viúda e Hijos de Millón.
- Folerpas = Rodríguez González, E. (1894). *Folerpas. (Poesías gallegas)*. Andrés Martínez Salazar.
- FRXN = Ferro Ruibal, X. (2009). *Non hai resposta mellor có amor*. Pío García Edicións.
- FRXP = Ferro Ruibal, X. (1992). *Os papiros do Medulio*. Ir Indo Edicións.
- FVA = Filgueira Valverde, X. “Agromar” en Filgueira Valverde, X. (2015). *O Vigairo. A monxa-frade. Agromar. Aucto de Santa María*. Galaxia.
- FVAMF = Filgueira Valverde, X. “A monxa frade” en Filgueira Valverde, X. (2015). *O Vigairo. A monxa-frade. Agromar. Aucto de Santa María*. Galaxia.
- GBCT = García Barros, M. (1999). *Contiños da Terra*. Xerais.

- GBEN= García Barros, M. (2000). *Enredos*. Galaxia.
- GBFM = Graña, B. (1996). *Fins do mundo*. Xerais.
- GES = Cabana, D. X. (2006). *Galván en Saor*. Xerais.
- GMJLC = Graña Muíño, J. L. (1995). *Cerdido: Lingua e outras realidades*. Edición do autor.
- GOMV = Guede Oliva, M. (1988). *Visperas de Claudia*. Xerais.
- Grial = Grial. Revista galega de cultura.
- HDC = Sevillano, Á. (1979). *Historias do canizo*. Galaxia.
- HDTDC = Reigosa, C. G. (1982). *Homes de Tras da Corda*. Xerais.
- IACAV = Iglesia Alvariño, A. “Corazón ao vento” en Iglesia Alvariño, A. (1986). *Poesía galega completa*. Xerais.
- IACO = Plauto, T. M. (1962). *A comedia da oliña*. Tradución de Aquilino Iglesia Alvariño. Galaxia.
- IADD = Iglesia Alvariño, A. “De día a día” en Iglesia Alvariño, A. (1986). *Poesía galega completa*. Xerais.
- IANE = Iglesia Alvariño, A. “Nenias” en Iglesia Alvariño, A. (1986). *Poesía galega completa*. Xerais.
- IGFF = de la Iglesia González, F. M. (1991). *A fonte do xuramento*. El Correo Gallego.
- Irimia = Irimia. Revista Mensual de Crentes Galegos.
- LCMR = Aristófanes (1997). *Lisítrata ou cando as mulleres reviraron*. Versión de Eduardo Alonso e Manuel Guede Oliva. IGAEM.
- LCVPG = Lamas Carvajal, V. (1998). *Poesía galega. Edición crítica e Introducción de María Pilar García Negro*. Edicións do Castro.
- LFAC = López Ferreiro, A. (1992). *O castelo de Pambre*. Diario 16 de Galicia. [Edición facsimilar].
- LFAT = López Ferreiro, A. (1985). *A tecedeira de Bonaval. Episodio da hestórea de Compostela no século XVI*. Andrés Martínez, Editor.
- LJMC = López, J. M. (1928). *Contos de polavila*. Imp. de la Escuela Industrial de Jóvenes.
- LMXA = Lesta Meis, X. (1982). *Abellas de ouro*. Xerais.
- LMXE = Lesta Meis, X. (1981). *Estebo*. Xerais.
- LPCG = Leiras Pulpeiro, M. (1911). *Cantares gallegos*. Imprenta H. Mancebo.
- LPOC = Leiras Pulpeiro, M. (1983). *Obras completas. Estudio, edición e notas por Xesús Alonso Montero*. Edicións Sálvora.
- LPEDC = Rielo Carballo, N. (1976). *Escolma de Carballedo*. Edicións Castrelos.
- LPMCP = Cantares populares enviados por Manuel Leiras á RAG (BRAG, 1-I-1913, páx. 200-205).
- LRSC = Lueiro Rey, M. (2002). *O sol na crista do galo*. La Voz de Galicia.
- LSPG = Lence-Santar, E. (1999). *Poesía galega*. Difux SL.
- LSXMC = Lema Suárez, X. M. (2013). *Costa do solpor*. Edicións Xerais.
- LVG = La Voz de Galicia.
- MDC = Alonso, F. (2001). *Males de cabeza*. Xerais.
- MDR = Cabana, D. X. (1996). *Morte de rei*. Xerais.
- MEF = Cunqueiro, Á. (1976). *Merlín e familia*. Galaxia.

- MFA = Méndez Ferrín, X. L. (1991). *Arraianos*. Xerais.
- MFBE = Méndez Ferrín, X. L. (1987). *Bretaña, Esmeraldina*. Xerais.
- MMLAL = Moure Mariño, L. (1980). *Arredor da lareira (Contos e cavilacións)*. Edicións do Castro.
- MMLGP = Moure Mariño, L. (1992). *A Galicia prodixiosa. As ánimas, as bruxas, o demo*. Xunta de Galicia.
- MMOTP = Manuel María. “Odes nun tempo de paz e de alegría” en Manuel María (2001). *Obra poética completa I (1950-1979)*. Espiral Maior.
- MST = Miranda, X. (1998). *Morning Star*. Xerais.
- MVNM = Valladares, M. (2011). *Majina, ou a filla espúrea*. Sotelo Blanco.
- MXD = de Masma, X. (1993). *¡A besta!* Galaxia.
- Nimbos = Díaz Castro, X. M. “Nimbos” en Díaz Castro, X. M. (2014). *Poesía galega completa*. Galaxia.
- Nós Diario = Nós Diario. Xornal de intereses galegos.
- NSE = Ameixide, P. (2013). *Nada se esquece*. Edicións Redelibros.
- NVAE = Noriega Varela, A. “Do ermo” en Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*. Vol. I. Servicio de Publicaciones Diputación Provincial de Lugo.
- NVAM = Noriega Varela, A. “Montañasas” en Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*. Vol. I. Servicio de Publicaciones Diputación Provincial [de Lugo].
- NVAOCII = Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*, Vol. II. Servicio de Publicacións da Deputación provincial [de Lugo].
- NVLAR = Neira Vilas, X. “Lar” en Neira Vilas, X. (1993). *Charamuscas*. Galaxia.
- NVNAI = Neira Vilas, X. “Nai” en Neira Vilas, X. (1993). *Charamuscas*. Galaxia.
- OCAZ = Alfaya, A. (1996). *O caderno azul*. Xerais.
- OCERG = Rodríguez González, E. (1927). *Oracións campesiñas (Versos Galegos)*. Litografía e imprenta Roel.
- OCG = O Correo Galego.
- OCNT = Cabana, D. X. (1994). *O cervo na torre*. Xerais.
- OPOM = Otero Pedrayo, R. (1974). *O maroutallo*. Edicións Castrelos.
- OQTE = O que ten eiba sempre lle reina (Vid. BPM, páx. 128).
- ORDA = Rodríguez Baixeras, A. (1987). *O rei dos ameneiros*. Xerais.
- OSR = Santiago, S. (1976). *O silencio redimido*. Galaxia.
- OVOF = Vázquez Pintor, X. (1996). *Os vellos oficios*. Xerais.
- PACH = Carballo, X. M. (1981). *Parábolas chairegas*. Edicións Castrelos.
- PFAP = Añón Paz, F. (1989). *Poesía en galego*. Edición preparada por Fernando Bel Ortega. Publicacións Sementeira.
- PGM = Piñeiro Groba, M. (1947). *Soaces d’un abade*. Pontearcas.
- PNL = Moreiras, E. (1974). *Primaveira no Lor*. Galaxia.
- POEX = Noriega Varela, A. “Poemas expurgados” en Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*. Vol. I. Servicio de Publicaciones Diputación Provincial [de Lugo].

- PPX = Montaña, E. (1994). *Pancarta para Xulia*. Nigra.
- PVAGG = Pintos, X. M. (2002). *A gaita gallega*. Xerais.
- PXCV = Crecente Vega, X. “Poesía inédita” en Crecente Vega, X. (2002). *Folla Bricia. Poesía galega completa*. (Edición crítica e estudo de Ricardo Polín). Xunta de Galicia.
- QFV = Vázquez Pintor, X. (2000). *Quen faga voar*. Laivento.
- QXE = Queipo, X. (2011). *Extramunde*. Xerais.
- RAMPM = Golpe, S. [Co pseudónimo de Pedro de Merille] (1906). *Refraneiro agrícola-meteorolóxico*. Imprenta Tierra Gallega.
- RCAD = Ribalta y Copete, A. “O derradeiro amore” en Ribalta y Copete, A. (2000). *Obra narrativa en galego de Aurelio Ribalta y Copete*. Edición de Mª Eulalia Agrelo Costas. Xunta de Galicia.
- RCCB = Riveiro Coello, A. (2005). *Casas baratas*. Galaxia.
- RCCousas = Rodríguez Castelao, A. D. “Cousas”, en Rodríguez Castelao, A. D. (1975). *Obra completa I. Narrativa e Teatro*. Akal Editor.
- RCODS = Rodríguez Castelao, A. D. “Os dous de sempre” en Rodríguez Castelao, A. D. (2006). *Obras I*. Galaxia.
- RdCC = Castro, R. de (2004). “Conto gallego” en Castro, R. de (2004). *Obra completa*. Fundación Rosalía de Castro.
- RdCCG = Castro, R. de (2013). *Cantares gallegos*. Edicións Xerais.
- RLP = “FRASES, ADIVINANZAS, ADAGIOS Y CANTARES” en Leiras Pulpeiro, M. (1970). *M. Leiras Pulpeiro. Obra completa*. Galaxia [páxs. 373-399].
- RLXC = Rodríguez López, X. “O chufón” en Herrero, A. e Marco, A. (1988). *O teatro de Xesús Rodríguez López*. Edicións do Castro.
- Rmariñeiros = Neira Vilas, X. (2003). *Relatos mariñeiros*. Xerais.
- RQEPS = Rivas Quintas, E. (1999). *Pan, sega e malla. Medidas*. Grafodos Editorial.
- RTMR = Rodríguez Troncoso, M. (1996). *Raíces rurais*. Edicións do Castro.
- SEEI = Os séculos escuros e a Ilustración galega. Antoloxía. A Nosa Terra.
- SSO = Sende, S. (2004). *Orixé*. Galaxia.
- TBAD = Tovar Bobillo, A. (2001). *Diario íntimo dun vello revoltado*. Galaxia.
- TFSC = Torres, S. (2008). *As tres columnas. Crónica sentimental da Moureira das putas*. Galaxia.
- TILG = Tesouro informatizado da Lingua galega (Versión 4.1). Santiago de Compostela: Instituto da lingua galega.
- TNQ = “A tertulia na Quintana” en Mariño Paz, R., Barreiro Fernández, X. R. e Aneiros Díaz, R. (coord.) (2008). *Papés d’emprenta condenada. A escrita galega entre 1797 e 1846*. I. Consello da Cultura Galega, páxs. 186-198.
- TXAMA = Torres, X. (1989). *Adiós María*. Galaxia.
- VBMF = Varela Buxán, M. D. “O ferreiro de Santán” en Varela Buxán, M. D. (1975). *O ferreiro de Santán. Taberna sin dono*. Ediciones Celta.
- VDE = Dieste, R. (1971). *A vontade de estilo na fala popular. Discurso lido o día 18 de abril de 1970 na súa recepción pública, por Rafael Dieste*. Edicións do Castro.
- Vilardevós = Santiago, S. (1982). *Vilardevós*. Galaxia.

- VLP = Pérez Pascual, I. e Tato García, C. “O vocabulario De Leiras Pulpeiro (I)” en *Verba. Anuario Galego de Filoloxía*, vol. 13, 1986 [237-267].
- VRDCQ = Risco, V. “Do caso lle aconteceu ó Dr. Alveiros” en Risco, V. (1982). *O porco de pé e outras narracións*. Galaxia.
- VRLeira = Risco, V. (1970). *Leria*. Galaxia.
- VROPP = Risco, V. “O porco de pé” en Risco, V. (1982). *O porco de pé e outras narracións*. Galaxia.
- VTDA = Taibo, V. (1956). *Da agra aberta. Contos e lendas*. Gráficas Numen.
- VVOT = Vergara Vilariño, F. “Orfo de ti en terra adentro” en Rodríguez Yáñez, Y. (2012). *A peito descuberto: Análise e edición da obra poética de Fiz Vergara Vilariño*. Asociación Cultural Xermolos / Irmandade Manuel María.
- VVPQ = Vergara Vilariño, F. (2023). *¿Por qué Deus faría a néboa? Narrativa reunida*. Galaxia.
- XDG = Xornal de Galicia.
- XDNA = Docampo, X. (2018). *A nena do abrigo de astracán*. Xerais.
- XDOPA = Docampo, X. (2012). *O país adormentado*. Xerais.

3.2. Fontes secundarias

- AFG = López Taboada, C. e Soto Arias, M. R. (1995). *Así falan os galegos. Fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica*. Galinova.
- Barros Justo, R. (2013). *Vocabulario ilustrado da Terra de Cotobade. Inclui locuções e fraseología*. Tórculo Comunicación Gráfica SA.
- BPM = Reimunde, R. (1998). *Ben pode Mondoñedo desde agora. A esencia popular na obra e na lingua de Manuel Leiras Pulpeiro*. Fundación Caixa Galicia.
- Carballo Calero, R. (1981). *Historia da literatura galega contemporánea*. Galaxia.
- Carré Alvarellos, L. (1981). *Diccionario galego-castelán e vocabulario castelán-galego*. (6ª edición).
- Cortizo Amaro, J. L. (1998). *O ghallego dos sete lughares. O ghallego que se falaba, e inda se fala, nos lughares de Rubillón, Taboazas, Liñares, Baíste, Penedo, Couso e Acebedo (concello de Avión, Ourense)*. Edición do autor.
- DEGC = Rodríguez González, E. (1958-1961). *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*. Galaxia.
Dicionário Estraviz (Diccionario en liña).
- DMVN = Valladares Núñez, M. (1884). *Diccionario Gallego-castellano*. Imprenta del Seminario Conciliar Central.
- DOLG = Xove Ferreiro, X. (dir.) (1995). *Diccionario da lingua galega*. Obradoiro / Santillana.
- González Reboredo, X. M. “Recuperación de las respuestas perdidas de Mondoñedo a la *Información* del Ateneo de Madrid (1901-1902)” en *Anales del Museo Nacional de Antropología*, XV, 2013 [239-279].
- GVGH = García, C. (1985). *Glosario de voces galegas de hoxe*. Anexo 27 de *Verba*.
Lanza Álvares, F. “Falan os de Ribadeo (Notas folklóricas e leisico-gráficas recollidas n-ista vila)”, *Nós*, X/114, 1933; X/116, 1933; X/118, 1933.

- Leiras Pulpeiro, M. (1998). *Costumes antigos en Galiza*. Versión ao galego e edición de Ramón Reimunde. Reimunde S.A.T.
- Leiras Pulpeiro, M. (1970). *Manuel Leiras Pulpeiro. Obra completa*. [Estudo crítico de X. L. Franco Grande]. Galaxia.
- Leiras Pulpeiro, M. (1930). *Obras completas*. Tomo I (Poesías). “Nós” Publicacións Galegas e Imprenta.
- Leiras Pulpeiro, M. (1984). *Poesía galega completa*. Estudo preliminar, edizón e notas de Ramón Reimunde Noreña. Sotelo Blanco Ediciones.
- Leiras Pulpeiro, M. “VOCABULARIO” en Leiras Pulpeiro, M. (1970). *M. Leiras Pulpeiro. Obra completa*. Galaxia [páxs. 423-453].
- NV = Noriega Varela, A. “Como falan os brañegos” en Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*. Vol. II. Servicio de Publicaciones Diputación Provincial [de Lugo].
- NV2 = Noriega Varela, A. “Como falan os brañegos. Serie II” en Freixeiro Mato, X. R. (1994). *Antonio, Noriega Varela. Estudio e edición da obra completa*, Vol. II. Servicio de Publicacións da Deputación Provincial [de Lugo].
- Requeixo, A. (1994). “Sobre fraseoloxía galega: algunhas mostras da área mindoniense”, *Cadernos de lingua* 9. páxs. 89-110.
- Rivas Quintas, E. (2001). *Frapas*. Grafodos Editorial.
- Saco y Arce, J. A. (1967). *Gramática Gallega*. Gráficas Tanco. (2ª edición).
- Santamarina [Fernández], A. (1975). “El adverbio gallego. Estudio basado en el habla del Valle del Suarna (Fonsagrada, Lugo)”, *Verba* 2. Universidade de Santiago de Compostela.
- Valladares Núñez, M. (1970). *Elementos de Gramática gallega*. Galaxia.
- Veiga Díaz, M. (1996). “Pequena contribución á fraseoloxía galega” en *Cadernos de lingua* 14. Real Academia Galega.
- VROC3 = Risco, V. (1994). *Obras completas 3. Etnografía*. Galaxia.
- VSJP = Otero, A. (1997). *Vocabulario de San Jorge de Piquín*, Anexo 8 de *Verba*. Universidade de Santiago.

Recensións
Reviews

KOESTERS GENSINI, Sabine E. e BERARDINI Andrea (Eds.) (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I.* Roma: Sapienza Università Editrice. ISBN 978-88-9377-169-6; 382 páxs¹.

A obra *Si dice in molti modi: Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino*, publicada pola editorial Sapienza Università Editrice en 2020 e dirixida por Sabine Elisabeth Koesters Gensini mais por Andrea Berardini, conta con dous volumes; o primeiro é o obxecto da presente recensión.

Este volume un subdivídese en tres partes: a primeira componse dos capítulos 1 e 2; a segunda vai do 3 ao 6 e a terceira, do 7 ao 10. Canto á temática, o libro céntrase na recollida, na análise e na tradución das unidades fraseolóxicas recollidas no *Visconte dimezzato* de Italo Calvino e tamén na presentación de CREAMY (*Calvino REpertoire for the Analysis of Multilingual Phraseology*), unha aplicación web

que, dada a complexidade do proceso interpretativo da fraseoloxía e das técnicas de tradución, facilita a investigación fraseolóxica multilingüe.

No primeiro capítulo, titulado «*La fraseologia multilingue tra linguistica contrastiva e traduttologia*» e da autoría de Sabine E. Koesters Gensini, ilústrase o estado actual da investigación en fraseoloxía, empezando polas definicións que permiten recoñecer e comprender as unidades fraseolóxicas. Dada a especificidade da materia, a autora explica o concepto mais as principais características da expresión *polirematica* a partir da definición de Tullio De Mauro «*qualsiasi combinazione di parole o morfemi lessicali in cui sia presente un elemento di agglutinazione semantica e/o strutturale fra i costituenti lessicali*». Ademais, o capítulo introduce o último en fraseoloxía multilingüe, en lingüística contrastiva e en tradutoloxía, disciplinas que inflúen na creación de CREAMY.

A lingüística contrastiva ten a súa orixe no estruturalismo estadounidense, na segunda metade do século XX, e ocúpase da identificación de semellanzas e, sobre todo, de diferenzas entre dous ou máis sistemas lingüísticos pertencentes a un mesmo momento histórico. A tradutoloxía, pola súa banda, ocúpase tanto do proceso ao que se somete un texto na lingua de partida para chegar ao mesmo pero na lingua meta como do produto da tradución en relación co texto orixinal. Entre as dúas ramas lingüísticas, sitúase, precisamente, a investigación CREAMY. O obxectivo xeral da súa primeira fase (de 2016 a 2018) consiste, por un lado, na lectura e na análise intralingüística da fraseoloxía das obras en prosa de Italo Calvino e, por outro, na extracción sistemática dos seus equivalentes e na súa posterior análise intralingüística en diferentes linguas. A comparación intralingüística levouse a cabo a partir de usos fraseolóxicos concretos en italiano, tanto desde o punto de vista do significante como do significado, mentres que a comparación interlingüística permitiu captar unha ampla gama de matices tanto en italiano como noutras linguas.

¹ Tradución ao galego de Andrea Ucha Bouzada.

O segundo capítulo titúlase «*CREAMY (Calvino REpertoire for the Analysis of Multilingual Phraseology): l'ideazione di un'applicazione web per la ricerca fraseologica multilingüe*» e escribírono Paolo Bottoni, Sabine E. Koesters Gensini e Filippo Mazzei. A autoría presenta nel o seu traballo sobre a concepción e realización da aplicación web CREAMY partindo da necesidade de comparar e de conciliar as cuestións lingüísticas coas consideracións informáticas. Esta aplicación creouse no marco dun proxecto de investigación interdisciplinar dirixido por Sabine E. Koesters Gensini (Sapienza Università di Roma) que se titula *Comparing idiomatic language use: Italo Calvino's phraseology in Romance, Germanic and Slavic languages*. CREAMY é o nome convencional que se lle conferiu e deseñárona Paolo Bottoni (coa colaboración de Filippo Mazzei) e Sabine E. Koesters Gensini para o traballo de arquivo e de análise das unidades fraseolóxicas.

O capítulo explica a estrutura e as funcións da antedita aplicación, tanto desde o punto de vista lingüístico como do informático: a idea é ofrecer un soporte informático que permita recompilar unidades fraseolóxicas italianas xunto cos seus equivalentes noutras linguas e, ao mesmo tempo, poder consultar esa información de maneira simple e intuitiva. Desde o punto de vista lingüístico, o uso de certas unidades fraseolóxicas nunha dada obra literaria caracteriza o estilo da correspondente autoría e, xa que logo, require dunha atención específica por parte de quen lea esa obra e mais pola de quen a traduza. Desde o punto de vista informático, as bases de datos teñen como obxectivo a construción de sistemas cerrados que posibiliten traducións automáticas. Cada unidade fraseolóxica descríbese segundo uns parámetros específicos: a forma lematizada, a páxina na que aparece, o contexto, o significado textual, a tipoloxía, o tipo de significado, a categoría léxica, a composición estrutural, o valor sociolingüístico, o valor de uso, o campo semántico, os constituíntes léxicos, o nome do dicionario, a descrición integral, o número de acepción, a marca de uso, a lematización diferente e as notas. Por último, inclúese a columna «*equivalenza*», onde se especifica a relación que existe entre a unidade fraseolóxica do texto principal mais o seu equivalente.

A segunda parte do volume, «*Lingua e traduzioni di Italo Calvino*», comeza co terceiro capítulo da obra, titulado «*Calvino qui e altrove: il caso del Visconte*» e elaborado por Laura Di Nicola e por Francesca Rubini. Ilustra o «*cosmopolitismo culturale, esistenziale e geografico di Calvino*». *Calvino qui e altrove* constitúe un proxecto lanzado en 2015 pola Sapienza Università di Roma que promove o estudo da obra de Italo Calvino en Italia e en todo o mundo.

En xuño de 2018, creouse o Laboratorio Calvino, un centro de investigación dependente do Dipartimento di Lettere e Culture dirixido por Giovanni Solimine, por Laura Di Nicola e, pouco antes do seu falecemento, por Esther Calvino que agora goza co apoio de Giovanna Calvino e cuxa misión é materializar as actividades arredor do mencionado proxecto *Calvino qui e altrove*. Máis concretamente, trátase dun centro interdepartamental dedicado á memoria dun dos maiores clásicos da Europa do século XX que se pretende converter en lugar privilexiado desde o que contribuir ao desenvolvemento dos estudos sobre as obras de Calvino, cun labor de coordinación tanto nacional como internacional e promovendo

a lectura non só das edicións italianas, senón tamén daquelas estranxeiras procedentes da biblioteca persoal do autor ata 1985. A obra obxecto da investigación publicouse en 1952 en *I Gettoni*, colección de ficción da editorial Giulio Einaudi Editore dirixida por Elio Vittorini. Italo Calvino tiña 28 anos cando escribiu *Il Visconte dimezzato* e, a pesar de que el non quixera publicar esta obra, foi acollida positivamente pola crítica (de Emilio Cecchi Carlo Bo) e polo público italiano en xeral; de feito, tres anos máis tarde, lograría unha gran difusión no estranxeiro e traduciríase a 38 idiomas. Nunha perspectiva diacrónica, o número de edicións dispónse cunha tendencia crecente que se consolida nos anos posteriores á súa morte e, ata a actualidade, posúe unha centena de edicións estranxeiras.

No cuarto capítulo, titulado «*C'era una guerra contro i turchi... La lingua del Visconte dimezzato tra stile favolistico, evocazioni epico-cavalleresche ed elementi dialettal-colloquial-popolari*», Maria Carosella ofrece un recoñecemento global da «polimorfía» lingüística do *Visconte*, que vai desde as referencias á tradición do conto e da fantasía ata as referencias á tradición do poema épico-cabaleiresco, sen descoidar os elementos dialectais e coloquiais. En particular, Carosella explora a densa rede de correspondencias que vinculan o *Visconte* co *Orlando furioso* de Ariosto, que Calvino utiliza como modelo, para pasar despois a un recoñecemento preciso dos antropónimos e dos topónimos presentes na novela.

Calvino mestura, de xeito admirable, o estilo da fábula coa evocación de poemas épico-cabaleirescos. Do *Orlando furioso* retoma as escenas de batalla mais os excursos descritivos, as formas léxicas obsoletas, os trazos lingüísticos do seu autor e os nomes nobremente antigos (Medardo; Aiolfo...). Alén diso, no *Visconte*, hai matices de dialectalidade do norte de Italia, de coloquialidade e de popularidade, tanto no que ten a ver coas formas léxicas como coas expresións idiomáticas e coas metáforas.

O quinto capítulo, «*La fraseologia calviniana nel Visconte dimezzato (1952)*», de Michela Piattelli, achéganos ao tema central do estudo que recolle o libro; a autora ilustra os criterios segundo os cales se identificaron 790 expresións idiomáticas no texto italiano do *Visconte* e describe as categorías utilizadas no CREAMY para as catalogar. Tal análise fraseolóxica realizouse entre 2018 e 2019 e, se ben se centra no italiano, tamén trata os equivalentes noutras linguas e permite identificar novas unidades fraseolóxicas na lingua orixinal.

No traballo de Piattelli, descríbense os criterios de identificación e, aínda, de ordenación interna na táboa de clasificación CREAMY. A este propósito, examínanse as entradas pertencentes ás categorías de clasificación relativas aos aspectos semánticos e sintácticos das unidades fraseolóxicas e, á parte diso, ilústranse as razóns que levaron á súa identificación mais os criterios de asignación das expresións illadas no texto. Por último, discútense os resultados do estudo e esbózanse algunhas posibilidades de investigación futura.

A terceira parte do libro, «*Descrivere e analizzare la fraseologia con CREAMY: il caso del Visconte dimezzato di Italo Calvino*», presenta os resultados da comparación entre as referidas 790 expresións *polirematiche* xunto das súas traducións en doce linguas

diferentes. As contribucións individuais seguen unha estrutura única, comezan pola presentación das características morfosintácticas e léxicas máis relevantes da lingua examinada para pasaren, despois, a un recoñecemento das unidades fraseolóxicas nos distintos ámbitos lingüísticos e chegaren, finalmente, a unhas análises cuantitativa e cualitativa dos equivalentes das expresións italianas.

O sexto capítulo, «*La fraseologia calviniana in russo: il caso di Razdvoennyj vikont*», de Maria Teresa Badolati e de Federica Floridi, compara as expresións idiomáticas identificadas na versión italiana do *Visconte* cos seus equivalentes na edición rusa de 2000. A análise cuantitativa amosa que esta tradución privilexia máis o nivel semántico ca o formal e presenta un elevado número de equivalentes *monorematici*, quéirase dicir, formados por unha unidade léxica. Alén diso, as autoras destacan certa serie de transformacións, como a dos verbos sintagmáticos italianos, convertidos en verbos compostos rusos, o cal marca a tendencia da lingua rusa á síntese e á aglutinación. Na mesma liña, Badolati e Floridi destacan, tamén, o caso dos análogos fraseolóxicos, ou sexa, de expresións *polirematiche* que transportan un significado similar ás italianas, pero que se basean en imaxes ou metáforas diferentes e que poñen de relevo o vínculo entre o nivel puramente lingüístico e o cultural.

A investigación aquí encerrada ofrece un enfoque funcional, de feito, as expresións *polirematiche* italianas e os equivalentes rusos non se consideran nun plano abstracto, senón dentro do contexto en que se utilizan; por conseguinte, para avaliar a equivalencia interlingüística, non só se mide a correspondencia estrutural, mais aínda a función semántica e as posibles connotacións estilísticas adquiridas no contexto específico de uso. En xeral, no texto ruso reproducense o sentido, o timbre mais o aspecto estilístico do texto de partida; ao facelo, a persoa responsable da tradución capta e respecta o peso peculiar que asume a fraseoloxía na obra de Calvino. Canto á busca de equivalencias fraseolóxicas, o nivel semántico parece primar sobre o formal e vese como, nas máis das expresións, a equivalencia semántica se produce tamén en ausencia de equivalencia formal. Continuándonos con este asunto da correspondencia interlingüística, nalgúns casos preséntase unha equivalencia total, coma no de «*ficcare il naso*», que en ruso se corresponde con «*совать нос*». En contraste, no que ten a ver co uso de metáforas e de imaxes para reproducir os significados orixinais, temos o exemplo de «*notte da lupi*» ('noite de lobos'), traducido ao ruso como «*ногода собачья*» ('tempo de cans'). Reparando agora nos verbos de apoio, obsérvase que o ruso, co seu sistema articulado de prefixación e de sufixación, tende a favorecer os procedementos sintéticos de lexicalización, como За- na forma «*загореться*», «*infiammarsi*» ('acender') en italiano > «*prendere fuoco*» ('prenderse lume'). En conclusión, este traballo mediante CREAMY permitiu comprender como o contorno sintáctico mais o contexto específico de uso inflúen no funcionamento das unidades fraseolóxicas.

O sétimo capítulo, «*La fraseologia calviniana in svedese: Il caso di Den tudelade visconten*», confeccionado este por Andrea Berardini, ten por obxecto o estudo da única tradución do *Visconte* ao sueco, *Den tudelade visconten*, publicada por

primeira vez en 1962 e reeditada en 2016. Na primeira parte do traballo, preséntanse as características da lingua e da fraseoloxía suecas e, a continuación, ilústranse os resultados da comparación entre as *polirematiche* identificadas no texto orixinal en italiano e os seus equivalentes en sueco.

A análise contrastiva das expresións *polirematiche* no *Visconte dimezzato* e os seus equivalentes suecos revela datos interesantes: 357 das 790 expresións fraseolóxicas do texto italiano encontran como equivalente unha expresión *polirematica* sueca. Así, nesta tradución, tamén se privilexia, xeralmente, o nivel semántico en detrimento do formal, pero o grupo máis representativo de correspondencias é o dos equivalentes, que mostran unha total paridade formal e semántica coas expresións do texto orixe (94 en total: 48 locucións e 46 colocacións). A perspectiva contrastiva resulta, a propósito, moi frutífera para futuras investigacións neste ámbito, tanto á hora de identificar os elementos e estratexias que o sueco comparte con outras linguas máis ou menos veciñas como á de identificar algúns dos seus trazos máis específicos.

No oitavo capítulo, «*La fraseologia calviniana in romeno: Il caso di Viconteale tăiat în două*», de Danilo De Salazar, analízase a tradución romanesea do *Visconte*, *Viconteale tăiat în două*, de 1999, na que se pon de manifesto un altísimo grao de equivalencia tanto formal como semántica entre o italiano e a antedita lingua meta. O obxectivo destoutra investigación consiste en transmitir algúns dos resultados obtidos durante a análise contrastiva das unidades fraseolóxicas da tradución romanesea co fin non só de destacar certas especificidades presentadas pola lingua de chegada, senón tamén de evidenciar as estratexias de tradución que se adoptaron. Na primeira parte do traballo, ofrécese unha visión xeral sobre o estado dos estudos fraseolóxicos no ámbito académico romanés, a partir da definición e da evolución das investigacións a el dedicadas. Acto seguido, analízanse varias das unidades fraseolóxicas, elixidas en función de determinadas características peculiares da lingua romanesea, como a énlise do artigo determinativo, fenómeno considerado en relación co da adverbialización dalgúns substantivos pertencentes ao campo semántico temporal (por exemplo, «*al mattino*» > «*dimineața*», ‘pola mañá’); o uso dun adxectivo convertido en adverbio, na tradución de certas locucións adverbiais de modo (por exemplo, «*di preciso*» > «*precis*» (‘de preciso’), ou as locucións adxectivas italianas formadas por un substantivo precedido pola preposición *de* (por exemplo, «*di valore*» > «*de valoare*», ‘de valor’).

O noveno capítulo, «*La fraseologia calviniana in spagnolo: Il caso di El vizconde demediado*», de Carlotta Falabruzzi e de Debora Vaccari, dedícase á análise dos equivalentes españois das *polirematiche* do *Visconte*. Neste caso, tomáronse en consideración dúas versións españolas desa novela de Calvino: a terceira edición da súa primeira tradución, realizada por Esther Benítez e a cal data de 1977, e unha revisión máis recente, de 2010, levada a cabo por María J. Calvo Montoro. Dada a afinidade entre o italiano mais o español, destaca a alta porcentaxe delas, de equivalencias, pero, con todo, a comparación entre *Il Visconte* e as súas versións españolas suscita interesantes reflexións tanto en termos de tradutoloxía como de fraseoloxía contrastiva.

Na primeira parte do capítulo, preséntanse os estudos acerca da fraseoloxía, xeral e bilingüe, en España. Depois, vanse analizando as equivalencias cuantitativa e cualitativamente grazas á aplicación CREAMY. Para a análise, as autoras utilizaron a versión de 2000 e a de 2019 da aplicación. Entre os principais resultados, sobresaen a correspondencia total entre «*trovare riparo*» e «encontrar refugio»; a perda da unidade fraseolóxica na versión de 2019, como en «*nuovo arrivato*» e «*novato*»²; a omisión da unidade fraseolóxica, como en «*a precipizio*», que se mantén só na versión de 2000 («a plomo»), e a desaparición de unidades fraseolóxicas italianas por estaren en desuso, como en «*come male in gamba*», que se traduce por «en baja forma» (2019) e por «no muy en forma» (2000). En definitiva, a investigación a través de CREAMY manifesta a proximidade lingüística entre as linguas italiana e española. Finalmente, a raíz dos datos lingüísticos xurdidos do estudo, propónse, tamén, unha avaliación das dúas versións da tradución española de *Il visconte dimezzato*, da do ano 1977 mais da de 2010.

No capítulo derradeiro, «*La fraseologia calviniana in tedesco: Il caso di Der geteilte Visconte*», Sabine E. Koesters Gensini observa unha grande equivalencia entre as correspondencias alemás do italiano, con ata un 60% de expresións completamente equivalentes desde o punto de vista semántico. Para a investigación, a autora utilizou a tradución alemá de 1957 do *Visconte* e nela detense nalgúns problemas de lematización derivados da «tendencia fortemente aglutinante do léxico alemán». Conclúea cunha serie de exemplos que ilustran as dificultades tradutolóxicas debidas á polisemia das expresións *polirematiche* e indagando na súa estratificación semántico-pragmática e en como esta inflúe na elección de diferentes equivalentes para unha mesma expresión.

Na parte introdutoria do capítulo, achégase a información básica sobre o idioma que permite situar os datos da análise nun marco lingüístico-xeral; ofrécense apuntamentos respecto do mundo xermanófono, da evolución histórica da lingua, con especial atención ao léxico, ao estudo da fraseoloxía alemá e da lexicografía fraseolóxica. Xa o treito central do capítulo se centra na análise da tradución da fraseoloxía do *Visconte*, desde unha perspectiva tanto cuantitativa como cualitativa. O seu punto de partida é a extracción mais a descrición de combinacións non libres de palabras italianas que executou Michela Piattelli (coa colaboración de Alessandra Menichini) a través da plataforma CREAMY. En termos máis técnicos, mediante o estudo contrastivo dun corpus paralelo de textos, Koesters intentou sacar á luz unha porción da complexísima rede de relacións sintagmáticas e asociativas que constitúen o valor concreto da expresión *polirematica* nun contexto dado. Tal valor realízase, de maneira exclusiva, dentro da propia lingua e áchase igualmente relacionado cos valores culturais da comunidade lingüística que lle deu forma a esa lingua asentados historicamente.

En definitiva, a pesar da extensión do volume mais dos múltiples capítulos que o compoñen, a súa estrutura simplificada e esquemática permítelle ao público lector, leigo tanto en fraseoloxía como nas linguas tratadas, seguir unha liña guía teórico-práctica.

---

² Na versión de 2000, mantense a unidade fraseolóxica.

Como engadido, a elección de empregar un enfoque práctico para explicar o CREAMY, no segundo capítulo, e de artellalo como un manual de uso, intriga tanto a quen o le que incita a esa persoa a poñelo en práctica paso a paso, consonte as instrucións fornecidas. Para alén diso, a xustaposición de nocións teóricas con exemplos prácticos nas distintas linguas favorece a comprensión mais a reflexión sobre posibles equivalentes na lingua materna.

O libro que acabamos de recensiosar conforma un excelente traballo que se ocupa de cuestións de grande interese e de actualidade na investigación fraseolóxica, contrastiva e tradutolóxica. É un traballo que alimenta a necesidade de continuar a estudar este eido da fraseoloxía e que se pode tomar como modelo para futuros traballos verbo doutras obras literarias.

Maria Carmela Zaccone

Università degli Studi di Torino (Italia)

ORCID: 0000-0003-4377-8165

mariacarmela.zaccone@unito.it

KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZOSADNIK, Katarzyna (2021): *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive: français-polonais-italien*. Lublin: Wydawnictwo Episteme. ISBN 978-83-65172-33-4; 575 páxs¹.

Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive: français-polonais-italien é unha obra robusta e abrangente, escrita en lingua francesa e publicada pola editorial Wydawnictwo Episteme, con sede en Lublin, no ano 2021. Trátase dun libro estruturado en cinco capítulos e o primeiro deles, «*Présentation*», céntrase en describir a súa orixe mais a súa proposta. Xa logo a continuación, o capítulo dous, «*Analyser les formules pragmatiques de la conversation: problèmes de méthodes*», presenta a base teórica atendida, a metodoloxía adoptada e as dificultades afrontadas durante a investigación. O terceiro capítulo consiste nunha listaxe de abreviaturas á cal lle segue, no capítulo cuarto, unha análise minuciosa de 50 frasemas do francés, catalogados e descritos

en detalle xunto cos seus equivalentes no polaco e no italiano. O quinto e derradeiro capítulo ofrece unha bibliografía xeral das obras consultadas á hora de elaborar a investigación.

Cun total de 575 páxinas, este libro destaca pola súa profundidade na análise lingüística e no tratamento contrastivo. Ademais, os frasemas analizados, tales como *ça alors!*, *c'est le pied* e *n'importe quoi*, resultan esenciais para comprender os matices pragmáticos nas interaccións conversacionais. Noutras palabras, a obra que nos ocupa conforma unha contribución significativa para estudosas e estudosos, discentes e profesionais con interese nos estudos contrastivos, traditolóxicos e fraseolóxicos porque brinda unha comprensión fonda dos frasemas das linguas francesa, polaca e italiana. O obxectivo principal do libro é, daquela, achegar unha descrición exhaustiva, especialmente desde unha perspectiva semántico-pragmática, das fórmulas conversacionais comúns do francés, para alén dos equivalentes destas no polaco e no italiano. A consecuente análise non só destaca os valores pragmáticos, senón tamén diversos factores sociolingüísticos e culturais que determinan as modalidades de uso desas estruturas.

Canto á metodoloxía empregada, permitiu a descrición e a comparación das fórmulas nas tres linguas, así como o establecemento de equivalentes funcionais, á parte da codificación lexicográfica. Deste modo, compróbase que as fórmulas pertencen de xeito predominante á categoría de actos de fala expresivos —segundo o concepto de Austin (1962) e de Searle (1969, 1982)— e que se utilizan tanto para expresar certos estados psicolóxicos —sorpresa, indignación, alegría, entusiasmo...— como para realizar actos de interacción —retruques, acordos, ameazas, desculpas, consolacións...—. En síntese, o libro propónse ser teórico, describindo os tipos de frasemas analizados, ao igual que práctico, constituíndo unha valiosa ferramenta para profesorado de linguas estranxeiras e para profesionais da tradución.

¹ Tradución ao galego de Andrea Ucha Bouzada.

No que concirne ao tratamento interdisciplinar da obra, que involucra os eidos da semántica, da pragmática, da lexicografía contrastiva, da tradutoloxía e da didáctica de linguas estranxeiras, este confírelle un grande interese epistemolóxico. Como engadidura, contribuíu ao traballo persoal investigador de varias universidades localizadas en Francia, Polonia e Italia, e a revisión final correu a cargo do coordinador e das coordinadoras F. Grossmann (para a parte francesa), A. Krzyżanowska (para a parte polaca) e K. Kwapisz-Osadnik (para a parte italiana) respectivamente.

Volvendo ao segundo capítulo, este está subdividido en dúas seccións. A sección I, titulada «*La dimension pragmatique des formules expressives*», pon énfase nas cuestións metodolóxicas implicadas na análise das fórmulas expresivas.

A pragmática, de acordo con Kerbrat-Orecchioni (2001), xorde da necesidade de analizar a linguaxe desde o punto de vista das e dos seus usuarios, quen, nunha situación específica e cun obxectivo determinado, producen e emiten os seus enunciados. Malia que se considere a Austin (1962) o fundador da pragmática, as súas ideas teñen raíz nas investigacións sobre a comunicación, e sobre as funcións da linguaxe en particular, como son as conducidas por Bühler (1934) e Jakobson (1967). Alén diso, o termo *pragmática* propúxoo Morris en 1937, antes mesmo da consolidación da materia como un campo lingüístico, a fin de estudar os comportamentos, os hábitos lingüísticos e a interpretación de sinais.

A noción de acto de fala presentada por Searle (1969, 1982) complementa a proposta de Austin e contribúe a unha teoría máis precisa arredor dos actos de fala. No contexto dos estudos lexicais, as investigacións realizadas, predominantemente lexicolóxicas, incorporaron unha forte dimensión pragmática; por exemplo, a análise da expresión francesa *ça suffit* revela non só o seu significado léxico-semántico, senón tamén a súa función cominatoria, indicando a exasperación da persoa locutora.

O aspecto metodolóxico do libro concéntrase na identificación do actos de fala vinculados ás fórmulas en contextos situacionais específicos. Estas fórmulas considéranse pragmáticas por mobilizaren actos de fala durante interaccións conversacionais cotiás, pero tamén se corresponden con obxectos lingüísticos analizables tanto en termos léxico-semánticos como sintácticos. O enfoque multidimensional xustifícase coa elaboración de fichas descritivas que compoñen o libro, proporcionando unha análise abrangente deses elementos lingüísticos

A sección II, titulada «*Analyser les formules pragmatiques de la conversation : problèmes de méthodes dans une perspective pragma-sémantique et contrastive*», amosa unha estrutura coidadosamente delineada e toca temas fundamentais relacionados co estudo das fórmulas pragmáticas na linguaxe. A subsección 1, que se inicia cunha sólida base teórica, explora a noción de fórmula, a expresividade, o acto de fala mais as escollos terminolóxicas feitas polo e polas autoras, fornecendo un fundamento conceptual ben firme para a análise subsecuente. A seguir, a subsección 2, dedicada á metodoloxía, detalla os córpora utilizados, xunto cos criterios de selección das fórmulas, e propón unha microestrutura para a investigación.

A sección avanza coa exposición dalgúns problemas e dificultades na comprensión e na análise das fórmulas, tratando aspectos como a variación diastrática, a variación diatópica, a prosodia, a polisemia, a multifuncionalidade, a orde das funcións pragmáticas ou os status discursivo e anunciativo, ademais da cuestión da fixación e da autonomía sintáctica das fórmulas. Subseccións específicas, como aquelas acerca da orde das funcións pragmáticas e da fixación e da autonomía sintáctica, ofrecen unha análise máis pormenorizada deses motivos. Finalmente, a dita sección conclúe cunha perspectiva contrastiva e tradutolóxica en que se debuxan obxectivos claros para a aplicación práctica dos resultados obtidos na investigación. Tal sólida estrutura contribúe de maneira significativa á boa comprensión das fórmulas pragmáticas no contexto lingüístico estudado.

A sección en cuestión ten como propósito principal dar unha descrición teórica de base semántico-pragmática das fórmulas conversacionais, centrada nas linguas francesa, polaca e italiana. O interese disto reside non só na análise dos seus valores pragmáticos, senón tamén na consideración de diversos factores sociolingüísticos e culturais que inflúen nas modalidades de uso desas estruturas. Alén de enfatizar que o proxecto transcende fronteiras disciplinares, polo que incumbe á semántica, á pragmática, á lexicografía contrastiva, á tradutoloxía e á didáctica de linguas estranxeiras, a autía explica tamén que a escolla do termo *fórmula* no canto de *pragmatema* para denominar o fenómeno lingüístico en análise xustifícase coa flexibilidade do primeiro, dado que as expresións analizadas non se encadran de xeito estrito na definición de pragmatemas. Algunhas das fórmulas pódense usar en contextos relativamente diversos, como é o caso de *bom courage*, que ten a posibilidade de empregarse en múltiples situacións, aínda que a clase de contextos máis frecuentes poida ser indetectable.

Faise importante resaltar que as fórmulas abordadas non posúen un status semántico e pragmático homoxéneo, pois engloban tanto rutinas conversacionais asociadas a situacións específicas como aquelas con funcións de comunicación máis amplas. A variabilidade pragmática inclúe expresións con valores distintos dependendo do contexto e aglutina desde acordos e retruques ata ironías. A análise céntrase nunha subcategoría específica de fórmulas conversacionais: as fórmulas expresivas. Estas contan cunha dimensión ilocutiva na comunicación, no senso de que procuran marcar a actitude da persoa locutora en relación co seu enunciado e co acto de enunciación *per se*. Ese tratamento restrinxido permite unha descrición de maior precisión e fondura dos matices contidos nas fórmulas expresivas, favorecendo así un entendemento máis refinado das interaccións lingüísticas nas linguas observadas.

O texto prosegue contemplando a noción de polisemia das fórmulas e a súa relevancia en diversas abordaxes lingüísticas. O termo *fórmula*, conforme os dicionarios *Le Grand Robert de la langue française* e *Le Grand Larousse de la langue française*, pódese referir a expresións ritualizadas, consagradas pola boa educación e polos costumes sociais, fórmulas de cortesía inclusive. A definición prototípica caracteriza as fórmulas como secuencias verbais específicas, adoptadas social e lingüisticamente e moitas veces estereotipadas.

Dentro do contexto da análise do discurso, a noción de fórmula concéntrase na fixeza das secuencias, variando desde unidades lexicais simples ata unidades lexicais complexas. Posto que funciona como «referente social», a fórmula en cuestión debe ser amplamente coñecida e aludir a unha realidade común para todas e todos os participantes no acto de comunicación, a pesar de que moitas veces presente un carácter controvertido, xa que moitas fórmulas posúen unha dimensión polémica, conforme o apuntado por Cowie (2001), quen usa o termo *speech formulae* para se referir a unha subclase de fraseas que traducen a actitude da persoa locutora na conversa e facilitan as interaccións. Iso ocorre porque, aínda que as fórmulas en análise son todas restrinxidas a nivel pragmático, varían, dependendo do caso, entre composiciónais e opacas desde o punto de vista semántico. O autor mais as autoras explican que, por tal razón, fíxose necesaria unha categoría capaz de comprender as estruturas que posúen o valor de enunciados e que manifestasen varios graos de fixeza ben sintáctica, ben semántica, xustificando o «f» do termo *fórmula* para tratar o fenómeno lingüístico que se analiza no libro.

As fórmulas expresivas, obxecto de análise máis específico na obra, mostran características como a da fixeza ou semifixeza sintáctica, a do sentido estabilizado pola restrición pragmática, a do emprego pragmaticamente restrinxido e a da función pragmática asociada a contextos específicos de enunciación. Esa análise, inserida nunha perspectiva comparativa, destaca a importancia da dimensión interaccional e avaliativa nas fórmulas.

A autoría do libro continúa a sección explorando a noción de expresividade e destacando tres formas principais dela (ou modos de expresividade), as cales foron postuladas por Legallois & François (2012). A expresividade conceptualízase como unha categoría xeral que transcende a dimensión afectiva e marca a actitude do suxeito falante en todos os aspectos da linguaxe. As tres formas identificadas son:

- (a) Expresividade patética (ou modo afectivo): exerce a función emotiva, incorporando diferentes procedementos sintácticos, prosódicos e lexicais. Pode ser egocéntrica (ao expresar unha emoción do propio individuo locutor) ou alocéntrica (ao expresar unha emoción en relación a outros individuos).
- (b) Expresividade mimética: utiliza a forza expresiva en prol da representación referencial (mimese), coma en certas onomatopeas ou expresións no discurso directo. A expresividade mimética pode crear un «efecto de presenza», moitas veces evidenciado por metáforas ou por exclamacións, desempeñando funcións tanto patéticas como miméticas.
- (c) Expresividade ética: implica a construción dunha imaxe do eu, buscando influenciar o individuo interlocutor ou afirmar a identidade individual ou social daquel locutor. Entre os seus exemplos inclúense expresións de lingua francesa tales como «*histoire de + inf.*», que permite unha presentación con certo afastamento familiar.

Á parte desas formas, está a dimensión social da expresividade, manifestada por verbos, tamén do francés, como *s'excuser*, *encourager*, *rassurer* ou *minimiser*, que requiren directamente dos mecanismos de interacción afectiva entre as persoas locutoras.

Outrosí, Krzyżanowska, Grossmann e Kwapisz-osadnik subliñan que, na práctica, pode haber superposición desas formas de expresividade; por exemplo, a expresión *ça craint* posúe unha predominancia de valor avaliativo (negativo), pois a dimensión patética dáse en certos usos dela, indicando repulsa ou noxo. No entanto, tamén xorde na estrutura da fórmula a expresividade mimética, combinando diferentes procedementos lingüísticos para transmitir unha apreciación forte. Así mesmo, a dimensión ética resulta evidente na presentación do individuo locutor como emisor de xuízos categóricos, distanciándose do que se amosa como negativo.

Un outro exemplo achegado pola autoría é a fórmula *j'y crois pas*, ligada de xeito máis directo á expresividade patética, ao transmitir, nos máis dos casos, sorpresa, incredulidade, rabia ou indignación. A forza expresiva da fórmula reside na ironía, creada por medio do concepto de «*feintise*» (Berrendonner 1982, 2002), que xoga coa dobre enunciación: o suxeito locutor reacciona coma se expresase incredulidade perante unha descuberta ou información, suxerindo que a situación se considera literalmente inconcebible e botando man tanto da dimensión mimética, nos termos de Legallois e de François (2012), como da dimensión ética, encarnada, á súa vez, na dimensión avaliativa: a fórmula permite establecer unha complicidade co dito suxeito interlocutor ou, pola contra, un distanciamento.

A partir de exemplos de fórmulas do francés mais do polaco, o autor e autoras da publicación abordan a noción de acto de fala no contexto das fórmulas expresivas, polarizándose na análise das condicións de felicidade deses actos. Con base nos conceptos de Austin e de Searle, sinalan tamén a importancia de comprender as condicións específicas para a realización exitosa de determinados actos de fala, como son os saúdos. Alén diso, o texto reflexiona verbo das funcións ilocutivas expresivas, resaltando a dimensión social da expresividade. A abordaxe lexicográfica e a necesidade de lidar coa polisemia preséntanse como desafíos metodolóxicos na análise das citadas fórmulas expresivas en diferentes linguas.

Asemade, ao estudar a noción de acto de fala, a autoría expón as complexidades terminolóxicas en causa, especialmente as que teñen que ver coas escollas feitas para categorizar as funcións pragmáticas asociadas ás fórmulas expresivas. Debido á natureza do proxecto lexicográfico, as autoras e o autor recoñecen a necesidade de simplificacións na microestrutura das fichas. Ademais, ao exploraren as evolucións terminolóxicas no tratamento das funcións da linguaxe, desde as investigacións iniciais de Austin ata as constibucións de Searle, de Jakobson etc, retratan as diferentes terminoloxías adoptadas, como a forza ilocutiva, os diferentes niveis de rexistro lingüístico e os valores expresivos complementarios. No ámbito das fichas, entre as funcións pragmáticas relativas ás fórmulas inclúense a función expresiva, a función directiva, a función reactiva e a

función patética, con cadansúa xerarquía específica e coa posibilidade de combinacións entre elas. Porén, o texto focalízase na expresiva e subclasifícaa en expresiva emotiva, expresiva apreciativa e interaccións sociais, tendo en consideración a complexidade das dimensións envoltas.

Por outro lado, ao detallar os procedementos metodolóxicos que se manexaron na construción do estudo, a autoría describe os diversos cónpora explorados coa finalidade de verificar a súa relevancia no proxecto. Entre eles está ORFEO, un corpus orientado cara ao estudo do francés contemporáneo; Lexicoscope, que explora a combinación do léxico en textos literarios contemporáneos; Spokes, un corpus oral de interaccións reais; o Narodowy Korpus Języka Polskiego - NKJP (Corpus Nacional da Lingua Polaca); PAISÀ, para a lingua italiana, e cónpora de italiano radiofónico e televisivo. Igualmente, o traballo recolle exploracións en redes sociais como Twitter ou Facebook e en foros internéticos, para identificar fraseoloxismos pragmáticos con forte valor expresivo. A utilización de cónpora bilingües menciónase con relación aos equivalentes en polaco e mais en italiano da tradución do francés.

Canto aos criterios de selección das fórmulas analizadas, observáronse a frecuencia das ocorrencias nos cónpora usados, o grao de fixeza, a presenza de expresividade con dimensión patética, a polilexicalidade e o rexistro lingüístico (familiar, corrente ou moi familiar), para alén de consideracións sobre prosodia, polisemia/multifuncionalidade e valores ilocutivos. Tales criterios, por certo, aplicáronselles aos cónpora do francés, do polaco e do italiano e a selección baseouse nun número mínimo de 12 ocorrencias por fórmula.

No tocante á microestrutura proposta para a análise das fórmulas seleccionadas, pretende ocuparse das características pragmáticas, cognitivas e diastráticas das expresións en exame. A énfase confíreselles aos exemplos contextuais provenientes dos cónpora e a súa detallada descrición contén campos para variantes, vocábulos asociados, exemplos representativos e observacións adicionais. Este proceder favorece unha comprensión abrangente e accesible das fórmulas e facilita a súa consulta por parte dun público amplo.

O texto lista aínda varios desafíos e cuestións atanguentes á análise de fórmulas expresivas en distintas linguas. Entre os desafíos salientados, sópéanse as variacións diastráticas e diatópicas, así como a prosodia; a rápida diseminación das fórmulas pode levar á súa banalización e á dificultade de asocialas a un grupo etáreo concreto. Na obra tamén se comenta, a propósito, que a prosodia exclamativa non sempre resulta obrigatoria. Sobre o asunto da multifuncionalidade, sublíñase que, malia cambiar pouco o significado intrínseco das fórmulas, o seu uso en diferentes contextos pode ser variado. Á parte diso, a descrición lexicográfica afronta o reto de lidar coa autonomía sintáctica das fórmulas, que poden diferir canto á súa capacidade de inserción e de expansión (sintáctica). Todos estes desafíos abórdanse con exemplos específicos nas tres linguas: francés, polaco e italiano.

Xa na sección II, a investigación ocúpase da perspectiva contrastiva e tradutolóxica, coa intención de destacar semellanzas e diverxencias na estrutura sintáctica e no uso de expresións conversacionais en francés, polaco e italiano. Aquí vaise máis alá dun simple cotexo entre os tres idiomas e procúranse equivalencias con base na identificación de paradigmas de comparanza que teñan en conta a carga comunicativa, englobando todo o que se considera relevante a nivel de tradución e o que debe reaparecer na lingua albo, e de forma que queden reveladas as condicións de escollo das fórmulas equivalentes noutras linguas. Para iso, entran en xogo parámetros formais, semánticos, pragmáticos, discursivos, afectivos e socioculturais. Reparando no exposto, o estudo pon de manifesto a complexidade da tradución de expresións idiomáticas, no sentido de que chama a atención para a necesidade de contemplar aspectos lingüísticos e culturais na busca de equivalencias satisfactorias entre linguas distintas.

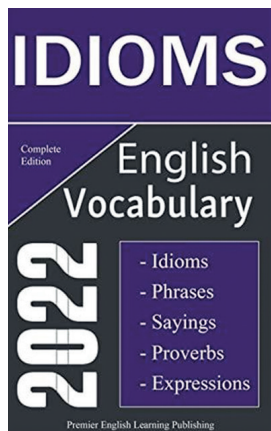
En vías de concluíren, a autoría salienta que a obra versa sobre un campo pouco explorado dentro dos estudos fraseolóxicos, ao tempo que se enfoca nos diversos valores pragmáticos das fórmulas conversacionais. Así, recalca a importancia da descrición sistemática desas expresións para o desenvolvemento das habilidades comunicativas das e dos aprendices, particularmente nunha abordaxe multilingüe no ensino. Ademais, resalta a utilidade do tratamento contrastivo nas investigacións en tradutoloxía, en fraseoloxía e en lexicografía multilingüe, mentres que concibe a tradución como un acto de comunicación e a equivalencia, como un concepto que remite á diversidade interpretativa entre as linguas comparadas. Finaliza informando de que os resultados deixan patentes unha serie de diverxencias idiosincráticas e idiomáticas entre os tres idiomas estudados, tanto na esfera da estruturación sintáctica dos enunciados como na semántica.

O resto do libro destínase a recursos complementarios esenciais para a comprensión profunda do tema tratado. Nun inicio, o lector ou lectora encontrará, no terceiro capítulo, unha extensa listaxe de abreviacións empregadas na obra, distribuídas en cinco categorías: rexistros lingüísticos, metalinguaxe gramatical, dicionarios franceses, dicionarios polacos e dicionarios italianos. Logo, no capítulo cuarto, preséntanse, por orde alfabética, as fórmulas analizadas, proporcionándolle así unha organización sistemática ao público lector. Pola súa banda, o capítulo final dedícaselle á bibliografía xeral, desglosada, con tino, por idiomas, como son o francés, o español, o inglés, o polaco e o italiano, e a cal inclúe libros, artigos, dicionarios de uso e páxinas web. Alén diso, na contraportada, ofrécese unha breve biografía das e do organizador do libro, as profesoras Anna Krzyżanowska e Katarzyna Kwapisz-Osadnik mais o profesor Francis Grossmann. Estes elementos engadidos fortalecen a relevancia e a utilidade da obra para investigadores e investigadoras, estudantado e profesionais que se interesen na área dos estudos contrastivos, tradutolóxicos, lexicográficos e, evidentemente, fraseolóxicos.

Angelo de Souza Sampaio
Universidade Federal da Bahia (Brasil)
ORCID: 0000-0003-2262-3041
angelosampaio84@gmail.com

English Idioms Vocabulary 2022. Complete Edition. Premier English Learning Publishing. ISBN: 979-8846868847; 67 páxs.

English Idioms Vocabulary 2022 consiste nun pequeno compendio fraseolóxico monolingüe dirixido a estudantes de inglés como lingua estranxeira. En palabras da editora, trátase dunha «colección de idiotismos, ditos e expresións que se deben coñecer para expresarse coma unha ou un falante nativo culto». Con esta nota introdutoria, a autoría recalca a idea de que o coñecemento dos fraseoloxismos, entendidos como estruturas da lingua cun certo grao de fixación, serve para dotar o ou a falante de naturalidade na expresión oral e tamén na escrita.

A obra encádrase nun conxunto de publicacións destinadas á adquisición de léxico para a obtención das certificacións de competencia en inglés polos sistemas IELTS (International English Language Testing System) e TOEFL (Test of English as a Foreign Language), e segundo os niveis do MCER (Marco Común Europeo de Referencia para as Linguas). Ata a actualidade, Premier English Learning Publishing dispón dun total de nove obras publicadas, incluíndo *English Idioms Vocabulary 2022*:

- *TOEFL Vocabulary 2022.*
- *IELTS Academic Vocabulary 2022.*
- *English Advanced to Proficiency Vocabulary.*
- *Business English Vocabulary 2022.*
- *English C1 Vocabulary 2022.*
- *English C1 Advanced and C2 Proficiency Smart Vocabulary.*
- *English C2 Vocabulary 2022.*
- *Fluent English Vocabulary 2022.*

Neste sentido, coa excepción da monografía dedicada ao vocabulario do eido empresarial, *English Idioms Vocabulary 2022* pódese contemplar como ferramenta complementaria a calquera das outras publicacións da editora. De todas elas, *English C2 Vocabulary 2022* é a única na que tamén ten presenza a fraseoloxía, aínda que con menor amplitude.

Canto á súa estrutura, *English Idioms Vocabulary 2022* adopta a forma de glosario alfabetizado. Tal alfabetización prodúcese sempre pola voz inicial do fraseoloxismo, que nos máis dos casos é un verbo tanto en forma afirmativa (*Take a hint*) como negativa (*Cannot do something for toffee*); mais que tamén se pode corresponder cun adxectivo (*Hot under the collar*), cunha preposición (*By leaps and bounds*), cun adverbio (*Off one's hands*), cun determinante (*Every dog has its day*), cunha conxunción (*If all else fails*) ou cun substantivo (*Trouble is brewing*). Respecto da tipoloxía, esa disposición levaranos a apreciar, como se mostra máis adiante, un padrón maioritario de locucións.

Na listaxe, preséntanse cada fraseoloxismo e as súas variantes, no caso de as haber, o significado mais un exemplo. Este último pode ter dúas formas: un diálogo entre un par de persoas ou unha oración (en ocasións, dúas, para aqueles conceptos máis abstractos). A teor disto, cabe salientar a precisión dos significados achegados e tamén o coidado que se tivo á hora de seleccionar os exemplos, pois sempre se fornece unha contextualización que dota de significación unívoca cada unidade fraseolóxica. Así mesmo, os ditos exemplos sérvenlle á persoa lectora/aprendiz para encadrar os fraseoloxismos en situacións comunicativas reais que se poidan producir na cotiandade das e dos falantes.

De igual xeito, outro dos aspectos que cómpre destacar é a amplitude temática das mostras fraseolóxicas. Desde a gastronomía ata os xestos e pasando por áreas tan heteroxéneas como os animais ou a anatomía, ofrécense fraseoloxismos para situacións moi dispares, tanto nun rexistro coloquial como formal. Ademais, atendendo ao criterio de reflectir unha variedade supradialectal do inglés, non se indica a cal das dúas variedades maioritarias pertencen (británica ou americana), senón que os fraseoloxismos listados seleccionáronse para representar a súa universalidade en todo o alcance desa lingua. Xa que logo, se ben é certo que no plano ortográfico se deixan ver trazos do inglés americano, a fraseoloxía que se recolle responde ao principio de amplitude no grao de uso e de difusión dentro do abano de variación do idioma inglés. Neste mesmo plano da escrita, é onde se poden distinguir os trazos formais e informais da lingua, marcados no uso das contraccións ou das formas desenvolvidas (*cannot/can't; do not/don't; it is/it's*), alén de na utilización do xenitivo saxón.

Nese senso, resulta comprensible que, para quen estudan unha lingua e aínda están a desenvolver a súa competencia, non se faga unha distinción entre as variantes do idioma nas obras didácticas como a que nos compete. Que así sexa tamén dá pé a fomentar a curiosidade do discentado para seguir afondando no eido da fraseoloxía como elemento da lingua que comporta unha gran carga cultural e que, polo tanto, se pode localizar xeograficamente. Daquela, a medida que o alumnado vaia aumentando a súa competencia lingüística, poderá ir dotando a súa bagaxe léxica de fraseoloxismos que comporten trazos culturais, locativos e identitarios máis concisos e que, á súa vez, dean conta da gran riqueza da fraseoloxía da lingua inglesa en toda a súa extensión.

Desde un punto de vista máis técnico, no tocante á tipoloxía das unidades fraseolóxicas recompiladas, a capa da obra e a breve nota introdutoria mencionan «idioms, phrases, sayings, proverbs, expressions», pero ao longo do glosario, non se indica en que categoría se encadra cada un dos fraseoloxismos. Tendo en conta que o público obxectivo da publicación non é especializado, consideramos lóxico que, para manter o obxectivo didáctico, non sexa preciso afondar neste eido. De tal maneira, tamén se deixa a porta aberta a que aqueles estudantes que refiran un maior interese na fraseoloxía e se queiran achegar aos usos descritivos da lingua acudan a outras publicacións como complementos á presente.

Sexa como for, se quixermos indagar máis sobre a tipoloxía das unidades fraseolóxicas listadas na obra, poderemos empregar o criterio clasificador de Álvarez de la Granja (2003), o cal posúe un enfoque semántico-funcional e destaca pola súa amplitude e concisión. Nesa liña, malia que o seu método, orixinalmente, se concibiu na clasificación da fraseoloxía da lingua galega, podémolo traspoñer á lingua inglesa para tratar de clasificar as unidades fraseolóxicas recollidas en *English Idioms Vocabulary 2022* e estruturalas consonte a óptica dunha ou dun falante galego. Entón, como xa adiantamos, a conclusión que se extrae desta análise é que a meirande parte das unidades compiladas son locucións, principalmente verbais, seguidas de locucións substantivas e de locucións adverbiais. No entanto, en contraposición ás locucións, tamén se recollen refráns e fórmulas, entendidos como enunciados fraseolóxicos, aínda que nunha proporción moito menor.

Táboa 1. Clasificación das unidades fraseolóxicas segundo o criterio de Álvarez de la Granja

Tipoloxía	Exemplos
Loc. verbal	<i>Dress in layers; go the extra mile; pull the plug; rue the day.</i>
Loc. substantiva	<i>No picnic; bone of contention; pipe dream; sitting duck; tall order; the lions share.</i>
Loc. adverbial	<i>Off the mark; at long last; out of sorts; easy on the eye; of the essence.</i>
Refráns	<i>Every dog has its day.</i>
Fórmulas	<i>Cat got your tongue?; it's high time; sure as eggs is eggs.</i>

Concluíndomos, *English Idioms Vocabulary 2022*, como monografía de carácter académico cun claro obxectivo didáctico-funcional e dirixida a un público meta non especializado, cumpre perfectamente a función para a que foi concibida e destaca por ofrecer unha recompilación variada e representativa dos fraseoloxismos de uso frecuente no inglés dos nosos días. Así pois, coidamos que constitúe unha boa ferramenta inicial de adquisición de léxico tanto para estudantes cunha competencia intermedia como para aquelas e aqueles cunha habilidade lingüística máis desenvolvida, e establécese como primeiro chanzo no afondamento de cara a outras monografías verbo da fraseoloxía da lingua inglesa.

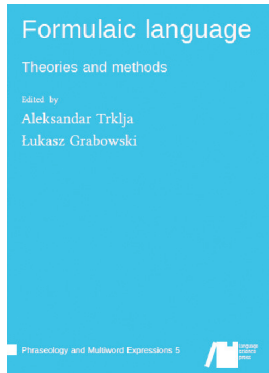
Referencias bibliográficas:

Álvarez de la Granja, M. (2003). Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas. *Estudos e recádivas (Cadernos de Fraseoloxía Galega 4)*, 1–25.

Iván García Fuentes
 Universidade de Vigo (España)
 ORCID: 0009-0003-9295-1224
 ivagarcia@uvigo.es

TRKLJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Lukasz (Eds.) (2021): *Formulaic Language. Theories and Methods*. Berlin: Language Science Press (Phraseology and Multiword Expressions 5). ISBN: 978-3-96110-310-2; 227 páxs¹.

Carecemos de definición consensuada do termo *linguaxe formulaica*. A fin de poñer en contexto a lectora ou lector sobre o tema do que trata o libro que imos recensionar, utilizaremos a definición de Alison Wray (2013: 318), que afirma que a linguaxe formulaica consiste nun grupo de palabras secuenciais que, xuntas, posúen un significado enteira ou lixeiramente distinto ao de cada un dos seus compoñentes por separado e só funciona cando se utilizar a expresión ao completo. Incluíramos dentro desta definición frases feitas, colocacións, expresións idiomáticas e mais outras expresións, posto que as persoas falantes de L1 as recoñecen como unidades con significado completo.

A disciplina, malia non ser nova, hai pouco que se converteu no foco de atención de múltiples estudos, que a trataron segundo diferentes perspectivas. Conscientes deste florecemento, Aleksandar Trklja e Lukasz Grabowski convidánnos a adentrarnos, en *Formulaic Language: Theories and Methods*, nese campo desde puntos tan afastados como a adquisición da linguaxe, a tradución, a lingüística computacional ou a sociolingüística.

1. Estrutura interna e externa da obra

A obra, de 227 páxinas e redactada integramente en inglés, foi editada por *Language Science Press* no ano 2021 e pertence á serie *Phraseology and Multiword Expressions 5*.

Estrutúrase nun total de oito capítulos divididos, en función da temática, en tres partes. A primeira, titulada «*New theoretical and methodological insights into formulaic language*», versa sobre as innovacións teóricas e metodolóxicas da linguaxe formulaica. Séguelle a sección chamada «*Formulaic language in language learning contexts*», a cal se centra na importancia da dita linguaxe canto á aprendizaxe de idiomas. Para terminar, encontramos a sección «*Formulaic language in discourse studies and translation*», na que se examina o tema en causa consonte a perspectiva do estudo de corpus, da análise do discurso e da tradución.

Tras un pequeno prólogo inicial á conta dos seus editores que presenta brevemente o obxecto de estudo, as liñas de investigación xerais en voga e mais un resumo dos puntos clave de cada un dos artigos compilados no tomo, áchanse os tres artigos que compoñen a primeira parte do libro.

¹ Tradución de Andrea Ucha Bouzada.

2. Contidos da obra

A primeira intervención, titulada «*Predictability and prefab status: The case of adjective + noun sequences in English*», corre a cargo de Joan Bybee, da University of New Mexico, xunto de Ricardo Napoleão de Souza, da Helsingin yliopist, e propón unha perspectiva novidosa sobre o procesamento das secuencias adxectivo-substantivo. Mediante a análise de corpus do inglés conversacional estadounidense, explora as características necesarias para que os bigramas se consideren linguaxe formulaica, así como o papel da frecuencia de uso máis do contexto nas aludidas secuencias. Alén diso, avalía como estes dous elementos afectan foneticamente a duración das vogais do adxectivo. Conclúe, como indicaban precedentes estudos, que se acurta en estruturas fixas (ou «prefab» en terminoloxía da e máis do autor) en comparación coas estruturas libres e que, polo tanto, a duración vocálica nos adxectivos pode servir como indicador fonético do status da linguaxe formulaica. Tamén determina que a predictibilidade das palabras dentro da secuencia dependerá, en gran medida, do tipo de construción e que esta será relevante na constitución de novas combinacións.

O segundo artigo desta primeira parte, «*Cascading collocations: Collocades as correlates of formulaic*», de Richard Forsyth, presenta un innovador xeito de detectar, de medir e de visualizar a linguaxe formulaica con métodos computacionais de construción propia e partindo do recurso tradicional *n-gram*. Consciente da falta de definición consensuada do termo *linguaxe formulaica*, pretende encontrar unha maneira obxectiva e práctica de analizar as fórmulas en cuestión. O autor afirma que o seu método é aplicable a calquera idioma e que non necesita dun tratamento previo dos textos.

A súa metodoloxía baséase no estudo de corpus, dos cales extrae, mediante o uso de Python3, o que denomina «formulexicon», unha colección de secuencias de palabras coa que determina a rixidez das estruturas, coa que coñece as lonxitudes adecuadas de «*n-grams*» de maneira automática e coa que mide o grao de utilización de linguaxe formulaica no texto. Forsyth afirma que esta técnica serve para tratar os datos en bloque e para relevar e mostrar de forma clara e accesible cadoiros de colocacións que pasarían desapercibidos usando outras técnicas. A súa contribución facilita a análise dos cadoiros de correlacións, proporcionando un índice cuantitativo de inflexibilidade lingüística que permite identificar e estudar segmentos textuais altamente formulaicos.

O terceiro e derradeiro capítulo da primeira sección, elaborado por Piotr Pezik, da Uniwersytet Łódzki, titúlase «*Exploring the valency of collocational chains*». O obxectivo destoutro traballo é investigar as restricións combinatorias das unidades fraseolóxicas binarias e analizar a frecuencia coa que forman parte de colocacións maiores. O traballo realízase con medios automatizados, a través do estudo de corpus do inglés, tanto americano como británico, e máis do polaco, e contribúe a mostrar as restricións que as colocacións binarias posúen no que a capacidade combinatoria se refire. Alén do máis, tamén contribúe a ensinar como se poden analizar desde o punto

de vista de cadeas colocacionais sintácticas máis grandes. Pezik demostra, coa axuda da estatística e grazas a programas como Treelets, que o comportamento das expresións fraseolóxicas se ve condicionado pola capacidade combinatoria no contexto.

A segunda parte do libro dedícase á linguaxe formulaica dentro da aprendizaxe de linguas.

Stephen F. Cutler, da Cardiff University, estuda como o alumnado de linguas estranxeiras adquire as expresións formulaicas no seu artigo «*Paths to formulaicity: How do L2 speakers internalise new formulaic material?*». Este autor, pola súa parte, pretende indagar sobre cal é a mellor maneira de lles ensinar a estudantes de L2 expresións formulaicas para que as poidan utilizar de modo tan natural como unha persoa nativa. Para iso, realiza dous estudos empíricos con discentado xaponés de inglés como lingua estranxeira nos que compara a súa adquisición mediante, por unha banda, a aprendizaxe analítica —partindo de palabras individuais e fusionándoas máis tarde— e, pola outra, mediante a holística —na que se adquiren as cadeas de palabras como un todo a través da repetición— para avaliar a facilidade de as lembrar, a precisión e mais a fluidez na adquisición destas expresións segundo a técnica seleccionada. Chégase á conclusión de que, se ben a maneira de asimilar as expresións variaren sensiblemente, ambos os métodos se procesan de xeito similar. A aprendizaxe holística permite, non obstante, unha maior fluidez e maior automaticidade, aínda que se ve limitada en número comparándoa co método analítico.

A idea do estudo faise interesante, pero a mostra utilizada resulta excesivamente pequena como para xerar confianza nas conclusións que del se derivan. Ademais, como o propio autor recoñece, a adquisición das expresións formulaicas é multifactorial, o cal non se tivo en conta no deseño do estudo e podería condicionar os resultados.

O quinto capítulo ten como autora a Ying Wang, da Karlstads universitet, e titúlase «*Formulaic sequences with ideational functions in L1 student and expert academic writing in English*». Nel estúdase, mediante a análise de corpus asistido por ordenador, o uso das secuencias formulaicas en discentes de inglés L1 no seu derradeiro ano de carreira e en investigacións publicadas por persoal experto en linguaxe académica. A investigadora conclúe que ambos os grupos xeran escritos moi ricos en linguaxe formulaica, pero que o tipo de expresións varía segundo as produzan suxeitos pertencentes a unha ou a outra categoría: os expertos e expertas adoitan utilizar máis estruturas e vocabulario relacionado co razoamento, mentres que as e os aprendices acostuman escoller fórmulas que expresan estados emocionais ou condutas corporais. O estudo chega á conclusión de que a linguaxe académica é lingüísticamente menos creativa e que, polo tanto, o alumnado nativo tamén necesita que o adestren nela.

Se ben tal temática xa se tratara desde a perspectiva das dificultades de redacción de textos académicos en L2 por parte de falantes non nativos nin nativos, o artigo faíno cunha perspectiva novidosa sobre a cal escasa bibliografía previa existe e constata,

entón, a necesidade de adestramento na redacción de textos académicos tamén en L1, para persoas nativas, feito que pode resultar asaz importante no deseño dos programas de investigación das universidades.

A terceira e derradeira parte do libro que nos ocupa agrupa investigacións no campo da linguaxe formulaica nos estudos da tradución. «*Reading discourses through their phraseology: The case of Brexit*», de Andreas Buerki, vencellado á Cardiff University, preséntanos un estudo de corpus dos medios británicos durante o Brexit a través do cal demostra como os eventos sociais significativos dunha comunidade inflúen na fraseoloxía dela.

O autor define as características principais do discurso a canda o Brexit e explica como se recuperaron vellas expresións e se crearon outras novas froito da necesidade de adaptación ao cambiante e binario panorama político. Noutras palabras, constata o impacto da actualidade na fraseoloxía do momento, obrigada a evolucionar tamén en función da fase na que se encontrase o proceso do Brexit e mais do posicionamento sobre el.

Buerki chega á conclusión de que os padróns fraseolóxicos trasladan a visión do mundo dunha sociedade nun punto concreto do tempo e permítenos analizar o que nela ocorre. Este novo artigo verifica a teoría existente, á vez que predica que os feitos históricos deixan pegada no idioma. Engade, ademais, a novidade de analizar o impacto de tales acontecementos na linguaxe desde o punto de vista da fraseoloxía no canto do das unidades léxicas.

O capítulo sétimo leva por título «*Grammar patterns as an exploratory tool for studying formulaicity in English-to-Polish translation*» e os seus autores son Łukasz Grabowski, da Uniwersytet Opolski, e Nicholas Groom, da University of Birmingham.

Trátase dunha investigación exploratoria descritiva da linguaxe formulaica desde a óptica dos esquemas gramaticais na tradución do inglés ao polaco. O seu obxectivo principal consiste en explorar se os padróns gramaticais se poden utilizar como ferramentas útiles en estudos interlingüísticos. Concretamente, preténdese identificar e describir as estruturas léxico-gramaticais das traducións na antedita combinación lingüística.

Baseándose nun estudo de corpus paralelos de dous padróns concretos da lingua inglesa, «*it +verbo de enlace+ adxectivo+ to-inf*» e «*it+verbo de enlace-adx+than*», aspirase a descubrir se as traducións polacas destas estruturas repiten ou non o padrón de orixe. As relacións entre o contorno sintáctico e os elementos léxicos en inglés xa foron estudados con anterioridade, pero existe pouca bibliografía en contextos interlingüísticos e, máis concretamente, no polaco, polo que o estudo contribúe a encher o baleiro neste campo.

A autoría afirma que os seus resultados contradín a estendida idea de que unha dada frase formulaica en L1 (inglés) deba ser traducida por outra frase formulaica en L2 (polaco), pero admite que se van requirir estudos máis extensos para saber certo se tales

conclusións son aplicables a outras estruturas. Por outro lado, tamén falta comprobar que os fragmentos analizados non recibiran, ao seren traducións, interferencias lingüísticas da lingua de partida.

Por último, o capítulo oitavo e final do libro titúlase «*God, the Devil and Christ: A corpus study of Russian syntactic idioms and their English and Finnish translation correspondences*» e é obra de Mikhail Mikhailov, da Tampereen yliopisto.

Aquí, o obxectivo do autor consiste en suplir as carencias dos dicionarios canto á representación dunha estrutura moi usada no ruso oral e que e a cal produce abondas confusións entre a poboación non nativa porque depende moito do contexto: «*Nome nominativo+s("con")+nome instrumental*».

O estudo levouse a cabo mediante a análise de corpus tanto monolingües como paralelos. Os primeiros usáronse para estudar as construcións e os segundos, coa intención inicial de conseguir equivalentes. No entanto, dado o limitado número de respostas obtidas no corpus paralelo, a potencia estatística foi insuficiente á hora de lograr este segundo obxectivo. Por outro lado, o experimento serviu para constatar a inexistencia dese tipo de construcións no inglés e no finés, a dificultade das e dos tradutores para encontraren equivalentes e o alto número de erros nas traducións a causa dunha mala interpretación da lingua orixinal cando aparecía a referida estrutura. Así mesmo, constatouse que nos orixinais rusos a frecuencia de uso era ben maior ca nas traducións a el.

Malia os desequilibrios nos corpus non permitiren responder ás preguntas de investigación orixinais, as análises conduciron ata conclusións interesantes verbo das traducións literarias automáticas baseadas en corpus paralelos. A primeira delas é que quen os crearon non tiveron en conta nin asumiron os posibles erros de tradución nin tampouco as licenzas que as tradutoras e tradutores, cuxo obxectivo é lograren unha tradución natural como texto meta, toman, incluso cando iso leva ao sacrificio da exactitude. O autor tamén se amosa crítico con relación ao nivel lingüístico da lingua non nativa dos tradutores e das tradutoras rusos.

3. Conclusións da lectura

A obra que estamos a recensionar destaca polo seu enfoque multidisciplinar e ofrece unha visión actual e polifacética acerca das liñas de investigación máis novidosas no eido. Constátase a súa utilidade para acceder ao estado da cuestión respecto da linguaxe formulaica, así como para coñecer as tendencias na investigación e os seus métodos. Preséntase un soporte lóxico de creación propia baixo licenza Creative Commons que pode resultar proveitoso para a comunidade científica. As investigacións conteñen elementos innovadores e os diferentes enfoques contribúen a configurar unha lectura enriquecedora. Porén, algunhas áchanse nun estadio moi inicial e presentan conclusións que se deben considerar como preliminares á espera dun desenvolvemento ulterior de maior profundidade.

Encontrámonos, en síntese, ante unha obra que pode ser de interese tanto para aquel persoal investigador que se inicie na temática da linguaxe formulaica como para quen desexaren actualizar eses coñecementos cos enfoques novidosos que achegan as novas tendencias de investigación.

4. Referencias bibliográficas:

- Forsyth, R.S. (s.f.). Richard Forsyth's home page. <https://www.richardsandesforsyth.net/>
Forsyth, R.S. (2016). *FORMULIB: Formulaic Language Software Libray*. Richard Forsyth's home page. <https://www.richardsandesforsyth.net/docs/formulib.pdf>
Wray, A. (2013). Formulaic language. *Language Teaching*, 46(3), 316–334. <https://doi.org/10.1017/S0261444813000013>

Sandra Ruiz-Morilla

Universitat Autònoma de Barcelona (España)

ORCID: 0009-0003-2216-7805

sandra.ruiz@uab.cat

Novas
News

NOVAS

1. Publicacións

1.1. Artigos, capítulos de libro e libros (excluídos os publicados neste volume)

- ALEKSA VARGA, Melita e BABIĆ, Snježana (2023): “Kroatische Sprichwortvarianten bei der Erstellung des kroatischen parömiologischen Thesaurus”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 147-164, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0007>
- ALIEVA, Navruza e NURJAKHON, Otakhonova (2023): “Unveiling the labyrinth of Internet phraseology: navigating the linguistic landscape of the digital era”, en *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7(7); 78-81. <https://doi.org/10.54613/ku.v7i7.784>
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2023): “Consideraciones teóricas y metodológicas para una investigación fraseológica interdisciplinar”, en *Chakiñan – Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*, 20; 259-269, <https://doi.org/10.37135/chk.002.20.15>
- AMEHDAR, Abdelmajid (2023): “La enseñanza de los refranes del árabe estándar en Marruecos”, en *Paremia*, 33; 177-190.
- ATANDA AJADI, Rasaq e OLORUNTOBA-OJU, Taiwo (2023): “Corpora issues in protoproverbs and postproverbs of Yoruba culture”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 1-24, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.49>
- ARROYO MARTÍNEZ, Laura e CANO GINÉS, Antonio (2023): “Fraseología aplicada a la adquisición del español como lengua extranjera”, en *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 46; 365-386, <https://doi.org/10.25145/j.refiull.2023.46.18>
- ASHURKULOVNA, Alieva Zimikhol (2023): “Praseology - as a linguistic discipline”, en *World Bulletin of Social Sciences*, 22; 27-30.
- ASIYANBI, Adeniyi (2023): “Exploring Yoruba fire cultures through proverbs”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 25-46, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.358>
- AUTELLI, Erica *et al.* (2023): Concezione, struttura e aspetti didattici del dizionario fraseologico *GEPHRAS*, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (55-92). Groos Edition Julius.
- AUTELLI, Erica *et al.* (2023): *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6. Groos Edition Julius.
- BÜCKER, Jörg (2023): *Wegen. Eine deutsche Familiengeschichte*, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (391-417). Stauffenburg.

- BURGER, Harald e ZÜRRER, Peter (2023): Probleme dialektaler Phraseographie, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (169-206). Groos Edition Julius.
- CARPES SALAR, Javier (2023): “La función de composición de las unidades fraseológicas en *El amor en los tiempos del cólera* (1985) de Gabriel García Márquez Javier”, en *Paremia*, 33; 111-120.
- CARRIAZO RUIZ, José Ramón (2023): “Fraseología, semasiología y lingüística histórica en Ortega y en Coseriu”, en *FRASEOLEX: Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 2, 01-22.
- COLOM JIMÉNEZ, María (2023): “Los aforismos de la obra de Fernando Pessoa en la cultura popular actual”, en *Paremia*, 33; 87-98.
- CRUZ MODESTI, Hélène (2023): “*Hacer un plié*: ¿calco combinatorio o materialización particular de un esquema fraseológico?”, en *Paremia*, 33; 99-110.
- CRUZ PIÑÓN, Mar e PASTOR CESTEROS, Susana (2023): “Aplicaciones al aprendizaje de lenguas de dos herramientas de ayuda automática para la redacción de textos académicos: arText y Estilector”, en *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de Lenguas*, 17(35); 17-40, <https://doi.org/10.26378/rnlael1735555>
- CZICZA, Dániel (2023): Zum konstruktionsgrammatischen Status der Märchenformel es war einmal im Kontext ähnlicher es-Konstruktionen, en ZIEM, Alexander (ed.) *Konstruktionsgrammatik VIII: Konstruktionen und Narration*. (57-90). Stauffenburg.
- DABELLONIO, Rocco (2023): “El papel de la mujer en las paremias españolas e italianas”, en *Paremia*, 33; 141-150.
- DE KNOP, Sabine (2023): Pleonastische Konstruktionen in der Familie der Bewegungs- und Lokalisierungskonstruktionen, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (137-163). Stauffenburg.
- EBERHART, Phillipp (2023): “The notions of Phraseology”, en *Journal of Language Pedagogy and Innovative Applied Linguistics*, 1(5); 78-82, <https://doi.org/10.1997/nj98nk24>
- ECHENIQUE EIZONDO, M.ª Teresa (2023): “Fraseología histórica y romancero: nuevas reflexiones al hilo de una investigación paralela”, en *Paremia*, 33; 35-47.
- ESTIVAL, Dominique; PRADO, Malila e ISHIHARA, Noriko (2023): “Not using standard phraseology: Misunderstandings and delays”, en *Applied Linguistics Papers*, 27(2); 4-28.
- ESTREDER, Yolanda (2023): “Las paremias en el abordaje de la depresión: una revisión cualitativa de la literatura científica a través de *Scopus*”, en *Paremia*, 33; 217-226.
- FADEL ABAKHTI, Ikram; MARTÍNEZ CANTÓN, Silvia e TORRES BENITO, Àlex (2023): “Fraseología del cuerpo humano en el español: la relación entre la semántica cognitiva y las paremias sobre la cabeza”, en *FRASEOLEX: Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 2, 151-169. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.58>

- FANFANI, Massimo (2023): Modi di dire non toscani nel *Vocabolario toscano* di Pietro Fanfani, en AUTELLI, Erica et al. (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (103-126). Groos Edition Julius.
- FILATKINA, Natalia e GERSTENBERG, Annette (2023): *Dan mit doctoren möchte er nicht gern viel zu thuen haben, die machten gar zu viel geschwätz. Speech descriptors* als Konstruktionsfamilie in deutschen und französischen diplomatischen Korrespondenzen aus dem 17. Jahrhundert, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (419-451). Stauffenburg.
- FOURNET-PÉROT, Sonia (2023): “« Au pays des éborgnés le roi est aveugle » : un exemple de slogan contestataire”, en *Paremia*, 33; 63-72.
- FRECH, Stephan (2023): “Proverbiality in the reformation chronicle by Johannes Salat (1498–1561)”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 68-88, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.353>
- GALIÑANES GALLÉN, Marta (2023): *Contra viento y marea*. La traducción de las unidades fraseológicas (español-italiano), en AUTELLI, Erica et al. (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (269-280). Groos Edition Julius.
- GALLOSO CAMACHO, María Victoria e MARTÍN MÁRQUEZ, Elena (2023). “Fraseología y discurso oral en la serie La que se avecina”. *Doxa Comunicación*, 36; 145-162.
- GIACOMA, Luisa (2023): Le collocazioni nel *Nuovo Dizionario di Tedesco*, en AUTELLI, Erica et al. (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (223-240). Groos Edition Julius.
- GILLMANN, Melitta (2023): Zum Verhältnis von Grammatikalisierung und diachroner Konstruktionsgrammatik am Beispiel der konzessiv(-konditional) en Konstruktionen mit *ob-* und *wenn-*. Eine Korpusuntersuchung, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (453-487). Stauffenburg.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel (2023): Origines pedagógicas de la fraseología : de la didáctica des langues à la didáctica de la traduction. En HENROT SOSTERO, Geneviève (ed.), *Alle radici della fraseologia europea* (375-399). Peter Lang.
- (2023a): Référenciation et référentialité dans les pragmatèmes. En PALMA, Silvia e THEISSEN, Anne (eds.), *Res per Nomen VIII: Polysémie et référence* (57-79). ÉPURE.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel et al. (2023): *Nouveaux phraséotextes - Le français idiomatique: une double méthode de phraséodidactique et de phraséotraduction du FLE*. Edicions USC.

- HÄCKIBUHOFER, Annelies (2023): Kollokationen – Schwierigkeiten der quantitativen und qualitativen Identifikation in den Dialekten und Standardsprachen des Deutschen, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografia dialettale e bilingue – Fraseografia dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (207-222). Groos Edition Julius.
- HEIN, Katrin (2023): Auf dem Weg zu einem Komposita-Konstruktikon? Ein empirischer Anwendungsversuch der Construction Morphology auf die Nominalkomposition im Deutschen, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (103-135). Stauffenburg.
- HUÉSCAR VILLA, Myriam (2023): “El uso de la fraseología ajedrecista en la didáctica del lenguaje figurado”, en *Paremia*, 33; 227-236.
- IVORRA ORDINES, Pedro (2023): “*Por mí como si te operas*. Constructional idioms of rejection from a constructionist approach”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 89-120, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0005>
- JOLLIBEKOVA, Maryash (2023): “The problems of phraseology and phraseologisms”, en *Экономика и социум*, 3(106)-2; 146-151.
- KHAN, Munejah (2023): “The discourse of power/the power of discourse: analysing folklore through select Kashmiri proverbs”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 89-109, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.352>
- KORHONEN, Jarmo (2023): “Zur Diachronie der Valenz von Verbphrasemen mit der Struktur Adjektiv + Kopula”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 165-210, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0008>
- LANMADOUSSELO, Sewanou Martial Jupiter (2023): “‘To use buffalo strength’: animal metaphors in African idioms based on examples from the Fon language in Benin”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 110-133, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.389>
- LEUSCHNER, Torsten (2023): Die Familie der Irrelevanzkonditionale Konstruktionsgrammatik, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (327-351). Stauffenburg.
- LIANG, Yu. (2023): “La fraseología de la alimentación y la gastronomía en español. Léxico y contenido metafórico”, en *FRASEOLEX: Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 2, 182-185. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.53>
- MAKHMUDOVICH, Tursunov Mirzo e O’RINBEKOVNA, Ubaydullayeva Muattar (2022): “Comparative Analysis of Somatic Phraseology in English and Uzbek Languages”. *Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali*, 46-49.
- MARTÍN-GASCÓN, Beatriz (2023): “Fraseología de las emociones en colores: el arte de la comunicación e implicaciones pedagógicas”, en *Romanica Olomucensia*, 35(1), 107-120, doi.org/10.5507/ro.2023.008
- MARTÍN RÍDER, Ana (2023): “Las locuciones verbales en el MCERL, el PCIC y los manuales de ELE de nivel intermedio”, en *ELUA*, 40; 399-421, <https://doi.org/10.14198/ELUA.24053>

- MAXLIYO XABIBULLAYEVNA, Atamirzayeva (2023): “Phraseology of French Literature”, en *Texas Journal of Medical Science*, 19; 50-51, <https://doi.org/10.62480/tjms.2023.vol19.pp50-51>
- MEDIALDEA GUERRERO, Alba (2023): “Consciencia intercultural y herramientas creativas en contexto de inmersión: el caso de Katie”, en *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de Lenguas*, 17(35); 63-83, <https://doi.org/10.26378/rnlael1735547>
- MELLADO BLANCO, Carmen (2023): Interlinguale Äquivalenzebenen in der Phraseologie: zur Relevanz der Vergleichsparameter anhand des Sprachenpaars Deutsch-Spanisch, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografia dialettale e bilingue – Fraseografia dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (281-300). Groos Edition Julius.
- (2023a): “Wie Fisch und Fahrrad”. Inkongruenz als konstitutives Merkmal der verneinenden Vergleichskonstruktionen mit intensivierender Funktion, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (164-203). Stauffenburg.
- (2023b): From idioms to semi-schematic constructions and vice versa: the case of [a un paso de X], en WIESINGER, Evelyn e HENNECKE, Inga (eds.) *Constructions in Spanish* (103-128). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/cal.34>
- (2023c): Los somatismos y su transparencia semántica: los rasgos tipológicos. *EntreLíneas*, 6, 1-23.
- (2023d): «El tiempo vuela»: metáforas cognitivas y fraseologismos con dominio meta ‘tiempo’ en español y alemán. *PHRASIS: Rivista di Studi Fraseologici e Paremiologici*, 7, 54-81.
- (2023e): «¡Lo que yo de cura!»: el «antiprototipo» en las construcciones comparativas intensificadoras desde un punto de vista constructorista. *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 46, 313-333. <https://doi.org/10.25145/j.refiull.2023.46.16>
- MELLADO BLANCO, Carmen e LÓPEZ MEIRAMA, Belén (2023): Análisis basado en corpus de dos construcciones fraseológicas intensificadoras del español, en LAPEDOTA, Dominico Daniele e SIDOTI, Rosana (eds.) *Nuevas aportaciones a las investigaciones en fraseología, paremiología y traducción*, 198 (129-143). Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b21059>
- MELLADO BLANCO, Carmen e IVORRA ORDINES, Pedro (2023): «Casi la palmo de la risa»: A corpus-based study of a Spanish constructional idiom with the causal preposition «de». *Constructions*, 15(1), 1-34. <https://doi.org/10.24338/cons-537>
- MEL’ČUK, Igor (2023): *General phraseology: Theory and practice*. John Benjamins.
- MELCHIOR, Luca (2023): *Tu âs cjatât chel dal formadi*: considerazioni critiche sul trattamento dei fraseologismi nella lessicografia friulana, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografia dialettale e bilingue – Fraseografia dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (127-144). Groos Edition Julius.

- MENÉNDEZ DÍAZ, Lluçia (2023): “Análisis pragmático de la unidad fraseológica ¡calla ho!”, en *Lletres Asturianas*, 128; 38-50, <https://doi.org/10.17811/llaa.128.2023.38-50>
- MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2023): “El papel de la fraseología en los estilos humorísticos empleados por adolescentes con trastorno del espectro autista”, en *Normas*, 13; 41-61, <http://dx.doi.org/10.7203/Normas.v13i1.27023>
- MERTEN, Marie-Luis (2023): Stancetaking konstruktionsgrammatisch: Extrapolitionen und verwandte Construal-Ressourcen, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (205-235). Stauffenburg.
- MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2023): “Fraseología, paremiología y el tecnolecto marino”, en *eHumanista: IVITRA*, 24, 138-152.
- MICCOLI, Vito Antonio (2023): “La madre en las paremias salentinas y sus correspondencias en español”, en *Paremia*, 33; 49-61.
- MIEDER, Wolfgang (2023): “‘The truth shall make you free’: John F. Kennedy’s reliance on proverbial wisdom from the Bible”, en *Paremia*, 33; 19-33.
- MIGUEZ LAMANUZZI, Marina (2023): “Origen grecolatino de un aforismo de Baltasar Gracián”, en *Paremia*, 33; 191-206.
- MOLLICA, Fabio (2023): Collocazioni nella lessicografia bilingue (italiano-tedesco): i dizionari sono realmente *user-friendly*?, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialectale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (241-268). Groos Edition Julius.
- MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (2023): Konstruktionsfamilien im Deutschen: Begriffsverständnis, Forschungsstand und Konzeption des Bandes, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (9-25). Stauffenburg.
- MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (2023): Phraseologische Nebensätze des Deutschen als Konstruktionsfamilie, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (237-265). Stauffenburg.
- MORABITO, Stefano (2023): “Análisis y traducción de UF en el discurso político”, en *Paremia*, 33; 121-130.
- MÜCKEL, Wenke (2023): *Didaktische Perspektiven der Phraseologie in der Gegenwart: Ansätze und Beiträge zur deutschsprachigen Phraseodidaktik in Europa*. De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110774375>
- OLENEVA, Polina (2023): “Conceptualization of money in English and Russian proverbs: a cognitive perspective”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 134-160, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.349>
- ORENHA OTTAIANO, Adriane *et al.* (2023): “PLATCOL, Plataforma Multilingüe de Diccionarios de Colocaciones: el caso del chino”, en *Estudios de Traducción*, 13; 73-85, <https://doi.org/10.5209/estr.87191>

- PAMIES, Antonio (2023): El tratamiento de la diatopía en fraseografía, en AUTELLI, Erica *et al.* (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (145-168). Groos Edition Julius.
- PAMIES, Antonio e PAZOS, José Manuel (2023): “Combined phrasemes ‘without a hitch’”, en *Romanica Olomucensia*, 35(1); 139-156, <https://doi.org/10.5507/ro.2023.010>
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2023): “Las locuciones hiperbólicas”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 121-146, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0006>
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2023): “Fundamentos de lingüística para la enseñanza-aprendizaje de las locuciones verbales en español lengua extranjera”, en *ELUA*, 40; 423-444, <https://doi.org/10.14198/ELUA.24353>
- PROOST, Kristel (2023): Paradigmatische Relationen syntagmatischer Muster: Muster- und Familienbildung von Prädikat-Argumentstrukturen mit skalarer Bedeutung und präpositional eingeleitetem Argument, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (267-325). Stauffenburg.
- RAMÍREZ RODRÍGUEZ, Pablo (2023): “La construcción de la identidad cultural a partir de la fraseología: el caso de las proverbs españolas por estudiantes rusos de ELE”, en *Textos en Proceso*, 9(2); 52-72.
- (2023a): “La fraseología a partir de las TIC: propuesta metodológica en el aula de RLE”, en *Archivum: Revista de la Facultad de Filosofía y Letras*, 73, 359-384.
- RECIO ARIZA, María Ángeles e TORIJANO PÉREZ, José Agustín (2023): “La gramática cognitiva y la traducción de la fraseología”, en *Philologica Canariensis*, 29, 307-324. <https://doi.org/10.20420/Phil.Can.2023.602>
- RIKFANTO, Aditya (2023): “Andere Länder, andere Sitten”: a comparative study of some German and Indonesian proverbs”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 161-188, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.264>
- ROJAS DÍAZ, José Luis (2023): “Arm’s length’ phraseology?” Building bridges from general language to specialized language phraseology – a study based on a specialized dictionary of International Commerce and Economics in Spanish and English”, en *Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication*, 29, 1-44; <https://doi.org/10.1075/term.21028.roj>
- RUSSO, Gina (2023): “A refinement of the definition of Manner and its expression through Italian indefinites”, en *Studi e Saggi Linguistici*, 61(2), 145-191. <https://doi.org/10.4454/ssl.v61i2.348>
- SALAH ELDIN SHALAN, Mona (2023): “Análisis de las unidades fraseológicas en *Los santos inocentes* de Miguel Delibes”, en *Paremia*, 33; 73-85.
- SARDELLI, Maria Antonella (2023): “El tratamiento de la fraseología en la traducción de *Los buñuelos de la reina* de Saturnino Calleja”, en *Paremia*, 33; 175-187.
- SAYDALIYEVA, Dilfuza (2023): “Study English phraseology and combine it with terminology”, en *Žurnal inostrannyx jazykov i lingvistiki*, 5(5).

- SCHAFROTH, Elmar (2023): Familienähnlichkeiten und Konstruktionsfamilien: Begriffsbestimmungen und Analysen, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (27-53). Stauffenburg.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel e NGUYEN, Thi Kim Dung (2023): “La traducción fraseológica en ausencia de obras fraseográficas y paremiográficas”, en *Paremia*, 33; 151-162.
- SIMILARU, Lavinia (2023): “Equivalencias rumanas de algunas unidades fraseológicas de la novela «Insolación» de Emilia Pardo Bazán”, en *Analele Universității din Craiova. Seria Științe Filologice. Lingvistică*, 45(1-2); 204-210, <https://doi.org/10.52846/aucssflingv.v45i1-2.98>
- SOTO ARIAS, María Rosario (2023): «Garás»: aproximación ao topónimo coruñés. *Cornide: Revista do Instituto José Cornide de Estudos Coruñeses*, 4, 281-308.
- SUMMERVILLE, Raymond M. (2023): “‘Each one, teach one’: the proverbs and proverbial expressions of Septima Poinsette Clark”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 189-222, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.79>
- TABARES PLASENCIA, Encarnación; BATISTA ROGRÍGUEZ, Juan José e SINER, Carsten (2023): “Panorama de los estudios actuales sobre fraseología”, en *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 46, 13-16.
- TOSINA FERNÁNDEZ, Luis J. (2023): “Addendum to G. B. Bryan’s ‘The proverbial Sherlock Holmes’: expanding the paremiological catalog in the holmesian canon”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 47-67, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.52>.
- TOSO, Fiorenzo (2023): Lessico storico e fraseologia: l’apporto del *DESGEL* all’impresa del *GEPHRAS*, en AUTELLI, Erica et al. (eds.) *Dialektale und zweisprachige Phraseographie – Fraseografía dialettale e bilingue – Fraseografía dialectal y bilingüe. Sprachkontraste und Sprachbewusstsein*, 6 (93-102). Groos Edition Julius.
- TRI, Brahim (2023): “La representación hasaní de la mujer y del hombre a través del refranero”, en *Paremia*, 33; 207-216.
- VANDER HAEGEN, Flor (2023): Ein neues Mitglied der irrelevanzkonditionalen Konstruktionsfamilie: universale Irrelevanzkonditionale des Typs [IRR w-] im Gegenwartsdeutschen, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (353-389). Stauffenburg.
- VILLAVICENCIO SIMÓN, Yessy (2023): “La competencia fraseológica en la enseñanza del español como lengua extranjera: reinterpretación teórica y metodológica”, en *Pragmalingüística*, 31, 631-650, <https://doi.org/10.25267/Pragmalinguistica.2023.i31.26>
- VINGRYS, Martynas (2023): “Obsceniškiosios lietuvių paremijos: užrašymo ir skelbimo ypatumai”, en *Tautosakos darbai*, 65; 174-192, <https://doi.org/10.51554/TD.23.65.09>

- WRAY, Alison (2023): “Hidden in plain sound: overlooked repetition in *Just a Minute*”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 33-88, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0004>
- WOŹNIAK, Joanna (2023): “Idiome unter dem diskursiven Aspekt am Beispiel des Corona-Diskurses: Ein onomasiologischer Zugang”, en *Yearbook of phraseology*, 14(1); 5-32, <https://doi.org/10.1515/phras-2023-0003>
- YAKUB, Mohammed (2023): “A contextual-ethnographic study of Nzema proverbs related to some ‘medical conditions’”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 40(1); 223-247, <https://doi.org/10.29162/pv.40.1.54>
- YU, Fan (2023): “Estudio contrastivo de las paremias españolas y chinas a través del uso de la rima y el ritmo”, en *Paremia*, 33; 131-140.
- WILLICH, Alexander e ZIEM, Alexander (2023): Familienähnlichkeiten in Konstruktikon: von Frame-Familien zu Konstruktionsfamilien, en MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (eds.) *Konstruktionsgrammatik IX: Konstruktionsfamilien im Deutschen*. (55-101). Stauffenburg.
- ZIMIKHOL ASHURKULOVNA, Alieva (2023): “Phraseology - As a Linguistic Discipline”, en *World Bulletin of Social Sciences*, 22; 27-30.
- ZOYIRASADOVICH, Islamov (2023): “Concepts of “jargon” and “argo” in foreign and local linguistics”, en *International journal of advanced research in education, technology and management*, 2(3); 130-137, <https://zenodo.org/doi/10.5281/zenodo.7784095>

1.2. Livros de actas

1.2.1. Actas do Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (Tavira, Portugal)

1.2.1.1. Actas do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios

- ABDULLAEVA, Nargiza (2023): “Usage of Uzbek proverbs and sayings in Utkir Hoshimov’s “Daftar hoshiyasidagi bitiklar””, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 249-256.
- ADÁMKOVÁ, Iva (2023): “Who loves me, loves my dog: Bernard’s of Clairvaux sermon on the feast of St. Michael the Archangel”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 218-218.
- ATTOLINO, Paola e RONDINELLI, Paolo (2023): “‘Gettare il proprio corpo nella lotta’: Pasolini, civil passion and phraseology”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 498-509.

- BABIČ, Saša (2023): “A wolf doesn’t attack another wolf, a dog doesn’t bite another dog: predators as a characterising element in proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 204-217.
- BEKMURODOVA, Firuzabonu (2023): “Pragmatic translability of Uzbek proverbs with cultural references into English”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 450-456.
- CARVALHO, Aires (2023): “Em tempo de mudança”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 550-550.
- CELIS VILLALBA, Isabel e MARTÍ SOLANO, Ramón (2023): “Proverbs in everyday speech versus frozen proverbs in dictionaries and texts: a corpus-based study”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 474-486.
- CHOUDHURY, Sanghamitra, MUSHAHARY, Jhanin e WARY, Kwrwmdao (2023): “Understanding bodo society through *batra bhao* (proverb)”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 168-177.
- CHOUDHURY, Sanghamitra e DAS, Manjit (2023): “Traditional wisdom and agricultural practices in north east India”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 189-190.
- CONDE, Josefa (2023): “The spoken word and the receiver versus proverbs in cokwe culture”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 191-191.
- COSTA, Bruno Filipe (2023): “A paremiologia na gestação”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 457-457.
- COSTA BATISTA, Maria (2023): “Adelaide Cunha e Margarida Victória: mulheres que ousaram afrontar o universo feminino dos provérbios”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 512-520.

- COSTA CRAVEIRO, Sofia (2023): “Provérbios e preconceitos: a discriminação que resiste na cultura popular”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 521-522.
- COSTA PEREIRA, Pedro Ângelo (2023): “The proverbs as a source of cultural archeology”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 266-266.
- DIAS SALVADO, Isabel *et al.* (2023): “*No feito está o proveito*: um caso de boas práticas”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 551-561.
- DIXON, Izabela e ULLAND, Harald (2023): “When proverbial ‘enough is enough’ in politics”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 114-127.
- DJALILOVA, Khurshida (2023): “The role of folk proverbs in Uzbek Jadid literature”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 297-305.
- DOLEŽALOVÁ, Lucie (2023): “Experiment and comonplace: formulae (and some proverbs) at the ends of medieval copies”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 202-203.
- DORU CRISTEA, Simion (2023): “A dimensão clássica dos provérbios”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 434-448.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel (2023): “The problem of the metalanguage of phraseology and the need for its homogenization”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 458-472.
- GRABSKI, Stepan (2023): “Language teaching through the study of proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 324-332.
- GRANBOM-HERRANEN, Liisa (2023): “The life cycle of a proverb”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 73-79.

- GUSSET, Marco (2023): “Orality as link for ancient proverbs to connect to the digital age”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 192-201.
- GUY, Leah (2023): “Proverbs as orature in labour rebellions of Cuba & Tobago (1876-1959)”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 178-188.
- HARRIS, Richard (2023): “The road to Norse Wisdom: finding paremiological patterning in the Icelandic sagas”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 231-248.
- IVÁNYI, Bence (2023): “Towards a dramaturgy of proverbs: a short overview from Lope de Vega to Éric Rohmer”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 267-281.
- JÄRV, Risto (2023): “Are eggs smarter than chickens – or are they not? Contrasting opinions in proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 257-265.
- KHAJIEVA, Maksuda (2023): “Pedagogical importance of proverbs in the education system of Uzbekistan”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 221-221.
- LAUHAKANGAS, Outi (2023): “Place and ownership in proverb lore”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 57-73.
- LIAPIS, Vayos (2023): “The devil’s arsehole: on the prehistory of a Modern Greek proverbial expression”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 318-323.
- LJUBIČIĆ, Maslina (2023): “Trinomial expressions with the lexeme ‘woman’ in proverbs and sayings”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 112-113.
- MADAEVA, Shakhnoza (2023): “Proverb as the basis of identity of the Uzbek literary language”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 408-414.

- MADIYOROVA, Valida (2023): “Archaic words in the context of English and Uzbek proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 128-134.
- MAFELA, Munzhedzi James (2023): “Vhavença proverbs on politeness”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 317-317.
- MARUJO, María Manuela (2023): “Mobility of ideas / “Lost in translation””, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 192-193.
- MCKENNA, Kevin J. (2023): “Russian proverbs in Aleksandr Solzhenitsyn’s *Gulag Arkhipelago*”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 219-220.
- MIEDER, Wolfgang (2023): “Proverbially, ‘nothing can beat a proverb’. English poetic proverb collages”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 17-56.
- MIGGINS, Devonne (2023): “Tobago proverbs on Tiktok: what happens when Tobagonians are asked to use local proverbs to create video content on Tiktok?”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 424-433.
- MOORE-MIGGINS, Deborah (2023): “The socio-economic and cultural symbolism of Tobago proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 415-423.
- NETO, Félix (2023): “Dimensões de provérbios sobre saudade”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 308-316.
- NIGORA, Safarova (2023): “Proverb as people’s wisdom and potential intercultural communication”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 449-449.
- NUNES, Naidea (2023): “Linguagem popular e provérbios recolhidos na Madeira por Alfredo Vieira de Freitas”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 381-405.

- PIRES, Filipe (2023): “A palavra comprometida com provérbios em *A caverna* de José Saramago”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 135-167.
- REIS, Sónia, BAPTISTA, Jorge e MAMEDE, Nuno (2023): “Antiprovérbios: desafios à identificação automática de expressões criativas (produzidas a partir) de provérbios”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 79-94
- ROCHA-TRINDADE, Maria Beatriz (2023): “Homenagear quem parte”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 333-380.
- ROPER, Jonathan (2023): “Anything that’s the ‘something of the something’ isn’t really the anything of the anything: placenames and the ‘something of the something’-structure”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 406-407.
- SANTOS MENDONÇA, Lina (2023): “Acheegas para o estudo dos provérbios tradicionais madeirenses”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 523-539.
- SZERSZUNOWICZ, Joanna (2023): “Culture-boundness of productive patterns from a phrasematic perspective”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 510-511.
- THORSTEINSDÓTTIR, Rósa (2023): “A 16th century book of rímur and proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 222-229.
- TOSINA FERNÁNDEZ, Luis J. (2023): “Proverb use in Francisco Franco’s New Year messages”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 487-497.
- TSERPES, Georgios (2023): “Epidemic in modern Greek proverbial discourse”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 282-296.
- USTA TUZCU, Öznur e GRANDL, Christian (2023): ““Dogs bark but the caravan goes on”. On the etymology of a common proverb in Turkish and German”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 94-95.

- VARGHA, Katalin (2023): ““*Ugocsa non coronat!*” A Hungarian historical proverbs in contemporary context”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 306-307.
- VICENTE FERREIRA, Tomás (2023): “Implicações teológicas de um provérbio no *De imaginibus 1,25* de São João Damasceno”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 548-549.
- VILLERS, Damien (2023): “A memetic approach to the birth and survival of proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 96-97.
- VOOLAID, Piret (2023): ““It’s a struggle to grow old but life is good in old age.” Representations of the autumn years and the elderly in Estonian proverbs: proverbs in the service of cultural gerontology”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 99-111.
- ZIMONYI-KALINYINA, Irina (2023): “In vino veritas: an attempt to locate Portuguese parallels to the Hungarian proverbs with component ‘wine’”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *16º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP22 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 540-547.

1.2.1.2. Actas do 15.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios

- ABDULLAEVA, Nargiza (2022): “Provérbio e transação”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 386-386.
- ÁLVAREZ DÍAZ, Juan José (2022): “Máximas para a guerra na obra *Ab urbe condita* de Tito Livio”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 489-489.
- ATTOLINO, Paola (2022): “De Eu tenho un sonho a Eu não consigo respirar: Protesto negro e fraseologia”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 327-327.
- BABIČ, Saša (2022): “Emoções nos provérbios: o esboço conceitual de emoções nos provérbios eslovenos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 515-516.

- BAPTISTA, Jorge e Sónia REIS (2022): “Desenvolvendo xogos didático-pedagógicos a partir de recursos lexicais: as relações semânticas entre palavras nos provérbios”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 26-43.
- CARTER, Elena (2022): “Quebrar uma noz dura: parémias vegetais nas memórias de Nikita Khrushchev”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 146-146.
- CARVALHO, Aires (2022): “Os ‘ODS’ e os saberes populares”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 340-340.
- COSTA PEREIRA, Pedro Ângelo (2022): “A sabedoria nos provérbios mbundu”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 240-255.
- COUTINHO, Maria João (2022): “Dor e resiliência vivem juntas”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 309-311.
- DOLEŽALOVÁ, Lucie (2022): “Proverbios nas escolas medievais”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 381-381.
- FERREIRA, Tomás (2022): “Proverbios e tradição em O senhor dos anéis”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 351-361.
- FILARY, Magdalena (2022): “Expressão de oposição na paremiologia romena e polaca”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 394-395.
- FRAZÃO, Fernanda (2022): “Apresentação do novo baralho de provérbios de animais”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 513-513.
- (2022): “Tavira, ontem é hoje: um passeio pela Mourama”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 421-433.

- FREITAS RODRIGUES, Manuel Justino (2022): “Contributos para a divulgação e estudo de alguns provérbios africanos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 342-349.
- GRANBOM-HERRANEN, Liisa (2022): “Porque é que a natureza tem sido relevante nos provérbios finlandeses?”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 317-318.
- GRZYBEK, Peter (2022): “O projecto Lexikon Moderner Deutscher Sprichwörter (LMDS)”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 402-402.
- GUSSET, Marco (2022): “Provérbios do antigo oriente em eLearning”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 382-382.
- KAPLANOGLU, Marianthi (2022): “Enfrentando (e combatendo) a realidade com provérbios”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 288-289.
- KOVÁŘ, Michal (2022): “A jornada dos antigos provérbios checos até ao século XIX”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 393-393.
- LAUHAKANGAS, Outi (2022): “Snobismo educativo e formando crianças com provérbios. Análise de uma discussão social nos média”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 202-203.
- LJUBIČIĆ, Maslina (2022): “Sobre algumas expressões binomiais e trinomias em provérbios italianos e croatas”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 271-272.
- MAFELA, Munzhedzi James “Uma reflexão sobre a interdependência pais-filho em alguns provérbios de Tshivenda”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 300-300.
- MARQUES, Joaquim (2022): “A sabedoria popular e a gestão empresarial”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 19-25.

- MASANGO, Charles (2022): “O provérbio indígena infunde medo quando anexo a um evento tradicional africano? Alguns provérbios indígenas de Bakossi dos camaroês”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 405-406.
- MCKENNA, Kevin (2022): “A sabedoria proverbial do ‘pravednik’/‘pessoa justa’ na ficção inicial de Aleksandr Solzhenitsyn”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 176-176.
- MENDOÇA, José Luís (2022): “O provérbio Bantu no ensino: do silêncio ao feitiço da boca”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 229-238.
- MIEDER, Wolfgang (2022): “‘Não há almoços grátis’: novas estruturas para provérbios modernos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 156-157.
- MOGLI, Marina (2022): “Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 189-191.
- NGEH, Stella Emade (2022): “O provérbio indígena infunde medo quando anexo a um evento tradicional africano? Alguns provérbios indígenas de Bakossi dos camaroês”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 405-406.
- NYOTA, Shumirai (2022): “Provérbio shona como motores de objetivos de desenvolvimento sustentável”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 500-500.
- PATRÍCIO, Lurdes (2022): “Exemplos antigos – Paremiologia e fraseologia no teatro português do século XVI”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 314-316.
- PEREIRA, Glauner da Silva (2022): “Os provérbios, a virtude e a felicidade”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 404-404.
- PIRES, Filipe (2022): “Os provérbios na criação ficcional de todos os nomes por José Saramago”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 59-93.

- REIS, Sónia (2022): “Desenvolvendo jogos didático-pedagógicos a partir de recursos lexicais: as relações semânticas entre palavras nos provérbios”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 449-463.
- RESENDE, Susana (2022): “Apresentação do novo baralho de provérbios de animais”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 513-513.
- ROCHA-TRINDADE, Maria Beatriz (2022): “Sonhos de pedra e cal: espaços e tempos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 123-124.
- ROSÁRIO, Mariana Especiosa (2022): “Um provérbio, dois povos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 449-463.
- SALAPATA, Gina (2022): “Levar os provérbios multiculturais para a comunidade”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 434-435.
- SÁNCHEZ DE REBAUDI, Maria Isabel (2022): “Pascal e o espírito crítico dos pensamentos ‘Les pensées’ e algumas expressões proverbiais”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 418-419.
- SERRA, Paulo (2022): “Um provérbio, dois povos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 449-463.
- SOARES, Marinela C.R.(2022): “Serão os provérbios parentes pobres neste milénio?”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 515-527.
- SOARES, Rui J.B. (2022): “Serão os provérbios parentes pobres neste milénio?”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 517-529.
- STEVENSON, Rachel (2022): “Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 189-191.

- SVOBODOVÁ, Iva (2022): “Qualidades femininas e masculinas nos provérbios portugueses e checos”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 45-58.
- TOPA, Francisco (2022): “Porque é que o comerciante de carvão é negro? Sobre um provérbio português”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 482-482.
- TOSINA-FERNÁNDEZ, Luís Jesús (2022): “A paremiologia como perpetuadora do status quo: o exemplo do refraneiro general ideológico español de Martínez Kleiser”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 465-466.
- TSERPES, Georgios (2022): “Enfrentando (e combatendo) a realidade com provérbios: Dois casos de contextualização de provérbios durante o primeiro e o segundo período de confinamento na Grécia devido à pandemia de COVID19”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 288-289.
- UNSETH, Peter (2022): “Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 189-191.
- VOOLAID, Peiret (2022): “‘A sede é maior do que a fome’: uma visão sociocultural dos provérbios estonianos sobre álcool e bebidas”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 213-214.
- WOŁOŃCIEJ, Mariusz (2022): “‘A esperança é a última a morrer’ provérbios dos deprimidos: validação da escala de provérbios de pessimismo e otimismo”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 325-326.
- ZĀBAVĀ, Camelia (2022): “Expressão de oposição na paremiologia romena e polaca”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 394-395.
- ZELLEM, Edward (2022): “Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 189-191.
- ZIMONYI-KALINYINA, Irina (2022): “Discurso da bíblia e dos média modernos: unidades e provérbios de origem bíblica na lógica do Iron russian radio broadcast”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): 15º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 15th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs, Actas ICP21 Proceedings. Tavira: AIP-IAP; 189-191.

1.3. Recensións

- BARANYINÉ KÓCZY, Judit (2018): *Nature, Metaphor, Culture: Cultural Conceptualizations in Hungarian Folksongs*. Singapur: Springer; 232 páxs. Recensión de QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022) en *Verba: Anuario Galego de Filoloxía*, 49; 1-5. <https://doi.org/10.15304/verba.49.7544>
- CORPAS PASTOR, Gloria; BAUTISTA ZAMBRANA, María Rosario e HIDALGO TERNO, Carlos Manuel (2021): *Sistemas fraseolóxicos en contraste: enfoques computacionais y de corpus*. Granada: Comares; 291 páxs. Recensión de MARTÍ SOLANO, Ramón (2023) en *ELUA*, 40, 479-482. <https://doi.org/10.14198/ELUA.24326>
- DAL MASO, Elena (2019): *Fraseología y metáforas zoomórficas, estudio de la equivalencia funcional entre español e italiano*. Mantova: Pliegos Hispánicos; 195 páxs. Recensión de LEI, Chunyi (2023) en *ELUA*, 40, 463-465. <https://doi.org/10.14198/ELUA.23392>
- MARTÍNEZ-ATIENZA DE DIOS, María (ed.) (2022). *En torno a la delimitación de determinadas categorías lingüísticas*. Berlín, Boston: De Gruyter; 269 páxs. Recensión de LÓPEZ ESTÉVEZ, María (2023) en *ELUA*, 40, 473-477. <https://doi.org/10.14198/ELUA.24660>
- NAVARRO-BROTONS, Lucía (2022): *Parecias: estudio lingüístico contrastivo francés-español*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company; 186 páxs. Recensión de MACÍAS OTÓN, Elena (2023) en *Estudios Románicos*, 32, 395-397.
- FERNÁNDEZ JAÉN, Jorge e PROVENCIO GARRIGÓS, Herminia (eds.) (2020): *Changes in Meaning and Function. Studies in historical linguistics with a focus in Spanish*. Países Bajos: John Benjamins; 332 páxs. Recensión de AMADO CORBACHO, Noelia (2023) en *Hesperia: Anuario de filología hispánica*, 26(1); 155-162.
- MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2021): *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar. A Multilingual Approach*. Berlin: De Gruyter; 328 páxs. Recensión de HARTMANN, Stefan (2022) en *Yearbook of Phraseology* 13(1), 189-194.

1.3.1. Recensionantes

- AMADO CORBACHO, Noelia (2023): Recensión de FERNÁNDEZ JAÉN, Jorge e PROVENCIO GARRIGÓS, Herminia (eds.) (2020): *Changes in Meaning and Function. Studies in historical linguistics with a focus in Spanish*. Países Bajos: John Benjamins; 332 páxs; en *Hesperia: Anuario de filología hispánica*, 26(1); 155-162.
- HARTMANN, Stefan (2022): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2021): *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar. A Multilingual Approach*. Berlin: De Gruyter; 328 páxs; en *Yearbook of Phraseology* 13(1), 189-194.

- LEI, Chunyi (2023): Recensión de DAL MASO, Elena (2019): *Fraseología y metáforas zoomórficas, estudio de la equivalencia funcional entre español e italiano*. Mantova: Pliegos Hispánicos; 195 páxs; en en *ELUA*, 40, 463-465. <https://doi.org/10.14198/ELUA.23392>
- LÓPEZ ESTÉVEZ, María (2023): Recensión de MARTÍNEZ-ATIENZA DE DIOS, María (ed.) (2022). *En torno a la delimitación de determinadas categorías lingüísticas*. Berlín, Boston: De Gruyter; 269 páxs; en *ELUA*, 40, 473-477. <https://doi.org/10.14198/ELUA.24660>
- MACÍAS OTÓN, Elena (2023): Recensión de NAVARRO-BROTOS, Lucía (2022): *Pemias: estudio lingüístico contrastivo francés-español*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company; 186 páxs; en *Estudios Románicos*, 32, 395-397.
- MARTÍ SOLANO, Ramón (2023): Recensión de CORPAS PASTOR, Gloria; BAUTISTA ZAMBRANA, María Rosario e HIDALGO TERNO, Carlos Manuel (2021): *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus*. Granada: Comares; 291 páxs; en *ELUA*, 40, 479-482. <https://doi.org/10.14198/ELUA.24326>
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022): Recensión de BARANYINÉ KÓCZY, Judit (2018): *Nature, Metaphor, Culture: Cultural Conceptualizations in Hungarian Folksongs*. Singapur: Springer; 232 páxs; en *Verba: Anuario Galego de Filoloxía*, 49; 1-5. <https://doi.org/10.15304/verba.49.7544>

1.4. Traballos académicos

1.4.1. Teses

- BARROSO TAPIA, Sara (2023): *Los titulares periodísticos desde la perspectiva de la fraseología y de la semántica cognitiva: un estudio contrastivo alemán-español*. Universidad de Valladolid. Dirección: Sabine Geck Scheld.
- FAN, Yu (2023): *Estudio contrastivo sobre la fraseología del chino y del español*. Universidad de Sevilla. Dirección: Gonzalo Miranda Márquez e José Agustín Vidal Domínguez.
- GUEVARA RINCÓN, Gema (2023): *Le Petit Nicolas: Estudio fraseológico y análisis de su traducción al español. Propuestas y consideraciones didácticas*. Universidad de Murcia. Dirección: Josefa López Alcaraz.
- GUZZI, Eleonora (2023): *Identificación automática de colocaciones académicas en español para una herramienta en línea de ayuda a la redacción*. Universidade da Coruña. Dirección: Margarita Alonso-Ramos e Nancy Vázquez.
- JUNJUN, Duan (2023): *Los símbolos en la lengua y la cultura chinas: aproximación a un estudio contrastivo en la fraseología china y española*. Universidad de Murcia. Dirección: Francisco Javier Sánchez Martín, Arianna Alessandro.
- MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro (2023): *Colocacións co verbo soporte «dar» en galego e español mailos seus equivalentes en lingua croata*. Sveučilište u Zadru. Dirección: Ivana Lončar.

- PISTORESCI DE LUCA, Ivana (2023): *Fraseología del italiano para extranjeros, con particular atención a hispanohablantes de la variedad peninsular*. Universidad de Valladolid. Dirección: Carmen Hernández González.
- VALENCIA GIRALDO, María Victoria (2023): *Las colocaciones verbo-nominales en Rootless y The Picture of Dorian Gray y su traducción a las variedades transnacionales de Colombia y España: un estudio basado en corpus*. Universidad de Salamanca. Dirección: M. Ángeles Recio Ariza.
- WANG, Liqun (2023): *La fraseodidáctica del español como lengua extranjera a sinohablantes: estudio del manual Español Moderno y propuesta de un glosario didáctico de locuciones*. Universidade de Santiago de Compostela. Dirección: M.ª Isabel González Rey.
- XIAOJING, Duan (2023): *La enseñanza de la fraseología y su didáctica en la clase de español en China: el caso de la locución*. Universidad de Sevilla. Dirección: María Auxiliadora Castillo Carballo.
- ZACCONE, Maria Carmela (2023): *Fraseodidattica digitale: lo studio delle locuciones per apprendenti italofoeni. Un progresso innovativo dalla didattica tradizionale alla Flipped Classroom*. Università degli Studi di Genova e Università degli Studi di Torino. Dirección: María Felisa Bermejo Calleja.
- ZUCCALÀ, Daniele (2023): *Indicadores fraseodidácticos: una propuesta de sistematización de la fraseología italiana según el Marco Común Europeo de Referencia para las lenguas (MCER)*. Universidad de Málaga. Dirección: Gloria Corpas Pastor.

1.4.2. Traballos de Fin de Mestrado (TFM)

- ARCE CICUA, María Alejandra (2023): *La evitación del infortunio comunicativo respecto del léxico del español colombiano en la enseñanza de español como LE/L2*. Universidad Complutense de Madrid. Dirección: María Luisa Regueiro Rodríguez.
- DOMINGO CIDONCHA, Júlia (2023): *The translation of phraseology: a contrastive analysis of the Spanish and Catalan versions of Harry Potter and the prisoner of Azkaban by J.K.Rowling*. Universitat Rovira i Virgili. Dirección: Nerea Tera Faba.
- MÄNNISTÖ, Veera (2023): *Unidades fraseolóxicas na lingua de signos española: Caracterización, definición e clasificación de expresións en LSE*. Universidade de Vigo. Dirección: Ana María Fernández Soneira.

1.4.3. Traballos de Fin de Grao (TFG)

- GARCÍA FUENTES, Iván (2018): *A paremioloxía da lingua galega: clasificación e tradución galego-inglés*. Universidade de Vigo. Dirección: Iolanda Gloria Galanes Santos.
- JUKIĆ, Darka (2023): *Aproximación ao tratamento da muller no refraneiro galego e inglés: unha ferramenta para a tradución de paremias entras as dúas linguas*. Universidade de Vigo. Dirección: Robert Neal Baxter.

LENDÍNEZ MORENO, Jesús David (2023): *Recurso fraseolóxico para la traducción jurídica español-francés*. Universidad de Granada. Dirección: Guadalupe Soriano Barabino.

REYES JIMÉNEZ, Paula Sofía (2023): *La problemática generada por la fraseología y los falsos amigos en el aprendizaje del inglés como lengua extranjera*. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Dirección: María De Gracia Piñero Piñero.

2. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas

2.1. Congreso EUROPHRAS 2023. Milán. 29 de maio - 1 de xuño de 2023.

O congreso internacional EUROPHRAS, sobre fraseoloxía computacional e baseada en corpus, celebrou a súa edición de 2023 presencialmente na cidade de Milán entre o 29 de maio e o 1.º de xuño. Esta foi organizada pola Università degli Studi di Milano e o seu tema principal foi o papel da fraseoloxía contrastiva (na gramática de construcións, no estudo da variación diacrónica/diatópica, aplicada á tradución, a lexicografía bilingüe/multilingüe...). Os e as investigadoras que participaron como conferenciantes plenarios/as son Dmitrij Dobrovól'skij, Joanna Szerszunowicz, Elmar Schafroth, Christine Konecny, Wolfgang Mieder e Zoltán Kövecses. Para máis información, consúltese a páxina web <http://europhras2023.unimi.it/>.

2.2. 17.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios. Tavira (Portugal). 5-12 de novembro de 2023

A Associação Internacional de Paremiologia / International Association of Paremiology (AIP-IAP) celebrou un ano máis en Tavira (Portugal) o seu Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios, que acada a súa 17.ª edición presencial e 4.ª en liña. Do 5 ao 12 de novembro, presentaron as súas investigacións especialistas como Liisa Granbom-Herranen, Lina Oliveira, Aires Carvalho ou Haiwen Han. Información na páxina web <https://www.colloquium-proverbs.org/icp/en/>.

2.3. Outros congresos, xornadas ou asembleas do ano 2023

2.3.1. IX Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia. Varese, 2-3 outubro 2023

A asociación italiana de fraseoloxía e paremioloxía PHRASIS xunto co departamento de ciencias humanas e de innovación polo territorio (DISUIT), o centro de investigación epigráfica e documental (CRED), o centro de investigación sobre fenómenos lingüísticos e culturais (CRiFLi) e a Università degli Studi dell'Insubria celebraron un ano máis este congreso cuxo obxectivo é presentar o estado de investigación da fraseoloxía e paremioloxía actual así como os novos horizontes que lle deparan. Esta edición tivo lugar na cidade de Varese (Lombardía) os días 2 e 3 de outubro de 2023.

As participacións realizáronse en diversas linguas como italiano, inglés ou francés e foron protagonizadas por especialistas na materia como Razvan Bran, Inna Adamson, Alina Masla ou Laura Tommaso, entre outros. Para máis información pódese consultar: <https://www.phrasis.it/2023-insubria/>.

2.3.2. I Congresso Internazionale “Ricerche intorno alla fraseologia e paremiologia”. Reggio Calabria, 13-15 xullo 2023.

A Università per Stranieri “Dante Alighieri” celebrou durante os días 13, 14 e 15 de xullo de 2023 a primeira edición do Congreso Internacional de Investigación sobre fraseoloxía e paremioloxía, que tivo como obxectivos contribuir e promover a reflexión teórica e metodolóxica no campo da fraseoloxía e paremioloxía, fomentar o intercambio de coñecementos sobre as teorías fraseolóxicas e paremiolóxicas, reflexionar sobre cuestións terminolóxicas ou de tradución ou difundir a lingua e cultura españolas a través da súa herdanza fraseolóxica e paremiolóxica, entre outros. O congreso, ademais, organizouse arredor das seguintes liñas temáticas: fraseoloxía e paremioloxía comparadas; fraseoloxismos e paremias na literatura; unidades fraseolóxicas no ensino da lingua ou a tradución; fraseoloxismos e paremias con fins específicos; fraseoloxía, paremioloxía e lexicografía bilingües; fraseoloxía, paremioloxía e lingüística de corpus aplicadas á tradución; e xeoparemioloxía. Para máis información pódese consultar: <https://www.unidarc.it/avvisi-studenti/i-congresso-internazionale-ricerche-intorno-alla-fraseologia-e-paremiologia/>.

3. Recursos

3.1. Optimot

Autoría: Secretaría de Política Lingüística de Cataluña en colaboración co Institut d’Estudis Catalanes mais o Centre de Terminologia TERMCAT, 2008.

Trátase dun servizo gratuíto de consultas sobre a lingua catalá en toda a súa amplitude. Consta dun motor de busca que permite afinar a obtención de resultados (conxugación dun verbo, secuencias exactas de palabras, equivalencias terminolóxicas entre o catalán e o castelán etc.) e, alén diso, para os casos en que o dito buscador non alcance a resolver certas dúbidas lingüísticas, Optimot ofrece a posibilidade da atención personalizada. Este servizo tamén cumpre cun labor divulgativo; dispón dun blog e encóntrase presente en redes sociais, onde publica, de xeito habitual, entradas tanto acerca da fraseoloxía como doutros eidos da lingua.

A páxina web oficial do recurso é <https://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html> e as ligazóns ás redes sociais aparecen nela abaixo de todo.

4. Fraseografía espontánea

4.1. Divulgación de paremias en @paremias.gal

A conta de Instagram @paremias.gal difunde paremias e expresións galegas a través das súas publicacións. O deseño destas é sinxelo e uniforme en toda a conta: un fondo dunha soa cor sobre o cal se reproduce a paremia ou expresión galega acompañada dunha ilustración. Conta, ademais, cunha clasificación temática das expresións mediante o formato de “historias fixadas”. A súa epígrafe enuncia: «Nacín do pobo e del é de quen falo». Pode consultarse na seguinte ligazón: <https://www.instagram.com/paremias.gal/>

Balance
Outcome

1. Índices de Cadernos de Fraseoloxía Galega 1, 2000 – 25, 2023

1.1. Índices alfabéticos de artigos

- ACUÑA, Ana (2006): "Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas" en *CFG* 8; 13-27.
- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2011): "Coñece-lo mundo baixomedieval hispánico a través dos seus refráns: *Los refranes que dicen las viejas tras el fuego*" en *CFG* 13; 17-48.
- ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): "A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»" en *CFG* 23; 23-38.
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2020): "Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias" en *CFG* 22; 21-38.
- ALONSO RAMOS, Margarita (2006): "Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións" en *CFG* 8; 29-43.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): "Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas" en *CFG* 4; 9-34.
- (2005): "Glosario de locucións adverbiais do galego medieval" en *CFG* 7; 13-40.
- ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): "Carapucho no Farelo, auga no pelo: a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances" en *CFG* 16; 19-40.
- ÁNGELOVA NÉNKOVA, Véselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): "Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas" en *CFG* 10; 15-33.
- ARES LICER, Elisabete (2007): "Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)" en *CFG* 9; 13-30.
- AUGUSTO, Mª Celeste (2012): "Os enunciados (implicados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa 'saboría'?" en *CFG* 14; 21-42.
- (2017): "Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses", en *CFG* 19; 21-32.
- BALÁZS, Géza (2010): "Panorama da fraseoloxía húngara" en *CFG* 12; 17-28.
- BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): "Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación" en *CFG* 7; 41-53.
- BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2015): "As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-alemán" en *CFG* 17; 17-49.
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2006): "Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico" en *CFG* 8; 45-94.
- BÁRDOSI, Vilmos (2009): "Os perfs lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán" en *CFG* 11; 17-48.
- (2010): "Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna" en *CFG* 12; 29-39.
- BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): "O proxecto 'Combinacións léxicas especializadas' (Projecom)" en *CFG* 15; 21-36.
- (2019): "A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións" en *CFG* 21; 19-33.
- BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): "A fraseoloxía moncadiana, 1" en *CFG* 11; 49-64.
- (2012): "A fraseoloxía moncadiana, 2" en *CFG* 14; 43-62.
- BLANCO ESCODA, Xavier (2006): "Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?" en *CFG* 8; 95-110.
- BOJÍLOVA TCHOBÁNOVA, Iovka (2009): "Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa" en *CFG* 11; 65-79.
- BOUGHABA, Mohammed (2020): "O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español" en *CFG* 22; 39-52.
- BRUMME, Jenny (2008): "As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica" en *CFG* 10; 35-53.
- BRUNETTI, Simona (2012): "Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos" en *CFG* 14; 63-82.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2012): "Pataqueiras e 'Radieschen': fraseoloxía da morte en alemán e galego" en *CFG* 14; 83-98.
- CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): "A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: *De Luns a Venres*" en *CFG* 12; 41-68.

- CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): "As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe das colocacións en inglés", en *CFG* 20; 17-40.
- CARBONELL BASSET, Delfín (2005): "O clisé e a fraseoloxía tópica española" en *CFG* 7; 55-73.
- CATALÀ GUITART, Dolors (2004): "Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán" en *CFG* 6; 11-26.
- (2008): "Elementos de descrición dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario" en *CFG* 10; 55-65.
- CATALÀ GUITART, Dolors e INOCENTE, Luntadila Nlandu (2016): "As secuencias fixas en kikóngo: os frasesmas construídos con nomes de partes do corpo" en *CFG* 18; 17-35.
- CHACOTO, Lucía (2007): "A sintaxe dos proverbios. As estruturas *quem / quien* en portugués e español" en *CFG* 9; 31-53.
- CHEN, Lian (2023): "Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?" En *CFG* 24; 23-38.
- CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): "Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego" en *CFG* 15; 37-132.
- CONCA, Maria (2005): "Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura" en *CFG* 7; 75-89.
- CONDE TARRÍO, Germán (2004): "Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refraneiros galegos" en *CFG* 6; 27-56.
- CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): "Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: en negro e os seus equivalentes de tradución ao ruso" en *CFG* 16; 41-59.
- CORVO SÁNCHEZ, Mª José (2008): "Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos *Sprachbücher* de Juan Ángel de Zumaran" en *CFG* 10; 67-78.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): "Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno" en *CFG* 9; 55-66.
- (2013): "Na procura do mínimo paremiolóxico grego" en *CFG* 15; 133-140.
- DETRY, Florence (2011): "Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE" en *CFG* 13; 49-63.
- DINCĂ, Daniela (2023): "As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)" en *CFG* 24; 39-60.
- (2024): "A fraseoloxía romanesa: unha ollada á terminoloxía" en *CFG* 25; 23-35.
- DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): "A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula", en *CFG* 20; 41-65.
- ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): "Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura" en *CFG* 10; 79-94.
- ETTINGER, Stefan (2008): "Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación" en *CFG* 10; 95-127.
- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): "Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica" en *CFG* 13; 65-76.
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): "Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica" en *CFG* 16; 61-92.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2004): "Explicitación e implicación fraseolóxica. Notas galegas" en *CFG* 6; 57-80.
- (2007): "*Cando chove e dá o sol* ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?" en *CFG* 9; 67-94.
- (2010): "Dentes e moas na fraseoloxía galega" en *CFG* 12; 69-126.
- (2011): "Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía" en *CFG* 13; 77-111.
- (2013): "*Ser ~ parecer ~ facerse de Angrois*. Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza" en *CFG* 15; 141-182.
- (2016): "*Maio come o trigo e agosto bebe o viño*. A viticultura no refraneiro galego" en *CFG* 18; 37-134.
- (2018): "*Vinho, de ricos; e pan, de pobres*. Vinificación e viño na paremioloxía galega", en *CFG* 20; 67-196.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): "Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega" en *CFG* 4; 35-58.
- FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): "Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués" en *CFG* 11; 81-111.
- FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): "Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)" en *CFG* 16; 93-180.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2012): "Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)" en *CFG* 14; 99-163.

- FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en *CFG* 12; 127-139.
- FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en *CFG* 19; 47-70.
- FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “*Mentres máis somos...* Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’” en *CFG* 18; 135-149.
- GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con *bacalhan*: locucións e enunciados fraseolóxicos” en *CFG* 18; 151-175.
- GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en *CFG* 8; 111-121.
- GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en *CFG* 16; 181-198.
- GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “*Garda o teu saio para maio*. Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en *CFG* 9; 95-112.
- GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA I TOUS, Joan (2020): “*O Maio do Outono*. Refráns romances do mes de outubro” en *CFG* 22; 53-68.
- GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no *Dictionnaire françois* de César-Pierre Richelet (1680)” en *CFG* 23; 39-52.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONDAR PORTASANY, Marcial (2008): “A hermenéutica cultural como ferramenta para a fraseoloxía. O caso dos ‘dicta’ populares sobre o paseo e a paisaxe” en *CFG* 10; 129-161.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a eito’: dúas locucións de diferente fortuna” en *CFG* 7; 91-117.
- (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en *CFG* 13; 113-148.
- (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en *CFG* 22; 69-116.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato. A linguaxe figurada felina en lingua galega” en *CFG* 23; 53-80.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en *CFG* 6; 113-130.
- (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia para as linguas” en *CFG* 8; 123-145.
- GROBA, Fernando (2010): “*A cabalo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
- (2011): “*Onde hai eguas, poldros nacen*. A realidade vista dende os equinos” en *CFG* 13; 149-176.
- GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en *CFG* 6; 131-139.
- HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexiconográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en *CFG* 9; 113-135.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “O encontro e o desencontro expresado a través dos fraseoloxismos do campo cognitivo FALAR” en *CFG* 13; 177-190.
- HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en *CFG* 14; 165-173.
- IÑESTA MENA, Eva M^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en *CFG* 12; 141-154.
- JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en *CFG* 7; 119-133.
- KHOUDRI, Abderrafi (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo” en *CFG* 24; 61-81.
- KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma ‘canónica’ nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en *CFG* 8; 147-163.
- KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en *CFG* 7; 135-148.
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019”, en *CFG* 22; 117-140.
- (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela *Hombres sin mujer* de Carlos Montenegro” en *CFG* 23; 81-96.
- LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en *CFG* 10; 163-173.

- LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de Voluntad de Benito Pérez Galdós” en *CFG* 23; 97-116.
- LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en *CFG* 13; 191-214.
- LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en *CFG* 6; 141-147.
- LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en *CFG* 11; 113-138.
(2016): “*Alles, was da kreucht und fleucht*: os fraseoloxismos alemáns con elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en *CFG* 18; 177-195.
- LEI, Chunyi (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en *CFG* 19; 33-45.
(2024): “Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa” en *CFG* 25; 37-52.
- LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en *CFG* 15; 183-208.
- LE PODER, Marie-Évelyne (2015): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en *CFG* 17; 51-80.
(2010): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en *CFG* 22; 141-158.
- LIANG, Yu (2024): “Análise das unidades fraseolóxicas de Fénix desde unha perspectiva intercultural entre a China e España” en *CFG* 25; 175-189.
- LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2015): “Paremijs xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maori” en *CFG* 17; 81-104.
- LUNTADILA NLANDU, Inocente (2024): “Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas” en *CFG* 25; 53-69.
(2024): “Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kikôngò (H16)” en *CFG* 25; 71-88.
- MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en *CFG* 9; 137-144.
- MARQUES DA SILVA, Cilano (2023): “Proposta didáctica baseada en corpus para o ensino das unidades fraseolóxicas somáticas en español” en *CFG* 24; 103-129.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en *CFG* 15; 209-234.
- MARTÍ SOLANO, Ramón (2023): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en *CFG* 24; 83-101.
- MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en *CFG* 12; 155-173.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coaparición dos seus formantes” en *CFG* 10; 175-188.
- MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremijs españolas recompiladas por Charles Cahier” en *CFG* 19; 71-96.
- MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2024): “Metafraseoloxía no ámbito croata” en *CFG* 25; 89-108.
(2024): “Os termos da fraseoloxía en galego” en *CFG* 25; 109-130.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en *CFG* 4; 59-77.
- MASIULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en *CFG* 9; 145-165.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en *CFG* 6; 149-158.
- MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en *CFG* 10; 189-205.
- MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2023): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na nenez” en *CFG* 24; 131-148.
- MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en *CFG* 16; 199-248.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en *CFG* 7; 149-176.
- MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en *CFG* 10; 207-219.

- MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en *CFG* 13; 215-226.
- MONTORO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en *CFG* 14; 175-201.
- MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en *CFG* 6; 159-168.
(2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en *CFG* 6; 169-189.
Ver BIOSCA (2009).
Ver BIOSCA (2012).
- MUÑIZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en *CFG* 7; 177-190.
- NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en *CFG* 15; 235-252.
- NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: *cão/gato-dog/cat*” en *CFG* 8; 165-175.
(2007): “Fraseoloxía comparada — hendiade en inglés e portugués” en *CFG* 9; 167-171.
- NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en *CFG* 10; 221-238.
- NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en *CFG* 15; 253-266.
- ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de *ere* ‘tamén’ na lingua vasca” en *CFG* 12; 175-194.
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, María Eugênia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en *CFG* 16; 249-272.
- OLZA MORENO, Inés (2009): “*Habla, soy todo oídos*. Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en *CFG* 11; 139-162.
(2012): “*Fijo que este artículo te gustará*: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés” en *CFG* 14; 203-217.
- ORENHA-OTTAIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en *CFG* 21; 35-64.
- ORTIZ ALVAREZ, María Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en *CFG* 21; 65-92.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETaña, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en *CFG* 6; 191-203.
- PARINA, Irina (2015): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en *CFG* 17; 105-127.
- PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en *CFG* 12; 195-208.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en *CFG* 6; 205-219.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en *CFG* 12; 209-232.
(2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en *CFG* 16; 273-301.
- PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en *CFG* 7; 191-223.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en *CFG* 7; 225-238.
- PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en *CFG* 9; 173-193.
(2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en *CFG* 13; 227-246.
- QUINTAIROS-SOLLIÑO, Alba (2020): “‘Que ‘di’ o raposo?’ A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 159-192.
- QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en *CFG* 11; 163-171.
- RAMOS SAÑUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en *CFG* 15; 267-287.
- RECIO ARIZA, Mª Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en *CFG* 12; 233-245.
- RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en *CFG* 7; 239-260.
(2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Romanía” en *CFG* 11; 173-190.
(2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en *CFG* 13; 247-262.

- ROBLES I SABATER, Ferran (2012) “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen’” en *CFG* 14; 219-244.
- RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a marcación diafásica das locucións en español” en *CFG* 15; 289-320.
- RUIZ QUEMOUN, Fernande (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en *CFG* 13; 263-277.
- SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en *CFG* 12; 247-271.
- SANZ VILLAR, Zuriñe (2024): “A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios” en *CFG* 25; 131-153.
- SARDELLI, Mª Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en *CFG* 11; 191-209.
- SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en *CFG* 9; 195-221.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en *CFG* 6; 221-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en *CFG* 15; 321-346.
- SIDOTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en *CFG* 23; 117-137.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en *CFG* 12; 273-286.
- SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en *CFG* 6; 231-250.
- (2007): “Do *verbo antigo* en Johan Garcia de Guilhade” en *CFG* 9; 223-232.
- (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenésicas” en *CFG* 11; 211-227.
- SOTO ARIAS, M^a do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán -galego” en *CFG* 3 (vol. monográfico; 344 pp.).
- (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-razap. Contribución á fraseoloxía” en *CFG* 13; 279-297.
- (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en *CFG* 15; 347-370.
- (2017): “Novas catas no campo nocional dos peixes e outros animais mariños” en *CFG* 19; 97-123.
- STROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en *CFG* 15; 371-392.
- TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de Sao Paulo” en *CFG* 21; 93-103.
- TIMOFEEVA, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en *CFG* 15; 393-410.
- TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e *definiens* na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en *CFG* 11; 229-256.
- TRIVIĆ, Aneta e PEJOVIĆ, Anđelka (2024): “Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas” en *CFG* 25; 155-171.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en *CFG* 14; 245-256.
- VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. XX)” en *CFG* 15; 411-438.
- VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en *CFG* 4; 79-116.
- VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dálmata” en *CFG* 14; 257-269.
- WANG, Liqun (2023): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en *CFG* 24; 149-163.
- WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalemá da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en *CFG* 7; 261-276.
- YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico”, en *CFG* 20; 197-220.

- ZUCCHI, Angela María Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en *CFG* 21; 105-134.
- ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en *CFG* 7; 277-289.

1.2. Índice da sección de Recadávivas

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en *CFG* 7; 13-40.
- ANTA FERNÁNDEZ, Alicia (2021): “O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz” en *CFG* 23; 141-157.
- BARBEITO LORENZO, María Dolores (2005): “Frasas feitas do Concello das Neves” en *CFG* 7; 293-301.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2003): “El refrán y su sombra (Faro de Vigo) por José Sesto” en *CFG* 4; 345-369.
- BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, Mª Carmen; RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Refrancero do Seminario de Santiago (1947-1958)” en *CFG* 4; 173-343.
- CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “*Tras deste tempo, tempo vén*: a fraseoloxía de Xermade” en *CFG* 22; 195-230.
- CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón (2011): “Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en *CFG* 14; 273-285.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, Mª Emma (2020): “Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 231-256.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, Mª Emma (2017): “Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en *CFG* 19; 127-150.
- CERVIÑO FERRÍN, M.ª Victoria (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en *CFG* 14; 287-307.
(2013): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en *CFG* 15; 441-462.
(2016): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en *CFG* 18; 199-210.
- CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceros galegos” en *CFG* 6; 27-56.
- DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo (2011): “Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en *CFG* 13; 301-404.
- ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia (2014): “Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en *CFG* 16; 305-317.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2006): “Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en *CFG* 8; 179-264.
(2008): “Refrancero de Grou (Lobios) recollido por Bieito Fernandes do Palheiro” en *CFG* 10; 241-253.
(2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en *CFG* 14; 309-333.
- FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando (2009): “*Dichos y refranes en dialecto vianés* de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en *CFG* 11; 259-282.
- FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia (2014): “Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en *CFG* 16; 319-355.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina (2006): “‘Paremias selectas’. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llopiz Méndez” en *CFG* 8; 265-315.
- FREIRE ARMADA, Vanesa (2024): “*Quen a Cariño vai, con Cariño volve*: escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna” en *CFG* 25; 193-225.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2022): “Breve achega à fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en *CFG* 24; 167-183.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONZÁLEZ GUERRA, Anxo (2010): “Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)” en *CFG* 12; 289-315.
- GROBA BOUZA, Fernando (2010): “*A cabalo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
(2014): “*Nas unhas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es*. Así se fala na Chan” en *CFG* 16; 357-437.

- HERMIDA ALONSO, Anxos (2009): “Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en *CFG* 11; 283-304.
- LÓPEZ BARREIRO, Margarita (2006): “Frasas feitas do Cachaifeiro (Forcarei)” en *CFG* 8; 317-327.
- LÓPEZ FERRO, Xosé María (2015): “Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en *CFG* 17; 131-185.
- LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2017): “Falares de Boqueixón”, en *CFG* 19; 151-213.
- LUACES PARDO, Narciso (2014): “Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en *CFG* 16; 439-453.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en *CFG* 9; 235-246.
- (2010): “120 locucións verbais galegas” en *CFG* 12; 373-386.
- (2013): “*Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe*. Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en *CFG* 15; 463-486.
- (2016): “*Hai cousas que parecen lousas*. Unha nova achega á fraseoloxía do Cachaifeiro (Forcarei)” en *CFG* 18; 211-247.
- (2019): “Refraneiro de Cotobade de Antonio Fraguas” en *CFG* 21; 137-212.
- (2024): “*Dese pan teño eu unha gaita*. A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro” en *CFG* 25; 227-351.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2003): “Aportazón ao refraneiro. Colección de refráns recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en *CFG* 4; 129-141.
- (2007): “Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” Refráns en *CFG* 9; 247-293.
- PAZ ROCA, Mª Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2004): “Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en *CFG* 6; 253-264.
- PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda (2008): “Frasas feitas de San Lourenzo de Abelendo” en *CFG* 10; 255-264.
- PRIETO DONATE, Estefanía (2009): “Refraneiro escolar galego do cambio de milenio” en *CFG* 11; 305-369.
- RIVAS, Paco (2000): “Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en *CFG* 1; 11-90.
- RUBINOS CONDE, Miguel (2013): “*Da roda para a piola*. refráns e frases do sur de Galicia” en *CFG* 15; 487-502.
- RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- SOTO ARIAS, M^a do Rosario: “Acheegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán-galego” en *CFG* 3; 344pp.
- TABOADA CHIVITE, Xesús (2000): “Refraneiro galego” en *CFG* 2; 47-192.
- VÁZQUEZ SACO, Francisco (2003): “*Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral*. Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús e PAZ ROCA, Mª Carmen. [Locucións en *CFG* 5; 943-952. Fórmulas en *CFG* 5; 933-942. Refráns en *CFG* 5; 5-842. Ref. con topónimo en *CFG* 5; 843-910. Dialoxismos en *CFG* 5; 911-924. Enunc. fras. en *CFG* 5; 925-928. Frases proverbiais en *CFG* 5; 929-932].
- VÁZQUEZ, Lois (2003): “Refraneiro gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en *CFG* 4; 143-171.
- VENTÍN DURÁN, José Augusto (2007): *Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral*. Edición crítica de FERRO RUIBAL, Xesús; RIAL SANTOS, Raquel; SALGUEIRO VEIGA, Emma M^a; VIDAL CASTIÑEIRA, Ana, e cunha nota biográfica de VENTÍN PEREIRA, José Augusto”. Anexo 1 de *CFG*.
- VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en *CFG* 4; 79-116.
- (2003): “Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en *CFG* 4; 117-128.
- VILLAR AIRA, Sara (2018): “A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra *Contiños da Terra* (1931) de Manuel García Barros” en *CFG* 20; 223-280.

1.3. Índice alfabético de recensións

1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores

- ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... y punto! Niveles B2 y C1*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 19, 2017; 217-219.
- ALESSANDRO, Arianna (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas*. Recensión de Fernando Groba Bouza en *CFG* 20, 2018; 283-284.
- ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 8, 2006; 331-333.

- ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 9, 2007; 297-301.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas*. Recensión de Jorge Leiva Rojo en CFG 6, 2004; 267-270.
- (ed.) (2008a): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología*. Recensión de Luis González García en CFG 10, 2008; 267-274.
- (ed.) (2008b): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 407-411.
- ANDRÉS, Olimpia de (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 12, 2010; 389-402.
- BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraséographie franco-hongroise*. Recensión de Károly Morvay en CFG 19, 2017; 220-222.
- BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol* (Diccionario fraseolóxico temático francés-español). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 337-339.
- (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseolóxico temático francés-español*. Recensión de Károly Morvay en CFG 15, 2013; 505-509.
- (2015): *Szólások, közmondások eredete. Fraszológiai etimológiai szótár*. Recensión de Károly Morvay en CFG 18, 2016; 251-257.
- BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludwig Tieck. Estudio paremiológico contrastivo español-alemán*. Recensión de Nelly Iglesias en CFG 14, 2012; 340-341.
- BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ, Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega) 1* (21.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 2* (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 3* (10.9.2012). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 341-344.
- BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseología y variedades diatópicas*. Recensión de Ana Mansilla en CFG 20, 2018; 285-286.
- BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии: Итопуко-этимологический справочник* (Diccionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas). Recensión de Ekaterina Guerbek en CFG 7, 2005; 305-308.
- BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes*. Recensión de María Isabel González-Rey en CFG 20, 2018; 287-292.
- BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto). Diccionario combinatorio del español contemporáneo*. Recensión de María Isabel González Rey en CFG 7, 2005; 308-313.
- BUBENHOFER, Noah (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- BUJÁN OTERO, Patricia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008).
- (2008 [2002]): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]).
- (2019): *Fraseología bíblica. Su reflejo en el refranero español*. Recensión de Kerstin Schwandtner en CFG 22, 2020; 259-262.
- CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) / A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)*. Recensión de Ana García Lozano en CFG 6, 2004; 271-272.
- CASADO VELARDE, Manuel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseológica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones*. Recensión de María Isabel González-Rey en CFG 19, 2017; 223-227.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): *Unha maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 314-316.

- CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* Recensión de Xosé María Gómez Clemente en *CFG* 23, 2021; 161-166.
- CID FERNÁNDEZ, Alba (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- CONCA, María e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principios, método i aplicacions*. Recensión de Patricia Buján Otero en *CFG* 18, 2016; 258-260.
- CONDE TARRÍO, Germán (2007a): *Nonveaux apports à l'étude des expressions figées*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en *CFG* 10, 2008; 274-279.
- (ed.) (2007b): *El componente etnolingüístico de la paremiología*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en *CFG* 10, 2008; 279-282.
- (ed.) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 13, 2011; 411-416.
- CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuales para la traducción fraseológica y paremiológica: ámbitos, recursos y modalidades*. Recensión de Andrea González Pereira en *CFG* 18, 2016; 261-265.
- CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en *CFG* 12, 2010; 403-404.
- COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresións populares da nosa comarca [Forcarei]*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 7, 2005; 318-320.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Έλληνες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα*. Recensión de Fernando García Romero en *CFG* 19, 2017; 228-230.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 23, 2021; 167-175.
- DAL MASO, Elena (2020): *De aquí a Lima. Estudios fraseológicos del español de España e Hispanoamérica*. Recensión de Luis González García en *CFG* 23, 2021; 177-188.
- DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luçia-Homem: dicionário de cultura linguística*. Recensión de José Leite Jr. en *CFG* 24, 2023; 187-192.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): Véxase BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009).
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en *CFG* 8, 2006; 334-337.
- (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte*. Recensión de Martina Silva López en *CFG* 12, 2010; 405-408.
- DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies*. Vermont: Proverbium & The University of Vermont. Recensión de Rebeca Lema en *CFG* 14, 2012; 345-348.
- DURÁN PAREDES, Lucía (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseología y Paremiología: enfoques y aplicaciones*. Recensión de Luis González García en *CFG* 17, 2015; 189-199.
- ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseología española: diacronía y codificación*. Recensión de Luís González García en *CFG* 19, 2017; 230-233.
- ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 9, 2007; 301-304.
- FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, M.ª Antonella (eds.) (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 21, 2019; 215-217.
- GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 11, 2009; 373-378.

- GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): *La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad*. Recensión de Manuel José Aguilar Ruiz en CFG 22, 2020; 263-266.
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia boy del refranero griego antiguo*. Madrid – México – Buenos Aires - Santiago: Edaf. ISBN 978-84-414-4153-8, 217. Recensión de Alejandro Valverde García en CFG 24, 2023; 193-195.
- GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 13, 2011; 416-422.
- (2011): *I proverbii meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 13, 2011; 423-426.
- GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés*. Recensión de M.ª Isabel González Rey en CFG 21, 2019; 218-223.
- GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 17, 2015; 200-203.
- GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel (2005): *Véxase CASTRO OTERO, Salvador et alii* (2005).
- GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 12, 2010; 408-409.
- GONZÁLEZ REY, Isabel (2002): *La phraséologie du français*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 6, 2004; 272-274.
- (2007a): *La didactique du français idiomatique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 10, 2008; 283-284.
- (ed.) (2007b): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 427-430.
- (2007c): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 430-432.
- (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en CFG 13, 2011; 433-436.
- (ed.) (2012): *Unidades fraseológicas y TIC*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 15, 2013; 510-512.
- (ed.) (2013): *Phraséodidactic Studies on German as a Foreign Language/Phraséodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache*. Recensión de Laura Amigot Castillo en CFG 16, 2014; 457-462.
- (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas*. Recensión de Carola Strohschen en CFG 16, 2014; 462-471.
- (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraséodidactique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 16, 2014; 471-477.
- (2021): *La nouvelle phraséologie du français (révisée et augmentée)*. Recensión de Aira Rego Rodríguez en CFG 23, 2021; 189-196.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernande; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángeles e NICOLAS, Claire (2015): *Phraséotext - Le Français Idiomatique*. Recensión de Julia Sevilla Muñoz en CFG 18, 2016; 265-266.
- GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción*. Recensión de Angela Mura en CFG 16, 2014; 477-480.
- GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje –Balance y perspectivas*. Recensión de Claudia Herrero Kacmarek en CFG 11, 2009; 378-380.
- GUIA, Josep (2014): Véxase CONCA, María; GUIA, Josep (2014).
- HALLSTEINSDOTTIR, Erla (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- HARGUINDEY BANET, Henrique (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador et alii (2005).
- HERRERO, Claudia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- IGLESIAS, Nely (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Sucesións para traballar con refráns nas aulas*. Recensión de Carmen Losada Aldrey en CFG 23, 2021; 197-200.

- IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022). *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades, Diputación de Salamanca; ISBN 978-84-16419-47-0, 680. Recensión de Beatriz Pérez Mosquera en *CFG* 24, 2023; 197-204.
- IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos*. Recensión de Patricia Buján Otero en *CFG* 7, 2005; 320-323.
- IOPPOLI, Eleonora (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- KOESTERS GENSINI, Sabine Elisabeth e BERARDINI, Andrea (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I*. Recensión de María Carmela Zacccone en *CFG* 25, 2024; 355-361.
- KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*. Recensión de Simona Brunetti en *CFG* 15, 2013; 513-516.
- KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZ-OSADNIK, Katarzyna (Eds.) (2021): *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive. Français-polonais-italien*. Recensión de Angelo de Souza Sampaio en *CFG* 25, 2024; 363-369.
- LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). “Adiviñanceiro tradicional do Corgo” en *LUCENSLA: Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º: 64. Lugo: Seminario Diocesano de Lugo, 9-31. Recensión de Ramón Anxo Martins Seixo en *CFG* 24, 2023; 205-206.
- LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007*. Recensión de Vanesa Fernández Pampín en *CFG* 11, 2009; 381-384.
- LARRETA, Juan P. (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y China*. Recensión de Liqun Wang en *CFG* 21, 2019; 224-228.
- (2022): *Metáforas y cultremas botánicos en la lengua china*. Recensión de Yu Liang en *CFG* 24, 2023; 207-212.
- LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Diccionario de fraseoloxía galega*. Recensión de Xosé María Gómez Clemente en *CFG* 10, 2008; 284-287.
- (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 23, 2021; 201-241.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da xuega. 150 fraseologismos con ejercicios*. Recensión de Nely M. Iglesias Iglesias en *CFG* 14, 2012; 348-351.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *'Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega*. Recensión de Mª Isabel González Rey en *CFG* 18, 2016; 272-275.
- LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*. Recensión de Leopoldo Cañizo Durán en *CFG* 8, 2006; 337-340.
- LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseología y culturología*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 13, 2011; 437-440.
- LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseología española actual*. Recensión de Iván Pazó Rial e Sara Villar Aira en *CFG* 20, 2018; 293-295.
- LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 9, 2007; 305-311.
- MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): *日英共通メタファー辞典 — A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors*. Recensión de Alba Quinteiros-Soliño en *CFG* 23, 2021; 243-250.
- MANSILLA, Ana (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. ISBN (10) 1-5275-7639-6, 210. Recensión de Vanesa Freire Armada en *CFG* 24, 2023; 213-217.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).

- MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseoloxía española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 20, 2018; 295-302.
- MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y paremias grecolatinas*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 22, 2020; 267-308.
- MARTINO RUZ, Xandru (2008): *Refraneru temáticu asturianu*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 14, 2012; 351-355.
- MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guía teórico para o estudo da fraseoloxía portuguesa*. Recensión de Andrea de Araújo Rubert en CFG 23, 2021; 251-257.
- MASŁOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective*. Recensión de Alba Giráldez Otero e Alba Quinteiros-Soliño en CFG 22, 2020; 309-316.
- MASSEAU, Paola: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraséologie et pragmatique, n.º 1*. Recensión de M.ª Carmen Parra Simón en CFG 23, 2021; 259-267.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 6, 2004; 275-279.
- (2008a): *Beiträge zur Phraseologie aus textueller Sicht*. Recensión de Claudia Herrero Kaczmarek en CFG 10, 2008; 287-289.
- (2008b): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios*. Recensión de Alba Vidal Fernández en CFG 10, 2008; 290-293.
- (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 11, 2009; 384-388.
- (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 17, 2015; 203-208.
- MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY, Katrin e OLZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 19, 2017; 234-240.
- MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 12, 2010; 410-413.
- MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv*. Recensión de Elena Sánchez-López en CFG 23, 2021; 269-272.
- MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013a): *La fraseografía del alemán y el español: Lexicografía y traducción*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 16, 2014; 480-484.
- (2013b): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas*. Recensión de Luis González García en CFG 22, 2020; 317-328.
- MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century*. Recensión de Irina Parina en CFG 23, 2021; 273-277.
- MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español*. Recensión de Luis González García en CFG 20, 2018; 303-306.
- MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 8, 2006; 340-342.
- (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 355-358.
- (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 16, 2014; 484-490.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2008): Véxase GONZÁLEZ ROYO, Carmen (2008).
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU, Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseología, Opacidad y Traducción*. Recensión de Marie-Évelyne Le Poder en CFG 16, 2014; 491-493.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacidad, idiomatichidad, traducción. Opacité, idiomatichité, traduction*. Recensión de Juan Antonio Albaladejo Martínez en CFG 14, 2012; 359-360.

- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- MOKIENKO, Valerii M. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 15, 2013; 519-522.
- NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 15, 2013; 522-526.
- NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 10, 2008; 294-298.
- NUNES, Manuela (2006): Véxase ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006).
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2007): *Fraseografía teórica y práctica*. Por Carmen Mellado Blanco en CFG 10, 2008; 298-303.
- OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 14, 2012; 361-365.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e aplicada em Fraseologia e Paremiologia*. Recensión de Ramón Anxo Martíns Seixo en CFG 17, 2015; 208-214.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2002): Véxase INESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002).
- (eds.) (2005): Véxase LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2005).
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 9, 2007; 311-313.
- PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Diccionari de dites i refranys sobre el cap*. Recensión de Xus Ugarte Ballester en CFG 14, 2012; 365-367.
- (2005-2012):
vpamies.dites.cat /// *refranyer.dites.cat* /// *biblioteca.dites.cat* /// *diccionari.blogspot.com* /// *didactica.dites.cat* /// *tematic.dites.cat* /// *polsim.dites.cat* /// *frasesfetes.dites.cat* /// *enciclopedia.dites.cat* /// *etimologies.dites.cat* /// *conferencies.dites.cat* /// *topica.dites.cat* /// *ulls.dites.cat* /// *cap.dites.cat*. Recensión de Joan Puigmalet en CFG 14, 2012; 367-371.
- PENA, Xosé A. (2011): *Diccionario fraseolóxico bilingüe castelán-galego*. Recensión de María do Rosario Soto Arias en CFG 13, 2011; 440-446.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 15, 2013; 526-529.
- (2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 18, 2016; 267-272.
- PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2006): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005).
- (2009): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2009).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2012): *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 371-374.
- PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica*. Recensión de Nuria García García en CFG 23, 2021; 279-285.
- PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 13, 2011; 446-450.
- RAMÓN, Estanislao (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- RAMOS, Gabino (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 12, 2010; 414-417.
- ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemany-català: fraseoloxismes de la producció verbal*. Recensión de Ana Mansilla Pérez en CFG 15, 2013; 529-533.
- ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador et alii (2005).

- RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refraneiro alemán-galego*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 6, 2004; 279-283.
- RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): Véxase PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005).
- RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniça. Memorias*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 316-318.
- RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2005): *Diccionario temático de frases hechas*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 7, 2005; 323-329.
- SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multinword expressions: Insights from a multi-lingual perspective*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 21, 2019; 229-232.
- SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Ausiàs March a través de les col·locacions. Una aproximació semiautomàtica*. Recensión de Santiago Vicente Llavata en CFG 17, 2015; 214-222.
- SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 14, 2012; 374-378.
- SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): *Dicionario Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2005): *Dicionario Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979).
- (2005): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (2005).
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de Noelia Surribas Díaz en CFG 15, 2013; 534-535.
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013b): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de Maria Luisa Ortiz Álvarez e Enrique Huelva Unternbäumen en CFG 17, 2015; 223-226.
- SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The role of constituents in multinword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective*. Berlin: Language Science Press, ISBN 978-3-96110-184-9, 209. Recensión de Nerea Peleteiro Fernández en CFG 24, 2023; 219-226.
- SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Recensión de Luis González García en CFG 7, 2005; 330-333.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- (ed.) (2014): *Fraseología y Léxico. Un enfoque contrastivo*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 16, 2014; 494-496.
- (2020): *Refranes del siglo XVI en el siglo XXI*. Recensión de Yuanxin Ji en CFG 22, 2020; 329-332.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 11, 2009; 388-391.
- (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 11, 2009; 391-392.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español*. Madrid: Instituto Cervantes / Centro Virtual Cervantes / Biblioteca fraseológica y paremiológica, ISBN: 978-84-09-31657-1, 215 páxinas. Recensionado por Mª Carmen Losada Aldrey en CFG 24; 227-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraseologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Louvain-la-Neuve: Académie-L'Harmattan. ISBN: 978-2-8061-0334-5, 373. Recensión de Marcelo Caramés Obelleiro en CFG 24, 2023; 231-237.
- SILVA, Suzete (org.) (2020): *Fraseología e² Cia. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2*. Recensión de Mª Rosario Soto Arias en CFG 22, 2020; 333-342.
- SIMONA, Federica (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 17, 2015; 226-229.

- SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE*. Recensión de M.ª Carmen Losada Aldrey en CFG 21, 2019; 232-236.
- SOTO ARIAS, María Rosario (2008): Véxase LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008).
- STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- SULKOWSKA, Monika (2013): *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratiques*. Recensión de María Isabel González Rey en CFG 16, 2014; 496-501.
- TOLOSA IGUALADA Miguel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 22, 2020; 343-348.
- TRKLJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Łukasz (Eds.) (2021): *Formulaic Language: Theories and Methods*. Recensión de Sandra Ruíz Morilla en CFG 25; 2024; 375-380.
- UREÑA TORMO, Clara (2014): Véxase GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014).
- VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelles (2012): *Díxoo ou predicouno? Ditos populares*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 16, 2014; 501-506.
- VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2012): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 20, 2018; 307-309.
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana). Hacia una fraseología histórica del español*. Recensión de Luis González García en CFG 15, 2013; 535-542.
- VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Paremias populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa)*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 16, 2014; 506-509.
- WOTJAK, Gerd (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano LS/L2*. Recensión de Paula Quiroga Munguía en CFG 10, 2008; 304-307.

1.3.2. Índice alfabético de recensiones por recensionantes

- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2020). Recensión de GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad en CFG 22, 2020; 263-266.
- ALBALADEJO MARTÍNEZ, Juan Antonio (2012). Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacität, idiomatizität, traducción. Opacität, idiomatizität, traduction* en CFG 14, 2012; 359-360.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2004): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2002): *La phraséologie du français* en CFG 6, 2004; 272-274.
- (2013): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones* en CFG 15, 2013; 526-529.
- (2016): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica* en CFG 18, 2016; 267-272.
- (2017): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY Katrin e OLZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)* en CFG 19, 2017; 234-240.
- (2018): Recensión de MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseología española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí* en CFG 20, 2018; 295-302.
- AMIGOT CASTILLO, Laura (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2013): *Phraseodidactie Studies on German as a Foreign Language/Phraseodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache* en CFG 16, 2014; 457-462.
- ARAÚJO RUBERT, Andrea de (2021): Recensión de MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guía teórico para o estudo da fraseología portuguesa* en CFG 23, 2021; 251-257.
- BRUNETTI, Simona (2013): Recensión de KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele* en CFG 15, 2013; 513-516.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2005): Recensión de INESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos* en CFG 7, 2005; 320-323.
- (2009): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher* en CFG 11, 2009; 382-386.

- (2016): Recensión de CONCA, María e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principis, metode i aplicacions* en CFG 18, 2016; 258-260.
- (2019): Recensión de SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multinword expressions: Insights from a multi-lingual perspective* en CFG 21, 2019; 229-232.
- CARAMÉS OBELLEIRO, Marcelo (2023): Recensión de SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraséologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Louvain-la-Neuve: Académie-L'Harmattan. ISBN: 978-2-8061-0334-5, 373 en CFG 24, 2023; 231-237.
- CAÑIZO DURÁN, Leopoldo (2006): Recensión de LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología* en CFG 8, 2006; 337-340.
- CONDE TARRÍO, Germán (2008): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (2007): *La didactique du français idiomatique* en CFG 10, 2008; 283-284.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso* en CFG 11, 2009; 391-392.
- (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraséodidactique* en CFG 16, 2014; 471-477.
- DE SOUZA SAMPAIO, Angelo (2024): Recensión de KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZ-OSADNIK, Katarzyna (Eds.) (2021): *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive. Français-polonais-italien* en CFG 25, 2024; 363-369.
- FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2009): Recensión de LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007* en CFG 11, 2009; 381-384.
- (2013): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2012): *Unidades fraseológicas y TIC* en CFG 15, 2013; 510-512.
- (2014): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (ed.) (2014): *Fraseología y Léxico. Un enfoque contrastivo* en CFG 16, 2014; 494-496.
- (2019): Recensión de FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, Antonella (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas* en CFG 21, 2019; 191-209.
- (2021): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas* en CFG 23, 2021; 167-175.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2005a): Recensión de CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005): *Unha maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo* en CFG 7, 2005; 314-316.
- (2005b): Recensión de COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresións populares da nosa comarca [Forcarei]* en CFG 7, 2005; 318-320.
- (2005c): Recensión de RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniça. Memorias* en CFG 7, 2005; 316-318.
- (2006): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook* en CFG 8, 2006; 340-342.
- (2007): Recensión de LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee* en CFG 9, 2007; 305-311.
- (2010): Recensión de RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día* en CFG 12, 2010; 414-417.
- (2011a): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos* en CFG 13, 2011; 416-422.
- (2011b): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2011): *I proverbi meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza* en CFG 13, 2011; 423-426.
- (2012a): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseológico temático francés-español*, en CFG 14, 2012; 337-339.
- (2012b): Recensión de BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega) 1* (21.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 2* (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 3* (10.9.2012) en CFG 14, 2012; 341-344.
- (2012c): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms* en CFG 14, 2012, 355-358.

- (2012d): Recensión de PIIRAINEN Elisabeth: *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project* en CFG 14, 2012, 371-374.
- (2013): Recensión de MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanà*. en CFG 15, 2013; 519-522.
- (2014): Recensión de VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelle (2012): *Díxoo ou predicouno? Ditos populares* en CFG 16, 2014; 501-506.
- (2015): Recensión de SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano* en CFG 17, 2015; 226-229.
- (2020): Recensión de MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y paremias grecolatinas* en CFG 22, 2020; 267-308.
- (2021): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carmen e SOTO ARIAS, M.ª Rosario (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego* en CFG 23, 2021; 201-241.
- FREIRE ARMADA, Vanesa (2023): Recensión de MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. ISBN (10) 1-5275-7639-6, 210 en CFG 24, 2023; 213-217.
- GARCÍA FUENTES, Iván (2024): Recensión de PREMIER ENGLISH LEARNING PUBLISHING (2022): *English Idioms Vocabulary 2022 Complete Edition* en CFG 25, 2024; 371-373.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2021): Recensión de PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica* en CFG 23, 2021; 279-284.
- GARCÍA LOZANO, Ana (2004): Recensión de CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)* en CFG 6, 2004; 271-272.
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2017): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Έλληνες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα*. Recensión de Fernando García Romero en CFG 19, 2017; 228-230.
- GIRÁLDEZ ARIAS, Isabel (2007a): Recensión de SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch* en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2007b): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): *Diccionario Idiomático Portugués-Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2007c): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luiza (2005): *Diccionario Idiomático Portugués-Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.
- GIRÁLDEZ OTERO, Alba e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): Recensión de MASŁOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective* en CFG 22, 2020; 309-316.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2008): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Diccionario de fraseoloxía galega* en CFG 10, 2008; 284-287.
- (2021): Recensión de CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* en CFG 23, 2021; 161-166.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): Recensión de SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles* en CFG 7, 2005; 330-333.
- (2008): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2008): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología* en CFG 10, 2008; 267-274.
- (2013): Recensión de VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana). Hacia una fraseología histórica del español* en CFG 15, 2013; 535-542.
- (2015): Recensión de DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseología y Paremiología: enfoques y aplicaciones* en CFG 17, 2015; 189-199.
- (2017): Recensión de ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseología española: diacronía y codificación* en CFG 19, 2017; 230-233.
- (2018): Recensión de MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español* en CFG 20, 2018; 303-306.
- (2020): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas* en CFG 22, 2020; 317-328.

- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2016): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuais para a tradución fraseolóxica y paremiolóxica: ámbitos, recursos y modalidades* en CFG 18, 2016; 261-265.
- GONZÁLEZ REY, Isabel (2005): Recensión de BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto)*. *Diccionario combinatorio del español contemporáneo* en CFG 7, 2005; 308-313.
- (2007): Recensión de PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)* en CFG 9, 2007; 311-313.
- (2008): Recensión de NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol* en CFG 10, 2008; 294-298.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán* en CFG 11, 2009; 388-391.
- (2010): Recensión de BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía* en CFG 12, 2010; 389-402.
- (2014): Recensión de SULKOWSKA, M. (2013): *De la phraseologie à la phraseodidactique. Études théoriques et pratiques* en CFG 16, 2014; 496-501.
- (2016): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *'Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega* en CFG 18, 2016; 272-275.
- (2017): Recensión de CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseolóxica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones* en CFG 19, 2017; 223-227.
- (2018): Recensión de BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes* en CFG 20, 2018; 287-292.
- (2019): Recensión de GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés* en CFG 21, 2019; 218-223.
- GROBA BOUZA, Fernando (2018): Recensión de ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas* en CFG 20, 2018; 283-284.
- GUERBEK, Ekaterina (2005): Recensión de BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии: Историко-этимологический справочник (Diccionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas)* en CFG 7, 2005; 305-308.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Beiträge zur Phraseologie aus textueller Sicht* en CFG 10, 2008; 287-289.
- (2009): Recensión de GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje –Balance y perspectivas* en CFG 11, 2009; 378-380.
- HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Véxase ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015).
- IGLESIAS IGLESIAS, Nely (2012a): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da juego. 150 fraseologismos con ejercicios* en CFG 14, 2012; 348-351.
- (2012b): Recensión de BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludvig Tieck. Estudio paremiolóxico contrastivo español-alemán* en CFG 14, 2012; 340-341.
- JI, Yuanxin (2020): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (2020): *Refranes del s. XVI en el s. XXI* en CFG 22, 2020; 329-332.
- LE PODER, Marie-Évelyne (2014): Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGU HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseoloxía, Opacidade y Traducción* en CFG 16, 2014; 491-493.
- LEIVA ROJO, Jorge (2004): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas* en CFG 6, 2004; 267-270.
- LEITE JR., Vicente (2023): Recensión de DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luçia-Homem: dicionário de cultura lingüística* en CFG 24, 2023; 187-192.
- LEMA, Rebeca (2012): Recensión de DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies* en CFG 14, 2012; 345-348.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2010): Recensión de MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propostas para el español y el alemán* en CFG 12, 2010; 410-413.
- (2011): Recensión de LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseoloxía y culturoloxía* en CFG 13, 2011; 437-440.

- (2012): Recensión de OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español* en CFG 14, 2012; 361-365.
- (2015): Recensión de GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba; UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español* en CFG 17, 2015; 200-203.
- (2017): Recensión de ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... ¡y punto! Niveles B2 y C1* en CFG 19, 2017; 217-219.
- (2018): Recensión de VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2017): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE* en CFG 20, 2018; 307-309.
- (2019): Recensión de SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE* en CFG 21, 2019; 232-236.
- (2021): Recensión de IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Suxestións para traballar con refráns nas aulas* en CFG 23, 2021; 197-200.
- (2023): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español. Madrid: Instituto Cervantes / Centro Virtual Cervantes / Biblioteca fraseológica y paremiológica* en CFG 24, 2023; 227-229.
- LIANG, Yu (2023): Recensión de LEI, Chunyi (2022): *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china* en CFG 24, 2023; 207-212.
- MANSILLA PÉREZ, Ana (2013): Recensión de ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemany-català: fraseologismes de la producció verbal* en CFG 15, 2013; 529-533.
- (2018): Recensión de BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseología y variedades diatópicas* en CFG 20, 2018; 285-286.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2015): Recensión de ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e aplicada em Fraseologia e Paremiologia* en CFG 17, 2015; 208-214.
- (2023): Recensión de LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). "Adiviñanceiro tradicional do Corgo" en *LUCENSLA: Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º. 64. Lugo: Seminario Diocesano de Lugo, 9-31 en CFG 24, 2023; 205-207.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2005): Recensión de RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2004): *Diccionario temático de frases hechas* en CFG 7, 2005; 323-329.
- (2006): Recensión de ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano* en CFG 8, 2006; 331-333.
- (2007): Recensión de ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redewendungen* en CFG 9, 2007; 301-304.
- (2008): Recensión de OLIMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugènia (2007): *Fraseografía teórica y práctica* en CFG 10, 2008; 298-303.
- (2009): Recensión de GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones* en CFG 11, 2009; 373-378.
- (2011): Recensión de PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography* en CFG 13, 2011; 446-450.
- (2012): Recensión de SCHEMANN, Hans (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'* en CFG 14, 2012; 374-378.
- (2013): Recensión de NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano* en CFG 15, 2013; 522-526.
- (2020): Recensión de TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen* en CFG 22, 2020; 343-348.
- MORVAY, Károly (2013): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraseologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseológico temático francés-español* en CFG 15, 2013; 505-509.
- (2016): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2015): *Szólások, közmondások eredete. Fraszológiai etimológiai szótár* en CFG 18, 2016; 251-257.
- (2017): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraseographie franco-hongroise* en CFG 19, 2017; 220-222.

- MURA, Angela (2014): Recensión de GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 477-480.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 223-226.
- PARINA, Irina (2021): Recensión de MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century* en CFG 23, 2021; 273-277.
- PARRA SIMÓN, M.ª Carmen (2021): Recensión de MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraséologie et pragmatique, n.º 1* en CFG 23, 2021; 259-267.
- PAZÓ RIAL, Iván e VILLAR AIRA, Sara (2018): Recensión de LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseología española actual* en CFG 20, 2018; 293-295.
- PELETEIRO FERNÁNDEZ, Nerea (2023): Recensión de SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The role of constituents in multiword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective*. Berlin: Language Science Press, ISBN 978-3-96110-184-9, 209 en CFG 24, 2023; 210-226.
- PÉREZ TRASEIRA, Beatriz (2014): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013): *La fraseografía del alemán y el español: Lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 480-484.
- (2014): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014 en CFG 16, 2014; 484-490.
- (2015): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 203-208.
- PÉREZ MOSQUERA, Beatriz (2023): Recensión de IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades, Diputación de Salamanca; ISBN 978-84-16419-47-0, 680 en CFG 24, 2023; 197-204.
- PUIGMALET, Joan (2012). Recensión de PÀMIES, Víctor (2005-2012): vpamies.dites.cat /// refranyer.dites.cat /// biblioteca.dites.cat /// diccionari.blogspot.com /// didactica.dites.cat /// tematic.dites.cat /// polsim.dites.cat /// frasesfetes.dites.cat /// enciclopedia.dites.cat /// etimologies.dites.cat /// conferencies.dites.cat /// topica.dites.cat /// nulls.dites.cat /// cap.dites.cat en CFG 14, 2012; 367-371.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2021): Recensión de MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): *日英共通メタファー辞典 — A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors* en CFG 23, 2021; 243-250.
- QUIROGA MUNGUÍA, Paula (2008): Recensión de ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano L1/L2* en CFG 10, 2008; 304-307.
- REGO RODRÍGUEZ, Aira I. (2021): Recensión de GONZÁLEZ-REY, María Isabel (2021): *La nouvelle phraséologie du français (révisée et augmentée)* en CFG 23, 2021; 189-196.
- RODRÍGUEZ NIETO, Cristina (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *El componente etnolingüístico de la paremiología* en CFG 10, 2008; 279-282.
- RUIZ MORILLA, Sandra (2024): Recensión de TRKIJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Łukasz (Eds.) (2021): *Formulaic Language: Theories and Methods* en CFG 25; 2024; 375-380.
- (2010): Recensión de CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota* en CFG 12, 2010; 403-404.
- SALGUEIRO VEIGA, Emma M^a (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées* en CFG 10, 2008; 274-279.
- (2011): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation* en CFG 13, 2011; 433-436.
- SÁNCHEZ-LÓPEZ, Elena (2021): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv* en CFG 23, 2021; 269-272.
- SCHWANDTNER, Kerstin (2020): Recensión de CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2019): *Fraseología bíblica. Su reflejo en el refranero español* en CFG 22, 2020; 259-262.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2016): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernande; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángeles e NICOLAS, Claire (2015): *Phraséotext - Le Français Idiomatique* en CFG 18, 2016; 265-266.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN Elisabeth (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte* en CFG 12, 2010; 405-408.

- SOTO ARIAS, María Rosario (2011): Recensión de PENA, Xosé A. (2011): *Diccionario fraseolóxico bilingüe castelán-galego* en CFG 13, 2011; 440-446.
(2020): Recensión de SILVA, Suzete (2020): *Fraseoloxía e CLA. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2* en CFG 22, 2020; 333-342.
- STROHSCHEN, Carola (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas* en CFG 16, 2014; 462-471.
- SURRIBAS DÍAZ, Noelia. (2013): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 15, 2013; 534-535.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): Recensión de PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Diccionari de dites i refranys sobre el cap* en CFG 14, 2012; 365-367.
- VALVERDE GARCÍA, Alejandro (2023): Recensión de GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. Madrid — México — Buenos Aires - Santiago: Edaf. ISBN 978-84-414-4153-8, 217 en CFG 24, 2023; 193-195.
- VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2010): Recensión de GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero* en CFG 12, 2010; 408-409.
(2011a): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (ed.) (2008): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective* en CFG 13, 2011; 407-411.
(2011b): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (ed) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas* en CFG 13, 2011; 411-416.
(2011c): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2007): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources* en CFG 13, 2011; 430-432.
(2011d): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (Ed.) (2007): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras* en CFG 13, 2011; 427-430.
(2014): Recensión de VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Pemias populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa* en CFG 16, 2014; 506-509.
- VEIGA NOVOA, Cristina (2004a): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán* en CFG 6, 2004; 275-279.
(2004b): Recensión de RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refraneiro alemán-galego* en CFG 6, 2004; 279-283.
(2006): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives* en CFG 8, 2006; 334-337.
(2007): Recensión de ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología* en CFG 9, 2007; 297-301.
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2015): Recensión de SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Àsia's March a través de les col·locacions. Una aproximació semiautomàtica* en CFG 17, 2015; 214-222.
- VIDAL FERNÁNDEZ, Alba (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios* en CFG 10, 2008; 290-293.
- WANG, Liqun (2019): Recensión de LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y China* en CFG 21, 2019; 224-228.
- ZACCONE, Maria Carmela (2024): Recensión de KOESTERS GENSINI, Sabine Elisabeth e BERARDINI, Andrea (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I* en CFG 25, 2024; 355-361.

1.4. Índice da sección de Novas

- Novas (2004) CONSELLO DE REDACCIÓN (2004): "Noticia de traballos fraseolóxicos feitos en Galicia ou en curso de elaboración dende o ano 2000 e que están inéditos en prensa ou en elaboración" en CFG 6, 2004; 285-288.
- Novas (2005): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en CFG 7, 2005; 337-338.
- Novas (2005): *Euphras* en CFG 7, 2005; 338.
- Novas (2005): *Pemias* en CFG 7, 2005; 338-339.
- Novas (2005): *Proverbium* en CFG 7, 2005; 339-340.

- Novas (2006): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en *CFG* 8, 2006; 345-351.
- Novas (2008): *Frasonet* en *CFG* 10, 2008; 311.
- Novas (2008): *Frasespal* en *CFG* 10, 2008; 312-313.
- Novas (2009): Baránov, Anatolij; Dobrovolskij, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades en *CFG* 11, 2009; 395-397.
- Novas (2009): *Coloquio Internacional de Fraseografía* (Santiago de Compostela) en *CFG* 11, 2009; 398-399.
- Novas (2009): *Unha novidade paxina web fraseolóxica* <<http://www.ettinger-phraseologie.de>> (Stefan Ettinger, Univ. Augsburg) en *CFG* 11, 2009; 399-401.
- Novas (2010): Congreso de EUOPHRAS (Granada 30.6-2.7.2010). *Cross-Linguistic And Cross-Cultural Perspectives On Phraseology And Paremiology* en *CFG* 12, 2010; 433-439.
- Novas (2010): *Internationale Tagung Zur Kontrastiven Phraseologie Deutsch-Spanisch*, 24.-25. November 2011. Facultade de Filoloxía, Universidade de Santiago. Grupo organizador: FRASESPAL. Coordinadora do congreso: Carmen Mellado Blanco en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2010): *XII Simposio Internacional de Comunicación Social*. Centro de Lingüística Aplicada (Santiago De Cuba. 17-21.1.2011) en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2011): Tercer Seminario Internacional sobre Refranes Meteorolóxicos. Geoparemiología Romance (Universitat de Barcelona (UB). 6 -7.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 466-467.
- Novas (2011): *Seminario "La Fraseología en el Corrido Mexicano"*. (Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo, México) Raúl Eduardo González Hernández (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 17.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 467.
- Novas (2011): *Seminario Internacional. Unidades Fraseolóxicas y TIC* (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 5, 6 -7.10.2011) en *CFG* 13, 2011; 467-469.
- Novas (2011): Nace *O Refraneiro Galego*, unha aplicación para Iphone con case 10.000 refráns para consultar offline en *CFG* 13, 2011; 469-470.
- Novas (2011): II Jornadas de Lengua y Comunicación *La fraseología y la paremiología (60 años después de la Introducción a la lexicografía moderna de D. Julio Casares* (Alcalá de Henares 9-10.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): II International Conference on Phraseology and Paremiology. I Brazilian Conference on Phraseology. *Current trends in descriptive and applied research on phraseology and paremiology*. (Brasilia 13-18.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): *Congreso Internacional de Fraseoloxía Contrastiva Alemán-Español/Galego*. < www.usc.es/frasespal> (Santiago de Compostela, 24-25.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): Exposición virtual: *Refranes y Aforismos en la España del s. XVII*. (Biblioteca Histórica de Madrid. Exposición realizada entre marzo e outubro de 2009) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2011): International Conference under the Auspices of the European Society of Phraseology (EUOPHRAS) *Phraseology and Culture* <<http://www.euophrasmaribor.si/>> (Maribor, Slovenia. 27-31.8.2012) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2012): *Fraseología & Paremiología. Seconda giornata di studio*. Università degli Studi di Roma. La Sapienza. 6-7/6/2012, en *CFG* 14, 2012; 393-394.
- Novas (2012): *Coloquio Internacional FRADITRAD: "Fraseología, Didáctica de las lenguas y traducción"*. Universidade de Santiago de Compostela. Campus de Lugo (Facultade de Humanidades). Grupo organizador: FRASEONET. Coordinadora do coloquio: M.ª Isabel González Rey. 29-31/10/2012 en *CFG* 14, 2012; 394-397.
- Novas (2012): *Language Change and Phraseology*. Annual conference of the Society for the History of Germanic Languages. University of Siegen, Germany. 27-29/9/2012 en *CFG* 14, 2012; 397.
- Novas (2012): *Il proverbio nella letteratura italiana dal XV al XVII secolo*. Università Roma Tre - Fondazione Marco Besso - Istituto della Enciclopedia Italiana. Fondata da Giovanni Treccani. Roma 5-6/12/2012 en *CFG* 14, 2012; 397.
- Novas (2012): Seminarios para la formación doctoral en fraseología y paremiología. Universidad Complutense de Madrid. 9/2012 en *CFG* 14, 2012; 397-398.
- Novas (2012): Recursos para el desarrollo de la competencia léxica: colocaciones, locuciones y fórmulas institucionalizadas. Obradoiros para profesores de ELE. Instituto Cervantes. Napoli: 24/02/2012 en *CFG* 14, 2012; 398.
- Novas (2012): Congreso Internacional *Phraseology in Multilingual Society*. Sociedade EUOPHRAS. Federal University. Kremlyovskaya, 18. Kazan. 19-22/08/2013 en *CFG* 15, 2013; 397.

- Novas (2012): *Workshop "FeminineMasculine" in contrastive lexicology and phraseology*. FLSH, Université de Limoges. 06–08/03/2013 en *CFG* 15, 2013; 397.
- Novas (2013): CONGRESOS. Curso *Fraseoloxía, paremioloxía y traducción*, Universidad de Murcia, 8-16.4.2013 // *Tallers intensius de dites i refrans catalans*, Barcelona, 15-16.6.2013 (1.ª edición) e 29-30.6.2013 (2.ª edición) // *Nuevas posibilidades para la enseñanza de la fraseología en el aula de ELE*, Universidad Complutense de Madrid, 17-19.6.2013 // *Seminario Literatura oral mexicana*, Universidad Complutense de Madrid, 19.6.2013 // *Machine Translation Summit XIV*, Niza, 2-6.9.2013 // *Parémiologie française*, Universidad Complutense de Madrid, 5-6.9.2013 // *IV Jornadas Internacionales de Fraseología, Traducción y Didáctica*, Universidad de Alicante, 25-27.9.2013 // II Convegno Internazionale dell'Associazione di Grammatica Enunciativa (A.I.Gr.E): *La codifica e la sua interpretazione: livelli di codifica e di interpretazioni degli enunciati*, Napoli, 10-11.10.2013 // III Congreso Internacional de Fraseología e Paremiología (CIFP) e II Congreso Brasileiro de Fraseología (CBFRA): *Desafios e Perspectivas das pesquisas fraseoparemiológicas contemporâneas*, Fortaleza, 8-13.12.2013 // I Giornata di Studi della Associazione Phrasis: *Paese che vai, usanza che trovi. Riflessioni su fraseologia e paremiologia*, Verona, 20-21.2.2014 // EUROPHRAS 2014 Conference, Paris, 20-22.12.2014 // Colloque International du Groupe de Lexicographie Franco-Allemande (GLFA): *Approches théoriques et empiriques en phraseologie*, Université Lorraine, 11-12.12.2014 en *CFG* 15, 2013; 558-562.
- Novas (2014): CONGRESOS. Coloquios Internacionais de Paremioloxía en Tavira (Portugal) 2008-2013 // EUROPHRAS: Congresos e publicacións: 2014 París; 2015 Málaga // PHRASIS: Verona. 20-21.2.2014 // PARSEME: Frankfurt 8-10.9.2014 // V Coloquio Lucentino. Alacant 28-30.10.2014. *Fraseología, Variaciones, Diatopía y Traducción* // Wroclaw 25-27.9.2014; // Basel 13-15.10.2014 // Nancy 11-12.12.2014. // XX Congreso da Asociación Alemana de Hispanistas (Heidelberg, 18-22.3.2015) // PARSEME: Malta (3.2015) + Iași. (10.2015) // EUROPHRAS: Málaga 29.6-1.7.2015 // PHRASIS: Cagliari. 17-18.9.2015 en *CFG* 16, 20 14; 570-606.
- Novas (2014): RECURSOS E PROXECTOS. Paremia e o Refranero Multilingüe. // ParemioRom. // Paremioloxía catalá na Rede: <http://refransys.wordpress.com/> // Paremioloxía catalá máis usual: <http://www.refransymesusuals.cat/>. // Proxecto de investigación: *Combinaciones fraseológicas del alemán de estructura [prep. + sust.]: patrones sintagmáticos, descripción lexicográfica y correspondencias en español* // Proxecto: *Widespread Idioms in Europe and Beyond* en *CFG* 16, 2014; 607-608.
- Novas (2014): Fraseografía espontánea: Fraseoloxía en *ogalego.eu*. // Fraseoloxía carcamana // Decires tradicionais canarios en *CFG* 16, 2014; 608-609.
- Novas (2015): CONGRESOS. EUROPHRAS, Málaga, 29.6-1.7.2015 // 9º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP15), Tavira (Portugal), 1-8.11.2015 // *Fraseología: Descripciones lingüísticas y tratamiento informático*. Coloquio Internacional, Ciudad de Puebla (México), 3-4.11.2015 // *Corpus et référentiels en ligne: un nouveau patrimoine langagier?*, Arras (Francia), 9.11.2015 // *Expressions figées en français et en allemand – Traduction et grands corpus* (Obradoiro franco-alemán), Université de Lorraine-Metz (Nancy), 9-12.6.2015 // Xornadas Internacionais de Lexicografía: *Ferramentas lexicográficas ao servizo do usuario na era dixital*, A Coruña, Santiago de Compostela, Pontevedra, marzo-xuño 2015 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción* lILETRAd 2015, Sevilla, 7-8.7.2015 en *CFG* 16, 2015; 261-263.
- Novas (2015): RECURSOS E PROXECTOS. *Para dar trela. Manual práctico de fraseoloxía galega* // Proxecto Internacional (2015-2017): *Intercultural Dialogue On Phraseology 4 Reproducible language units in an interdisciplinary perspective* en *CFG* 17, 2015; 264-265.
- Novas (2015): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA: *Ditos e refráns do Valadouro. Cadernos do Seminario de Estudos do Valadouro* 2 (2013) // Parucadas: un "dialecto" vivo nacido en Baiona. Blog sobre localismos de Baiona en *CFG* 17, 2015; 265-267.
- Novas (2016): CONGRESOS. EUROPHRAS, Tréveris (Alemaña), 1-3.8.2016 // 10º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP16), Tavira (Portugal), 6-13.11.2015 // *Lexemkombinationen und typisierte Rede im mehrsprachigen Kontext*, Innsbruck, 11-13.2.2016 // Coloquio Internacional ALIENTO. *Hors d'Espagne: postérité et diffusion du corpus médiéval "Aliento" en Europe et Méditerranée*, Nancy-Paris, 15-17.3.2016. // IV Congreso Internacional de Fraseología e Paremiología & III Congreso Brasileiro de Fraseología, São José do Rio Preto (Brasil), 21-25.3.2016 // Curso de Fraseología Española, Murcia, 11-21.4.2016 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción* lILETRAd 2016, Sevilla, 6-8.7.2016 // Congreso *Les séquences figées; des propriétés linguistiques à l'enseignement en FLE*, Brest (Francia), 13-14.10.2016 // *Seminario Didáctica de las unidades fraseológicas a través de la obra cervantina y del Refranero multilingüe*, Madrid, 3-4.11.2016 // Congreso *Le même, le semblable et le différent au sein de la langue, de*

- la littérature et de la culture dans les pays francophones*, Skopje, 4-5.11.2016 // Congreso Internacional *Fraseología contrastiva. Lingue e culture a confronto*, Milán, 9-11.11.2016 // Workshop e simposio *Usos y aplicaciones de sketch engine a la descripción combinatoria del léxico*, Santiago de Compostela, 17-18.11.2016 // Congreso *Repenser le Figement. Enjeux et Perspectives en Phraséodidactique des Langues*, París, 25-26.11.2016 // Seminario *Estudio léxico-semántico del discurso especializado en inglés y español: aplicaciones prácticas*, Madrid, 25.11-2.12.2016 // Congreso Internacional *Kollokationen und Phrasen-Konstruktionen im Fremdsprachenunterricht*, Düsseldorf, 8-10.12.2016 en CFG 18, 2016; 297-302.
- Novas (2016): RECURSOS. IDIOM Search en CFG 18, 2016; 302.
- Novas (2016): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Valdoulla.com en CFG 18, 2016; 302-303.
- Novas (2017): CONGRESOS. EUROPHRAS 2017. University of Wolverhampton. 13-14.11.17 // 11º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP17), Tavira (Portugal), 5-12.11.17 // *Formen, Verfahren, Funktionen der Bildung lexematischer und polylexematischer Einheiten im Deutschen*. Universidade Jean Moulin 3, Forschungszentrum Centre d'Etudes Linguistique, Universidade Lumière Lyon e Ecole Normale Supérieure de Lyon, 31.3.-1.4.17 // Simposio Internacional *El sentido figurado*, Universidade de Granada, 9-11.10.17 // IV Congreso Internacional de Fraseología e Parémioloxía e *paremiología, roba da matti!* PHRASIS e Universidade de Bucarest, 27-29.9.17 // *Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie*. Institut für Germanische Philologie der Universität Wrocław, 16-18.3.17 en CFG 19, 2017; 300-301.
- Novas (2017): RECURSOS. Diccionario de partículas discursivas del español // *¿Flippeas o qué? Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom* // Biblioteca fraseológica e paremiológica // DicAuPro (Dictionnaire automatique et philologique des proverbes français) // Dictionnaire des Collocations en CFG 19, 2017; 302-303.
- Novas (2017): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Argalladas.enlugo.com // Rios-galegos.com // Refranero Castellano. Refranes castellanos clasificados por temas en CFG 19, 2017; 303.
- Novas (2018): CONGRESOS. EUROPHRAS 2018. University of Białystok, 10-12.9.18. // 12º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP18), Tavira (Portugal), 4-11.11.18 // I *Simposio Internacional de Fraseología. Tendencias actuales de la investigación en fraseopragmática y fraseodidáctica*, Universidad de Murcia, 18-19.10.18 // V *Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia: «Lessicalizzazioni complesse». Ricerche e teoresis*, PHRASIS, 26-29.9.18 // *Nouvelles perspectives autour de la phraséologie de la langue littéraire médiévale*, Université Grenoble Alpes, 29-30.11.18 // I *Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica. "Fraseología, Variaciones-Diatopía, Traducción"*, Universidad de Alicante, FRASYTRAM, Universidad Ricardo Palma, 24-26.9.18 // V *Congreso Internacional de Fraseología e Paremiologia & IV Congreso Brasileiro de Fraseologia*, Universidade de São Paulo, 6-9.11.18 // VII *Seminario de especialización Fraseológica. In Memoriam Barbara Wojtak. "Fraseografía sincrónica del español"*. Instituto Universitario de Lingüística Andrés Bello, Universidad de La Laguna, 22-23.3.18. // *Xornadas de Fraseoloxía Multilingüe na Aula*. Universidade de Santiago de Compostela, 4-5.12.5.18. // Seminario Internacional *Paremias, una dificultad añadida del alemán*. Universidad Complutense de Madrid, 19.2.18. // Seminario Internacional *Investigación fraseológica e paremiológica: métodos y tendencias*. Universidad Complutense de Madrid, 16.2.18. // *Colloque international "Phrasèmes en discours"*. Universidad de Padua, 4-6.6.18. // I *Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica*. Universidad Ricardo Palma de Lima, 24-26.09.2018 en CFG 20, 2018; 366-369.
- Novas (2018): RECURSOS. *Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom. Fraseología y Traducción*. // *Curso online de fraseoloxía para tradutores do inglés ao español e do francés ao español* // *Mistral on Unix (Base de proverbes)* en CFG 20, 2018; 369-370.
- Novas (2018): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Phrasemix // *Recull de Dites Populares Catalanes* en CFG 20, 2018; 370.
- Novas (2019): CONGRESOS. EUROPHRAS 2019. Universidade de Santiago de Compostela. 24-25.9.19. // EUROPHRAS 2019. Universidad de Málaga. 25-27.9.19. // 13.º Coloquio internacional sobre proverbios. Tavira. 3-10.11.19. // Seminario *La Phraséologie et son enseignement*. París. 8.1.19-12.2.19. // Congreso *Kollokationen und Idiome in der zweisprachigen und Varietäten-Phraseographie*. Innsbruck. 27-28.2.19 // *PhraséoRom: Colloque International Phraséologie et stylistique de la langue littéraire*. Erlangen-Nürnberg. 13-15.3.19. // 13th *International Conference of the Asian Association for Lexicography (ASIALEX 2019): Lexicography: Past, Present, Future*. Estambul. 19-21.6.19. // VI *Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia Phrasis: Fraseologia e paremiologia: modelli, strumenti e prospettive*. Roma. 11-13.9.19. // *Colloque international Lexique et frontières de genres*. Baiona. 10-12.10.19 en CFG 21, 2019; 259-261.

- Novas (2019): RECURSOS. Diccionario Kotowaza.org de proverbios xaponés-inglés-holandés. // Diccionario *1000 Japanese Idioms*. // Libro *Chinese Proverbs: The Wisdom of Cheng-Yu*. // Manual *Don't get me wrong*. // Manual *Das Kannst du Laut sagen!* // Manual *Vous avez la parole!* // Libro *The Illustrated Histories of Everyday Expressions*. // PhrasoBase. // Manual didáctico *Coa palabra na boca. Suxestións para traballar cos refráns nas anlas* en CFG 21, 2019; 261-264.
- Novas (2019): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios suecos en *The Gold Scales*. // Refráns que falan de *Lugo*. // dacerna.blogspot.com // Ditos e refráns en *A memoria dos nosos* en CFG 21, 2019; 264.
- Novas (2020): CONGRESOS. EUROPHRAS 2020. Louvain-La-Neuve. 31.08-03.09.20. // 14.º *Coloquio internacional sobre proverbios* / 1.º *Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios*. En liña. 2-6.11.20. // *Colloque International PhraséoTerm*. Verona. 16-17.11.20. // Colloque International "Les phraséologismes pragmatiques – Préfabrication et lexiculture. Sherbrooke. 6-8.05.20. // 7e Congrès Mondial de Linguistique Française. Montpellier. 6-10.07.20. // Seminario "Usos prácticos de la lingüística cognitiva en la fraseología del lenguaje general y especializado". Madrid. 26.11.20. // Seminario "Valor social y cultural de los refranes y los fraseologismos". En liña. 25.09.20. // Seminario "Lingüística cognitiva y UF". En liña. 17.09.20. // Seminario "Las unidades fraseológicas en la obra de Benito Pérez Galdós". En liña. 28.05.20 en CFG 22, 2020; 381-383.
- Novas (2020): RECURSOS. *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego*. // Recurso en liña *Encyclopédie des proverbes*. // Diccionario en liña *Mon Poeme.fr*. // Lexicón *Engelska uttrycke: och rad vi säger på Svenska*. // Manual *Modern Russian Idioms in Use*. // Diccionario *Dictionary of English and French Idioms* en CFG 22, 2020; 383-385.
- Novas (2020): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios en diversas linguas en *LanguageRealm.com*. // Refráns sobre cogomelos recollidos en *galiciaencantada.com*. // Recompilación de refráns en vídeo en *orientaseoane.wordpress.com*. // Refraneiro galego en *acalexandreboveda.gal*. // Podcast *O vello dos contos*. // Obra de teatro *Riñ Ras*. // Libro *Maria das herbas e as herbasceiras do Caurel*. // Aplicación *African Proverbs with Meaning* en CFG 22, 2020; 385-386.
- Novas (2021): CONGRESOS. EUROPHRAS 2021. Louvain-La-Neuve / En liña. 06.06-09.09.22. // 15.º *Coloquio internacional sobre proverbios* / 2.º *Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios*. Tavira / En liña. 07-14.11.21. // VII Congrès international de phraséologie et parémiologie *Phraséologie, parémiologie et terminologie*. Padua. 14-15.01.21. // *Electronic lexicography in the 21st century (LEX21): post-editing lexicography*. En liña. 05-7.07.21. // *The Łódź-ZHAW Duo Colloquium on Translation and Meaning*. Winterthur. 02-03.09.21. // Colloque "Le savoir au prisme du langage - Acquisition, transmission, manifestations" (ICODOC 2021). Lyon. 06-08.10.21. // Conferencia Clavier 2021 "Exploring Words in the Digital Transformation. Tools and Approaches for the Study of Lexis and Phraseology in Evolving Discourse Domains". En liña. 18-19.11.21. // XII Conferencia Internacional Lingüística. Instituto de Literatura y Lingüística. La Habana. 24-26.11.21 en CFG 23, 2021; 315-317.
- Novas (2021): RECURSOS. *Vox Populi: Proverbs and Sayings*. // Recurso en liña *Les nôtres comparances. Recueil de modismes comparatius valencians a cura d'Eugeni S. Reig* // Recurso en liña *Lenguaje figurado y Asperger. Colección de expresiones* en CFG 23, 2021; 317.
- Novas (2021): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Exercicios sobre paremioloxía en *Kaboot!* (ogalego.eu_gal). // Diccionario fraseolóxico visual en *zarampagalegando.blogspot.com/search/label/diccionario%20fraseol%C3%B3xico%20visual* // Refráns e ditos en *novasdebarro.com* en CFG 23, 2021; 317-318.
- Novas (2022): CONGRESOS. EUROPHRAS 2022. Málaga. 28-30 de setembro de 2022 // *Contidos do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios*. Tavira (Portugal) // *VIIIe Congrès International de Phraséologie et Parémiologie*. Milano, 15-16 de setembro de 2022 // *VIIIº Coloquio Lucentino: La traducción de las referencias/referentes culturales: transversalidad y nuevas tendencias*. Alicante, 2-4 de novembro de 2022 en CFG 24, 2022; 254-260.
- Novas (2022): RECURSOS. *Dictionary of Korean Idioms: Idioms, Proverbs, Sino-korean Phrases, Quotes* en CFG 24, 2022; 260.
- Novas (2022): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Facebook *Pixínpedia* en CFG 24, 2022; 260.
- Novas (2023): CONGRESOS. EUROPHRAS 2023. Milán. 29 de maio - 1 de xuño de 2023 // 17.º *Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios*. Tavira (Portugal). 5-12 de novembro de 2023 // *IX Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia*. Varese, 2-3 outubro 2023 // *I Congresso Internazionale "Ricerche intorno alla fraseologia e paremiologia"*. Reggio Calabria, 13-15 xullo 2023 en CFG 25, 2023; 406-407.
- Novas (2023): RECURSOS. *Optimot* en CFG 25, 2023; 407.
- Novas (2023): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Divulgación de paremias en *@paremias.gal* en CFG 25; 408.

1.5. Publicacións recibidas na redacción

- Libros e separatas recibidos na Redacción en *CFG* 7, 2005; 340-343.
- Libros, separatas e revistas recibidas na Redacción en *CFG* 8, 2006; 352-363.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 9, 2007; 325-332.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 10, 2008; 313-331.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 11, 2009; 402-416.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 12, 2010; 421-433.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 13, 2011; 453-462.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 14, 2012; 381-389.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 15, 2013; 545-552.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 16, 2014; 513-565.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 17, 2015; 225-258.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 18, 2016; 279-292.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 19, 2017; 243-246.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 20, 2018; 313-320.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 21, 2019; 239-249.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 22, 2020; 351-386.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 23, 2021; 287-299.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 24, 2022; 263-269.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 25, 2023; 383-391.

2. Índice temático dos vinte e cinco números de *Cadernos de Fraseoloxía Galega*

2.1. Índice dos artigos

XENERALIDADES	
Taxonomía	ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): “Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas” en <i>CFG</i> 4; 9-34.
Terminoloxía	DINČÁ, Daniela (2023): “A fraseoloxía romana: unha ollada á terminoloxía” en <i>CFG</i> 25; 23-35.
	LEI, Chunyi (2023): “Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa” en <i>CFG</i> 25; 37-52.
	LUNTADILA NLANDU, Inocente (2023): “Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas” en <i>CFG</i> 25; 53-69.
	LUNTADILA NLANDU, Inocente (2023): “Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kikôngò (H16)” en <i>CFG</i> 25; 71-88.
	MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2023): “Metafraseoloxía no ámbito croata” en <i>CFG</i> 25; 89-108.
	MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2023): “Os termos da fraseoloxía en galego” en <i>CFG</i> 25; 109-130.
	SANZ VILLAR, Zuriñe (2023): “A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios” en <i>CFG</i> 25; 131-153.
	TRIVIĆ, Aneta e PEJOVIĆ, Anđelka (2023): “Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas” en <i>CFG</i> 25; 155-171.
Lit-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Gramática	BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): “Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación” en <i>CFG</i> 7; 41-53.
	ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de ere ‘tamén’ na lingua vasca” en <i>CFG</i> 12; 175-194.
	CHACOTO, Lucília (2007): “A sintaxe dos proverbios. As estruturas quem / quien en portugués e español” en <i>CFG</i> 9; 31-53.
	FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): “Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica” en <i>CFG</i> 16; 61-92.
Fixación	ÁNGELOVA NÉNKOVA, Věselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): “Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 10; 15-33.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2004): “Explicitación e implicitación fraseolóxica. Notas galegas” en <i>CFG</i> 6; 57-80.
	AUGUSTO, M ^a Celeste (2012): “Os enunciados (implicitados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘saboría?’” en <i>CFG</i> 14; 21-42.
	BOUGHABA, Mohammed (2020): “O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español” en <i>CFG</i> 22; 39-52.

Modelación	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en <i>CFG</i> 6; 149-158.
	MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en <i>CFG</i> 6; 159-168.
Estilo	NOGUEIRA SANTOS, António (2007): “Fraseoloxía comparada — hendiade en inglés e portugués” en <i>CFG</i> 9; 167-171.
Rexistro e nivel	GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6; 81-112.
Pragmática	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	OLZA MORENO, Inés (2012): “‘Fijo que este artigo te gustará’: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés” en <i>CFG</i> 14; 203-217.
	KHOUDRI, Abderrafii (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso de pacientes: un sinal de diversidade e creatividade ou un aumento do fracaso comunicativo” en <i>CFG</i> 24; 61-81.
Hermenéutica	

ESTRUTURAS	
FRASEOLOXÍA	
Colocacións	LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en <i>CFG</i> 6; 141-147.
	PAZ ROCA, M ^a Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en <i>CFG</i> 6; 205-219.
	MUÑIZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en <i>CFG</i> 7; 177-190.
	ALONSO RAMOS, Margarita (2006): “Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións” en <i>CFG</i> 8; 29-43.
	BLANCO ESCODA, Xavier (2006): “Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?” en <i>CFG</i> 8; 95-110.
	LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en <i>CFG</i> 13; 191-214.
	HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en <i>CFG</i> 14; 165-173.
	BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): “O proxecto ‘Combinacións léxicas especializadas’ (Projecom)” en <i>CFG</i> 15; 21-36.
	GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en <i>CFG</i> 16; 181-198.
	LASKOWSKI, Marek (2016): “Alles was da kreucht und fluecht: os fraseoloxismos alemáns como elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en <i>CFG</i> 18; 177-195.

Col-Loc	MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coaparición dos seus formantes” en <i>CFG</i> 10; 175-188.
Locucións	MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en <i>CFG</i> 7; 149-176.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en <i>CFG</i> 16; 273-301.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2004): “Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán” en <i>CFG</i> 6; 11-26.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2008): “Elementos de descrición dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario” en <i>CFG</i> 10; 55-65.
	ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7; 13-40.
	ROBLES I SABATER, Ferran (2012) “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen’” en <i>CFG</i> 14; 219-244.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a eito’: dúas locucións de diferente fortuna” en <i>CFG</i> 7; 91-117.
	LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
	MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en <i>CFG</i> 15; 209-234.
	RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a marcación diafásica das locucións en español” en <i>CFG</i> 15; 289-320.
	PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.
Fórmulas	MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9; 235-246.
	LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en <i>CFG</i> 11; 113-138.
	OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, María Eugènia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en <i>CFG</i> 16; 249-272.
	BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2016): “As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-alemán” en <i>CFG</i> 17; 17-49.
Outros	GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en <i>CFG</i> 8; 111-121.
	CARBONELL BASSET, Delfín (2005): “O clixé e a fraseoloxía tópica española” en <i>CFG</i> 7; 55-73.

PAREMIOLOXÍA	
Fraseoloxía Paremioloxía	KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en <i>CFG</i> 7; 135-148.
FrasParContos	SOTO ARIAS, M ^a Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luís (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenésicas” en <i>CFG</i> 11; 211-227.
Lit-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Paremioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega” en <i>CFG</i> 4; 35-58.
	PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en <i>CFG</i> 7; 191-223.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2016): “ <i>Maio come o trigo e agosto bebe o viño. A viticultura no refraneiro galego</i> ” en <i>CFG</i> 18; 37-134.
	MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremias españolas recompiladas por Charles Cahier” en <i>CFG</i> 19; 71-96.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2018): “Viño, de ricos; e pan, de pobres. Vinificación e viño na paremioloxía galega”, en <i>CFG</i> 20; 67-196.
Mínimo paremiolóxico	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	SARDELLI, M ^a Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en <i>CFG</i> 11; 191-209.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2013): “Na procura do mínimo paremiolóxico grego” en <i>CFG</i> 15; 133-140.
	FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “ <i>Mentres máis somos... Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’</i> ” en <i>CFG</i> 18; 135-149.
	FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en <i>CFG</i> 19; 47-70.
Paremioloxía persa	MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel. (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en <i>CFG</i> 16; 199-248.
Véxase tamén Argumentos e Interpretación	

DICIONARIOS	
Fraseografía	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MORVAY, Károly (2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en <i>CFG</i> 6; 169-189
	PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETANA, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en <i>CFG</i> 6; 191-203.
	PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.
	BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2006): “Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico” en <i>CFG</i> 8; 45-94.
	ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.
	SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en <i>CFG</i> 9; 195-221.
	TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e <i>definiens</i> na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en <i>CFG</i> 11; 229-256.
	CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): “Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15; 37-132.
	PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.
	BEVILACQUA, Cleci Regina (2019): “A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións” en <i>CFG</i> 21; 19-33.
Historia da fraseoloxía e da fraseografía	MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en <i>CFG</i> 4; 59-77.
	CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refraneiros galegos” en <i>CFG</i> 6; 27-56.
	HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexicográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en <i>CFG</i> 9; 113-135.
	SOTO ARIAS, M. do Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2007): “Do verbo antigo en Johan Garcia de Guilhade” en <i>CFG</i> 9; 223-232.
	BÁRDOSI, Vilmos (2010): “Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna” en <i>CFG</i> 12; 29-39.
	GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no <i>Dictionnaire français</i> de César-Pierre Richelet (1680)” en <i>CFG</i> 23; 39-52.

Paremiografía	KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma ‘canónica’ nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en <i>CFG</i> 8; 147-163.
	SOTO ARIAS, M ^a do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán -galego” en <i>CFG</i> 3 (vol. monográfico; 344 pp.).
	AUGUSTO, M ^a Celeste (2012): “Os enunciados (implicados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘saboría?’” en <i>CFG</i> 14; 21-42.
	SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en <i>CFG</i> 15; 321-346.
	SIDOTTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en <i>CFG</i> 23; 117-137.

TRADUCIÓN	
	SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en <i>CFG</i> 6; 221-229.
	WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalemá da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en <i>CFG</i> 7; 261-276.
	ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.
	MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en <i>CFG</i> 10; 207-219.
	QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en <i>CFG</i> 11; 163-171.
	PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en <i>CFG</i> 12; 195-208.
	LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
	CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): “Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: <i>en negro</i> e os seus equivalentes de tradución ao ruso” en <i>CFG</i> 16; 41-59.
	LE PODER, Marie-Évelyne (2016): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en <i>CFG</i> 17; 51-80.
	YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico” en <i>CFG</i> 20; 197-220.
	ORENHA-OTTAIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en <i>CFG</i> 21; 35-64.
	LE PODER, Marie-Évelyne (2020): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en <i>CFG</i> 22; 141-158.

USOS LITERARIOS, XEOGRÁFICOS E POR IDADES	
Fraseoloxía e literatura	CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en <i>CFG</i> 7; 277-289.
	ACUÑA, Ana (2006): “Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas” en <i>CFG</i> 8; 13-27.
	ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): “Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura” en <i>CFG</i> 10; 79-94.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): “A fraseoloxía moncadiana, 1” en <i>CFG</i> 11; 49-64.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2012): “A fraseoloxía moncadiana, 2” en <i>CFG</i> 14; 43-62.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2011): “Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía” en <i>CFG</i> 13; 77-111.
	FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ Xacinta (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en <i>CFG</i> 14; 99-163.
	FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): “Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en <i>CFG</i> 16; 93-180.
	MONTORO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en <i>CFG</i> 14; 175-201.
	UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en <i>CFG</i> 14; 245-256.
	VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dálmata” en <i>CFG</i> 14; 257-269.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela <i>Hombres sin mujer</i> de Carlos Montenegro” en <i>CFG</i> 23; 267-287.
	LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de <i>Voluntad</i> de Benito Pérez Galdós” en <i>CFG</i> 23; 97-116.
Xeografía	PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en <i>CFG</i> 9; 173-193.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en <i>CFG</i> 13; 227-246.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	BRUMME, Jenny (2008): “As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica” en <i>CFG</i> 10; 35-53.
	NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en <i>CFG</i> 15; 253-266.
	RAMOS SAÑUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en <i>CFG</i> 15; 267-287.
	ALFARO ECHEVARRÍA, Luis (2020): “Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias” en <i>CFG</i> 22; 21-37.

Xornalismo e publicidade	RECIO ARIZA, M ^a Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en <i>CFG</i> 12; 233-245.
	CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): “A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: <i>De Luns a Venres</i> ” en <i>CFG</i> 12; 41-68.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019” en <i>CFG</i> 22; 117-139.
Usos por idade	FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): “Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica” en <i>CFG</i> 13; 65-76.
	SOTO ARIAS, María Rosario (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-rapaz. Contribución á fraseoloxía” en <i>CFG</i> 13; 279-297.
	MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2022): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na infancia” en <i>CFG</i> 24; 131-148.

ARGUMENTOS E INTERPRETACIÓN	
Persoas	NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en <i>CFG</i> 10; 221-238.
	FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): “Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués” en <i>CFG</i> 11; 81-111.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
Somatismos	OLZA MORENO, Inés (2009): “ <i>Habla, soy todo oídos</i> . Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en <i>CFG</i> 11; 139-162.
	BOJÍLOVA TCHOBÁNOVA, Iovka (2009): “Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa” en <i>CFG</i> 11; 65-79.
	BÁRDOSI, Vilmos (2009): “Os perfís lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán” en <i>CFG</i> 11; 17-48.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2010): “Dentes e moas na fraseoloxía galega” en <i>CFG</i> 12; 69-126.
	BUJÁN OTERO, Patricia (2012): “Pataqueiras e ‘Radieschen’: fraseoloxía da morte en alemán e galego” en <i>CFG</i> 14; 83-98.
	CATALÀ GUITART, Dolors e LUNTADILA NLANDU, Inocente (2016): “As secuencias fixas en kikôngo: os frasesmas construídos con nomes de partes do corpo” en <i>CFG</i> 18; 17-35.
	DINCĂ, Daniela (2022): “As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés romanés)” en <i>CFG</i> 24; 39-60.
Animais	NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: cão/gato-dog/cat” en <i>CFG</i> 8; 165-175.
	MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 12; 155-173.
	SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en <i>CFG</i> 12; 273-286.
	GROBA BOUZA, Fernando (2010): “ <i>A caballo regalado non se lle mira o dente</i> . Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12; 317-372.
	GROBA BOUZA, Fernando (2011): “ <i>Onde hai eguas</i> , poldros nacen. A realidade vista dende os equinos” en <i>CFG</i> 13; 149-176.
	AUGUSTO, M. ^a Celeste (2017): “Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses” en <i>CFG</i> 19; 21-32.
	SOTO ARIAS, María do Rosario (2017): “Novas catas no campo nocional dos peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 19; 97-123.
	QUINTAIROS-SOLINO, Alba (2020): “Que ‘di’ o raposo?” A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 159-192.
	GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “ <i>Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato</i> . A linguaxe figurada felina en lingua galega” en <i>CFG</i> 23; 53-80.
	WANG, Liqun (2022): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en <i>CFG</i> 24; 149-163.
	LIANG, Yu (2023): “Análise das unidades fraseolóxicas de Fénix desde unha perspectiva intercultural entre a China e España” en <i>CFG</i> 25, 175-189.
	Plantas
NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturoolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en <i>CFG</i> 15; 235-252.	
CHUNYI, Lei (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en <i>CFG</i> 19; 33-45.	

Máquinas	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en <i>CFG</i> 13; 113-148.
Cores	MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en <i>CFG</i> 10; 189-205.
Cociña	GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con bacalhau: locucións e enunciados fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 18; 151-173.
Afectos	MASIULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en <i>CFG</i> 9; 145-165.
	SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en <i>CFG</i> 12; 247-271.
	HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “El encuentro y desencuentro expresado a través de los fraseologismos del campo cognitivo HABLAR” en <i>CFG</i> 13; 177-190.
	BRUNETTI, Simona (2012): “Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos” en <i>CFG</i> 14; 63-82.
Socioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús (2013): “ <i>Ser ~ parecer ~ hacerse de Angrois</i> . Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza” en <i>CFG</i> 15; 141-182.
	ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en <i>CFG</i> 21; 65-92.
Música	MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en <i>CFG</i> 9; 137-144.
Paremioloxía meteorolóxica	RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en <i>CFG</i> 7; 239-260.
	GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “ <i>Garda o teu saio para maio</i> . Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en <i>CFG</i> 9; 95-112.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): “Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno” en <i>CFG</i> 9; 55-66.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Rumania” en <i>CFG</i> 11; 173-190.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
	LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2016): “Paremias xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maori” en <i>CFG</i> 17; 81-104.
	GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA i TOUS, Joan (2020): “O Maio do Outono. Refráns romances do mes de outubro” en <i>CFG</i> 22; 347-370.
Paremioloxía haxiocronolóxica	SOTO ARIAS, M ^a Rosario (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en <i>CFG</i> 15; 347-370.
Xeoparemioloxía	ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): “ <i>Carapucho no Farelo, auga no pelo</i> : a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances” en <i>CFG</i> 16; 19-40.

DIDÁCTICA	
	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	GONZÁLEZ REY, M ^a Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en <i>CFG</i> 6; 113-130.
	SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en <i>CFG</i> 6; 231-250.
	CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	GONZÁLEZ REY, M ^a Isabel (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia para as linguas” en <i>CFG</i> 8; 123-145.
	CORVO SÁNCHEZ, M ^a José (2008): “Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos <i>Sprachbücher</i> de Juan Ángel de Zumaran” en <i>CFG</i> 10; 67-78.
	ETTINGER, Stefan (2008): “Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación” en <i>CFG</i> 10; 95-127.
	IÑESTA MENA, Eva M ^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 12; 141-154.
	DETRY, Florence (2011): “Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE” en <i>CFG</i> 13; 49-63.
	MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en <i>CFG</i> 13; 215-226.
	RUIZ QUEMOUN, Fernande (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en <i>CFG</i> 13; 263-277.
	STROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 15; 371-392.
	TIMOFEEVA, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en <i>CFG</i> 15; 393-410.
	CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): “As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe da fraseoloxía en inglés” en <i>CFG</i> 20; 17-40
	DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): “A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula” en <i>CFG</i> 20; 41-65.
	ZUCCHI, Angela María Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 21; 105-134.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en <i>CFG</i> 22; 69-116.
	ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): “A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»” en <i>CFG</i> 23; 23-38.
	CHEN, Lian (2022): “Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?” en <i>CFG</i> 24; 23-38.
	MARQUES DA SILVA, Cilano (2022): “Proposta didáctica baseada en corpus para a ensinanza das construcións fraseolóxicas somáticas en español” en <i>CFG</i> 24; 103-129.

PANORAMAS	
	JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en <i>CFG</i> 7; 119-133.
	BALÁZS, Géza (2010): “Panorama da fraseoloxía húngara” en <i>CFG</i> 12; 17-28.
	FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en <i>CFG</i> 12; 127-139.
	VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. xx)” en <i>CFG</i> 15; 411-438.
	TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de São Paulo”, en <i>CFG</i> 21; 93-103.
	MARTÍ SOLANO, Ramón (2022): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en <i>CFG</i> 24; 83-101.

2.2. Fraseoloxía bilingüe

CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15,2013; 37-132.
-------------------------------------	--

2.3. Función e índice da sección de Recadádivas

		Col.-Loc.	Fórm.	Refráns
RIVAS, Paco	“Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en <i>CFG</i> 1, 2000; 11-90.	614		26
TABOADA CHIVITE, Xesús	“Refraneiro galego” en <i>CFG</i> 2, 2000; 47-192.			3.703
SOTO ARIAS, M ^a do Rosario	“Achegas a un dicionario de refráns galego-castelán, castelán-galego” en <i>CFG</i> 3, 2003; 344pp.			4.453
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en <i>CFG</i> 4, 2003; 79-116.			348
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en <i>CFG</i> 4, 2003; 117-128.			143
PAZ ROCA, M ^a Carmen	“Aportazón ao refraneiro. Colección de refrás recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 129-141.			502
VÁZQUEZ, Lois	“Refranero gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en <i>CFG</i> 4, 2003; 143-171.			311
BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, M ^a Carmen, RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Refraneiro do Seminario de Santiago (1947-1958)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 173-343.			3.875

BUJÁN OTERO, Patricia	“El refrán y su sombra (<i>Faro de Vigo</i>) por José Sesto” en <i>CFG</i> 4, 2003; 345-369.			70
RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA – GARABAL, Juan A.	“Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en <i>CFG</i> 4, 2003; 371-387.			104
VÁZQUEZ SACO, Francisco Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús Ferro e PAZ ROCA, M ^a . Carmen.	“Refrancero galego e outros materiais de tradición oral”. Locucións en <i>CFG</i> 5, 2003; 943-952. Fórmulas en <i>CFG</i> 5, 2003; 933-942. Refráns en <i>CFG</i> 5, 2003; 5-842.	263	238	22.939
VÁZQUEZ SACO, Francisco Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús Ferro e PAZ ROCA, M ^a . Carmen	“Refrancero galego e outros materiais de tradición oral”. Ref. con topónimo en <i>CFG</i> 5, 2003; 843-910. Dialoxismos en <i>CFG</i> 5, 2003; 911-924. Enunc. fras. en <i>CFG</i> 5, 2003; 925-928. Frasas proverbiais en <i>CFG</i> 5, 2003; 929-932.			1.410 267 59 56
PAZ ROCA, M ^a Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 6, 2004; 253-264.			81
PAZ ROCA, M ^a Carmen	“Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 9, 2007; 247-293. Wellerismos-Dialoxismos Enunciados - Frases Proverbiais	57	61	1.097 24 17
CONDE TARRÍO, Germán	“Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceros galegos” en <i>CFG</i> 6, 2004; 27-56.			54
GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María	“Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6, 2004; 81-112.	176		
ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María	“Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7, 2005; 13-40.	404		
BARBEITO LORENZO, María Dolores	“Frasas feitas do Concello das Neves” en <i>CFG</i> 7, 2005; 293-301.	144		
FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina	“Paremiás selectas”. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llópiz Méndez” en <i>CFG</i> 8, 2006; 265-315.			706
LÓPEZ BARREIRO, Margarita	“Frasas feitas do Cachafeiro (Forcarei)” en <i>CFG</i> 8, 2006; 317-327.	129		
FERRO RUIBAL, Xesús	“Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en <i>CFG</i> 8, 2006; 179-264.	5300	97	
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9, 2007; 235-246.		108	

FERRO RUIBAL, Xesús	“Refraneiro de Grou (Lobios) recollido por Bieito Fernandes do Palheiro” en <i>CFG</i> 10, 2008; 241-253.			254
PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda	“Frasas feitas de San Lourenzo de Abelendo” en <i>CFG</i> 10, 2008; 255-264.	88	25	6
FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando	“Dichos y refranes en dialecto vianés de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 259-282. Dial/Wellerismos	94	21	229 6
HERMIDA ALONSO, Anxos	“Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 283-304.	227	27	
PRIETO DONATE, Estefanía	“Refraneiro escolar galego do cambio de milenio” en <i>CFG</i> 11, 2009; 305-369.			4.072
GONZÁLEZ GUERRA, Anxo	“ <i>A cabalo regalado non se lle mira o dente.</i> Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12, 2010; 317-372. Dial/Wellerismos Refráns con topónimo	355	46	1.450 21 97
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“120 locucións verbais galegas” en <i>CFG</i> 12, 2010; 373-386.	120		
VENTÍN DURÁN, José Augusto	“Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral. Edición crítica de Xesús Ferro Ruibal, Raquel Rial Santos, Emma Mª Salgueiro Veiga, Ana Vidal Castiñeira, e cunha nota biográfica de José Augusto Ventín Pereira.” Anexo 1, 2007 de <i>CFG</i> .	314	173	2.618
DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo	“Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en <i>CFG</i> 13, 2011; 301-404.	446	125	2.400
CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón	“Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 14, 2012; 273-285.	40	19	20
CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Acheга fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán / catalán-galego” en <i>CFG</i> 15, 2013; 37-132.	417	16	87
CERVIÑO FERRÍN, M. ^a Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en <i>CFG</i> 14, 2012; 287-307. Dial/Wellerismos	144	50	31 2
	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en <i>CFG</i> 15, 2013; 441-462. Wellerismos	152	89	29 1

FERRO RUIBAL, Xesús	“Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en CFG 14, 2012; 309-333. Dialoxismos/Wellerismos	81	28	145 1
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe</i> . Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en CFG 15, 2013; 463-486.	173	18	
RUBINOS CONDE, Miguel	“ <i>Da roda para a piola</i> : refráns e frases do sur de Galicia” en CFG 15, 2013; 487-502.	46	8	87
ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia	“Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en CFG 16, 2014; 305-317. Dialoxismos	14	11	41 1
FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia	“Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en CFG 16, 2014; 319-355. Wellerismos	20	45	615 22
GROBA BOUZA, Fernando	“ <i>Nas uñas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es</i> . Así se fala na Chan” en CFG 16, 2014; 357-437.	732	280	203
LUACES PARDO, Narciso	“Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en CFG 16, 2014; 439-453. Dialoxismos/ Wellerismos	36	23	121 2
LÓPEZ FERRO, Xosé María	“Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en CFG 17, 2015; 131-185. Dialoxismos/ Wellerismos	417	125	138 1 / 7
CERVINHO FERRÍN, M.ª Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en CFG 18, 2016; 199-210.	76	25	26
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Hai cousas que parecen lousas</i> . Unha nova achega á fraseoloxía do Cachafeiro (Forcarei)” en CFG 18, 2016; 211-247.	446	54	42
CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, Mª Emma	“Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en CFG 19; 127-150.	83	74	43
LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa	“Falares de Boqueixón” en CFG 19; 151-213.		2	1494
VILLAR AIRA, Sara	“A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra <i>Contiños da Terra</i> (1931) de Manuel García Barros” en CFG 20; 223-280.	511	95	9

MARTÍNS SEIXO, Ramón	“Refraneiro de Cotobade de Antonio Fraguas” en <i>CFG</i> 21; 137-212.	656	41	17
CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba	“ <i>Tras deste tempo, tempo vén: a fraseoloxía de Xermade</i> ” en <i>CFG</i> 22; 159-192.	61	13	110
CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, M ^a Emma	“Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 231-256. Dialoxismos	115	90 2	48
ANTA FERNÁNDEZ, Alicia	“O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz” en <i>CFG</i> 23; 141-157. Proverbios Adiviñas e cantigas Expresións monolexicais	79	32	14 4 3 32
GARCÍA GARCÍA, Nuria	“Breve achega á fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en <i>CFG</i> 24; 167-183.	175	41	11
FREIRE ARMADA, Vanesa	“ <i>Quen a Cariño vai, a Cariño volve</i> . escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna” en <i>CFG</i> 25; 193-225.	189	107	65
MARTÍNS SEIXO, Ramón	“ <i>Dese pau teño en unba gaita</i> . A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro” en <i>CFG</i> 25; 227-351.	775	100	9
TOTAL		14.267	2.294	53.651

3. Procedencia dos 230 autores de Cadernos de fraseoloxía Galega

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 24 ANOS – 230 AUTORES DE 29 PAÍSES		
AO	Universidade Agostinho Neto	Luntadila Nlandu, Inocente (3)
AT	Universität Salzburg	Heinemann, Axel
	Universität Wien	Torrent-Lenzen, Aina
BE	Université Catholique de Louvain	Klein, Jean René
BR	Universidade Federal da Bahia	De Souza Sampaio, Angelo
	Universidade Federal do Rio Grande do Sul	Bevilacqua, Cleci Regina (2)
	Universidade de Brasília	Huelva Unternbäumen, Enrique
		Ortiz Álvarez, Maria Luisa (2)
	Universidade de São Paulo	Tagnin, Stella E. O.
Zucchi, Angela Maria Tenório		
Universidade Estadual Paulista “Júlio de Mesquita Filho” (UNESP)	Orenha-Ottaiano, Adriane	
CH	South China Normal University	Chunyi, Lei (2)
CO	Universidad EAN (Bogotá)	Baquero Castro, Karen Lorena
CU	Universidad Central «Marta Abreu» de Las Villas	Alfaro Echevarría, Luis
	Universidad de Holguín	Labrada Hernández, Geisy (2)
	Universidad de Oriente	Bidot Martínez, Irina (2)
Pérez Marqués, Celia María (2)		
DE	Fachhochschule Köln	Torrent-Lenzen, Aina
	Geisteswissenschaftliches Zentrum. Universität Leipzig	Fiedler, Sabine
	Universität Bielefeld	Wirrer, Jan
	Universität Tübingen	Zuluaga Ospina, Alberto
	Universität Augsburg	Ettinger, Stefan
	Steinfurt	Piirainen, Elisabeth (2)
Technische Universität Dresden	Brunetti, Simona (2)	
EG	Universidade do Cairo	Noueshi, Mona
ES	Universidade da Coruña	Alonso Ramos, Margarita
		García Salido, Marcos
		González García, Luis (11)
		Larco, Inés

ES	Universidade de Santiago de Compostela		Cajaraville Araújo, Héctor
			Cal Varela, Mario
			Conde Tarrío, Germán (4)
			Domínguez Noya, Eva María
			Fernández Pampín, Vanessa (4)
			Fernández Polo, Francisco Javier
			García García, Nuria
			Gondar Portasany, Marcial
			González Rey, M ^a Isabel (9)
			Herrero Kaczmarek, Claudia (3)
			López Martínez, María Sol
			Losada Aldrey, M. Carmen (3)
			Mellado Blanco, Carmen (10)
			Muñiz Álvarez, Eva María
			Pastor Lara, Alejandro
			Río Corbacho, M ^a Pilar (3)
			Silva López, Martina (2)
			Wang, Liqun (2)
		Instituto da Língua Galega	Álvarez de la Granja, María (4)
		Centro de Línguas Modernas	Guerbek, Ekaterina (2)
			Losada Aldrey, M. Carmen (3)
			Vlasáková, Katerina
	Universidade de Vigo		Acuña, Ana
			Ares Licer, Elisabete
			Buján Otero, Patricia (6)
			Caramés Obelleiro, Marcelo
			Corvo Sánchez, M ^a José
			Fernández Martín, Patricia
			Freire Armada, Vanesa (2)
			García Fuentes, Iván
		Giráldez Otero, Alba	
		Gómez Clemente, Xosé María (3)	
		González Pereira, Andrea	
		Pazó Rial, Iván	
		Peleteiro Fernández, Nerea	
		Pereira Ginet, Tomás	
		Quintairos-Soliño, Alba (4)	

ES	Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades	Anta Fernández, Alicia
		Beloso Gómez, Josefa
		Buján Otero, Patricia (6)
		Cañizo Durán, Leopoldo
		Estévez Rionegro, Noelia
		Ferro Ruibal, Xesús (34)
		Freire Armada, Vanesa (2)
		García García, Nuria
		García Lozano, Ana
		Giráldez Arias, Isabel (3)
		Groba Bouza, Fernando (4)
		Lema Martínez, Rebeca
		Millán Rodríguez, Francisco Miguel
		Paz Roca, Mª Carmen (6)
		Pérez Traseira, Beatriz (4)
		Pérez Mosquera, Beatriz
		Prieto Donate, Estefanía
		Quinteiros-Soliño, Alba (4)
		Rodríguez Añón, Marta
		Rodríguez Nieto, Cristina (2)
		Salgueiro Veiga, Emma Mª (2)
		Surribas Díaz, Noelia (3)
		Varela Martínez, Xacinta (9)
		Veiga Novoa, Cristina (5)
		Vidal Castiñeira, Ana (6)
		Vidal Fernández, Alba
		Villar Aira, Sara
I.E.S. Eusebio da Guarda. A Coruña	Soto Arias, Mª do Rosario (8)	
Grupo Maré (O Morrazo)	Castro Otero, Salvador (3)	
	Durán Paredes, Lucía (3)	
	González Barreiro, Xosé Manuel (3)	
	Harguindey Banet, Henrique (3)	
	Martínez García, Xosé (3)	
	Ríos Santomé, Soledad	
	Rocamonde, Ramón (2)	
	Tilves Pazos, Emma (3)	
I.E.S. Sánchez Cantón. Pontevedra	González Guerra, Anxo	
C.E.I.P. Bormoio-Agualada	Domínguez Rial, Evaristo	

ES	C.E.I.P. de Sillobre	Salgueiro Veiga, Emma M ^a
	I.E.S. de Valga (Pontevedra)	Fernández Pampín, Vanessa (4)
	Escola Oficial de Idiomas. Pontevedra	Cerviño Ferrín, M. ^a Victoria (2)
	Escola Oficial de Idiomas. Vigo	Barbeito Lorenzo, M ^a Dolores
		Hermida Alonso, Anxos
		López Barreiro, Margarita
		Martínez Blanco, Xulián
		Martíns Seixo, Ramón Anxo (6)
		Penín Rodríguez, Dorinda
		Veiga Alonso, Serxio
	Escola Oficial de Idiomas. Vilagarcía	Paz Roca, M ^a Carmen (6)
	Lugo (A Mariña)	Rivas, Paco
	Museo Etnográfico de Meixido. Ortigueira.	Luaces Pardo, Narciso
	Secretaría Xeral de Política Lingüística. Xunta de Galicia	Rubinos Conde, Miguel
	Madrid	Carbonell Basset, Delfín
	Ourense	Eiroa García-Garabal, Juan A.
		Ruíz Leivas, Cristovo
	Ponteareas. Pontevedra	Groba Bouza, Fernando (4)
	Santiago de Compostela	Veiga Novoa, Cristina (5)
	Revista Estudios (Madrid)	Vázquez, Lois
	Euskal Herriko Unibertsitatea (Universidade do País Vasco)	Arbulu, Aguirre, Javier
		Echevarría Isusquiza, Isabel
		Odriozola Pereira, Juan Carlos
		Ondarra Artieda, Ainara
		Sanz Villar, Zuriñe
	INS Estany de la Ricarda (El Prat de Llobregat)	Puigmalet, Joan
	Museo Etnográfico Monte Caxado	López Ferro, Xosé María
	Universitat d' Alacant	Merino González, Alicia
		Mogorrón Huerta, Pedro
		Mura, Ángela
Ruiz Quemoun, Fernande		
Timofeeva, Larissa		
Sánchez-López, Elena		
Parra Simón, María del Carmen		

ES	Universidad de Alcalá	Martí Sánchez, Manuel
		Olimpio de Oliveira Silva, Maria Eugênia
		Penadés Martínez, Inmaculada (2)
		Ruiz Martínez, Ana María
	Universidad de Almería	Liang, Yu (2)
	Universitat Autònoma de Barcelona	Blanco Escoda, Xavier
		Català Guitart, Dolors (3)
		Luntadila Nlandu, Inocente (3)
		Ruiz Morilla, Sandra
	Universidad Autónoma de Madrid	Martínez Marnet, Béatrice
	Universidad Complutense de Madrid	Amigot Castillo, Laura
		Ji, Yuanxin
		Sevilla Muñoz, Julia (2)
		Sardelli, Mª Antonella
		Schwandtner, Kerstin
	Universidad Europea de Madrid	Detry, Florence
	Universidad Pontificia de Comillas	García Gyelo, Marina
	Universitat de Barcelona	Gargallo Gil, José Enrique (2)
		Fontana i Tous, Joan (2)
	Universidad de Extremadura	García Benito, Ana Belén
		Rego Rodríguez, Aira I.
	Universitat de Girona	Detry, Florence
	Universidad de Granada	Lei, Chunyi (2)
		Le Poder, Marie-Évelyne (3)
		Montoro del Arco, Esteban T.
		Pamies Bertrán, Antonio
		Pazos Breñaña, José Manuel
	Universitat de Lleida	Biosca Postius, Mercè (2)
	Universidad de Málaga	Corpas Pastor, Gloria
		Kovaleva, Anastasia
Leiva Rojo, Jorge (2)		
Universidad de Murcia	Mansilla, Ana (2)	
	Strohschen, Carola (2)	
Universidad de Navarra	Olza Moreno, Inés (2)	
UNED	García-Page, Mario	
Universidad de Oviedo	Iñesta Mena, Eva Mª	
Universidad Politécnica de Madrid	Molina Plaza, Silvia	

ES	Universitat Pompeu Fabra	Brumme, Jenny
	Universidad de Salamanca	Baquero Castro, Karen Lorena
		Fernández Álvarez, Eva
		Iglesias Iglesias, Nely M.(2)
		Recio Ariza, Mª Ángeles
		Velasco Menéndez, Josefina
	Universidad de Sevilla	Larreta Zulategui, Juan Pablo
		Núñez Roman, Francisco
		Ramos Sañudo, Ana María
	Universitat de València	Aguilar Ruiz, Manuel José (2)
		Conca, María
		Holzinger, Herbert J.
		Robles i Sabater, Ferran
		Vicente Llavata, Santiago
		Yakubovich, Yauheniya
	Institut Interuniversitari de Llengües Modernes Aplicades de la Comunitat Valenciana	Holzinger, Herbert J.
	Universidad de Valladolid	Ángelova Nénkova, Véselka
González-Espresati, Carlos		
Quiroga Munguía, Paula		
Universitat de Vic	Ugarte Ballester, Xus (2)	
Investigación independente	Castelo Santaballa, Lela	
FI	Helsingin Yliopisto (Universidade de Helsinki)	Sanromán Vilas, Begoña
FR	CPST- Université de Toulouse - Le Mirail	Quitout, Michel
	Cergy Paris Université	Chen, Lian
	Universidade de Limoges	Martí Solano, Ramón
GR	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Universidade Nacional e Kapodistriaca de Atenas)	Crida Álvarez, Carlos Alberto (2)
HRV	Sveučilište u Zadru	Martínez Vicente, Alejandro (2)
		Lončar, Ivana (2)
		Vuletić, Nikola
HU	Eötvös Loránd Tudományegyetem (Universidade Eötvös Loránd de Budapest)	Balázs, Géza
		Bárdosi, Vilmos (2)
		Menaker, Angelika
		Morvay, Károly (5)
	Nyugat-magyarországi Egyetem	Balázs, Géza

IT	Università degli Studi di Verona	Dal Masso, Elena
		Navarro, Carmen
	Università degli Studi di Cagliari	Albano, Mariangela
		Giovanni, Cosimo de
	Università degli Studi di Bari “Aldo Moro”	Lapedota, Domenico Daniele
	Università degli Studi di Messina	Sidoti, Rossana
Università degli Studi di Torino	Zaccone, Maria Carmela	
LT	Universiteto Vilnius	Masiulionytė, Virginija
		Šileikaitė, Diana
MA	Université Ibn Zohr, Agadir	Lachkar, Abdendi
	Université Mohammed V de Rabat	Boughaba, Mohammed
MX	Colegio de Michoacán, México	Pérez Martínez, Herón
NL	Universiteit Utrecht	Augusto, M. Celeste
NO	Norges Handelshøyskole Forsiden (NHH)	Martínez López, Juan A,
	Universitetet i Bergen	Aarli, Gunn
NZ	University of Waikato	López Fernández, Laura
PL	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Grygierzec, Wiktoria
	Uniwersytet Zielonogórski	Laskowski, Marek (2)
PT	Universidade de Lisboa	Jorge, Guilhermina
		Bojilova Tchobánova, Iovka
		Álvarez Pérez, Xosé Afonso
	Universidade do Algarve	Baptista, Jorge
		Fernandes, Graça
	Universidade do Algarve e Onset-CEL	Chacoto, Lucília
	Universidade do Minho	Groba Bouza, Fernando (4)
		Schemann, Hans
Araújo Rubert, Andrea de		
RO	Universidade de Craiova, Románía	Dincă, Daniela (2)
RS	Univerzitet u Beogradu (Universidade de Belgrado)	Pejović, Anđelka
		Trivić, Aneta
RU	Academia Rusa das Ciencias; Universidade Estatal de Moscova	Dobrovol'skij, Dmitriij
	Academia Rusa das Ciencias	Baránov, Anatolij
	Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet	Kótova, Marina
	Staatliche Linguistische Universität Nischni Novgorod	Parina, Irina (2)
TR	Instítut français d'Ankara	Alkaya, Emine
UK	University of Wolverhampton	Paz Roca, M ^a Carmen (6)

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Proceso e condicións de admisión de colaboracións

1. Presentación de colaboracións

Cadernos de fraseoloxía Galega é unha revista internacional anual de temática fraseolóxica que ten tres obxectivos fundamentais: difundir materiais fraseolóxicos galegos inéditos; contribuír á reflexión sobre o ámbito fraseolóxico de calquera lingua; dar a coñecer os eventos e as publicacións máis importantes verbo da fraseoloxía, moi especialmente da fraseoloxía galega. Esta revista entende o termo **fraseoloxía** nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Consonte estes obxectivos, a revista subdivídese en catro seccións:

Estudos: publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións de corte esencialmente teórico como traballos aplicados (tradución, didáctica, fraseografía...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua e tamén se admite a comparación entre os cörpera de diferentes linguas.

Recadávivas: publicaranse colleitas orixinais de fraseoloxía galega.

Recensións: publicaranse recensións críticas orixinais de obras recentes de temática fraseolóxica de calquera lingua ou país.

Novas: daranse a coñecer recursos, congresos, proxectos, traballos e publicacións (obras recibidas na redacción) que teñan relación co ámbito fraseolóxico. Farase fíncapé na difusión de traballos académicos inéditos e de fraseografía espontánea.

Os artigos que se propoñan para publicar en *Cadernos de fraseoloxía Galega* teñen que ser **orixinais e inéditos**: é dicir, quedan excluídos os publicados anteriormente noutro formato ou idioma e tampouco deben estar postulados ou aceptados para a súa publicación noutra revista.

1.1. A lingua de publicación é a galega seguindo as normas da Real Academia Galega. A revista ofrecerá un servizo gratuito de tradución ao galego para aqueles artigos que resulten admitidos e que estean redactados noutra lingua. Nesta tradución utilizarase preferentemente a linguaxe inclusiva aínda que o texto orixinal non faga uso dela e evitarse, en todo caso, a discriminación de xénero. Os artigos que cheguen á Redacción poden estar escritos en calquera lingua románica da Península Ibérica, en francés, en italiano ou en inglés.

1.2. *Cadernos de fraseoloxía Galega* editouse en papel ata o número 17, 2015, e a partir do número 18 ofrécese só en versión dixital, gratuita en PDF no enderezo <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>.

1.3. A publicación dos traballos será gratuíta. Os traballos deben elaborarse sobre as follas de estilo que se poden encontrar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/CFG_template_autores.odt. Así mesmo, as contribucións deben respectar as normas de estilo da revista, as cales se poden consultar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. A aplicación destas normas será condición *sine qua non* para a aceptación final e publicación do traballo en cuestión. Como se pode comprobar nesa guía de estilo, todos os artigos deben chegar encabezados por un resumo e palabras clave no idioma orixinal e en inglés. Cando os traballos achegados posúan máis dunha autoría deberá indicarse o criterio escollido para decidir a orde de sinatura así como a contribución específica de cada quen.

A extensión desexable para os artigos da sección **Estudos** é de aproximadamente 40 000 caracteres; as **Recensións** deberán ter unha extensión máxima duns 20 000 caracteres e, en ningún caso, a extensión mínima poderá ser inferior aos 8000. Excepcionalmente poden admitirse traballos de maior extensión. No caso das **Recadádivas** recoméndase unha extensión similar á dos **Estudos**, pero faranse algunhas excepcións en consideración ao carácter do material recollido.

1.4. Os orixinais deberán remitirse en versión electrónica (compatible cos procesadores de texto máis usuais para PC) ao enderezo electrónico **paremias@cirp.gal**. No caso de ser preciso, o autor deberá facer chegar á redacción da revista os permisos necesarios que aseguren o respecto á propiedade intelectual na reprodución dos materiais utilizados no artigo. Para tal caso, o enderezo postal é o seguinte: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque 2, 15704 Santiago de Compostela. Galicia (España).**

1.5. A data límite para o envío de traballos potencialmente publicables no ano en curso é, en principio, o 24 de outubro, podendo ser ampliable segundo as circunstancias. O Consello de Redacción fará unha primeira lectura dos traballos recibidos para determinar se cumpren cos requisitos mínimos para a súa publicación. En caso afirmativo, remitiranse como traballos **anónimos a dúas persoas expertas** (membros ou non do Consello Científico), que deberán emitir **cadanseu informe tamén anónimo** sobre a calidade e a conveniencia da súa publicación. Seguirase nisto un sistema de **dobre anonimato**, polo que nin os avaliadores coñecerán quen é o autor ou autora do traballo nin estes coñecerán a identidade dos avaliadores. Para que o artigo se publique, os dous informes deben ser positivos; no caso de que só unha das avaliacións recomende a publicación, o traballo remitirase a un **terceiro** avaliador e o ditame deste será definitivo. De aceptarse a publicación con reservas, o autor disporá aproximadamente de dúas semanas para presentar as alegacións aos cambios solicitados ou realizar xa as oportunas modificacións.

En recibindo os traballos modificados, o Consello de Redacción deberá acordar a súa aceptación ou o rexeitamento definitivo. O último día para notificar a aceptación ou o rexeitamento dun traballo é, en principio, dun mes e dez días despois da recepción do mesmo, aínda que, en función da marcha do proceso global de avaliación de traballos, o Consello poderá ampliar esa data.

1.6. O Consello de Redacción só poderá alterar levemente os traballos recibidos e o obxectivo destas alteracións será o de corrixir erros mecánicos ou lingüísticos.

1.7. Todas as universidades de España e Portugal e tamén fraseólogos de Europa, América e África recibirán noticia puntual da nova publicación de **Cadernos de fraseoloxía Galega**, que poderán consultar gratuitamente na web da revista (<https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>). Por outra parte, **Cadernos de fraseoloxía Galega** figura en elencos bibliográficos importantes e manteñen hiperenlaces a diversas páxinas de referencia, como se especifica na páxina de créditos.

1.8. Condicións de difusión e copyright

Cadernos de fraseoloxía Galega publícase unicamente en formato electrónico desde 2017 e está dispoñible de forma gratuíta en <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/> (páxina web da revista asociada ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela).

Ao publicar en **Cadernos de fraseoloxía Galega**, o autor cede todos os dereitos de explotación do seu artigo ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela, que, coas condicións e limitacións dispostas pola lexislación en materia de propiedade intelectual, é o titular do copyright. Esta titularidade concede ao dito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades o dereito para todo o mundo a:

- publicar de balde a versión final do artigo na revista e distribuílo e/ou comunicalo publicamente, tanto na revista en si coma noutros medios relacionados, en formato impreso, dixital ou calquera outro que poida inventarse no futuro;
- traducir ou realizar *abstracts* do artigo e distribuílos e/ou comunicalos publicamente, e autorizar ou ceder a terceiros o mesmo dereito;
- depositar copias ou referencias do artigo en arquivos en liña tanto en plataformas propias do devandito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades coma en plataformas de terceiros autorizadas polo devandito Centro.
- publicar os artigos en varios formatos (pdf, html, xml, epub etc.) co fin de facilitar o hipertexto e o procesado automático do contido das publicacións.

Os autores, universidades ou sociedades científicas que desexen incluír nos seus repositorios un ou varios artigos sempre deberán cumprir estas dúas condicións:

- que o texto (incluído o formato) sexa exactamente o de **Cadernos de fraseoloxía Galega**;
- que sempre estea clara, visible e íntegra a referencia bibliográfica (revista, número, ano, páxinas, eISSN etc.).

2. Instrucións para revisores

2.1. Obxectivo da revisión

O obxectivo da revisión é determinar se o artigo avaliado posúe o interese e a calidade suficientes para ser publicado, con ou sen modificacións, en **Cadernos de Fraseoloxía Galega**, ou se pola contra, debe ser rexeitado.

2.2. Enfoques da revisión

2.2.1. Interese temático

Na sección **Estudos** de **Cadernos de fraseoloxía Galega** publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións teóricas como traballos aplicados (tradución, didáctica, historia...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua. Na sección **Recadádivas** publicaranse recolleitas orixinais de fraseoloxía galega. Nos dous casos esta revista entende o termo *fraseoloxía* nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Tendo isto en consideración, o revisor deberá indicar se o artigo obedece ou non aos criterios temáticos de publicación.

2.2.2. Calidade

O revisor deberá indicar así mesmo se o artigo reúne os requisitos mínimos de calidade para ser merecente de publicación. A este respecto deberá ter en conta os seguintes aspectos:

Estudos	Recadádivas
- Orixinalidade e relevancia: o autor fai unha achega nova e relevante para o campo investigado?	- Presentación das unidades recollidas: o autor ofrece un criterio organizativo das expresións? As expresións están correcta e sistematicamente lematizadas? No seu caso, as definicións están correcta e sistematicamente presentadas?
- Adecuación da metodoloxía: o autor emprega unha metodoloxía axeitada?	
- Adecuación das conclusións: están plena e axeitadamente xustificadas as conclusións do traballo a partir dos datos expostos?	- Información: o autor ofrece todos os datos relevantes relativos á recolleita (metolodoxía, coordenadas espazo-temporais, criterios de selección...)?
- Presentación da información: o autor organiza e expón a información axeitadamente?	
- Explotación da bibliografía: o autor emprega para a súa investigación a bibliografía precisa? É adecuada a discusión bibliográfica?	- Metodoloxía: o autor emprega unha metodoloxía axeitada no que atinxe á recolleita e selección das expresións?

2.3. Presentación da revisión

O revisor deberá cubrir o formulario que acompañará estas instrucións. De acordo co exposto, deberá *indicar* e *xustificar* se o traballo se axusta aos intereses temáticos da revista. Só no caso de que a resposta sexa positiva, deberá *indicar* e *xustificar* tamén se o traballo se axusta aos criterios de calidade da revista.

Aínda que os criterios de calidade foron desdoblados en varios aspectos, que deben ser atendidos na revisión e comentados no informe, o avaliador poderá organizar libremente a súa exposición. En calquera caso, xustificaranse todas as apreciacións realizadas, sexan positivas ou negativas. Tamén sería aconsellable que, na súa argumentación, o avaliador diferenciase entre observacións fundamentais e observacións secundarias.

Os comentarios do revisor débense vincular cunha toma de decisión sobre a publicación do traballo. Deste xeito, deberá indicar se o artigo:

a) pode publicarse sen modificacións,	c) pode publicarse, pero con importantes modificacións,
b) pode publicarse, pero con modificacións menores,	d) non se pode publicar.

No caso de que as opcións marcadas sexan c) ou d), o revisor deberá explicar con claridade cales son os cambios que se deben realizar para que o traballo poida ser publicado. Esa explicación deberá ir acompañada da correspondente xustificación ou da correspondente remisión aos comentarios verbo da calidade do artigo.

2.4. Estilo da revisión

O informe debe ser claro e preciso. Rogamos que sexa especialmente nido na exposición dos aspectos que cómpre modificar para que o artigo se poida publicar e que ofrezca a referencia completa de calquera traballo ao que remita.

De por parte, lembrámoslle que un dos obxectivos fundamentais dos procesos de revisión é contribuír a mellorar a calidade dos traballos a través da crítica construtiva e obxectiva. Neste sentido, pregámoslle que atenda a este cualificativo e que evite expresións acerbas que poidan desanimar os autores dos traballos no seu proceso investigador (o revisor debe ter en conta que o artigo podería ser da autoría dun investigador que se está iniciando e que a súa revisión crítica e construtiva o pode axudar a mellorar ou reconducir aspectos básicos do seu método de traballo).

2.5. Proceso da revisión

O avaliador debe remitir o formulario de revisión á Secretaría de Redacción (secretaria_cfg@cirp.gal) no prazo máximo dun mes desde a recepción do traballo, que poderá ampliarse segundo as circunstancias. Cada artigo será enviado a dous revisores e só en caso de discrepancia entre eles se remitirá a un terceiro, cuxo ditame será definitivo. A Secretaría de Redacción comunicaralles aos autores a aceptación (provisional, isto é, suxeita a modificacións, ou definitiva) das colaboracións ou o seu rexeitamento. A comunicación realizarase mediante un informe razoado elaborado pola Secretaría de Redacción a partir dos formularios entregados polos avaliadores. Eventualmente poderán incluírse estes na súa versión íntegra pero sempre desprovistos de todo elemento textual ou informático que permita identificar os avaliadores.

Se o traballo resulta provisionalmente aceptado, a Secretaría de Redacción da revista deberá incluír no seu informe unha listaxe coas suxestións dos avaliadores. O autor terá un prazo máximo de quince días, ampliable segundo as circunstancias, para realizar as oportunas modificacións ou, no seu caso, as alegacións aos cambios solicitados. A revista, de súa vez, terá un prazo máximo de dez días, ampliable segundo as circunstancias, desde a recepción do traballo modificado, ou das alegacións, para notificar a aceptación ou o rexeitamento definitivo deste. Puntualmente, a Secretaría de Redacción poderá remitir o traballo modificado aos avaliadores para que estes informen sobre a adecuación das modificacións realizadas aos cambios solicitados. Así mesmo, poderán enviarse as alegacións presentadas polo autor para que os avaliadores xustifiquen positiva ou negativamente a súa pertinencia.

O sistema de arbitraje é de dobre anonimato, de xeito que nin os autores dos traballos deben coñecer o nome dos seus avaliadores nin os avaliadores deben coñecer o nome dos autores. Por tal motivo, prégase que no informe non se inclúa comentario algún que poida desvelar a identidade do avaliador.

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Submission and review of original contributions

1. Submission process

Cadernos de fraseoloxía Galega is an international journal of phraseology published on a yearly basis with three main objectives: (1) to spread unpublished material about phraseology in Galician, (2) to contribute to the reflection on phraseology in any language, and (3) to compile and spread the most important events and publications related to phraseology, especially those related to Galician phraseology. In this journal, phraseology is understood as a broad term that includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compound words, formulae and proverbs. In accordance with these objectives, the journal is divided into four sections:

Estudos/Papers: original research articles on phraseology will be published. Both essentially theoretical reflections and applied works (translation, didactics, phraseography...) will be accepted. Corpora of analysis may be a phraseological catalogue in any language.

Recadávivas/Compilations: original compilations about Galician phraseology will be published.

Recensións/Reviews: original critical review of recent works about phraseology in any language and from any country will be included.

Novas/News: references to resources, conferences, projects, articles and other publications (received at the editorial department) will be compiled and included in this section as long as they are related to phraseology. The journal will focus on the dissemination of unpublished research works.

Articles submitted to *Cadernos de fraseoloxía Galega* have to be **original and unpublished**: previously published articles in any language or format will be excluded, including those that have already been submitted to another journal or accepted by it.

1.1. The language of publication is Galician, following the standards established by the Real Academia Galega (“Royal Galician Academy”). A free translation service into Galician will be offered to authors whose articles have been accepted but are written in another language. In this regard, articles may have been written in any Romance language of the Iberian Peninsula, as well as in French, Italian or English. The translation will include the application of gendered-inclusive language.

1.2. *Cadernos de fraseoloxía Galega* has been a paper-based journal until issue 17 (2015). Since then, it is only published online, and the PDFs are available for free at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/>.

1.3. Cadernos de fraseoloxía Galega does not charge any fee for processing, editing or publishing an article. Articles must be written using the template available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/CFG_template_autores.odt. Likewise, all contributions must abide by the journal's guidelines, available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. Not complying with these guidelines may imply the non-acceptance of the contribution. As stated in said template, every article must contain an abstract and keywords both in the original language of the article and in English. The criteria followed to determine the signing order of authors, in those articles written by multiple authors, must be indicated.

Articles aimed at the **Estudos (“Papers”)** section should have a length of about 40,000 characters. **Recensións (“Reviews”)** should have a maximum length of 20,000 characters and under no circumstances shall the journal accept reviews with a length under 8 000 characters. Notwithstanding, the editorial board may accept longer contributions in exceptional occasions. **Recadávivas (“Compilations”)** length is recommended to be that of the articles. However, some exceptions can be made considering the compiled material.

1.4. An electronic version of the originals (compatible with the most common text editors for PC) should be sent to paremias@cirp.gal. If necessary, authors must also submit by post all the copyright permissions to ensure that the publication complies with intellectual property legislations on reproduction of contents. If that is the case, **Cadernos de fraseoloxía Galega** address is: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque, 2, 15704, Santiago de Compostela. Galicia (Spain).**

1.5. The **deadline** to submit papers that could be potentially published is October 25. The editorial board will read all the received works to determine if they meet the minimal standards to be published. If so, then a **peer-reviewed** process will be started, where **two experts** from the field (not necessarily members of the editorial board) will examine the **anonymized** paper and submit an unidentified report about the quality and pertinence of said work. The use of a **double-blind** system implies that reviewers do not know who the author is, and, at the same time, authors will not know the identity of their reviewers. Both reviews must be positive so the article could be published. If only one of the reviewers recommend the publication of the paper, a **third expert** will be asked to review it and their decision shall be final. If a publication is conditionally accepted, authors will have two weeks to make the appropriate changes or to submit a justification of their disagreement.

Once the contribution has undergone the required amendments and a copy of the corrected version has been received at the editorial department, the editorial board will decide if said contribution is definitely accepted or rejected. The deadline to notify acceptance or rejection is usually one month and ten days since the reception of the work. However, depending on the general process of the evaluation, the editorial board could expand this deadline.

1.6. The editorial board is only allowed to slightly modify the received contributions. The aim of these changes is to correct mechanic or linguistic mistakes.

1.7. All universities in Spain and Portugal, as well as phraseologists from Europe, America and Africa will be notified of the new issue of **Cadernos de fraseoloxía Galega**, which would be available for free at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/>. On another note, **Cadernos de fraseoloxía Galega** is indexed in important databases and reference websites, as specified on the credits page.

1.8. Copyright and permissions

Cadernos de fraseoloxía Galega is only published in electronic format and can be found at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/> (official website of the journal associated to Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Santiago de Compostela). When publishing an article in **Cadernos de fraseoloxía Galega**, authors transfer all exploitation rights of the article to Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (hereinafter, CIRPH), located in Santiago de Compostela (Spain). The CIRPH will be the copyright holder under the conditions and with the limitations prescribed by intellectual property laws. This allows Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades to internationally:

- publish a final version of the article in the journal, and distribute it or publicly communicate it, both in the journal itself and in other related media, such as print, digital or yet-to-be invented formats;
- translate and make abstracts of the article, and distribute them, publicly communicate them or transfer this right to third parties;
- deposit an online copy or a reference to the article in platforms owned by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades in Santiago de Compostela, as well as in platforms owned by third parties and authorized by the CIRPH.
- publish the manuscript's in different formats (pdf, html, xml, epub, etc.) in order to facilitate hypertexts and an easier automatic processing for academic databases.

Authors, universities, and scientific societies that want to include one or several articles in their repositories will always need to comply with the following conditions:

- the text and its format must be exactly the one published by **Cadernos de fraseoloxía Galega**;
- the bibliographical reference must be always clear, visible, and complete (journal, issue, year, pages, ISSN/e-ISSN, etc.).

2. Instructions to reviewers

2.1. Aim of the review

The aim of reviewing is to determine if the evaluated contribution has quality and pertinence enough to be published (with or without modifications) in **Cadernos de fraseoloxía Galega** or if should be rejected.

2.2. Reviewing approach

2.2.1. Thematic interests

Under the Estudos (“Papers”) section, original research articles about phraseology are published. Both theoretical reflections and applied research (translation, didactics, history, etc.) will be considered. The analysis corpus can be a phraseological repertoire in any language. On another note, under the Recadávivas (“Compilations”) section, original compilations of Galician phraseology are included. In both sections, the concept “phraseology” is understood in a broad sense: it includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compounds, formulae and paroemia. Considering the above, reviewers must indicate if articles comply with the journal’s thematic approach.

2.2.2. Quality

Reviewers must point out if an article meets the minimum quality requirements to be published. The following aspects must be considered:

Estudos (“Papers”)	Recadávivas
- Authenticity and relevance: does the author offer a new, relevant contribution within the research field?	- Presentation of the compilation: does the author offer an organizational criterion of the phrases? Are these phrases properly and systematically lemmatized? In this case, are the definitions properly and systematically presented?
- Adequacy of the chosen methodology: does the author apply a suitable methodology?	
- Adequacy of the conclusions: are the conclusions completely and suitably justified on the basis of the presented data?	- Information: does the author offer all the relevant data related to the compilation (methodology, spatial-temporal coordinates, selection criteria, etc.)?
- Presenting the information: does the author properly organize and present the information?	
- Use of the bibliography: does the author use the accurate bibliography in their research? Is the bibliographical discussion pertinent?	- Methodology: does the author apply a suitable methodology concerning the compilation and selection of phrases?

2.3. Submitting a review

Reviewers must fill the form attached to these instructions. Thus, they must indicate and justify if the contribution complies with the thematic interests of the journal. If the review is positive, they must also indicate and justify if the contribution complies with the quality criteria of the journal.

Even though the quality criteria have been organized according to several aspects that must be considered during the review and commented in the report, reviewers are free to organize its presentation as they wish. In any case, all the examined aspects must be justified, regardless of them being positive or negative. Reviewers are also encouraged to discern between fundamental and secondary observations in their report. All the comments made by the reviewers must be related to a decision about publishing the contribution or not. Thus, the report must state if:

a) the article can be published without modifications,	c) the article could be published, but minor changes are needed,
b) the article cannot be published,	d) the article could be published, but major changes are needed.

2.4. Style of the review

The report must be clear and precise. Reviewers are encouraged to be especially careful when describing what aspects need changes so the article can be published. Thus, a complete reference of the works the reviewer is referring the author to should be provided.

One of the main goals of a revision process is to contribute to the improvement of a contributions' quality by facilitating a constructive and objective critical assessment. In this regard, reviewers are urged to avoid acerbic expression that may discourage authors during their research. Reviewers must always consider that articles may have been written by early-stage researchers that could benefit from a constructive review, improving or redirecting the basic features of their working method.

2.5. The review process

Reviewers must send their reviewing report to the Editorial Secretary (secretaria_cfg@cirp.gal) within 15 days since the reception of the article. Each article will be sent to two different reviewers. In the event of discrepancies between their reports, a third reviewer will be contacted, and their decision will be unappealable. The Editorial Secretary will inform the author about the reviewers' decision, which can be the final or conditional acceptance of the article or its rejection. This notification will be a reasoned report made by the Editorial Secretary and based on the reviewers' reports. In some cases, the full version of the reviewers' reports can be sent to the author. However, they will not contain any information that could allow the identification of the reviewers.

If a work is conditionally accepted, the Editorial Secretary will include the reviewers' suggestions within the report. The author must submit the reviewed article or a statement where the reasons to dismiss such changes are stated no later than 15 days after the reception of the report. On another note, the journal will have a deadline of 10 days since the reception of the reviewed article or the statement of dismissal to notify its final acceptance or rejection. Under specific circumstances, the Editorial Secretary could send the reviewed contribution back to the reviewers, so they can verify that the changes comply with the journal standards. Furthermore, the author's statement of dismissal could be sent to the reviewers, so they can assess its relevance.

The arbitration system is a double-blind revision, so authors do not know who the reviewers are, and reviewers do not know the authors' identity. Thus, reports must not contain any comment that could identify the reviewer.

ó caldo. Cabecina...
Cando os toxos boten uvas.
ó peito (a alguén). Chove-lo
cousa a galiña morta. Como
Deus é bo pero o demo non
tres nun zapato. Estar coma
Babia. Estar entre o caldeiro
empre dálle que dálle. Estar
e mercala na praza. Falar do
buxo. Gañar cos dentes para
s a un. Haber mar de fondo.
ha cesta. Ir na grade. Máis se
por medio. Medir polo ferrado
Molla-la palleta. Músicos de
on dá na virada. Non me parece
on ser cura de can. Oír campás
auga do mar. Os tempos son
la-lo aire do morto. Pola fresca.
rta e a auga na horta. Querer
ito do galego. Saír dun souto e
alguén). Se o fillo sae ó pai saca
es de onte pra acá. Ser coma as
e casa grande. Ser máis os nenos
n can merendeiro. Te-la antena
na Habana. Ter (algo) na

A cera que vai...
a cera. Andar mal do tellado. Anaar no...
moita andada. Aristocracia do pan de millo. Botar pa
Cambia-los ollos polo rabo. Cambiarlle a auga ó mot
Canta-lo peixe. Cargar para Navia. Chegarlle o ma
mar chovido. Chover coma nas películas. Coller unh
Deus o trouxo ó mundo. Darlle ó trapo. Dar que fal
é malo. Empreñar do aire e parir do vento. Estar con
un can. Estar coma un congro /unha uva. Estar en
e a cruz. Estar na aldea e non ve-las casas. Estar
sempre ó remo. Facer unha América. Falar da caz
mar e nel non entrar. Falar ó caso. Forte coma un
comer coas enxivas. Gustarlle as cousas moi dere
Haber un formigueiro de xente. Ir coma un rei nu
perdeu na guerra de Cuba. Mandar a un a Noia. M
da Garda. Meter un trifásico. Molla-la palabra
Mondoñedo. No tempo de María Castaña. Non che
do caso. Non poñe-los ovos todos na mesma cesta.
e non saber onde as tocan. Ollos verdes coma
chegados. Pasa-la Cruz de Ferro. Petar na porta. I
Poñer neve no mes de agosto. Quere-lo sol na
atranca-lo ceo coas pernas. Radio Disque. Requ
meterse noutro. Saírlle o río Anllóns polos ollos (br
de dúbidas a nai. Se-lo negocio da ameixa. Señ
nitas que poñen fóra. Ser da primeira apaña. Ser
deocer en branco. Ser

